

ڄلوهڀست ڪالهه ٻه توڀان ڪي

عبدالڪريم ڄرم

Ketabton.com

څلوبيټ کاله په توپان کې

ليکوال: عبدالکريم خرم

خپرنډوی: اکسوس کتابپلورنځی

ډيزاين: حسيب الرحمن ساحل

چاپځی: وايگل چاپ

چاپ وار: دويم «له جزوي تصحيح سره»

چاپ کال: ۱۳۹۸ / ۲۰۱۹

بیه: ۴۷۰ ₪

پته: افغانستان-کابل، درېيمه ناحیه، د دهبوري پارک جنوبي دروازي ته مخامخ

ISBN: 978-9936-653-22-1

☎ 0202 504 652, 0798 98 96 96

✉ aksosbookstore@gmail.com

📘 aksos book store 📖 aksosbookstore

www.aksosbookstore.af

د دې کتاب د هر ډول چاپ او خپرولو حقوق له خپرنډوی سره خوندي دي.

څلويښت کاله په توپان کې | ۳

اهدا

هغوی ته چې په دې اوږدو توپاني کلونو کې په پرديو فکرونو، زر، مقام،
او آرام ژوندانه دوکه نه شول، له زوره ونه وېرېدل، بلکې د ژوند تر وروستۍ
شېبې ټينگ ودرېدل او پر مخ لاړل.
پلار او مور ته مې چې هغوی هم له همدې ډلې وو.

لیکلی

- ۹ ..... سریزه
- ۱۲ ..... **لومړۍ برخه**
- ۱۳ ..... د ماشومتوب دوره او کورنۍ
- ۱۵ ..... ښوونځی: .....
- ۱۶ ..... د ۱۳۵۷ د غويي کودتا: .....
- ۱۹ ..... د سیاسي فعالیت پیل: .....
- ۲۱ ..... د سیاست نړۍ ته څه ډول ورننوتم؟ .....
- ۲۳ ..... له کودتا یو کال وروسته: .....
- ۲۵ ..... د مخالفونو پیل او د پاڅونونو آوازی: .....
- ۲۷ ..... د منظم فعالیت پیلول: .....
- ۲۸ ..... د مرغومي شپږمې پېښه او د کب د درېیمې پاڅون: .....
- ۳۰ ..... د کابل پوهنتون او ښوونځیو لاریونونه: .....

څلويښت کاله په توپان کې | ۵

- دوهم ځلې زنداني کېدل او په وردگو کې پټېدل: ۳۵
- لومړی ځل په وردگو کې پټېدل: ۳۹
- درېيم ځل بندي کېدل: ۴۴
- د نيول کېدو جريان: ۴۶
- پلچرخي زندان: ۵۶
- په زندان کې ستونزې: ۶۱
- له زندانه خلاصون: ۶۷
- وردگو ته تگ: ۷۲
- د پېښور په لور خوځېدل: ۸۳
- د پېښور ژوند: ۹۰
- د حزب په فرهنگي دفتر کې د کار پيل: ۹۳
- د لوړو زده کړو د دوام لپاره پاريس ته سفر: ۹۸
- په پېښور کې د سياسي ژوند نوی پړاو ۱۰۷
- د وطن مجلې پيل: ۱۱۳
- په افغان پوهنتون کې استادي: ۱۱۵
- سياسي فعاليتونه: ۱۱۷
- د قبرس په غونډه کې گډون: ۱۱۹
- کابل ته سفرونه: ۱۲۹
- د سپټمبر پېښې او د بن کنفرانس ۱۳۸
- امريکا او د پاېپ لاین ديپلوماسي: ۱۴۳
- اسامه داسې زوی چې له نورو سره يې توپير درلود: ۱۴۸
- د بن کنفرانس: ۱۵۱
- لنډمهالې ادارې ته د واک لېږدول: ۱۷۰

- کابل ته راستنېدل او په هېواد کې د کار پیل: ١٧٥
- د واک له انتقال وروسته د هېواد اداري او سياسي وضعيت ١٨٤
- په ارگ کې د کار پیل: ١٩٠
- په اطلاعات او کلتور وزارت کې کار: ١٩٨
- د ملي راډيو ټلويزيون د برخليک مسأله: ٢٠٤
- د ملي راډيو- ټلويزيون دننه ستونزې: ٢٠٦
- د پاليسي او عمل گروپ يا (PAG) Policy Action Group: ٢١٤
- د اړيکو د همغږۍ ملي مرکز (NCCC) جوړېدل: ٢٢٠
- د پوهنتون او دانشگاه مسأله: ٢٣٠
- د سريالونو جنجال: ٢٤١
- عمومي فرهنگي وضعيت او په دې برخه کې د وزارت هڅې: ٢٤٧
- د رسنيو قانون او په ولسي جرگه کې زما د استيضاح مسأله: ٢٦٣
- د ٢٠٠٩ کال د ولسمشرۍ انتخابات: ٢٦٨
- دويمه برخه** ٢٨٥
- ارگ ته بيا راستنېدل ٢٨٦
- له حامد کرزي سره کار کول: ٢٩٢
- د ٢٠١٠ ز کال د پارلماني انتخاباتو لانجې: ٢٩٨
- د کابل بانک مسأله: ٣٠٣
- بگرام، هغه زندان چې امريکايان يې تړلو ته حاضر نه وو ٣١٢
- په افغانستان کې د امريکايي زندانو په تړاو د تفاهم ليک لاسليک: ٣٢٥
- د ځايي خلکو پاڅون او د وردگو له نرخ نه د امريکايي ځانگړيو ځواکونو وتل: ٣٤٧
- د بهرنيانو د پټو زندانو کشفيدل: ٣٥٢

څلويښت کاله په توپان کې | ۷

- د زندانونو مساله کرار کرار حل شوه!..... ۳۵۶
- له امریکا سره د اوږد مهاله ستراتیژیکې ملګرتیا د تړون پر سر خبرې . ۳۶۰
- په ایبټ آباد کې د اسامه وژل کېدل: ۳۶۵
- د ستراتیژیک تړون پر سر د خبرو دوام: ۳۶۹
- افغانستان ته د اوباما راتګ ۳۸۹
- ارګ ته د اوباما راتلل او په نیمه شپه کې د تړون لاسلیک: ۳۹۳
- ملکي مرګ ژوبله او له تړون وروسته ستونزې: ۳۹۵
- د هغې سولې لپاره هڅې چې تر پایه په لاس را نغله: ۴۰۲
- د افغانستان سوله له امریکا او پاکستان سره برمه: ۴۰۵
- کابل ته د سید یوسف رضا گیلاني مهم سفر: ۴۰۷
- له استاد رباني وروسته د سولې برخلیک او د سولې عالي شورا وضعه: ۴۲۳
- د قطر د دفتر د پرانیستلو پېښه: ۴۲۸
- امریکا ته وروستی سفر: ۴۴۷
- دوحې ته سفر او د قطر له امیر سره لیدل: ۴۶۱
- په بروکسل کې درې اړخیزه غونډه: ۴۶۵
- د بروکسل سفر: ۴۷۰
- په ناټو کې د امریکا د سفیر په کور کې درې اړخیزې خبرې: ۴۷۸
- بالاخره د قطر دفتر پرانیستل شو: ۴۹۴
- له حزب اسلامي سره د سولې هڅې: ۵۰۶
- د امریکا او افغانستان تر منځ امنیتي او دفاعي تړون ۵۱۴
- کابل ته د جان کیري سفر او د امنیتي تړون پر سر خبرې ۵۳۸
- له امریکا سره د امنیتي او دفاعي تړون په تړاو مشورتی لویه جرګه: ۵۷۹
- د امنیتي تړون د لاسلیک لپاره د کورنیو او بهرنیو فشارونو دوام: ۵۹۹

- د ۲۰۱۴ کال د ولسمشرۍ پر انتخاباتو ځغلند نظر او د واک لېږد:..... ۶۱۴
- انتخاباتي قوانین او د کمېسیونونو د نویو غړیو ټاکل:..... ۶۱۷
- د نوماندانو د لست نهایی کېدل:..... ۶۱۹
- حامد کرزی باید ولسمشر پاتې شي:..... ۶۲۳
- د انتخاباتو ترسره کېدل او تر هغو وروسته لاندې:..... ۶۲۶
- د امریکا علني مداخله او کابل ته د جان کیري سفر:..... ۶۳۹
- ولسمشر اشرف غني ته د واک لېږد:..... ۶۵۱

څلوېښت کاله په توپان کې | ۹

سريزه

کله چې شاته گورم، پر تېرو څلوېښتو کلونو کې، وينم چې مبارزه مې کړې نه سياست. له ماسره د ارگ په مانپو کې هماغه احساس ؤ چې د څرخي پله زندان په پنډرو کې ؤ.

متاسفانه افغانستان له څلوېښتو کلونو را هيسې له يوه اشغال نه پر بل او له يوه بحران نه پر بل اوښتی او د زوال په لوري يې مزل کړی.

البته د انسان د ژوند له لومړنيو پړاوونو تر ننه پورې د تاريخ د يرغلگرو منطق او چلن داسې اړخونه درلودلي دي چې ډېر پرې دوکه شوي او يا يې پر خلاف د درېدو توان له لاسه ورکړی.

يو وخت يې موږ ته مرتجع عناصر ويل چې په اصطلاح د «تاريخ د جبر» پر وړاندې ولاړ وو او «بې ځايه لاس او پښې» مو غورځولې چې د بشريت د پرمختگ د حرکت مخه ونيسو او د «نړيوال کارگري انقلاب» د بريالمانع شو.

بل وخت يې موږ «پوپوليست» او د توطيې پر تيوری باوري بللو چې د «ترهگرۍ پر خلاف د آزادۍ او بشري حقونو د علمبردارانو پر صادقانه مبارزه» مو شک کړی ؤ.

خو زه ځان د هغه اروپايي فولکلوريکې کيسې ماشوم په شان گڼم چې په يوې لويې، حيرانې او دوه زړې غونډه کې يې غږ کړی ؤ چې «پاچا بربنډ دی!» له دنيوي او مادي اندېښنو نه فارغ ضمير، انسان ته خامخا دا فرصت ورکوي چې داسې غږ اوچت کړای شي.

کلونه مخکې يې چې زه د استيضاح لپاره پارلمان ته ور بللی وم د استعمار او د هېواد پر رسنيو يې د نفوذ او له هغو د وسيلې په توگه د کار اخيستلو خبره مې وکړه. هغه وخت يو شمېر و نه پوهېدل چې څه مې وويل، ځينو په

هغه او دغه نومونو تورن کړم او د امریکا په سفارت کې یې پرېکړه وکړه چې زه یې «دوست» نه یم، کله مې چې وغوښتل په افغانستان کې د امریکا د نویو او منعه شویو وسلو د کارولو او د هغو د بدو اغېزو مساله مطرح کړم زه یې له «وسله‌والو مخالفینو» سره پر همکارۍ تورن کړم او د بگرام زندان په لاندې کې د درېدو په پار یې توهین کړم. تر ټولو په زړه پورې دا چې هغو کسانو هم دغه کار کاوه چې غازي امان الله خان یې خپل اتل باله او تصویرونه به یې په خپلو دفترونو کې راڅپولي وو.

باور مې دی چې که همدغه کسان له انگریزانو سره د افغانانو د لومړۍ جگړې پر مهال اوسېدای دوی به د محمد شاه خان بابکر خېل پر ځای د ولي محمد خان لاتي په څنګ کې ولاړ وو.

ما ته داسې مشورې راکړل شوې چې په لومړي ګام کې د دې کتاب له لومړۍ برخې تېر شم چې زما د شخصي ژوند او جهاد دوران پکې رانغښتی دی، خو داسې مې ونشو کولای، ځکه چې د جهاد دوره زموږ د هېواد د تاریخ له مهمو دورو څخه ده. باید هغه څه مې چې د جهاد د صفونو د یوه وړوګي سرتېري په توګه پکې لیدلي وو ویلي وای. ځکه خو هغه څوک چې د ولسمشر کرزي د حکومت د وروستیو کلونو له تودو سیاسي جریاناتو سره لېوالتیا لري کولای شي د کتاب په دویمه برخه کې یې ولولي.

ما هڅه کړې هغه څه چې مې لیدلي او اورېدلي دي له کمي او زیاتي پرته یې کټ مټ ولیکم. ښکاره ده چې زه د پېښو د یوې برخې شاهد وم نه د ټولو، ځکه خو د پېښو په روایت کې هر ډول نیمګړتیا قصدي نه بلکې ښايي زما د ناخبرۍ په سبب وي. په ځینو برخو کې مې ډيالوګونه راوړي دي. له دې نه مې دوه هدفونه وو: یو دا چې په روایت کې امانت رعایت شي او

څلوبيټ کاله په توپان کې | ۱۱

دوهم دا چې د هغې غونډې فضا پکې انځور کړای شم کوم کار چې په عادي نقل قول سره ممکن نه دی.

زه د دې کتاب په لیکلو کې د ډېرو دوستانو، د هغوی له جملې څخه د حمید ناصري، نذیر احمد سهار او جاوید کوټوال له همکارۍ او مهربانۍ څخه برخمن وم چې له ټولو مننه کوم.

په ځانگړې توگه له خپلې خور ليلا خرم، زوی مې عبدالله او لور مې عايشه جانې څخه مننه چې د دوی له همکارۍ پرته دا کار ناشونی ؤ.

له گران دوست محمد زبیر شفيقي څخه چې د پښتو متن په لیکلو کې یې راسره همکاري وکړه مننه کوم.

درنښت

عبدالکریم خرم

کابل- پروان مېنه

چنگاښ ۱۳۹۸

لومڙي برخه

څلوبيست کاله په توپان کې | ۱۳

د ماشومتوب دوره او کورنۍ

ما په ۱۳۴۲ لمریز کال په یوه نسبتاً سوکاله کورنۍ کې د کابل په پروان مېنه کې نړۍ ته سترگې وغړولې، پلار مې دولتي مامور ؤ او هغه مهال چې زه لا ماشوم وم د ښکار پر مهال یې په یوې پېښې کې خپل ژوند له لاسه ورکړ، د پلار له وفات وروسته مې مور زما له تره عبدالغفور خرم سره واده وکړ، تره مې د پلار له وفات څخه مخکې هم او تر هغه وروسته هم زما او زما د ورور او خويندو د روزنې مسوولیت پر غاړه اخیستی ؤ. زه چې په ژوند کې څه لرم د هغه له برکته دي، تره مې یو مهربانه، وطن‌دوست او زیارکښ سړی ؤ چې ډېر زر یې دولتي کار پرېښود او په خپل شخصي کاروبار کې یې چې پیل کړی ؤ ښه پرمختګ وکړ. هغه یو وخت د سید احمد گیلاني او یوه لبناني سوداګر سره یو ځای یو شرکت جوړ کړ او د «NCR» نمایندګي یې ترلاسه کړه او لومړی ځل یې کمپیوټري ماشینونه چې ډېر لوی لوی وو افغانستان ته راوړل او لومړی ځل یې د باولینګ کلب جوړ کړ دغه شرکت د ایسکریم ماشینونه هېواد ته وارد کړل. که څه هم د ده پانګونې او سوداګري دوه ځله یو ځل د چنګاښ د ۲۶ مې د سردار داود خان له کودتا سره او بل ځل د غويي د اوومې له کمونيستي کودتا سره سختې ضربې ولیدې، خو بیا هم مایوس نه شو. تر دې چې د ډاکټر نجیب د واکمنۍ پر مهال مجبور شو چې کور، کلی او کاروبار هر څه زما مشر ورور او د هغه کورنۍ ته پرېږدي او له کورنۍ سره له کابله پېښور ته هجرت وکړي. په دې کتاب کې چې تر دې وروسته هر ځای د «پلار» یادونه کوم، هدف مې تره دی - هغه څوک چې د وطن‌دوستۍ لومړنی درس یې رابښودلی دی.

مور مې د یوه متقي سړي لور وه چې د خپل ژوند زیاته برخه یې له انګریزانو سره د خپلواکۍ په جهاد کې د جنوب په جبهه کې تېره کړې وه. د پلار له

لوري مې بابا د وردگو د سيد آباد او د مور له اړخه بابا مې د چک ولسوالۍ، چې په کابل کې د پير سيد احمد گيلاني د پلار نقيب صاحب په دربار کې يو له بل سره آشنا شول او وروسته يې دغه پېژندگلوي په خپلوۍ بدله کړه.

د پلار له لوري نيا مې د مشرقي او د ساپي له قوم څخه وه او د مور له لوري نيا مې د وردگو د دراني تېره وه.

څرنگه چې هغه مهال د وردگو په کليو کې د نجونو ښوونځي نه وو، مور مې د عربانو درې د کوډۍ کلي له ملا عبدالغني اخوندزاده نه سبقونه ويلي دي. هغه د ژور نظر خاونده او پر ټولنيزو بدلونونو خبره وه. شعري طبعه يې هم درلوده، کله يې چې په کابل کې ژوند پيل کړ د هغه مهال جريدې او اخبارونه به يې مطالعه کول. پر هېواد د شوروي تر يرغل، په تېره زما تر بندي کېدو وروسته يې د خپلې شعري قريحې له مخې د شعر په ويلو پيل وکړ، داسې شعرونه چې د مجاهدينو په ستاينو او د يرغلگرو د غندنې په باب وو. د هغو شعرونو کتابچه يې د خاد غريو زموږ د کور د تلاشي پرمهال ورسره يووړه. د هجرت پرمهال يې هغه شعرونه چې په ياد پاتې وو له سره وليکل چې اوس د «کړاو» په نوم په وړوکې ټولگه کې چاپ او خپاره شوي دي. مور مې زما مشر خور ملالۍ سليمې چې په وردگو کې زيږېدلې وه له خپلې غېږې بېله کړه او کابل ته يې واستوله چې دلته ښوونځۍ ووایي، خور مې چې د ملالۍ لېسې له ممتازو شاگردانو څخه وه د کابل د طب پوهنځۍ يې بشپړ کړ هلته په کدر کې شامله شوه او درس يې هم ورکړ.

دوهمې خور مې گلالي څرم د لېسې له زده کړو وروسته لږ وخت لوړو زده کړو ته دوام ورکړ بيا د کور په کار بوخته شوه. درېمه خور مې چې تر ما کشره ده شاعره او ليکواله ده، هغې د حقوقو پوهنځي وروستی کال له

څلوبيټ کاله په توپان کې | ۱۵

مجبوري پرېښود او له کورنۍ سره پېښور ته مهاجره شوه. لېلا څرم په پښتو او دري دوي شعري ټولگې، يوه د مقالو ټولگه او يوه د طنزونو ټولگه چاپ کړي دي. په پېښور کې هغه لومړی «د پيام زن مسلمان مجلې» او «نساء» جريدې مسووله مديره وه او وروسته د «وطن» مجلې مسووله مديره چې موږ په گډه د يو شمېر ليکوالو دوستانو په قلمي همکارۍ خپروله.

ورور مې عبدالرحيم څرم د کابل له انجنيرۍ پوهنځي څخه فارغ شو. د سردار محمد داود خان د حکومت پر مهال عسکري خدمت ته لاړ، هلته د احتياط له يو شمېر نورو عسکرو سره په دې جرم چې له عسکري قوانينو يې سرغړونه کړې او په اعتراض يې لاس پورې کړی شپږ مياشتې زيات په عسکري خدمت کې پاتې شو او په جزايي ډول د کونړ سرکانونو ته واستول شو، چې د ثور له کودتا څه لږ مخکې يې ترخيص واخيست.

ښوونځی

ما لومړنۍ زده کړې د پروان مېنې په راييا ښوونځي کې چې زموږ کور ته نږدې ؤ سر ته ورسولې. پلار مې هيله درلوده چې نورې زده کړې د هغه مهال تر ټولو په غوره ښوونځي کې چې استقلال لېسه وه وکړم. استقلال لېسې چې زياتره د اشرافي کورنيو زامنو پکې درس وايه سخت شرطونه درلودل.

هغو ته د شاملېدو لپاره زده کوونکي بايد کانکور ازموينه ورکړې وای او د نورو لېسو پر خلاف چې د بريا نومره پکې له سلو نه ۳۵ نومرې وې، دلته زده کوونکي بايد لږ تر لږه پنځوس نومرې گټلې وای.

زموږ له ښوونځي نه يو گروپ نجونې او هلکان ورغلو او په کانکور کې مو گډون وکړ، له لسگونو تنو څخه په هلکانو کې موږ دوه تنه بريالي

شوو چې استقلال لېسې ته لاړو او له نجونو څه دوې تنې بريالۍ شوې چې ملالۍ لېسې ته شاملې شوې. استقلال او امانی هغه دوې لېسې وې چې بهرنيانو اداره کولې.

استقلال فرانسويانو اداره کوله، پر عادي ورځنيو درسونو سربېره، موږ په اونۍ کې دوې ورځې له ماسپښین وروسته فرانسوي ژبه ويله او د ژمنیو رخصتیو پر وخت هم، په ځانگړې توگه د اووم ټولگي له پیلېدو مخکې فرانسوي ښوونکیو موږ ته د ژبې درس را کاوه. د لسم ټولگي له پیل سره ټول ساینسي مضامین په فرانسوي ژبه وو او فرانسوي ښوونکیو یې درس ورکاوه، په استقلال لېسه کې د درس نظم او ترتیب، ورزش او فرهنګي فعالیتونو ډېر ارزښت درلود. فرانسويانو هڅه کوله چې استقلال لېسه د افغانستان د راتلونکیو نخبه گانو د ځانگړې روزنې ښوونځی شي.

په نظر کې وه چې پر ۱۳۵۷ لمريز د نا پېلو هېوادونو کنفرانس په افغانستان کې جوړ شي، ارگ او بهرنیو چارو وزارت ته د نږدې والي په دلیل د دې کنفرانس یوه برخه په استقلال لېسه کې جوړېده. له همدې امله د لېسې په ودانۍ په ځانگړې توگه په ادیتوریم کې تیاری نیول کېدو، ټولو زده کوونکیو به په تلوسه هغو ته کتل، خو د غويي پر اوومه کودتا وشوه او دغه کنفرانس د افغانستان پر ځای په کیوبا کې تر سره شو.

د ۱۳۵۷ د غويي کودتا

د پنجشنبې ورځ وه پلار مې د پخوا په خبر سهار په خپل موټر کې ښوونځي ته ورسولم. زه د نهم ټولگي زده کوونکی وم، درسونه مو پیل شول، ښه مې په یاد پاتې نه دي چې د کوم مضمون ساعت ؤ، خو ښايي د غرمې لس بجې به وې چې یو ډول غبرونه اوچت شول. ورو ورو غبرونه

زیات شول، ما فکر کاوه چې د کابل ولایت ودانۍ ته څېرمه پوستین گنډونکي دي چې معمولاً به یې د حیواناتو څرمنې درېولې، ځکه چې دوی د پوستین له گنډلو مخکې دا کار کاوه، خو غبرونه نور هم زیات شول. نه پوهېږم چې په څه ډول وو خو په ټولگي کې اواز خپره شوه چې کودتا شوې ده، که څه هم د کودتا نوم مې په ۱۳۵۲ لمريز کې هم اورېدلی ؤ او آن چې ټانکونه او پوځیان مې هم لیدلي وو چې اوسپنيزې خولۍ یې پر سر کړې وې. هغه مهال مې هم لیدلي وو چې د ښار په بېلابېلو برخو په تېره د باغ بالا د غونډۍ د لارې په مخه کې درېدلي وو، خو هغه مهال مې د ډزو غبرنه ؤ اورېدلی، د غبرونو له زیاتېدو چې اوس مو فکر کاوه د ټوپکو ډزې دي په ټولگي کې وضعه یو څه بدله شوه، څرنگه چې زموږ ټولگي د ارگ لوري ته کړکۍ نه درلوده نه پوهېدو چې د ارگ په برجونو کې پوځیان تیارسي شوي دي که نه؟ ښايي چې زموږ ټولگيو ته به د کودتا اواز له هغو ټولگيو راغلې وه چې ارگ لوري ته یې کړکۍ درلودې، یا به ښايي په ښوونکیو او زده کوونکیو کې هم داسې څوک وو چې له سیاسي وضعې خبر وو.

د غويي له اوومې یوازې څو ورځې وړاندې زموږ په کور کې هم د «کين اړخو» د لاریون خبره شوې وه، په یاد مې دي چې هغه مهال مې هم له خپل پلار نه وپوښتل چې دا کين اړخي څوک دي؟ هغه په ځواب کې راته ويلي وو چې کين اړخي کمونیستان او د شوروي اتحاد پلویان دي. دا چې په دې برخه کې پر څه نه پوهېدم او له چا نه مې تفصیلي ځواب هم نه ؤ اورېدلی، نور مې پوښتنه ونه کړه، خو د کين اړخو نوم راته عجیب ښکارېدو، په ځانگړې توگه دا چې ویل کېدل چې کين اړخو ښنامې

خپرې کړې دي، زه ترې ووېرېدم، ځکه داسې څوک مې په ذهن کې انځور شول چې د شپې له لوري خطرناک کارونه کوي. د شاهي حکومت پر مهال کله چې بېلا بېلو گوندونو د محصلينو په منع کې ښکاره فعالیت کاوه او لاریونونه به یې کول، مشر ورور او خور مې په انجنیري او طب پوهنځیو کې درس وایه او کله کله به یې د خپلو درسونو له څنډېدو شکایتونه کول، خو څرنگه چې هغوی له سیاست سره لېوالتیا نه درلوده د لاریونونو له جریانېدو به یې کیسې نه کولې زه هم نه پوهېدم چې څوک په وطن کې څه کوي.

کله چې سردار داود خان په ۱۳۵۲ لمریز کودتا وکړه او سیاسي فعالیتونه یې منع کړل، زه د ښوونځي په درېیم ټولگي کې وم. تر هغو وروسته د گوندونو فعالیتونه او لاریونونه منع شوي وو، په همدې دلیل زه هم و نه توانېدم چې هغوی وپېژنم.

د غویي کودتا مې په مغزو کې زنگ وواهه، پوښتنې یې را سره پیدا کړې او همدې پېښې د سیاسي نړۍ دروازه زما پر مخ پرانیسته.

د پلتنو په پایله کې وپوهېدم چې له کینې اړخو مشرانو څخه یو تن د میر اکبر خیبر په نامه د غویي له اوومې څو ورځې وړاندې وژل شوی ؤ، وروسته خلقيانو او پرچميانو د ده د جنازې د ښخولو په مراسمو کې لاریون وکړ، د ده د وژلو تور یې پر دولت پورې کړ او د کسات اخیستو شعارونه یې ورکړي وو.

کله چې د ډزو غبرونه زیات شول، که څه هم د رخصتۍ وخت لاهه ؤ را رسېدلی د ښوونځي ادارې را ته وویل چې رخصت یاست او خپلو کورونو ته لاړ شئ. چې د باندې راووتو پلار مې ولید چې له موټر سره یې ما ته انتظار دی. زه به له رخصتۍ وروسته معمولاً په ملي بس کې کور

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۹

ته تلم. کله مې چې پلار ولید، هغه هم تر رخصتۍ وړاندې، وپوهېدم چې وضعه عادي نه ده، د ښوونځي په مخه کې د لوکسو او د هغه مهال په اصطلاح د تورو شپږ گزه موټرونو اوږد کتار درېدلې ؤ چې د حکومت د جگپوړیو غړیو زامن چې زیاتره د استقلال لېسې زده کوونکي وو کورونو ته ورسوي.

په هر صورت موږ خپل کور ته راغلو، د ډزو غبرونو دوام وموند او د توپکو پروړو ډزو د درنو وسلو ډزې هم ورزیاتې شوې. له غرمې وروسته جیت الوتکې چې د جشن له مراسمو پرته موږ د هغو الوتل نه وو لیدلي راپورته شوې پر ارگ یې دورې پیل شوې، موږ د خپل کور له بامه دغه ننداره کوله، مازدیگر مهال الوتکو پر ارگ بمونه وغورځول، له کابل راډیو نه مازدیگر مهال ملي نغمې پیل شوې، ماښام مهال ؤ چې راډیو اعلان کړه «د نادري کورنۍ واکمني د تل لپاره پایته ورسېده» د درنو وسلو ډزې د شپې هم روانې وې چې ډېره وېروونکې فضا یې جوړه کړې وه. سبا ته د جمعې ورځ وه، د جمعې ورځې په بهیر کې هم د ډزو تیت او پرک غبرونه او د جیت الوتکو الوتنو دوام درلود. په دې ډول د غويي کودتا بریالی شوه.

د سیاسي فعالیت پیل

زه په داسې کورنۍ کې ستر شوم چې هم یې د اطراف یانې د کلیو له وطني خلکو سره سروکار ؤ او هم یې د ښاري لوېدیځپالو اشرافي خلکو سره. له دغو دوو متفاوتو دنیاوو سره اړیکې زما د ذهن او نظر د پراخۍ سبب کېدې. د ظاهر شاه او وروسته د سردار محمد داود خان په دوره کې افغانستان داسې پلازمېنه درلوده چې ډېره گړندی غربي کېدله، خو کابل په تېره د شتمنو او

لوړو زده کړو خاوندانو سیمې د یوې داسې وړوکې جزیرې حیثیت درلود چې د دودیزو سخت پر دین پابندو بې وزلو خلکو د سمندر په منځ کې پرته وه. سیاستوالو او د زده کړو خاوندانو له عامو خلکو څخه بېله دنیا درلوده، آن تر دې چې هڅه یې نه کوله چې شریکه ژبه ورسره ولري.

د افغانستان وگړو د تیمور شاه او وزیر فتح خان د کورنیو له انقلابونو او خپلمنځي جگړو نه جبرانېدونکي گوزارونه لیدلي وو، د ظاهرشاه د پاچاهۍ له ټینګېدو او د هغو د تره د کلکې ادارې له برکته یې د ژوند آرامې ورځې شپې تېرولې. خو د ژوند په ډېرو اړخونو کې د هېواد وروسته پاتې والي، سیاسي مشران او د زده کړو خاوندان دې ته اړ کړي وو چې سیاسي فعالیتونه ولري. د پاچهۍ د حساب وړ دوره له دوهمې نړیوالې جگړې وروسته د سړې جگړې او د نړۍ د دوه قطبي کېدو په دوران کې راتله. افغانستان چې د هند نیمې وچې ته د لویې بریتانیا له ننوتلو او د کابل له حکومت سره یې له اړیکو سره د روسیې او بریتانیا د سیالۍ او کړکېچ په ډگر بدل شوی ؤ. د نړۍ له دوه قطبي کېدو او د دواړو ښکېلو لوریو تر منځ د هغو له وېش سره افغانستان د خپل سیاسي او ټولنیز ثبات شپې ورځې تېرولې.

د نړۍ په کچه دغه دوره د ایډیولوژیو د حاکمیت او د دوو متضادو او متفاوتو نظریو دوره وه چې هرې یوې غوښتل خپله مدینه فاضله (ایډیال ټولنه) جوړه کړي او د نړۍ ډېره برخه په هغو کې ورگډه کړي. دغه دوې بېلې دنیاوې او دوې متفاوتې نظریې یوه سوسیالیستي نړۍ وه چې مارکسیزم-لنینیزم یې تر شا ؤ او بل د لوېدیځ پانګوال نظام ؤ چې د لیبرال ډیموکراسۍ پر نظریې ولاړ ؤ.

څلوبيست کاله په توپان کې | ۲۱

د افغانستان پاچهۍ نظام چې په ذهن او انگېرنو کې يې لوېديز ته تمايل درلود د جيو پوليتيک جبر له مخې يې له شوروي اتحاد سره ښې اړيکې ساتلې وې.

بل لور ته د افغانستان جغرافياوي موقعيت د دې سبب شوی ؤ چې د امريکا متحده ايالات چې د لوېديز لېبرال جهان مشري يې په اوږو وه، په افغانستان کې ډېرې مداخلې ته لېوالتيا و نه ښيي، ځکه خو د امريکا د ملاتړ په لاسته راوړو کې په تېره په پوځي برخه کې د افغانستان د حکومت هڅو کومه پايله نه درلوده او هغه هېواد د «سيتو» او «سياتو» تړونونو پر بنسټ عملاً په دې سيمه کې ايران او پاکستان خپل متحدین غوره کړل.

د سياست نړۍ ته څه ډول ورننوتم؟

د غويي کودتا بريا او په هېواد کې د نظام بدلون گواکې زه له خوبه را وښښ کړم، بل لور ته د دې کودتا پر مهال زه د عمر په داسې پړاو کې وم چې ځوانان په هغو کې يا سياست ته مخه کوي، يا لوبو او سپورت او يا کومې ځانگړې هنري څانگې ته.

کله چې د کودتا له بريا وروسته ښوونځي ته لاړو ډېر بدلونونه مو هلته وليدل، يو شمېر ښوونکي او شاگردان چې پخوا زموږ په څېر ښکارېدل، د خلق او يا پرچم ډلو غړي را ووتل او د ښوونځي په چاپېريال کې د هر ډول فعاليتونو واکداران وگرځېدل.

زموږ په نصاب کې سياسي درسونه شامل شول، چې په هغو کې زياتره له د باندې څخه راغليو آن د غير تعليمي ادارو غړيو، د پينځو تاريخي دورو، د تاريخ جبر او د تاريخي ماترياليزم او ډيالکتيک درسونه ورکول. زموږ د

ښوونځي مدیر چې له دې مخکې د ټولنې له مخورو څخه ؤ او فرانسوي مېرمن یې درلوده له دندې گوښه شو، ځای یې د ځورندو بریتونو خاوند یوه خلقي ونیو. ورو ورو په سرو ټوکرانو شعارونه د ښوونځي پر دېوالونو را وڅرېدل، آن تر دې چې د استقلال لېسې د ښکلي ادیتوریم دننه پر دېوالونو یې هم میخونه ټک وهل او د خلق دیموکراتیک گوند انقلابي شعارونه یې پرې را وڅرول. په دې شعارونو کې مې داسې کلیمې، اصطلاح گانې او مفاهیم لیدل چې ذهن مې یې خوځاوه او پوښتنې یې را سره پیدا کولې. مثلاً پر یوه شعار لیکل شوي وو:

«مرگ د ایران پر رژیم، دا په سیمه کې د امپریالیزم ژاندارم او نوکر!»
د سیمې ژاندارم او امپریالیزم او نورې هغه اصطلاحوې وې چې زه نوی ورسره اشنا کېدم.

ځینې ټولگیوال مې چې یا یې پلرونو او یا مشرانو وروڼو او د کورنۍ غړیو د خلق او پرچم له ډلو سره اړیکې درلودې، د خلق دیموکراتیک گوند د ځوانانو په سازمان کې شامل شول، هغوی د نورو شاگردانو په جذب او جلب لاس پورې کړ. همدغه وخت د هغې ناحیې د لومړني سازمان دفتر چې استقلال لېسه پکې شامله وه زموږ ښوونځي ته را ولېږدول شو او زموږ کیفیتیا د لومړني سازمان په دفتر بدله شوه. د ځوانانو سازمان غړیو د گوندي غونډو او نورو فعالیتونو تر څنگ د شاگردانو راپورونه هم سازمان ته ور وړل.

په یاد مې دي چې د ځوانانو سازمان یوه غړي چې زموږ همدوره ؤ یو زده کوونکی په دې گناه چې ویلي یې وو، موږ په کور کې بي بي سي رادیو اوږو د لومړني سازمان دفتر ته بوتلو، هلته یې به آبگرمی هغه شکنجه کړ تر

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۳

څو د خپلې کورنۍ پر «انقلاب ضد» نورو فعالیتونو اعتراف وکړي، دغه سازمانې اوس په یوه اروپایي هېواد کې ژوند کوي .

د کودتا له بریا وروسته یې زده کوونکي هر سهار ټولګۍ ټولګۍ په کتار کې درول، د ملي سرود او انقلابي ترانو له خپرېدو وروسته به د ښوونځي مدیر لڼډه وینا کوله او سازمانې هلکانو به توند او تېز شعارونه بدرګه کول او «هورا» نارې به یې وهلې، موږ ټول مجبور وو چې انقلابي نارې په هورا نارو بدرګه کړو .

یو سهار «رام پردېش» زموږ هندو ټولګیوال چې له موږ سره یې په پروان مېنه کې ژوند کاوه او له اوږدې مودې مو انډیوالي وه، په دې ګناه چې ما هورا نارې نه دي کړې تر لاس یې ونيولم په کښولو یې له کتاره وایستلم غوښتل یې چې د لومړني سازمان دفتر ته مې بوځي، نورو ټولګیوالو مې ډېرې زارې او عذرونه وکړل او زه یې ترې وژغورلم. خدای پوهېږي چې که یې سازمان ته بېولۍ وای له څه برخلیک سره به مخ کېدم.

له کودتا یو کال وروسته

له کودتا یو کال تېر شو، نوی بیرغ، نوی ملي سرود او نوی سیاسي او ټولنیز فرهنگ منځته راغی، خلکو د خلقیانو او پرچمیانو له ظلم نه ورځ تر بلې زیات شکایت کاوه.

د فرانسوي ښوونکیو شمېر مو په ښوونځي کې کرار کرار مخ پر کمېدو و، د فرانسوي ښوونکیو له تلو سره د درسونو سویه هم ښکته راغله. له کودتا وروسته زموږ سازمانې ټولګیوال څو ځلې په ما او نورو ټولګیوالو پسې راغلل هڅه یې وکړه چې سازمان ته مو ورجذب کړي، یو شمېر یې د تاریخي ماتریالیزم فلسفه او د تاریخ جبر د خپلې پوهې په حدودو کې یاد

کړي وو، موږ ته به يې تشرېح کول، يو شمېر نورو يې د سرو او شنو باغونو په راښودولو چې دوی په خپل سازمان کې ليدلي وو هڅه کوله چې موږ سازمان ته ورجذب کړي .

د تلوسې حس زه هڅولم چې کمونيستي نظريه مطالعه کړم، په نړۍ کې انقلاب راوستل، په ټولنه کې د عدالت ټينګول او له کمزوريو هېوادونو په نړيواله کچه دفاع هغه ټکي وو چې زه يې ور جلبولم، خو له خدای او د اسلام له دين نه انکار د دې خنډ شو چې زه د مارکسيزم د نظريې پيروي وکړم. په همدې سبب زه د داسې مفکورې په لټه کې شوم چې په ټولنه کې له بې عدالتۍ سره مبارزه وکړي، د ښکېلاکګرو ظالمو هېوادونو پر خلاف ودرېږي او هممهاله پر يکي يو خدای او اسلام باور ولري .

د ښوونځي غیر سياسي فضا ډېره ګړندۍ مخ پر سياسي کېدو روانه وه، سازمانيان چې د زده کوونکيو پر جلب او جذب او د نورو فکرونو د خاوندانو پر وېرولو او ګواښلو بوخت وو، پخپله د دې سبب شول چې د مخالفينو ډلې په ښوونځي کې سره منظمې شي، ورو ورو مې هغه زده کوونکي هم وپېژندل چې ويل يې موږ هم مارکسيستان يو خو طريقه او چلن مو له خلقيانو او پرچميانو سره توپير لري، شوروي له کمونيزم سره خیانت کړی. دغه ډله کمونيستان د چين پلويان وو چې په شعليانو مشهور وو. شعليان د شمېر په حساب زموږ په ښوونځي کې لږ وو او ډېر زرتيت او پرک شول ځينې يې بهر ته لاړل. لومړنی کتاب چې مارکسيزم او لينينيزم يې رداوه او اسلام يې د ژغورنې لار ګڼله و مې لوست، «هزار و یک دليل» يې نوم ؤ، تر هغه وروسته مې ټولګيوال او نږدې انډيوال «احمد نواز» د علي شريعتي، سيد قطب او مطهري کتابونه را ته راوړل. ما هغه ولوستل او پر دې باوري شوم چې اسلام زموږ په ټولنه کې تحريف شوی دی، که رښتينی

څلوبيټ کاله په توپان کې | ۲۵

انقلابي اسلام زموږ په ټولنه کې پلي شوی وای هېڅکله به پرديپال کمونيستان دلته واک ته نه وو رسېدلي، نه يوازې زموږ هېواد بلکې ټول اسلامي هېوادونه به د پرمختګ لوړو پوړيو ته ختلي وو .

زموږ د ټولګيوالو او ملګريو تر منځ بحثونه هره ورځ روان وو او په ټولنه کې لوی بدلون راغلی ؤ چې دا د دې سبب کېده چې هر څوک په دې تړاو خپل دريځ او ځای روښانه کړي. هر څوک د يوه فکري او سازماني چوکاټ په لور تلو تر څو هلته خپل ځای ثابت کړي.

د مخالفونو پيل او د پاڅونونو آوازې

د خلق ديموکراتيک ګوند او ايډيولوژۍ د ټپلو او مطلق حاکميت په اړه د خلقيانو او پرچميانو ماشومانه چلن ورو ورو په خلکو کې د مبارزې او مقاومت د را ټوکېدو سبب شو. ظلم او مطلق استبدادي نظام په ټولنه کې د حکومت پر خلاف حساسيتونه را پيدا کړل. مسلماني او له «خلقي مفکورې» سره نه جوړېدل جرم بلل کېدو او دغه ډول خلک د «انقلاب ضد» په نوم زندان ته اچول کېدل. په هره کچه چې په هېواد کې د مبارزې او مخالفت اغېزې را څرګندېدې زموږ په ښوونځي کې سازمانيان لا بد ګوزاره کېدل .

د سردار داود خان د حکومت په وروستيو کلونو کې د لېسو ازموينې مياشتنۍ شوې او د کال په پای کې يوازې يوه کلنۍ ازموينه اخيستل کېده، د ۱۳۵۸ د لمريز کال دوبي و، موږ مياشتنۍ ازموينه درلوده، له معمول سره سم زده کوونکي د مېزونو تر شا ناست او يو له بل نه بېل وو، زما ميز د ټولګي دروازې ته نږدې و. دروازه وازه وه، هر څوک د خپلو سوالونو پر

حل کولو بوخت وو او پر ټولگي چوپټيا خبره وه، ناڅاپه د لېسې مدير «سميع کاريار» په دروازه کې را ښکاره شو.

فکر مې کاوه چې د ازموينې جريان به گوري، د لېسې مدير د «ملي بس» يو وړوکی ټکټ له جيبه راويوست او وې ويل عبدالکريم څوک دی؟ ورته و مې ويل زه يم! وې ويل چې له ازموينې وروسته زما دفتر ته راشه، دا بده ښه وه، هره ورځ په ادارو او دولتي دفترونو کې کسان په همدغه ډول لومړنيو سازمانونو او يا د دوی دفترونو ته ور بلل کېدل او بيا به تري تم کېدل. ما غلي خپلو ځينو انډيوالانو ته وکتل، ټول را ته په اندېښنه کې وو، په هر صورت د ازموينې له پایته رسېدو وروسته مديريت ته لایم.

د ښوونځي مدير د ده د ميز مخې ته پر اېښې چوکۍ د کېناستلو را ته وويل، بيا يې خپله تومانچه له ملا نه پرانيسته او پر ميز يې کېښودله، وې ويل: ولې انقلاب تخریبوي؟ ځواب مې ورکړ چې هېڅکله مې دا کار نه دی کړی. بيا يې وويل ته دا تبليغ کوې چې شاوخوا ته مجاهدين پيدا شوي دي، جگړه او مقاومت يې پيل کړی دی، انکار مې وکړ، وې ويل شاهد لرم که غواړې راځي او شاهدي درباندي وايي، ما بيا انکار وکړ. زنگ يې وواهه، چپراسي ته يې وويل رحمت الله او محب الله راوله. دا دواړه زما ټولگيوال او انډيوالان وو او دواړه سازمانيان وو، محب الله رانغی، رحمت الله راغی شاهدي يې ورکړه. مدير مننه ترې وکړه او رخصت يې کړ. بيا يې ما ته مخ را واپاوه وې ويل:

همدا اوس دې پلچرخي ته استولی شم چې بيا دې د کور مخ هم ونه وينې، خو دا ځل فرصت درکوم بيا داسې ونه کړې!.

څلوبيټ کاله په توپان کې | ۲۷

په هغه ورځ ډېر ناوخته کور ته راستون شوم، مور مې ډېره اندېښمنه وه، زما په راتلو يې سترگې روښانه شوې. کيسه مې ورته وکړه، بيا بيا يې را ته وويل، زويه ډېر پام کوه، ډېر پام کوه، دغه خلک ډېر ظالمان دي .

د منظم فعاليت پيلول

په هره کچه چې خلقيانو او پرچميانو خپل چلن سخت او نوي فرمانونه يې صادرول د خلکو حساسيتونه ورسره ډېرېدل. ما د خپلې شخصي مطالعې تر څنگ اراده وکړه چې د رژيم پر خلاف عملي مبارزه پيل کړم، په پيل کې موږ څو تنو انډيوالانو او ټولگيوالو په خپلو کې غونډې پيل کړې. خو له دې سره هممهاله مو هڅه وکړه چې د مجاهدينو له يوه تنظيم سره ځانونه تنظيم کړو چې په پېښور کې فعال شوي وو او نومونه يې په کابل او شاوخوا سيمو کې مشهور کېدل.

ما د محمد انور ماما له لارې چې زموږ خپلوان و، د کابل د منډوي په يوه سراي کې له استاد اکبر سره وليدل او رسماً له حزب اسلامي افغانستان سره ملگري شوم .

استاد اکبر پر بايسکل سپور د ليدو ځای ته راغی، قره قلي خولي يې پر سر وه او ظاهراً يې خبره د اوږو او وريجو يوه عمده پلورونکي دوکاندار ته ورته وه، استاد اکبر په کابل کې د حزب اسلامي د زده کوونکيو او محصلينو د فعاليتونو مسوول و، د يوه جدي او انقلابي شخصيت په څېر راته ښکاره شو چې هېڅ وېره يې په زړه کې نه وه، وروسته مې تبليغاتي پاڼې «د غږيو د مسووليتونو» وړوکې رساله او د سيد مودودي، سيد قطب او ... کتابونه مې له هغه تر لاسه کړل او رسماً مې فعاليت پيل کړ.

د خلیانو او پرچمیانو تر منځ مخالفت مخ پر زیاتېدو و، پرچمیان گوښه کړای شول، ځینې یې ان د حکومت پر مخالفینو او منتقدینو بدل شول، کارمل او نږدې ملګري یې د سفیرانو په توګه بهر ته تبعید شول، ډېره موده نه وه تېره شوې چې د ترهګي او حفیظ الله امین تر منځ هم اختلاف راغی. دغه اختلافات زیات شول تر دې چې د امین له لوري د ترهګي په بندي کېدو او وژل کېدو تمام شو. دې پېښې د کمونستانو په منځ کې نوي درزونه واچول او یو شمېر د ترهګي پلویان له ګونده ووتل، زموږ په ټولګیوالو کې هم داسې کسان وو چې نور ګوندي غوندو ته نه ورتلل او په ګوندي فعالیتونو کې یې برخه نه اخیستله.

د مرغومي شپږمې پېښه او د کب د درېیمې پاڅون

د نور محمد ترهګي له وژل کېدو وروسته حفیظ الله امین د حزب او دولت په بلا تنازع حاکم بدل شو. نوموړی له ارګه د تاجیک غوندې ته ولېږدېد. د پرچمیانو او خلیانو او د خلیانو د دوو اړخونو تر منځ خپلمنځي مخالفتونه د هرې ورځې په تېرېدو زیاتېدل، ځینې کسان یې د څرخي پله زندان ته هم واستول شول، یو شمېر یې د کودتا په ګناه نیول شول او ښه ورېږول شول، له دې سره هممهاله د جهادي ګوندونو فعالیتونه هم چې ځینې یې نوي جوړ شوي وو زیات شول. د ۱۳۵۸ لمريز د مرغومي له شپږمې څو ورځې وړاندې د شبنامو په څېر پاڼې د حکومت له لوري خپرې شوې، په هغو کې د کابل خلکو ته یو شمېر هدايات لیکل شوي وو. د مثال په توګه دا چې د شپې له لوري مو د کوټو پر کړکيو پردي واچوئ، له کوره مه راوځئ او داسې نور. له دې سره د بار وړونکیو او ترانسپورتي الوتکو الوتنې پیل شوې چې څو شپې ورځې یې پرلپسې دوام درلود. د مرغومي په شپږمه د درنو زغره والو موټرو او ټانکونو

غږونه اوچت شول، د زړه پوښونو یو اوږد کتار زموږ د کور له مخې د باغ بالا د (دهن نل) په لور تېر شو چې ظاهراً د میرویس میدان په لور لاړ. د شپې د ازبکستان له رادیو نه د ببرک کارمل غږ اوچت شو چې د امین د واکمنۍ پای او د «ثور انقلاب د نوي پړاو پیل» یې اعلان کړ، سبا ته د کابل وایونه او بازارونه د شوروي پوځ ټانکونو او زرهيونونو نیولي وو، حفیظ الله امین د شپې په بهیر کې د روسي پوځیانو په لاس وژل شوی و، پر ځای یې د خلق دیموکراتیک گوند د عمومي منشي او د انقلابي شورا د عمومي رییس په توگه د شورویانو لخوا ببرک کارمل ټاکل شوی و. په دې ډول حکومت له خلقیانو څخه واخیستل شو او پرچمیانو ته ورکړل شو.

د نوي پړاو له پیل او د پرچمیانو له واک ته رسېدو سره د حکومت په چلن کې یو لړ بدلونونه راغلل، د هغو له جملې څخه له محاکمې پرته د خلکو وژل او محاکمه کول یو څه کم شول، خو د شورویانو لخوا برالا د هېواد نیول او ښکاره تېري د مجاهدينو ارادې نورې هم ټینګې کړې، تر دې چې هغو کسانو هم چې تر اوسه بې پرې وو هڅه وکړه چې له مجاهدينو سره ملګري شي او د وطن له آزادۍ او عقیدې څخه دفاع وکړي.

د کب په درېیمه ورځ د کابل دوکانونه بند وو او د شپې د کابل خلک په داسې حال کې چې نېغ د «خاد» د څارگرې ادارې او K.G.B تر «تبغ» لاندې وو را پورته شول او د شپې له لوري د خپلو کورونو بامونو ته وختل، د شوروي د یرغل پر خلاف یې د «الله اکبر» شعارونه بدرگه کړل. زموږ په کوڅه کې زما ورور لومړنی کس و چې بام ته وخوت او د «الله اکبر» نارې یې اوچتې کړې. د الله اکبر نارو د کابل فضا سر تاسره ډکه کړې وه، له څو ساعتونو وروسته زه او ورور مې زموږ د محلي جومات ته لاړو، هلته خلک راټول شوي وو تکبیرونه یې ویل، که به کوم دولتي موټر له هغه سیمې

تېرېده په ډېرو او لرگيو به يې پرې بريد کاوه، يو دولتي جيب چې تر بريد لاندې راغی پر خلکو يې ډزې وکړې خو له نېکه مرغه څوک پکې ضايع نه شول .

د هغې شپې په سبا خلک کوڅو او واټونو ته راووتل، د حکومت او بهرنيو يرغلگرو پر ضد يې شعارونه ورکړل، د ښار په ځينو برخو کې يې د پوليسو ماموریتونه ونيول، ما د خپلې محلې د کورونو پر دېوالونو پر سکرو د حکومت او شورويانو پر ضد شعارونه وليکل او خپل نور انډيوالان او دوستان مې هم وهڅول چې دوی هم هر يو دا کار وکړي.

حکومت د دې پاڅون پر خپلو لاس پورې کړ، تر دې چې جنګي الوتکې يې را پورته شوې، يو شمېر پاڅونوال شهيدان کړای شول او زيات شمېر زندانونو ته ولوېدل.

د کب د درېيمې پاڅون د کابل د خلکو ډېر مظلومانه او سپېڅلی اعتراض و. د مجاهدينو گوندونو چې مرکزنه يې په پېښور کې وو په دې پاڅون کې چندان ونډه نه درلوده، د يوه ظالم او يرغلگر ځواک تر ملاتړ لاندې د حاکميت په مرکز کې دغه پاڅون ښايي په ۱۹مه پېړۍ کې د انگليسي يرغلگرو پر خلاف د کابل د خلکو د پاڅونونو په شان ثبت شي.

د کابل پوهنتون او ښوونځيو لاريونونه

د پسرلي له را رسېدو او د نوي تعليمي کال له پيلېدو سره په کابل پوهنتون او لېسو کې خوځښتونه پيل شول، دغه خوځښتونه د رژيم او شوروي پر خلاف د لاريونونو سبب شول.

هره ورځ به نوي ښوونځي له هغو لېسو سره ملګري کېدل چې لاريونونه يې کول، د استقلال لېسې زده کوونکي تر دغه وخته پر لاريون کوونکيو نه وو ور شريک شوي خو تيارۍ يې د پيل لپاره روانې وې. يوه ورځ سهار له

معمول سره سم زه خپل پلار په موټر کې ښوونځي ته ورسولم، چې له موټره ښکته شوم او موټر روان شو پخوا تر دې چې ښوونځي ته ننوځم د ځوانانو سازمان یو غړی را نږدې شو، له لاسه یې ونیولم را ته ویل یې راځه چې د سازمان ملگریو ته غوښتی یې. زه یې د سازمان اولیه دفتر ته بوتلم چې د ارگ تر څنگ د کفتریا په پخوانۍ ودانۍ کې و. هلته یې څو پوښتنې را نه وکړې، وې ویل ته زده کوونکي لمسوي او لاریون ته یې هڅوي، ما انکار وکړ، انتظار مې هلته اوږد شو، د ښار له منځه غبرونه راتلل دا یې ښودله چې لاریون روان دی او خلک شعارونه ورکوي. روسي جپانو پرلپسې هغه ځوانان چې په ښار کې نیول شوي وو د سازمان اولیه دفتر ته راوستل، د هغوی په منځ کې د استقلال لېسې زده کوونکي ډېر لږ وو، دوولس بجې شوې، بیا تر دوولسو هم واوښتې، زما برخلیک معلوم نه و. یو شمېر کسان یې په جپانو کې بل ځای ته لېږدول، ویل کېدل چې هغوی صدارت ته وړي .

زه مې کورنۍ په تېره مور ته په اندېښنه کې وم چې په څه وضعه کې به وي؟ نږدې مازیگر مهال یې زه هم په روسي جیب کې سپور کېم او صدارت (د خاد نظارت خونې) ته یې یووړم. په صدارت کې یې یوې زړې ودانۍ ته یووړم چې نه پوهېدم په کومه برخه کې وه. دغه پخوانۍ ودانۍ ډېره ښکلې وه خو اوس ډېره ورسته شوې وه، یوه لوی اطاق ته چې ښايي تر پنځوسو ډېر کسان پکې وو ورسول شوم. هغوی ټول محصلین او زده کوونکي وو، هغوی زما په څېر د داسې څه په انتظار وو چې ښايي ډېر خطرناک وي. شپه شوه، ډوډۍ یې راوړه، ښوروا وه، د ډوډۍ له خوړلو وروسته د نومونو اخیستل پیل شول، په ترتیب سره یې یو یا دوه تنه تحقیق ته وړبلل، زما نوبت نیمه شپه را ورسېد. په یوه وړوکې خونه کې چې په دوهم پوړ کې وه یوه

ځوان مستنطق تحقیق را نه پیل کړ. یوه بل تن ورسره ملگرتیا کوله، لومړی یې زما شهرت واخیست بیا یې پوښتنې پیل کړې:

ځوانان دې ولې لاریون ته هڅول؟

له چا نه دې دستور اخیستی؟

له چا سره اړیکې لرې... او داسې نور!

د مستنطق له چلن نه وپوهېدم چې حکومت خبره ډېره جدي او سخته نه ده نیولې، شپه تېره شوه سبا ته هم تر څه ساعته په صدارت کې پاتې شوم، وروسته یې ټول کسان له اطاق نه د باندې بوتلو، کاغذونه یې په مخ کې را ته کېښودل او وې ویل: ولیکئ چې بیا به داسې کارونه نه کوئ او لاسلیک یې کړئ.

ما ولیکل چې نه مې پخوا کوم خلاف کار کړی او نه به یې تر دې وروسته وکړم. بیا یې څو څو کسان د صدارت له دروازې نه را اېستل او خوشي یې کړل. زه له هماغه ځایه د میرویس میدان-باغ بالا د لین په بس کې سپور شوم او کور ته راغلم.

د کور غړي زما په لیدو خوشاله شول، په تېره مور او پلار چې په ورکېدو مې ډېر په اندېښنه کې وو. په توقیف کې له یوې شپې تېرولو وروسته چې یو ځل بیا کور ته راستون شوم یو عجیب احساس را سره پیدا شو. له را خوشي کېدو وروسته خبر شوم چې یوه د ښوونځي زده کوونکې د «ناهید» په نوم په لاریونونو کې د دولت د کسانو لخوا شهیده شوې ده.

تحقیق او بندي کېدو مې په فعالیتونو کې هېڅ بدلون را نه ووست، هم مې په ښوونځي او هم په هستوګنځي کې حزب ته د ځوانانو جلب او جذب ته دوام ورکړ، له دې سره جوخت مې د کتابونو لوستلو ته زور ورکړ او د سید

قطب، محمد قطب، علي شریعتي، مطهري، مودودي، انجنیر عمر او حکمتیار له انقلابي آثارو مې خوند اخیست .

د جلال الدین فارسي «درسه‌ای درباره‌ مارکسیزم» نومي کتاب له سازمانیانو سره په بحثونو کې ډېره مرسته را سره کوله، هر څه به مو چې لوستي وو د خپلو انډیوالانو په منځ کې به مو بحث پرې کاوه.

موږ یو گروپ وو، فکري او عقیدوي دوامداره بحثونه به مو درلودل او کتابونه به مو یو بل ته ورکول. په دې منځ کې احمد نواز چې وروسته انجنیر شو فلسفې او تصوف ته ډېر ورمات و او ما ته بیا د انقلابي او مبارزو لیکوالانو آثارو ډېر راښکون درلود، د هغوی په نظریاتو کې مې د اسلامي انقلاب د جوړولو او د رښتیني اسلامي حکومت ټینګولو لارې چارې لټولې. د نن ورځې په څېر پښتني بانک ته څېرمه د سرک پر سر کتاب پلورنځي وو، یو چا ما ته د سرک پر سر د یوه کتاب پلورنځي ادرس راکړ چې اسلامي آثار یې پلورل. څرنگه چې د دغسې آثارو پلورل او لوستل منعه وو او جرم گنل کېدل باید هغه خاص شفر او رمز د چا زده وای چې وروسته به کتاب پلورونکي پرې اعتماد کاوه او کتابونه به یې ورته را اېستل. زه ورغلم شفر مې ورته ووايه، کتاب پلورونکي وویل کوم کتابونه غواړې؟ د ځینو لیکوالانو نومونه مې ورته واخیستل، د ځینو نورو هغه مشوره راکړه، په ایران کې د تازه چاپ شویو کتابونو څخه مې وپېرل چې په هغو کې د ایرانی او عربي لیکوالانو آثار وو. کارتن مې د بایسکل تر شا وتاړه او د کور په لور روان شوم، یو عجیب احساس را سره و، هره شېبه مې فکر کاوه چې د «خاد» کسان راپسې دي او و به مې نیسي. له نېکه مرغه روغ رمټ کور ته ورسېدم، تر دې وروسته مې د کتابونو د را نیولو لړۍ دوام درلود. ډېر کتابونه

مې وپېرل او پټ کتابتون مې شتمن کېدو. حکومت ته دغه هر یو کتاب، د ماین او ټوپک حیثیت درلود.

موږ خپل انډیوالان چې د مبارزې او فکر ملګري وو هر مازیګر سره راټولېدو او د باغ بالا غونډۍ ته به چې زموږ د کوڅې له پایه پیلېده ورتلو، بحثونه مو کول، مشاجرې به مو کولې او د یوې ایډیال ټولنې او اسلامي عادلانه نظام خوبونه به مو لیدل. زموږ په نظر زموږ پخوانیو خلکو، علماؤ او سیاستوالو پر رښتیني اسلام عمل نه و کړی چې افغانستان پر داسې برخلیک واوښت تر دې چې شوروي پرې یرغل راوړ او و یې نیو.

د اسلامي نهضت د مسلمانو ځوانانو د تقوا کیسې به کېدې، په ځانګړې توګه د هغوی چې پخپل وخت کې یې د کمونیزم خطر درک کړی و او د شاهي نظام او سردار داود د حکومت پر خلاف یې مبارزه کړې وه، هره ورځ به د مجاهدینو د نویو بریاوو یادونه کېده چې خلک به نوي پرې خبرېدل او ټولو به یې د بري لپاره دعاګانې کولې.

ما د ځوانانو د جلب او جذب تر څنګ، عقیدوي غونډې جوړولې، هغه شبنامې او اعلاميې مې چې حزب خپرولې وېشلې او په ډېره بې باکۍ مې دغه کارونه کول.

په یاد مې دي چې یو ځل سهار وختي د لمانځه پر وخت ما باید د خپل کور شاوخوا محله کې چې د «خاد» ځینې دفترونه هم هلته وو شبنامې خپرې کړې وای، ځینو کوڅو ته شبنامې و نه رسېدې، بېرته کور ته ستون شوم، نورې شبنامې مې راواخېستې او بیا مې یې پر وېشلو پیل وکړ. په داسې حال کې چې هوا ډېره روښانه شوې وه.

دوهم ځلي زنداني کېدل او په وردگو کې پټېدل

زه چې کله د دوولسم ټولگي زده کوونکی وم، د خاد لخوا دوهم ځلي ونیول شوم او اته ورځې مې په خاد شش درک کې تېرې کړې. د ۱۳۶۰ لمريز کال د پسرلي موسم او د جمعې ورځ وه، د فزیک د درس د تکرار لپاره باغ بالا ته لاړم. د انټرکانتینټل هوټل لاندې غونډۍ د ناجو د جگو ونو لاندې په شنه چمن کې چې نوې يې څوکې وهلې وې ناست وم او د فزیک درسونه مې تکرارول. د ورځې رڼا او د باغ بالا په زړه پورې هوا په بدن کې د کار او خیال ځواک ته شیمه ورکوله. یوه ورځ وړاندې يې زما ټولگيوال او مبارز ملگری عمر زر شوی «خاد» بندي کړی و. شاوخوا یوولس بجې وې د کور په لور روان شوم، تر دغه وخته د باغ بالا تر غونډۍ لاندې د هستوگنې کورونه نه وو جوړ شوي او له هغه ځایه زموږ کوڅه ښکارېدله.

د کوڅې په خوله کې مې پام شو چې ورور مې له دوو تنو نا آشنا کسانو سره ولاړ دی او ما ته اشاره کوي چې ورشم. زه وپوهېدم چې څه پېښه شوې خو بیا هم ډاډه نه وم، په هر صورت زر تر زره مې ځان ور ورساوه. له سلام وروسته مې ورور وویل دغه دوه تنه انډیوالان دي کور ته راغلي وو، ته نه وې څه احوال يې راوړی او ځواب دې غواړي، ما ورته وویل چې دا زما انډیوالان نه دي، نه يې پېژنم، په همدې خبرو کې یو تن چې دریشي يې په تن وه له موږ نه د پنځوس مترو په واټن لرې د یوه تېنگ والا سره ولاړ و او چغندر يې خوړل، په ډېره چټکۍ يې تومانیچه را واپستله او زما په لور يې راواړوله وې ویل لاسونه پورته کړه! دوه تنه چې ځانونه يې زما انډیوالان معرفي کړي وو، ساده کمیسونه او پرتوگونه يې اغوستي او په پټو گانو کې نغښتي، هغوی هم لاس په کار شول، ورور مې حیران او وارخطا شو، زما وضعې ته اندېښمن شو، هڅه يې وکړه چې د خاد له کارکوونکیو سره خبرې

وکړي، دلیل ورته ووايي او هغوی وپوهوي چې ما کوم ناوړه کار نه دی کړی، خو هغوی تومانیچه زما په لور نیولې وه او امر یې وکړ چې د ښکته کوڅې په لور لاړ شم. ورور مې بیا هڅه وکړه، نه یې غوښتل چې ما ترې بوځي، هغه د دریشۍ خاوند یوه کلکه څپړه پر مخ وواځه. دا لومړی ځل و چې ما مې ورور لیدو چې یو څوک یې پر مخ په څپړه وهي. یو عجیب احساس را سره پیدا شو، دواړه یې کوزنۍ کوڅې ته بوتلو، ځینو گاونډیانو ولیدو چې مور وسله والو کسانو لادا او جیب موټرونو ته چې د کوڅې په سر کې زموږ په انتظار وو ور وستو.

نه پوهېږم چې ورور مې څه شو، خو زه یې په یوه لادا موټر کې سپور کړم، دواړو لوریو ته مې د خاد وسله وال کسان کېناستل او یو روسی جیب راپسې و. څرنگه چې د جمعې ورځې په سرکونو بېروبار نه و ډېر زر شش درک ته ورسېدو. د شش درک خاد ډېر مشهور و، زه یې په یوه دهلیز کې ودرولم. بیا یې د تحقیق لپاره یوه دفتر ته بوتلم، څو څپړې یې راکړې او د تحقیق لپړۍ پیل شوه، کله چې تحقیق ختم شو او له کوټې نه دهلیز ته را ووتم، هلته مې پلار او ورور ولیدل چې دواړه یې راوستي وو. فکر مې کاوه چې ټوله کورنۍ مو برباده شوه. له هغوی سره مې خبرې ونه کړای شوې، یوې تاکاوی ته یې بوتلم، هلته ډېر وړوکی اطاقونه وو چې پنجره دارې دروازې یې درلودې. زه یې یو اطاق ته ننه ویستم او دروازه یې را پسې قلف کړه، په اطاق کې دوې خیرنې اسفنجي توشکې پرتې وې، یو ځوان تر ما مخکې په دې پنجره کې اوسېده، په چورتونو کې ډوب شوم، پر کورنۍ مې چې کومه ټکه رالوېدلې وه د ځان غم یې را نه هېر کړ. هره شېبه مې کور، مور او خويندې سترگو ته ولاړې وې، نه پوهېدم چې هغوی به له کوم برخلیک

سره مخ شوي وو. پلار به مې په څه حالت و او له ورور سره مې يې څه وکړل.

د اطاق ملگري ځوان را ته وويل چې زه نن يا سبا ته خلاصېږم، که چا ته څه احوال لرې او ملگريو ته دې کوم پيغام استوي را ته ووايه، فکر مې وکړ چې دا جاسوس نه وي او په دې ډول به غواړي زما نور ملگري پيدا کړي، مننه مې ترې وکړه او ورته مې ويل چې هېچا ته هېڅ پيغام نه لرم.

اټکل مې رښتيا و هغه ځوان ناڅاپي له اطاقه بې درکه شو، سبا ته يې يو بل سړی زما اطاق ته راوست، توره قره قلي يې درلوده، دريشي يې اغوستې وه، ښايي چې د ۴۵ کلونو په شاوخوا کې عمر به يې و، راته وې ويل چې نوم مې «خوشه چين» دی او د حبيبيې په لېسه کې ښوونکی يم، مجلسي سړی و او ښکلي شعرونه يې را ته ويل. ما يې احترام کاوه ځکه هغه ښوونکی و او زه زده کوونکی. پر دې ونه پوهېدم چې پر کوم تور يې نيولی دی، فکر کوم چې تر ما مخکې خوشی شو په نورو اطاقونو کې هم بنديان وو. د ډوډۍ د وېش پر مهال او يا تحقيق ته د بېولو پر مهال مې يې غبرونه اورېدل. کله به يې چې موږ تشناب ته بېولو موږ پوهېدو چې دلته نور کسان شته، خو له اطاقونو به گړندي تېرېدو د هېڅ کوم څېره يې را ياده نه ده.

دوه ځله نور يې هم زه تحقيق ته بوتلم، پوښتنې او تحقيق په نسبتاً لوکسو دفترونو کې تر سره کېده، هغه چا چې ځانته د شش درک د رياست مرستيال وایه او يو ځل پخپله رييس چې ښايي جلال رزمنده و له ما نه تحقيقات وکړل. زه به يې په ځورولو او شکنجه گواښلم، خو له سوکانو، څپېرو او لغتو پرته يې زه نور شکنجه نه کړم، آن د وينې پاتې کېدو لپاره يې دهلبز ته يو نه وړم.

د پلار او ورور برخليک زيات ځورولم، د رياست ريس را ته وويل چې پلار او ورور مو دې خوشي کړل. سره له دې چې د دوی پر خبره باور کول گران وو خو د دې خبرې په اورېدو مې روحي فشار را کم شو. له هغو پوځيانو مو چې مور ته يې ډوډۍ راوړه او يا به يې تشاب ته بېولو پوښتنې کولې چې آيا پلار او ورور مې په نورو اطاقونو کې شته که نه. هغوی په آسانه ځواب نه راکاوه، خو داسې مې احساسوله چې هغوی دلته نشته او بيا به لږ هيله را سره پيدا شوه.

له څو پړاوونو تحقيق او اتو شپو وروسته، مازديگر مهال و چې زه يې يوه دفتر ته ښايي د ريس له دفترونو څخه به يو و ور وبللم. را ته وې ويل: موږ ته ثابته ده چې مجرم يې، له کوره دې تومانيچه هم پيدا شوې ده، خو خوشي کوو دې، پام کوه چې بيا دا کار ونه کړې، کومه تومانيچه چې دوی يادوله له پخوانيو تومانيچو څخه وه چې له پخوانيو کلونو زموږ په کور کې وه. د پسرلي په زړه پورې هوا، د شش درک پاک واټ او د ونو گلونو خوږې وږمې مې د شپږم رياست او يا د شش درک رياست د باندې هېڅ له ياده نه وځي.

زه او عمر يې يو ځای خوشي کړو، باور مې نه راتلو، ولې يې موږ خوشي کړو. د وېرې له احساس سره د خوښيو هممهاله احساس مې پر ذهن يو عجيب حالت راوستلی و، زه او عمر د شش درک له واټه راووتو او د صدارت تر څلور لاري پورې په چکر او کيسه ويلو راغلو. وېره مې له دې وه چې په آزادۍ کې ښايي د «خاد» تر سختې څارنې لاندې وم تر څو زما ملگري او فعاليتونه له ټولو جزئياتو سره را پيدا کړي.

کله چې کور ته ورسېدم نږدې ماښام و، دا دوهم ځل و چې له بندي کېدو وروسته بيا کور ته راتلم، فکر کوم چې هېچا به ژوند او کور دومره ښکلي

څلوبيست کاله په توپان کې | ۳۹

نه وي ليدلي. پلار او ورور مې يې په هماغه ورځ پرېښي وو، کور مو نه يوازې خاد تلاشي کړی و بلکې هغه پيسې او نور سامان مو چې د ساتنې لپاره له شرکت نه راوړي وو، مثلاً د کاغذونو بندولونه له هغې تومانيچې سره يې ټول شش درک ته وړي، هغه پيسې او نور شيان يې زما د پلار له بيا بيا غوښتنې سره بېرته را و نه سپارل او چې پلار مې د خاد د کارکوونکيو له لوري وگواښل شو بيا يې د پيسو او مال احوال وانه خيست.

شپه مې په خپل اطاق او بستره کې تېره کړه، ډېره خوندوره وه، سهار مې چې سترگې وغړولې مور مې وليده چې سر ته مې ناسته ده او له سترگو يې د خوښۍ اوښکې بهېري. بيا ښوونځي ته لاړم خو پخپلو حزبي او سياسي چارو کې مې ځنډ راوست، پام مې کاوه او هر چا ته مې د شک په نظر کتل.

لومړی ځل په وردگو کې پټېدل

له څه مودې وروسته مې بيا د کمونيستي رژيم او شورويانو پر خلاف مبارزه او فعاليتونه لا گړندي پيل کړل. گوندي کار، د کتابونو او رسالو مطالعه او له همفکره او مبارزو انډيوالانو سره بحثونو دوام درلود. څه موده وروسته يانې د همدغه کال په اوړي کې ملي راډيو تلوزيون اعلان کړه چې استاد اکبر (استاد حميدالله) د امنيتي ځواکونو لخوا وپېژندل شو او ووژل شو. د استاد اکبر شهادت د حزب پر فعاليتونو او د هغو ځوانانو پر روحيه سخت گوزار و چې هغه يې د مبارزې بېلگه باله. استاد اکبر يو متقي، فقير مشرېه او با شهامته شخصيت و، چې د حزب اسلامي د محصلينو او زده کوونکيو فعاليتونه يې د کابل په ښار کې په ډېرو سختو شرايطو کې له خاد او کا جي بي سره په نا برابره مقابله کې رهبري کول.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۰

استاد اکبر، نصير چې وروسته په نصير عبدالرحمان مشهور شو او په پېښور او کابل کې يې سبا او ميوند خپرنډويي موسسې جوړې کړې، ما ته را معرفي کړ چې له هغه نه هدايات واخلم.

د استاد اکبر د شهادت له پېښې وروسته مور ته دستور را کړل شو چې خپل فعاليتونه خپ کړو او تر يوې مودې پټ شو.

له محمد انور ماما سره مې اړيکه ونيوه، پر هغه هم د استاد اکبر له شهادت وروسته په کابل کې د فعاليت ساحه محدوده شوې وه. له کورنۍ سره په مشوره مې اراده وکړه چې دواړه وردگو ته لاړ شو او زه تر يوې مودې پورې هلته ځان غلې کړم. له لرې د کابل وضعه وڅارم او بيا د راتلونکي په اړه تصميم ونيسم.

په دې ورځو کې «نعيم مصطفی» هغه څوک چې وروسته يې د حزب اسلامي په سياسي کمېټه کې مهم مقامونه درلودل او په پېښور کې يې وروسته له يو شمېر نورو فرهنگيانو سره په گډه د «سهار ورځپاڼې» بنسټ کېښود، د استاد اکبر پر ځای د حزب اسلامي د محصلينو او زده کوونکيو مسووليت اخيستی و.

له «مصطفی» سره مې اړيکه ونيوه، هغه د حزب د مرکزي حوزې له لوري معرفي خط راکړ، مور مې ليک د چای په قطي کې ځای پر ځای کړ او له محمد انور ماما سره مې په ميرويس ميدان کې د وردگو د موټرو په اډه کې وعده کېښوده. سبا ته مې د سهار له لمانځه وروسته له مور او پلار سره چې زه يې په موټر کې تر اډې رسولم روان شوم او اډې ته ورسېدو.

کله مې چې د وردگو په ليني موټرو کې ځای ونيو، له مور او پلار مې دعا واخيستله او خدای پاماني مې ورسره وکړه، هغوی ډېر په تشویش کې وو، زموږ د موټر تر روانېدو پورې يې انتظار کاوه او تر کمپنۍ پورې يې زموږ

څلوبيست کاله په توپان کې | ٤١

موټر بدرگه کړ. د وردگو نارنجي رنگه ليني زاړه موټر وو چې پر سپرليو سربېره به يې د خلکو خوراكي توکي او نور اړتيا وړ شيان هم لېږدول چې دوکاندارانو به په کابل کې پېرل او وردگو ته به يې وړل، د ساري په توگه د هرې چوکۍ لاندې به بوجۍ اېښې وې. موټر له سپرليو ډک و او ورو ورو روان و له ارغندی د وردگو تر چک پورې بايد تر زياتو کوتلونو اوښتی وای.

په هغه وخت کې د چک ولسوالۍ موټر يوازې تر «ابو خاک» پورې تلای شوای او تر هغو وړاندې يې د تلو اجازه نه درلوده.

مجاهدين چې ورځ په ورځ پياوړي شوي وو او د وردگو ولايت نږدې ټوله ساحه يې تر واک لاندې راوستلې وه، د موټرو په سرکونو يې ماینونه ښخ کړي وو، تر څو سيمې ته د دولت د پوځي قواو د ننوتلو مخه ونيسي.

د وردگو ولس د خلقيانو د واکمنۍ پر مهال پاڅون وکړ، کله چې د هزاره جات ولس د حکومت له اطاعت نه سرغړونه وکړه، حفيظ الله امين امر وکړ چې د وردگو خلکو ته د هغوی پر خلاف وسلې ورکړي او هزاره گان پرې وځپي. د همدې لپاره د چک په ولسوالۍ کې لويه غونډه جوړه شوې وه، له غونډې وروسته چې د هزاره ژ پر خلاف د خلکو احساسات ولمسول شول، په زرگونه ميله وسلې پر خلکو ووېشل شوې، خلکو له حکومت نه مرمۍ او ټوپک واخيستل خو له هزاره گانو سره د جگړې پر ځای غرونو ته وختل او د کمونيستي رژيم پر خلاف يې پاڅون پيل کړ.

د پاڅونوالو له قومي مشرانو څخه يو تن حاجي احمد جان و، هغه څوک چې اوس يې د عربانو په دره کې د مجاهدينو مشري پر اوږو وه، زه همده او د خپلې مور د کاکا زوی ته چې بزگر و او د منو ښکلي باغونه يې درلودل، ورتلم.

زموږ موټر چې د کابل-کندهار له پاڅه سرکه د چک ولسوالۍ په لور وگرځېد خام سرک ته ووت. لږ فاصله وه خو د غرمې ۱۱ بجې به وې چې د «انبو خاک» کلي ته ورسېدو انبو خاک د موټرو وروستی تمځای و، له هغه وروسته به مو پلي سفر ته دوام ورکاوه، چې له موټر نه ښکته شوو د یوه گروپ مجاهدينو را ته پام شو، څو تنه يې وړاندې راغلل او زموږ د هویت پوښتنه يې وکړه چې څوک یو. د دوی هدف زه وم ځکه چې لیدل یې چې زه د دې ځای نه یم، ما سمدستي هغه معرفي خط چې په کابل کې یې راکړی و د چاپو له قطي څخه را وکېښ او ور و مې ښود، په دې لیک کې زه د حزب اسلامي د مرکزي حوزې فعال غړی معرفی شوی وم.

د لیک له لوستلو وروسته مجاهدينو د انبو خاک په دوکانونو کې د چاپو ست را ته وکړ، ما مننه ترې وکړه ورته و مې ویل چې اوږده لاره مو په مخه کې ده رخصت مو ترې واخیست. غرمه مو د لارې په اوږدو کې ډوډۍ او غوښه چې مور مې را ته تیاره کړې وه او په یوه دسمال کې یې را ته غوټه کړې وه وخوړه، په یوه جومات کې مو د ماسپښین لمونځ ادا کړ چای مو وڅښه، ما چې په دې سفر کې له چای څښلو خوند اخیستی بیا مې په هېڅ ځای کې نه دی اخیستی.

دا زما لومړنی پلی سفر و، په هره دمه کې چې خلکو چای او شیریني راوړه زموږ ستریا به یې لرې کوله. د وردگو په کلیو کې د دوبي په وروستیو کې د فصلونو په منځ کې، د ویالو او سیند پر غاړه سفر ځانگړی خوند درلود. وطني مڼې نوې پنځې شوې وې، د هغو هغه ځانگړي وږم یو عجیب احساس را ته پیدا کاوه.

هره شېبه مو چې غوښتلای مڼې مو را شکولای شوای چې د ویالو په رڼو او پاکو اوبو یې ومینځو او له خوراکه یې خوند واخلو. شپه مو د چک له

څلويښت کاله په توپان کې | ٤٣

بازار نه بره په يوه وړوکي جومات کې شوه، جومات د يوې لويې کلا دننه و. د کلا خاوند ماښام مهال مور ولیدو، د شپې ډوډۍ يې قروت او زیر غوري له چايو او شيريني سره راته راوړل، سهار مو له چايو وروسته بيا مزله ته دوام ورکړ. د فصلونو په منځ کې سوي ټانکونه ليدل کېدل چې مجاهدينو له منځه وړي وو، کمونيستانو هغه پرېښي وو او دوی ماته خوړلې وه او له سيمې تېښتېدلې وو، کله د گڼو ونو په منځ کې، کله د ويالې پر غاړه او کله د سيند پر غاړه مور مزله ته دوام ورکړ.

يو وخت مو د کلاشينکوف د ډزو غرونه واورېدل، لږ وارخطا شوو، محمد انور ماما د سيمې له يوه تن څخه پوښتنه وکړه چې څه خبره ده؟ هغه ځواب راکړ چې مجاهدين دي نښه ولي. همدغه مهال دوه تنه ساه نيولي په منډه په مور پسې را ورسېدل، وې ويل چې تاسو څوک ياست او چېرته درومئ؟ هغوی ويل چې د جمعيت قوماندان مولوي شيرين مور له لرې ليدلي يو او غواړي وپوهېږي چې مور څوک يو. مور خپل ليک ور وښود، هغوی ليک مولوي شيرين ته ور وړو، غوښتل يې چې هغه د مجاهدينو د شورا مشر ته هم ور وښيي. نوموړی ویده و، په هر صورت زموږ له لوري ډاډه شول، معرفي خط يې بېرته راکړ او اجازه يې راکړه چې خپل سفر ته دوام ورکړو، ماسپښين مهال د عربانو درې ته چې زموږ د سفر منزل و ورسېدو، په بهادر خان کلي کې مو په ژيرو غوړيو کې هگۍ نوش جان کړې او بيا زما د مور کلي ته چې کوډۍ نومېږي لاړو.

ما يوه اونۍ هلته تېره کړه، هم مجاهدينو او هم مې د مور کليوالو ډېره مېلمه پالنه وکړه. په وردگو کې چې پاتې وم زما د مور د کاکا د زوی مستو خان مېلمه وم. له يوې اونۍ وروسته مې تصميم ونيو چې بېرته کابل ته لاړ شم، فکر مې کاوه چې خطر لرې شوی دی. حاجي صاحب احمد جان په ټينگار

را ته وویل چې مه ځه، که دا ځل بندي شوې بیا به دې پرېږدي، خو زه باید کابل ته تللی وای. محمد انور ماما په وردگو کې پاتې شو او حاجي صيب تر انبوخاکه را سره ملگری و، پر هماغه لاره چې له دې اړخه تللی وم بیا روان شوم. مستو خان ماما د دې لپاره چې پلي مزل راته اسانه شي خپل یوه جوړه نوي سافدار بوتونه راکړل. چې انبو خاک ته ورسېدو یوه له بوسو (وښو) ډکه لاری کابل ته په روانېدو وه، حاجي صيب د موټر چلوونکي نوم ورسره وليکه او ورته وې ويل چې دغه ځوان به روغ رمټ کابل ته رسوې. موټر چلوونکي وعده ورکړه او زه یې تر څنگ په سیت کې کېناستم او د کابل په لور وخوځېدو.

مازديگر مهال میرویس میدان ته را ورسېدم، نری نری باران اوږېدو، ټکسي مې ونيو او کور ته راغلم، د کور زنگ مې وواهه، پلار مې راووت او ټینگ یې په غېږ کې ونيولم، یو ځل بیا د کور تودې غېږې ته راستون شوی وم.

درېیم ځل بندي کېدل

کابل ته له راستنېدو سره مې لیدل چې د نیولو او ټکر گواښ ډېر را ته نشته او نه «خاد» زما په لټون پسې زموږ کور ته راغلی دی، ځکه خو څه نا څه ډاډمن شوم او حزبي فعالیتونه مې کرار کرار له سره پیل کړل، «مصطفی» او «نصیر» یو پر بل پسې را پیدا شول او زموږ فعالیتونه بیا پیل شول، خو د استاد اکبر ځای هماغسې تش و. د استاد اکبر اتلولي، زېږورتیا او مهرباني ټولو هغو ځوانانو ته یوه بېلگه وه چې د کابل په سختو شرایطو کې یې مبارزه کوله.

د حزب اسلامي د مرکزي حوزې (کابل) اړوند گروپ له نیول کېدو وروسته چې «خاد» ته یو لړ اسناد په لاس ورغلل، یو گروپ ځوانانو پېښور ته هجرت وکړ او یو لړ شمېر یې په کابل کې پټ شول.

هغه ځوانان چې پېښور ته یې هجرت وکړ زیاتره یې محصلین او زده کوونکي وو، یو شمېر یې هلته په نظامي برخه کې وروزل شول او له څو میاشتو وروسته په پټه له جعلی اسنادو سره بېرته ښار ته راننوتل، څرنگه چې په کابل کې مجاهدینو نشوای کولای چې مرکز ولري، دغه کسان به د حزب د نورو غړیو په کورونو کې اوسېدل او هره شپه به یې خپل ځای بدلاوه.

دغو ځوانانو د چریکي جگړو زده کړې کړې وې، د کابل ښار دننه به تل پر بایسکل گرځېدل او تومانیچې به ورسره وې، له دې ډلې څخه عبدالرحمان چې د خالد په فرعي نوم یې فعالیت کاوه وروسته د پنجشیر والي شو. قاسم چې وروسته ونيول شو او په څرخي پله کې په دار شو او نصیر زموږ کور ته ډېر تگ راتگ درلود، کله به چې زه په کور کې نه وم، مور به مې په ډېرې مهربانۍ د هغوی مېلمه پالنه کوله او په کور کې یې د دوی د اسنادو او خطرناکو شیانو د پټولو لپاره ځانگړی ځای جوړ کړی و. په مرکزي حوزه یانې کابل کې چې د حزب اسلامي فعالیتونو ته درنه ضربه ورسېده هغه د قاري عبدالحی مسأله وه، قاري عبدالحی د حزب اسلامي له ارکانو څخه و چې له لېستونو او مهمو اسنادو سره یو ځای له یو فعال حزبي گروپ سره د «خاد» په واسطه ونيول شول. د دولت جاسوسي اداره وتوانېده چې په اوپراتیفي فعالیت دغه شبکه په نښه او په دام کې یې وغورځوي.

د «خاد» په لاس کې د دغه اسنادو او مهمو حزبي فعالیتونو له لوېدلو سره د دې زمینه برابره شوه چې د حزب یوه برخه فعالیتونه افشا شي او د یو شمېر نورو کسانو د نیول کېدو سبب شي.

قاري عبدالحی او د استاد اکبر ورور نجیب وروسته د حزب اسلامي له یو شمېر نورو غړیو سره په څرخي پله کې په دار شول. که څه هم زه د قاري عبدالحی له نیول کېدو وروسته سمدستي و نه نیول شوم، خو لکه چې

مخکې مې یادونه وکړه د «خاد» لاسته د مهمو اسنادو له لوېدو سره د دې زمینه برابره شوه چې دغه سازمان پېښه پسې تعقیب کړي او د اوپراتیفي کار له لارې ډېرې پټې شبکې په کابل ښار کې وپېژني.

د نیول کېدو جریان

هر ځل چې حزب په کابل کې ضربه خوړه او کدرونه یې له لاسه ورکول زما د مسوولیت ساحه ورسره زیاتېدله او مسوولیت مې لویېدو، پر ۱۳۶۱- ۱۳۶۰ لمريز کلونو کې زه د کابل پولي تخنیک انستیتیوت د مهندسۍ د څانګې محصل وم. دغه وخت د کابل د یو زیات شمېر ښوونځیو او د کابل پوهنتون یو شمېر محصلین له ما سره په اړیکو کې وو او ما د هغوی د تنظیم او رهبرۍ د چارو مسوولیت درلود، جهاد په ټول هېواد کې ډېر پیاوړی شوی و او مجاهدینو په ولایاتو کې سترې بریاوې لاسته راوړې وې، دا د دې سبب شو چې په کابل کې د «خاد» فعالیتونه ډېر زیات شي.

د ۱۳۶۱ لمريز د سنبلې میاشت وه، هوا لږ سړه شوې وه، ما د پولیتخنیک انستیتیوت صفري سمستر پای ته رسولی و او د انجنیري پوهنځي د مهندسۍ څانګې ته شامل شوی وم. موږ د مهندسۍ د هغې څانګې لومړنۍ ډله محصلین وو چې د انجنیرۍ په پوهنځي کې نوې پرانیستل شوې وه، د افغاني استادانو تر څنګ روسي استادانو هم موږ ته درس راکاوه، یو شمېر د ښوونځي ټولګیوال مې چې زیاتره وخت به مو یو ځای تېرېده. په پولیتخنیک انستیتیوت کې هم راسره یو ځای وو. دوه تنه یې په مهندسۍ څانګه کې هم را سره وو، د هغوی چې کورونه په پروان مېنه کې وو هر سهار به زموږ کور ته راتلل، دا چې زموږ کور د باغ بالا په لمن کې و او زموږ د کور له دروازې نه یو ځای د باغ بالا غونډۍ ته تلو او له هغه ځایه به پولیتخنیک ته ور ښکته کېدو.

د نیمې شپې شاوخوا درې بجې وې چې د جیب موټرو غږ مې واورېد چې زموږ په کوڅه کې ښکته پورته گرځېدل، زما خونه په دوهم پوړ کې وه چې له کړکۍ نه یې د کور بهرنی دېوال ښکارېدو.

د موټرو غږونه غیر عادي وو، په بیرته له بسترې را جگ شوم او د کړکۍ په لور مې منډه واخیسته و مې لیدل چې درې څلور تنه عسکر پر دېوال را پورته شوي دي، یو تن یې نورو ته وایي: «سپې نه لري توپ وهه» او بیا هر یوه ځانونه حویلی ته راوغورځول، زه پوهېدم چې هر څه دي هدف یې زه یم، ما په بیرته کورته واغوستله او ښکته پورته مې منډه واخیسته، کتابونه او یو شمېر پاڼې مې په یوه الماری کې اېښي وو په بیرته مې هغه را واخیستل. دغه مهال زموږ د کور زنگ پرلپسې کړنگېده، ورور مې چې له وضعې خبر نه و د دهلیز دروازه یې پرانیستله او همدلته د خاد له وسله‌والو کسانو سره مخامخ شو. هغوی زما ورور څنگ ته تېل واهه او کور ته په منډه را ننوتل، پلار، مور او خويندې ټول په وار خطايی له خونو راووتل او د لومړي پوړ په دهلیز کې را ټول شول. زه په زینه کې په بیرته پاس ختمل دوو تنو را باندې حمله وکړه وې ویل «ځاینه چېرته ځې!» کتابونه او کاغذونه یې په زور زما له لاسه والوځول، د کورته په جیب کې مې وړوکې کتابچه وه چې په هغو کې مې د لیدنو وعدو او د هغو کارونو لېست و چې په راتلونکیو ورځو کې مې باید کړي وای. په هغو کې لیکنې ټولې زما په خپل شفري لیک وې، په همدې لانجو کې مې څو پاڼې ترې را وشکولې او په ژوولو مې یې پیل وکړ. نه پوهېږم چې څو تنه را باندې راټول شوي وو، یوه تر مری ونیولم، بل پر سر په سوکانو وهلم او ټولو ویل «مه پرېږدئ چې پاڼې تېرې کړي او اسناد له منځه یوسي!» مور، پلار، خويندو چې هر څه وکړل چې د خاد د کسانو لخوا زما د ډېولو مخه ونیسي، گټه یې ونه کړه او په غوسه به له هغه

ځايه لرې شړل کېدل، ما کاغذونه وژوول چې کله يې زما له خولې را وويستل هېڅ پکې د لوستلو پاتې نه وو. زه يې په بېره له زينو را کوز کړم او د کورنۍ په مخ کې يې پر مخ په لغتو او سوکانو او پر شا د توپکو په کنډاغونو وهلم. بربنډې پښې يې له کوره را واېستل، د باندې مې د موټر په څراغونو کې وليدل چې زموږ کوڅه له موټرو ډکه ده.

زه يې يو لنډوور موټر ته ور پورته کړم، دغه يوه تن يوه جوړه چپلکې راوړې وې ويل «موږ يې ډېر ټينگار کاوه چې دغه چپلکې ورکړئ». په داسې حال کې چې يو روسي جيب مو مخکې او بل وروسته وو وخوځېدل. زه د شا په څوکۍ کې د خاد د دوو وسله والو کسانو په منځ کې ناست وم، موټر له باغ بالا او پولې تخنيک نه تېر شو او وړاندې لاړ، تر دې چې د دارلامان سرک ته ور ننوت. وپوهېدم چې ما د خاد پينځم رياست ته بيايي. د هغو کسانو په منځ کې چې په کابل کې يې مبارزه کوله پينځم رياست، د خاد خطرناک رياست گڼل کېدو، سره له دې چې د هغوی فعاليتونه د اطرافو پر جبهو متمرکز وو خو د فعال او ظالم رياست په نوم پېژندل کېدو.

له څو دقيقو وروسته موټر يوې ودانۍ ته ننوت، دغه ځای ته يې د «سيد کيان کور» وايه. زه يې په منډو منډو نېغ له اصلي ودانۍ د باندې پياده خانو په لور بوتلم چې د کابل د معمولي کورونو په څېر جوړ وو. کومو کسانو چې زه تر دې ځايه راوستلی وم بيا بيا يې ويل چې ما بايد روغتون ته بوځي چې معده مې ومينځي ځکه گواکې مهم اسناد مې تېر کړي وو.

اطاق ته ورسېدو، دوه يا درې ډېر عادي د کار مېزونه او يو کټ هلته اېښودل شوي وو، خو فرش يې نه درلود. اطاق ته له ننوتلو سره مې په مخ خپېرې را حواله شوې، او څو سپوږمې کنځلې يې را ته وکړې.

زه یې چې اطاق ته بوتلم له هماغې شېبې پوښتنې پیل شوې، را ته ویل یې،
 ووايه «نصير» چېرته دی، «مصطفی» چېرته دی، د ښځو په شبکه کې څوک
 څوک دي... چې زما له انکار سره به مخ شول پر مخ به یې په سوکانو او
 لغتو وهلم، بالاخره یې وویل «پهلوان راولئ!» یو نسبتاً چاغ سړی چې
 دریشي یې پر ځان وه راغی، خو د پوځیانو په خبر یې عسکري تعظیم ونه
 کړ. فکر کوم چې د افغانستان د شمال له ازبکانو څخه و. څو تنو په بیرته زه
 پر ځمکه څملم، یوه تن مې پښې ونيوې، بل تن مې پر اوږو کېناست او
 «پهلوان» په لرگیو پر ملا، پښو او شا وهلم.

پهلوان سترې شو او بیا بل کس گوزارونو ته دوام ورکړ. له دوه درې لرگیو
 ماتېدو وروسته یې را جگ کړم وې ویل «د باندې یې چار نعل ودرول!»
 سهار نږدې شوی و، له خونې نه د باندې یې په یوه دهلیز کې ودرولم او را
 ته وې ویل چې پښې دې له یو بله لرې او لاسونه دې له غاړې سره موازي
 ونیسه، وپوهېدم چې چار نعل مانا څه ده.

له څو دقیقو وروسته مې نور د لاسونو د پورته نیولو توان نه درلود، لاسونه به
 مې ښکته راغلل هغه پهره دار چې ما ته نږدې پر یوه چوکۍ ناست و او
 پرلپسې یې سگرت دودول د سگرتو سکروټې به یې په لاسو را کېښوده او
 زه به یې بیا دې ته اړ کړم چې لاسونه پورته کړم. سهار شو، هوا رڼا شوه، د
 حویلی له هغه لوري څخه چې څو ختینې کوټې ښکارېدلې یو تن راغی،
 له پهره دار سره یې د پوښتنې او سوال او ځواب نه وپوهېدم چې آشپز دی.
 له پهره دار نه یې پوښتنه وکړه «دا څوک دی؟» پهره دار وویل «اشرار دی
 له لویانو څخه یې دی، گلبډینی دی، یو څو لښتې یې نه وهې؟»

آشپز د یوه پلاستيکي پایپ یوه ټوټه چې هلته لږ لرې پرته وه را پورته کړه
 او د دود لپاره یې څو کلکې ضربې راکړې، څرنگه چې څو ساعته وړاندې

د لرگیو گوزارونو زما بدن ټپي کړی و د هغه پایپ په گوزارونو مې ډېر زیات درد او څړیکې احساس کړې. کله چې لمر را وخوت، زه یې یو ځل بیا د تحقیق اطاق ته بوتلم. څو پوښتنې یې وکړې بیا یې وویل چې ټوله کورنۍ دې راولو، تاسو ټول د انقلاب ضد یاست. بیا یې زه د اصلي ودانۍ تاکاوی ته بوتلم. په تاکاوی کې یو اوږد دهلېز و چې د ډېر شمېر پنډرو دروازې ورته را وتلې وې. څو تنه په دهلېز کې ولاړ وو، وروسته وپوهېدم چې هغوی هر یو یې بې خوبه کاوه.

د دهلېز په یو کونج کې یو میز اېښی و، د هغو تر شا دوه تنه عسکر ناست وو او یو لوی ټیپ ریکارډر یې په مخ کې اېښی و. هغوی د بېلا بېلو سندرغاړو کسټونه یو پر بل پسې وړ اچول، په دې ډول پرلپسې په لوړ غږ موسیقي د تاکاوی په دهلېز کې پخپله په یوه عذاب بدله شوې وه، ځینو بندیانو ویل چې عسکر دغه کار د دې لپاره کوي چې څوک تر عذاب لاندې د زندانیانو د ژړا او فریاد غږ وا نه وري او کوم کسان چې باید بې خوبه کړای شي، د ساز غږ هغه وینس وساتي.

زه یې یوې ډېرې وړوکې پنجرې ته یووړم چې یوازې یو دوه پوره کټ پکې ځای شوی و، دغه وړوکی اطاق د پاسني اطاق تر تشاب لاندې و، کله چې زه ورننوتم احمدشاه (عوض الدین صدیقي) مې ولید، چې د کټ پر دوهم پوړ پروت و او زما له ورننوتلو سره کېناست.

احمدشاه د مرکزي حوزې له فعالو ځوانانو څخه یو و او د نادریې لېسې زده کوونکی و، ما هغه پېژانده خو اړیکې مې ورسره نه درلودې. هغه د ځایو ولسوالۍ د یوې روڼاندې کورنۍ غړی و چې په آریانا مېنه کې اوسېدل. زه ډېر ستومانه او بې خوبه وم، بدن مې خوږېده او پر شا نشوای پرېوتلای، له

څلوبيست کاله په توپان کې | ۵۱

احمد شاه سره مې جوړ تازه وکړل او بيا پر عسکري کمپله په څنگ ور ولوبدم.

هغه وويل چې وروڼه او د تره زامن يې هم راوستلي دي چې دلته په نورو پنجرو ته ورته کوټو کې پراته دي، د ورځې په اوږدو کې يې هم زه او احمد شاه تحقيق ته بوتلو.

د «رفيق فدا» په نوم يو تن راغی چې له ما نه پوښتنې او تحقيق وکړي. رفيق فدا يو وړوکی سړی و، لنډۍ ونه او په تور مخ يې ببر بریتونه راڅرېدل. نوموړی تر ټولو ډېر بې رحمه مستنطق و چې تر اوسه مې ليدلی و، هغه له پوښتنو ډک کاغذونه زما مخې ته کېښودل.

ښايي د لومړۍ شپې په اوږدو کې مې هم ليدلی وي. هغه ډېر توند چلن کاوه، چې تحقيق د ده په خوښه پر مخ نه ولاړ او څه يې لاسته ورنغلل نو امر يې وکړ «هنډلکي تيلفون» راوړي او ما پر ځمکه ځملي، پښې مې يې په روجايي وتړلې، يوه سرباز مې پښې کلکې ونيوې او «پهلوان» مې پر سر گونډه ووهله، يوه بله روجايي يې زما پر خوله را واچوله، يوه بل تن مې لاسونه کلک ونيول. له هنډلکي تيلفون نه راوتلي سيمونه يې زما د پښو پر گوتو وپېچل او د رفيق فدا په امر يوه تن څارنوال د تيلفون هنډل تاو کړ.

نړۍ مې تر سترگو تياره شوه، داسې مې وگڼله چې څو انچه ميخونه مې د پښو پر گوتو ننوځي او بيا دغه ميخونه پورته لوري ته حرکت کوي، له څو ځله هنډل وهلو وروسته پهلوان د کړکۍ له تاخچې نه چاينکه راوپه چې اوبه او يا سوړ چای يې زما پر پښو را تش کړ او بيا يې د تيلفون د هنډل په تاوولو پيل وکړ، رفيق فدا چې هر څومره په غوسه کېدو سگريټ به يې ډېر دوړول او د شرابو بوتل به يې چې د کار پر ميز اېښی و، را واخيست او پر سر به يې واړاوه. د شکنجو په وقفه کې به مې کله کله فکر کاوه چې ښايي

دغه کسان مې کله په ښار کې، په پلي لاره لیدلي وي او فکر به مې کړی وي چې دوی هم زموږ په څېر انسانان دي.

د څارنوالانو گواښونه، د پوښتنو نامنظم بهیر چې کله به د ورځې په اوږدو کې او کله په نیمه شپه کې تر سره کېده، د شپې او ورځې توپیر را ته گران کړی و.

په دوو ورځو کې یې درې ځله ما ته د برېښنا ټکانونه راکړل، دوه ځلې د پښو په برخه کې او یو ځل د لاسونو په گوتو کې، تر دې مهاله مې له مجاهدينو او حزب سره له اړیکو انکار کړی و، ښايي د تحقیق درېیمه ورځ وه له پوښتنو وروسته چې په آرامۍ تېرې شوې او زه یې بېرته د زندان پنجرې ته ورم. چې له اطاقه را ووتلم او وړوکي دهلیز ته راغلم له مخامخ اطاق نه مې چې دروازه یې خلاصه او پرده پرې راڅرېدلې وه د خپلې کشرۍ خور غږ واورېد چې د څارنوالانو ځوابونه یې ورکول، نړۍ مې پر سترگو تیاره شوه او وپوهېدم چې د څارنوالانو گواښونه دروغ نه وو، هغوی مې د کورنۍ غړي هم راوستلي وو. دا ځل یې چې تحقیق ته بوتلم ور ته و مې ویل چې زه د اسلامي حزب د مرکزي حوزې غړی یم، هغه اسناد چې کتابونه، مجلې، د مسوولیت‌های عضو رسالې، کارټونه، جریدې او نور وو او زموږ له کوره یې د تلاشی پر مهال تر لاسه کړي وو، و مې منل چې دا ټول زما وو او نور څوک ترې خبر نه وو. څارنوالان حیران شول چې دا څه وشول، ما تر شکنجې لاندې له ټولو انکار کاوه او اوس مې په آرامه پر فعالیتونو او غړیتوب اعتراف کاوه. زموږ یو ځوان گاونډي چې پوهېدم پرچمي دی خو چا گومان نه کاوه چې د خاد غړی به وي، له ما او زما له کورنۍ سره ډېره مرسته وکړه. زما له کوره یې یوه جوړه پاکې جامې، برس او د غاښو کریم او صابون را ته راوړل.

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۳

کله مې چې خپلې خیرنې جامې ورکولې چې زما کور ته یې یوسي څو دقیقې مې یې په وینو ککړې برخې پر دېوال او ځمکه وموښل چې وینې ترې پاکې شي، چې د کورنۍ او مور د زیات ځور او آزار سبب نشي.

نورې غړې (پنجري) هم له بندیانو ډکې وې، زیاتره یې ما نه پېژندل، وروسته وپوهېدم چې زیاتره یې زموږ د دوسې اړوند وو، ما ته یې د بېخوبۍ جزا هم راکړه. په دهلېز کې د بېخوبۍ درې درجې عذابول عملي کېدل، یو شمېر یې حق درلود چې پر چوکۍ کښېني خو د خوب اجازه یې نه درلوده، یو شمېر نور درېدلي وو او طبعاً د خوب اجازه یې نه درلوده. د بېخوبۍ هغه تر ټولو سخته جزا یې بیا دا وه چې چار نعل باید بېخوبه ولاړ وای، ما داسې یو څوک هم ولید چې په دهلېز کې څو شپې ولاړ و، پښې یې وپرسېدې او له ډېرې بېخوبۍ ولوېد او په بې سده حالت کې د ادارې ډاکټر ته ور وړل شو. سپکاوی او پوچې خبرې د خاد د سرتېرو عادت ګرځېدلی و.

موږ په یوه شواروز کې دوه ځله تشناب ته د تلو حق درلود چې د حویلی په کونج کې و. د ۱۵ ورځو په بهیر کې چې په پینځم ریاست کې مو تېرې کړې اختر را ورسېد، د اختر په ورځ یې د تاڼاکوۍ د غروفو بندیان ټول دهلېز ته راوستل. یو تلویزیون یې هم را ته راوړ، کله چې ټول سره یو ځای شوو هلته وپوهېدو چې ۲۲ تنه یې یوازې زموږ له کوره راوستلي وو.

کله یې چې ونيولم خاد یوه اونۍ زموږ په کور کې کمین نیولی و. دوی په دې لټه کې وو چې د مرکزي حوزې مهم غړي چې د دوی په گومان به خامخا هلته راتلل ونيسي. موږ مې پخوا ویلي وو چې کله خطرناک حالت راشي، د دوهم پوږ په یوه کړکۍ کې به یو ټوکر را وځړوو چې له لرې ښکاري. دغه رمز مو هغو کسانو ته ورسېدلی و چې زموږ کور ته به راتلل. په همدې دلیل زموږ د شرکت له شخصي مامورینو، زما له ټولګیوالو چې

هر سهار به زموږ کور ته راتلل او بیا به پلي پولیتخنیک ته تلو او د هغوی د کورنیو له غړیو پرته چې د خپلو عزیزانو له بې درکه کېدو نه په اندېښنه کې وو او زموږ کور ته راغلي وو، نور څوک د خاد په دام کې ونه لوېدل. د دې ټولو دوستانو په لیدو عجیب احساس را سره پیدا شو. دې کسانو ته به یې «ټک ټکیان» ویل، یانې هغه کسان چې زموږ د کور دروازه یې ټک ټک کړې وه او خاد هغوی بنديان کړي وو. زیاتره یې له یوې اونۍ وروسته بېرته خوشي شول. کوم کسان چې په اصلي دوسیه کې شامل وو له پینځلس ورځو وروسته د صدارت نظارت خانې یا د «خاد» نظارت خانې ته ولېږدول شوو.

کله یې چې زه په روسي جیب موټر کې له پینځم ریاست نه صدارت ته وړم، د کابل ښاروالۍ مخې ته مې نعيم نومی خپل یو ټولگیوال ولید چې د پوهنې وزارت ودانۍ شا ته د میرویس میدان د بسونو تمځای ته روان ؤ چې پوهنځي ته لاړ شي. زه چې د نامعلوم برخلیک په لور روان وم پوهېدم چې تحصیل نور را نه پاتې دی، خو هدف مې تر هغو ډېر لوی و چې د پښېمانۍ احساس را سره پیدا کړي. ما له یوه پلوه د وطن د آزادۍ لپاره مبارزه کوله او په دې لاره کې مې قرباني ورکوله، بل لور ته مې په هېواد کې د یوه عادلانه نظام د راتلو لپاره هلې ځلې کولې.

د صدارت په نظارت خانه کې دوه نیمې میاشتې پاتې شوم. لومړی یې داسې خونې ته بوتلم چې تر ما مخکې دوه تنه نور هم پکې پراته وو، یو یې یو ځوان پولیس منصبدار و بل یې د امریکا د سفارت یو کارکوونکی.

په صدارت کې د تحقیق جریان له شکنجو پرته دوام کاوه، کله کله به یو روسی سلاکار هم راغی او له څارنوالانو سره به یې خبرې کولې، «خاد» د تحقیق لپاره بېلا بېل ډولونه ټاکلي وو هر «ډول» د بېلو گوندونو او یا

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۵

ځانگړيو موضوعاتو لپاره و. حزب اسلامي د لومړي ډول اړوند و. خاد دغه کار د دې لپاره کړی و چې څارنوالان په يوه ځانگړې ساحه کې معلومات او تخصص تر لاسه کړي. موږ په څلورويشت ساعتونو کې دوه ځله تشاب ته د تلو اجازه درلوده، د خوراک، څښاک او پايوازی شرایط په صدارت کې ښه وو.

په دوو اونیو کې یې یو ځل ما ته له کوره پاکې جامې راوړې، اجازه مو درلوده چې له کورنۍ نه لنډ لیک تر لاسه کړو او په ځواب کې یې دعا و سلام او د جامو له رسېدو ډاډ ورکړو. د صدارت په نظارت‌خانه کې بندیزونه ډېر سخت وو، د امنیت د ټینګښت لپاره روسي پوځیان له خپلو زره‌پوښونو سره د صدارت په انگرې کې گومارل شوي وو.

یو ایراني ځوان چې له مجاهدينو سره د مرستې په تور د افغانستان دننه نیول شوی و کله به چې تشاب ته بېول کېدو د پوځیانو له حکم نه د سرغړونې په دود به یې د پنجرې له شا نه غږ کړ «دا کوم ځای دی؟» بیا به یې پخپله ځواب ورکړ «د زمري پنجره». د نور محمد تره‌کي د استخباراتي ادارې «اکسا» مشر اسدالله سروري هم په همدې نظارت‌خانه کې بندي و. په کومه احاطه کې چې موږ وو اطاقونه ترې را چاپېر وو او په منځ کې یې نسبتاً یو لوی میدان و.

له څه مودې تېرولو وروسته یې زه یوې بلې پنجرې ته بوتلم چې تر پخوا تنګه او تیاره وه، چې «کوټه قلعي» یې ورته ویل، څرنگه چې تشاب د کوټې دننه و، نو نه مې شو کولای چې د څو شیبو لپاره هم لمر ووينم، په دې پنجره کې د ارغندی یو مهربانه سپین ږیری او د وردگو یو د ښوونځي ځوان زده کوونکی هم وو.

له دوه نیمو میاشتو تېرولو وروسته چې تحقیق مو پای ته ورسېد، زه او یو شمېر نور بندیان یې په هغو موټرو کې چې «دیگ بخار» یې ورته ویل پلچرخي زندان ته یووړو. «دیگ بخار» هغه بنز موټر و چې هېندارې یې نه درلودې، یوازې یو وړوکی سوری یې په چټ کې درلود او بس! له دوو څلو څخه یو ځل چې موږ یې له پلچرخي نه محکمې ته را وستلو، د ځای د تنگوالي او تودوخې د زیاتوالي په سبب زموږ د دوسیې یو تن په لاره کې بې سده شو.

پلچرخي زندان

له غرمې مخکې څرخي پله زندان ته ورسېدو، هغه ورځ او شین اسمان مې نه هېرېږي. کله چې له موټر نه ښکته شوو څومره مې چې کولای شو د اسمان ننداره مې وکړه او خوند مې ترې واخیست، د پلچرخي په آزاده هوا کې مې نفس تازه کړ، ټول ځایونه را ته لوی او پراخ ښکارېدل. موږ یې کتار ودرولو د دوهم بلاک دننه یې بوتلو. زه نه پوهېږم څو ځایه مو نومونه ولیکل شول، څرخي پله زندان ته زموږ سپارلو زیات وخت ونيو. زموږ تصویرونه یې واخیستل او هر یوه ته یې دوسیه جوړه کړه، بیا یې په بېلا بېلو اطاقونو ووېشلو، زه او څو تنه نور یې د دوهم پوړ یوې پنجرې ته یووړو. په پنجره کې د بندیانو شمېر زیات و. په ځنډو او منځ کې یې څو دوه پوړه کټونه اېښودل شوي وو، په دې ډول یو وړوکی دهلبز جوړ شوی و چې مرکز یې د پنجرې له ځنډو بېلاوه. د څرخي پله زندان لوی او عمومي اطاقونه د پنجرې په نوم یادېدل، په هره پنجره کې له دوو تر درې سوو تنو پورې ساتل کېدل. هرې پنجرې یوازې دوه تشابونه او یو ځای د حمام لپاره درلود، باشي ما ته یو کټ را وښود.

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۷

پر څنگ تر څنگ اېښودل شویو دوو دوه پوره کتونو باید شپږ کسان ویده شوي وای. څوک به چې نوی راغی طبعاً به په منځ کې ځای ورکول کېدو، د خوب پر مهال به د دوو چپرکوټونو په منځ کې په عذابېدو.

په پینځم ریاست کې د پینځلسو ورځو او د صدارت دوه نیمو میاشتو پر مهال مې ډېره اندېښنه د کورنۍ په اړه وه. په ډېر زحمت را ته معلومه شوه چې زموږ له کوره یې یوازې زما کشره خور «لیلا خرم» تحقیق ته را وستلې وه، خاد ته یې د راوستلو پر مهال یوه ټولگیواله ورسره ملگرې وه چې د سازمان غړې وه او له څلورو ورځو او درې شپو تېرولو وروسته بېرته خوشې شوه او کور ته یې استولې وه، ډېرې ورځې به مې له ځانه سره چورتونه وهل چې کله یې زما خور له کوره بېوله موږ او پلار به مې په څه حالت کې وو؟ د صدارت په نظارت خونه کې مې چې ورور لومړی د لیک ټوټه له پاکو جامو سره را واستوله په شفر یې را ته لیکلې و چې ټول په کور کې یو! له دې سره مې آرامه ساه واخیستله، بیا به مې کله له ځانه سره ویل چې دا یې زما د تسلي لپاره نه وي لیکلې.

په پنجره کې له ځای پر ځای کېدو وروسته، باشي را ته وویل چې له ده سره ملگری شم او له کانتین نه خپل د ضرورت وړ شيان را ونیسم. ډېر ضروري توکي خو شيان وو: پلاستيکي کاسه، کاشوغه، گيلاس او پلاستيکي کوزه. پلاستيکي کوزه ډېره مهمه وه ځکه چې تشاب ته د تلو او اوداسه لپاره مو باید نوبت نیولی وای. کله کله به د تشاب په مخه کې له ۳۰-۴۰ کوزو پورې نوبت ته اېښودل شوې وې. ترموز په څرخي پله زندان کې بل د ډېرې اړتیا وړ شی و. چایدار باشي به په پلاستيکي کوزو کې په دوو آبگرمیو اوبه اېښولې او هر دلگي ته به یې چې لس نفره به پکې وو جوش اوبه ورکولې. ډېرې میاشتې په یو شواروز کې زموږ استحقاق یو گيلاس جوش اوبه وې.

چای، بوره، او مېوه د زندان د ادارې له لوري په غیر منظم ډول په ډېره لږه اندازه راکول کېدل.

د څرخي پله په زندان کې په دوو اونیو کې یو ځل زمور پایواز راتلو، د بې سرنوشتۍ په موده مو د خپلې کورنۍ له غړیو سره د لیدو اجازه نه درلوده. ما یو کال د زندان په دوهم بلاک کې په بې سرنوشتۍ کې تېر کړ. له یوه کال پوره کېدو نه لږ مخکې هغه وخت چې لا بې برخلیکه وم وتوانېدم د څو دقیقو لپاره له خپل مور او پلار سره وگورم، هغوی د ټولې کورنۍ له ډېرو هڅو او د ځینو جگپوړیو چارواکیو له واسطه کولو وروسته دا اجازه تر لاسه کړې وه چې له ما سره څو دقیقې وگوري.

د مور او پلار د سپینو ویښتانو په لیدو چې دوی په دې یوه کال کې ډېر عذاب لیدلی و ما ټکان وخوړ، دوی زما په لیدو ډېر خوښ وو، خو ژور غمونه یې په خبرو کې ښکارېدل. په هغه ورځ لمر ډېر ځلانده ؤ او موږ د دوهم بلاک د احاطې په یوه گوشه کې د یوه عسکر په حضور کې څو دقیقې ولیدل.

د یوه کال په اوږدو کې یې زه دوه ځله محکمې ته یووړم، دا چې په سړیتي موټر کې به یې بېولو، نه پوهېدو چې محکمه چېرته وه، خو د بنديانو په منځ کې ویل کېدل چې د «ځانگړې انقلابي محکمې» ځای چې سیاسي جرمونه یا «انقلاب ضد» جرمونه یې خپرل په صدارت کې ؤ. د بندیانو لپاره د محکمې شتون خپله یو بدلون ؤ چې دغه بدلون د ببرک کارمل له واک ته رسېدو سره چې ده او د خلق دیموکراتیک گوند هغو ته «د شور انقلاب تکاملي او نوی پړاو» ویل، منځته راغلی ؤ. خو په واقعیت کې محکمه، قاضي او څارنوال هسې ظاهري تشریفات وو، د ساري په توگه په دواړو وارو چې موږ هلته یووړل شوو او دوه یا درې تنه به قاضي ته ور وړاندې

څلوبيست کاله په توپان کې | ۵۹

کېدو له کنځلو پرته مو له قاضي نه څه وانه وربدل، زه په دوهم ځل وپوهېدم چې څارنوال څوک دی، ځکه په هر ځل يوازې قاضي ؤ چې يو سپين سړی سړی ؤ موږ ته به يې د انقلاب دښمنان او د وطن خاينان ويل او د محاکمې بهير به له څو دقيقو زيات دوام نه کاوه.

د بې سرنوشتۍ په بهير کې يانې تر هغه وړاندې چې موږ ته د محکمې حکم واورول شي، بيا بيا يې زموږ د اطاق ملگري را نه بوتلل او په دار يې کړل، زياتره به يې د شپې له لوري کسان اعدام ته بېول.

هغه څوک به يې چې بل اطاق ته له بدلېدو پرته او د محکمې له حکم پرته ويوست، د دې نښه وه چې په دار کوي يې.

تر يوه کال او څه مودې تېرېدو وروسته بالاخره ما ته د ابلاغ پاڼه راغله او زه د انقلابي ضد فعاليتونو او له انقلاب ضد گوندونو سره د اړيکو په جرم په پينځه کاله تنفيذي بند محکوم شوم.

تر هغه وروسته چې برخليک مې معلوم شو زه يې د بې برخليکو له پنجرې را وايستلم او هغه پنجرې ته يې بوتلم چې د بند سزا پرې ختلې وه. هلته موږ تلويزيون درلود او کولای مو شوای چې د مياشتې يو ځل له خپلو کورنيو سره وگورو. په هغه موده کې چې په صدارت او پلچرخي کې بندي وم ورور مې مجبور ؤ چې پرلپسې په پايوازی زما ليدو ته راشي. هغه مجبور ؤ چې د سهار له لمانځه مخکې له کوره ووځي او په انتظار د نوبتونو د نيولو لپاره په اوږده لين کې ودرېږي له څو تلاشيو نه ډوډی، مېوه او پاکې جامې چې په کور کې به يې را ته تيارول راوړي او په يوه ليک کې د کورنۍ احوال را ته راوړي.

پایاوزان د پلچرخي د زندان د مامورینو له سپک او بد چلن سره مخ وو، ځکه چې دوی هر یو د کوم «ضد انقلاب عنصر» له نږدې خپلوانو او د کورنۍ له غړیو څخه ؤ.

زموږ په منځ کې داسې کسان هم وو چې پایواز یې نه درلود، د هغوی وضعه ډېره خرابه وه، دوی پیسې نه درلودې چې خپل د اړتیا وړ شيان له کانتین نه وپېري، باید دوی پخپله خپلې جامې په پنجره کې دننه مینځلې وای. خو نورو بندیانو به ورسره مرسته کوله، د توشکو او کمپلو وضعه په تېره د بې برخلیکۍ په موده کې ډېره خرابه وه، ځکه هره ورځ به نوي بندیان راتلل او پخواني بندیان به یا بدل شول، یا به خوشي کېدل او یا به یې برخلیک ټاکل کېدو، دې کار د خوب بسترو نظافت ناممکن کړی ؤ.

هغه بندیان به چې د زندان د ادارې له لوري خطرناک وگڼل شول، هم به د باشیانو او جاسوسانو لخوا تر سختې څارنې لاندې وو او هم به تر نورو ډېر زر له یوه اطاق نه بل ته بدلېدل. بدلېدل د زندان د ساتونکیو له لوري د یوې روحي شکنجې په توګه کارېدل، په هر ځل بدلېدو به مو باید خپله کاسه، کوزه او بستره راټولول او په شا به مو وړل. په همدې دلیل مو هڅه کوله چې کالي او سامان مو لږ وي چې په بدلېدو کې له جنجال سره مخ نه وو. زه به په هر ځل د اطاق له بدلېدو او له نویو کسانو سره د آشنا کېدو پر مهال له هماغومره روحي فشار سره مخامخ کېدم لکه د نیول کېدو په پیل کې چې ورسره مخامخ شوی وم. تر هغه وروسته چې زموږ برخلیک معلوم شو او په بند محکوم شوو، دا اجازه مو درلوده چې له کور نه ځینې کتابونه راوغواړو او مطالعه یې کړو. زندان هم یو کتابتون درلود چې یوازې مارکسیستي آثار پکې موندل کېدل. ما به د غني خان د اشعارو له ټولګې (د غني پلوشې) ډېر خوند اخیست، زما د ټینګار او غوښتنې له امله چې د جلال الدین فارسي

د «درسهایی از مارکسیزم» ټول ټوکونه یو ځل بیا ولولم، ورور مې مجبور شو چې دغه «منعه شوی» کتاب د یو بل کتاب په پوښ کې ځای پر ځای کړي او رایې وړي، د څرخي پله په تلاشیو کې «دغه خطرناک شی» کشف شو، ورور مې یې تحقیق ته بوتلو، زه یې هم سوال او ځواب ته ور وبللم، وضعیت ډېر خطرناک شو. ما ځان پر دې ډېر ملامت کړ چې یو ځل بیا مې خپله کورنۍ له اضافي مشکلاتو سره لاس او گړپوان کړه، ورور ته مې یې ماښام مهال اجازه ورکړه چې کور ته لاړ شي. د زندان څو تنه منصبداران زموږ پنجرې ته راغلل او بندیانو ته یې د کتاب په ورښودلو گواکي زما د جرم ژوندی سند ور وښود. له ډېرو پوښتنو، گواښونو او تحقیق وروسته دولت کتاب ضبط کړ او زه وتوانېدم چې بېرته پنجرې ته راشم.

په زندان کې ستونزې

د پلچرخي زندان ادارې ته د جاسوسۍ به سبب یو شمېر بندیان په دې وتوانېدل چې یو څه خاص امتیازات تر لاسه کړي. هغوی چې د باشي په نوم په هره پنجره کې ټاکل کېدل او د خپلو اطاقونو مسوولیت یې پر اوږو و، دوی د بندیانو او د بلاک د قومانداني تر منځ د اړیکو ټینګولو دنده درلوده. باشیانو له اطاق نه د باندې په وتلو او خوراک کې تر نورو امتیاز درلود، د بې سرنوشتۍ په موده کې د باشیانو رول ډېر و، ځکه چې د محکمې د وروستي حکم له صادرېدو وړاندې دوی هر بندي څاره او کړه وړه یې کنټرولول.

په یوه ډېر سارې ژمي کې چې په تلویزیون کې د دولت د اعلان پر بنسټ د یخۍ سره څپه له سایبریا نه راغلې وه، د اسلامي گوندونو د غړیو او ماوئیستانو تر منځ د شخړې له پېښېدو وروسته موږ څو تنه د یوه تش بلاک

وروستي پور ته ولېږدول شوو او هر یو په یوه انفرادي پنجره کې واچول شول. د دهلیز پنجره هېندارې نه درلودې، په کوټو کې فرش، توشکې او کمپلې هم نه وې، هر یو له ډېرې یخنۍ تر سهاره پر پښو ولاړ وو او گرځېدو. دا چې د یو بل غبرونه مو اورېدای شواى، پرېکړه مو وکړه چې د دې جزا پر خلاف به په اعتراض کې د ډوډۍ نه خوړلو اعتصاب کوو. د اعتصاب له پیل سره د زندان ادارې زموږ پر خلاف توند غبرگون وښود، له صدارت نه پلاوي راغلل موږ ته یې گواښ وکړ چې پر دوسیو به مو له سره غور وکړو او له سره به تحقیقات در نه پیل شی. څرنگه چې د کب له درېیمې سره په تصادفي توگه زموږ اعتصاب پیل شوى ؤ، خاد فکر کاوه چې موږ اصلاً د کب د درېیمې په یاد اعتصاب کړى دى. چې دا روښانه شوه چې زموږ اعتراض د غیر انساني شرایطو او موږ ته د جزا په تړاو ؤ نو زموږ د دوسیو له بیا غور نه تېر شول او موږ یې لومړي بلاک ته ولېږدولو. په لومړي بلاک کې یې موږ هر یو د خلق دیموکراتیک گوند د حفیظ الله امین د ډلې له یوه تن سره په یوه اطاق کې واچولو. په لومړي بلاک کې بندیزونه ډېر وو، د حفیظ الله امین د کورنۍ غړي هم په یوه وړوکې احاطه کې بېل په همدې بلاک کې ساتل کېدل. زه یې داسې پنجرې ته یوږم چې هلته د امین له کلکو پلویانو څخه یو تن، عبیدالله محک د خلق دیموکراتیک گوند د ښځو د سازمان رییسې دلارا محک مېړه اوسېدو.

ما او محک په زړه پورې بحثونه درلودل. هغه د خلق گوند پخوانی غړى او زه یو مسلمان انقلابي ځوان وم چې د بهرني ښکېلاک له منگولو نه د هېواد د ژغورنې او عادلانه اسلامي نظام ټینګولو لپاره مې مبارزه کوله. په څرخي پله زندان کې د جهادي گوندونو پر غړیو او عامو افغانانو سربېره چې په مرکز او اطرافو کې له مجاهدینو سره همکار وو، یو لړ شمېر د حفیظ

څلویښت کاله په توپان کې | ۶۳

الله امین د ډلې د خلق دیموکراتیک گوند غړي او یو شمېر ماوېستان هم بندیان وو.

د مجاهدینو په برخه کې یې زیاته برخه عام خلک وو، چې د اتحاد شوروي د یرغلگر پوځ او د هغوی د لاسپوڅي حکومت پر خلاف یې د وطن د آزادۍ لپاره مبارزې کولې او د «خاد» لخوا نیول شوي وو او زندان ته لوېدلې وو.

په محصلینو او د زده کړو خاوندانو مجاهدینو کې بیا ډېری برخه د حزب اسلامي او جمعیت اسلامي غړي وو. علما زیاتره له حرکت انقلاب اسلامي سره د غږیتوب په تور بندیان شوي وو، د حزب اسلامي د غږیتوب په تور په بندیانو کې درې تنه سیکان هم وو.

د تحصیل په خاوندانو کې یو شمېر داسې وو چې د افغانستان جهاد یې نه یوازې د آزادۍ جگړه بلله بلکې دا یې د اسلامي حکومت راوستلو لاره هم بلله.

دغه ډله چې زه هم له هغوی څخه وم پر دې باوري وه چې موږ په تېرو اوږدو کلونو کې د اسلام له واقعي روح څخه لرې شوي وو، زموږ نظام له اسلامي اصولو څخه پيروي نه کوله؛ په همدې دلیل زموږ حکومتونه ناکام او له خلکو څخه منزوي شوي وو. همدغه سبب ؤ چې کمونیستي گوندونو وده وکړه، د اتحاد شوروي نفوذ زیات شو او بالاخره هېواد د سرو پوځونو لخوا ونیول شو. زموږ افغانانو په اند موږ باید د اسلام لومړیو وختونو ته ورگرځېدلي وای او رښتینی اسلامي نظام جوړ شوی وای. د اسلام په باب دا نوی نظر طبعاً د اسلام له دودیز تعبیر سره مخالف ؤ. همدغه د نظر او انگېرنې اختلاف د دې سبب شو چې زه او یو شمېر بندیان په بېلابېلو نومونو مثلاً پنچ پیري، وهابي او نورو وکوبل شو. دغه دننه اختلاف زه د «خاد» له

شکنجو او عذابونو زیات ځورولم. زموږ پر خلاف چې کوم چلن غوره شوی ؤ یو یې دا ؤ چې له موږ سره اړیکې پرې شي. خبرې راسره بندې شي. په داسې حال کې چې زموږ ټول ژوند د زندان په یوه پنجره کې را ایسار شوی ؤ، دغه گوبنه کېدل ډېر عذاب ؤ.

د یوه اطاق بندیان د باشي لخوا په دلگيو وېشل کېدل چې حساب کتاب او قروانه یې ښه تنظیم کړای شي. پر دلگي سربېره د یوې طبعې او سره نږدې بندیانو په خپلو کې نور گروپونه هم جوړول چې «انډیوالی» بلل کېده.

د انډیوالی غړیو به ډوډۍ یو ځای خوړله او د یوه کور د غړیو په څېر به یې خپل هست او بود سره شریکول.

په یاد مې دي چې یو وخت د درېیم بلاک د لومړي پوږ په پنجره کې زما په انډیوالۍ کې ١٤ تنه وو، ټول مې ډېر گران ملگري وو، د «اړیکو پرېکون» د سیاست په بهیر کې ټول اړ شول چې له ما سره اړیکې غوڅې کړي، ورو ورو زه په انډیوالۍ کې یوازې پاتې شوم. دا ډېره دردوونکې وه او په یوه پنجره کې دننه ژوند یې ناممکن کاوه. دغه مهال زموږ د اطاق درې تنه د اهل تشیع بندیان چې د نصر سازمان او حرکت اسلامي په تور بندیان شوي وو، د مهربانۍ له مخې یې د تجرید او پرېکون د حکم پروا ونه کړه او بلنه یې راکړه چې زه د دوی د انډیوالۍ غړی شم، زه د دوی دغه مینه او مهرباني نشم هېرولای. کوم چا چې په دغه ډول نویو نظریاتو کې ډېر شهرت وموند د حزب اسلامي غړی حاجي محمد امین فروتن ؤ. نوموړی وروسته په پېښور کې د «شهادت» جریدې مرستیال شو او تر هغه وروسته چې د حزب له مشرتابه سره یې اختلاف راغی د مولوي نصرالله منصور گوند ته ورغی او د هغه مرستیال شو. محمد امین فروتن نوموړي گوند ته د ایران د ملاتړ په ترلاسه کولو کې مهم رول ولوباوه. وروسته نوموړی د پېښور په حیات آباد

څلویښت کاله په توپان کې | ٦٥

کې تر برید لاندې راغی، په داسې حال کې چې دوې مرمۍ یې پر سر لگېدلې وې روغتون ته یووړل شو چې وروسته د درملنې لپاره هالنډ ته واستول شو.

د یادونې وړ ده چې د نویو نظریاتو لرونکي د دوو تنو غوره علماؤ هر یوه مولوي عرب (مولوي کوچی) او مولوي عبدالرشید (حاجي آغا) له معنوي ملاتړه برخمن وو چې د دغو دوو درنو علماؤ ملاتړ عملاً د دودیزو ملایانو د توند لارو پیروانو فشار پر موږ کم کړی ؤ.

د درېیم بلاک د لومړي پوړ په پنجره کې د سنتي ملایانو یوه توند لاري گروپ غوښتل چې ما د تفریح پر مهال د قدم وهلو پر وخت ووهي، زما نویو انډیوالانو په تېره ډاکټر سخي چې د افغانستان د تکواندو له اتلانو څخه یو ؤ ما ته ډاډ راکړ چې د تیري په صورت کې به له ما نه دفاع کوي، په هغه ورځ ډاکټر سخي خپلو شاگردانو ته د تکواندو تمرین ور نکړ او له ما سره یو ځای یې قدم واهه، د ده په لیدو هغه گروپ جرئت ونه کړ چې پر ما لاس اوچت کړي.

مثلاً د پلچرخي د ادارې په وینا د درې «وېنگونو» د بلاکونو تر منځ ایساره درې کونجه ساحه وه، د تفریح پر مهال مو د ورځې یو ساعت په همدې ساحه کې قدم واهه، د مثلاً په کونج کې د والیبال یو میدان هم جوړ شوی ؤ چې یو شمېر بندیانو به د تفریح پر مهال هلته والیبال کاوه.

کله به مو چې له خپلې کورنۍ سره د لیدو اجازه تر لاسه کړه، په همدې مثلاً کې به د یوې کمپلې له غوړولو سره د کورنۍ له غړیو سره کېناستلو او روغېر به مو کاوه.

دغه جشن موږ ته په میاشت کې یو ځل برابرېدو، په یاد مې دي چې له هر ځل لیدو وروسته به چې په تیاره دهلیز کې د خپلې کورنۍ له غړیو نه بېلېدم

او خپلې تیارې پنجرې ته به تلم له ژونده ستومانه شوې مور به مې سوړه اسویلی وکېښ او ویل به یې: «زویه هلته ژوند ډېر درته سخت دی؟» هر څومره به مې چې ورته وویل چې په زندان کې کومه ستونزه نه لرم، باور به یې نه کېدو.

د یادونې وړ ده تر کومه وخته چې زه بندي وم مور مې د کور له خونې د انگرې چمن او باغچې ته نه وه وتلې، ځکه چې زه په زندان کې وم. یو وخت د هغو بلاکونو مسوولیت چې برخلیک یې معلوم شوی ؤ له «خاد» نه کورنیو چارو وزارت ته وسپارل شو. له دې بدلون سره زموږ په ژوند کې بدلونونه راغلل، د مثال په ډول مېوه موږ ته منظمه او ډېره رسېدله، په قروانه کې د غوايه د غوښې ځای د چرگ غوښې ونيو. بنديانو په دوهمه ورځ د چرگ د غوښې له خوړلو انکار وکړ او هغه چرگان به چې راوړل کېدل ټول به د پنجرې په کونج کې د کثافاتو لپاره اېښودل شوي بېلر ته ورغورځېدل. دغه کار په ټولو اطاقونو کې کېده، د بنديانو په منځ کې آوازه خپره شوې وه چې په قوي احتمال رښتیا هم وه چې د وارسا تړون هر غړي هېواد د پولیسو او ملي اردو او له جملې څخه د بنديانو د لگښتونو یوه برخه په غاړه اخیستي وو. په دې لړ کې بلغاریا د کورنیو چارو وزارت خوراکي لگښتونه په غاړه اخیستي وو، پلچرخي بنديان چې اوس د کورنیو چارو وزارت اړوندوو خوراکي لگښتونه یې د بلغاریا پر اوږو وو. ځکه خو هغه هېواد افغانستان ته د چرگانو غوښې رااستولې - هغه غوښې چې د بنديانو له نظره حلالې نه وې. له څو ورځو تېرېدو وروسته چې له پنجرې نه د چرگانو له غوښو ډک بېلرونه ووتل یو جگپوړی پلاوی راغی او موږ یې وهڅولو چې له زندان نه د باندې چاته د چرگانو غوښه نه رسېږي او تاسو دلته هغه په کثافاتو کې غورځوئ، دغه غوښه تاسو ته ښه ده وې خوږئ! بنديانو استدلال وکړ چې دا حلاله نه

ده موږ یې نه خورو. پلاوي گواښ وکړ خو کار یې ور نه کړ، بالاخره د زندان اداره دې ته اړه شوه چې زموږ د قرواني پخوانۍ مینو راته حواله کړي. د کورنیو چارو وزارت غوره نظم لاند مهاله ؤ او له یوې مودې تېرېدو وروسته بېرته بې نظامي او کمبود په هر څه کې را ښکاره شو. دې کار پر بنديانو زیات اغېز نه درلود ځکه چې موږ له حکومت څخه زیاته تمه نه درلوده. د څرخي پله زندان مجاهدينو ته د مدرسې حیثیت درلود. له ډېر لږ وخت څخه چې لاسته راتلو او وړوکی کتاب به چې کوم زنداني ترلاسه کاوه له هغو نه به ډېره گټه اوچتېده. د قرانکریم د حفظ، تجوید، احادیثو او فقې درسونه پرلپسې روان وو.

له زندانه خلاصون

د هر کال په تېرېدو پر حکومت او بهرنیو ملاتړ کوونکیو یې فشارونه زیاتېدل. د مجاهدينو نړیوال ملاتړ مخ پر زیاتېدو ؤ او د حکومت تر کنترول لاندې ساحه مخ په کمېدو وه. حکومت د ببرک کارمل په مشرۍ د هغې جگړې د پایته رسولو لپاره چې ورځ تر بلې یې دوی د دوام ورکولو توان له لاسه ورکاوه د خپلو هڅو په لړ کې د پلار وطنې ملي جبهې په جوړولو لاس پورې کړ او د لومړي ځل لپاره یې یوه لویه جرگه را وبلله. موږ په خپله پنجره کې د تلویزیون له لارې د لویې جرگې د جریان ننداره کوله. د جرگې یو شمېر غړي د خپلو مېزونو د پاسه ودېدل او ببرک کارمل ته یې د بندیانو د بښنې او د سزا د کمولو غوښتنلیک وړاندې کړ. موږ د دولت د نورو ژمنو په څېر دې ته هم تمه نه درلوده. خو واقعیت دا دی چې د بندیانو شمېر ډېر زیات شوی ؤ او زندانونه له ځوانانو او بوډاگانو نه ډک شوي وو. دولت غوښتل چې د ښه نیت په دود هغوی خوشي کړي او د

خلکو زړونه لاسته راوړي. زموږ د تمې پر خلاف د بنديانو د وضعې ارزونه پیل شوه. زموږ کورنیو د ملاقات په ورځو کې د هغو د پرمختګ له بهیره خبرولو. دې پروسې ډېر وخت ونيو. بالاخره هغه بنديان چې تر پینځو کلونو پورې بند پرې ختلی ؤ د هغو درېیمه برخه موده وېشېل شوه. څرنگه چې پر ما پینځه کاله بند ختلی ؤ او تر نیمایي زیاته موده مې تېر کړې ؤ باید حکومت بېنېلی وای او له زندان نه به خوشی کېدم.

د حکومت د بېنېلی او تخفیف د فرمان عملي کېدو دومره وخت ونيو چې فکر مو کاوه چې دا کار به و نه شي. په یوه «ملاقات» کې مې پلار په خوشالۍ ډاډ را کړ چې ډېر زړه خوشی شم.

بالاخره د څو ادارو یو ګډ پلاوی د څرخي پله زندان ته راغی او د هغو کسانو د خوشي کولو پروسه یې پیل کړه چې په بېنېله کې شامل وو.

نوموړی پلاوی زموږ پنجرې ته له نیمې شپې وروسته را ورسېد او هغه کسان چې د خوشي کېدو پرېکړه یې شوې وه د اتهام له یادولو سره یې نومونه واخیستل شول. زما تور یې د «ګلبدين» په باندې کې غږیتوب یاد کړ، ما په لوړ غږ وویل: «د ګلبدين باندې نه، حزب اسلامي!» دوستانو مې هڅه وکړه چې منعه مې کړي، وې ویل «لیونی شوی یې، اوس خوشی کېږي او ته داسې خبرې کوې». په هر صورت د خپل اطاق له انډیوالانو سره مې خدای پاماني وکړه، د کالیو او سامان یوه برخه مې همدې انډیوالانو ته پرېښوده او نور مې را سره را واخیستل او له پنجرې نه راووتو. هغه پروسه چې باید تر سره شوې وای، ډېر وخت یې ونيو، د تلاشی له بېلابېلو پړاونو تر تېرېدو وروسته د هویت او نامه تطبیق، د انتظار په اوږده کتار کې تر اوږده څنډ وروسته د تنګۍ غرمې لس نیمې بجې د زندان له دروازې راووتو.

څلوبيست کاله په توپان کې | ٦٩

د ډېرو بنديانو چې په کابل کې يې ژوند کاوه خپلوان او د کورنۍ غړي د دوی هرکلي ته راغلي وو، پلار، مور او ورور مې زما په انتظار وو، ورور مې په منډه لاړ او خپل موټر يې راوست، يو عجيب حالت ؤ، فکر مې کاوه چې خوب وينم.

معمولاً به يې هغه بنديان چې د بند موده به يې بشپړوله له زندان نه به يې د ملي اردو د جلب او جذب مرکزونو ته بېول او د ناامنو ولاياتو کومې پوځي قطعي ته به يې معرفي کول. څرنگه چې موږ د بنسټي او تخفيف د فرمان اړوند وو، يوازې دومره اجازه يې راکړه چې دوې ورځې بشپړ آزاد وو. په همدې سبب د څرخي پله له زندانه تر پروان مېنې پورې پر هېڅ تلاشي ور برابر نه شوو او نه يې د عسکري اسناد را نه وغوښتل.

موټر د وزير اکبر خان مېنې او نوي ښار نه تېر شو، ما ښار له درې کلونو وروسته ليدو. ټول ځايونه را ته زاړه او وراسته ښکارېدل. کله چې هغې کوڅې ته ننوتو چې زه پکې رالوی شوی وم، کورونه او دېوالونه مې تر نظره ټيټ او وړوکي راغلل. کور ته له راتلو سره جشن جوړ شو. گاونډيان او دوستان د کلچو او شيرني له پتنوسونو سره راتلل، ځينو به د خيرات لپاره ډوډۍ راوړې وه، موږ تر څو ورځو پورې د خپلې کوڅې په مخ کې په تېر شوي سرک پر تېرېدونکيو خلکو همدغه ډوډۍ وېشلې.

مور مې له راتلو او خوشي کېدو سره داسې شوک وخوړ چې هغو ته يې تاب را نه وړ او يوه اونۍ په بستره کې پرېوته. زموږ ټول دوستان او گاونډيان نه يوازې زما پر خوشي کېدو خوښ وو بلکې ما ته يې د يوه اتل په سترگه کتل.

له حکومت نه کرکه ورځ تر بلې زياتېدله، څوک چې له دوی سره په مقابله کې زندان ته تللي وو او د دوی پر خلاف يې مبارزه کړې وه د ټولو په نظر

کې مجاهد او اتل ښکارېدو. لومړۍ شپه چې خپل اطاق ته لاړم او څراغ مې گل کړ له خوشالۍ تر سهاره خوب رانغی.

په کور کې مې له درې کلونو وروسته د دوو نورو شيانو مزه هم ولیده، یو د یخو اوبو څښل او بل په داسې خونه کې خوب چې څراغ یې مړ وي. له کورنۍ سره د یو ځای کېدو بې پایه خوند و نه توانېد چې زما په وجود کې یو بل عجیب احساس له منځه یوسي. د هغه کار احساس چې نیمګړی پاتې ؤ او باید تر سره کړی مې وای. زه د دې لپاره زندان ته نه وم تللی چې وروسته بیا فکر وکړم چې هدف ته ورسېدم، برخلاف، هدف مې له هېواده د یرغلګرو شړل، د دوی د لاسپوڅي حکومت را پرځول او د یوه اسلامي نظام ټینګول وو چې تر اوسه لاسته نه وو راغلي. په همدې دلیل مې د ناکرارۍ احساس کاوه او په دې هڅه کې وم چې بیا به مبارزه پیلوم.

دا چې اسناد مې نه درلودل له کوره نشوای وتلی، ځکه چې هره شپه او په هره ګوښه کې کېدای شول چې د عسکري د تلاشو په دام کې را ګیر شم. په هغو ورځو کې حکومت د عسکرو له کمبود سره مخ ؤ او د ښار په هره برخه کې یې د تلاشی پوستې جوړې کړې وې، هغه ځوانان چې د محصل، یا د زده کوونکي او یا ترخیص اسناد به یې نه درلودل له ځانه سره به یې بېول او عسکري خدمت ته به یې استول.

دولت آن د خلکو کورونه تلاشي کول چې کوم ځوان پیدا کړي او عسکری ته یې واستوي. کله کله به یې زده کوونکي او محصلین هم چې اسناد به یې درلودل عسکری ته استول.

څو ځلې مې وکولای شول چې جعلي اسناد جوړ کړم او له کوره ووځم. یو ځل له انجنیر نواز سره تپې ته لاړم چې له بندي کېدو څخه مخکې به مې ورسره تل د باغ بالا په سمسور، له خوړو وړمو ډک او ارواپال چاپېریال کې

خواره فلسفي بحثونه درلودل. د تپې په لیدو مې جټکه وخوړه، نور نه هغه سمسورتیا وه او نه تازگي، د تپې پر سر پلې لارې یې کانکریټ کړې وې او اوسپنیزې پنجرې یې ترې راگرځولې وې. باغ بالا وچ او له گردونو ډک ؤ، خپه شوم او هڅه مې وکړه چې زر بېرته کور ته راستون شم.

پلار مې لاره راته جوړه کړه چې د جلال اباد او تورخم له لارې پېښور ته لاړ شم. په کور کې مو ټول حیران وو چې ولې داسې یو گوند چې د ځواک او نظم آوازي یې تر هر ځایه رسېدلې دا توان نه لري چې خپل یو فعال غړی له کابل ویاوسي. د عسکری د سند د تر لاسه کولو لپاره مې د اوبني «ډاکتر غلام سخي سلیمي» په مرسته چې په څلور سوه بستریز روغتون کې ډاکتر ؤ او په بېلابېلو وختونو کې یې مرستې را سره کړې وې، د لویو لارو په ۲۲مه لوا کې د «سرتیري» په توگه شامل شوم، څو ورځې وروسته مې رخصت واخیست او له پلار سره مې جلال اباد ته لاړم. پلار مې یوه لار بلد حاجي صاحب ته وسپارلم او پخپله کابل ته ستون شو.

زه یوه اونۍ د نوموړي په شخصي کور کې په انتظار پاتې شوم، له تورخم سره نږدې جگړه پیل شوې وه، و مې نشو کولای چې پېښور ته لاړ شم بېرته مې کابل ته د راستنېدو اراده وکړه، په یاد مې دي چې د لغمان د سرخکانو په برخه کې مجاهدین د تلاشی لپاره عمومي سرک ته راوتلي وو، د مینې بس له سپرلیو یې چې زه هم پکې وم د مجاهدینو لپاره مرسته وغوښتله. ما تر نورو ډېرې پیسې ورکړې، دې کار د هغوی پام ما ته را واړاوه، را باندي شکمن شول او له موټره یې ښکته کړم. غوښتل یې چې ما د حزب اسلامي د قوماندان ناصر مرکز ته بوځي. زه وار خطا شوم، ځکه چې ټول پلانونه مې سره گډوډ کېدل، هغوی زه هېڅ نه پېژندلم او تر څو چې موضوع روښانه کېدای نو ډېره موده به وتله.

زما لار بلد حاجي صاحب او د موټرو سپرلی له مجاهدينو وغوښتل چې ما پرېږدی. هغوی ومنله او موږ سفر ته دوام ورکړ. څو سوه متره وړاندې د حکومتي عسکرو تلاشي وه، حيران شوم چې په دومره لږ فاصله کې دوه دښمن ځواکونه څه ډول په يوه وخت کې تلاشي کوي.

د کابل-جلال اباد لارې نور هغه پخوانۍ ښکلا له لاسه ورکړې وه، په پخوا وختونو کې به د ژمي له پيل سره د کابل سيند پر غاړه په کاره واړه سرک موږ خوندور سفرونه پيلول او جلال اباد ته به تلو، تر څو د يخنۍ موسم په جلال اباد کې په خپل کور کې تېر کړو. خو اوس د کابل-جلال اباد د لارې په اوږدو کې د روسي او افغان ځواکونو زيات شمېر پوستو او د سرک ويجاړتيا ناوړه ننداره ښودله او د ټانکونو او زرهپوښونو ليدو سفر په وېروونکي بهير بدل کړی ؤ.

افغانستان نور هغه هېواد نه ؤ چې ما درې کاله پخوا ليدلی ؤ. جگړې هر څه بدل کړي وو، سرک، هوا، خلک، دودونه او عادتونه او هر څه. افغانستان په يوه بېل هېواد بدل شوی ؤ، چې کله کور ته ورسېدم ټول حيران شول، په ليدو مې خوشاله شول، خو د راتلونکې اندېښنو بيا د ټولو پر فکرونو چپاو راوړ. په دې ډول د اوسني حکومت د حاکميت له دايرې نه زما د وتلو لومړنی هڅه بې پايلې شوې وه. بايد بله لاره مې لټولې وای.

وردگو ته تگ

تر دې وروسته چې د جلال اباد له لارې پېښور ته پر تلو بريالی نه شوم، يوازينۍ بله لاره چې را ته پاتې وه وردگو ته تگ ؤ. په کور کې مو پرېکړه وکړه چې لومړی وردگو ته لاړ شم او له هغه ځايه بيا پېښور ته روان شم.

د چک په ولسوالۍ کې حزب اسلامي ځواکمنې جبهې درلودې او زه بايد د چک ولسوالۍ د عربانو درې ته چې زما د مور خپلوان پکې اوسېږي تللی

څلویښت کاله په توپان کې | ۷۳

وای. د هغه ځای یوه سپین ږیري «شاه ولي ماما» دا دنده واخیستله چې تر هغه ځایه را سره ملگرتیا وکړي.

سهار د لمانځه پر وخت له کوره وخوځېدو، له پلار او مور سره مې د شاه ولي ماما سره په ګډه له کوره ووتو او د میرویس میدان یا کوټه سنگي مخه مو ونیوله، دا دی پر هماغه لاره بیا روان شوم چې څو کاله پخوا پرې تللی وم.

د چک د لین موټرو اډې ته ورسېدو. د ورځې یو بس موټر ولسوالۍ ته تلو، موټرونه او سپرلي یې هماغه څه ته ورته وو چې څو کاله پخوا مې لیدلي وو، البته له یوه توپیر سره، چې بې وزلي، نهیلي او وېره په خلکو کې زیاته شوې وه.

د ارغندی په سیمه کې زمور موټر تلاشي شو. دغه ځای په سخته تلاشي مشهور ؤ، په خیر ترې تېر شوو، دوهمه تلاشي په میدان ښار کې وه، د «خاد» او پوځ کارکوونکي بس ته راننوتل، له ځینو یې د اسنادو پوښتنه وکړه، له نېکه مرغه ما ته یې پام نه شو، موټر بیا روان شو.

له میدانښاره لږ لرې له غزني لوري یو اوږد پوځي کتار راغی، مور او یو شمېر نور موټر چې د کابل له لوري د دوی مخالف لور ته روان وو له مجبورۍ ودرېدل، تم کېدو ډېر وخت ونیو، ځینې سپرلۍ له دې وېرې چې د روسي عسکرو تر برید لاندې را نشي وړاندیز یې کاوه چې میدانښار ته بېرته ور وگرځو. زه ډېر په اندېښنه کې شوم، له ځانه سره مې فکر کاوه چې که هلته له سره تلاشي وکړي زه به یې په دام کې ولوېرم. بالاخره پرېکړه پر دې شوه چې میدان ته نه ورگرځو، د شوروي پوځ ټانکونه او زرهپوښونه زمور له دواړو لوریو ډېر ګړندي تېرېدل، تر دې چې کتار ختم شو.

موږ د چک ولسوالۍ په لور خپل سفر ته دوام ورکړ، د خوښۍ ځای دا ؤ چې له دې ځایه وروسته نور دولت حاکمیت نه درلود او هېڅ تلاشي مالاشي نه وې.

دا ځل چې د وردگو په ولایت کې د مجاهدينو بشپړ حاکمیت ټینګ شوی ؤ اجازه یې ورکړې وه چې د مسافر وړونکي موټر د ولسوالۍ تر مرکزې چې اوس حکومت خوشې کړې وه او د چک د برېښنا بند ته نږدې وه لاړ شي. د خوات په سیمه کې زموږ د سپرلۍ موټر مجاهدينو ودراره، یو سپین پوستي د سرې ږیرې خاوند چې د مجاهدينو قوماندان ښکارېده، د موټر له مخکې دروازې نه را وخوت. ما ته یې اشاره وکړه چې ښکته شم، له هغه سره څو تنه وسله وال هم وو، وې ویل زه د دې سیمې د جمعیت اسلامي قوماندان یم. له ما نه یې پوښتنه وکړه چې څوک یم او چېرته ځم؟

ورته و مې ویل «زه تا ته څه نه نشم ویلی، مهرباني وکړه ما د دې سیمې د حزب اسلامي قوماندان ته چې په معلم خمیني مشهور دی وسپاره. زه یوازې هغه ته ځان ور پېژندلی شم. که زما په باب څه شکونه در سره وي، بیا د هغه په مخ کې ستاسو د هر ډول پوښتنې ځواب ته حاضر یم».

دا چې ږیره مې خړپیلې وه او روسۍ خولۍ مې پر سر وه، آواز خپره شوه چې قوماندان (مامور صادق) یو پیلوټ چې له کابل څخه راغلی ؤ بندي نیولی دی. دوی قوماندان خمیني ته زما له سپارلو انکار وکړ او زه یې خپل مرکز ته چې په «شېرخانه» مشهور ؤ بوتلم.

سبا ته یې یو تن راوست چې څارنوال صاحب یې ورته ویل او له ما نه یې پوښتنې پیل کړې، څرنگه چې د تحقیقاتو بشپړه تجربه مې درلوده پوښتنو ته مې یې لنډ ځوابونه وویل، د تحقیق په بهیر کې څه لاسته ورنغلل.

کله چې زه د جمعیت اسلامي کسانو خپل مرکز ته بوتلم، شاه ولي ماما لار چې د عربانو درې مجاهدین پر دې پېښه خبر کړي.

د عربانو د مجاهدینو رییس حاجي احمد جان ؤ چې پخوا یې نوم یاد شوی دی او تر دې مخکې هم زه یو ځل هلته تللی وم او هغه مې په سیمه کې لارښود ؤ. د دې خبر له اورېدو سره حاجي صاحب احمد جان په بیره ځان د شېرخانې مرکز ته را رسولی ؤ چې ما د جمعیت اسلامي له مجاهدینو څخه بوځي، دوی هلته زما له شتون څخه منکر شوي وو.

موضوع د حزب اسلامي او جمعیت اسلامي د مجاهدینو تر منځ لفظي ناندريو ته رسېدلې وه، بله ورځ سهار یې چې د جمعیت اسلامي عمومي قوماندان (ملا سید جان) هم حاضر ؤ پرېکړه یې وکړه چې ما د «سیاو» مرکز ته بوزي له دې ځایه تر سیاو پورې اوږده لاره په مخکې وه، باید له یوه اوږده کوتل نه اوښتي وای. ما د پلي تگ عادت نه درلود او دغه لاره مې په سختۍ ووهله.

شپه مو د «سیاو» د یوه خان په کور کې چې د جمعیت اسلامي غړی ؤ تېره کړه، خان صاحب د قوماندان سید جان تود هرکلی وکړ او د شپې یې موږ ته مکلفه ډوډۍ له ښوروا او د لاندي له غوښې سره راوړل.

د ماسخوتن له لمانځه وروسته د خوب تیاری ونيول شو او اړیکین گل شو چې ناڅاپه دروازه ټک ټک شوه، وسله وال کسان ور ووتل چې وگوري څوک دي، بېرته راغلل وې ویل دوه تنه وسله وال مجاهدین له عربانو راغلي او یو لیک یې راوړی دی. ملا سید جان له بسترې را جگ شو وې ویل مجاهدین راولی، لیک یې پرانیست او په لوستلو یې پیل وکړ له څو شېبو وروسته یې لیک ما ته راکړ وې ویل «حزبیانو ډېرې توندې خبرې لیکلي، که حوصله ونه کړم د حزب او جمعیت تر منځ به ټکر راشي.» وروسته

وپوهېدم چې احمد جان په خپل مکتوب کې لیکلي وو «که زموږ د حزب غړی زر تر زره موږ ته و نه سپاري، موږ به له زور نه کار واخلو او بیا به یې مسوولیت ستاسې پر غاړه وي.»

په هر صورت د حزب اسلامي هغو مجاهدينو ته چې ما هم پېژندل او اوږده لاره یې وهلې وه او ستومانه وو ملا سید جان بلنه ورکړه چې ویده شي، سهار به خبرې کوو، د حزب مجاهدينو وویل «نه! موږ ته امر شوی چې ځواب زر ور ورسوو» ملا سید جان وعده ورکړه چې «سړی مو سبا درته سپارم اوس ویده شی».

بېرته خراغونه مړه شول او هر څوک په خپله بستره کې پرېوتل. سهار د چایو پر وخت د «بیکسمند» په دره کې د جمعیت اسلامي قوماندان «گلالي» چې زموږ له خپلوانو څخه ؤ په اس ځان را ورساوه. د جمعیت مجاهدينو ته یې وویل چې کوم څوک مو چې له موټره راکوز کړی او بندي کړی دی مجاهد دی او ډېر زحمتونه یې گاللي. قوماندان گلالي له ما نه وغوښتل چې له ده سره لاړ شم.

ملا سید جان واک ما ته وسپاره چې له هر چا سره درومي خپله خوښه دې. ما له «قوماندان گلالي» نه له مننې وروسته وویل چې غواړم عربانو درې ته خپلو حزبي همسنگرو ته لاړ شم. د جمعیت له قوماندان او د کور له خاوند نه مو رخصت واخیست او درې تنه د غرونو له لارې د عربانو درې په لور روان شوو، له ډېر مزله وروسته چې په لاره کې ځینې ځایونه واورې هم وې، په «بهادر خان» کلي کې د حاجي احمد جان د خسر کور ته ورسېدو. نور نو ټول له ما سره بلد وو او ډېر تود هرکلی یې را ته ووايه.

په هماغه ورځ د غرمې له ډوډۍ وروسته د خپلو ماما خپلو کلي «کوډۍ» ته وخوځېدو، هلته له رسېدو سره د کلي یو شمېر خلک او مجاهدين زما

څلویښت کاله په توپان کې | ۷۷

هرکلي ته راوتلي وو او زموږ په لیدو یې د خوښۍ ډزې وکړې، زه یې د کلي جومات ته چې هلته سپین بریږي پکې راټول شوي وو بدرگه کړم، «حاجي عبدالقيوم» چې د کلي له مشرانو څخه یو ؤ، په اوږدو خبرو کې زموږ د کورنۍ او زما د مبارزو او جهاد ستاينه وکړه او له نورو یې پوښتنه وکړه چې زه به چېرته اوسېږم؟

«انجنیر مؤمن» چې زما د مور د کاکا لمسی ؤ او له پولیتخنیک انستیتوت څخه تر فراغت وروسته د خپل پلار په هدایت کلي ته راغلی ؤ او دلته په بزگرۍ بوخت ؤ، هغه وویل چې تر څو چې زه په وردگو کې وم نو دی به زما مېلمه وي. زه تر یوه کال لږه موده هلته پاتې شوم، انجنیر مؤمن، مېرمن او مور یې تر وروستي حده زما مېلمه پالنه وکړه، د انجنیر مؤمن کور زما دوهم کور ؤ.

کومه ورځ به چې له حاجي صاحب او نورو مجاهدينو سره د «بوم تنگي» او یا کوم بل مرکز ته نه وم تللی، نو له انجنیر مؤمن سره به یې باغونو او فصلونو ته تلم.

کوم وخت چې زه په وردگو کې اوسېدم هغه یو ځانگړی پړاو ؤ، له کابل سره اړیکې په وروستۍ کچه وې، وردگ بشپړ د مجاهدينو په لاس کې ؤ. پر ۱۳۵۹ لمريز د شوروي او افغان پوځونو يوې گډې قوې پر وردگو يرغل وړ وړی ؤ، د سیمې د خلکو په منځ کې هغه په «ستره قوه» یادېده، سترې قوې د وردگو په درې ولسوالیو کې (چک، دایمیرداد او سیدآباد) کې درانه ځاني او مالي زیانونه واړول. په دغه قوه کې شوروي پوځ په زیات شمېر له هر ډول وسلو څخه کار واخیست. مجاهدينو د پخوا په څېر خپل مورچلونه ساتل او مخامخ جگړې ته چمتو وو، خو روسانو له نوي تاکتیک نه کار واخیست چې کوم ځای ورسره مقاومت وشو دوی شا ته په هلیکوپترو کې

کوماندو ورته کوز کړل او مجاهدین به کلابند شول. په دې قوه کې په دریو ولسوالیو کې ټولټال تر (۱۲۰۰) تنو پورې وسله وال مجاهدین او عام خلک د ښځو او ماشومانو په شمول شهیدان شول. د ۱۳۵۹ کال د زمري پر دوهمه د وردگو پر ولایت یرغل ښایي د افغان - شوروي د جگړې له سترو جگړو څخه یوه وي.

روسانو د نورو جنایاتو تر څنګ په دې جگړه کې د جوماتونو حرمت تر پښو لاندې کړ، څو ځایه یې په جوماتونو کې سپي وژلي وو. په ستره قوه کې روسانو کورونه هم ویجاړ کړل او یو شمېر درموندنه یې هم وسوځول. د وردگو د سیدآباد په اونځي او تنګي درو کې او د چک ولسوالۍ تقریباً په ټولو جهادي مرکزونو کې سختې جگړې وشوې، روسانو ته هم درانه تلفات واوښتل او د مجاهدینو د څو قوماندانانو په شمول جهادي جبهې د لنډې مودې لپاره ړنګې شوې. د همدې سترې قوې په سبب د وردگو ولایت په سلګونو کورنۍ هجرت ته اړې شوې، د کورمې په اړولې او د کوټې به سرخاب او پشین کمپونو کې یې واړول.

ستره قوه له څو ورځو وژنو او وړانولو وروسته بېرته ورټوله او کابل ته ستنه شوه او مجاهدین بېرته خپلو سیمو ته را ستانه شول. په بله وینا د یو شمېر خلکو له وژلو او عامه شتمنۍ او کورونو ته له زیان اړولو پرته یې هېڅ لاسته راوړنه نه درلوده، یوازې د څو تنو کمونیستانو کورنۍ یې چې مجاهدینو کابل ته د تلو اجازه نه ورکوله دوی کابل ته بوتلې. له دې یرغل وروسته دولت منلې وه چې نشي کولای د چک ولسوالي اداره کړي، سره له دې چې د ولسوالۍ په نوم د پنه په نامه یوه کلي کې دوې وړوکې غونډۍ نیولې وې. خو سیمه بشپړه د مجاهدینو په لاس کې پاتې شوه.

څلوبيټ کاله په توپان کې | ۷۹

د عربانو درې د مجاهدينو عمومي مرکز په «بوم تنگي» کې ؤ، د حزب اسلامي، حرکت انقلاب اسلامي او جمعيت اسلامي مجاهدينو دلته مرکزونه درلودل. بوم يو وړوکی کلی ؤ چې اصلي اوسېدونکي يې د شاهي او سردار داود خان په جمهوري دورو کې په کابل کې د لويو پوځي او ملکي چوکيو خاوندان وو، دغه کلی د دوو غرونو تر منځ پروت دی.

سمسور باغونه چې د دې غرونو په لمن کې د وړوکي سيند په رڼو اوبو غوړېدلي وو، له دې وړوکي سيند نه څو لښتي هر لور ته بهېدل.

طبيعت د بوم تنگي ته د يوه ډېر کلک مورچل بڼه ورکړې وه. په همدې دليل کله چې جهاد پيل شو مجاهدينو دغه کلی د خپل مورچل په توگه غوره کړ، د بوم تنگي د عربانو درې او هغو نورو درو د دروازې حيثيت درلود چې تر عربانو پورته پرتې وې او تر هزاره جات پورې غځېدلې، د بوم کلی د روسانو له لوري څو ځلې بمباري شو. روسانو هلته لوی لوی بمونه وغورځول او ټولې کلاگانې يې ويجاړې کړې.

په بوم کې هېڅ کور روغ پاتې نه ؤ او هر لوري ته کنډوالې ښکارېدې، د بوم اصلي اوسېدونکي چې يو شمېر يې د جهاد پر مهال له مهمو کسانو څخه شمېرل کېدل د جنرال عبدالرحيم وردگ په څېر يا په پېښور او اسلام اباد کې اوسېدل او يا اروپا او امريکا ته مهاجر شوي وو.

هغه مهال چې زه په وردگو کې اوسېدم، د خلکو د ژوند طريقه د سل او دوه سوه کلونو پخوا ژوندانه ته ور گرځېدلې وه. له دې سببه چې له کابل سره اړيکې لږ او آن بشپړې شلېدلې وې، خلکو د خپلو نيکونو په څېر ژوند غوره کړی ؤ، هرې کورنۍ هڅه کوله چې له خپلې ځمکې، باغ او څارويو سره په ځان بسيا ژوند جوړ کړي، يوه نارنجي بس موټر به لږ شمېر د چک ولسوالۍ مسافرين دوې يا درې ورځې وروسته او يا د اړتيا پر وخت هره ورځ له

میرویس میدان د چک ولسوالۍ تر بازاره پورې وړل راوړل، په دې موټر کې یې د غوړیو پیپونه، د وریجو بوجی، د گوگړو قطي، د تېل خاک بوشکې، تار، ستنې، مالگه، بوره او نور شیان سیمې ته وړل، څو کورنیو به یو تن سپین ږیری کابل ته استولو چې د اړتیا وړ شیان ورته وپېري. پر دې سربېره په هر کلي کې یو یا دوه دوکانونه پرانیستل شوي وو. ځوانو دوکاندارانو هم خپل د اړتیا وړ شیان د سپین ږیرو په واسطه له کابل نه راوړل.

خلکو خپلې ټولې اړتیاوې د ځمکې له حاصل څخه پوره کولې، چا چې کافي ځمکه نه درلوده او یا به ځوانانو کوژده کوله او باید د ولور پیسې یې گټلې وای د مزدوری لپاره به کوتې او یا ایران ته تلل، هغوی مجبور و چې ډېرې ورځې پلي مزلونه وکړي او ډېر ځله به په لارو کې د روسانو او یا دولتي ځواکونو پر کمین ور برابر شول او ژوند به یې له لاسه ورکاوه.

که څه هم د خلکو ژوند د سل دوه سوه کاله پخوا خلکو ژوند ته ورته ؤ، نور له ښار سره د اړیکو هېڅ څرک نه لگېده، خو پاکي او وطني صداقت، د جهاد جذبې او له وطن نه دفاع یو سپېڅلی او د دوستۍ له احساسه ډک چاپېریال جوړ کړی ؤ. د کلیو خلک بې وزله وو، د کرنې ځمکه یې لږه وه، خو کورونه یې پاک او کندوان یې ډک وو، ځکه ټولو له قناعت سره ژوند کاوه، غوښه په خاص خوراک کې شمېرل کېده، چې د ډېر گران مېلمه قدر به یې په ښوروا او لاندي کاوه. رسم او رواج به کله کله فلمي بڼه خپله کړه، چې په هغو کې به یې گواکي د څو زره کاله پخوا آریایانو ژوند نندارې ته وړاندې کاوه. د نجونو او هلکانو ترمنځ اړیکې ساده، معصومانه او له صمیمیته ډکې وې، د پاڅه عمر ښځې تر کابل ډېرې له رعب او اتوریتي

برخمنې وې. په ځینو کلیو کې داسې ښځې وې چې نورو یې د خبرو او پرېکړو متابعت کاوه او عملاً د کلي مشرانې گڼل کېدې.

د وردگو د کلیو سپېڅلی او سوچه طبیعت د ژمي د واورو ښکلې منظري او د دوبي سمسورتیا او ښکلا انسان ته وجد او خوښي وربښله.

یوه ورځ د سهار له لمانځه وروسته له انجنیر مؤمن سره د «چارشینی» غره ته روان شوم. موږ د دې لپاره چې څارویو ته د ژمي خوراک «بېده» ټوله کړو غره ته لاړو. چې له کلي ووتو، نوې د لمر وړانگې، د ختیځو غرونو له څوکو د ونو او بوټو پر سرونو چې لا د پرځې رڼه غمي پرې ځلېدل ولگېدې. هوا دومره صافه او بې وزنه وه چې ساه مو په گرانه اخیستله.

له حکومت سره جگړې او د اړیکو شلېدو د وردگو ولایت په شمول د ټول هېواد د زده کړو نظام گډوډ کړی ؤ. له لېسو او ښوونځیو د خلقیانو او پرچمیانو لخوا د سیاسي او ایډیولوژیکو موخو لپاره ناوړه گټه اخیستل د دې سبب شول چې په لومړیو کې عام خلک او مجاهدین ښوونځي د کمونیستانو د روزنې مرکزونه او د حاکم گوند سازمانی دفترونه وگڼي، همدغه سبب و چې په ځینو ځایونو کې پر ښوونځیو بریدونه وشول او ځینې ښوونځي وسوځول شول. خو ډېر زر مجاهدینو تر خپل واک لاندې سیمو کې بېرته ښوونځي پرانیستل او خلکو خپل ماشومان ور واستول.

د عربانو په دره کې لومړنی ښوونځی بیا فعال شو، د لېسې زده کوونکي چې د جگړو په سبب یې په درسونو کې ځنډ راغلی ؤ او د ښوونځي ودانۍ یې وړانه شوې وه، د ښوونکیو، ځای او درسي موادو د کمبود په سبب و نه توانېدل چې زر تر زره یې بیا درسونه پیل شي. زده کوونکیو، د بمبارۍ له وېرې په یوه ثابت ځای کې درس نه وایه، دوی کله چېرته د ونو تر سیوري لاندې او کله د غره په لمن کې پر ځمکه کېناستل او درسونه یې زده کول.

ښوونکي به د ژمي په موسم کې معمولاً پېښور ته تلل چې له یوه پلوه خپل یو کلنی معاش له خپلو اړوندو گوندونو او یا له بهرنیو مؤسسو لکه سویلېن کمېټه لاسته راوړي او بل لوري ته د راتلونکي کال لپاره کتابونه او درسي مواد ورسره راوړي.

په هغه کال د ژمي له تېرېدو او د نوي تعلیمي کال له پیل سره د امنیتي ستونزو او د روسي او افغان ځواکونو د پرلپسې هوايي بمباریو په سبب د مجاهدينو او ښوونکیو کاروانونه پر خپل وخت زیاترو ولایاتو ته و نه رسېدای شول.

د سیمې مشرانو او د ښوونځي مسوولینو له ما نه وغوښتل چې د ښوونکیو تر را رسېدو زده کوونکیو ته درس ووايم. ما په خوښۍ دا ومنله، زما شاگردان له لومړي تر پینځم ټولگي زده کوونکي پورې وو. هغوی له لرې او نږدې کلیو راتلل، ډېر د استعداد او ښه ذکاوت خاوندان زده کوونکي وو او له درسونو سره یې ښه مینه درلوده، ما به په ترتیب سره کله یوه او کله بل ټولگي ته درس ورکاوه، د تورې تختې، قلمونو، کتابچو او کتاب کمبود زموږ لویه ستونزه وه.

کله چې څو کاله وروسته د عربانو درې ته لاړم او خبر شوم چې ځینو زده کوونکیو مې درسونه پرېښي او ایران او پاکستان ته د مزدورۍ لپاره تللي دي ډېر خپه شوم. په ځانگړې توگه چې یو شمېر یې ډېر د لوړ استعداد خاوندان وو او د خپلو ټولگيو اول او دوهم نومره گان وو.

د چک د برېښنا بند ته له نږدې څو کلیو پرته د ولایت نورې برخې د پخوا په څېر له برېښنا څخه محرومې وې، که څه هم دا نوې خبره نه وه، له شوروي پوځونو سره د جگړې په کلونو کې د تېلو د کمبود او د بمباریو له وېرې له اړیکین او د تېلو له خراغونو گټه اخیستل هم ډېر کم شوي وو.

څلویښت کاله په توپان کې | ۸۳

خلکو د تېلو او لاسي څراغونو په کارولو کې ډېر پام کاوه، چې دې کار د وردگو شپې ډېرې تیاره او له ستوریو ډکې کړې وې.

د پېښور په لور خوځېدل

په وردگو کې زما د هستوګنې شپې ورځې زما د ژوند یوه خوږه دوره وه. زه د خلکو له بې کچې مینې برخمن وم، چې چا به په کور کې ښه خواږه پنځ کړي وو خامخایې د شپې ډوډۍ ته مېلمه کولم. مجاهدین به د روسي او دولتي الوتکو د بمباریو پر مهال زما په غم کې وو، په یاد مې دي یو ځل یوه اونۍ شپه او ورځ بمباریو دوام درلود. په «خواجه انگور» کلي کې د هستوګنې کورونه هم بمباري شول. له نېکه مرغه د دغه بمباریو او توغندیو مرګ ژوبله ډېره لږه وه. زه د دې عملیاتو په سبب نه پوهېدم خو مجاهدین په دې نظر وو چې د کابل-کندهار سرک په ځینو ځایونو کې نظامي پوستې جوړېږي او دغه بمبارۍ د مجاهدینو د بوخت ساتلو لپاره دوام لري چې و نه کولای شي د دولت د دې کار مخه ونیسي.

د ۱۹۸۵ کال د مني په یوه شپه د سهار له لمانځه نه مخکې زه له حاجي صاحب احمد جان او د هغه له دوو ورو ماشومانو سره، له دوو کرایه وړونکیو سره چې اسونه ورسره وو د کوډۍ له کلي د جغتو ولسوالۍ په لور روان شوو، لومړۍ شپه مو د «مورو» کلي ته یوه جومات ته ورسوله چې د کابل - کندهار له عمومي سرک نه ډېر واټن نه لري. د «ګوربت» له مشهور غره نه چې رابښکته شوو مازدیګر مهال دې کلي ته را ورسېدو. مجبور وو چې سبا ورځ هم دلته ایسار شو او بیا په شپه کې له سرکه تېر شو ځکه د ورځې په رڼا کې له عمومي سرک نه تېرېدل خطرناک وو.

په همدې مازدیګر د ټانکونو او پوځي موټرونو یو کاروان د غزني په لور تېر شو. د سیمې خلکو ویل چې کله کله د کاروان له تېرېدو وروسته سرک ته نږدې دولتي قواوې په شېلو او کنډو کې کمین نیسي. په همدې سبب کله چې د شپې له را رسېدو سره د سرک پر لور وخوځېدو سرک ته تر رسېدو مخکې مو د یوه کور دروازه وټکوله اود کورونو له خاوندانو مو پوښتنه وکړه چې دلته به شاوخوا چېرته عسکرو کمین نه وي نیولی؟ هغوی موږ ته ډاډ راکړ چې کتار غزني ته تېر شو او هېڅ خطر نشته، موږ هم ډاډه پر سرک واوښتو.

د سپوږمۍ په رڼا کې په شپه کې چې زموږ د اسونو د پښو غږ پاخه سرک ته له ورختو سره اوچت شو سړي به د خطر احساس کاوه. له سرک نه چې واوښتو جتکه مې وخوړه، ناڅاپه مې سپوږمۍ د یوه زړهپوښ په هېنداره کې ولیده، فکر مې کاوه چې په کمین کې ولوبېدو، له ځانه سره مې ویل چې دا ځل به له زندانه راخوشی نه شم. دوهم او درېیم زړهپوښ مې ولیدل. خو سمدستي مې پام شو چې د زړهپوښ دوهمه هېنداره نشته، لږ څیر شوم درې واړه زړهپوښونه ویجاړ او نیم سوځېدلي وو. دغه زړهپوښونه پخپله د مجاهدینو د کمین قرباني شوي وو، آرامه ساه مې واخیستله او د خدای شکر مې ادا کړ.

د «جنجای» کلی چې د سیدآباد ولسوالۍ اړوند دی نږدې ؤ دلته د دوو قوماندانانو سره په جنجال کیوزو.

کله چې وپوهېدل چې له چک ولسوالۍ نه راغلي یو د سفر اجازه یې راکړه، موږ په دې تنګو درو کې، د لښتو په غاړه چې شاوخوا ته یې چمنونه راشنه وو د پریښو په منځ کې کاره واړه ښکته لوېدل. پورته د غره په لور روان وو. د اوبو شرهار د شپې سکوت ماتاوه، له ځانه سره مې ویل چې که سوله او

آرامی وي او سپی د ورځې په لمړینه رڼا کې دلته راشي څومره خوند به واخلي. په داسې حال کې چې په هغه شپه د بمبارۍ او کمین له وېرې هغه ښکېلې منظره په یوه وېروونکي انځور بدله شوې وه.

د غره څوکې ته له رسېدو وروسته د لوگر د خروار ولسوالۍ «قلعه سبزي» کلي ته ور ښکته شو. د شپې په وروستیو کې یوه جومات ته چې یو سماوار یې هم تر څنگ و ورسېدو، تر اوسه لا هوا تیاره وه.

چې کوټې ته ور ننوتلو په زحمت مو ځانونه ځای کړل، د مجاهدینو یو کاروان چې له وسلو سره له پېښوره راغلي وو په کوټه کې ویده وو. موږ څو شېبې آرام وکړ، ښايي تر یوه ساعت به لږ موده ویده وو، ورځ مو په خروار کې تېره کړه او مازدیگر مهال مو مزله ته دوام ورکړ، ځکه چې له خطرناکو سیمو او هغو ځایونو چې دولت لاسرسی ور ته درلود باید په تیاره کې تېر شوي وای. له هغو کاروانو څخه چې له پېښوره راتلل او په لاره کې ورسره مخامخ کېدو موږ د لارې د وضعیت په اړه پوښتنه کوله، د هغوی د معلوماتو په رڼا کې مو خپل لوری او لاره غوره کول.

«زړمت» ولسوالۍ ته باید له «یکپایه کوتل» نه تېر شوي وای، دغه کوتل ډېر خطرناک ځای و، ویل کېدل چې کله کله روسي پوځیان دلته خطرناک کمینونه نیسي. کله چې د کوتل سر ته ورسېدو، شپه نیمایي اوښتې وه. ناڅاپي د مړو او ښانو له پاتې شونو سره مخ شو، شمېر یې ډېر و، له هر یوه سره په څنگ کې د مرمیو اوسپنیز او د لرګي صندوقونه گډوډ پراته وو. د ښځو او نارینه و جامې هر لوري ته تیت پرتې وې، خو د کوم انسان په مړي مو سترګې ونه لگېدې، زموږ ملګریو ویل چې دغه کاروان خامخا له گردیز نه د توپونو تر ډزو لاندې راغلی دی، له جامو او پر ځای پاتې سامان څخه

ښکارېدله چې دا د همغو کورنیو کاروان دی چې د شمال له کوم ولایت نه راغلی او هیله یې وه چې پېښور ته لاړ شي.

وېروونکې ننداره وه، د سپوږمۍ رڼايي هیت نور هم زیات کړی ؤ، هڅه مو وکړه چې زر تر زره له دې ځایه تېر شو. دغه پېښه به یوه یا دوې شپې مخکې تېره شوې وه، د کمین له وېرې چې دلته چېرته نیول شوی نه وي، نور هم ګرځېدلي شوو.

یکپایه کوتل د زرمټ لور ته تونده شپوه لاره لري. له کوتل نه تر راکوزېدو وروسته د زرمټ هواری او پراخې سیمې ته ننوتلو، چوپتیا پر هر لوري حاکمه وه، یوازې د سپو غیا اورېدل کېدله، پاتې شپه مو د یوې کلا په جومات کې شوه چې غولۍ یې په وچو وښو پوښل شوی ؤ.

ورځ مو په زرمټ کې تېره شوه، زرمټ د څلور لارې حیثیت درلود. د مجاهدینو ځینې ګروپونه له پاسه ښکته، یانې پېښور ته تلل او له زرمټ نه تېرېدل او ځینې نور به له ښکته راغلي وو او له زرمټ نه د مرکزي یا شمالي ولایاتو په لور روان وو.

د زرمټ زیاتره کلي او کورونه له اوسېدونکیو تش وو، اوسېدونکي یې د ډېرو جګړو له شره پېښور ته په هجرت مجبور شوي وو.

تش کورونه او باغونه د شیشکو کورونه ښکارېدل، د مجاهدینو په منځ کې دغه خبره ډېره مشهوره شوې وه چې هغه زرمټیان چې تر اوسه یې هجرت نه دی کړی له دولت سره یې همکاري درلوده، ځکه خو هغو ته د شک په سترګه کتل کېدل. موږ مازیګر مهال وخوځېدو چې خپل سفر ته دوام ورکړو، د مجاهدینو نور ګروپونه هم څوک پلي څوک زموږ په څېر له اسونو سره روان شول، له پینځه سوه متره مزله وروسته ناڅاپه د توپکو ډزې وشوې، زموږ نه مخکې د مجاهدینو ګروپ شا ته منډې پیل کړې وې ویل «قوه

راغله» موږ هم منډه واخيسته، خو دقيقې چې تېرې شوې خو تنه په کلاشينکوفونو وسله وال راغلل وې ويل «هېڅ خبره نشته، موږ خپل مدعي وواژه، تاسو مو خپله لاره وهئ». لږ وړاندې د يوه تن مړی د لارې تر څنگ په يوه ژوره کې پروت ؤ، نوموړی پر يوه ژېړ اس سپور شو دقيقې مخکې تر موږ مخکې شو، کلاشينکوف هم ورسره ؤ، کلاشينکوف يې قاتلانو وړی ؤ او اس يې هم تر څنگ ورسره مړ پروت ؤ. د شپې چې «ځدرانو» سيمې ته ورسېدو آرامه ساه مو واخيسته، د ځدرانو په سيمه کې د حکومت او روسانو د کمين او جاسوسانو درک نه ؤ، په ډاډه زړه مو خپل مزل ته دوام ورکړ.

د «فخريو» کوتل پر سر مو پر خاورينه لاره په نيمه شپه کې مزل کاوه ځکه دغه ځنگلي سيمه يوه ورځ وړاندې روسي الوتکو بمباري کړې وه، ټول ځايونه يې سوځېدلي وو او پر ځينو ونو لا تر اوسه اورونه بل وو، د سيمې خلک او مجاهدين د تيت او پرک سامانونو او هغه لرگيو په راټولولو بوخت وو چې له بمبارۍ روغ پاتې وو له دې سره يې «غرنۍ» غمگينې سندرې زمزمه کولې.

په هغه سيمه کې چې د «بېلرونو دوکانونه» په نوم يادېده يو وړوکی بازار ؤ، چې دلته را ورسېدو ناڅاپه جېټ الوتکې راغلې او ډېرې تيتې په يو کړس زموږ پر سر تېرې شوې، هر څوک پر يوه لور وتښتېدل چې ځان په ډبرو کې پناه کړي، د جېټ الوتکو له دې دورې وروسته چې کله ټول ډاډه شول چې خطر نشته په لسگونو نا آشنا کسانو په خپلو ملگريو پسې چيغې وهلې، ټولو هڅه کوله چې خپل ملگري را پيدا کړي او خپل سفر ته دوام ورکړي.

د شپې تیاره، د الوتکو وحشت او ژړا او ساندو ته ورته غبرونو مې په ذهن کې د محشر ورځ انځوروله. ما هم خپلو د سفر انډیوالانو ته چيغې وهلې تر دې چې را پیدا مې کړل.

د سفر په بهیر کې چې نږدې ټول د شپې په تیارو کې ؤ، د «تڼیو» په سیمه کې چې د خوست ولایت اړونده ده له غلو سره مخامخ شوو چې په کمین کې را ته ناست وو. دا چې موږ یوازې یو کلاشینکوف درلود، دا ناشونې وه چې مقابله ورسره وکړو، زموږ بخت وینس ؤ چې کومه شېبه هغوی غوښتل له خپلو مورچلو را ووځي له ښکته لوري د مجاهدینو د کاروان د اوسیدو او اسونو د پښو ترپهار او شور اوچت شو چې وسلې پرې بار وې. د کاروان له را نږدې کېدو سره غله وټټېدل او موږ یې له شره بې غمه شوو. د وردگو او لوگر له سرحدو تر خوسته په دښتو او شېلو کې، د کوتلونو پر سرونو ځای ځای ډبرې انبار وې چې ځینې ځایونه یو وړوکی بیرغ هم پرې رپېدو، زموږ لار بلدو چې پر لارو باندې ډېر ځله تللي او راغلي او له هرې گوښې سره یې آشنا وو، کیسې به یې کولې چې دلته فلاڼی شهید په کمین کې راگیر او شهید شو او دلته فلاڼی چې د مزدوری لپاره ایران او پاکستان ته تلو د روسانو په کمین کې ووژل شو.

دغه قبرونه د هغو کسانو وو چې زیاتره یې د روسانو په کمین کې شهیدان شوي وو، ملگرو یې دا فرصت نه ؤ موندلی چې جنازې یې ولږدوي یا به داسې کسان وو چې هېڅوک به یې نه درلودل او یا به یې څوک ژوندي پاتې نه وو، چې په راتلونکیو ورځو کې د نورو مجاهدینو گروپونه راغلي او پر هغوی یې ډبرې راتولې کړې او یو دسمال یې پرې راخړولی دی، تر څو ټول وپوهېږي چې دلته تر دې ډېرو او خاورو لاندې یو شهید ښخ دی. دغه د ډېرو انبارونه چې تر هر یو لاندې یو ځوان پروت ؤ د مظلومیت او وحشت

هممهاله یو انځور یې وړاندې کاوه او هر لیدونکي ته یې دا احساس ورکاوه چې کېدای شي همدغه برخلیک ورته په انتظار وي.

ښایي له نیمې شپې وروسته به دوې یا درې بجې وې چې د شمالي وزیرستان سرحد ته ورسېدو، نور مو د اتو شپو ورځو بهخوبي او ستوماني پای ته رسېدلې وه، همدغسې وړاندې روان وو چې د پیک اپ موټرو اډې ته ورسېدو. دغه پیکپونو ستومان مسافر د میرانشاه ښار ته رسول، یوه موټر هم د روسي او افغان هوایي ځواکونو د بمباریو له وېرې خراغونه نه روښانه کول، زموږ دوه د لارې ملگري پر خپلو اسونو میرانشاه ته روان شول، زه او حاجي صاحب له دوو زامنو سره یې په موټر کې سپاره شوو او په مړو خراغونو د میرانشاه په لور وخوځېدو. موټر چې میرانشاه ته ورسېدل خراغونه یې روښانه کړل. موږ د یوه هوټل مخې ته ښکته شوو، په هغه شپه چې ما د موټر له سپرلۍ کوم خوند واخیست بیا مې په ژوند کې ونه لید.

سهار د پېښور د موټرو اډې ته لاړو، مازدیگر نژدې و چې پېښور ته ورسېدو، موږ ته یې وویل چې اوس د حزب اسلامي مرکز نصرت مېنې ته چې په «شمشتو» کې دی لېږدېدلی دی. ماښام شمشتو ته ورسېدو او د حاجي صیب احمد جان د یوه آشنا د کور پوښتنه مو وکړه. شپه مو له «ډاکتر محمد خان» سره چې د حزب اسلامي له پخوانیو ارکانو څخه دی، وکړه. هغوی موږ ته تود هرکلی ووايه او زموږ د اته ورځني سفر جامې یې را ته ومینځلې. هغه مهال د شمشتو د نصرت مېنې زیاتو اوسېدونکیو د خپلو ولایتونو له مجاهدینو څخه تود هرکلی کاوه او په ورین تندي یې چې هر څه درلودل هغوی ته یې پر دسترخوان اېښودل.

د پېښور ژوند

کله مې چې لومړی ځل د «نصرت مېنې» نوم واورېد لا په وردگو کې وم، په ذهن کې مې دا د مدینه فاضله هغه رښتینې کوچنۍ بېلگه وه چې موږ باید جوړه کړې وای. خو کله چې دلته راغلم او و مې لیده نهیلې شوم. د حزب د دفترونو وضعه دولتي غونډې وه، یوازې په ظواهرو کې یې مذهبي عصبيت ور زیات کړی ؤ. بې مسوولیتي تر دې بریده وه چې ما غونډې یو چا چې په کابل کې یې د «K.G.B» تر تیغ لاندې مبارزه کړې وه او څو کاله بندي شوی وم د دفتر او سوابقو د نشتوالي په سبب مې باید له حزب سره د نوي ملګري شوي کس په څېر ثبت نام کړی وای، خو که مې واسطه درلودای کولای مې شوای چې په مهمو مقامونو وګومارل شم.

سبا ته موږ د حزب اسلامي دفتر ته لاړو چې په یوه پراخه ساحه کې په یو پوړیزه ودانۍ کې ؤ، دفتر رنګ شوی نه ؤ خو منظم ؤ. د مرکزي دفتر او د ډاکتر محمد خان د کور تر منځ یوازې یو سرک تېر ؤ.

زه تر ټولو مخکې د «ارشاد او فرهنگ ریاست» په لټه کې شوم تر څو خپل د زندان د وخت دوست چې زه یې له اخلاصمندانو څخه وم پیدا کړم. ما ته ویل شوي وو چې «حاجي امین فروتن» همدلته په کار بوخت دی.

هلته خبر شوم چې نوموړی د حزب اسلامي خپرنیز ارګان «شهادت جريدې» د مرستیال په توګه دنده تر سره کوي. په دې ورځو کې د حزب د خپرنیز ارګان له نورو مسوولینو سره په لاهور کې و چې مجلې او نورې خپرونې چاپ کړي. موږ دغه مهال معمولاً د «ورسک» په غونډه کې چې د پېښور له ښاره د باندې ؤ او د حزب اسلامي د مجاهدینو لپاره ځانګړی شوی ؤ ژوند کاوه، دغه کمپ د یوه غره په لمنه کې پروت ؤ- کله به چې په ورسک کې وم، داسې مې ګڼله چې د افغانستان په هوا کې ساه اخلم د

سرتاسر هېواد مجاهدينو هلته د لنډې مودې لپاره ژوند کاوه، دې ته يې دوهم نمبر غونډ وايه، په غونډ کې د هر ولايت د مجاهدينو ځای ټاکل شوی ؤ، زياتره مجاهدينو په خپمو کې ژوند کاوه، خو د بېلا بېلو ولايتونو لپاره د ځانگړيو اطاقونو د جوړولو کار پيل شوی ؤ، موږ په هغو اطاقونو کې ژوند کاوه چې نوي جوړ شوي وو او د ميدان وردگو ولايت اړوند وو. د ورسک په لومړي لمبر غونډ کې هغه مهاجرين اوسېدل چې کلونه پخوا مهاجر شوي وو او هلته يې خټينې جونگړې جوړې کړې وې، کله کله به مې په شمشتو کې د حزب اسلامي د قضايي کمېټې د رييس «څارنوال نقيب الله» په کور کې شپې کولې، نوموړی زموږ له خپلوانو څخه ؤ.

مرکزي دفتر ته له دوو اونيو پرلپسې ورتلو مې بالاخره ښاغلی فروتن پيدا کړ. هغه نوی له لاهور نه راستون شوی ؤ. زما په ليدو خوښ شو او بې له ځنډه يې زه خپل کور ته ورسره بوتلم.

د نوموړي کور دوې خونې، يو پخلنځی او يو تشاب درلودل چې د «نعمت محل» په نامه پېښور پوهنتون يا په اصطلاح «اسلاميه کالج» ته نږدې محله کې ؤ.

دغه اطاقونه په دوهم پوړ کې وو، د کثافاتو د ډېران تر څنگ يوه لرگينه زينه ور ختلې وه چې پر هغو بايد کور ته ورختلي وای. د خپل انډيوال د ډېر ټينگار په سبب مې له حاجي احمد جان نه په نعمت محل کې د اوسېدو اجازه واخيستله او خپلې جامې مې چې په يوه وړوکي بکس کې ځای پر ځای وې هلته راوړې.

په نعمت محل کې له ځای پر ځای کېدو مخکې مې لويه ستونزه د جامو مينځل او حمام ؤ. زه په ورسک کې وم يوه شپه مې د ماسخوتن له لمانځه وروسته ځان خوب ته چمتو کاوه چې د وردگو نويو راغليو مجاهدينو له

کوره لیک راته راوړ. په لیک کې مې د ورور د کوژدې او واده مراسمو یادونه شوې وه چې ډېر پرې خوښ شوم، ځکه چې ورور مې ویلي وو تر څو زه له زندانه خوشی نشم واده به نه کوي.

ما او حاجي امین فروتن اوږده بندارونه وکړل، د زندان خاطرې مو بیا را تازه کړې او د حزب له وضعې مو گیلې او شکایتونه وکړل. نوموړي ما ته مشوره راکړه چې د حزب په دفترونو کې د دندې پر ځای پر یوه پراخ فرهنگي کار په گډه لاس پورې کړو، چې خپلو انقلابي ارمانونو ته د رسېدو لپاره اغېزناک کار وکړای شو. ما یې دغه سلا ومنله. هماغه ؤ چې په لومړي گام کې مو په «شاهین ټاون» کې په هغه محله کې چې د حضرت صاحب په کوڅه مشهوره وه یو کتابپلورنځی پرانیست، اراده مو دا وه چې په دوهم گام کې یوه فکري - سیاسي خپلواکه جریده خپره کړو.

کتابونه مو ټول د ایران له فرهنگي مرکز نه راوړل، ځکه چې ښاغلي فروتن له هغه هېواد سره ډېرې نږدې اړیکې درلودې. د کتابپلورنځي نوم مو «ابوذر غفاري» کېښود. ما دغه کتابپلورنځی د آزادو او گوندي خپرونو د پلور په مرکز بدل کړ، د بېلا بېلو نظریاتو لرونکیو افغانانو خپلې خپرونې د پلورلو لپاره موږ ته راوړې او زیاتو لیکوالانو خپل چاپ شوي کتابونه د پلورلو لپاره زموږ کتابپلورنځي ته راوړل.

تر یوه کال زیاتې مودې له تېرېدو وروسته په بېلابېلو عواملو زما او زموږ د زندان د وخت د یو شمېر نورو دوستانو او ښاغلي فروتن ترمنځ اختلافونه راغلل، کتابپلورنځی وتړل شو او د خپرونې د چاپ فرصت مو ونه موند. د حضرت مجددي کورنۍ او امنیتي کسانو یې فکر کاوه چې دغه کتابپلورنځی د دوی د کورنۍ او فعالیتونو د څارنې لپاره د حزب اسلامي د اطلاعاتو لخوا یو پوښ دی، په داسې حال کې چې اصلاً د دغه مرکز

څلوبيست کاله په توپان کې | ۹۳

جوړول د حزب د حاکم وضعیت پر خلاف یو اعتراضی حرکت ؤ او د حزب له هېڅ دفتر سره یې هم اړیکه نه وه.

زه چې په دې بهیر کې د حزب اسلامي له فرهنګي څېرو لکه محمد نذیر بشارت د شهادت ورځپاڼې مسوول مدیر چې هغه مهال اونیزه وه، د هغه همکار محمد زبیر شفیقي، د شفق مجلې له مسوول مدیر محمد معروف فروغگر، زمړنۍ عابد او نورو سره آشنا او انډیوال شوی وم. د دوی لخوا وهڅول شوم چې د حزب په فرهنګي څانګه کې کار پیل کړم. دا هغه مهال و چې ښاغلی فروتن له حزب ګوښه شوی ؤ او د پلچرخي د زندان د یو شمېر دوستانو په ملتیا یې چې د فکر او نظر خاوندان ځوانان وو د «قسط مجلې» او وروسته د «کوثر» جريدې په خپرولو پیل وکړ.

ښاغلی فروتن همدغه مهال له «مولوي نصرالله منصور» سره ملګری شو او د هغه د ګوند د مرستیال په توګه یې کار ورسره پیل کړ، نصرالله منصور چې د هېواد د اسلامي مبارزې له مخکښانو څخه ؤ مخکې د «مولوي محمد نبي محمدي» څخه بېل شوی او د خپل ګوند بنسټ یې کېښود. څرنگه چې د پاکستان حکومت له دغه نوي ګوند سره له مرستې ډډه وکړه مولوي منصور اړ شو چې د ایران له اسلامي جمهوریت څخه مرسته ترلاسه کړي او ښاغلي فروتن چې له هغه هېواد سره نږدې اړیکې درلودې کولای یې شول چې په دې برخه کې مرسته ورسره وکړي.

د حزب په فرهنګي دفتر کې د کار پیل

سره له دې چې له زندان څخه تر راوتلو وروسته مې چې د حزب د واقعیتونو او خپلو خیالونو او ایډیالونو تر منځ توپیرونه ولیدل زه مې ډېر سوړ شو،

خو له ښاغلي فروتن سره په اصطلاح د انقلابي کار ناکامي تجربه يې زه دې ته اړ کړم چې د حزب په دفترونو کې رسماً کار پيل کړم .

لومړنۍ دنده مې په ارشاد او فرهنگ رياست کې د مطبعې مديريت ؤ. له همایون جریر سره مې چې اړیکې زیاتې شوې و مې کولای شوی چې پرمختګونه وکړم .

همایون جریر چې وروسته د حزب د امیر زوم شو نوبتګر او هڅاند سړی ؤ، د خپل رییس پر خلاف نوموړی په وړوکیو مادي امتیازاتو قانع نه ؤ، یوه ورځ یې ماته وویل: «راځه چې په ګډه د حسینیې ارشاد په څېر یو شی جوړ کړو.» زه په همدې ریاست کې د هنر او فرهنگ د نوې جوړې شوې خانګې آمر شوم .

د دغه دندې پر مهال مې هڅه وکړه چې د حزب اسلامي د (سید جمال الدین افغان لېسې) د زده کوونکیو په ملتیا د ځوانانو تیاتر جوړ کړم، په دې کار کې د حزب د نورو ادارو د ناغېرۍ په سبب بریالی نه شوم، خو وتوانېدم چې د لومړي ځل لپاره د افغانستان د جهاد هنري فلم جوړ کړم چې «اولین پیروزي» نوم مو پرې کېښود. د دې فلم هدايات د یوه ځوان «زبیر فرغند» په اوږو وو، د هنري فلم جوړول هغه مهال ستر نوبت ؤ. تر هغو مخکې یوازې د مجاهدينو د جګړې له ډګر څخه فلمونه اخیستل کېدل چې هېڅ پیغام به یې نه درلود، زموږ له فلم وروسته دغه لړۍ پیل شوه او نور فلمونه هم جوړ شول. «اولین پیروزی» فلم له ډېر تاوده هرکلي سره مخ شو. وروسته بیا زه د شفق مجلې مرستیال وټاکل شوم .

په ارشاد او فرهنگ ریاست کې دوه نظره وو، د یوې یې همایون جریر مشري کوله او دوهمه یې هغه کسان وو چې د شهادت ورځپانې مسوول مدیر محمد نذیر بشارت ته نږدې وو .

کله چې محمد معروف فروغگر له مجلې څخه استعفا وکړه، زه ښاغلي بشارت ته د نږدې توب له امله ونه توانېدم چې د فروغگر ځایناستی شم. سره له دې چې د مجلې د مرستیال په توګه مې د مجلې چارې پرمخ بېولې. د دغو دوو لوریو تر منځ اختلاف د هرې ورځې له تېرېدو سره زیاتېدو، د دې اختلاف د له منځه وړو په موخه موږ څو تنه د ځایو په سپینه شګه کې پوځي غونډ ته د حکمتیار لیدو ته ورغلو، خو دې هڅې مو ګټه ونه کړه او د ښاغلي جریر فشارونه پر موږ کم نه شول، تر دې چې پرېکړه مو وکړه چې په ارشاد او فرهنگ کې له خپلو دندو استعفا وکړو. زموږ اتو تنو د استعفا خبر د جمعیت اسلامي خپرنیز ارګان «مجاهد جريدې» ډېر تود خپور کړ.

څه موده وروسته مې مور او پلار په هغه بس موټر کې چې د کابل - پېښور تر منځ یې تګ راتګ کاوه زما لیدو ته راغلل. په پام کې وه چې موږ کراچۍ ته لاړ شو. پیر سید احمد گیلاني چې زما د پلار د ماشومتوب له ملګرو څخه ؤ او زموږ د کورنیو تر منځ ډېرې دوستانه اړیکې وې، زما له پلار څخه یې وغوښتل چې اسلام اباد ته د هغه لیدو ته ورشي. په اسلام اباد کې د شپې له تېرولو وروسته سهار د پیر صاحب لیدو ته د هغه کور ته ورغلو، دا لومړی ځل ؤ چې د جهاد له پیل وروسته مې ورسره لیدل، په خوښۍ یې زموږ هرکلی وکړ او له ما سره یې په مینه چلن کاوه. په گيله منه لهجه یې را ته وویل چې ولې یې تر ننه لیدو ته نه وم ورغلی، هغه وویل چې خبر وم چې په پېښور کې یې، خو نه پوهېدم چې څنګه دې پیدا کړم. په همدې سفر کې مې مور او پلار ډېر ټینګار را باندې وکړ چې باید خپلې لوړې زده کړې سر ته ورسوم، څومره مې چې توان و د دوی د دې غوښتنې په مخکې ودرېدم ځکه چې ما ته د جهاد او هجرت له چاپېریال څخه ځان اېستل ګناه

ښکارېده، پلار مې وویل چې د لوړو زده کړو په باب دې پیر صاحب ته خبره کوم چې په فرانسه کې درته زمینه برابره کړي.

وروسته چې دوی سره ولیدل له نوموړي نه یې همدغه غوښتنه وکړه او پیر صاحب هم منلې وه، د پیر صاحب وړاندیز هم دا ؤ چې ما په استقلال لېسه کې په فرانسوي ژبه درس لوستی ښه به دا وي چې فرانسې ته لاړ شم او خپلو لوړو زده کړو ته دوام ورکړم.

موږ اتو تنو چې له ارشاد او فرهنگ نه استعفاوې ورکړې وې، خپله ملګرتیا مو وساتله خو د وخت د شرایطو له مخې د مجاهدينو په بېلابېلو ادارو کې بوخت شوو. ما او محمد نذیر بشارت بېرته د حزب په سیاسي ریاست کې کار پیل کړ. زه وروسته په افغان خبري اژانس کې چې د حزب اسلامي اړوند ؤ او مسوولیت یې د استاد قریب الرحمان سعید پر اوږو ؤ بوخت شوم. له یو نیم کال وروسته مې د ارواښاد صدیق سلجوقي په لاس د زده کړو د بورس په اړه د فرانسې له بهرنیو چارو وزارت څخه مثبت ځواب ترلاسه کړ. پر ۱۹۹۰ کال له هجرت وروسته دوهم ځلي وردگو ولایت ته لاړم او هلته مې د حاجي احمد جان له لور سره واده وکړ. دغه مهال مې کورنۍ په پېښور کې اوسېدله او کور او اور یې په کابل کې پرېښي وو. سره له دې چې زما له مشرې خور او د هغې له دریو کوچنیو زامنو پرته د کورنۍ له غړیو څخه نور څوک را سره نه وو، د کوډۍ اوسېدونکیو چې واده مې هلته کړی ؤ په هېوادنۍ مینه په ټولو چارو کې راسره مرسته وکړه، دا ځل په دوو شپو ورځو کې له وردگو نه د ډېورنډ کرښې بل لوري پېښور ته ورسېدو. مجاهدينو نور د ډېورنډ له پورې غاړې په موټرو کې مزلونه کول او د کمونیستي حکومت او د دوی د بهرنیو ملاتړو طلسم د ماتېدو په حال کې ؤ.

د پېښور او یا د هغه مهال په دودیزې اصطلاح د هجرت پر چاپېریال واکمن وضعیت داسې ؤ چې زه یې سوکه سوکه د لوړو زده کړو لپاره بهر تلو ته چمتو کولم. محمد امین فروتن به کله کله په ټوکو ویل چې زندان د یخچال په څېر دی، انسان چې زندان ته ولوېد تر خلاصون وروسته هماغه ډول وي چې زندان ته د ننوتلو پر مهال وي. دغه خبره بلکل رښتیا وه، کله چې زه بندي کېدم مجاهدین په کلک ایمان او پیاوړې اراده د ډېرو ستونزو په زغملو له یوه نړیوال پوځي ځواک سره په ډغرو او مقابله بوخت وو، هغوی ډېر مظلومانه او فقیرانه ژوند درلود او قومانداني له ډېر خطر سره د ټکر او قربانۍ ته د وړاندې کېدو په مانا وه، کله چې له زندان څخه راووتم د «وسله پلورلو» له اصطلاح سره آشنا شوم. په پېښور کې مې لوی موټر پلورنځي ولیدل چې د جهاد د قوماندانانو وو، رهبران او قوماندانان مې ولیدل چې په گرانیه موټرو کې گرځېدل او په ښکلیو مانیو کې یې ژوند کاوه، هغوی د شتمنیو خاوندان شوي وو او په خلیجې او لوېدیزو هېوادونو کې یې پانگونی او کاروبارونه پیل کړي وو. هغوی خپل زامن او کله کله خپلې لورانې بهر ته استولې البته کله کله د زده کړو لپاره. د چارو واگې د رهبرانو کورنیو ته د لېږد په حال کې وې. د مجاهدینو لوېدیزو ملاتړو او پاکستاني منصبدارانو د پیسو او وسلو د مرستو په بدل کې له جهادي مشرانو نه رشوتونه ترلاسه کول، ورو ورو عادي مجاهدین د ځایي قوماندان او یا (نوي خان) او یا مشر په توګه او خدمتګار بدلېدل، چې لاس به یې بر شو پخپله به یې د پیسو د لاسته راوړلو لارو چارو ته لاس اچاوه.

داسې قوماندانان هم وو چې له میرانشاه، وانه، باجوړ او ترې منگل نه وړاندې نه تلل او په دې بازارونو کې به د وسلو، مرمیو او خوراکي موادو له پلورلو وروسته بېرته پېښور او اسلام‌آباد ته راستنېدل، په پېښور کې د غیر

دولتي موسسو بازار هم ډېر تود ؤ. یو شمېر کسان له دې لارې هم د ډېرو شتو خاوندان شول. له دې انجې او گانو څخه یې یو شمېر لوېدیزو هېوادونو ته عملاً په جاسوسي فعالیتونو بوختې وې، په داسې حال کې چې یو شمېر نورې یې په رښتینې مانا په خدمت بوختې وې. لنډه دا چې د لوېدیزو پانگوالۍ نظام د فساد کلتور ورو ورو جهادي گوندونو ته ور ننوت.

د لوړو زده کړو د دوام لپاره پاریس ته سفر

پر ۱۹۹۱ کال د خپل ژوند د سترې پېښې شاهد وم، مور مې په پېښور کې د سرطان په ناروغۍ اخته شوه. هغې له دغه بې رحمه ناروغۍ سره تر شپږ میاشتني مقابلې وروسته د سرطان د میاشتې په یوه سوځنده شپه روح حق ته وسپاره او موږ یې د تل لپاره یوازې پرېښودو. دغه پېښه زموږ مهاجرې کورنۍ ته ستر روحي گوزار ؤ. موږ مې حساسه ښځه وه، زما په بندي کېدو یې ډېرې ستونزې وگاللې، د بهرنیو پوځونو یرغل او د هېواد لاندې کولو یې اروا ډېره ستومانه کړه، همدغه سبب ؤ چې دردناک شعرونه یې وویل، د هجرت ستونزو چې د ژوند عادي بهیر یې گډوډ کړی ؤ هغه ډېره ځوروله. زه مجبور وم چې د مور له وفات نه څو ورځې وروسته فرانسې ته لاړ شم. پلار مې چې له ماشومتوبه د پیر سید احمد گیلاني د لوبو ملگری او انډیوال ؤ دغه مهال د اسلامي ملي محاذ د مالي او اداري چارو د رییس په توگه په کار بوخت ؤ. که د نوموړي هڅونې او ډاډگیرنې نه وای ښايي فرانسې ته مې د تلو زړه نه وای ښه کړی. کله چې د اسلام آباد له هوايي ډگره زموږ الوتکه پورته شوه داسې مې گڼله چې زړه مې د سینې له قفسه را و ووت او شاته پاتې شو. د الوتکې له بدلېدو وروسته مو نیمه شپه د پاریس په لور الوتکه والوته، سهار د فرانسې پر وخت له لمر ختلو مخکې پاریس ته ورسېدم. پاسپورت مې نه درلود، د فرانسې ویزه یې د سفر د سند (Laissez

څلورېښت کاله په توپان کې | ۹۹

(Passer) پر يوه تخته کاغذ راکړې وه، د ۱۹۹۱ کال د اکتوبر په مياشت کې پاریس ته ورسېدم. د (CROUS) لوړو زده کړو د بورسونو په ارگان کې له نومليکني وروسته هغه انستیتوت ته چې باید درس مې پکې ویلی وای لارم، د (ILERI) «د نړیوالو مطالعاتو انستیتوت» یوه خصوصي د زده کړو اداره وه چې مشري یې د فرانسې یو پخوانی صدراعظم ؤ.

هغه مهال چې «ژېس کاردستنگ» د فرانسې ولسمشر ؤ «ریمون بار» د ده د صدراعظم په توګه دنده سرته رسوله، نوموړی د خپل هېواد له نوميالیو اقتصاد پوهانو او د درناوي وړ شخصیت ؤ، د انستیتوت ادارې دې ته په پام چې د درسونو له پیل څخه تر دوو اونیو ډېرې ورځې تېرې شوې وې، پر دې سربېره چې معلومه شوه زما فرانسوي ژبه د درسونو د بهیر لپاره کافي نه وه، دولت ته یې وړاندیز وکړ چې ما د بهرنيانو لپاره د فرانسوي ژبې د زده کړو خاص مرکز ته واستوي. دغه مرکز پاریس ته نږدې د «ویشي» په ښار کې ؤ. ویشي وړوکی ښار دی چې په څو شیانو مشهور دی: یو د معدني اوبو پرېمانه چینې چې آن د خلکو په شخصي کورونو کې بهېدې، دوهم د المان لخوا د فرانسې د نیولو پر مهال د فرانسې د پلازمېنې په توګه، یانې د «مارشال فېلېپ پتن» د حکومت پر مهال چې د دوهمې نړیوالې جګړې پر وخت له نازي المان سره همکار ؤ «ویشي» یې خپله پلازمینه وټاکله او د CAVILAM یا د بهرنيانو لپاره د فرانسوي ژبې د تدریس همدغه اداره او سیاحت.

کله چې وپوهېدم باید یو کال نور هم په فرانسه کې پاتې شم، ډېر خپه شوم. دا راته سخته وه چې کورنۍ مې له وطنه لرې د مور د وفات غم ته یوازې پرېښې وه.

تر یوه کال لږه موده په «ویشي» کې وم، یوازې ما او یوه جاپاني ټولگیوال مې وکولای شول چې ټول لازم دیپلومونه لاسته راوړو. په هغه شپه چې د فراغت جشن ؤ په ډېره عجیبه آرامۍ کې د سندرو او تمثیلي پارچو نندارې ته ناست وم.

د لومړي کال د درسونو لپاره تیاریو پرېښودم چې رخصتي مې له کورنۍ سره تېره کړم، درسونه مې په پاریس کې پیل شول. له ښوونکیو او ټولگیوالو مې ډېرې ښې خاطرې لرم. ټولو راسره مهرباني کوله، زه مې له ټولگیوالو لس کاله مشر وم، هغوی په داسې عمر کې وو چې هغه مهال زه نوی زندان ته لاړم، په فرانسه کې محصلین وايي «کله چې د پوهنځۍ دوهم ټولگی بریالی پایته ورسوې نور نو نه ناکامېږي» چې د دوهم ټولگی د فراغت سند مې ترلاسه کړ یو ځل بیا مې د آرامۍ احساس کاوه. د درېیم ټولگی په پای کې د لیسانس سند ترلاسه کېږي او د څلورم کال په پای کې Maitrise یا ماستري لاسته راځي. چې په دیپلوماسۍ او نړیوالو اړیکو کې مې ماستري ترلاسه کړه، غوره مې وبلله چې یو کال نور هم لوړو زده کړو ته دوام ورکړم، په هغو کلونو کې دې د ماسترۍ او دکتورا ترمنځ باید یو کال درس نور ویلی وای چې DEA (د ژورو مطالعاتو دیپلوم) یا DESS لاسته راوړي. لومړی سند زیاتره اکاډمیکو څېړنو ته لار هواروي او دوهم سند بیا محصل مسلکي ژوند ته ورننوتلو ته ښه چمتو کوي.

زه له یوه کال وروسته د «رنه دکارت» په پوهنتون کې د صادراتو د حقوقو په څانګه کې د DESS (د تخصصي عالي مطالعاتو دیپلوم) پر لاسته راوړلو بریالی شوم. په پاریس کې د زده کړو په بهیر کې له لومړي کال پرته هر کال د رخصتو تېرولو لپاره پېښور ته خپلې کورنۍ ته راتلم. په پاریس کې د هېوادوالو شتون په ځانګړې توګه ښاغلی توخی، ظاهر غوث، ډاکتر ولي

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۰۱

حاتم، فتح جان او ډاکټر اکبر ستایلي له وطن او کورنۍ نه د لرې والي ستوماني او خپګان راته کم کړی ؤ.

فرانسې ته زما د تلو کال نه و پوره شوی چې د ډاکټر نجیب حکومت رانسکور شو او د مجاهدینو حکومت راغی، دغه پېښه متأسفانه په داسې ډول وشوه چې د مجاهدینو او عامو خلکو هغه لږ هیلې یې هم په نه‌لۍ بدلې کړې، هغه وخت کې له انټرنېټ نه ګټه اخیستل عام شوي نه وو. ما د کابل کوڅه په کوڅه جګړې د فرانسې د تلویزیونونو پر پرده لیدلې او پرې ځورېدم. د هېواد له وضعې د خبرېدو لپاره مې د لنډو څپو لرونکې غوره راډیو وپېرله، نه‌لۍ ورځ په ورځ زیاتېدې او پېښو ښودله چې په کابل کې چارواکي له بربادۍ نه د هېواد د ژغورلو کافي سیاسي هوښیاري نه لري.

زه لا په فرانسه کې وم چې د طالبانو تحریک را پیدا شو او بالاخره یې په کابل کې واک ترلاسه کړ. ما د هېواد پېښې منظمې څارلې او ځینې یادښتونه مې هم نیول. په همدې کلونو کې مې په هغو سیمینارونو کې برخه اخیستله او ویناوې مې کولې چې زیاتره به د افغانستان په اړه د ایرانیانو لخوا دایرېدل. کله کله به مې لیکنې پېښور ته استولې چې زما دوست ښاغلي شفیقي به په سهار ورځپاڼه کې خپرولې. له دغو لیکنو څخه یوه د تاپي د پروژې، د هغو ارزښت او د هغو پر خلاف د ایران د احتمالي دریځ په اړه وه، فکر کوم تر هغه وخته پورې په دې موضوع په دومره تفصیل بحث نه ؤ شوی.

ما فرانسې ته تر تلو وړاندې چې مطالعه درلوده زه یې د افغان سید جمال الدین، افکارو او د ملا صدرا او آیت الله تالقاني فلسفې ته ورمات کړم، د «سن توماس ډاکن»، «مونټسکیو»، «توماس هابس» او «جان لاک» د نظریاتو مطالعې زما فکر او نظر نور هم پیاوړی کړ، دغه نظریات او فکر زیاتره د ارسطو له فلسفې او د مسلمانو پوهانو د طلايې دورې له فکري پنځونو

خړوبېدو. له مطالعې وروسته تر پخوا زيات پر دې باوري شوم چې سياست يو شريف مسلک دی او موخه يې د ټولنې روزنه او لارښوونه ده.

سياست زما د ژوند په ټولو پړاوونو کې د پرمختگ په لور د ټولنې د روزنې او رهبرۍ هنر دی. له همدې سببه په سياست کې زما چلن په افغانستان کې له دوديز سياسي چلند او سياسي لوبو سره توپير لري. په حقيقت کې په دنيا کې له ايمان سره نېک کړه وړه او غوره اعمال په اخرت کې د جنت دريځه او خداى ته د رسېدو لاره ده، په همدې دليل د دولت له مهمو دندو څخه يوه د داسې شرايطو او فضا برابرول دي چې په هغو کې انسان وغوړېږي او نېک کړه وړه تر سره کړي.

د افغانستان پېښې او د سيمې او گاونډيو هېوادونو لاسوهنې د دې سبب شوي چې د ليسانس مونوگراف مې د ايکو (ECO)، د اقتصادي همکاريو سازمان) په باب وليکم. په فرانسه کې د دې موضوع لپاره د کافي اسنادو او سرچينو موندل ډېر گران وو. ما په دې سند کې هڅه وکړه وښيم چې د ايکو سازمان غړي هېوادونه يو د بل بشپړوونکي دي، دوى له يو بل سره د ملگرتيا په لړ کې کولای شي چې د اروپايي اتحاديې په څېر خپلې وړانوونکې سياسي ستونزې شاته کړي او د اقتصادي ودې د پراختيا او غوړېدا لاره غوره کړي. زما مطالعې دا ښودله چې همدغه سياسي سياليو او مخالفتونو د اقتصادي همکاريو لارې تړلې دي چې له بده مرغه دغه وضعيت تر ننه دوام لري.

د نړيوالو اړيکو د مطالعاتو په انستيتوت کې زما وروستى يانې څلورم کال ؤ چې وامي ورېدل يو افغان نوى د لومړي کال محصل شوى دى. نوموړى «ميرويس» نومېده چې وروسته په افغانستان کې خلکو هغه د «ميرويس صادق» په نوم وپېژاند، هغه د جمعيت اسلامي د مشهور قوماندان (وروسته

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۰۳

د هرات والي او د اوبو او برېښنا وزير) محمد اسماعيل خان مشر زوی ؤ. ميرويس د ښاغلي توخي په واسطه پيغام را واستاوه چې د درسو په باب مشوره ورکړم.

زه پوهېدم چې په ډېرو دلايلو لومړی کال ډېر له ستونزو ډک کال وي ومې غوښتل چې د خپلو تجربو کيسه ورته وکړم او لازمي مشورې ورکړم. له توخي سره يو ځای د پارييس په څنډه کې د هغه اپارتمان ته ورغلو. نوموړي زما په څېر د محصلينو په شان ژوند نه درلود، په يوه مناسب اپارتمان کې يې له مېرمنې سره اوسېدو. ډېر مفصل ورسره وغږېدو. چې پر کومو شيانو پوهېدم هغه مې ورته وويل آن چې د ازموينو بڼه او د استادانو خوی او عادت مې ورته بيان کړل. ژمنه مې ورسره وکړه چې هرچېرته له ستونزې سره مخ شي مرسته به ورسره وکړم.

ميرويس په بېلابېلو دلايلو و نه کولای شول چې آن لومړی کال بشپړ کړي، هغه بېرته مشهد ته ستون شو. دوهم ځلي مې هغه د ۲۰۰۱ کال په وروستيو کې د بن په کنفرانس کې وليد چې له هغه ځايه په لنډ مهاله اداره کې د وزير په توگه ترې راووت تر دې چې ژوند يې په هرات کې په يوه پېښه کې له لاسه ورکړ.

د ماسترۍ تر دورې پورې هر محصل پر دې مکلف ؤ چې پر «فرانسوي چې محصلينو ته مورنۍ ژبه وه» سربېره دوې بهرنۍ ژبې زده کړي. ما دا اجازه واخيسته چې د خپل هېواد د يوې ژبې درسونه د فرانسې په يوه پوهنتون کې ووايم او دا ما ته له بهرنيو ژبو څخه يوه حساب شي، ځکه چې فرانسوي ما ته دوهمه بهرنۍ ژبه وه، هماغه ؤ چې د «ختيځو ژبو او تمدنونو په ملي انستيتوت» (INALCO) کې چې په «سوربن سه» پوهنتون کې ؤ ما نوم وليکه او د پښتو ژبې پر زده کړه مې پيل وکړ. پښتو ژبه د انستيتوت د

«ایرانو - ایرانی» دیپارتمنت اړوند وه. د جگړې د کلونو په اوږدو کې د افغانستان لپاره ځانگړی دیپارتمنت له منځه تللی ؤ او د افغانستان برخه یې د ایرانی فرهنگ او تمدن د ژبو په ټولگه کې لوستله، ایرانیانو د افغانستان د دولت له غیابت نه ډېره گټه اوچتوله او هڅه یې کوله چې د افغانستان تاریخ، کلتور او ژبه د پروني فارس او ننني ایران اړوند وښيي. د پښتو ژبې مسوول له فرانسوي اوچتو پروفیسرانو څخه یو تن ؤ چې «دانیل سپتفاند» نومېدو، نوموړی پر پښتو گرامر تر هر چا ښه پوهېدو او د «اورمړي ژبې» په اړه یې یو معتبر څېړنیز اثر لیکلی ؤ.

له «مریم ابوذهب» سره همدلته آشنا شوم چې د ځوانۍ په عمر کې د فرانسې له کین اړخو ښځو څخه یوه وه، د فلسطینانو سره یې اوږه په اوږه مبارزه کړې وه او اوس مسلماننه شوې وه.

«مریم ابوذهب» افغانستان پیژندونکې وه او وروسته یې د پاکستان د شيعه گانو پر ټولنه تحقیقاتو ته پام واپراوه. د پښتو ځانگړي په وړاندیز د افغانستان د سیاسي او ټولنیزو بدلونونو په باب د INALCO له لوري یو ټولگي جوړ شو او له ما نه یې وغوښتل چې د قراردادي استاد په توگه په هغو کې درس ورکړم، یو کال مې هلته درس ورکړ.

پر ۱۹۹۵ کال مې د «الیویه روه» افغانستان پیژندونکي فرانسوي کتاب د «سیاسي اسلام ماته» تر عنوان لاندې چې په دري مې ژباړلی ؤ په پېښور کې چاپ کړ. په پېښور کې تر دغه عنوان لاندې له داسې منځپانگې سره د کتاب چاپول آسانه خبره نه وه، آن هغه خطاط چې باید د کتاب د پښتۍ عنوان یې لیکلی وای دوه زړې ؤ چې ویې لیکي که نه! ویل یې چې ښايي په ژباړه کې تېروتنه شوې وي، هغه زما په ډېر ټینگار عنوان ولیکه، په اسلام اباد کې د فرانسې سفير هم له ما نه وپوښتل چې آیا د دې کتاب له

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۰۵

چاپه نه وېرېږم؟ کله چې ژباړه له چاپه راووته یو ټوک مې د ځایو په «سپینه شگه» کې په «الفتح غونډ» کې انجنیر گلبدین حکمتیار ته په خپل لاس ډالۍ کړ، دا هغه مهال و چې نوموړي د طالبانو له بریدونو څخه شاتګ کړی ؤ او چارآسیا یې پرېښې وه. دا وروستی ځل ؤ چې ورسره و مې لیدل، تر دې وروسته موبیا لیدل په ۲۰۱۷م کال په کابل کې د ده په هستوګنځي کې وو، هغه مهال چې له حکومت سره د سولې د تړون له لاسلیک وروسته کابل ته راغی، د کتاب بل ټوک مې په وزیر اکبر خان مېنه کې احمدشاه مسعود ته ورکړ، دغه وخت مې لنډ لیده کاته ورسره وشول او بالاخره د ژباړې یو ټوک مې په پغمان کې استاد عبدالرب رسول سیاف ته ډالۍ کړ، دا هغه مهال ؤ چې د استاد سیاف کور د میدان له لوري د پغمان له غرونو څخه د طالبانو تر بریدونو لاندې راتلو.

د «د سیاسي اسلام ماته» کتاب ډېر زر په بازار کې وړک شو، حزبیان، جمعیتیان او پخواني کمونیستان یې له مهمو لوستونکیو څخه وو. همدارنگه په پېښور کې د ایران قونسلګرۍ زیات شمېر وپېرل. د دې کتاب ژباړه د ایران په ځینو پوهنتونونو کې تدریس هم شوه.

په ۱۹۹۶ کال مې د «پاسکال بونیفاس» اثر «قدرت های بزرگ در تلاش بی قدرتی» هم له فرانسوي نه په دري ژباړه او په پېښور کې مې چاپ کړ. پاسکال بونیفاس د «ستراتېژیکو او نړیوالو اړیکو د انستیتوت» (IRIS) رییس او د اتم پاریس په پوهنتون کې د اروپایي مطالعاتو استاد دی. د عنوان له ټکي پر ټکي ژباړې سره د هغو راښکون کم شو، ښایي دا به غوره وای چې «له سړې جګړې وروسته نړیوال نظم» مې عنوان غوره کړی وای ځکه چې د کتاب موضوع همدغه وه.

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۰۶

دغه کتاب مې داسې مهال چاپ کړ چې طالبان پر کابل واکمن وو. زما دوست «احمد وحيد مژده» چې په بهرنيو چارو وزارت کې جگپوړی چارواکی ؤ، دغه کتاب لوستی او خوښ کړی ؤ. «شېر محمد عباس ستانکزی» دغه مهال د بهرنيو چارو وزارت معين ؤ، غوښتل يې چې زه د کتاب د منځپانگې په باره کې د دوی مامورينو ته لېکچر ورکړم، خو وزير د دې کار اجازه نه وه ورکړې.

له «زنه دکارت» پوهنتون نه د DESS ديپلوم له ترلاسه کولو سره مې په فرانسه کې لوړې زده کړې بشپړې کړې او د ۱۹۹۷ کال د ډسمبر پر ۲۵ مه د پېښور په لور والوتم.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۰۷

په پېښور کې د سياسي ژوند نوي پړاو

د سياسي ژوند د نوي پړاو پيل مې د ۱۹۹۸ ميلادي کال له پيل سره هممهاله ؤ. د افغانستان سياسي وضعه هغه وخت ډېره نهيلې کونکې وه، طالبان سره له دې چې د جگړې په بېلا بېلو ډگرونو کې پر مخ روان وو او کله کله به په شا هم راتلل خو په ټوله کې يې د واکمنۍ ساحه ټول افغانستان ته رسېدلې وه.

اوس يې نو پلازمېنه هم په لاس کې وه. د استاد رباني حکومت د کابل له پرېښودو وروسته د هېواد په شمال کې دوام درلود خو هلته يې هم سختې ماتې وخوړې تر دې چې مزار شريف او تالقان يې هم له لاسه ورکړل. انجنير گلبدین حکمتيار چې په وروستيو کې د صدراعظم په توگه د استاد رباني له حکومت سره ملگرى شوى ؤ، دغه حکومت چې کابل پرېښود لومړى يې د هېواد شمال او وروسته بيا ايران ته پناه يووړه.

څو حاکميتونو عملاً افغانستان په څو برخو وېشلى ؤ تر دې بريده چې هر حاکميت خپل ځانگړى بيرغ او سکه درلوده، مور او پلار نه پوهېدل چې اولادونو ته څه ووايي چې د هېواد رسمي بيرغ يې کوم يو دى! د اوږدو جگړو، وچکالۍ او ناوړه اقتصادي وضعې له امله زيات شمېر مهاجرين ايران او پاکستان ته واوښتل.

هغوى په دې دوو هېوادونو کې ډېر محروميتونه او سپکاوي وزغمل. داسې حکومت نه ؤ چې د هغوى له حقونو دفاع وکړي، دوو ډلو چې هرې يوې ځانته د افغانستان قانوني حکومت وايه خپل مخالف لوري ته د ماتې ورکولو او د زياتو امکاناتو تر لاسه کولو لپاره لاسونه د ښکېلو هېوادونو لمنې ته اچولې وو. په هېواد کې درې ډوله پيسې وې: د استاد رباني د حکومت پيسې، دوستمي پيسې او د طالبانو د حکومت پيسې. د پوځي

ځواکونو د تخریب او د سپکو او درنو وسلو د لوټ او تالان لړۍ چې د ډاکټر نجیب له ماتې وروسته پیل شوې وه په دې پړاو کې ډېره گړندی شوه. اوس نو افغانانو یوازې کلاشینکوف، ماین او سپک توغندي درلودل چې د ورور وژنې لپاره بس وو.

زیاتره جنگي الوتکې یا گاونډیو هېوادونو ته یووړل شوې او یا ورسټې شوې او د بیا ترمیم د شرایطو د نشتوالي په سبب له کاره ولوېدې.

د هېواد معدنونه په غیر مسلکي او خپلسري ډول ایستل کېدل او پیسې یې یا د زورواکو شخصي جیبونو ته لوېدې او یا د وسلو د پېرلو لپاره لگېدلې. د افغانستان د پوهنې بهیر وروستی سلگۍ وهلې. خلک مجبور وو له خپلو خپلوانو سره چې په بهر کې یې ژوند کاوه د یوې تېلفوني اړیکې لپاره پېښور، کویتې او مشهد ته لاړ شي. لرغوني آثار او موزیمونه چې د نجیب له رانسکورېدو وروسته په بهر کې د پلور لپاره تالا او لوټ شول، دا دي اوس یې د طالبانو خپېره هم په مخ خوړله، طالبانو دغه آثار د بت پرستی د زمانو پاتې شوني بلل او له منځه یې وړل.

ماهر و کارگرانو هره ورځ وطن پرېښودو او په گاونډیو هېوادونو کې یې په سختو شرایطو کې د ودانیو کار کاوه. په هېواد کې دننه د ډېرو ساده ناروغیو درملنه هم گرانه شوې وه، داسې ښکارېدله چې القاعده په افغانستان کې یوازې هغو کسانو ته اړتیا درلوده چې یا یې دوی ته د نوکر په څېر کار کاوه او یا به یې د مورچلونو او سمڅو د جوړولو بدني وړتیا درلوده. شرایط داسې برابر شول چې نور خلک باید له هېواده ووځي.

په سیاسي ډگر کې د روم پروسه د ساه ایستلو تر کچې پاتې وه او کله کله به یې نوم واورېدل شو، وروسته د قبرس پروسه هم پرې ورزیاته شوه، د روم پروسه چې د پخواني پاچا په مشرۍ یې فعالیت کاوه د لوېدیښوالو له نیمچه

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۰۹

ملا تړه برخمنه وه او د قبرس پروسې د ایران د اسلامي جمهوریت ملاتړ درلود.

دوې سیاسي او روحاني څېرې، پیر سید احمد گیلاني او حضرت صبغت الله مجددي، نه له طالبانو سره وې نه د استاد رباني له حکومت سره او نه په دغو دوو یادو شویو بهیرونو کې شامل وو، خو په پېښور کې یې تر یوه بریده خپل سیاسي شتون ساتلی ؤ.

افغانانو په پېښور کې چې ما هم هلته ژوند کاوه د ښوونځیو، پوهنتونونو، اتحادیو، شوراگانو جوړولو ته مخه کړې وه او بېلابېلې خپرونې یې درلودې. زما پلار هم د هغوی په ډله کې آرام نه ؤ ناست د یو کار د ترسره کولو په هیله یې له هر فرصت نه گټه اوجتوله، کله د تفاهم شورا په چوکاټ کې کله د سولې او ملي وحدت ټولنې. نوموړی په بېړنۍ لویه جرگه کې هم د غړي په توگه ټاکل شوی ؤ چې د ناروغۍ له امله یې پکې گډون ونکړای شو. افغانانو په اقتصادي برخه کې هم مهم نوښتونه کړي وو چې کله کله به یې ښې پایلې ترلاسه کولې.

ما چې د شوروي اتحاد له تېرې څخه د هېواد په ژغورنې او د یوه اسلامي حکومت د جوړولو لپاره مبارزه کړې وه او په دې لار کې مې زیات زحمتونه گاللي وو د خپلو خوبونو شاهد وم چې اوبو وړل. د افغانستان جهاد چې د پېړۍ ستره حماسه وه د پېړۍ په غمیزه بدل شو. د سرو لښکرو له وتلو وروسته هېواد ته د نورو ډېرو هېوادونو لاسونه را اوږده شول. جنایتکارو مافیایي بانډونو د پرهیزگاره مجاهدینو ځای ونيو. خلکو پر جهادي گوندونو باور له لاسه ورکړی و او اوس یې د طالبانو تر متروکو لاندې د خپگان ورځې تېرولې. افغانستان نور په بشپړه مانا «حکومت» نه درلود.

په زړه پورې دا وه چې طالبان کابل ته تر رسېدو پورې د «نجات پرېښتې» یادېدې او وخت پر وخت به لوېديزو رسنيو دوی د ظاهر شاه د پوځ په نامه معرفي کول، خو چې کله یې کابل ونيو او د هېواد شمال لور ته یې پرمختګونه پیل کړل د لوېديزو هېوادونو په تېره امریکا لهجه د دوی په اړه بدله شوه. تر دې چې د «چرګانو جنگول» او د «مېزانو جنگولو» مخنیوی هم د دوی د ظلم او زور بېلګه یاد شول او له «له بشري حقونو د سرغړاوي» پر دوسیه یې هره ورځ نوې پاڼې ور زیاتې کړې. داسې ښکارېدله چې امریکایان خوښ نه وو چې د افغانستان په ټوله خاوره یو حکومت واکمن شي.

د کېنا او تانزانيا له چاودنو وروسته چې د امریکا سفارتونه پکې ښه شوي وو او پر اسامه بن لادن په هغو کې د لاس درلودو له تور لګېدو وروسته د امریکایانو او طالبانو په اړیکو کې ستونزې زیاتې شوې. امریکا پر طالبانو اقتصادي بندیزونه ولګول او پر خوست یې کروز توغندي واورول.

کله چې طالبانو په شمال کې پرمختګ وکړ درې هېوادونو یانې سعودي عربستان، پاکستان او متحده عربي اماراتو د دوی حکومت په رسمیت وپېژاند، خو دغه پرمختګ پر همدې ځای ودرېد او هېڅ کوم بل هېواد د طالبانو د حکومت په رسمیت پېژندلو ته چمتو نه شو. د نړیوالې ټولنې دغه دریځ په طالبانو کې د توندلارو دریځ پیاوړی کاوه او هغوی یې نور هم توندو کړو وړو ته هڅول. دغه لړۍ آن له سیکانو او هندوانو سره د توپیري چلن، له ښځو سره تاوتریخوالی او له کار او زده کړو څخه د هغوی د محرومېدو او بالاخره په بامیانو کې د بودا د لویو مجسمو د وړانولو سبب شوه. په دې ډول طالبان ورځ تر بلې په نړیواله ټولنه کې منزوي کېدل او

دغه انزوا د پاکستان په گټه او پر طالبانو د اسلام اباد د نفوذ د زیاتېدو پایلې درلودې...

زه چې پېښور ته را ورسېدم پیر صاحب سید احمد گیلاني را نه وغوښتل چې ورسره همکار شم، په دې تړاو مو پخوا هم خبرې شوې وې. ما د ده غوښتنه ومنله او په فرهنگي او سیاسي چارو کې یې سلاکار شوم. دا چې د نړیوالو اړیکو او د صادراتو د نړیوالو حقوقو په څانگو کې مې تازه لوړې زده کړې پایته رسولې وې، ډېره تلوسه مې وه چې په خپل هېواد کې دننه کار وکړم.

په فرانسه کې د لوړو زده کړو په وروستیو کلونو کې زموږ ټولگيوالو هر یوه خپل راتلونکي پروگرام طرحه کاوه، له هغوی نه یو شمېر د اروپايي اتحادیې په بېلا بېلو ادارو کې د شاملېدو تیاري نیولو، یو شمېر نورو یې په نړیوالو سازمانونو لکه د نړیوالې سوداګرۍ سازمان، ملګري ملتونه او نورو کې د کار کولو علاقه درلوده. ځینو غوښتل په لویو څو مليتي شرکتونو او یا د خپل هېواد په بهرنیو چارو وزارت کې په کار وګومارل شي. هغوی مجبور وو چې دې ادارو ته د ورننوتلو لپاره بېلا بېلې ازموینې ورکړي او د سټاژ دورې تېرې کړي. زه د ۱۹۹۷ کال په وروستیو کې له یوه بهرني هېواد څخه بل بهرني هېواد ته لارم چې له خپلې مهاجرې کورنۍ سره یو ځای شم. په داسې حال کې چې هېواد مې د کورنۍ جګړې په اور کې سوځېده او د ملکي اداري او پوځي ځواک څخه یې مهم شې پاتې نه وو.

سره له دې چې د طالبانو د ادارې له بنې او هغه نظام سره چې دوی جوړ کړی و موافق نه وم بیا مې هم هیله درلوده چې د داسې چا په توګه چې په بهر کې یې لوړې زده کړې وې خپل هېواد ته کار وکړم کېدای شي چې یو ځای ګټور ثابت شم. خپلو زده کړو ته په پام په دوو ځایونو کې را ته کار

کول مناسب وو: یو د بهرنیو چارو وزارت او بل د پلان وزارت (اوسنی اقتصاد وزارت) پرېکړه مې وکړه چې کابل ته لاړ شم او د کار لپاره غوښتنه وکړم. له پېښور نه کابل ته د ورور او د هغه د کورنۍ د لیدو په نیت وخوځېدم. راتلونکي سهار د خپل انډیوال وحید مژده په همکارۍ چې بهرنیو چارو وزارت جګپوړی مامور ؤ هغه وزارت ته لاړم. ملا محمد حسن اخوند د دې وزارت سرپرست ؤ، د هغه سکرتریت ته ورغلم، د دفتر رییس یې یو ځوان با نشاطه طالب ؤ، زما یې د مېلمه پالنې په دود تود هرکلی وکړ. د ځان په باب مې معلومات ورکړل او خپله سي وي مې ورکړه ورته و مې ویل چې غواړم د بهرنیو چارو وزارت په کومه برخه کې خدمت وکړم. هغه دا ټول معلومات د وزیر صاحب خدمت ته یووېل او زما له ارادې یې خبر کړ. بهرنیو چارو وزارت په یوه چوپه ودانۍ بدل شوی ؤ. مېزونه، کرسی، موټر او نور وسایل یې ډېر وراسته شوي وو. برېښنا نه وه او په دهلیزونو کې مامورین کوزه په لاس ښکته، پورته گرځېدل، د وزیر د دفتر رییس د چاپو ست راته وکړ او دواړه زما د لوړو زده کړو او د هېواد او نړۍ په وضعه وغږېدو، خو انتظار مې ډېر اوږد شو، خبره له ۱۲ بجو واوښته، له ډېر انتظار وروسته مې د وزیر ځواب ترلاسه کړ چې نه غواړي راسره وگوري، آن دا چې نه یې غوښتل ما کومې بلې څانگې او یا کوم مسوول ته ورمعرفي کړي. د وزیر د دفتر رییس چې په ښکاره له دې ځوابه خواشین شوی ؤ د ښښې تر څنگ یې خپل د دفتر موټر چې تور مرسدیز بنز ؤ زما په واک کې راکړ چې کور ته مې ورسوي.

له دې وضعې وپوهېدم چې هر څومره ځان د طالبانو له نظام سره جوړ کړم بیا هم د هېواد په ادارو کې د کار فرصت نه لرم، دا په داسې حال کې وه چې افغانستان د زده کړو خاوندانو کدرونو ته زیاته اړتیا درلوده، وزارتونو زیاتره

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۱۳

خپل کدرونه له لاسه ورکړي وو او زه د جهاد د بهير د گوتو په شمار د لوړو زده کړو خاوندانو له جملې څخه وم چې بېرته خپل هېواد ته راستون شوی وم. زه داسې وخت دغه وزارت ته د کار لپاره ورغلم چې د زده کړو خاوندان مامورين يې هره ورځ له هېواده د تېښتې په حال کې وو، په ډېر خپگان او د نهيلۍ په اوج کې وپوهېدم چې طالبان نه غواړي چې د هېواد اداره د نورو هېوادونو په څېر جوړه شي، د دوی په اند د هېواد د ادارې لپاره همدغه طالبې نظام بس ؤ. په داسې حال کې چې په نړۍ کې تازه په تازه د تکنالوژۍ انقلاب راغلی ؤ او په دې برخه کې حيرانوونکي پرمختگونه کېدل، طالبانو افغانستان په منزوي شوې او بې دولته جغرافيه بدل کړی ؤ. زما باور دی چې د طالبانو په اداره کې داسې کسان وو چې نه يې غوښتل پخواني تجربه لرونکي کدرونه او د لوړو زده کړو خاوندان په حکومت کې پاتې شي او يا نوي کدرونه جذب شي. دغه ډول فکر که له يوه پلوه د طالبانو د وړوګي نړۍ ليد زېږنده ؤ بل لور ته د پاکستان پياوړی لاس هم پکې څرګند ؤ چې په دې ډول يې غوښتل له افغانستان نه يوه بې دولته خاوره جوړه کړي او وروسته يې دوی په نړيواله ټولنه کې استازي او قيم شي.

د وطن مجلې پيل

د ۱۹۹۹ ز د جنورۍ په مياشت کې د وطن مجلې لومړۍ ګڼه په پېښور کې له چاپه راووته، په اروپا کې د اوسېدو په وروستيو کلونو کې مې له ډاکتر محمد قاسم همت سره د يوې معياري ورځپاڼې او يا مجلې د خپراوي پر اړتيا ډېر اوږده بحثونه او مجلسونه درلودل. ډاکتر همت چې د جهاد په بهير کې په المان کې د مجاهدينو استازی ؤ د پوهې او نظر خاوند او هڅاند

سړی ؤ. نوموړي ژمنه راسره وکړه چې په اروپا کې د افغان مهاجرینو له مرستې څخه د یوې مجلې د چاپ لگښت تر هغه پورې پیدا کړي چې مجله د گډون بیې له لارې له مرستو بېغمه شي.

وطن مجلې د لیلّا خرم په مدیریت په لږه موده کې د پېښور او اروپا په افغانانو کې ځانگړي لوستونکي او مینه وال په خاصه توگه په هغو افغانانو کې، چې د افغانستان او نړۍ پېښو ته یې په ژور نظر کتل او د علمي تحلیلونو تېري وو وموندل. پیاوړیو لیکوالانو له اروپا، پېښور او د هېواد دننه څخه له دې مجلې سره قلمي همکاري کوله.

طالبانو هم له دې مجلې سره علاقه درلوده او په منظم ډول یې یو شمېر گڼې هره میاشت د الیاس «وحدت» په واسطه ترلاسه کولې، نوموړی د دې کړنو د لیکلو پر مهال د پکتیکا والي دی او هغه مهال د اطلاعاتو او کلتور وزارت په استازیتوب پېښور ته راتلو. دغه څو گڼې طالب چارواکیو ته رسېدلې خو عامو خلکو ته نه. متأسفانه طالبانو په کابل او نورو ولایتونو کې د دې مجلې د عام وېش اجازه رانکړه. د دې ستونزې د حل لپاره کابل ته لارم او په وزیر اکبر خان مېنه کې مې د طالبانو د اطلاعاتو او کلتور له وزیر امیر خان متقي سره د ده په کور کې ولیدل، وروسته مې د وزارت له معین رحیم الله زرمتي سره ولیدل، په دې تړاو مې هڅو کومه پایله نه درلوده، ښاغلي زرمتي په مجله کې د عکسونو خپرېدو ستونزه یاده کړه. په ځواب کې مې ورته وویل چې له عکسونو پرته مجله نشي کولای چې خپل پیغام بشپړ ورسولای شي، هغه غوښتل د ستونزې حل لاره پیدا کړي، ځکه یې وړاندیز وکړ چې چېرته د یوه ژوندي شي عکس چاپولو ته اړتیا وي باید سر یې له تنې څخه بېل چاپ کړو، خو ښکاره وه چې پر عکسونو سربېره د مجلې منځپانگه هم د طالبانو ادارې ته د منلو وړ نه وه، ځکه مجلې د خپل ملي دریځ له مخې د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۱۵

جگړې پر دواړو ښکېلو لوريو نیوکې کولې شعار یې د افغاني نیشنلزم پیاوړتیا او د یوه ځواکمن او خپلواک افغانستان جوړول وو. یو ځل همدغه دريځ د دې سبب شو چې د پاکستان د پوځي استخباراتو ادارې (ISI) موږ ته اخطار راکړ، زه بېله ځنډه افراسیاب خټک ته ورغلم چې هغه مهال د دې مجلې یو لوستونکی او د پاکستان د بشري حقونو د کمیسیون رییس ؤ. له هغه نه مې د ISI د کوم اقدام په صورت کې د ملاتړ غوښتنه وکړه، افراسیاب خټک ډاډ راکړ چې که د پاکستان د دولت له لوري څه خنډونه جوړ شول دی به زموږ ملاتړ کوي.

موږ په وطن مجله کې هڅه کوله چې پر روانو سیاسي جریاناتو سربېره د افغانستان تاریخ او فرهنگ ته هم پام واړوو، ځکه کوم وضعیت چې پر هېواد حاکم ؤ د تاریخ او فرهنگ د تدریجي مرگ په مانا ؤ. وطن مجله دوه نیم کاله خپره شوه، وروستی گڼه یې د بن له کنفرانس وروسته په هېواد کې د لنډ مهالې ادارې له جوړېدو سره راووته. ما له «سهار» ورځپاڼې سره هم چې په پېښور کې یوازینی آزاده افغاني ورځپاڼه وه او د هېواد د نوموتي شاعر او لیکوال محمد زبیر شفیقي په مدیریت خپرېده قلمي همکاري درلوده. یو شمېر لیکنې مې په دې ورځپاڼه کې په خپل اصلي او فرعي نامه خپرې شوې دي.

په افغان پوهنتون کې استادي

د جهاد پر مهال بېلا بېلو گوندونو د ښوونځیو، لېسو، دیني مدرسو او پوهنتونونو په جوړولو لاس پورې کړ، د ډاکتر نجیب د رژیم له رانسکورېدو او د جهادي گوندونو ترمنځ د گوندي جگړو له پیل سره له یوه پلوه زیاتره د ښارونو اوسېدونکي په تېره د کابل اوسېدونکي پېښور، اسلام اباد او کویټي

ته مهاجر شول. بل لور ته جهادي گوندونو سوکه سوکه د خپلو تعلیمي ادارو دروازي وټرلې. په دې پړاو کې د مهاجرینو ژوند له پخوا سره توپیر درلود. گوندي اړیکې ډېرې تې او پیکه شوې او د ژوند ژواک لپاره په ځانگړیو فعالیتونو کې زیاتوالی راغی. د زده کړو ځانگه یوه له اړتیاوو او هغه برخې څخه وه چې افغانانو پکې پانگونه وکړه، زیاتو کسانو د تعلیمي ادارو په جوړولو لاس پورې کړ.

د پاکستان حکومت کله کله د دغو ادارو په مخ کې خنډونه جوړول تر دې چې د افغانانو د ټولو پوهنتونونو د تړلو حکم یې صادر کړ، دغه گام د هغو کورنیو لپاره چې د اولادونو راتلونکې یې تیاره کوله ډېر له وحشته ډک ؤ، د علمي او سیاسي شخصیتونو او مدني فعالانو له زیاتو هڅو وروسته حکومت ومنله چې په پېښور کې یوازې یو افغاني پوهنتون جوړ شي په دې شرط چې په مشرتابه کې به یې یو تن پاکستانی هم وي. هماغه ؤ چې د نجونو او هلکانو لپاره «افغان پوهنتون» جوړ شو، چې ودانۍ یې د پېښور د «بورډ» په سیمه کې وه.

د «استاد گلرحمان قاضي» چې وروسته یې په کابل کې د اساسي قانون پر تطبیق د څار کمیسیون د رییس په توگه هم دنده ترسره کړه، د افغان پوهنتون د حقوقو پوهنځي ریاست پر غاړه ؤ. د استاد قاضي د پاملرنې او له تدریس سره زما د مینې په سبب پر دې وتوانېدم چې د اداري پړاوونو له تېرولو او د استادۍ د شرطونو له پوره کولو وروسته په دې پوهنتون کې د استاد په توگه شامل شم.

په یاد پوهنځي کې مې د «اساسي حقوق» او «د سیاسي افکارو تاریخ» مضمونونو درس ورکاوه. د هغو محصلینو له جملې څخه چې ما ورته د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۱۷

درس ورکولو وياړ درلود يو شمېر د دې کړنو د ليکلو پر مهال مهمې حکومتي او غير حکومتي دندې لري او په بريا يې پرمخ وړي.

سياسي فعاليتونه

د جهاد په پيل کې چې زه په کابل کې زده کوونکی وم تر ټولو فعال او بانظمه جهادي گوند، په ځانگړې توگه په کابل کې حزب اسلامي ؤ. حزب اسلامي هم پياوړي او مبارز کدرونه درلودل او هم يې معلومه ايډيالوژي لرله چې د جوړېدو له مهاله يانې د ظاهر شاه د پاچاهۍ له وخته يې د هغو پر بنسټ مبارزه کوله. په همدې دليل د غوايي کودتا له بريا وروسته حزب اسلامي چې له پخوا څخه فعال ؤ يوازې د فعاليتونو په بڼه کې يې لازم بدلونونه راوستل او تر نورو ټولو مخکښ شو.

پنځوسمه او شپږمه او تر څه حده اويايمه ميلادي لسيزه د درېيمې نړۍ د مبارزو لسيزې وې چې که په سوسياليستي بڼه وې او که په نشنلستې. نړيوال اسلامي غورځنگ هم په يوه بڼه د درېيمې نړۍ په غورځنگونو کې شامل ؤ. د دوی ترمنځ په موخو کې دومره نږدې والی ؤ چې ځينو التقاطي گوندونو د مارکسيزم او اسلام په گډوډي لاس پورې کړی ؤ.

په اويايمه ميلادي لسيزه کې د افغان جهاد پيل او د ايران د اسلامي انقلاب بريا د مسلمانو هېوادونو په ځوانانو کې يوه نوې ولوله او جذبه راوتوکوله. د مسلمانو عربي نړۍ هېوادونو او د درېيمې نړۍ نورو هېوادونو چې د فرانسې او انگليس له زاړه او د متحده ايالاتو د نوي ميدان ته راوتلي استعمار سره د مقابلې لپاره يې د هيلې سترگې د شوروي اتحاد په لور اړولې. هيله يې درلوده چې د اسرائيلو او لوېديز ښکېلاک پر خلاف مبارزه کې به يې هغه ملاتړ وکړي، دغه مهال نور نهيلي شوي وو.

شوروي اتحاد د یوه نړیوال ځواک په توګه په نړیواله کچه په خپلو سیاسي معاملو کې بوخت ؤ ستره موخه یې پراختیا غوښتنه او د برلاسی ساتنه وه، که به ورته اړینه ښکاره شوه د هېوادونو او مبارزو سازمانونو پر سر یې معاملي هم کولې، پر افغانستان د شوروي اتحاد یرغل هغه څه راښکاره کړل چې د درېیمې نړۍ مبارزين له یوې مودې راهیسې د زړه له کومې پر هغو پوهېدل او د مسکو په اړه بدګومانه شوي وو.

د افغانستان جهاد او د ایران د اسلامي انقلاب بريا د مسلمانو هېوادونو مبارزو ځوانانو ته د هېلو نوې کړکۍ پرانیسته، ځکه دا دواړه د «نه شرقي نه غربي» او د «عادلانه اسلامي نظام جوړول» شعارونو پر محور راڅرخېدل. ما په دغسې فضا کې د سیاست او یا په غوره وینا د مبارزې پر ډګر پښه کېښوده. خو کله چې له فرانسې نه راستون شوم نور نه د هغو شعارونو درک ؤ او نه هغه انقلابي جذبې او ولولې پاتې وې. د افغانستان جهاد په کورنۍ جګړه بدل شوی ؤ او طالبان له هغو نه زیربډلي وو چې اوس یې پر کابل واکمني کوله، په ایران کې هم اسلامي انقلاب په مذهبي او نشنلېستي خول ننوتلی ؤ. په یاد مې دي کله چې مجاهدين کابل ته ننوتل او له یو بل سره ونښتل د کابل د کوڅه په کوڅه جګړو نندارې هره شپه د فرانسې له تلویزیوني چینلونو ښودل کېدلې، نو زما یوه ټولګیوال چې د مالي هېواد ؤ راته وویل: «موږ د افغانستان له جهاد او حکمتیار نه ډېرې هیلې درلودې او هغه مو ځانته بېلګه ګیلې ؤ، دا څه شی ستاسو په هېواد کې روان دي، جهاد څه شو؟»

له فرانسې نه زما د ستنېدو پر مهال چې پر افغانستان کومه فضا حاکمه وه، تر ټولو بېړنۍ کار چې باید شوی وای دا ؤ چې هېواد د پاکستان د ظالمانه او پټ تسلط او بې وزلۍ او ناپوهۍ له منګولو وژغول شي. افغانستان په «مدینه

فاضله» نه بلکې لږ تر لږه په يوه عادي هېواد بدل شي چې ماشومان يې ښوونځيو او ځوانان يې پوهنتونونو ته لارې شي او خلک يې د تېلفون او يا د ډېرو ساده ناروغيو د درملنې لپاره گاونډيو هېوادونو ته لار نشي او بالاخره افغانستان د يوه بيرغ او يوې پيسې (سکې) خاوند شي! لنډه دا چې افغانستان د يوه دولت په توگه پاتې شي او له منځه لاړ نشي.

زما تشخيص دا ؤ چې له پير سيد احمد گيلاني سره همکاري دې موخې ته د رسېدو لپاره تر ټولو غوره لاره وه. پير صاحب د روم پروسې د غړيو په څېر د افغانستان له واقعيتونو نه ناخبره او پردی نه ؤ، نوموړی ډېرو طالبانو ته د درناوي وړ ؤ چې تر اوسه يې هغه لومړی نسل يانې د افغانستان له کليو نه راپورته شوی نسل شته، پير صاحب له لوېديز او پاکستان سره چې پر کابل د حاکمو طالبانو ملاتړ يې کاوه ښې اړيکې درلودې او بالاخره پير صاحب يو منځلاری شخصيت ؤ چې په کورنيو جگړو کې يې برخه نه درلوده. زه راغلم او له هغه سره همکار شوم.

پېښور ته زما له راتلو وړاندې پير سيد احمد گيلاني او حضرت صبغت الله مجددي د يوې سياسي ټولنې په جوړولو لاس پورې کړی ؤ چې د ځينو مسايلو پر سر د نه تفاهم په سبب له فعاليتو لوېدلې وه. دغه دوه مشران چې د جهاد پر مهال له لږو امکاناتو او واک څخه برخمن وو په دې وروستيو کې په پاکستان کې د مهاجرو افغانانو او په هېواد کې دننه د هغو افغانانو لپاره په سياسي مرجع بدل شوي وو چې له طالبانو سره نه وو.

د قبرس په غونډه کې گډون

د «قبرس غونډو» څلورم پړاو د ۲۰۰۰ کال د سپتمبر له ۱۵ تر ۱۷مې پورې د دغه هېواد په مرکز نیکوسيا کې ترسره شو. د قبرس پروسه هغه مهال پيل

کړای شوه چې د روم بهیر و نکړای شول چې په سیاسي ډگر کې پام وړ پرمختګ وکړي.

د قبرس پروسې مشري د همایون جریر پر غاړه وه، د ده تر څنګ نور شخصیتونه لکه عبدالحق شفق، ډاکټر عزیزالله لودین، ډاکټر امیریار، استاد محمد زمان مزمل، سید اسحق گیلاني، حاجي روح الله، پوهاند عبدالاحد جاوید، ډاکټر بصیر انور، قاضي محمد حکیم حکیم، انجنیر احسان الله مالیار، مېرمن صدیقه بلخي، سلیمان یاري او نور هم وو. ما د پیر سید احمد گیلاني له لوري دنده واخسته چې د سید محمد گیلاني تر څنګ د څلورم پړاو په غونډه کې ګډون وکړم. په دې غونډه کې تر ۷۰ زیاتو کسانو ګډون درلود.

زموږ د اوسېدو او غونډو ځای هېلتون هوټل ؤ. د غونډې جوړوونکیو د دغه ځای د انتخاب لپاره دوه دلایل ویل، یو یې موقعیت ؤ چې له افغانستان، ایران، پاکستان او همدارنګه اروپا او امریکا څخه راتګ ورته آسانه ؤ. دوهم یې د دې هېواد د ویزې د ترلاسه کولو آسانتیا وه. د قبرس د غونډو لګښتونه ایرانیانو ورکول.

د قبرس بهیر څلورم پړاو غونډه په داسې شرایطو کې جوړه شوه چې په هېواد کې د جګړې لمبې بلې وې او طالبانو په شمال کې ګړندي پرمختګونه کول. انجنیر رحیم د استاد رباني په استازیتوب په دې غونډه کې ګډون درلود خو طالبانو د پلاوي له رالېږلو ډډه کړې وه.

څه موده وړاندې د قبرس د غونډو په استازیتوب یو پلاوی طالبانو ته ورغلی ؤ. هغوی یې ادبانه هرکلی وکړ، سره له دې چې د قبرس پروسې ملا محمد عمر اخوند ته د امیرالمؤمنین لقب منلو ته لېوالتیا ښودلې وه خو طالبانو دې پلاوي ته له هر ډول ژمنې ځانونه تېر کړل.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۲۱

د قبرس په غونډه کې ما د لومړي ځل لپاره په ايران کې له مهاجرو افغانانو سره د روغېږ او خبرو فرصت وموند.

د لومړي ځل لپاره د دوبي په يوه هوټل کې له هغوی سره مخامخ شوم، د دوی جامو او د خبرو لهجې ما ته جټکه راکړه، وروسته په قبرس کې خبرې او بحثونه په ځينو اړخونو کې تر هغو ډېر رېږدوونکي، د هغو ښاغليو او مېرمنو له ډلې څخه يې يو شمېر اوس د هېواد په مهمو دندو گومارل شوي دي. هلته مې هغه ترخه واقعيتونه درک کړل چې موږ افغانانو ته د کلونو کلونو جگړې دوام راوړي وو، موږ افغانانو د هجرت په بېلا بېلو چاپېريالونو کې د بېلا بېلو کلتورونو په فضا کې ژوند وکړ او له هغوی څخه اغېزمن شوو. دغه مسأله زموږ راتلونکيو نسلونو ته تر پخوا هم سخته وه، هغوی په بېلا بېلو چاپېريالونو کې وزيرېدل يا رالوی شول او زده کړې يې وکړې. د يوه ولس په وگړيو کې دغه ټول توپيرونه د ښې راتلونکې نښه نه ده.

په پوره باور به هغوی ته موږ تر ځانونو په همدې پيमानه بدل ښکارېدو، نه مې هېرېږي چې د پرېکړه ليک په چمتو کولو کې د لغتونو د کارولو په اړه د ښاغلو سيد عسکر موسوي، مولايي او سيد اسحق گيلاني ترمنځ د نظرونو اختلاف په يوه لنډه لفظي شخړه بدل شو. په هر صورت دا زموږ د ژوند واقعيت ؤ چې اوس هم شته.

څرنگه چې طالبانو ځانونه د جگړې د ډگر فاتحان بلل او پاکستان د دوی تر شا خپل ستراتيژيک اهداف تعقيبول داسې نه ښکارېدله چې د روم او قبرس غونډې به کومه لاره لڼده کړي، خو بيا هم دغه ډول سياسي خوځښتونه بې گټې نه وو.

ما يو ځل بيا د پير صاحب په ملگرتيا د قبرس په غونډه کې گډون وکړ، حضرت صبغت الله مجددي له ډنمارکه راغلی ؤ او په هغو کې يې گډون کړی ؤ. ښاغلي گيلاني د غونډې له پايته رسېدو وړاندې د قبرس غونډه پرېښوده او د روم له لارې اسلام اباد ته ستون شو.

ښاغلي جرير د قبرس په غونډو کې د دغو دوو مشرانو پر گډون ډېر ټينگار کاوه، ځکه چې د دوی گډون د دغو غونډو اعتبار زياتاوه.

کله چې زه له قبرس نه بېرته ستون شوم په اسلام اباد کې مې له ښاغلي پير گيلاني او د ده له مشر زوی سيد حامد گيلاني سره د دوی په کور کې وليدل، د سفر د راپور د ورکولو ترڅ کې مې ورته وويل:

«د ايران هېواد د جگړې په جبهو کې د طالبانو پر خلاف د شمال جبهې ملاتړ کوي خو له دې سره يې هممهاله د سياسي خبرو اترو لپاره د قبرس پروسه د سياسي حل لارې د موندلو لپاره پيل کړې ده، دې ته په پام چې پاکستان د جگړې په ښکېلو لوريو کې د طالبانو فعال ملاتړ کوي او دا ناشونې ده چې تر اېده د سياسي طرحې له نشتوالي پرته جگړې دوام وکړي. نو تاسې (پير صاحب) دې ته په پام چې له پاکستان سره ښې اړيکې لرئ، دوی ته وړاندیز وکړه چې د قبرس د پروسې په څېر د يوه جريان ملاتړ وکړي، چې ستاسو په مشرۍ دغه پروسه يوه د منلو وړ سياسي طرحه د جگړې د پايته رسولو لپاره وړاندې کړي.»

ښاغلي گيلاني دغه مفکوره خوښه کړه او هماغه وو چې د «د سولې او ملي يووالي ټولنې» د بېرته فعالولو لپاره چټک کار پيل شو، مخکې مې يادونه وکړه چې دغه ټولنه پخوا جوړه شوې وه خو د پير صاحب او حضرت صاحب ترمنځ اختلافونه د دې سبب شوي وو چې غير فعاله پاتې شي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۲۳

د «سولې او ملي يووالي ټولنې» د بيا جوړېدو پر مهال ښاغلی مجددي په ډنمارک کې اوسېده او ډېر لږ پېښور ته راتلو.

هغه وخت چې زه لا په فرانسه کې په زده کړو بوخت وم، چې کله به په رخصتۍ کې پېښور ته راغلم خامخا به مې کابل ته هم سفر کاوه، په دې موده کې دوه ځله داسې وخت کابل ته راغلم چې طالبانو پرې حکومت کاوه، هر ځل مې دې ته پام شوی چې د هېواد ټول حکومتي بنسټونه او ادارې د ملي اردو په شمول له منځه تللي دي. د دې تر څنګ طالبانو چې کوم زور زياتی او بد چلن غوره کړی ؤ د مدني فعاليتونو لپاره يې هېڅ فضا نه وه پرېښې، بې وزلۍ او نادارۍ خلک دې ته اړ ايستي وو چې يوازې د ژوندي پاتې کېدو په فکر کې شي نور د ځان او خپلې کورنۍ په اړه له هر ډول فکر او تدبير نه محروم شوي وو، لنډه دا چې له هغه وضعې څخه د راوتلو پوځي لاره نور پاتې نه وه. له همدې سببه زه يو ځل (له روانې وضعې او د عقيدوي بېلارۍ له ستونزو د وتلو لار) تر عنوان لاندې د بحث لپاره په «هجرت کلي» کې د فرهنگي مرکز لخوا وبلل شوم، ښاغلي «مزمّل اسلامي» دغه بحث چلاوه، مولوي قيام الدين کشاف او يو شمېر نورو علماؤ هم په دې بحث کې گډون درلود. ما پر هېواد له حاکمې وضعې څخه د رغورنې لاره د «مدني ټولنې» پر پياوړتيا ټينگار وکړ، يانې دوديزه مدني ټولنه او د غير دولتي ادارو په بڼه مدني ټولنه پياوړې شي. دا يوه اوږده لاره وه خو زما په اند يوازېنۍ لاره همدغه وه. د بحث ځينو گډونوالو زما له خبرو نه داسې انگېرلې وه چې گواکي ما يوه غير اسلامي حل لاره وړاندې کړې وه.

وروسته مې د سپټمبر له يوولسمې لږ وړاندې د «يونسما» (UNSMA) يا د افغانستان لپاره د ملگرو ملتونو ځانگړي ماموريت له پلاوي سره چې په پېښور کې به يې کله کله له ما سره ليدل همدغه وړانديز وکړ، کله چې د بن کنفرانس جوړ شو نو ملگرو ملتونو د سياسي اړخ د پلاوو تر څنگ د مدني ټولنې استازي هم ور وبلل.

د همدې واقعيتونو په رڼا کې زه پر دې باور وم چې که د هېواد دننه او په پېښور کې هستوگن سياستوال چې د خپلې ټولنې واقعيتونو ته ډېر نږدې دي، پر دې وتوانېږي چې د پاکستان پښه يوه سياسي بهير ته ور دننه کړي، وژل او مرگونه پای ته ورسوي او د هېواد د لا زيات وړاندو مخه ونيسي، له دې سره هممهاله افغانان د بامسؤوليته مدني ټولنې د پياوړي کولو هڅې وکړي کېدای شي چې هغه د غميزو د دوام وضعه پای ومومي. پير سيد احمد گيلاني زما په اند د دې خوځښت د مشرۍ لپاره تر ټولو مناسب شخصيت ؤ. همدغه موضوع مې د سوات په يوه سفر کې له ډاکټر بصير انور، اسدالله فلاح او مولوي فضل الهادي شينواري سره په گډه د مولوي محمد يونس خالص له مرستيا او د مجاهدينو له يوه مشر حاجي دين محمد سره مطرح کړه.

موږ گومارل شوي وو چې نوموړي ته ورشو او هغه د سولې او ملي يووالي ټولنې سره يو ځای کېدو ته راوبولو، حاجي دين محمد دې نظريې ته او په دې خوځښت کې د پير صاحب په رول ډېر په ملنډو او مرموزه موسکا ځواب راکړ، هغه مهال نوموړی د خپل ورور په منځگړيتوب له احمدشاه مسعود سره په اړيکه کې ؤ.

د سولې او ملي يووالي ټولنه ډېر زر په يوه ځواکمن سياسي خوځښت بدله شوه، د شمالي ټلوالې جبهه چې ځانته يې قانوني حکومت وايه له

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۲۵

بد وضعیت سره مخ وه او ورځ تر بلې يې وضعه خرابېده، دې جبهې په څو ځله ماتو او شاتگ تر خپل کنټرول لاندې زياته خاوره له لاسه ورکړه. له همدې سببه کوم گوندونه چې د استاد رباني په حکومت کې شامل وو هغوی همدې «ټولنې» ته خپل استازي را واستول. د ساري په توگه د جمعيت اسلامي په استازيتوب انجنير ايوب چې په انجنير لالا مشهور ؤ، د اتحاد اسلامي په استازيتوب موسی خان اکبرزاده، د وحدت اسلامي په استازيتوب ښاغلی عارفي، د نجات ملي جبهې په استازيتوب اسدالله فلاح، د افغان ملت په استازيتوب کله انوارالحق او کله سيد هاشم فولاد گپون کاوه. خپلواک شخصيتونه لکه پوهاند نعمت الله شهراني، مولوي فضل الهادي شينواری او يو شمېر نورو هم د دې ټولنې غړيتوب درلود. د «سولې او ملي يووالي ټولنه» دوهم ځل د ۱۹۹۹ ز کال د جنوري پر ۴مه د پېښور په کبابانو کې د پير سيد احمد گيلاني په کور کې رسماً اعلان شوه. ۱۸ ډلو او مهمو سياسي او جهادي شخصيتونو يې غړيتوب درلود. «ټولنې» ډېره هڅه کوله چې د پخواني پاچا په مشرۍ د روم پروسې سره په گډه کار وکړي. د همدې لپاره ښاغلي گيلاني هڅې پيل کړې چې په سويس کې د «روم بهير» او «ټولنې» گډه غونډه جوړه شي. د محمد ظاهر شاه پر شاوخوا راټولو کسانو نه غوښتل چې په گډه کار وکړي د پاچا د ناروغۍ په پلمه يې په غونډه کې له گپون ډډه وکړه، د سويس حکومت دې چمتو شو چې يوه امبولانس الوتکه روم ته واستوي چې نوموړی ژنيو ته راوړي او هلته يوه روغتون ته لنډ دولتي مېلمستون ورته ځانگړی کړي چې له انټرکانټيننټل هوټل نه لرې نه وي. د دغه هوټل غوره کول هم مانا دار وو، ځکه د يو شمېر نړيوالو لانجو مهمې خبرې

اترې په همدې هوټل کې ترسره شوې وې او ښې پایته رسېدلې وې. خو پر دې ټولو سربېره د پاچا شاوخوا کسانو په يوه گډه غونډه کې له گډون ډډه وکړه، سويس ښاغلي گيلاني ته آشنا ځای ؤ. کوم وخت چې د کابل کمونستي حکومت د مجاهدينو د ورځ په ورځ زياتېدونکي فشار له امله دې پايلې ته ورسېد چې نور پخوانی چلن ورته ناشونی دی، د وخت ولسمشر ډاکتر نجيب الله له سياسي او جهادي مشرانو سره اړيکې پيل کړې او ځينو ته يې ليکونه واستول. په دې ډله کې يې له پير صاحب سره اړيکه ونیوه او د ليدو غوښتنه يې وکړه، ښاغلي گيلاني بلنه ومنله او د ليدو ځای يې سويس غوره کړ. د ده په نظر سويس يو بې طرفه هېواد ؤ چې په افغانستان کې ځانگړې گټې او خاصه اجنډا يې نه درلوده. بالاخره د ډاکتر نجيب الله او پير سيد احمد گيلاني ترمنځ په سويس کې خبرې وشوې. پير صاحب چې ما ته د دې ليدو کيسه وکړه، ډاکتر نجيب الله هڅولی ؤ چې مجاهدين کابل ته راشي او د يوه پراخ بنسټه حکومت مشري په غاړه واخلي تر څو هېواد او پياوړی پوځ يې له پاشل کېدو وژغورل شي. ښاغلي گيلاني په ځواب کې ورته ويلي وو چې روم او پېښور ته ځم چې له نورو مشرانو سره مشوره وکړم، خو ډاکتر نجيب په ځواب کې ورته ويلي وو چې که روم ته له ظاهر شاه سره د مشورې لپاره ځې نو دا بې گټې دي، ځکه هغه د ډاکتر نجيب پر بيا بيا اړيکو سربېره هېڅ له ځايه نه ؤ خوځېدلی. بيا هم ښاغلی گيلاني روم ته لاړ او له هغه ځايه پېښور ته راغی او له جهادي مشرانو سره يې له ډاکتر نجيب سره د ليدو او د هغه د وړاندیز خبره شريکه کړه. ښاغلي گيلاني ويل چې پاکستان د ده په دې کار سخت خپه شوی ؤ. نوموړي د مشرانو د غبرگونونو کيسه وکړه چې استاد رباني پخپله د ده دغه کار ستايلی ؤ او

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۲۷

په دې برخه کې يې د هر ډول مرستې ژمنه ورسره کړې وه. انجنير گلبدين حکمتيار د مولوي سرفراز په واسطه پيغام ور استولی او د پير صاحب دغه اقدام يې ستايلی ؤ او ملاتړ يې کړی ؤ. يوازيني مشر چې دغه کار يې غندلی ؤ او تر ډېره وخته يې له ښاغلي گيلاني سره له خبرو ډډه کوله استاد عبدالرب رسول سياف ؤ....

د «ټولنې» عادي غونډې د پير سيد احمد گيلاني په کور کې چې په کبايانو کې ؤ کېدلې، وړوکې غونډې د نوموړي د اسلام اباد په کور کې او کله د صبغت الله مجددي په کور کې کېدلې. ما د «ټولنې» په فرهنگي او سياسي څانگه کې فعاليت کاوه.

دې «ټولنې» په پېښور کې دوې لويې غونډې جوړې کړې، يوه لويه غونډه د پېښور په نشر هال کې او تر هغې وړوکې بله غونډه د ۲۰۰۱ د اگست پر ۱۵مه د پېښور په پرل کانتيننټل هوټل کې وه. په دې غونډه کې په پېښور کې او د افغانستان دننه څخه گڼو کسانو گډون کړی ؤ. په دې دواړو غونډو کې ښاغلي گيلاني د «ټولنې» د رييس او نورو غړيو او خپلواکو شخصيتونو په توگه ويناوې وکړې.

لکه چې له نامه څخه يې ښکاره وه دې «ټولنې» افغانان سولې او يووالي ته رابلل، د جگړې پايله رسېدل او د يوه پراخ بنسټه حکومت جوړېدل يې هيله او غوښتنه وه.

هغه وينا چې ښاغلي گيلاني په پرل کانتيننټل هوټل کې واوروله ما ليکلې وه. په دې وينا کې داسې راغلي وو: «موږ نن يوې شريکې ستونزې سره راتول کړي يو. له ۲۳ کلونو راهيسې په هېواد کې جگړه او وينې تويېدل دوام لري، د خلکو کورونه ويجاړېږي اقتصادي سرچينې مو د بربادۍ په

حال کې دي، ماشومان مو یتیمان کېږي او بشري ځواک مو د له منځه تلو په حال کې دی.

بې اعتمادې او دښمنې زموږ د بدمرغيو اصلي سبب دی. موږ په دې باور یو چې د افغانستان ستونزه پوځي حل نه لري، یوازینی حل لاره تفاهم او سوله ده. (...) نو راځئ چې لاسونه سره ورکړو، د جهاد لاسته راوړنې او حرمت خوندي کړو او خپل مظلوم او مجاهد ولس ته دا حق ورکړو چې خپل برخلیک پخپله وټاکي. (...) گوښه کړای شوی افغانستان گاونډیو، مسلمانو هېوادونو او نورې نړۍ ته خطرناک دی. دغه ټولې ستونزې د جوړجاړي، مشترک کار، اعتماد او بالاخره د لویې جرگې په جوړولو حل لارې پیدا کولای شي. د لویې جرگې په بریا کې د طالبانو تحریک، متحدې جبهې او ټولو سوله خوښوونکیو افغانانو رول ډېر مهم دی. هیله ده دوی په دې لار کې د دې واقعیت په درک کولو سره داسې گامونه اوچت کړي چې د افغانستان په تاریخ کې د دوی د ویاړ په توگه ثبت شي. (...)»

پخوا هم د ښاغلي گیلاني دریځ همدغه ؤ. کله چې د طالبانو تحریک کندهار ونيو او د واکمنۍ ساحه یې ورځ په ورځ پراخېدله، له جهادي مشرانو څخه درې تنه، مولوي محمد نبي، مولوي محمد یونس خالص او پیر سید احمد گیلاني کندهار ته لاړل او د طالبانو د تحریک له مشر ملا محمد عمر سره یې ولیدل. هغه مهال ښاغلي گیلاني ملا محمد عمر ته وړاندیز کړی ؤ چې لویه جرگه دایره کړي او هڅه دې وکړي چې ټول افغانان داسې په واک کې شریک کړي چې څوک په نظام کې د محرومیت احساس و نه کړي. خو متأسفانه دغه کار د طالبانو د حکومت تر پایه پورې و نه شو! ما په هغه مرکه کې چې پر ۱۹۹۹ کال کې په کابل کې د طالبانو د اطلاعاتو او کلتور له وزیر امیر خان متقي سره د وطن مجلې

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۲۹

لپاره وکړه، له هغه د لويې جرگې په اړه پوښتنه وکړه. هغه په ځواب کې را ته وويل: «(...) هغه کسان اوسمهال لويه جرگه غواړي چې له ولس نه لرې شوي دي. (...)» هغه د طالبانو له حکومت نه د باندې هر ډول سياسي هڅې د ولس لپاره توطيه وبلله او وې ويل چې تر دوه زره تنو زيات عالمان په کندهار کې را ټول شول او اميرالمؤمنين يې وټاکه. هغه څه چې د تاريخ په اوږدو کې لويو جرگو ترسره کړي دي، په همدې دليل نوموړي د بلې لويې جرگې جوړول بې ضرورته او بې ځايه وبلل. د هرې ورځې په تېرېدو چې د روم او قبرس پروسو خپله ناتواني او کمزوري ښودله د افغانانو او بهرنيانو پام «ټولنې» ته زيات ور واوښت. ټولنې ته د استاد رباني پيغامونه هم ډېر هڅوونکي وو.

کابل ته سفرونه

د طالبانو تحريک چې کله سياسي صحنې ته راغی د جگړې پر ډگر يې پام وړ پرمختگونه وکړل خو پر دې و نه توانېدل چې د کابل پر نيولو سربېره د استاد رباني حکومت بشپړ له منځه يوسي. ولسمشر برهان الدين رباني، صدراعظم گلبدین حکمتیار، د دفاع وزير احمد شاه مسعود او د حکومت نور جگپوړي غړي د طالبانو له ننوتلو مخکې د ۱۹۹۶ کال د سپتمبر پر ۲۶ مه له کابل نه ووتل او د پنجشېر او شمال په لور شاته لاړل. لوېديز هېوادونه په تېره د امريکا متحده ايالات چې په لومړيو کې د طالبانو د ملاتړ گومان پرې کېده د کابل له نيولو وروسته د طالبانو پر توندو مخالفينو بدل شول. دغه مخالفت له استخباراتي لوبو سره جوخت د دې سبب شو چې طالبان نور هم توندلاري شي او د دوی مهم شخصيتونه يې د پاکستان غېږې ته ور وغورځول. او بيا په تېره د سپتمبر

له ۱۱ مې وروسته پېښو وښودله چې د افغانستان په اړه د امریکا د هغه مهال سیاست د بې علاقه گۍ، له طالبانو سره په داسې بڼه مخالفت چې حکومت يې رسمیت او مسوولیت و نه موندلای شي او له پاکستان سره په گډه د استخباراتي لوبو گډوله سیاست ؤ چې د منظم پروگرام له مخې عملي کېدو څو بالاخره د دې زمینه برابره شي چې امریکا زموږ په هېواد کې نېغ په نېغه پوځي مداخله وکړي، خو په دې منځ کې بنسټيز زیان زموږ ولس او دولت ته واوښت. د طالبانو د حساب وړ پوځي پرمختگونو تر پایه هېڅ درد دوا نه کړ بلکې د خلکو په منځ کې بې اختلاف واچاوه، له نهيلۍ او بې وزلۍ پرته يې د هېواد خلکو ته بله پایله نه درلوده.

د اروښانه ده چې د استاد رباني تر مشرتابه لاندې حکومت چې کومه گډوډي او انارشې راوسته، هغه د مجاهدينو د کورنۍ جگړې له دوام سره د طالبانو د تحریک د راپورته کېدو سبب شوې وه.

«د سولې او ملي يووالي ټولنه» د پير سيد احمد گيلاني په مشرۍ د مجاهدينو په خپلمنځي جگړې کې ښکېل نه وه، د دې پلوي وه چې د لويې جرگې له لارې د ټولو ډلو په گډون يو حکومت جوړ شي.

البته که طالبانو له دې طرحې سره توافق کړی وای نو په طبيعي ډول به يې د واک لويه ونډه په لاس کې پاتې وه، ځکه چې دوی د شمال له څو گوتو په شمار ولايتونو پرته پر ټول افغانستان حاکمیت درلود.

يوه پراخ حکومت ته د طالبانو د رابللو او د واک د انحصار د پایته رسولو لپاره موږ هېواد ته سفرونه وکړل. هر ځل مو په دغو سفرونو کې د پلاوي مشري د پير صاحب مشر زوی سيد حامد گيلاني کوله.

لومړی سفر مو د ۲۰۰۱ کال په پسرلي کې جلال اباد ته ؤ. ټاکل شوې وه چې په دې سفر کې د ننگرهار له والي او د ختيځ زون له تنظيميه رييس

او د وزیرانو شورا له مرستیال مولوي عبدالکبير او د ده له مرستیال مولوي صدراعظم سره وگورو.

سهار له پېښوره وخوځېدو. چې د تورخم له دروازې تېر شوو د طالبانو یو شمېر ملکي او پوځي چارواکیو زموږ هرکلی وکړ. د دوی له ډلې شېر خان چې د طالبانو د یوې قطعي مسوول او پخوا د ملي اسلامي محاذ غړی و، موږ یې له خپلو یو شمېر وسله‌والو سره د جلال‌آباد تر ارگه بدرگه کړو، د لارې په اوږدو کې له تورخم تر جلال‌آباد په غونډیو وسله‌وال کسان لیدل کېدل چې زموږ د وړوکی کاروان د امنیت د ساتنې لپاره ولاړ وو. طالبانو زموږ د اوسېدو لپاره د جلال‌آباد ماڼۍ یا ارگ غوره کړی ؤ. ما دغه ښکلې ماڼۍ او لوی بڼې یې د لومړي ځل لپاره لیدل. ښايي په ماشومتوب کې هغه مهال چې موږ په جلال‌آباد کې کور درلود او ژمی به مو هلته تېراوه د ارگ بڼه ته راغلی وم خو ماڼۍ مې دننه هېڅ نه وه لیدلې. د دې ودانۍ اصلي برخه د عبدالرحمان خان د واکمنۍ پر مهال جوړه شوې وه. وروسته یې د ظاهرشاه پر مهال نورې برخې پرې ورزیاتې کړې وې او هغه یې د ورځې په ضروري وسایلو سنبال کړې وه. د امیر عبدالرحمان د وخت اصلي تالارونو دېوالونه په نقاشۍ او میناتورۍ ښکلي شوي وو او د ارگ د باغچې کوتۍ ته ډېر ورته وو چې تر هغه وخته ما هغه هم نه وه لیدلې. د اوبو او برېښنا نشتوالی او د تشابونو له کاره لوېدلو د طالبانو د حکومتولۍ د بې پروايۍ کیسې کولې. د ارگ بڼه د مغولي بڼونو په بڼه ؤ چې ونې او لارې یې ډېر منظمې جوړې شوې وې او په منځ کې یې د اوبو حوض ؤ چې پر سر یې چت درېدلی و.

د جلال اباد خوږ بویه فضا ما ته د خپل ماشومتوب خاطرې را یادې کړې. خو د ارگ او بڼې شپېدلې حالت چې هېڅ پاملرنه ورته نه وه شوې د هېواد د عامې وضعې خبره ښودله چې د هر انسان زړه یې ماتاوه او نهیلی کاوه یې. په پام کې وه چې د شپې ډوډۍ پر مهال له مولوي عبدالکبير او مولوي صدراعظم سره لیده کاته ولرو، هغوی احوال راکړی ؤ چې لیدو ته مو راځي. وروسته احوال راغی چې د شپې له ډوډۍ وروسته راځي، ډوډۍ وخوړل شوه، له څو ساعتونو تېرېدو وروسته مولوي صدراعظم راغی او د خپل آمر مولوي عبدالکبير عذر یې وغوښت. گواکې نوموړی په څه ضروري کار بوخت ؤ او ویې نشو کړای چې جلال اباد ته راشي. مولوي صدراعظم یو وچوړی د ژیرې ږیرې خاوند سړی ؤ. هغه لږ خبرې کولې. په دې لیدو کې څه مهمې خبرې و نه شوې. زموږ د پلاوي مشر او غړیو دوی ته د هېواد وضعه تشریح کړه او په حکومتولۍ کې یې د ټولو افغانانو د شریکېدو خبره وکړه.

سبا ته له چایو وروسته ښار ته ووتو. د غازي امان الله خان قبر ته لاړو او دعا مو وکړه، زه لارم چې له کلونو وروسته د ماشومتوب د یادونو لپاره خپل کور ووينم چې مرستون ته مخامخ ؤ او پخوا مو پلورلی ؤ. حیران شوم گورم چې آن دروازه یې په هماغه پخواني شنه رنګ پاتې وه او د دومره کلونو په بهیر کې چا نه ؤ ترمیم کړی.

له مولوي صدراعظم سره مو ژمنه پر دې شوه چې اړیکې به سره ساتو او د زیاتو خبرو لپاره باید کابل ته لاړ شو چې د طالبانو د تحریک او حکومت له نورو مشرانو سره خبرې اترې وکړو.

د جلال اباد په سفر کې استاد دین محمد گران، وکیل اکبرزی، عبیدالله برهاني او یو شمېر نورو برخه درلوده...

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۳۳

د ۲۰۰۱ کال د اگست په نيمايي کې د پېښور د پرل کانټيننټل هوټل له غونډې ورسته مو کابل ته سفر وکړ. په دې سفر کې هم مخکنې ياد شوي کسان شامل وو. د قوماندان شېر خان وسله وال کسان او د طالبانو يو شمېر چارواکي تورخم ته زموږ هرکلي ته راغلي وو.

دې ته په پام چې لاره ډېره خرابه او کنډوکړ وه له جلال اباد تر کابل په څو ساعتونو کې ورسېدو. حکومت انټرکانټيننټل هوټل زموږ د اوسېدو لپاره په پام کې نيولی ؤ.

انټرکانټيننټل هوټل غموونکي حالت درلود، له پينځه ستوري هوټل سره يې هېڅ ورته والی نه درلود، تر ډېره د کابل د عادي مېلمستونونو په څېر ؤ.

د خوب چپرکټونه او د تشاب وسايل زاړه او وراسته شوي وو، خدمتگاران او کارکوونکي يې له اوږدو ډيرو سره په خيرنو او زړو دريشيو کې گرځېدل. شپه تېره شوه، د چايو لپاره ټول په لومړي پوړ کې رستوران ته راټول شوو. خدمتگارانو ډېره صميمانه مېلمه پالنه کوله. خو سهار چای د حکومتي واکمنو له سليقې او د هېواد له بې وزلۍ کېسې کولې. پاکستانی جوس چې په پاکستان کې يې زياتره ماشومان څښي، د ملايي له پاکټونو، د ډوډۍ له ټوټو او چای او بورې سره يې د ميز پر سر کېښودل. په هوټل کې د اوسېدو پر مهال مو له يو دوو مېلمنو پرته څوک ونه ليدل. دوه ځله مو داسې کسان وليدل چې د طالبانو امنيتي يا ملکي چارواکي به وو او څو تنو به بدرگه کول. د طالبانو يو گروپ تل هلته اوسېدو چې د هوټل د امنيت مسووليت يې پر غاړه ؤ. د هغوی قوماندان د حوض چارې هم اداره کولې. هره ورځ يو شمېر طالبان او يا عادي

خلک هلته راتلل او له پرسوليو پرتوگونو سره به يې د هوټل په حوض کې لامبو وهله. په هوټل کې د هغو طالبانو له شور پرته چې کله کله به يې له يو بل سره ټوکې او خنداوې کولې نور هېڅ غږ نه اورېدل کېدو. د هوټل پخواني کارگران ډېر خپه او بې وزلي ښکارېدل. زه او استاد دين محمد گران په يوه دوه نفره اطاق کې اوسېدو. يوه ورځ مې د هوټل په لابي کې د استخباراتو مشر قاري احمدالله او د هغه کسان وليدل، نوموړی د جگ قد او ښکلې څېرې خاوند ؤ. له سيد حامد گيلاني سره د ليدو لپاره راغلی ؤ. په دې ليدنه کې د پلاوي بل چا گپون نه درلود، د ملاقات د تفصيل په اړه هم موږ ته معلومات را نه کړای شو. د دغه پينځه ورځني سفر په بهير کې يو ځل د ملي امنيت رياست ته لاړو او د دغه رياست له مرستيال مولوي محمد وثيق سره مو وليدل، تر ټولو مهمه ليدنه مو د سفر پر وروستۍ ورځ وه. د اگست پر ۲۳مه پلاوی ارگ ته لاړ او د سرپرستي شورا له مرستيال ملا محمد حسن سره يې وليدل. نوموړي د ملا محمد رباني پر ځای د دولتي چارو سرپرستي کوله. دغه ليدنه په ارگ کې په هغه ودانۍ کې ترسره شوه چې د دې کړنو د ليکلو پر مهال د ملي امنيت شورا دفتر پکې دی او د گلخاني ماڼۍ شا ته ده.

ملا محمد حسن اخوند سپينه لونگۍ پر سر کړې وه او د خپل کار د ميز شا ته يې په يو نفره کوچ کې چې يو شين رنگه جاينماز هم پرې غوړېدلی ؤ ډډه اچولې وه. د اطاق دواړو لوريو ته عادي کرسۍ ايښې وې چې مخې ته يې مېزونه پراته وو، څلور پينځه تنه د ملا صاحب همکاران هم پر کرسيو ناست وو او په بحث کې شريک وو. يوه تن يې له ډيجيټل تيلفون سره لوبې کولې، ناڅاپه يې گوته د تيلفون پر لاوډسيکر ولگېده، د غږ له اوچتېدو سره يې زموږ مجلس چې هسې هم چندان تود نه ؤ د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۳۵

څو شېبو لپاره گډوډ کړ. په دې مجلس کې ما (ليکوال)، استاد دين محمد گران او ډاکتر عبيدالله برهاني د سيد حامد گيلاني ملگرتيا کوله. د پلاوي رييس ښاغلي حامد گيلاني ملا محمد حسن اخوند ته وويل: «(...) له وضعې ښکاري چې امريکايان به په افغانستان کې يو څه وکړي. داسې پېښه نشي چې دا نن چې موږ او تاسو دلته ناست يو او له يو بل سره روغې کوو بيا به يو بل پيدا نه کړای شو. بنديزونو او ستونزو عام خلک ډېر په عذاب کړي، خلک ډوډۍ نه لري، ډېر بې وزله شوي دي، زه دغه خبرې د دې لپاره کوم چې زموږ (مجاهدينو) پر سر دغه تجربه تېره شوې ده، موږ غواړو له تاسو سره مرسته وکړو، متخصص کسان راوړلو او ستاسو له حکومت سره مرسته وکړو چې د افغانانو او نړيوالو لپاره د منلو وړ شئ او له نړۍ سره د تفاهم ژبه پيدا کړئ. اوس چې کوم وضعيت دی نړيوالو ته د منلو نه دی، موږ له تاسو سره همکار يو چې په گډه يو وړ حکومت جوړ کړو. (...)

د سيد حامد گيلاني له خبرو اورېدو وروسته ملا محمد حسن اخوند د زرداليو او الوگانو ډکو قابونو ته چې تازه يې راوړي او زموږ مخې ته ايښي وو چې اوبه ترې خڅېدلې اشاره وکړه وې ويل: «الحمد لله مېوه هم لرو» د اسلام د پيغمبر په زمانه کې چې د مکې مشرکينو مسلمانان شعب ابو طالب ته تبعيد کړل خلکو به وچې څرمنې ټوټه کولې او خوړلې يې، موږ الحمد لله هر څه لرو. (...) موږ له امريکا نه وېرېږو چې هر څه يې په وس کې وي لاس يې خلاص» هغه زياته کړه: ورشئ امريکا ته ووايئ: امريکا ته چيش يې؟ (امريکا ته څه شی يې؟) هر څه دې چې په توان کې وي و بې کړه!

له دې لیدنې وروسته چې د ملا محمد حسن اخوند له تروش تندي سره له مخامخ کېدو پیل شوه او د ده په وروستۍ گواښنده خبره پای ته ورسېده موږ د طالبانو د حکومت د سرپرست له دفتره راووتو، په خپلو موټرونو کې چې لاندې ولاړ وو را سپاره شوو او د ارگ له اصلي دروازې را ووتو د څرخي پله لار مو ونيوله. شاوخوا د غرمې ۱۱ بجې وې. بیا مو په څو ساعته مزله د کابل-جلال اباد لاره ووهله، شپه مو سرخروډ ته ورسوله او د پیر صاحب په کور کې مو سوځنده او گرمه شپه تېره کړه سبا ته د پېښور په لور وخوځېدو.

دغه سفر زما ټولې هیلې چې د «ټولنې» له فعالېدو سره راسره پیدا شوې وې له خاورو سره برابرې کړې. له ځانه سره مې ویل لکه چې افغانستان نور له لاسه وتلی دی. افغانستان د خاورو په ډېرۍ بدل شوی چې نهیلیو او بې وزلو انسانانو پکې ژوند کاوه. داسې حکومت چې خلکو ته خدمت وکړي نه و. یوازې یوې ډلې وسله والو چې نړۍ یې نه پېژندله پر دوی د ټوپک او متروکې په زور حکم چلاوه. بل لوري ته په دغه وچکالۍ ځپلي او له خاورو او دوږو ډکې خاورې کې یو شمېر بهرنيانو چې زیاتره یې عربان وو هم ژوند کاوه. هغوی چې د سوځنده دښتو اوسېدونکي وو له افغانستان نه یې د یوې بې قانونه مرکز په توګه په نړۍ کې د پوځي عملیاتو لپاره کار اخیست. موږ د دوی څو تنه هغه مهال چې پېښور ته تلو د لارې پر سر چې د مولوي محمد یونس خالص لیدو ته ورتلو ولیدل. مولوي یونس خالص دغه مهال ډېر زهیر او بوډا شوی و. نوموړی په خپل خام کور کې چې د مولوي خالص په فامیلیو کې او د جلال اباد په هډه سیمه کې و اوسېده. زموږ وړوکي د موټرو کاروان لاره ورکه کړه. دغه مهال یو (ټاون اس) ډوله موټر په وار خطایی راپسې راغی

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۳۷

چې په افغاني جامو کې خلک پکې سپاره وو. هغوی په عربي او ګوډې ماتې پښتو خبرې کولې. موږ د مولوي خالص د کور پوښتنه ترې وکړه. دوی لاره را وښودله. په لاره کې مو يو کانکريټي کور وليد چې رنگ شوی نه و. چې په هغه وچه دښته کې يې ونې له لرې ښکارېدلې. يو چا وويل دا د اسامه بن لادن کور دی. کومو کسانو چې موږ ته لاره را ښودله د همدې کور ساتونکي وو.

مولوي خالص چې ډېر په زحمت خبرې اورېدې په خپل مېلمستون کې د لرګي په چوکۍ ناست و. شاوخوا ته يې په رنگ الوتو او زړو توشکو خلک راټول وو. داسې ښکارېده چې هغه له وضعې خوښ نه و او هغه څه چې په هېواد کې تېرېدل دی يې اندېښمن کړی و. مولوي صاحب هيله وښوده چې زموږ هڅې ښې پايلې ولري. له چای او روغېر وروسته مو ترې رخصت واخيست او د تورخم لاره مو ونيوه.

د سپټمبر پېښې او د بن کنفرانس

د سپټمبر پېښې

د کابل وروستی سفر او د طالبانو د حکومت له سرپرست سره مو لیدل ډېر مایوسوونکي وو، داسې چې فکر مې کاوه ښايي بیا افغانستان ته رانشم. ورځې تېرېدې او د «ټولنې» کارونه هماغسې روان وو. د سپټمبر پر ۹ مه مهمه پېښه وشوه. خبرونه خپاره شول چې احمدشاه مسعود په تخار کې په یوه چاودنه کې سخت ټپي شوی دی. ویل کېدل چې نوموړی له دوو عربي ژورنالستانو سره د مرکې پر مهال د فلمبردارۍ کامرې د چاودنې له امله ټپي شوی دی. په دې اړه چې هغه څه ډول ټپي شوی او روغتیايي وضعه یې څنگه ده ضد او نقیض خبرونه خپرېدل.

احمد شاه مسعود د همدې کال د اپرېل پر ۳ مه فرانسې ته سفر وکړ، نوموړي لومړی د فرانسې د بهرنیو چارو له وزیر، د ملي شورا د دواړو مجلسونو له مشرانو او د اروپا د پارلمان له مشرې «مېرمن فانتن» سره لیدلي وو. وروسته بیا بلژیک ته لاړ او د اروپايي اتحادیې د بهرنیو اړیکو له مسوول سره یې ولیدل. احمد شاه مسعود ته د یوه سیاسي مشر په توګه هرکلی وشو. کله چې د فرانسې د پارلمان ودانۍ ته لاړ د اټکل پر خلاف یې هلته وینا ونه کړه، خو د پارلمان د تالار له دوهم پوړ نه یې د پارلمان غړیو ته لاس وڅوځاوه، په ځواب کې وکیلان ودرېدل او د ده په ویاړ یې لاسونه وپړکول.

احمد شاه مسعود اروپا ته د سفر پر مهال مرستې وغوښتې بېله دې چې د دې مرستو څرنګوالی معلوم کړي. خو هغه مهال یې چې د پارلمان د کمېسیونونو له یوه غړي سره وکتل، نوموړي په ګیلو خوله خلاصه کړه او

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۳۹

وې ويل چې څوک مرسته نه ورسره کوي تر دې چې اوس د خپلو څرخيو الوتکو د ترميم توان هم نه لري. اروپا ته د احمد شاه مسعود سفر داسې مهال تر سره شو چې نړۍ له طالبانو نه د ستړيا احساس کاوه، سره له دې چې د امريکا متحده ايالاتو د قوماندان احمد شاه مسعود څو پلاويو ته چې هغه هېواد ته يې د واشنگټن د ملاتړ ترلاسه کولو په موخه سفرونه کړي وو هېڅ ځواب نه و ورکړی، خو له لوبديزوالو سره د طالبانو د بدیل د موندلو خبره اوس ډېره مطرح وه. همدغسې ناخوښۍ مسعود او د ده نږدې کسان لکه «روان فرهادي» چې په ملگرو ملتونو کې د استاد رباني د حکومت استازی او په فرانسه کې د احمد شاه مسعود ترجمان و دې ته وهڅول چې ووايي: «د يونوکال د تېلو شرکت د طالبانو د جگړې د لگښتونو پيسې ورکوي.»

د مسعود د سفر پر مهال له روم نه يو پلاوی فرانسې ته راغی او ده ته يې د ليدو په ترڅ کې بلنه ورکړه چې له محمد ظاهر شاه سره وگوري، خو دغه وړاندیز د ده لخوا رد شو.

يو شمېر سياسي شنونکيو هغه مهال ويل چې مسعود غالباً د اروپايي هېوادونو له استخباراتي چارواکيو سره ليدلي دي او د دوی ترمنځ يو لړ تړونونه شوي دي. داسې ښکارېدله چې اروپا د احمد شاه مسعود د پلاوي له څو قومي ترکيب نه يادونه کوله او هغه ته يې د طالبانو د بدیل په نظر کتل. احمد شاه مسعود پخپله هم يو ځل وويل چې په تېر وخت کې د دوی د مشرتابه مشروعيت کمزوری و او تر دې وروسته دی اراده لري چې سياسي او پوځي مشري دواړه په لاس کې واخلي.

د تخار ولایت په خواجه بهاولدین کې د سپتمبر د نهمې له پېښې وروسته د احمد شاه مسعود د مرګ او ژوند په اړه ضد او نقیض خبرې کېدې. د برهان الدین رباني له خولې چې ځان یې د افغانستان برحال ولسمشر باله واورېدل شول چې نوموړی په تاجکستان کې هغه روغتون ته ورغلی چې مسعود پکې بستر دی، له هغه سره یې خبرې کړې. استاد رباني هېوادوالو ته د خپل قوماندان د روغتیا په باب ډاډ ورکړ. په داسې حال کې چې وروسته «سټیو کول» امریکایي لیکوال د «CIA» د اسنادو له مخې ولیکل چې د متحدې جبهې پر دې غوښتنې سربېره چې د احمد شاه مسعود د مرګ خبره پټه وساتل شي د امریکا حکومت دغه خبر خپور کړ.

کله چې دغه خبر خپور شو ما د وطن مجلې د هماغې میاشتې د گڼې په سرمقاله کې د «احمد شاه مسعود: هستی ایکه مانند هستی های دیگر از دست رفت» تر عنوان لاندې داسې ولیکل: «ستر جهادي قوماندان احمد شاه مسعود بالاخره له هغو ټپونو چې ور رسېدلي وو له نړۍ سترگې پټې کړې. هغه څوک چې تر دوو لسیزو زیاته موده د افغانستان د سیاسي او پوځي میدان له اصلي لوبغاړو څخه شمېرل کېدو بالاخره په یوه ځانمرګي برید کې د دوو عربو ژورنالیستانو له خوا ووژل شو. که څه هم د نیویارک او واشنگټن پېښو له تبلیغاتي اړخه پر دغه لویه پېښه سیوری وغوړاوه خو اهمیت یې په هېڅ صورت کم نه کړ. احمد شاه مسعود له هغو استعدادونو څخه و چې افغانې خاورې وخت پر وخت روزلي او نړۍ ته یې وړاندې کړي دي. افغان جهاد وښودله چې د دې خاورې په گوټ گوټ کې څه ډول استعدادونه وو او د دې ملت په ماغزو او متیو کې څومره ځواک پټ دی. د دې جهاد په بهیر کې مسعود او نور نوميالي قوماندانان چې تر ده هېڅ کم نه وو زموږ د بشري ارزښتناکې شتمنۍ

حيثيت وموند. په داسې حال کې چې د احمد شاه مسعود پلويان دې ته هېڅ چمتو نه دي چې څوک له ده سره برابر وبولي. مخالفين يې بيا هغه د هر ډول بډيو سرچينه بولي. د افغانانو دغې ځانگړتيا له جغرافياوي جوړښت سره لاس ورکړې او د دې سبب شوي چې افغانستان د شتمنيو، استعدادونو او اتلاتو له درلودو سره تل له خپلو هستيو څخه بې برخې پاتې شي.

افغانستان د پېښو او حوادثو وطن، اتل پالونکي او د متفکرو ماغزو روزونکي دي، خو پر دې ټولو سربېره بيا هم ظاهراً يو وروسته پاتې هېواد، بې ارزښته او د مهمو شخصيتونو څخه تش معرفي شوی دی. دا لومړی ځل نه دی چې افغانستان د نړۍ له سياسي ډگره ورکېږي. استعدادونه او بشري ځواک يې د دغه او هغه بيرغ لاندې سره تيت او پرک کېږي او اتلان يې په کورنيو جگړو کې ښکېل او د ملي خاينانو او د پرديو جاسوسانو په نامه پېژندل کېږي. نن افغان پوهان په بهرنيو لابراتوارونو کې په ارزښتمنو څېړنو بوخت دي. زموږ د ځوانانو ځواک د ايران او پاکستان په ښارونو کې د کورونو او ودانيو په جوړولو لگول کېږي او د جگړې مېړونه مو په داسې حال کې پخپلو کې سره لوبډلي چې خپل سيال لوری د بهرنيانو په نوکرۍ تورنوي. که يوازې له روسانو او هندوستانيانو سره د تړاو په چوکاټ کې د احمد شاه مسعود شخصيت مطالعه کوو دا به تاريخي تېروتنه وي. هماغسې لکه چې طالبان د پاکستان لاسپوڅي او روزل شوي بلل تېروتنه ده.

افغانان بايد د خپلو شخصيتونو په اړه د خپلو قضاوتونو په څرنگوالي کې بدلون راولي. ځکه چې نه شخصيتونه په مطلق بڼه او بد وېشل کېږي او نه سياسي جريانات يوازې تور او يا يوازې سپين دي.

هوکې احمد شاه مسعود د جهاد روزل شوی د افغانستان هستي وه، داسې هستي لکه د نورو په څېر چې د بې تفاوتۍ په دوږو او لوڅو کې هره ورځ زموږ له لاسه وځي او ضايع کېږي. هغه شتمنۍ چې يا په خاورو کې پټېږي او يا د هېواد په وړاندو کې کارول کېږي. موږ افغانان زيات امتيازات لرو، خو ولې په داسې برخليک اوښتي يو؟ که د هر شي پرېه د بهرنيانو پر اوږو ور اچوو دا به د اصلاح او سمون مخه ونيسي او په موږ کې به د بدلون همت او شيمه له منځه يوسي. آيا نور هغه مهال نه دی را رسېدلی چې موږ پخپله فکر وکړو، خپلو نيمگړتياوو ته پام وکړو او د ځانونو د اصلاح هڅه وکړو؟»

د احمد شاه مسعود له ترور دوې ورځې وروسته د سپټمبر پر يوولسمه د امريکا متحده ايالاتو دننه پېښې وشوې چې د نوموړي ترور پېښه يې تر سيوري لاندې را وستله، په دې ورځ د امريکا د هوايي چلن مسافر وړونکيو الوتکو په واسطه په نيويارک او واشنگټن کې ځانمرگي بريدونه وشول چې تر درې نيم زره زياتو کسانو د وژنې سبب شول.

د سپټمبر د يوولسمې په ماښام زه د کار له دفتره کور ته راستون شوم، د امريکا له پېښو هېڅ خبر نه وم. پلار مې د تلويزيون په ننداره بوخت و ويل يې:

«سي ان ان» وښودل چې يوه مسافر وړونکې الوتکه د نړيوال سوداگريز مرکز له يوه برج سره ټکر شوه. د همدې خبرو په بهير کې بله الوتکه راغله

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۴۳

له برج سره ولگېده، وروسته پر پنټاگون برید وشو. په دې ډول هغه پېښې چې د نړیوال بدلون پیل شوې، پېښې شوې.

دا د چا کار و؟ د هغو مسلمانانو کار چې د اسرائیلو پر خلاف یې مبارزه کوله. د القاعده کار و، د اسرائیلي یهودانو کار و او که د امریکا د ښي لاسو توند لارو؟ واشنگټن ډېر زر د سپټمبر د یوولسمې د بریدونو پرته پر القاعده ور واچوله چې مشري یې د اسامه بن لادن پر غاړه وه. نوموړی پر ۱۹۹۶ کال د استاد رباني د حکومت پر مهال له کورنۍ سره له سوډان څخه افغانستان ته راغی او دلته اوسېده.

هماغه و چې د تلپاتې آزادۍ یا Enduring Freedom Operation عملیاتو ته لاره برابره شوه.

د طالبانو او القاعده پر خلاف د امریکا د پوځي عملیاتو له پیل سره ظاهراً هغه اټکلونه او شکونه غلط ښکاره شول چې په افغانستان او مرکزي آسیا کې د امریکا د لویو اقتصادي موخو په اړه را پیدا شوي وو.

امریکا او د پایپ لاین دیپلوماسي

«احمد نادر نادري» په هغه لیکنه کې چې د وطن مجلې د ۲۰۰۱ کال د اګست او سپټمبر په گڼه کې خپره شوه، په افغانستان کې د سترو نفتي کمپنیو پر سیالیو رڼا اچولې چې هرې یوې یې غوښتل د منځنۍ آسیا د تیلو او گازو سرچینې را وباسي او د افغانستان له لارې یې تېرې کړي. په دې لیکنه کې راغلي چې د ارجنټاین بریداس (BRIDAS) د تېلو شرکت له ۱۹۹۱ کال راهیسې د افغانستان له لارې د آسیا جنوب او جنوب ختیځ ته د ترکمنستان د گازو د لېږد نظریه د ترکمنستان له حکومت سره مطرح کړې وه. د هغه پایپ لاین طرحه چې د ترکمنستان غاز یې باید له دې

لارې لېږدولې وای د بریداس رییس «بولگرني» د پاکستان د پترولیم او طبعي سرچینو له وزیر «انور سیف الله خان» او د ترکمنستان د تېلو او گازو د وزارت له مرستیال «نیازوف اوزار» سره په مخامخ ناسته کې د نقشو او چارتنو په مرسته تشریح کړه او د هغو د جوړولو لپاره یې د دوه میلیارد ډالرو وړاندیز وکړ. د امریکا متحده ایالاتو د منځنۍ آسیا له تېلو او گازو سره علاقه ومونده او د «یونوکال» کلیفورنیایي کمپنۍ یې دې لوبې ته را وړاندې کړه.

«یونوکال» د سعودي عربستان د ملاتړ ترلاسه کولو او د هغوی له لارې پر طالبانو د نفوذ لپاره د سعودي «دلټا اویل» شرکت هم ورسره شریک کړ. یونوکال سره له دې چې په افغانستان کې جگړې دوام درلود په قزاقستان، ازبکستان، ترکمنستان، پاکستان او هند کې دفترونه پرانیستل او د امریکا پخوانی د بهرنیو چارو وزیر «هنري کسینجر» په اسلام‌آباد کې د امریکا پخوانی سفير «رابرت اوکلي»، «زلمی خلیل‌زاد» او د قفقاز د چارو یو متخصص د «جان مارسکا» په نوم یې وگومارل. د دې په مقابل کې «بریداس» د کابل په کلوله پشته کې خپل دفتر پرانیست او د پاکستان د صدراعظمې «بې نظیر بوتو» ملاتړ یې خپل کړ.

په یاده لیکنه کې راغلي دي چې احمد شاه مسعود د «یونوکال» کمپنۍ د طالبانو پلوي بلله او «بریداس» ته یې ښه نظر درلود. «یونوکال» پر ۱۹۹۷ کال یو نړیوال ځواکمن کنسرسیوم جوړ کړ چې د سعودي، جاپان، ترکمنستان، کوریا، پاکستان او روسیې شرکتونه پکې شامل وو، دوی اعلان کړه چې د هغه پایپ لاین کار به چې تر هند پورې به وغځول شي پر ۱۹۹۸ کال پیل او تر ۲۰۰۱ کال پورې بشپړ شي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۴۵

په داسې حال کې چې طالبانو له «بريډاس» کمپنۍ سره په کابل کې هوکړه ليک لاسليک کړ او د هغو د وروستي کولو لپاره ارجنټاين ته روان وو، د پاکستان پوځي استخباراتو پر دوی فشار راوړ چې لومړی د امريکا متحده ايالاتو ته سفر وکړي. هماغه و چې د طالبانو يو پينځه کسيز پلاوی د «ملا محمد غوث» په مشرۍ تکزاس ته لاړ خو ناکام راستون شو. په داسې حال کې چې ترکمنستان امريکايي شرکت د قرارداد گټونکي اعلان کړ.

يونو کال پر ۱۹۹۶ کال د طالبانو په لاس د کابل نيولو هرکلی وکړ، ځکه دغه شرکت په دې باور و چې دا کار به د پايپ لاین د غځولو لگښت را ټيټ کړي. «يونو کال» او «دلټا اويل» د پايپ لاین غځولو پروژه افغانستان ته د سولې را وستونکې بلله او د WFP سازمان له لارې يې د پايپ لاین په بهير کې د ماین پاکۍ له پروژه سره د ونډې اخيستلو، د بشري مرستو برابرولو او د کار د پيل لپاره د زمينې برابرولو هڅې پيل کړې.

«يونو کال» پر ۱۹۹۷ کال په نبراسکا پوهنتون کې د افغانستان د مطالعاتو مرکز په چوکاټ کې د نهه سوه لکه ډالرو په لگښت پروژه پيل کړه. د دې پروژه موخه د ملکي زده کړو او روزنې پروگرام و چې څلور سوه تنو افغانانو ته د برېښنا، ترکانۍ او نورو څانگو روزنه ورکړي چې د پايپ لاین په جوړولو کې ورته ضروري بلل کېدل.

د يادونې ده چې د سپټمبر د يوولسمې له پېښو مخکې، د ۱۹۹۸ کال په اگست کې پر افغانستان د امريکا توغندويي بريدونو او د طالبانو پر حکومت د بنديزونو لگولو د پايپ لاین دغه پروژه له جدي ستونزو سره

مخ کړې وه. «یونوکال» په همدې کال له کنسرسیوم نه ووت او مشري یې «دلټا اویل» په لاس کې واخیستله.

د ۲۰۰۱ کال د فبروري په میاشت کې یانې جورج بوش ته د امریکا حکومتی ادارې له سپارل کېدو ۱۵ ورځې وروسته د «لیلا هلمز» افغان توکمې اوس د CIA د پخواني مشر «ریچارد هلمز» مېرمن په هڅو «رحمت الله هاشمي» د «ملا محمد عمر مجاهد» ځانگړی استازی واشنګټن ته لار چې د امریکا له نوي حکومت سره د خبرو لړۍ پیل کړي.

د امریکا نوې حکومتی اداره د «بل کلتن» تر ادارې زیاته د تېلو د نړۍ له کړیو سره نږدې وه. پخپله «جورج ډبلیو بوش» چې پخوا د تکراس والي و او د ده کورنۍ له دې کړیو سره ډېرې نږدې اړیکې درلودې. زیاتره د شاوخوا کسانو یې دغه اړیکې درلودې. د ساري په توگه د ده مرستیال «ډېک چيني» د ملي امنیت نوې سلاکاره «کنډولیزا رایس»، «دونا ایوانس»، «سپانسر ابراهام»، «کارتین کوهر» او «زلمی خلیلزاد» له هغو کسانو څخه وو چې د گازو او تېلو په ساحه کې یې فعالیت کاوه. د ساري په توگه «ډېک چيني» اوږده موده د «هالبرتون» شرکت مشر و، «کنډولیزا رایس» پوره نهه کاله له «شیورون» شرکت سره کار کړی و او «زلمی خلیلزاد» له ۱۹۹۵ کال څخه تر ۱۹۹۸ پورې د «یونوکال» شرکت سلاکار و او د پایپ لاین د جوړولو په تړاو یې له طالبانو سره څو ځله خبرې کړې وې.

«ژان شارل بریزارد» او «گیوم داسکې» د «بن لادن ممنوعه حقیقت» کتاب لیکوالانو لیکلي وو چې د «جورج بوش» ادارې د سپټمبر د یوولسمې له پېښو مخکې د «اف بي آی» د ترهگرۍ ضد فعالیتونو مخه

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۴۷

نيولې وه، ځکه چې حکومت يې له طالبانو سره د يوې لويې معاملې پر سر خبرې کولې. دغه خبرې اترې زياتره د تېلو د لويو شرکتونو تر فشار لاندې تر سره کېدلې. خو له ۱۹۹۸ کاله امريکايان پر دې باوري شوي وو چې د طالبانو بشپړه بريا ناشونې ده، ځکه خو واشنگتن په خبرو اترو کې پر دوو ټکيو ټينگار کاوه:

يو د اسامه بن لادن سپارل، دوهم د يوه پراخ بنسټه حکومت جوړول. خو د امريکايانو په اند به په دې حکومت کې طالبانو د «زمرې ونډه» درلودای. په دې لړ کې وروستۍ اړيکه د ۲۰۰۱ کال د اگست پر دوهمه د بهرنيو چارو د نوې مرستيالې «کريستينا روکا» چې د CIA پخوانۍ ماموره وه او په اسلام اباد کې د طالبانو د سفير «ملا عبدالسلام ضعيف» ترمنځ وشوه. چې يو ځل بيا د اسامه بن لادن د سپارلو، د لويې جرگې د جوړولو او د ظاهر شاه د ونډې په اړه خبرې پکې مطرح شوې.

بل لوري ته ملگرو ملتونو سازمان د خپل استازي «فرانسس ويندرل» له لوري په دې برخه کې فعال و. نوموړي پر دې سربېره دا هڅې کولې چې د روم او قبرس پروسې هم سره نږدې کړي. د همدې لپاره د ۲۰۰۱ کال د جولای له ۱۷ مې تر ۲۰ مې په برلين کې يوه غونډه جوړه شوه، امريکايانو په دې غونډه کې ژمنه وکړه چې د يوه پراخ بنسټه حکومت له جوړېدو سره به افغانستان ته زياتې نړيوالې مرستې پيل او د پايپ لاین غځولو کار به شروع کړي. خو «نياز نايک» چې په دې غونډه کې د پاکستان استازيتوب کاوه د امريکا استازي سفير «تام سيمون» له قوله وويل چې که داسې ونشي نو امريکا چمتو ده چې پوځي ځواک وکاروي. دا په دې مانا ده چې واشنگتن د سپټمبر د يوولسمې له پېښو

پخوا هم د دې امکان لیدو چې په افغانستان کې مداخله وکړي او د طالبانو پر خلاف له ځواکه کار واخلي.

په هر صورت د سپټمبر پېښې دا هر څه ګډوډ کړل او ظاهراً یې د منځنۍ آسیا د انرژۍ له سرچینو سره د امریکا په ډېره لېوالتیا پرده واچوله. د سپټمبر د یوولسمې له پېښو وروسته په افغانستان کې د امریکا متحده ایالاتو پوځي شتون ظاهراً له منځنۍ آسیا سره هېڅ تړاو نه درلود. ځکه دوی د القاعده د ترهګرو مرکزونو او د هغوی د ملاتړو د طالبانو حکومت له منځه وړو لپاره دلته راغلي وو. د سپټمبر د یوولسمې پېښو چې کومه عاطفي څپه رامنځته کړه د دې سبب شوه چې آن د امریکا مخالف هېوادونه هم له دې هېواد سره ملګرتیا ته چمتو شي.

په دې ډول یې له ټولې نړۍ سره په توافق د یوه «مشروع» هدف ترلاسه کولو لپاره خپل پوځونه افغانستان ته راوستل.

اسامه داسې زوی چې له نورو سره یې توپیر درلود

اسامه بن محمد بن عواد بن لادن پر ۱۹۵۵ کال وزیرېد. نوموړی د سعودي عربستان د یوې شتمنې کورنۍ د ۲۰ تنو زامنو تر ټولو ځوان زوی و. د بن لادن پلار د یمن و چې سعودي عربستان ته لاړ او هلته مېشت شو. نوموړي د یوه ودانیز شرکت د جوړولو له لارې زیاته شتمني وګټله. د اسامه پلار پر ۱۹۶۸ کال د یوې هلیکوپترې د لوېدو په پېښه کې خپل ژوند له لاسه ورکړ.

اسامه خپلې زده کړې د ملک عبدالعزیز په پوهنتون کې پر ۱۹۷۹ کال بشپړې کړې. په همدې کال دریو مهمو پېښو اسامه ته جټکې ورکړې. یو د مصر او اسرائیلو ترمنځ د سولې تړون، دوهم د شوروي پوځونو لخوا پر

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۴۹

افغانستان یرغل او د هغو خلاف د افغان ولس جهاد، درېیم د ایران د اسلامي انقلاب بریا او د پاچا رانسکورېدل.

اسامه له «القدس العربي» ورځپاڼې سره په یوه مرکه کې ویلي وو چې د سرو پوځونو لخوا د افغانستان نیولو دی دومره په غوسه او خپه کړ چې تصمیم یې ونیو دغه هېواد ته لار شي او د شوروي پوځونو پر خلاف جهاد وکړي. اسامه پر ۱۹۸۴ کال په پېښور کې ځای پر ځای شو. نوموړي د «سعودي» په نامه شهرت وموند. انجنیر اسامه بلدوزرونه او نور درانه وسایل له بهر نه راوړل او د ډېورنډ کرښې په اوږدو کې یې د افغانستان په اسمانڅکو غرونو کې پخې سمخې، مورچلونه او د وسلو زیرمتونونه جوړ کړل. ما د پکتیا ولایت د څاڅیو په غرونو کې یو د وسلو زیرمتون او یو روغتون ولیدل چې د ځوانو عربانو لخوا جوړ شوي وو. لویې لارې هغو ته ورننوتلای شوای. د غره په زړه کې جوړ شوی روغتون ښه په وسایلو سنبال و او کوټې یې ټولې په کاشیو فرش وې.

«ماری ان ویور» په نیویارکر ورځپاڼه کې ولیکل: «اسامه په منظم ډول د سوډان د اسلامپالي حکومت متفکر مغز حسن ترابي لیدو ته ورتلو او وخت پر وخت یې د پاکستان له پوځي واکمن جنرال ضیا الحق سره د شپې ډوډۍ خوړله.» (...) اسامه د مجاهدینو له مشرانو او «شیخ عمر عبدالرحمن مصري» سره هم اړیکې درلودې (...) هغه ځوان عربان چې د جهاد په مینه پېښور ته راغلي وو هره میاشت یې له ۲۰ تر ۲۵ میلیون ډالرو پورې مرستې مجاهدینو ته راټولولې (...)

اسامه پر ۱۹۸۹ کال یانې هغه مهال چې شوروي پوځونه له افغانستانه ووتل جدې ته راغی او د خپلې کورنۍ په کاروباري ټولواکۍ کې بېرته

بوخت شو (...). نوموړی د عربستان د دوو مذهبي څېرو «ښځ سفر حوالی» او «ښځ سلمان عوده» تر اغېز لاندې و چې انقلابي نظريات يې درلودل او د همدې نظرياتو په رڼا کې يې سياسي فعاليت کاوه تر دې چې د سعودي شاهي کورنۍ پر ۱۹۹۱ کال د ده د ايستلو پرېکړه وکړه.

اسامه له سعودي عربستان نه سوډان ته پناه يووړه او پينځه کاله هلته پاتې شو. نوموړي د سوډان په شمال کې درې پوځي روزونکي مرکزونه جوړ کړل او د دې لاره يې برابره کړه چې د افغانستان په جهاد کې گډونوال پينځه سوه تنه ځوان عربان هلته بوځي. پر ۱۹۹۶ کال د عربستان په فشار سوډان له اسامه نه وغوښتل چې د دوی له هېواده ووځي. نوموړی د استاد رباني د حکومت پر مهال له خپلو څلورو مېرمنو او اولادونو او شاوخوا سل تنو پلويانو سره په دوو الوتکو کې افغانستان ته راغی. (...).

د سپتمبر يوولسمې له پېښې وروسته «ملا محمد عمر مجاهد» پرېکړه وکړه چې که يې د تاج او تخت د نسکورېدو په بيه تمام شي هم اسامه بن لادن به وساتي، هماغه و چې افغانستان د امريکايي ځواکونو تر يرغل لاندې راغی.

د طالبانو حکومت د توغنديو او بمونو تر باران لاندې وروستی ساه اخيستله او د طالبانو پر خلاف نوې پيل شوې جگړې په زرگونو ځوانان د مرگ کومي ته وغورځول، اسامه بن لادن د سپتمبر له يوولسمې وروسته خپله لومړنۍ وينا خپره کړه. دغه وينا چې په نړيوالو رسنيو کې خپره شوه د يوې غرنۍ سيمې په پتنځای کې ثبت شوې وه. د لوېديزو رسنيو په تبصرو کې يې دغه ځای په قوي احتمال د «تورې بورې» غرونه ښودلي وو. اسامه په دې وينا کې له سره تر پايه د الهي کسات خبره وکړه او د امريکا او اسرائيلو ظلمونه يې ياد کړل. نوموړي د فلسطين قربانۍ او

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۵۱

مبارزې څو ځله يادې کړې، خو د افغانستان په باره کې او د افغان ولس د قربانيو په باب يې يوه خبره هم ونه کړه. هغه ولس چې اوس يې عملاً په خپلو سرونو او مالونو د ده د ساتنې درنه بيه ادا کوله.

د بن کنفرانس

د سپټمبر له ۱۱ مې وروسته پېښې په حيرانوونکې بڼه گړندۍ شوې، ډېر په چټکۍ استخباراتي، سياسي، پوځي او رسنيز فعاليتونه پر افغانستان متمرکز شول. په رسنيزه برخه کې دومره بهرې وياړ او وياړ به ويل چې پر پېښور او اسلام اباد د لوېديزو خبريالانو باران اورېدلی دی. په استخباراتي برخه کې «ستيو کول» امريکايي ليکوال په خپل اثر «اس رياست» کې ليکي چې د «CIA» لومړنی د اړيکو ټيم د «گيري شپږم» په مدیریت د سپټمبر پر ۲۶ مه د څرخي الوتکې په واسطه د پنجشېر درې ته ورسېد او هلته ځای پر ځای شو. سهار ورځپانې، يوازينی افغاني ورځپاڼه چې په پېښور کې چاپېدله د سپټمبر پر ۲۳ مې او ۲۴ مې گڼې کې د هېواد په شمال ولايتونو کې د سلگونو طالبانو د وژل کېدو خبرونه خپاره کړل. دغه وژنې زياتره د جنرال عبدالرشيد دوستم د وسله والو لخوا ترسره کېدلې. نوموړی هم د امريکا او «CIA» له ښه ملاتړ او مرستو څخه برخمن و. په دې ډول د هېواد په شمال ولايتونو کې د طالبانو تصفيه ډېره چټکه پيل شوه.

په سياسي ډگر کې د پخواني پاچا محمد ظاهر شاه پيروان، استاد رباني او متحده جبهه، ايران ته نږدې د قبرس پروسه او د پير سيد احمد گيلاني په مشرۍ د سولې او ملي يووالي ټولنه، امريکا او انگلستان ته نږدې

شخصیتونو لکه «حامد کرزی» او «قوماندان عبدالحق» ټول لاس په کار شول او هر یوه له فرصت څخه د گټې پورته کولو هڅه پیل کړه.

پاکستان د تورن له دریځه په ستونزمنه وضعه کې و. یادپېري مې چې د بن په کنفرانس کې چې د نومبر د میاشتې په وروستیو کې جوړ شو د دې هېواد استازی له سپکاوي سره مخ او گوښه شوی و. تر دې پورې چې د ډوډۍ په میز به څوک یو ځای ورسره نه کېناستل.

د امریکایانو ملاتړ د استاد رباني په پرتله له جنرال عبدالرشید دوستم، نظار شورا او د شمال د متحدې جبهې له نورو قوماندانو سره ډېر و. په شمال کې د طالبانو عامې وژنې په وحشیانه ډول دوام درلود او د هغوی د واک لمنه ډېره چټکه له هغه لوري را ټوله شوه. د شمال جبهې په لاس د کابل بیا لوېدل د یوه وېروونکي خوب په څېر خلک ځورول. دغې جبهې په خلکو کې ښې خاطرې نه وې پرېښې. د دې وېره وه چې امریکایان د طالبانو حکومت را نسکور کړي، خپل دښمنان وځپي او یا یې ونیسي او بېرته له افغانستان نه خپل هېواد ته ستانه شي او دلته انارشي او ملوک الطوائفي پرېږدي. افغانانو غوښتل چې د طالبانو له رانسکورېدو سره یو نوی پړاو پیل شي او هېواد یې بالاخره د قانون او نظام خاوند شي. کابل ته د استاد رباني د ادارې بېل بېل لوري یو څه وځنډېدل. بېل بېل اسناد ښيي چې په دې بهیر کې امریکایانو له مختلفو لارو له طالبانو سره اړیکې درلودې. د پاکستان رول په دې ډگر کې ډېر روښانه و. پاکستان گواکې هڅه کوله چې د امریکا او طالبانو ترمنځ یو ډول تفاهم راشي تر څو دغه ډله بشپړه له صحنې څخه و نه وځي، خو له دې سره هممهال یې هڅه کوله چې وضعه داسې اداره کړي چې «خطر» په یوه «فرصت» بدل کړي او له یوې نوې لارې ځان خپلو ستراتیژکو موخو ته ورسوي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۵۳

له پاکستان نه پلاوي کندهار ته لاړل چې ملا محمد عمر له امريکا سره معاملي ته قانع کړي. لومړنی پلاوی د «ISI» د مشر «جنرال محمود احمد» په مشرتابه کندهار ته لاړ او د طالبانو له مشر سره يې خبرې وکړې. «عبدالحی مطمئن» د ملا محمد عمر وياند په خپل اثر «ملا محمد عمر، طالبان او افغانستان» کې ليکي... دغه مهال د ISI رييس جنرال محمود احمد کندهار ته راغی. د امارت د دفتر په نوې ودانۍ کې يې له ملا محمد عمر سره وکتل. په دې ناسته کې د بهرنيو چارو وزارت د تشریفاتو رييس عبدالغفور افغاني د ژباړن دنده درلوده.... جنرال محمود د خپلو خبرو په لړ کې وويل: امريکا يو ډېر لوی اقتصادي او نظامي ځواک دی. دې سيمې ته د راتلو لپاره پلمې لټوي، له هرې لارې چې کېدای شي بايد دغه پلمه په لاس ور نکړای شي. (...)

په دې ملاقات کې ملا محمد عمر پاکستاني جنرال ته ويلي وو چې امريکا له ډېرې مودې راهيسې له واکه د طالبانو د رانسکورولو هڅه کوي اوس د زور او ځواک کارولو خبرې کوي، ځکه خو طالبان له دې پرته بله چاره نه لري چې تر خپله وسه له ځانه دفاع وکړي.

د پاکستانيانو دوهم پلاوی د ديني علماؤ او پوځيانو گډ پلاوی و. عبدالحی مطمئن په هماغه اثر کې ليکي: «... په دې پلاوي کې د پاکستان د وفاق المدارس مسوول مولانا سليم الله خان، شيخ الحديث مولانا حسن جان، مولانا محمد تقی عثمانی او مولانا شېر علي شاه شامل وو...» په دې ناسته کې هم ملا محمد عمر پر پخواني دريځ ولاړ و، د هغه دليلونه د دې سبب شول چې مولانا سليم الله خان اوسنکې توبې کړې او ملا

محمد عمر ته یې وویل: «الله ستا ټټر همدې ته پرانیستی، خدای دې په لوري شه او خدای دې موږ ته هم د شهادت مرگ را په برخه کړي».

هغه معلومات چې وروسته افشا شول ښیي چې پاکستان دغه مهال له امریکا سره په یوه لویه معامله بوخت و. په داسې حال کې چې د باندې داسې ښکارېدل چې گواکې امریکا د منځلارو طالبانو په لټه کې ده چې د جگړې د پېښېدو مخه ونیسي خو اسناد ښیي چې واشنگټن او اسلام اباد په ګډه کار کاوه چې افغانستان په څو او یا لږ تر لږه په دوو شمال او جنوب برخو ووېشي.

«ستيو کول» په خپل اثر «اس ریاست» کې لیکي: «... جاوید عالم دوه ستوري جنرال د ISI د تحلیل څانګې مشر و... جنرال عالم او شنونکیو یې د یف سمیت ته د امریکا لخوا د افغانستان د نیولو په صورت کې د اټکل وړ دوو سناریو ګانو په اړه ويلي:

په داسې حال کې چې امریکا د طالبانو حکومت را نسکور کړي او ډېر زر له افغانستانه ووځي دا به د ۱۹۹۵ کال په څېر د ګډوډیو او کړکېچ سبب شي. د بدیل وړاندیز دا و چې د بوش اداره پر شمال او جنوب د افغانستان د وېشلو زمینه برابره کړي (...).

پر ۲۰۱۲ کال چې د طالبانو یوه مهم چارواکي ما ته کوم معلومات راکړل، ما وروسته نوموړی د وخت ولسمشر حامد کرزي ته هم بوتلو چې دغه کیسه ورته وکړي، د هغو له مخې هم څرګنده وه چې امریکا او پاکستان په ګډه پر دې کار کوي چې د افغانستان خاوره عملاً په څو واکمنیو ووېشل شي.

د طالبانو دغه جګپوړي غړي ما ته وویل: «زموږ د حکومت وروستی ورځې وې، موږ تر ډېرو فشارو لاندې وو، په شمال کې پر طالبانو بریدونه

روان وو او هغه سیمې مو له لاسه ورکړې وې. دغه مهال د ISI مشر جنرال محمود ما ته احوال راکړ چې د یوه مهم ملاقات لپاره کوټې ته د ده لیدو ته ورشم. زما کاري ساحه داسې نه وه چې له هغه سره دې سر و کار ولرم. په هر صورت د ملا محمد عمر مجاهد له اجازې وروسته هلته ورغلم. له جنرال محمود سره د لیدو پر مهال نوموړي د افغانستان یوه لویه نقشه پر میز وغورځوله او درې قلمونه یې چې بېل بېل رنگونه یې درلودل را واخیستل د نقشې پر مخ یې درې دایرې وکښلې. وې ویل چې موږ له امریکایانو سره هوکړې ته رسېدلي یو نور ستاسې حکومت ختم دی، خو تاسو کولای شئ چې په کندهار او شاوخوا سیمو کې پاتې شئ او حکومت وکړئ. نورې سیمې به د نورو کسانو په لاس کې وي. ما و نه منله ورته و مې ویل چې له ملا محمد عمر نه هدایت اخلم. کله مې چې په کندهار کې نوموړي (ملا عمر) ته دغه کیسه وکړه هغه دا معامله رد کړه، کلونه تېر شول او ما یوه دوره زندان هم تېر کړی و. یوه ورځ په یوه بهرني هېواد کې په یوه غونډه کې یو بهرنی ما ته را نږدې شو وې ویل چې زه یو امریکایي یم، زه تا پېژنم خو ته مې نه پېژنې، هغه ورځ دې چې په کوټه کې له جنرال محمود سره لیدنه وه او نوموړي یو وړاندیز درته درلود چې تا و نه مانه. په هغه ورځ زما او ستا ترمنځ یوازې یو دېوال درېدلی و، که تا وړاندیز منلی وای زه د څنگ له اطاق نه راتلم او هغه هوکړې ته مې رسمیت ورکاوه».

همدغه شپې ورځې وې چې یوه ورځ له اسلام‌آباد زنگ راغی راته وې ویل چې سهار ته پیر صاحب غوښتی یې. سهار وختي د پیر صاحب له وراره سید سلمان گیلاني سره د اسلام‌آباد په لور وخوځېدم.

تر دې څو ورځې مخکې ښاغلي گیلاني ما ته ویلي وو چې نړیواله ټولنه په پام کې لري چې په کوم لوېدیځ هېواد کې یوه لویه غونډه جوړه کړي، موږ پر دې ټینګار کوو چې رهبران پکې ګډون وکړي، دوی بیا غواړي چې د مشرانو با صلاحیته استازي دې غونډې ته واستول شي.

کله چې د اسلام اباد په اشرافي سیمه کې د ښاغلي گیلاني کور ته ورسېدو خدمتګارانو مېلمستون ته بوتلو. پیر صاحب او زامنو یې له الاخضر ابراهیمي سره ناسته درلوده. له نوموړي سره یو بل تن هم ملګری و. ابراهیمي چې هغه مهال د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د سرمشري څانګړی استازی و په نږدې راتلونکې کې یې د لویې غونډې په باب چې په بن کې جوړېده معلومات راکړل او د ښاغلي گیلاني او «ټولنې» مشورې او نظرونه یې وغوښتل. نوموړي دا یادونه هم وکړه چې همکار یې دا دنده لري چې د نوې ادارې له جوړېدو سره د نړۍ په هر ګوټ کې کدرونه وپېژني او را ویې بولي چې د څانګړو امتیازاتو به بدل کې افغانستان ته راشي او د خپل ویجاړ شوي هېواد په ودانولو کې ونډه واخلي. د ابراهیمي همکار چې د وړوکي قد خاوند او په انګرېزي یې خبرې کولې، خو د خدای پامانۍ پر مهال یې له ټولو سره پښتو خبرې پیل کړې. چې کله مېلمانه رخصت شول د پیر صاحب له زوی نه مې وپوښتل چې دغه سړی څو افغان ښکارېده، دا څوک و؟ هغه په ځواب کې را ته وویل چې دا د اخضر ابراهیمي همکار «ډاکټر اشرف غني احمدزی» و، ما د اشرف غني مرکې اورېدلې وې خو تر دې مهاله مې له نږدې نه و لیدلی. وروسته مې نوموړی په بن کې ولید او څو ځلې مې خبرې ورسره وکړې، ما ښام زه او سید سلمان گیلاني بېرته پېښور ته راغلو.

د بن کنفرانس

سره له دې چې په شمال کې د طالبانو نښه کول ډېر چټک پیل شول او د دوی پخوانیو دښمنانو د امریکا په مرسته پر هغوی وژونکي گوزارونه وکړل خو په کابل کې لا د «اسلامي امارت» حاکمیت و. له یوه پلوه پاکستان په ټول توان هڅه کوله چې له طالبانو سره کومه معامله جوړه شي بل لور ته د امریکایانو په منځ کې د کابل نسکورېدو د بڼې او وخت په اړه یو نظر نه و.

ویل کېدل چې امریکایان د منځلارو طالبانو په لټه کې وو چې له هغو سره جوړه شي او اسامه ورته وسپاري. خو لکه چې مخکې مې ورته اشاره وکړه معاملې هم روانې وې چې طالبان دې ته راضي کړی چې د افغانستان په یوه برخه په حکومت قانع شي او د افغانستان نورې برخې نورو لوریو ته وسپارل شي، ښايي چې کابل به یوه کمزوري حکومت ته سپارل کېده په داسې حال کې چې نورو ځواکونو به هر یوه د هېواد پر یوه برخه حاکمیت درلود. امریکا او پاکستان په ګډه دغه پروګرام پر مخ بېوه خو نه طالبان دې معاملې ته راضي شول او نه «محمد قسیم فهمیم» چې هغه مهال د احمد شاه مسعود ځایناستی غوره شوی و. چې د پخواني ولسمشر حامد کرزي په قول د روسانو او تاجکستان له لوري دغه پیغام ورته رسېدلی و.

په افغانستان کې د ملوک الطوائفي په راوستلو کې چې د امریکا او پاکستان هڅې ناکامې شوې، د بن غونډې د جوړېدو کار چټک شو. مور د نومبر پر ۲۵ مه د اسلام اباد له هوایي ډګره د المان په لور روان شو، د هوایي ډګر په وي آی پي تالار کې نور کسان هم د الوتنې په انتظار وو

چې باید د بن کنفرانس ته تللي وای چې د هغوی له جملې مې «سید اسحق گیلاني»، «احمد نادر نادري» او «توماس روتیک» یادېږي.

له اسلام اباد د دوبي ته لاړو او شپه مو هلته د هوایي ډگر په یوه هوټل کې تېره کړه چې د ملگرو ملتونو له لوري موږ ته کرایه شوی و. سبا ته مو د بن په لور الوتکه والوته او له غرمې وروسته هلته ورسېدو. د پلاویو مشران یې د هلیکوپټرو په واسطه د «پیترسبورگ ماڼۍ» ته لېږدول چې کنفرانس پکې جوړېدو او نور غړي یې په موټرو کې هلته رسول. «د سولې او ملي یووالي ټولنه» چې وروسته په بن کې د «پېښور گروپ» په نامه یادېده د سید حامد گیلاني په مشرۍ یې په کنفرانس کې گډون وکړ. د پلاوي په ترکیب کې یې «حاجي عطا خان»، «موسی غازي»، «فاطمه گیلاني»، «حفیظ الله محسنی» او زه «عبدالکریم خرم» شامل وو. د کنفرانس درې نور گډونوال گروپونه د روم گروپ، د قبرس گروپ او د متحدې جبهې گروپ چې د استاد رباني د حکومت استازیتوب یې کاوه، وو. دې څلورو گروپونو سیاسي خبرې کولې او په پام کې وه چې دوی د افغانستان لپاره نوی حکومت جوړ کړي. د خبرو د سیاسي او اصلي لوري تر څنګ د ملگرو ملتونو سازمان د نړۍ له گوټ گوټ نه د یوه بل گروپ غړي هم رابللي وو او شمېر یې د اویا تنو په شاوخوا کې و او د مدني ټولنې د استازيو په نامه یادېدل. یو شمېر نور کسان چې نه د سیاسي گروپونو کسان او نه د مدني ټولنې فعالان وو هلته راوستل شوي وو. سیاسي گروپونو هر یوه د پیترسبورگ په ماڼۍ کې مجهز اطاقونه درلودل چې په هغو کې کمپیوټرونه، د فوتوکاپۍ ماشینونه، تېلفون، فکس او نور وسایل وو.

د مدني ټولنې استازي په يوه بل ځای کې په يوه هوټل کې ځای پر ځای شوي وو، خو هغه کسان چې له دې يوه گروپ سره يې هم تړاو نه درلود، د پيترسبورگ مانۍ په دهليزونو کې سرگردانه ښکته پورته کېدل. دغه کسان د توماس روتيک له خوا په پټه پيترسبورگ مانۍ ته راوستل شوي وو او د نوموړي لخوا ورته ويل شوي وو چې که چا پوښتنه ترې وکړه دوی دې ځانونه د کوم سياسي گروپ غړي معرفي کړي. معلومه وه چې له دې گروپ سره توماس روتيک له پخوا ښه پېژندگلوي درلوده او پخوا يې ورسره ګډ پروگرامونه پلي کړي وو. له دې ډلې څخه مې چې د ځينو کسانو نومونه يادېږي دا دي: جاويد کوهستاني، ښاغلی وزيری چې وروسته يې ځانته آريايي ويل، ښاغلی دهاتي او ښاغلی احمد نادر نادري. دا چې نادري د وطن مجلې قلمي همکار و او ما له پخوا ورسره پېژندل د پلاوي له نورو غړو سره تر سلا وروسته مې هغه خپل دفتر ته راوست چې له اساتياو يې ګټه واخيستلای شي. د پيترسبورگ مانۍ چې د بن مشهور کنفرانس پکې جوړ و د المان يوه لرغونې ښکلې مانۍ ده چې د بن ښار پر څنډه د يوې غونډۍ پر سر جوړه ده.

کنفرانس د ۲۰۰۱ز د نومبر پر ۲۷مه پيل شو. تر دې وړاندې چې غونډه پيل شي موږ د پېښور گروپ يو شمېر کسان د قبرس گروپ ته ورغلو چې په نظرياتو او دريځونو کې يو له بل سره سلا وکړو. موږ لا د قبرس گروپ په دفتر کې وو چې د دې گروپ مشر «همايون جرير» ساه نيولی له يوه بل مجلس نه راغی. گومان کوم چې د ايران له پلاوي سره يې ليدلي وو. نوموړی چې اطاق ته رانوت موږ ټولو ته يې په خطاب کې وويل:

«موږ هسې کنفرانس ته درومو، هر څه مخکې له مخکې ټاکل شوي او پرېکړه شوې ده.»

ترې و مې پوښتل څه ډول؟ ويل يې: «دا پرېکړه شوې چې حامد کرزی به د نوې ادارې د رييس په توگه ټاکل کېږي.

» دغه مهال فاطمې گيلاني چيغه کړه: «نه! دا ناشونې ده، کرزی ډېر عادي سپړی دی، هغه د هېواد د دغه خطرناک او پېچلي وضعیت د ادارې توان نه لري.»

له لنډو خبرو او بحث وروسته موږ يوه تالار ته ننوتلو چې يو دايروي لوی ميز يې په منځ کې ايښی و چې له هر گروپ نه به رييسان او دوه يا څو تنه د هغه شاوخوا ته کېناستل. تالار له خبريالانو او لويو او وړوکیو کامرو ډک و. موږ د غونډې نور برخوال په شاتني کتار کې کېناستلو.

کنفرانس له غرمې مخکې په لس بجو او پنځلس دقيقو پيل شو. رسمي نوم يې «د افغانستان لپاره د ملگرو ملتونو خبرې اترې» اېښودل شوی و. دا د سپټمبر له يوولسمې پېښې وروسته د افغانستان د لانجې د اوږدمهالي حل لپاره د نړيوالې ټولنې لومړنی گام و.

افغانان له کلونو راهيسې د بېلابېلو جگړو او انارشۍ په اور کې سوځېدل خو چا دوی ته پاملرنه نه کوله. آن چې لويو هېوادونو او ملگرو ملتونو سازمان بيا بيا دا ويل چې د افغانستان د لانجې د حل لپاره هېڅ طرحه نه لري. مانا دا چې د افغانانو ځورېدل او دردونه د دې سبب نه شول چې نړيوال راوخوځېږي او د دوی د ژغورنې لپاره په عملي اقدام لاس پورې کړي.

د بن کنفرانس په ترکيب کې د متحدې جبهې پلاوي غړي تر نورو پلاويو ډېر وو. د کنفرانس له رسمي پيل نه يوه ورځ مخکې، ماښام زه د ماڼۍ د

تالار دروازې ته مخامخ ناست وم چې ناڅاپه دروازه خلاصه شوه او يوه ډله خلک خوشاله د کړس کړس خنداگانو په بدرگه رانوتل. ما د هغوی په منځ کې په فرانسه کې د لوړو زده کړو پر مهال خپل استاد «ډاکټر زلمی حقاني» وليد، سمدستي هغه ته ورغلم او احترام مې يې پر ځای کړ ورته و مې ويل: استاده ته دلته څه کوي؟ وې ويل «زه د دوی حقوقي سلاکار یم او دا نور کسان چې وينې ټول د دې گروپ سلاکاران او همکاران دي.» حيران شوم، نورو گروپونو نه يوازې دا چې سلاکاران يې نه درلودل بلکې د غړيو شمېر يې هم لږ و. د شمېر او امتياز له مخې د روم گروپ دويمه درجه و او ورپسې په ترتيب سره زموږ گروپ «د سولې او ملي يووالي ټولنې» او قبرس گروپونه وو. که به د متحدې جبهې د گروپ د غړيو په شمېر او امتيازاتو چا اعتراض کاوه نو د ملگرو ملتونو ځواب به دا و چې هغوی هر يو د يوې ډلې، گوند او سياسي گروپ استازيتوب کوي. که موږ دغه امتياز ورته و نه منو پخپلو کې په جنجال اوږي او کنفرانس له ستونزو سره مخ کوي.

لومړی د المان د بهرنیو چارو وزير «يوشکا فيشر» د کوربه په توگه وينا وکړه او کنفرانس يې پيل کړ. ورپسې اخضر ابراهيمي د ملگرو ملتونو د سرمشري «کوفي عنان» پيغام ولوست او تر هغو وروسته د څلورو گروپونو رييسانو هر يوه په خپل وار لنډې خبرې وکړې. د کنفرانس دغه برخه په يوه ساعت کې بشپړه شوه او له پايته رسېدو سره له بهرنيو ديپلوماتانو او خبريالانو وغوښتل شول چې له تالاره ووځي، افغاني پلاوي او د ملگرو ملتونو مامورين دې يوازې پرېږدي چې خپل کار پيل کړي.

د کنفرانس په دې برخه کې له هر گروپ څخه وغوښتل شول چې نظریات، طرحې او وړاندیزونه دې بیان کړي، په دې لړ کې د روم د بهیر مشر عبدالستار سیرت او د سولې او ملي یووالي ټولنې مشر سید حامد گیلاني خپل نظریات په مشخصو چوکاټونو کې وړاندې کړل. محمد یونس قانوني او همایون جریر د متحدې جبهې او قبرس پلاویو مشرانو بیا پر کلي خبرو او سولې ته پر لېوالتیا اکتفا وکړه. عبدالستار سیرت د «ملي یووالي عالي شورا» پر جوړېدو ټینګار وکړ.

څه موده وړاندې د روم بهیر او متحدې جبهې تر همدې عنوان لاندې د یوې شورا پر جوړولو توافق کړی و. سید حامد گیلاني د «ټولنې» طرحه چې ما ترتیب کړې وه تکرار کړه. د دې طرحې وړاندیز د یوې مشرتابه شورا او متخصصې ادارې جوړول وو، چې بالاخره به یې د لویې جرګې جوړولو ته زمینه برابروله. د غونډې په همدې برخه کې اخضر ابراهیمي اعلان وکړ: «حامد کرزی چې په پام کې وه په دې غونډه کې ګډون وکړي، خو اوسمهال هغه د افغانستان دننه په ارزګان کې دی او د تېلفون پر کرښه دی موږ یې خبرو ته غوږ نیسو.» حامد کرزي په خپله لنډه وینا کې چې لومړی په پښتو او وروسته په دري وه د لنډمهالي حکومت او لویې جرګې پر اړتیا ټینګار وکړ. د نوموړي تېلفوني وینا په غونډه کې دغه انګېرنې پیاوړې کړې چې ملګرو ملتونو نوموړی د لنډمهالي ادارې د مشرۍ لپاره غوره کړی دی. وروسته د همایون جریر دغه وړاندیز اخضر ابراهیمي ومانه چې څلور واړه گروپونه دې پخپلو کې سره کښېني او نظرونه دې سره شریک کړي، وروسته دې ترلاسه شوې پایلې له ملګرو ملتونو سره شریکې کړي، تر څو بیا پرېکړې ته زمینه برابره شي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۶۳

د هغې دوستۍ پر خلاف چې د سپټمبر د يوولسمې له پېښې مخکې د روم بهير او متحدې جبهې ترمنځ پيل شوې وه، د بن په کنفرانس کې دغه گروپونه ډېر سره نږدې او همغږي نه وو. متحده جبهه په دې باور وه چې نور وضعه بدله شوې ده. کابل د دوی په لاس کې دی او کومې موافقې چې شوې وې هغه د پخوانيو وختونو دي. د روم د گروپ پلاوی چې زياتره غړي يې عمر خورلي بوداگان وو يوازې له متحدې جبهې سره يې د خبرو اترو لېوالتيا درلوده او بس.

د روم په گروپ کې خوځښت او نوښت نه ښکارېدو او زياترو غړيو يې يوازې لوکسو درېښو اغوستلو او يو بل ته د لويو القابو کارولو ته پام کاوه. هغوی به د ډوډۍ پر خوړلو ساعتونه لگول او د شاهي دوران کيسې به يې يو بل ته کولې. د دې گروپ تر ټولو ځوان غړی «مصطفیٰ ظاهر» د اعليحضرت محمد ظاهر شاه لمسی و. نوموړي په پيل کې د ټولو پام ځانته وړاړولی و. په ځانگړې توگه د هغو کسانو پام ډېر وړ اوښتی و چې فکر يې کاوه نوموړی به يې د خپل بابا وليعهد او ځايناستی شي چې ښايي هغه يو ځل بيا پر تخت کښېښي. خو د هرې ورځې په تېرېدو چې د پخواني پاچا رول پیکه کېدو د «لمسي» د بخت ستوری هم ورسره په لوېدو و. تر دې چې د ده د خپل گروپ کسانو به د ده په غياب کې بدې ردې ورپسې ويلې.

ښاغلی سيرت په ټينگار د ملي يووالي شورا پر جوړېدو ولاړ و او موخه يې دا وه چې له متحدې جبهې سره مساوي واک ووېشي.

د متحدې جبهې د پلاوي رييس فعال سړی و، خو د لنډمهالي حکومت د جوړېدو په اړه د استاد رباني په راضي کولو کې له جدي ستونزو سره مخ و.

استاد رباني په دې باور و چې د بن کنفرانس دې يوازې د لنډمهالي ادارې مشر وټاکي او پاتې کارونه دې ټول په کابل کې تر سره شي. کله چې د حکومت د غړيو پر لېست کار روان و، استاد رباني پر يونس قانوني فشار راوړ چې د لس ورځو لپاره مهلت وغواړي او کابل ته د لا زياتو مشورو لپاره راشي. نورو پلاويو له دې وړاندیز سره سخت مخالفت وکړ. استاد رباني همدغه مهال دوی ته لار او له روسانو، پاکستانیانو او ایرانیانو سره يې وليدل. همدارنگه نوموړي طالبانو ته وړاندیز وکړ چې کابل ته راشي او د ده حکومت تر بيرغ لاندې سوله ييز ژوند پيل کړي. امریکایانو په دې اړه توند غبرگون وښود وې ويل چې د افغاني بانکوټونو چاپ به ودروي او په نړۍ کې به د افغانستان د سفارتونو دروازې وتړي، په بن کې د متحدې جبهې غړي هم له استاد رباني سره هممنظره نه و.

د بن کنفرانس تر اټکل شوي وخت زيات اوږد شو، تر دې چې د پيترسبورگ ماڼۍ اشرافان او کارکوونکي يې هم ستومانه کړل. کنفرانس د روژې په مياشت کې و، د المان حکومت دې ته په پام چې افغانان روژه نيسي او لمنځونه کوي، ډېره هڅه يې کړې وه چې هر ډول اسانتياوې برابرې کړي. د ساري په توگه يو لوی اطاق يې د لمانځه لپاره ځانگړی کړی و او د جاينمازونو پر ځای يې سپينې روغايي گانې غوړلې وې، خو د لمانځه پر مهال د گوتو په شمېر کسان دې اطاق ته ورتلل. له دې ډلې څخه مې عبدالستار سیرت او پاچا خان څدران ډېر هلته لیدل. لنډه دا

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۶۵

چې لمونځ کوونکي ډېر لږ وو. بل لوري ته الماني کوربنو هره ورځ د روژه ماتي، شپې ډوډۍ او پېشلمي لپاره بشپړ تياري نيولو او مکلف خواړه به يې تيارول. د ماتي ادارې د کنفرانس د گډونوالو او د ملگرو ملتونو کارکوونکيو ته او هغوی ته چې مسلمانان نه وو د سهار چای او د غرمې ډوډۍ هم تياروله. خو د څلورو واړو پلاويو په زياترو غړيو سربېره د توماس روتيک سرگردانه مېلمنو په دې پلمه چې دوی مسافر دي او د روژې پر نيولو مکلف نه دي هم د سهار چای نوش جان کاوه او هم به روژه ماتي، شپې ډوډۍ او پېشلمي ته حاضر وو. پايله دا شوه چې پخوانکيو ۲۴ ساعته خواړه پخول او خدمتگارانو به شپه او ورځ هغه د خوراک پر مېزونو منظمول.

د څلور گونو پلاويو د خبرو اترو په بهير کې لږ تر لږه يو ځل د مدني ټولنې استازي پترسبورگ ماتي ته راغلل او له سياسي پلاويو سره يې خپل نظريات او وړانديزونه شريک کړل. زما مشر خور ملالی سلیمي د دې پلاوي غړې وه او د دوی د يوې استازې په توگه يې وينا وکړه.

د پرانيستې غونډې له پايته رسېدو وروسته د ملگرو ملتونو سازمان څلورگونو پلاويو ته يوه اجنډا وسپارله چې درې ټکي يې درلودل: ۱- لنډمهاله دوره چې لنډمهاله اداره او لنډمهاله شورا پکې شامله وه. ۲- امنيتي مسايل. ۳- نور مسايل. عبوري دوره په لنډمهاله او انتقالي دورو وېشل شوې وه. په دې ځانگړې برخه کې يو څه توضيحات ورکړل شوي وو او د بېړنۍ لويې جرگې يادونه شوې وه چې بايد منځمهاله حکومت به ټاکي. د لنډ مهالې شورا او يا عالي شورا نظريه په پای کې له پامه وغورځول شوه او د دې سبب د روم د گروپ دا ټينگار و چې له متحدې

جبهې سره واك مساوي ووېشي. له همدې سببه د دوو نورو گروپونو يانې د پېښور گروپ او قبرس گروپ له مخالفت سره مخ شول. د پېښور گروپ د رهبرۍ شورا پر جوړېدو ټينگار كاوه. دغه نظريه نورو گروپونو ومنله خو د روم گروپ رد كړه. د مشرتابه شورا د نه منل كېدو زيان دا و چې لنډمهاله حكومت سياسي شو. ځكه چې د بېلابېلو سياسي او نظامي ځواكونو او شخصيتونو د قانع كولو لپاره هغوى ته د شورا د غړيتوب پر ځاى په اداره كې غړيتوب يانې وزارتونه په پام كې ونيول شول. دې كار آن د لږ سواد خاوندان هم وزارتونو ته راوستل.

بالاخره د ۲۰۰۱ ز د دسمبر پر ۵مه د چارشنبې په ورځ له غرمې مخكې په ۱۱ بجو «د افغانستان تر دايمي بنسټونو جوړېدو پورې د لنډمهاله اقداماتو او احكامو پرېكړه ليك» په نامه پرېكړه ليك د څلورگونو پلاويو له لوري لاسليك شو.

د لنډ مهالې ادارې د مشرتابه لپاره د افغانستان د پخواني پاچا موافقه چې په روم كې اوسېدو وغوښتل شوه. نوموړي د روم پلاوي ته واك وركړ چې په خپل منځ كې يو تن دې مسووليت ته غوره كړي. مسأله رايو ته لاړه. په پاى كې عبدالستار سیرت ۱۱ رايې حامد كرزي ۲ رايې او هدايت امين ارسلا يوه رايه واخيستله. نور گروپونه د ښاغلي سیرت په منلو كې زړه نا زړه وو. ښاغلي قانوني ټينگار كاوه چې د حكومت مشر بايد پښتون وي له دې پرته د افغانستان ستونزه حل لاره نه لري.

د كابينې لېست د شپې تر نيمايي پورې بشپړ شو، حامد كرزی د حكومت د رييس په توگه غوره شو. كله مې چې لېست وليد جتكه مې وخوړه او وپوهېدم چې افغانستان له دومره انقلابونو، جگړو، دردونو او رنځونو نه وروسته چې د يوه نوي پيل كوم چانس ترلاسه كړى و هغه يې له لاسه

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۶۷

ورکړی. د بن کنفرانس کېدای شوای د افغانانو ترمنځ د یوه نوي تړون لاره پرانيزي. داسې تړون چې دوی پخپلو کې دا ژمنه وکړي چې نور به تېرې ترڅې تجربې نه تکراروي.

د کابینې په لېست کې دوو شیانو پام وړ اړاوه او د راتلونکي په باب د مایوسی او نهیلۍ سبب کېدو. یو «د زمري ونډه» چې متحدې جبهې ته ورکړل شوې وه او بل یې د دولتي مقامونو وېشل پر قومي بنیاد.

د شپې ناوخته وه، نور هر څه ختم شوي وو، تقریباً ټولو خپل اسناد او کاغذونه راټولول او دې ته یې ځانونه چمتو کول چې لاړ شي او ویده شي، تر څو سبا ته د ډله ییز عکس اخیستلو ته را پاڅېدلی شي.

په پیتربورگ مانی کې د څلور گونو گروپونو د دفترونو تر څنګ ملګرو ملتونو هم دفترونه درلودل. هغوی په المان او انگلستان کې هستوګن ځوان افغانان د ژباړنو او همکارانو په توګه ګومارلي وو چې له هغوی نه یې یو شمېر وروسته د افغانستان په حکومت کې مهمو کړسیو ته ورسېدل.

لکه «جاوید لودین» چې د ولسمشر ویاند، د دفتر رییس او د بهرنیو چارو وزارت د سیاسي معین تر مقامه ورسېد. دغه کسان هم د خپلو کاغذونو پر راټولولو بوخت وو. زه نېغ د اشرف غني احمدزي دفتر ته ورغلم چې د اخضر ابراهیمي سلاکار و. د افغانانو په منځ کې ډاکتر زلمی خلیلزاد او اشرف غني احمدزی داسې کسان وو چې اغېز او نفوذ یې له لرې ښکارېدو. هغوی د اغېزناکو بهرنيانو یانې امریکا او ملګرو ملتونو په رازونو کې شریک وو. دوی د پروژې له جوړوونکيو سره همکار وو. کله

چې د ښاغلي احمدزي دفتر ته ورننوتم نوموړی د خپلو اسنادو په راټولولو بوخت و. ورته و مې ويل:

«ډاکټر صاحب دا خو ډېره بده پرېکړه وشوه، د حکومت لپاره ډېر بد ترکیب رامنځته شو، گواکې د جگړې يوه لوري حکومت جوړ کړی وي. وېره مې دا ده چې له بدمرغيو به ونه ژغورل شو.»

اشرف غني احمدزي په پروسه خبره او غوسه ناک غږ ځواب راکړ:

«ډېره ښه پرېکړه وشوه، تر دې غوره حکومت نشو کېدای، ته غواړې چې د گیلاني حکومت جوړ شي؟»

و مې ويل: «نه! دا مې موخه نه ده خو له دغه ډول حکومت نه ښې پایلې نشي ترلاسه کېدای.» زه نهیلې د هغه له دفتره راووتم. په دهلېز کې څوک خوښ او څوک خپه ښکته او پورته کېدل او د پیترسبورگ دهلېزونه ورو ورو چوپېدل. جنرال عبدالرحیم وردگ ډېر خپه و، نوموړی یې د ترانسپورت وزیر ټاکلی و. دا نوموړي د ځان لپاره سپکاوی باله. د پېشلمې لپاره د خوراک خونې ته لارم. تقریباً تش و، د یوه میز شا ته «مصطفی کاظمي» او «سید حسین انوري» ناست وو، زه یې هم تر څنگ کېناستم. که څه هم له دوی سره مې ډېره پېژندگلوي نه وه. سید حسین انوري ډېر خپه او نا آرامه و ویل یې چې زه یو پوځي سړی یم د کرنې په وزارت څه وکړم. غوښتل یې د اعتراض په دود جنجال جوړ کړي، مصطفی کاظمي چې ډېر خوښ او په موډ کې ښکارېدو هغه ته یې وویل:

«وه وروړه پروا نه لري، پر دې هم شکر باسه، که تر څو نورو ورځو پر امریکا برید نه وای شوی خدای خبر دی چې موږ به په افغانستان کې پاتې شوي وو او که به ترې تښتېدو.» نوموړي غوښتل انډیوال یې قانع کړي. جنرال وردگ د ترانسپورت وزارت و نه مانه. د قبرس گروپ چې

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۶۹

د يوه وزير د معرفي کولو حق ترلاسه کړی و د اعتراض په دود يې د وزير له معرفي کولو ډډه وکړه. د پېښور گروپ «حاجي منگل حسين» د اوبو لگولو او «ډاکټره سهيلا صديق» د عامې روغتيا د وزيرې په توگه معرفي کړل. البته په دې کې د پلاوي نظرونه و نه پوښتل شول. لويه ونډه بيا متحدې جبهې ته ورکړل شوه او په دوهمه درجه کې د روم گروپ و.

څو کاله وروسته چې زه د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت مسوول وم او په يوه رسمي سفر بهر ته روان وم. په الوتکه کې له ډاکټر اشرف غني احمدزي سره مخامخ شوم. نوموړي دغه مهال په لنډمهاله اداره کې د ولسمشر د سلاکار، د ماليې وزير او د پوهنتون د رييس له دندو وروسته اوس کوم دولتي مقام نه درلود او د حکومت له توندو منتقدينو څخه و، ورته و مې ويل: «ډاکټر صاحب! په ياد دې دي چې هغه شپه چې لنډ مهاله اداره اعلان شوه زه دې دفتر ته درغلم درته و مې ويل چې بده پرېکړه شوې او خراب حکومت جوړ شو؟»

نوموړي په غوسه او مايوسي ځواب راوړ: «نه که سم کار شوی وای، ښه پايله به يې درلودای!» د ده موخه د وخت د ولسمشر حامد کرزي کړه وړه وو، چې د ده په اند نه و توانېدلی هغسې چې لازمه وه کار وکړي او دا ټولې ناخوالې له همدې سببه وې.

په دې ډول د بن کنفرانس د ۲۰۰۱ ز د دسمبر پر ۵مه د «افغانستان د دايمي دولتي تشکيلاتو تر جوړېدو پورې لنډ مهاله ترتيبات» په نامه پرېکړه د المان د صدراعظم په حضور کې د څلور گونيو گروپو له لوري له لاسليک سره پای ته ورسېد. د لنډمهالې کابينې لېست د دې پرېکړه

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۷۰

لیک د درېیمې ضمیمې په توګه د کار په پای کې له څو ځله بیا کتنې وروسته راووت.

ما فرصت غنیمت وباله او غوښتل مې خپل فرانسوي او افغان انډیوالان وګورم او بیا پېښور ته ستون شم. له خپل انډیوال «قاسم همت» سره مې په المان کې له نورو هېوادوالو سره ولیدل او بیا دواړه فرانسې ته لاړو او له دوستانو سره تر لیدو وروسته بېرته المان ته ستون شوم او له هغه ځایه پېښور ته روان شوم.

لنډمهالې ادارې ته د واک لېږدول

له استاد رباني نه حامد کرزي ته د واک د لېږد مراسم د ۲۰۰۱ ز کال د دسمبر پر ۲۲مه چې د ۱۳۸۰ کال د مرغومي له لومړۍ سره سمون خوري په کابل کې ترسره شول.

د بن په کنفرانس کې ګډون کوونکي پلاوي او سیاسي شخصیتونه دغه مراسمو ته رابلل شوي وو. موږ یوه شپه وړاندې کابل ته را رسېدلي وو. دولت زموږ د استوګنې او د پلاوي د مشر پیر سید احمد گیلاني لپاره په وزیر اکبر خان مېنه کې یوه حویلي او دوه کرولا موټر په واک کې راکړي وو. هوا سړه وه او د برېښنا او تودولو وسایلو په نشت شمار وو.

دا چې زموږ د بلنې په کارتونو کې ستونزې وې زه او «مولوي محمد قاسم» د ملي اسلامي محاذ د اجرائيې غړی او د «ټولنې» غړی چې د استاد رباني د حکومت رسمي لوی څارنوال و، وګومارل شوو چې کورنیو چارو وزارت ته لاړ شو او دغه ستونزه حل کړو. څرنگه چې په کابل کې برېښنا نه وه پر شاوخوا بشپړه تیاره راخپره وه. کله چې وزارت ته ورسېدو د محمد یونس قانوني پوښتنه مو وکړه. نوموړی د کورنیو چارو د وزیر په

توگه د واک د لېږد د مراسمو په تنظیم کې بوخت و. بالاخره مو هغه د کورنیو چارو وزارت په تالار کې وموند. یو زیات شمېر کارکوونکي او خدمتگاران د سټیج او کرسیو په ترتیب بوخت وو. د سټیج شا ته د احمد شاه مسعود لوی تصویر راڅرېدلی و چې باید د یوې بځملي پندې پردې شا ته پټ کړای شوی وای. د استاد رباني د حکومت ټولو غړیو او لنډمهالې ادارې او سیاسي او جهادي مشرانو ته د همدې سټیج پر سر کرسی اېښودل شوې وې. ما یو ځل بیا په پوره باور لیدل چې موږ یوه نوي پیل ته نه یو روان بلکې هغه څه چې پېښېدل د تېرو وختونو دوام و او بس. مانا دا چې طالبانو ماته خوړلې وه او بل لوری یې بریالی شوی و. په پیل کې مې گومان کاوه چې امریکایانو په ناپوهۍ کې افغانستان ته دغه نسخه غوره کړې وه خو د وخت په تېرېدو وپوهېدم چې له سیاسي صحنې د طالبانو او حزب اسلامي لرې کول، تقریباً ټول واک د طالبانو وسله والو مخالفینو ته سپارل او پر قومونو د واک وېش د امریکایانو قصدي کار و او دا هر څه د یوه پروگرام له مخې ترسره شوي وو. په هر صورت موږ له ښاغلي قانوني سره خپله ستونزه حل کړه او خپل استوگنځای ته راستانه شوو او د سبا لپاره مو تیاری ونيو.

د مرغومي لومړۍ یوه روښانه ورځ وه. موږ د سهار شاوخوا نهه نیمې بجې ارگ ته ورسېدو. د لومړي لمبر مانۍ په دوهم پوړ کې چې د ولسمشر د استوگنې ځای و یو شمېر مخور او سیاسي څېرې له استاد رباني سره راټول شوي وو.

د دوی په ډله کې حضرت صبغت الله مجددي، پیر سید احمد گیلاني، شېخ محمد اصف محسني، محمد کریم خلیلي، استاد اکبري، جنرال

عبدالرشید دوستم، عطامحمد نور، قاضي محمد امین وقاد، سید حامد گیلاني، آمر لطیف... وو. په پام کې وه چې موږ له استاد رباني سره په ګډه کورنیو چارو وزارت ته لاړ شو او په مراسمو کې ګډون وکړو.

استاد رباني د طالبانو له رانسکورېدو وروسته ځان د هېواد قانوني ولسمشر ګاڼه. چې طالبانو کابل پرېښود نوموړی بیا ارګ ته راستون شوی و. دغه غوښتل چې خبرې اترې د بن پر ځای په کابل کې ترسره شي. وروسته یې هڅه وکړه چې پایلې تر وروستۍ کچې راتیتې کړي، خو د امریکا متحده ایالاتو او ملګرو ملتونو فشار نوموړی شاتګ ته اړ کړی و. هغه د لنډ مهالې کابینې له ترکیب سره هم موافق نه و خو مجبور و چې ویې مني. کله چې محمد یونس قانوني له بن نه د تېلفون پر کرښه د کابینې د غړو د نومونو غوښتنه ترې وکړه ده د وزیر په توګه یوازې د «محمد قسیم فهمیم» نوم ورکړ. خو د محمد یونس قانوني د ډېر ټینګار په سبب مجبور شو چې د ده او ډاکټر عبدالله نومونه هم په هغه لېست کې شامل کړي.

«سید محمد علي جاوید» چې د واک د لېږد د کمېسیون مشر ټاکل شوی و د هغو کسانو د نومونو پر لېست بوخت و چې له استاد رباني سره یو ځای په څو ځانګړیو موټرونو کې کورنیو چارو وزارت ته لاړ شي. نور کسان به په ډله ییز ډول په «کاسټر» موټرو کې له ارګه کورنیو چارو وزارت ته روان شي.

بالاخره ټول د کورنیو چارو وزارت ته لاړو او تالار ته ننوتو. د سټیج پر سر یوه لور ته د استاد رباني د پخوانۍ کابینې د غړیو لپاره او بل لور ته یې د نوې کابینې لپاره یانې د لنډ مهالې کابینې د غړیو لپاره کرسی اېښې وې. په لومړي کتار کې مشرانو ته ځای ټاکل شوی و چې په منځ کې یې

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۷۳

پر يوه تشه کرسۍ د احمد شاه مسعود تصوير اېښودل شوی و. هغوی چې د ستيچ پر سر په خپلو کرسو ناست وو نه پوهېدل چې د استاد رباني د وخت د ملي سرود د غږولو پر مهال به د احمد شاه مسعود له لوی تصوير نه چې تالار ته راگوري پنډه پرده لرې کېږي. خامخا به د استاد رباني په شمول ټول که پر دې خبر وای چې داسې به تر شعاع لاندې راځي سخت ناآرامه شوي وو. په تالار کې هم ځای ځای داسې کسان ځای پر ځای شوي و چې د احمد شاه مسعود د نامه له اورېدو سره به يې په لوړ غږ د تکبير نارې اوچتولې او نورو به په ډېر زور ورسره بدرگه کولې.

حامد کرزی چې د ټن په کنفرانس کې د لنډ مهالې ادارې د مشر په توگه غوره شوی و له برگې چينې او قره قلي سره په لومړي کتار کې د خپلې وينا په انتظار د خپلې کابينې په سر کې ناست و. په پام کې وه چې «عبدالرب رسول سياف» هم په دې مراسمو کې ۱۵ دقيقې وينا وکړي، خو وروسته دا آواز خپره شوه چې نوموړی د ورپېښې ناروغۍ په سبب په دې مراسمو کې گډون نشي کولای. داسې ښکارېدل چې د «استادانو» دوران مخ په تېرېدو و. دوی له وضعې چندان خوښ نه ښکارېدل خو مجبور وو چې هر څه ومني.

د ۱۳۵۷ لمريز د غويي د اوومې له کودتا وروسته چې افغانستان کرار کرار له نړيوالې ټولنې څخه منزوي شوی و، دا لومړی ځل و چې د هېواد په پلازمېنه کې دومره زيات شمېر بهرني مېلمانه او ديپلوماتان را ټول شوي وو. اخضر ابراهيمي لومړنی کس و چې وينا يې وکړه.

هغه په دري ژبه په لنډه مقدمه خبرې پيل کړې، وروسته يې د ملگرو ملتونو د سرمشري کوفي عنان پيغام ولوست. د ايران د بهرنيو چارو وزير

«کمال خرازي» او د بلژیک د بهرنیو چارو وزیر «لویی مېشل» هر یوه د اسلامي هېوادونو کنفرانس او اروپايي اتحادیې په استازیتوب خپلې ویناوې واورولې. که څه هم د کمال خرازي د وینا زیاته برخه د خپل هېواد د بهرني سیاست پر محور را څرخېده نه د (او آی سي).

امریکايي ملکي او پوځي مېلمنو ویناوې و نه کړې، خو له تالار نه د باندې د دوی د تورو اوږدو موټرونو او پوځیانو شمېر ښودله چې کنټرول د دوی په لاس کې دی. افغانانو چې دا لیدل چې په هېواد کې یې واک په سوله ییز ډول لېږدول کېږي، خوښ وو او دغه خوښي د کابل ښاریانو په څېړو له لرې ښکارېدله. د حامد کرزي د خبرو پر مهال چې د استاد رباني د لاسو په ښکلو پیل شوه، څو ځلې د تالار له وروستیو کتارونو څخه کمزوري غږونه چې «ژوندی دې وي افغانستان» او «تل دې وي افغانستان» او کله به یې «ناره تکبیر» ویل را اوچت شول، خو په تالار کې لږ بدرگه کېدل. حامد کرزي د افغانستان د شهیدانو له ډلې څخه یوازې د احمد شاه مسعود نوم یاد کړ، هغه د خپلو خبرو په بهیر کې څو ځله له «مجاهد کاکا» یانې استاد رباني نه مننه وکړه.

د لوړې مراسم د پخواني عدلیه وزیر او لوی څارنوال مولوي محمد قاسم لخوا تر سره شول. یونس قانوني د نوې کابینې په استازیتوب خبرې وکړې او ایت الله محسني د وروستۍ وینا په دود مفصلې خبرې وکړې. هم یونس قانوني او هم ایت الله محسني نوې ادارې ته کرښې کش کړې چې د حامد کرزي له لوري د وړاندې شوې تگلارې نه کمې نه وې. دغه مراسم له غرمې وروسته پایته ورسېدل او مېلمان د ډوډۍ خوړلو لپاره چې لگښت یې ملگرو ملتونو ورکړی و ارگ ته لاړل. له ډوډۍ وروسته حامد

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۷۵

کرزی خپل نوي استوگنځي ته چې د ارگ حرمسرای و لارې. تر څو د سبا لپاره چې د کابينې د ریاست لومړۍ ورځ یې وه ځان چمتو کړي.

کابل ته راستنېدل او په هېواد کې د کار پیل

حامد کرزي ته د واک د لېږد په سبا، موږ د پير سيد احمد گيلاني په مشرۍ يو پلاوی هغه ته د مبارکۍ لپاره ارگ ته لاړو. زموږ د لیدو وخت د ماسخوتن شاوخوا ټاکل شوی و. ارگ هم د کابل په څېر په تیارو کې ډوب و. زموږ ملاقات د حرمسرای په ماڼۍ کې ترسره شو. پاکستاني عادي کوچونو او تر څو کمزورو زیږو گروپونو لاندې غوږېدلېو افغاني غالیو د ارگ د وضعیت او د هېواد د بې وزلۍ کیسه کوله. د لنډ مهالې ادارې د مشر پر شاوخوا د ده تره عزیز خان کرزی، عاطف مل، شهزاده مسعود او څو د گوتو شمېر نور کسان راټول وو. د حامد کرزي ساتونکي هغه ځوانان وو چې پخوا یې د احمد شاه مسعود د ساتنې دنده درلوده. مجلس په زړه پورې فضا کې دوام وموند. حامد کرزي د کابينې د اونیزې غونډې د ورځې د ټاکلو په اړه زموږ نظر وغوښت.

هر چا خپل نظر ووايه. وروسته تیت او پرک خبرې پیل شوې. له روسیې سره له اړیکو د نوې کابينې تر اداري چارو پورې.

پير صاحب د خپلو ټولو راغلو ملگريو په باب خبرې وکړې، زما یادونه یې په مهربانۍ وکړه او زما د لوړو زده کړو او شخصیت ډېره ستاينه یې وکړه. حامد کرزی چې له زیاترو سره آشنا و په ډېره لېوالتیا یې یو شمېر کسانو ته د بېلابېلو دندو وړاندیز وکړ. د پير صاحب مشر زوی سيد حامد گيلاني ته یې په متحده ایالاتو کې د افغانستان د سفارت وړاندیز وکړ چې د ښاغلي گيلاني لخوا رد شو. ما ته یې په ارگ کې د ولسمشر تر

څنگ د کار کولو وړاندیز وکړ. د خدای پامانۍ پر مهال یې یو ځل بیا په ټینگار یادونه وکړه چې د ده تر څنگ کار وکړم. څرنگه چې سبا شپې ته یې د ډوډۍ لپاره مېلمانه وو په ځواب کې مې ورته وویل: «ښه ده سبا ته به پرې خبرې وکړو.»

حامد کرزی د حرمسرای تر بېروني دروازې پورې راسره راغی او مور بیا خپلې حویلی ته راستانه شوو. سبا ته د ډوډۍ خوړلو پر مهال زیاتې خبرې وشوې. د لنډې مهالې ادارې مشر دا ځل زما په باب وویل چې زما د زده کړو څانګې ته په پام به دا غوره وي چې په بهرنیو چارو وزارت کې کار وکړم. د یوې شپې په موده کې د نظر په دغه بدلون و نه پوهېدم. خو زه په هېڅ صورت هم په بهرنیو چارو وزارت کې کار ته لېوال نه وم، ځکه پوهېدم چې هغه وزارت یوه جنګي اړخ ته ورکړ شوی چې دا یې خپل شخصي حق باله. خلکو له ټولو جګړه مارو لوریو درد او عذاب لیدلی و او هغوی یې د خپل هېواد د بدمرغيو سببونه بلل.

زه بالاخره په حکومت کې د ځان د ګومارنې له مسألې تېر شوم. په دې بهیر کې په کابل کې په دوو نورو کارونو هم بوخت شوم: یو رسنیز کار د «آینې په مطبوعاتې مرکز» کې له فرانسوي ژورنالیستانو سره د لنډې مودې لپاره کار و چې د «اخبار کابل» په نامه د یوې مجلې کار یې هم پیل کړی و. دغه مجله د فرانسوي فیلسوف «برنارد هانري لیوی» les Nouvelles de Kaboul په مالي ملاتړ خپرېده. په دې مجله کې کاري فضا په زړه پورې نه وه، سره له دې چې ما له فرانسې څخه له راغلي ټیم سره ډېره مرسته وکړه، پر دې سربېره چې هغوی پر ما ډېر ټینگار وکړ چې له دوی سره کار ته دوام ورکړم. ما خپله همکاري له هغوی سره غوڅه کړه. د آینې مرکز چې د ملک اصغر د څلور لارې په سیمه کې و د

لوېديزوالو له لوري جوړ شوی و. د دې مرکز موخه دا وه چې د اوږدو کلونو له زړه خوړنې استبدادي فضا څخه وروسته چې د غويي له کودتا پیل شوې وه، په افغانستان کې آزادې رسنۍ پیل او وهڅوي.

بل کار ته چې زه پرې بوخت وم د یوه حقوقي دفتر جوړول وو. دغه دفتر له اړمنو کسانو سره حقوقي مرستې کولې. دغه دفتر مې له یوې فرانسوي-امریکايي «ناتالي ری» سره په ګډه جوړ کړ. دغه مېرمن هغه مهال چې ما په پېښور کې په افغان پوهنتون کې درس ورکاوه دوه ځله هلته راغله او هر ځل یې له پوهنتون په ځانګړې توګه له حقوقو پوهنځي سره په ګډه سیمینارونه جوړ کړل. په دې دلیل چې نوموړې په فرانسوي خبرې کولې او پروګرامونه یې په آساني له ما سره تنظیمولای شوی، پر دې سربېره یې زما کاري چلن اغېزمن ګڼلی و را نه وې غوښتل چې له حقوقو پوهنځي سره به یې اړیکه زما په واسطه ټینګه وي. استاد قاضي د پوهنځي رییس هم د دې له وړاندیز سره توافق وکړ. په داسې حال کې چې موږ په پېښور کې د نورو سیمینارونو تیاری نیولی و په امریکا کې د سپتمبر یوولسمې پېښه وشوه. دغې مېرمنې چې د نیویارک له اوسېدونکیو څخه وه تر دې پېښې وروسته له ما سره سلا وکړه وې ویل چې په داسې صورت کې چې په افغانستان کې نظام بدل شي او مهاجر افغانان خپل هېواد ته ستانه شي دې ته لېوالتیا لري چې له ما سره په ګډه په کابل کې د حقوقي مرستو دفتر جوړ کړي. موږ بالاخره په کابل کې دغه دفتر پرانیست او نوم مو پرې «حقوقي مرستې-افغانستان» کېښود چې په نیویارک کې له «ILF» (نړیوال حقوقي بنسټ) سره یې په ګډه کار کاوه. د دغه دفتر له پرانیستلو مخکې مې پلار چې زما د زړه یوازېنۍ تکیه و له لاسه ورکړ. نوموړی چې

د اضطراري لويې جرگې غړی ټاکل شوی و ونه توانېد چې پکې گډون وکړي. په داسې حال کې چې د ژوند تر وروستۍ سلگۍ پورې يې د وطن حالات څارل، خپل ټاټوبي ته يې د راتلو ارمان په زړه پاتې شو. خو د کورنۍ تودې او له مينې ډکې فضا چې هر غړي يې پالنه او خدمت کاوه د دغه هجرت ستونزې او غمونه يې ورته سپک کړي وو.

هغه هم د سرطان نامردې ناروغۍ له مور نه واخيست.

ما د دغه بنسټ په جوړولو کې چې په دې بڼه په افغانستان کې لومړنی دفتر گڼل کېده ډېر زيار ويوست او په لږ موده کې مو وکولای شوای چې باتجربه حقوقپوهان د «استاد دين محمد گران» په څېر او ځوان او فعال او با استعداد حقوقپوهان ورته را ټول او په کار وگومارو. دې دفتر وکولای شول چې په لږ موده کې لومړی په کندز او وروسته په کندهار کې ولايتي څانگې پرانيزي. دفتر د لومړي ځل لپاره په جزايي پېښو کې هغو تورنو ته چې د مدافع وکیلانو د حق الزحمې د ورکړې توان يې نه درلود حقوقي خدمتونه وکړل، دا يو انقلاب و. تر دې وړاندې يوازې د عدليې وزارت او سترې محکمې په چوکاټ کې يو شمېر مدافع وکیلان گومارل شوي وو چې وړيا دغه خدمت وکړي، خو د دولتي توب روحيې د هغوی د اغېز او فعاليت مخه نيوله. زموږ دفتر د يوې غير دولتي او غير انتفاعي موسسې په څېر ډېر خدمتونه ترسره کړل او ډېر ژر مشهور شو.

موږ تل يو امريکايي او څو افغان مدافع وکیلان درلودل چې په کابل او مخکې يادو شويو ولاياتو کې په کار بوخت وو.

مېرمن «ری» د دې دفتر د کار له برکته او د هغه تحقيقي کار له برکته شهرت وموند چې ما په افغانستان کې د عرفي معاملو په اړه ترسره کړی و او تر اوسه د «ILF» په سايت کې زما په نامه ثبت دی. نوموړې له همدې

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۷۹

برکته د روم کنفرانس ته چې پر ۲۰۰۳ ز کې په ایتالیا کې د افغانستان د عدلي او قضايي څانگې د بيا رغاونې په اړه جوړ شوی رسماً وبلل شوه. د دغه دفتر د کار په پایله کې د هېواد د عدلي او قضايي سيستم يوه مهمه برخه چې له تورن څخه حقوقي دفاع ده ورغول شوه. وروسته نورې موسسې او دفترونه هم جوړ شول چې دې ته ورته کارونه يې کول او بالاخره په افغانستان کې د مدافع وکيلانو ټولنه جوړه شوه چې رياست يې له پيله د دې کړنو تر لیکلو پورې زموږ د دفتر د يوه مدافع وکیل په اوږه دی چې د زندان پر مهال زما سره په دوسيه کې شريک و او ما بيا له څارنوالۍ نه مدافع وکالت ته راوست.

په دې شخصي کار کې له بوختيا سره هممهاله چې ورځ په ورځ غوړېدو د لنډې مودې لپاره په دوو دولتي دندو کې هم بوخت شوم: يو په هغه مشاوريت وزارت کې چې د نړۍ له گوټ گوټ څخه د افغان مسلکي او لوړو زده کړو خاوندانود کدرونو د جذب لپاره جوړ شوی و او اداره يې د حاجي منگل حسين پر اوږو وه د اروپا او مرکزي آسيا د څانگې د رييس په توگه او دوهم د اساسي قانون د تسويد د کمېسيون په دارلانشا کې يو ورځنی کار، خو د ژوند چارو مې له دې دواړو دندو خبره په کابل کې د فرانسې تر سفارته ورسوله.

کله چې وپوهېدم چې په مشاوريت وزارت کې مې کار اغېزمن نه دی او له دې نه مې هېواد او پخپله ځانته د هېڅ گټې تصور نه کېږي په هغه ازموینه کې مې گډون وکړ چې د اساسي قانون د تسويد کمېسيون له لوري اخيستل کېده.

له بریا وروسته مې په لومړنۍ غونډه کې چې د دارلانشا د رییس ډاکټر غلام فاروق وردگ په مشرۍ جوړه شوه گډون وکړ. په همدې مازدیگر د خپل ټولگيوال او نږدې انډيوال «سیلوان فوریر» لیدو ته د فرانسې سفارت ته ورغلم، نوموړی دغه مهال د سفیر مرستیال و او له ډېرو هڅو وروسته پر دې توانېدلی و چې ما په کابل کې پیدا کړي. نوموړي زه له سفیر «ژان پییر گینهوت» سره معرفي کړم. له اوږده روغې وروسته چې په هغو کې په هر څه او هر اړخ خبرې وشوې سفیر په ټینگار را نه وغوښتل چې په سفارت کې کار ورسره وکړم. ښاغلی گینهوت پوه او نرم سړی و، په دري، انگلیسي او عربي ژبو یې هم خبرې کولې، آن چې ځینو فرانسویانو گومان کاوه چې ښایي مسلمان شوی وي، سفیر را ته وویل: «هغه زده کړې دي چې په فرانسه کې کړې که د اساسي قانون د کمېسیون غړی وای نو څه به مې نه ویل، خو د دارلانشا یو کارکوونکی درته مناسب نه بولم.»

بالاخره له ښاغلي گیلاني او خپلې کورنۍ سره تر مشورې وروسته مې په سفارت کې کار پیل کړ. ما هلته د رسنیو د تحلیل او ارزونې او ژباړې دنده درلوده. له دې دندې سره مې یو ځل بیا له دولتي چارواکیو او ولسمشر سره سرو کار شو. د یادونې وړ یې بولم چې هر ځل به د سفارت کوم مسوول له ولسمشر سره لیدل او زه به ارگ ته ورسره تلم د نوموړي له ځانگړې لورینې څخه به برخمن وم. په وروستي ځل چې په دې دنده کې ارگ ته لاړم د خدای پامانۍ پر مهال ولسمشر زما له راتلونکيو پروگرامونو پوښتنه وکړه. په ځواب کې مې ورته وویل چې غواړم پارلماني انتخاباتو ته ودرېرم، وې ویل: «پارلمان پرېږده راشه دلته له ما

سره کار وکړه» خو په لنډو مې خپل دلایل د ده خدمت ته وړاندې کړل او پر خپل تصمیم مې ټینګار وکړ.

له شاهي دورې وروسته لومړني پارلماني انتخابات پر ۲۰۰۵ کال کې ترسره شول. ما له وردگو ولایت نه ځان پارلمان ته نوماند کړ. د بهرنيانو لاسوهنې چې د ګډ کمېسیون او یوناما په چوکاټ کې په انتخاباتو کې کېدې ما د سر په سترگو وليدې. په وردگو ولایت کې یوه ایتالوي مېرمن د انتخاباتو د ګډ دفتر مسووله وه. نوموړې د نوماندانو په بریا او ناکامۍ کې د خپلې شخصي سلیقې او لزومدید له مخې چې له جزئیاتو یې خبر نه یم مهم رول درلود. له هغو انتخاباتو څخه په زړه پورې خاطرې لرم. د وردگو ولایت هر ګوټ او کونج ته له هېڅ امنیتي خطر او اندېښنې پرته سفر، د خلکو مېلمه پالنه او مهرباني داسې څه دي چې نه یې شم هېرولای. یوه ورځ زما د انتخاباتي کمپاین په یوه غونډه کې چې د چک ولسوالۍ په یوه لرې پرته سیمه کې وه او د هزاره جات له مرکزي سیمو سره یې ډېر واټن نه درلود، د نړیوالو څارونکیو له ډلې یوې اروپايي ښځې ګډون درلود، له هغې سره یوازې دوه تنه پولیس وو، نوموړې په خام سرک څو ساعته مزل کړی و او ځان یې هلته را رسولی و، بېله دې چې کوم خطر ورته پېښ شوی وي.

له انتخاباتو یوه میاشت وروسته یې پایلې اعلان شوې. ما و نه کولای شوی چې بریالی شم. په دې موده کې زموږ د حقوقي دفتر کار چې ورځ تر بلې غوړېده، نه یوازې د هېواد دننه بلکې په بهر کې هم پام وړ واړاوه. ما په همدې تړاو له مېرمن «ری» سره په ګډه یو سفر هنګري او بل سویس ته درلود. خو دې بریاوو د مېرمن «ری» اشتها د دفتر د بشپړ

کنترول لپاره را وپاروله او د گډ کار لپاره يې فضا تياره کړه. له امريکايي ټيم سره گډ کار ما ته په ستر سبق بدل شو. ځکه د سر په سترگو مې ليدل چې پر هغې ټولنې د شخصي او مادي گټې حاکم فرهنگ يو شمېر کسان د فرصت پالنې داسې حد ته رسولي چې له هېڅ ډول خيانت او پر ژمنه او تعهد له پښې اېښودلو ډډه نه کوي. تر کومه چې خبره د دفتر د جوړېدو او د هغو پر پښو درولو پورې مطرح وه او زما شتون دې موخو ته د رسېدو ضمانت کاوه زه هم په کابل او هم په واشنگټن کې «قهرمان» وم او د دې کار د بنسټگر په توگه يادېدم، خو چې کله دغه اهداف ترسره شول، آن زما له شريک بللو هم انکار وشو.

پارلمان ته زما نوماندې زما د امريکايي شريکانو لخوا ډېره بدرگه شوه. هغوی آن په پارلمان کې زما غړيتوب د عدلي او قضايي سکټور د پياوړتيا فکتور باله. داسې نظام چې هېڅ تورن او شکمن کس د دولت په وړاندې بې دفاع پرېږدي او د هېڅ مظلوم حق هلته تر پښو لاندې نشي. خو د انتخاباتي سياليو په بهير کې، چې زه د وردگو په يوه لرې سيمه کې په کمپاين بوخت وم همدغه امريکايي قانونپوهان چې دلته د دې لپاره راغلي وو چې موږ ته د قانونيت درس راکړي د دفتر ټول منقول وسايل يې ورسره يووړل او نور يې له نامه او امتياز سره ما ته پرېښودل. زما افغان همکاران له دې کار څخه ډېر خپه او زړه توري شول. استاد دين محمد گران د نورو په استازيتوب ما ته وويل چې که ډېرې مياشتې بې معاشه پاتې شو هم له تا سره پاتې کېږو. ما له دوی ټولو څخه مننه وکړه. هغه ورځ مې د غرور او آرامۍ احساس کاوه. غرور پر دې چې ليدل مې افغانان د پيسو ټولونکيو او مال پالونکيو غلامان نه دي، عزت نفس او لوی خصلتونه يې لرل او آرامي پر دې چې و مې ليدل زما کار او صادقانه

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۸۳

چلن بېخايه نه شو، داسې کسان وو چې هغو ته يې درناوی درلود. خو ما له خپلو همکارانو وغوښتل چې زما انتظار و نه کړي او هر چېرته چې مناسب کار پيدا کړي هلته دې لاړ شي. آن مېرمن «ري» ته چې د دوی همکارۍ ته يې سخته اړتيا درلوده کولای شي لاړ شي.

د انتخاباتو له بهيره چې وزگار شوم هڅه مې وکړه د لويې څارنوالۍ له لارې د امريکايي ټيم لخوا زما د دفتر لوټ شوي سامانونه او مالونه بېرته ترلاسه کړم چې دا مې د څو کلونو زحمتونو مادي او معنوي ثمره وه. له همدې امله د نوموړې ادارې مرستيال «محمد اسحق الکو» ته ورغلم او عرض مې ورته وړاندې کړ. نوموړي ته مې وويل چې غواړم په دې برخه کې قانوني اقدام وکړم.

ښاغلي الکو په تروشه څېره او غوسه ناک غږ ما ته نصيحت کاوه چې له دې کاره تېر شم او «بهرنيان چې زموږ مرستې ته راغلي دي آزار نه کړم». ورته و مې ويل خپل حق مې غواړم او حق په جانب يم. وې ويل څوک پر دې باور نه کوي.

د واک له انتقال وروسته د هېواد اداري او سیاسي وضعیت

حامد کرزي د ۲۰۰۱ میلادي کال په وروستی اونی کې د جوړې شوې او مخکې چمتو شوې ادارې واک په لاس کې واخیست. دغه اداره متحده ایالاتو او ملګرو ملتونو جوړه کړه چې په ښه او ځانګړتیاو کې یې د څلور ګونو ګروپونو چنو وهلو هم رول درلود. دغه مهال افغانستان ډېر کمزوری شوی و. د جهاد د وخت جګړو، د مجاهدینو او طالبانو د حکومت کورنیو جګړو په تدریج د افغانستان اداره او پوځ شړولې وو. افغانستان عملاً په یوه بې حکومته او بې حاکمیته خاوره بدل شوی و چې په رښتیني مانا دولت ورته نشو ویل کېدای.

په همدې سبب د بن پرېکړو ته د «د دولت تر دایمي ادارو جوړېدو پورې په افغانستان کې لنډمهاله ترتیبات» نوم ورکړای شو.

لنډ مهاله اداره چې په هغو کې حامد کرزي د رییس په توګه غوره شوی و، د څلورو میاشتو لپاره وه. په دې مانا چې باید د ۲۰۰۲ ز کال د مارچ په میاشت کې بهرنۍ لویه جرګه جوړه شوې وای. دغه لویه جرګه بالاخره د ۲۰۰۲ ز د جون له یوولسمې تر ۱۹مې پورې جوړه شوه. د همدې کال د جون په میاشت کې یو کمېسیون جوړ شو چې ریاست یې د «محمد اسماعیل قاسمیار» پر اوږو و. د دې لویې جرګې د جوړولو ترتیبات یې ونيول. پخواني پاچا هم په دې لویه جرګه کې برخه واخیسته. بهرنۍ لویې جرګې یو ځل بیا حامد کرزي د افغانستان د ادارې رییس وټاکه چې د بن د پرېکړو له مخې «انتقالي اداره» یادېده. د استاد سیاف په وړاندیز انتقالي ادارې ته د «انتقالي اسلامي دولت» نوم ورکړل شو. د بن په پرېکړو کې دوه کمېسیونونه ډېر مهم بلل کېدل چې باید له ډېرو واکونو سره یې خپل کار پیل کړی وای: یو د اداري اصلاحاتو کمېسیون او بل د بشري حقونو

کمېسیون. هدایت امین ارسلا چې د ولسمشر مرستیال هم و د اداري اصلاحاتو د پروسې ریاست یې هم پر اوږه شو. د افغانستان لپاره د دې کمېسیون کار ډېر حیاتي ارزښت درلود. د هېواد اداري سیستم د غویي له کودتا سره ګډوډ شو. ګومارنې او د مهمو دولتي مقامونو تر لاسه کول د ګوندي اړیکو پر بنسټ شول او استقلالیت او وړتیا د ګوندي او د ګوند دننه خپلمنځي سیالیو قرباني شول. د مجاهدینو حکومت وضعه نوره هم خرابه کړه او د طالبانو امارت اداره بشپړه له منځه یووړه.

د دې لپاره چې افغانان په یوه نوې ژمنه له غموندنې ماضي نه عبرت واخلي او د خپل هېواد د بیارغاونې لاره غوره کړي، د وړتیا پر اساس د یوې مسلکي ادارې جوړېدل ډېر اړین وو. تر دې وروسته باید د هېواد اداره د یوه ګوند او ډلې شخصي ملکیت نه ګڼل کېدای. د نوي افغانستان د جوړېدو لپاره دا د بنسټ لومړۍ ډېره ګڼل کېده. له بده بخته دغه تاداوم هم کور کېښودل شو او هم ډېر خام او لږزېدونکی. لومړی په دې دلیل چې کابل طالبانو پرېښود، مخالفینو یې بیا کابل ونیو او استاد برهان الدین رباني په بېره داسې فرمان صادر کړ چې د هغو له مخې ټولې پخوانۍ ادارې له پخوانیو مسوولینو او مامورینو سره له سره فعالې شوې. په دې ډول ټول هغه کسان چې د طالبانو لاس ته د کابل له لوېدو وروسته تېښتېدلي وو، له هر لوري بېرته راغلل او خپلې کړسۍ یې ونیوې.

نوې کمزورې ادارې دا توان نه درلود چې «د کابل فاتحین» له هغو مقامونو چې بیا یې نیولي وو لرې کړي. په دې برخه کې د ناکامۍ دوهم دلیل د کمېسیون د رییس ناتواني وه. ښاغلی ارسلا آرام، دروند خو لټ سړی و چې د دغه سختې او خطرناکې دندې د ترسره کولو تحرك او جرئت یې نه درلود. بالاخره لوېدیزو هېوادونو د امریکا او انگلستان په مشرۍ د افغان

اداري د اصلاح لپاره ډېرې ناکامې نسخې وړاندې کړې چې خپلو ځانونو ته له لویو ډالري معاشونو او امتیازاتو پرته یې بله پایله نه درلوده. د کمېسیون زیاترو بهرنیو سلاکارانو د ساعت په حساب حق الزحمه اخیسته، د کمېسیون غړیو او مامورینو هم لوړ معاشونه درلودل.

په پایله کې په اداره او معاشونو کې څو ډوله سیستم رامنځته شو. دا په داسې حال کې وه چې بېلابېلو ډلو په ډېر حرص او تلوسه هڅه کوله چې خپل خلک په اداره او نظام کې وگوماري چې فرصت له لاسه ورنکړي. لنډه دا چې د دولتي مقامونو نیول په یوه ښه جنگي غنیمت وگڼل شو چې له متحدې جبهې سره اړوندو کسانو او له لوېدیځ نه راغلیو او په هغوی پورې تړلیو افغانانو په دې کې اصلي ونډې ترلاسه کولې.

په بن کې د لنډ مهالې ادارې جوړښت هم د دې وضعې په رامنځته کېدو کې مرسته کوله. حکومت د ډلو او قومونو ترمنځ وېشل شوی و چې د «زمرې برخه» په هغو کې متحدې جبهې او په جبهه کې نظار شورا تر لاسه کړه. په یاد مې دي چې حامد کرزي ته د واک له سپارل کېدو څو ورځې وروسته، په یوه لمړینه ورځ استاد برهان الدین رباني د پیر سید احمد گیلاني د لیدو لپاره د ده کور ته راغی. ښاغلي رباني د لنډمهالې ادارې له ترکیب نه د شکایت په ترڅ کې کیسه وکړه چې د بن کنفرانس په بهیر کې دی څومره د ډاکتر عبدالله او محمد یونس قانوني تر فشارونو لاندې و. نوموړي وویل: «هغه مهال چې په بن کې کنفرانس روان و او د حکومت پر ترکیب بحثونه کېدل، یونس قانوني به پرلپسې زنگونه راته وهل او ټینگار یې کاوه چې په نوي حکومت کې له دې سره توافق وکړم چې د کورنیو چارو، دفاع او بهرنیو چارو وزارتونه ده، ډاکتر عبدالله او جنرال فهیم ته ورکړای شي. ما انکار کاوه خو د قانوني ټینگار زیاتېدو. له ځانه سره مې وویل چې دغه ځوانان ولې له

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۸۷

ځانه خپه کړم، ښه دا ده چې د هغوی وړاندیز ومنم، نړيواله ټولنه به يې و نه مني. دا چې بهرنيانو يو عمر د پراخ بنسټه حکومت نارې وهلې، ځکه خو دا ناشونې ده چې د يوې درې کسانو ته د دريو کليدي وزارتونو له ورکولو سره توافق وکړي. ما هغوی د دوی د خوښې وزارتونو لپاره وړاندې کړل، خو په حيراني مې وليدل چې ملگرو ملتونو او لوېديزوالو له نه او نو پرته ومنل.»

د استاد رباني دغه کيسه چې زما په مخ کې يې وکړه په ښکاره ښيي چې امريکا او د دوی په پيروي ملگرو ملتونو او نورو لوېديزو هېوادونو په افغانستان کې غوښتل دغسې اداره جوړه شي. انتقالي ادارې بايد دوه کارونه تر سره کړي وای: يو د اساسي قانون تدوين او بل د ولسمشرۍ انتخابات.

د اساسي قانون لويه جرگه د ۲۰۰۳ د ډسمبر پر ۱۴ مه (د ۱۳۸۲ لمريز د ليندۍ پر ۲۳مه) د اعليحضرت محمد ظاهر شاه او حامد کرزي په حضور کې د لويې جرگې په هغه خيمه کې چې د المان د حکومت لخوا مرسته شوې وه جوړه شوه. دغه مهال زه د فرانسې په سفارت کې هم په کار بوخت وم. ځکه په کومو ورځو کې چې د لويې جرگې په کميټو کې گروپي کار هم دوام درلود، زه به د بهرنيو ديپلوماتانو هغه ځانگړي ځای ته ورتلم. اساسي قانون له ډېرو بحثونو او ناندريو او يو ځل د جنرال عبدالرشيد دوستم لخوا له تحریم وروسته بالاخره له ۲۲ ورځو وروسته د ۲۰۰۴ ز د جنوري پر ۴مه تصويب شو.

د اساسي قانون تصويب د ولسمشرۍ او پارلماني انتخاباتو لپاره لار پرانيستله. په دې ډول افغانستان د لومړي ځل لپاره د داوود خان له کودتا او يا لږ تر لږه د غويي د اوومې له کودتا وروسته د ديموکراسۍ پر اصولو ولاړ

یوه عادي هېواد د بدلېدو په لور گام واخیست. خو اوږدو جگړو د افغانانو د ژوند په هر اړخ کې ډېرې بدې اغېزې پرېښې وې. هجرتونو او د افغانانو په سیاسي چارو کې د بهرنيانو لاسونو ننوتلو ډېر لوی زیانونه اړولي وو، افغان ماشومان په پرديو چاپیریالونو کې ځوانان شوي وو، یو شمېر یې په همغه چاپیریالونو کې زیربډلي وو. مذهبي او قومي مسایل چې د بېلا بېلو بهرنیو لوریو لخوا ورته لمن وهل کېده. یو شمېر افغان سیاستوال چې له هېڅ نه رهبري ته رسېدلي وو قومي سیاست او شعارونه یې د خپلې سیاسي سوداگرۍ متاع گرځولې وه او له همدې لارې یې ځانونو ته پیروان او د پېښې ځای موندلی و.

ماته خوږلي طالبان ځینو د پښتنو استازي بلل چې له همدې زاوېې په عام ډول پښتانه په پلازمېنه کې شکمن وگڼل شول او له ستونزو سره مخ شول. دا مې په یاد دي چې د جنوبي ولایاتو زیاتره اوسېدونکي به کابل ته راغلل د پیر صاحب کور به یې ځانته خوندي ځای گانه او هڅه به یې کوله چې هلته و اوسېدلای شي.

د ښاغلي گیلاني د کور کوڅه د حکومت د یو شمېر امنیتي مسوولینو لخوا د «طالبانو کوڅې» په نامه شهرت موندلی و.

د ولسمشرۍ انتخابات د لومړي ځل لپاره د ۲۰۰۴ ز د اکتوبر پر ۹مه ترسره شول. د هغه څه پر خلاف چې په هند او پاکستان کې معمول وو، خلک آرام، درانه او بشپړ منظم په کتارونو کې ولاړ وو او خپل د خوښې نوماند ته یې رایه اچوله. په دې انتخاباتو کې ۱۸ تنو ځانونه ولسمشرۍ ته نومولي وو. مهم نوماندان د قومي تړاوونو پر بنسټ ډگر ته راوتلي وو. محمد یونس قانوني، جنرال عبدالرشید دوستم او محمد محقق له پېژندل شویو نوماندانو

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۸۹

څخه وو، خو خلکو قومي تړاو ته له پام پرته حامد کرزي ته رایه ورکړه او نوموړی یې بریالی کړ.

د ولسمشرۍ لومړی ځل انتخابات افغانانو او د یوناما په چوکاټ کې بهرنيانو په ګډه ترسره کړل. وروستی پایلې د همدې کال د نومبر پر ۳مه اعلان شوې او حامد کرزي د افغانستان لومړنی انتخابي ولسمشر شو. د ښ له کنفرانس وروسته ځینو فکر کاوه چې د افغانستان په سیاسي صحنه کې به د اساسي بدلونو شاهدان وي. د لوېديزو هېوادونو زیاتې موسسې په بېلابېلو اړخونو لکه سیاست، مدني فعالیتونه، رسنۍ او نورو اړخونو کې فعالې شوې.

چې لومړنۍ یې د جمهوریت غوښتونکیو او دوهمې یې د متحده ایالاتو د دیموکراتانو د سیاسي څانګې د NDI او IRI اړوندې وې، دوی هڅه کوله چې په افغانستان کې نوي سیاسي ګوندونه وهڅوي.

له لنډمهالې ادارې جوړېدو وروسته یوه ورځ په پېښور کې جاوید کوهستاني زموږ کور ته راغی. هغه په ډېر ډاډ را ته وویل: «نړیوال دا تصمیم لري چې د جهادي مشرانو پر ځای ځوانې خبرې راوړي او نوي ګوندونه وهڅوي او مرستې ورسره وکړي چې د اوسنیو ګوندونو ځای ونیسي.» ښاغلی کوهستاني د نوي سیاسي حزب د جوړولو په حال کې و.

د هېواد را وروسته بهیر وښودله چې هېڅ کوم نوی سیاسي ګوند او نوې خبرې پر دې ونه توانېدل چې د زړو سیاستوالو ځای ونیسي.

د ولسمشرۍ له انتخاباتو څو میاشتې وروسته یانې د ۲۰۰۵ ز کال په دویمې کې د ولسي جرګې انتخابات ترسره شول. په دې انتخاباتو کې د افغانستان په هر ګوټ کې ډېرو کسانو ځانونه ولسي جرګې او ولایتي شوراګانو ته نومولي وو. زه چې په وردګو ولایت کې ولسي جرګې ته سیالیو ته ولاړ وم ونه توانېدم چې د بریا رابې واخلم.

په ارگ کې د کار پیل

د پارلماني انتخاباتو د پایلو له اعلان نه څه موده وروسته یوه ورځ د ولسمشر فرهنګي سلاکار زلمي هېوادل را ته زنگ وواځه او وې ویل: «رییس صاحب په یوه نړیوال کنفرانس کې د گډون لپاره بهر ته ځي. په پام کې ده چې هلته مهمه وینا وکړي، غواړي چې تاسو او دانش بختیاري د وینا په لیکلو کې ونډه واخلي او له دفتر سره مرسته وکړئ» پر دې مو ژمنه شوه چې سبا ته زه ارگ ته ورشم او له «کاوون کاکړ» سره چې د ولسمشر د پروگرامونو د تنظیم مسوولیت یې پر غاړه و دغه موضوع تعقیب کړم. هماغسې مې وکړل او سهار ته د نوموړي دفتر ته ورغلم، له ښاغلي بختیاري سره مې همدلته وپېژندل.

دغه مهال د دفتر د ریاست د سلاکارانو او د بېلابېلو څانگو د مسوولینو دفترونه په هغه ودانۍ کې وو چې په «ژېړه ودانۍ» مشهور و. د فرهنګي چارو د سلاکار زلمي هېوادل، د حقوقي سلاکار عبدالسلام عظیمي او د نړیوالو چارو سلاکار رنگین دادفر سپنتا دفترونه هم په دې ودانۍ کې وو. دغه وداني وروسته پنگه کړای شوه او پر ځای یې نوې ودانۍ د بېړنیو حالاتو لپاره د لازمو امکاناتو او وسایلو سره جوړه شوه چې د وسله والو ځواکونو د اعلیٰ سرقوماندان د قوماندې مرکز و. دغه وداني د ملي یووالي حکومت پر مهال د «توحید» مرکز په نامه یاده شوه.

د وینا د بشپړولو لپاره مو له ولسمشر سره څو ځلي ولیدل چې په هغو کې به ښاغلو عبدالسلام عظیمي، هېوادل، سپنتا، د دفتر رییس لودین، کاوون کاکړ او دانش بختیاري هم وو.

ولسمشر را ته وویل چې یوه ناسته یوازې هم درسره لرم. وعده مو پر دې شوه چې د جمعې په ورځ د غرمې په یوولس نیمو بجو سره ووينو. ما هغه

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۹۱

څه چې تر دې مهاله ترسره کړي وو ولسمشر ته تشریح کړل او دا لېوالتیا مې وښوده چې په حکومت کې کار وکړم چې د نوموړي لخوا په خوښۍ ومنل شوه. څه موده وروسته زه د «سیاسي مسایلو د تحلیلگر» په توګه د دفتر د ریاست په اړونده برخه کې وګومارل شوم. ولسمشر د دفتر رییس جاوید لودین ته هدایت ورکړ چې زما د ګومارنې دفتري چارې زر تر زره بشپړې کړي.

نوموړي په ځانګړې توګه ښاغلي لودین ته وویل: «پام کوه، هغه ډالري معاش دې چې ځانته غوره کړی ده ته هم پیدا کړه.» هغه مهال یو شمېر دولتي کارکوونکيو ته له هغو څخه د USAID د ارګ د کارکوونکيو معاشونه د ملګرو ملتونو او نړیوال بانک لخوا د بېلا بېلو پروژو په چوکاټ کې ورکول کېدل. د ولسمشر موخه همدغه معاشونه وو.

ما جاوید لودین لومړی ځل د بن په کنفرانس کې ولید، هلته نور ځوانان هم چې له بېلا بېلو هېوادونو څخه راغلي وو له ملګرو ملتونو سره یې په قراردادي ډول د کنفرانس د دفتري چارو او د اسنادو د ژباړې په برخه کې همکاري کوله. دوهم ځل مې له نوموړي سره د حامد کرزي د انتخاباتي مبارزو د کمپاین په دفتر کې چې د پیر صاحب په کور کې و ولیدل. هغه مهال نوموړی د انتقالي ادارې د مشر ویاند و. په دې ډول مې د تحلیلگر په توګه د دفتر د رییس په دفتر کې کار پیل کړ.

سره له دې چې اوس ارګ د برېښنا، جنراتور او دفتري وسایلو لکه کمپیوټر او نورو خاوند شوی و خو تر اوسه یې زیاته برخه ویجاړه وه. له همدې امله یې یو شمېر دفترونه په لویو کانتینرونو کې ځای پر ځای شوي وو. ولسمشر به چې په کومو ورځو کې ځانګړی پروګرام نه درلود. ډوډۍ به یې د «ارشیف» په نامه په یوه ودانۍ کې له مامورینو او بېلابېلو مېلمنو سره خوړه.

په سر کې یو لوی مېز ایښی و چې ولسمشر، خاص مېلمانه، سلاکاران او جگپوړي مامورین به یې شاوخوا ته کېناستل، تر هغه ښکته څو نور مېزونه اېښودل شوي وو چې نور مامورین به د هغو شاوخوا ته کېناستل او ډوډۍ به یې نوش جان کوله. ولسمشر ما ته څو ځله احوال راکړ چې «آرشیف» ته ورشم او ډوډۍ له دوی سره یو ځای وخورم. یو ځل هلته ورغلم، خو دوهم ځل چې ورتلم را ویې گرځولم را ته وې ویل: «نوم دې په هغه لیست کې نشته چې له ولسمشر سره یو ځای ډوډۍ خوري» ما هم ومنله او بیا «آرشیف» ته نه تلم. له دوه درې ورځو وروسته یې له سکرتریت نه بیا احوال راکړ چې رییس صاحب وایي: «راځه» ورغلم ولسمشر را نه وپوښتل چې دا څو ورځې ولې رانغلې، د لېست د ستونزې کیسه مې ورته وکړه، ولسمشر ډېر خپه شو وې ویل: «هېڅ لېست نشته، نه غواړي چې ته دلته راشې.» د دفتر رییس او د تشریفاتو رییس یې ورتل او ما ته یې وویل هره ورځ به غرمه دلته وي.

له یوې مودې وروسته ښاغلي کاوون کاکړ د هغه ستونزې په سبب چې په یوه بهرني سفر کې پېښه شوې وه دنده پرېښوده او پر ځای یې «داود مرادیان» چې نوی له انگلستان نه راغلی و زموږ د دفتر آمر وټاکل شو. ښاغلی مرادیان چې د نړیوالو چارو د سلاکار له دوستانو څخه و د کار د پیل په ورځو کې زما دفتر ته راغی او د خپل کار او پروگرام له څرنگوالي یې خبر کړم. هغه پر دې ټینگار کاوه چې «... ټکټ مه اوښه» یانې ټکټ مې پرانیستی دی او رییس صاحب ته مې هم ویلي چې که مې پروگرامونه هغسې چې زه یې غواړم، عملي نشي او کار زما په زړه پر مخ لاړ نشي زه به بېرته انگلستان ته ستون شم»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۹۳

د مراديان له راتلو سره ما له دې پرته چې خپل دفتر مې له لاسه ورکړم نور څه بدلون ونه ليد. نوموړي هغه اطاق چې زما او «خليل رومان» دفترونه پکې وو د ځان لپاره خوښ کړ او هماغه يې د ځان لپاره لازم بللی و. ښاغلي رومان دغه مهال دنده پرېښې وه.

د کار په بهير کې به کله کله د ادارې له لوري له ستونزو سره مخ کېدم او هر ځل به ولسمشر مداخله وکړه او هغه به يې حل کړې. دغه بهير به د دفتر پر ريس ښه نه لگېد. بالاخره يوه ورځ لودين ما ته وويل: «ريس صاحب مهربانه سپری دی، موږ ټول پرې گران يو، خو ته ډېر پرې گران يې ورته ووايه چې بله دنده درکړي چې زموږ له ستونزو بېغمه شي.»

نوموړي دغه خبره له ولسمشر سره هم کړې وه. ولسمشر دغه مهال ما ته دا دنده سپارلې وه چې د بلوچستان او چين او پاکستان د اړيکو په باب معلومات زما له خپل تحليل سره ورته چمتو کړم، يوه ورځ يې له ما نه پوښتنه وکړه چې څه ډول دنده غواړې. ورته و مې ويل: «ما مطبوعاتي کار کړی خو له سياست سره په تړاو کې. که د ولسمشرۍ د مطبوعاتي سلاکار په توگه کار وي ښايي اغېزمن ثابت شم.» نوموړي قلم را واخيست او وې ويل چې «همدا اوس دا کار کوم.» خو بيا يې له لږ چوپټيا وروسته وويل: «په هېواد کې دننه او يا د باندې به يو اجرائي کار غوره وي، زه غواړم چې اجرائي صلاحيت ولرې.» خو ما پر سلاکارۍ ټينگار وکړ، هماغه و چې د ۱۳۸۴ کال د کب پر ۱۶مه (د ۲۰۰۶ کال په لومړيو کې) د حکم له صادرولو سره رسماً د ولسمشر د مطبوعاتي سلاکار په توگه وټاکل شوم.

په نوې دنده کې بيا هم په ارگ کې پاتې شوم. چې کله ښاغلی سپنتا د بهرنيو چارو د وزير په توگه هغه وزارت ته لاړ ښاغلی مراديان هم هلته ورغی، ښاغلی عظيمي د سترې محکمې د ريس په توگه وټاکل شو.

ولسمشر به معمولاً د ډوډۍ له خوړلو او لمانځه وروسته لنډ استراحت کاوه. یوه ورځ یې پر همدې مهال زه دفتر ته ور وغوښتم وې ویل چې غواړي ما د اطلاعات او کلتور د وزیر په توګه معرفي کړي. دا هغه مهال و چې «سید مخدوم رهین» د نوي جوړ شوي پارلمان لخوا له ستونزو سره مخ شو او د استیضاح په پایله کې سلب صلاحیت شوی و. د پارلمان په اند نوموړی نه و توانېدلی چې د رسنیو غیر اخلاقي بې جلبة خپرونو مخه ونیسي او ده پخپله د روژې په میاشت کې یوې تاجیکۍ سندرغاړې ته بلنه ورکړه او په کنسرت کې یې ګډون کړی و.

ولسمشر پخوا هم زه څو ځلې د ده په دفتر کې داسې غونډو ته ور وبللم چې د اطلاعات او کلتور وزیر او د ملي راډیو تلویزیون مسوولینو به پکې ګډون درلود. نوموړی د راډیو-تلویزیون له خپرونو خوشاله نه و. په دې غونډو کې به ښاغلي سپنتا هم ګډون کاوه، ځکه چې د راډیو تلویزیون نوی رییس د ده په معرفي ټاکل شوی و. کله چې ولسمشر ما ته د وزارت د کرسی وړاندیز وکړ د سلاکار په توګه مې د دندې له شپږو میاشتو لږه موده تېره شوې وه. ورته و مې ویل چې دا به غوره وي چې کومه ښځه دې مقام ته ونوموې، خو هغه مې خبره بایزه وغورځوله پر دې یې ټینګار وکړ چې په دې باره کې چا ته څه مه وایه. زه خپل دفتر ته راستون شوم او کار ته مې دوام ورکړ.

پارلمان نوی جوړ شوی او د هغو د رییس انتخاب او د تائید د رایې لپاره د کابینې ور معرفي کول داسې کارونه وو چې هغه مهال یې ولسمشر حامد کرزی سخت بوخت کړی و. زما او ولسمشر ترمنځ له ځانګړې ناستې څخه به شل ورځې تېرې شوې وې، د خپل کار په دفتر کې وم د غرمې د لسو یا یوولسو بجو شاوخوا د ولسمشر سکرتر «ناظر حسین رحيمي» زنگ وواهه

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۹۵

او وې ویل چې په بېره ځان رییس صاحب ته را ورسوه، چې کله دفتر ته ور ننوتم، لومړی مرستیال احمد ضیا مسعود او دوهم مرستیال محمد کریم خلیلي، د چارو د ادارې رییس ډاکټر غلام فاروق وردگ او جاوید لودین ودرېدل او له ولسمشر سره د مخه ښې په حال کې وو. ولسمشر زه خپلو مرستیالانو ته ور معرفي کړم وې ویل: «دا دی هغه څوک چې ما یې په اړه درسره خبره کړې وه.» له سترې مشي وروسته د ولسمشر په هدایت بېرته خپل دفتر ته ستون شوم. لږ ځنډ وروسته د چارو د ادارې رییس راته زنگ وواکه د هغو اسنادو لېست یې را نه وغوښت چې له پارلمان نه د رایو د اخیستلو لپاره ضروري وو. زه کور ته لاړم، تحصیلي او نور اسناد مې چمتو کړل. ډېره موده وروسته ښاغلي وردگ راته کیسه وکړه چې ښاغلي احمد ضیا مسعود په پیل کې اطلاعات او کلتور وزارت ته زما له نوماند کېدو سره توافق کړی و د خپل کار دفتر ته له رسېدو سره یې نوموړي ته زنگ وهلی چې د ده د معرفي کار وځنډوه، ځکه چې څه پوښتنې یې په باب ورسره پیدا شوې دي، خو د چارو ادارې د ولسمشر په حکم له ځنډ پرته وزارت ته زما له نوماندۍ سره د ترانسپورت، اقتصاد، سوداګرۍ او ښځو چارو وزارتونو نوماندان رسنیو ته ور معرفي کړي وو او نور په هغو کې بدلون نشو راوستل کېدای. وروسته را ته معلومه شوه چې یو شمېر کسانو چې یا یې د لومړي مرستیال په دفتر کې کار کاوه او یا یې هلته راشه درشه درلوده نوموړي ته ویلي وو چې ګواکې ما پخوا په پېښور کې په لیکنو کې د احمد شاه مسعود په باب څه شیان لیکلي وو.

د لوړو زده کړو په وزارت کې زما د لوړو زده کړو د اسنادو په ارزونه کې هم ځنډ راغی.

گومارل شوي پلاوي سره له دې چې د هغه تعليمي ادارو انټرنېټي سايټونو ته مراجعه کړې وه چې ما درس پکې ويلي و او هېڅ شک په هغو کې پاتې نه و، زما يا هم د ديپلومونو له تائيد نه ډډه کوله. هغوی د فرانسې د سفارت تصديق هم وغوښت، دغه کار هم وشو، د فرانسوي ژبې د ديپارټمنټ استاد يې له پوهنتون نه را وغوښت، نوموړي هم زما ټول اسناد تائيد کړل. بالاخره د وزارت د معينې مېرمن «پيکان» په مرسته مې په وزارت کې اسناد تائيد شول.

څو ورځې وروسته موږ پينځه تنه نوي معرفي شوي نوماند وزيران ولسي جرگې ته تلو، آن پارلمان ته تر تگ مخکې طلوع تلويزيون زما پر خلاف د منفي پروپاگنډ خپه را پورته کړه. کله به يې زه توندلاری اسلامپال، کله د حزب اسلامي جگپوړی غړی، کله متعصب پښتون معرفي کولم او په دې تړاو به يې د داسې کسانو منفي نظرونه خپرول چې زه به يې نه پېژندلم او لومړی ځل به يې زما نوم اورېدلی و. دغو منظمو تبليغاتو زه حيران کړم، خو دا چې ټول دروغ وو هېڅ اندېښنه مې نه درلوده.

بالاخره زه له څلورو نورو نوماندانو سره پارلمان ته لاړم او ټولو د تائيد رايې واخيستې. په دې ډول مير محمد امين فرهنگ د سوداگرۍ وزير، ډاکټر جليل شمس د اقتصاد وزير، احسان الله جاويد د ترانسپورت وزير، ډاکټره حسن بانو غضنفر د ښځو د چارو وزيره او زه د کلتور او ځوانانو وزير شوم. هغه مهال اطلاعات او کلتور وزارت رسمي نوم د کلتور او ځوانانو وزارت و، په لوحه يې د «کلتور، ځوانانو او توريزم وزارت» ليکل شوي وو.

په گلخانې ماڼۍ کې د لوړې تر مراسمو وروسته له نويو وزيرانو سره د خدای پامانۍ پر مهال ولسمشر ما ته وويل: «وزير صاحب پام کوه چې ستا وزارت ډېر جنجالي دی.»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۹۷

په پام کې وه چې نوي وزیران به د ولسمشرۍ له مرستیالانو څخه کوم یو معرفي کوي، زه لومړي مرستیال احمد ضیا مسعود معرفي کولم، په ټاکل شوي ساعت یې په صدارت ماڼۍ کې دفتر ته ورغلم او له هغه ځایه یو ځای وزارت ته لاړو.

د معرفي مراسم د مطبوعاتو په نړیوال تالار کې ترسره شول، د وزارت د بېلابېلو څانگو زیات شمېر مامورین راغلي وو، تالار تیاره او هوا یې بویناکه او نمجنه وه، د لومړي مرستیال له وینا وروسته ښاغلي رهین وینا وکړه. نوموړي په خپله وینا کې وویل: «ښاغلی ځرم خوشاله نشي، ډېرې ستونزې دي، ته یوه دوپه وزارت ته راغلی یې». بیا یې د آزادۍ مطبعې د مالي ستونزو څو مثالونه راوړل. زه تر هغه مهاله د دوپه په دقیقه مانا نه پوهېدم. تر هغه وروسته چې زه یې پخپل دفتر کې د کار پر کرسی کښېنوم او مېلمانه رخصت شول له یو چا نه مې د دوپه د مانا پوښتنه وکړه، ځواب یې راکړ چې «دوپه هغه پوروړی چې خپل پور نشي ادا کولای» دا ښه خبر نه و او زه یې فکر کولو ته اړ کړم. وپوهېدم چې د دې وزارت پر مسلکي چارو سربېره چې په څلورو پراخو ساحو کې وې زه باید مالي او اداري چارو ته هم ځانگړې پاملرنه وکړم. هماغه و چې د خپلو لومړنیو اقداماتو په لړ کې مې د مالي او اداري اداره د معینیت کچې ته لوړه کړه او د توریزم نوی معین مې د توریزم او مالي او اداري معین په توگه ولسمشر ته وړاندیز وکړ. که څه هم دغه عنوان یو څه عجیب ښکارېدو خو زه مجبور وم چې دا کار وکړم. یوه ورځ په مجلس کې امرالله صالح د ملي امنیت عمومي رییس چې زما تر څنګ ناست و را ته وویل: «د وزیر په توگه به ستا بریا په لومړي گام کې دا وي چې وزارت دې په خبرونو کې راشي، تر اوسه چې اصلاً خلک د هغو نوم نه اوري، ځکه چې فعالیت نه لري».

د یادونې ده چې د چارو ادارې او د وزیرانو شورا دارلانشأ زما په وړاندیز د وزارت نوم پر «اطلاعات او کلتور» وزارت بدل کړ چې د کابینې له تصویب وروسته رسمي شو.

په اطلاعات او کلتور وزارت کې کار

د وزارت او د ښار په بېلابېلو برخو کې د هغو د نورو څانگو په دفترونو کې پر ظاهري چټلي او بې نظمۍ سربېره چې کله زه د ستونزو تل ته ور ننوتم وپوهېدم چې د ظرفیتونو او وړتیاو کچه ډېره ټیټه ده، پر کار د پوهو ځوانو او فعالو کدرونو نشتوالی، زما په لار کې تر ټولو ستر خنډ و.

د ساري په توګه د پلان ریاست داسې کس اداره کاوه چې پر انګلیسي او یا بله کومه بهرنۍ با اعتباره ژبه یې خبرې نشوای کولای په داسې حال کې چې دغه ریاست له بهرنیو هېوادونو، ملاتړ کوونکیو ادارو او مالیې وزارت سره د اړیکو دنده درلوده. د مالیې وزارت له دې اړخه ډېر شکایت درلود او زموږ وزارت ته یې په سپک نظر کتل. تیاتر، فلم جوړول، موسیقي، کتاب چاپول او نور بشپړ په ټپه ولاړ وو.

د ودانۍ پاکولو ډېرې ورځې واخیستې. د کار په لومړیو ورځو کې د اروپایي هېوادونو له شپږو سفیرانو سره «فرانسس ویندرل» زما دفتر ته راغی. ویندرل هغه مهال د اروپایي اتحادیې سفیر و. هغوی د ملي رادیو تلویزیون د برخلیک لپاره زما دفتر ته راغلي وو. د هالنډ سفیر غوښتل چې تشناب ته لاړ شي. ما تر دغه مهاله د وزارت د ودانۍ د بیارغاونې کار نه و پیل کړی. تر ټولو غوره تشناب د وزیر و چې د غولي کاشي یې مات شوي وو، په یوه کونج کې یې یوه خیرنه پلاستيکي پرده راځړېده چې شا ته یې پر یوه لرګینه کرسی د اوسپنې آبدان ایښی و. د تشناب هواکش فعال نه و، په داسې حال

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۹۹

کې چې کړکۍ یې هم نه درلوده. خدای پوهېږي چې په هغه ورځ د یوه افغان په توګه څومره وشرمېدم.

وزارت ته نږدې په ملي آرشیف کې د تاریخي اسنادو په واسطه چې زموږ ملي شتمني ده، مامورینو برقي منقلونه روښانول او پر هغو یې خواږه پخول، چې د هغو غوړیو شاوخوا غوړه او چټله کړې وه.

د وزارت او راډیو تلویزیون په ټولو څانګو کې په دفترونو کې د دیګ پخولو کلتور دود شوی و.

د وزارت په ودانۍ کې د وزیر خانه سامان «محمد طاهر» چې په «باشي صاحب» مشهور و، یو بوډا او شریف انسان و. د وزیر اړوند لوبښي یې په یوه وړوکې احاطه کې د یوه دهلیز په کونج کې په دوو پلاستيکي خیرنو تشونو کې مینځل. له فرهنګي معین نه مې وپوښتل: «دا څو عمومي وضعه ده، تاسو او وزیر صاحب ډوډۍ چېرته خوړله؟» نوموړي په ځواب کې را ته وویل: «ما او وزیر صاحب خپله ډوډۍ له جمیل هوټل نه راغوښتله». جمیل هوټل وزارت ته مخامخ پروت مېلمستون و. زیاتره کسان به چې له ولایاتو نه راتلل په دې مېلمستون کې به اوسېدل. وروسته خبر شوم چې وزارت د دغه هوټل هم پورې دی.

د مطبوعاتو د نړیوال تالار هوا بنده وه چې په لومړي پوړ کې و او د تشابونو له امله یې هوا ډېره بد بویه وه. د دې تالار تر څنګ وړکتون و. هغو مېرمنو چې په وزرات کې دنده درلوده او وړوکي ماشومان یې درلودل له دې وړکتون یې ګټه اخیستلای شوای. خو د هغو هم هوا بنده وه او د لوبو د وسایلو هم هېڅ درک نه و.

کله مې چې پرېکړه وکړه چې د مطبوعاتو نړیوال تالار ورغوم زیات وخت یې په پاکولو ولګېد، د پردو له شا نه یې بوتل او هډوکي را وایستل، په تالار

کې د هېواد د تاریخي شخصیتونو تصویرونه لگېدلي وو چې غیر هنري رسامي شوي وو. د ساري په توګه یو لاس اوږد او بل یې لنډ. د یوه پزه کره او د بل سترګه. ما دغه تصویرونه د هغو شخصیتونو سپکاوی وباله او د لرې کولو هدایت مې ورکړ.

د ملي ګالري ودانۍ چې نوې د «نګارستان ملي» په نامه نومول شوې وه او دغه نومول د وزارت لاسته راوړنه شمېرل کېده، په ډېره بده وضعه کې وه، د بامونو څڅوبی او له کرکيو نه د ګردونو ننوتلو د هېواد د نومياليو انځورګرانو هنري تابلوګانې چې یوازینۍ بېلګې وې له ګواښ سره مخ کړې وې.

په وزارت کې مې د ګوتو په شمېر ورځې تېرې شوې وې، یو مازیګر مې له ولسمشر سره د لیدو وعده درلوده. د ګلخانې په لوی صالون کې انتظار وم چې ښاغلی رهین راغی. نوموړی په هند کې د افغانستان د سفیر په توګه ټاکل شوی و. غوښتل یې چې امریکا ته د خپلې کورنۍ لیدو ته لاړ شي، له حامد کرزي نه د اجازې او مخه ښې لپاره راغلی و. په داسې حال کې چې دواړه له ولسمشر سره د ملاقات لپاره انتظار وو ده راته وویل چې د کار لومړیتوبونه مې څه شی دي، ما د خپلو کارونو د لومړیتوبونو په اړه لنډ معلومات ورکړل. له هغو جملې نه مې د کتابونو د چاپ یادونه هم وکړه، هغه په ځواب کې را ته وویل: «دا ښه مفکوره نه ده، د کتاب چاپ د خصوصي سکتور کار دی، نه د وزارت.»

وروسته خبر شوم چې وزارت تر اوسه پورې تر څلور ټوکونو لږ کتابونه چاپ کړي وو، خو زما نظر د اطلاعات او کلتور وزارت د دندو په باب بشپړ توپیر درلود. په هغه موده کې چې د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت دنده زما پر اوږو وه ټولټال ۳۳ عنوانه کتابونه د وزارت په تېره د بیهقي کتاب خپرولو موسسې له لوري چاپ شول، افغانستان د کتاب د نړیوال ستندرد د کتاب

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۰۱

نومره یا (ISBN) ترلاسه کړه. په داسې حال کې چې تر دې مخکې افغان خپرونکي اړ وو چې خپل کتابونه د یوه ګاونډي هېواد تر کود لاندې خپاره کړي. د وزارت نوي سلاکار «نجیب الله منلي» په دې کې ډېر زحمت وګاله. کله چې ما وزارت پرېښود ۱۴ عنوانه کتابونه او د مقالو ټولګې چاپ ته چمتو وو، په دې موده کې مې هڅه وکړه چې په بېلابېلو مناسبتونو د کتابونو نندارتونونه پرانیزم، د ساري په توګه د نوروز په مناسبت، د کتاب د نړیوالې ورځې په مناسبت، د خپلواکۍ د ورځې او داسې نور. په دغسې یوه نندارتون کې چې په کابل پوهنتون کې جوړ شوی و خپرندویانو د ۵،۱ میلیون افغانیو په ارزښت کتابونه وپلورل.

پر ۱۳۸۷ لمریز کال مې د بیهقي ریاست په چوکاټ کې د قرآن ټولنه جوړه کړه چې د قرآن کریم د خطي نسخې د خطاطۍ، لیکنې، تذهیب او اعرابو کار یې په کې زما د کار تر پایه تر ۱۶۹یم مخ پورې یانې د ۹مې پارې تر پيله رسېدلی و.

د بېلارې کوونکیو او غلطو تبلیغاتو لړۍ چې دې وزارت ته زما له نوماندۍ پیل شوې وه، زما د کار له پیل وروسته هم روانه وه. طلوع ټلويزيون هره ورځ زما پر خلاف د وزارت د کارونو په تړاو راپورونه خپرول.

د آيينې مرکز چې له آزادو رسنيو سره مرستې کولې او د فرانسويانو لخوا جوړ شوی لومړنی ځای و چې د وزارت د دندې له پیلولو وروسته یې زه لیدو ته ورغلم. «رضا دقتي» ایراني نښه فرانسوی چې د نړۍ له مشهورو عکاسانو څخه یو دی د دې مرکز مسوولیت یې پر اوږه و. نوموړی چې د مبارکۍ لپاره دفتر ته راغی، زما یو چوکاټ شوی تصویر یې چې همده اخیستی و ډالۍ راوړ. د خپل مرکز د لیدو بلنه یې راکړه.

څو ورځې وروسته د آينې مرکز ته ورغلم، د دوی له مسوولينو سره مې د دوی د فعاليتونو مستند فلم وکوت او يو شمېر دفتري څانگې مې يې وليدې. د مرکز ټولو کارکوونکيو زما تود هرکلی وکړ.

يوه يا دوې ورځې وروسته يو خبريال زما سکرتریت ته راغی او غوښتل يې چې د آينې په دفتر کې زما لخوا د ښځو عکاسانو د سپکاوي په تړاو زما نظر واخلي. ما له نظر ورکولو ډډه وکړه، ځکه دغه تور ما ته تر دې ډېر له ملنډو ډک ښکارېدو چې زه دې نظر پرې ورکړم. خو په حيراني مې وليدل چې دغه خبر خپور شو او ډېر تود غبرگون يې درلود، آن له هېواده بهر ته يې غږ ورسېد او د خبريالانو د دفاع د يو شمېر بنسټونو غبرگونونه يې هم را وپارول. تور داسې و چې گواکې ما د آينې مرکز د ليدو پر مهال چې کله يو شمېر ښځينه عکاسانو غوښتل زما تصوير واخلي ما په غوسه دوی ته وويل چې ښځې حق نه لري چې زما تصوير واخلي. ما په پيل کې په دوو دلایلو د دې تور پروا و نه کړه:

يو دا چې زه به ولې د يوې ښځينه عکاسې د تصوير اخيستلو مانع گرځېدم او دغه خبره نه رښتيا وه او نه معقوله. دوهم په دې دليل چې ما په اروپا کې ليدلي وو پخوا تر دې چې رسنۍ پر چا داسې تور پورې کړي سل ځله فکر کوي، ځکه د دروغو تور او تهمت قانوني تعقيب لري. خو په ډېره حيراني دلته مسأله بل ډول وه او هغو کسانو او ادارو چې ما يې تصور هم نشو کولای پر دې باور وکړ او غبرگون به يې ښود.

په همدې خاصه برخه او نورو برخو کې د نړيوالو اړوندو سازمانونو چلن زه پر دې وپوهولم چې لوېديز هېوادونه په عام ډول د ديموکراسۍ اصول يوازې د ځانونو لپاره غواړي، خو زموږ په څېر خلکو او هېوادونو ته نور متفاوت معيارونه لري.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۰۳

ما باید په وزارت کې ډېر کارونه ترسره کړي وای. ستونزه به هغه مهال زیاته شوه چې په ځینو اړخونو کې به له پخوا څخه د کړو اېښودل شویو بنسټونو سره مخ کېدم. د هغو سمول ډېر له ستونزو ډک او آن کله کله ناشوني و. له هغو څخه یو د بې جلبة او خپلسریو رسنیو رامنځته کېدل وو چې د قانون له منلو او پلي کېدا سره عادت نه وې، چې دې کار ته به اړ کېدلې سانسور به یې باله. لکه چې مخکې مې یې د مسلکي مسوولیت نه منلو مثالونو ته اشاره وکړه.

له یوې بې قانونه او بې جلبة دورې وروسته د نړۍ د منل شویو مسلکي اصولو چوکاټ ته د رسنیو وړننه ایستل چې په هغو کې د ژورنالیزم هغه لومړني اصول رعایت شي، پر رسنیو د فشار په مانا و. پر همدې دلیل په افغانستان کې اکثریت یې وسلې شوی ولس چې غږ یې هم نه درلود د هغو لوریو تر پرلپسې یرغل لاندې و چې په یو ډول یې کومه ټلويزیوني یا راډیويي فریکونسي تر لاسه کوله او یا یې د چاپي رسنۍ جواز لاسته راوړ. دې ډلې چې له هر چا سره غوښتل نابرابره جگړه کوله او د یوه هېوادوال شخصیت یې داغدار کاوه. په دې ډول فضا کې که د کومې رسنۍ خاوند یو خاص سیاسي لوری او موخه درلوده، له په خپل لاس کې رسنۍ څخه یې تر وروستي حده د هغو په ترلاسه کولو کې کار اخیستلای شو.

زموږ ټولنه د دیني، ټولنیزو او اخلاقي ارزښتونو خلاف خپرونو نه تر پزې راغلې وه. دوی په خپل کورني حریم د رسنیو له تېري نه په عذاب وو. ما په دې برخه کې څو ځله د رسنیو خاوندانو ته دا وویل چې:

«فریکونسي د ولس حق او شتمني ده، تاسو دغه حق په خپل لاس کې اخیستی. باید د ولس د ارزښتونو او گټو درناوی وکړئ.» خو بیا بیا یې زما په تړاو وویل او ولیکل چې: «ملي گټې یانې څه؟ موږ د ملي گټو تعریف نه

لرو.» د تلويزيونو په اصطلاح طنز په پروگرامونو په وار وار په ډېره بې هنري د خلکو د سپکاوي او شخصيت توهين کاوه. په داسې حال کې چې د قرباني شويو کسانو له حقونو څخه دفاع سانسور گڼل کېدو. دغه ډول بې مسووليتي او له هغو څخه د لوېديزو سازمانونو او افرادو دفاع د ټولنې د معنوي او دفاعي ارزښتونو له ماتېدو پرته بله پايله نه درلوده چې دا کار شعوري ترسره کېدو. ځکه هر ملت چې خپلو ارزښتونو ته درناوی ولري، هېڅکله د چا غلام کېږي نه.

د ملي راډيو-تلويزيون د برخليک مسأله

کله چې وزارت ته راغلم يوه توده او جنجالي مسأله چې زما په مخ کې وه چې بايد حل کړې مې وای هغه د افغانستان د ملي راډيو-تلويزيون برخليک و. دغه رسنۍ سره له دې چې په زړه پورې پروگرامونه يې نه لرل او په خپرونو کې يې نوښت ډېر لږ ليدل کېدو، خو د دولت د رسمي ژبې په توگه يې زيات ارزښت او اعتبار درلود. د ډله ييزو رسنيو قانون وزارت ته زما له راتلو مخکې له يو لړ تعديلاتو سره د کابينې له تصويب وروسته پارلمان ته استول شوی و. په دې قانون کې مهم بحث ملي راډيو-تلويزيون خپلواک کېدل وو.

د لوېديزو والو او د ملي راډيو-تلويزيون د برحال رييس هڅه دا وه چې دغه اداره د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت له بدنه بېله کړای شي، د ساري په توگه لکه د «بي. بي. سي» د يوه خپلواک بورډ لخوا اداره شي. دغه بورډ هم د «محمد موسی معروفی» په مشرۍ جوړ شوی و، چې د راډيو-تلويزيون عمومي رييس د هغو پروانه درلوده. د هېواد وضعې ته په پام ما د ملي راډيو-تلويزيون غير دولتي کېدل په گټه نه بلل. په دې تړاو مې له ولسمشر سره خبرې وکړې هغه هم همدغسې فکر کاوه. موږ دواړه په دې نظر وو چې د

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۰۵

افغانستان دولت کمزوری دی، بهرنيان دلته پوځي، سياسي او استخباراتي حضور لري. بل لور ته همدغه بهرنيان له لازمي څارنې او کنټرول پرته د بېلابېلو رسنيو په جوړولو او پياوړي کولو بوخت دي.

دې وضعیت ته په پام دا نشو کېدای چې د یو شمېر لوېدیزو هېوادونو په تقلید د دولت له لاسه یوازینی غریزه او تصویري رسنۍ و ایستل شي. خو لوېدیزو په تېره اروپايي هېوادونو او وروسته امریکا متحده ایالاتو په ډېره لېوالتیا دغه مسأله تعقیبوله او له بېلابېلو لارو یې هڅه کوله چې ما پر دې قانع کړي چې ملي راډیو-ټلوویزیون خپلواک او یا په اصطلاح عامه خدماتو ته وسپارل شي.

په وزارت کې زما د کار په لومړیو ورځو کې د اروپايي اتحاديې استازی فرانسس ویندرل د دې اتحاديې له څو سفیرانو سره زما دفتر ته راغلل، د ملي راډیو-ټلوویزیون د غیردولتي کېدو د گټو په باب یې اوږدې خبرې راسره وکړې. هغه ژمنه وکړه چې زه د دوی له دې غوښتنې سره توافقی وکړم، نو له وزارت سره به مالي مرسته وکړي او د ملي راډیو-ټلوویزیون د پیاوړتیا لپاره به تر ۶۰ میلیون یورو زیاتې پیسې ځانگړې کړي.

د رسنیو قانون د ولسي جرگې په اړوند کمېسیون کې تر مطالعې او ارزونې لاندې و. حاجي محمد محقق د دې کمېسیون رییس و. د یاد قانون په حقوقي اړخ کې ستونزې وې. په ځانگړې توگه د راډیو-ټلوویزیون د غیردولتي کېدو په تړاو. د ولسي جرگې ديني-فرهنگي او تعلیمي کمېسیون له وزارت نه وغوښتل چې د قانون په تړاو خپل نظر ولسي جرگې ته واستوي او د هر اړخیزې ارزونې لپاره خپل استازي کمېسیون ته ور معرفي کړي. ما د وزارت له حقوقي مشاورینو هر یوه «سید یوسف حلیم» چې هغه مهال د عدلیې وزارت د تقنین رییس و او د دې کړنې د لیکلو پر مهال د سترې

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۰۶

محکمې رییس او د هېواد قاضي القضاۃ دی. استاد نصرالله ستانکزي او استاد گل رحمان قاضي سره تر پرلپسې مشورو وروسته د وزارت نظر د ولسي جرگې اړوند کمېسیون ته واستاوه او استازي مې هم پر قانون د گډ کار لپاره ور معرفي کړل.

پر دې سربېره دوه ځله پخپله د استاد محقق کور ته کارته سه ته ورغلم او د قانون ټولې نیمگړتیاوې او د ملي راډیو-ټلوویزیون د غیر دولتي کېدو زیانونه مې ورته په تفصیل وویل.

ما له دې لیدنو څخه داسې انگېرله چې نوموړی راسره موافق و. خو وروسته جریاناتو وښودله چې ښاغلي محقق د لوېدیځوالو د غوښتنو له مخې عمل کاوه. د لوېدیځو هېوادونو سفیرانو په منظم او سیستماتیک ډول پارلمان ته تگ راتگ درلود او د ملي راډیو-ټلوویزیون د غیر دولتي کېدو په اړه یې له خپل نفوذ څخه کار اخیست. د ژورنالیستانو یو شمېر اتحادیو او بنسټونو هم چې د لوېدیځوالو له لوري ورسره مرستې کېدې، په دې مسأله کې له هغوی سره مرسته کوله.

د ملي راډیو-ټلوویزیون دننه ستونزې

لکه چې پخوا مې یادونه وکړه ولسمشر له پيله د ملي راډیو-ټلوویزیون له خپرونو خوښ نه و. پخوا تر دې چې زه د مطبوعاتي چارو سلاکار شم هغه بیا بیا د اطلاعاتو او فرهنگ له وزیر څخه وغوښتل چې په دې برخه کې د اصلاحاتو او سمون اقدام وکړي. ظاهراً دې کار نتیجه نه وه ورکړې. وروسته بیا په دغه مسأله کې دوه ځانگړي مجلسونه جوړ شول چې زه هم پکې وم. په دې دواړو مجلسونو کې ولسمشر بېله دې چې کومه مثبتة پایله ترلاسه کړي، وزیر او د راډیو-ټلوویزیون دوو درې تنو ته چې په مجلس کې حاضر

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۰۷

وو په غوسه او توندو الفاظو غونډې ختمې کړې. وزیر ته یې وویل: «ته د دې کار له ترسره کولو ناتوانه یې یوازې له مړیو سره دې سروکار دی.» ولسمشر د دې رسنۍ په خپرونو کې د اصلاحاتو او سمون لپاره پر ۲۰۰۵ کال کې «نجیب الله روشن» د هغو عمومي رییس ټاکلی و. ما ښاغلی روشن هېڅکله نه و لیدلی او نه مې پېژاند. نوموړی د ښاغلي سپنتا ملگری او ایډیولوژیک انډیوال و چې له ده سره یې ګډه سیاسي سابقه درلوده. کوم بدلونونه چې ښاغلي روشن د ملي راډیو-ټلوویزیون په خپرونو کې راوستلي وو ظاهراً د ولسمشر د قناعت وړ نه وو. نوموړي یو شمېر ځوانان دې ادارې ته راوستلي وو او لوړ ډالري معاشونه یې هغو ته ورکول، دا چې د ده مالي سرچینې کومې وې معلومه نه وه.

دغه شمېر چې ښایي اویا تنو ته رسېدل په اداره کې یوه لوړه او بشپړه بېله طبقه رامنځته کړې وه. هغوی له پخوانیو کارکوونکیو سره نه یوازې دا چې هېڅ اړیکې نه درلودې بلکې له هغوی سره یې له سپکاوي ډک چلن کاوه. پخوانیو مامورینو ځانونه ګوښه شوي بلل او فکر یې کاوه چې حق یې تر پښو لاندې کېږي. هغوی په ډېرو سختو شرایطو کې هم دغه اداره نه وه پرېښې او د آرشیف په شمول یې د ادارې ټول هست او بود خوندی ساتلي وو. اوس یې هم په ډېره لږه حکومتي تنخوا کار کاوه.

پر دې ټولو سربېره په یوه مجلس کې چې د ولسمشر په دفتر کې مو درلود او په هغو کې ښاغلی رهین او د ملي راډیو ټلوویزیون مرستیال «ښاغلی نادر احمدي» هم وو ځکه چې ښاغلی روشن له هېواده د باندې و، ما ولیدل چې ولسمشر د ښاغلي احمدي په ځواب کې د روشن او د هغه له ځوانانو کلکه ننگه وکړه او وې ویل: «تاسو خو نشئ کولای، پرېږدئ چې ځوانان کار وکړي.» ولسمشر د راډیو-ټلوویزیون له رییس نه د وزیر شکایتونو ته هم

غور نه نیو. په دې ډول راډیو-ټلويزيون له وزارت نه عملاً خپلواک فعالیت کاوه او ټول واک یې د عمومي رییس او هماغه غیر دولتي تشکیل په لاس کې و چې عمومي رییس ورته جوړ کړی و.

زه په دغسې وضعیت کې د وزارت په دنده وگومارل شوم. ښاغلي روشن په پیل کې هڅه کوله چې ما راضي وساتي او پخپله خپلسرۍ ته دوام ورکړي. د ساري په توگه زما د کار د پیل په لومړیو اونیو کې کې د بهرنیو خبرونو څانگه د المان د «دویچ ویله» په مرسته په نوې بڼه پرانیستل شوه. د پرانیستې په مراسمو کې د افغانستان او المان د بهرنیو چارو وزیرانو د راډیو-ټلويزيون عمومي رییس بدرگه کاوه، زه هم هلته حاضر وم خو د یوه ناباللي مېلمه په څېر. د پټۍ له پرېکولو وروسته ښاغلي روشن را ته وویل: «وزیر صاحب تاسو ته مو په هغه سټوډیو کې یوه مرکه چمتو کړې او موږ د جرمني د بهرنیو چارو له وزیر سره یوې بلې سټوډیو ته څو چې هلته یو ټلويزیوني بحث لرو.»

زه د خپلې مرکې لپاره لاپم او دوی درې واړو په الماني ژبه خپل پروگرام مخې ته بوت.

ښاغلی روشن پوهېدو چې د ولسمشر له ماشومانو سره مینه ده، د جمعې یوه ورځ یې هغه ته بلنه ورکړه او په سټوډیو کې یې د ماشومانو پروگرام ورته جوړ کړ. خو ولسمشر چې څه هیلې درلودې په تېره د یوې ملي رسنۍ په توگه یې چې د ملي ارزښتونو او سیاستونو په دفاع او د هېواد د فرهنګي شتمنۍ د غبرگون په اړه د ملي راډیو-ټلويزيون فعالېدل غوښتل هغه هیلې یې پوره نه شوې.

په ملي ټلويزيون کې په ډېر دقت د یوې ذایقې او یوه ځانګړي فکر لپاره کار کېدو او یوه ځانګړي گروپ پر هغو واکمني درلوده. دې گروپ یو

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۰۹

شمېر دولتي مامورين په تمه کړي او له ځان سره يې ملگري کړي وو. دغه گروپ د رياستونو او مديریتونو د ترلاسه کولو لپاره، د سکتوري دندو په څېر د اداري پړاوونو له بشپړولو پرته خپل کار ته دوام ورکاوه. ښاغلي روشن د ملي راډيو- ټلويزيون په غير دولتي کېدو هم زړه تړلی و. ده فکر کاوه چې له دې کار سره به له اطلاعات او کلتور وزارت نه بېغمه شي.

په پايله کې يوه لويه جبهه جوړه شوې وه او د وزارت له تشکيلاتو نه يې د راډيو- ټلويزيون د ايستلو لپاره ډېر توند کار کاوه. په دې جبهه کې بهرنيان او له دوی سره تړلي کورني کسان وو چې هر لوري په دې مبارزه کې خپلې خپلې گټې لټولې. بهرنيانو غوښتل چې له حکومت نه غږ واخلي چې د اړتيا پر مهال حکومت او ولسمشر خپل غږ ولس ته و نه رسولاى شي. د بهرنيو لوريو لخوا جوړ شوي بنسټونه او اتحاديې د خپل «فنا» په غم کې وو. د يو شمېر رسنيو مسوولين او د پارلمان غړي چې زه يې ښه نه اېسېدم او فکر يې کاوه چې زه يو توندلاری مسلمان او متعصب پښتون يم، زما د کمزوري کولو په نيت او بالاخره زموږ د بهرنيو چارو وزارت په پراخ ملاتړ ښاغلي روشن پر دغه ملي اداره د خپلو فکري او سياسي ملگرو د حاکميت ټينگولو په خاطر له بهرنيانو سره په گډه يو بل ته لاسونه سره ور کړل، له اطلاعات او کلتور وزارت نه د ملي راډيو- ټلويزيون د خپلواک کولو او د عامه خدماتو رسنۍ پر بدلولو شعارونه يې تاوده کړل او زما پر خلاف ډگر ته را ووتل.

پر «۲۰۰۶» ز کال «سيف ساحل» د ملي راډيو رييس تقاعد شو، ما ته راډيو ډېر ارزښت درلود، ځکه چې د افغانستان په هر کلي او بانډه کې اورېدل کېده. که موږ ښې خپرونې درلودای د نا امنیو ځينې ستونزې هم چې نوې را پيدا شوې وې حل کېدای شوای.

ښاغلی روشن له معمول سره سم په المان کې و، د هغه له مرستیال نادر احمدي سره مې چې د عمومي ریاست سرپرست هم و د وړ شخص په باب مشوره وکړه، د ده په مشوره مې «عبدالغني مدقق» چې له پخوانیو کارکوونکیو او د ټلويزيون له نطقانو څخه و دې کار ته غوره کړ. ښاغلی مدقق فعال ځوان و، تر دې وروسته چې د نوموړي د ټاکل کېدو چارې بشپړې شوې او د ولسمشر منظوري راغله د اصولو له مخې هغه ادارې ته چې تر دې وروسته یې مسوولیت ور په غاړه و باید رسماً ور معرفي شوی وای. د وزارت اداري معین د نوموړي د معرفي کولو لپاره ورغلی و، خو ښاغلي روشن چې اوس هېواد ته راستون شوی و، په ډېر سپک چلن د ملي راډیو د نوي رییس له معرفي کولو انکار وکړ، پر دې سربېره یې په گواښنه لهجه ویلي وو: «زه نه غواړم چې ښاغلی مدقق د ملي راډیو رییس شي زما کانديد بل څوک دی.»

په هر صورت ښاغلی مدقق رسماً معرفي شو او هغه سره له دې چې عمومي رییس یې د کار په مخکې ستونزې جوړولې عملي کار یې هم پیل کړ، که څه هم په کار کې یې ځنډ او ستونزې راغلې.

دا لومړی ځل و چې د ملي راډیو-ټلويزيون رییس عملاً زما په مخ کې ودرېد او د اداري اصولو په ترښو لاندې کولو یې آن د ولسمشر له لاسلیک منلو څخه هم ډډه وکړه، خو لویه ستونزه دلته وه چې په ملي راډیو-ټلويزيون کې د داسې یوه گروپ ځای پر ځای کولو چې هېڅ رسمیت یې نه درلود او مسوولیت ته یې غاړه نه اېښودله، بیا هم په خپرونو کې د ښاغلي روشن لخوا ډېر لږ ظاهري بدلون راغی او بس. د هرې ورځې په تېرېدو د ملي راډیو-ټلويزيون پخوانیو مامورینو او کارکوونکیو لا زیات ځانونه

ګوښه شوي او بې واکه احساسول. په ځانګړې توګه دا چې د دوی دولتي معاشونه د عمومي رییس د ګروپ په پرتله ډېر لږ او په هېڅ شمار وو. زه په ستونزمن حالت کې وم. له یوه پلوه ولسمشر د خپرونو سمون غوښت او زه د مسوول په توګه ورته ځواب ویونکی وم. بل لور ته ښاغلي روشن چې په ملي راډیو-ټلوویزیون کې د مطلق حاکمیت کومه فضا جوړه کړې وه د بهرنیو چارو د وزیر په فعاله همکارۍ یې په بهرنیو کړیو او سفارتونو کې زما د منفي تصویر خپرولو هڅه کوله. هغوی زه د بیان د آزادۍ او د ښځو د حقونو او نورو د مخالف په نامه معرفي کولم. له همدې لارې یې د ملي راډیو-ټلوویزیون د غیردولتي کېدو او د عامه خدماتو په رسنۍ د بدلېدو لپاره ډېره استفاده کوله.

وخت تېرېدو خو د خپرونو او خبري سرویس د غوره والي څرک نه تر سترګو کېدو. په خبري برخه کې د ښه والي د راتلو لپاره باید د هغو مدیریت یانې په ملي راډیو-ټلوویزیون کې د «اطلاعاتو مدیریت» کې اصلاحات راغلي وای او ښه فعال شوی وای. د همدې لپاره مې تصمیم ونيو چې د مدیر پر ځای یې د ټلوویزیون یو پخوانی خبریال «جمال کوتوال» راولم. زما دغه تصمیم د ټلوویزیون د غیر رسمي تشکیل پر مزاج ښه و نه لګېد، ماسپینین مهال یې احوال راکړ چې دغه ګروپ له ښاغلي روشن نه چې بیا هم په بهر کې و دا هدایت اخیستی دی چې د شپې د اتو بجو خبرونو د خپرېدو اجازه دې نه ورکوي.

وې ویل چې د اطلاعاتو د ادارې کارکوونکیو اعتصاب کړی دی او د دې ادارې په مشرۍ کې چې کوم بدلون راغلی، دوی ورسره مخالف دي. د ملي راډیو-ټلوویزیون له عمومي مرستیال او سرپرست ښاغلي نادر احمدي سره مې تماس ونيو او د وضعیت پوښتنه مې ترې وکړه. نوموړي را ته وویل: «په

نوي ټاکنه څوک اعتراض نه لري، يوازې هماغه يو گروپ دی چې نور يې هم د اطلاعاتو په اطاق کې د عمومي رييس په هدايت راټول کړي او اعتصاب ته يې هڅوي. حقيقت دا دی چې نور کارکوونکي له دې گروپ نه ډېره کرکه لري، خو ورته ويل کېږي چې دا د عمومي رييس صاحب امر دی.»

ښاغلي نادري ته مې وويل چې د دې کار مخه ونيسي او پرېږدي چې ملي راډيو- ټلويزيون د گوتو په شمېر کسانو چې رسميت هم نه لري د عقدو او ځان غوښتنو ښکار شي، خو و مې ليدل چې زما له نېغې مداخلې پرته به دغه موضوع حل نشي او د دغه مطلقي ادارې پر وړاندې چې پرې تېل شوې وه د ډېرو کسانو جرئت ترې اخيستل شوی و.

ځکه خو مې تصميم ونيو چې پخپله راډيو ټلويزيون ته ورشم، د اطلاعاتو په مديريت کې ستونزه حل کړم. کله چې د اطلاعاتو لوی اطاق ته ورننوتم زيات شمېر کارکوونکي او نطاقان ناست او له کاره يې لاس اخيستی و. ښايي شمېر به يې د ۴۰ تنو په شاوخوا کې و. ورته و مې ويل:

«څوک اعتراض لري او اعتراض يې پر څه دی؟» د دوی له منځه يوازې يو ځوان د «سنجر سهيل» په نامه جگ شو او وې ويل: «تر څو زموږ پخوانی مدير بېرته رانښي، موږ کار نه کوو او نن شپه د ټلويزيون خبرونه هم نه خپريږي.» ما ښاغلی سهيل د پېښور له وخته پېژانده. نوموړي زموږ کور ته په نږدې مارکيټ کې کار کاوه. د ليک لوست سره يې مينه وه. ما به د وطن مجلې نوې گڼه چې هر کله به راوټه ده ته ورکوله. نوموړی يې له لوستونکيو او مينه والو څخه و، کله به يې کوم شعر هم د خپرولو لپاره را کاوه چې له لږ سمون وروسته به په مجله کې خپرېده.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۱۳

د نوموړي دلایل د قناعت وړ نه وو، په ځانگړې توگه دا چې نوموړی له هغو کسانو څخه و چې د رسمیت د نه درلودو په دلیل یې اصولاً په دغه اداره کې باید دنده نه درلودای، هغه هم په داسې یوه مهمه برخه کې. وروسته د ده د خبرو په تأیید د راډیو-ټلوویزیون یوه پخواني خبریال خبرې وکړې. پوښتنه مې وکړه چې بل څوک د ویلو لپاره څه لري؟ چا ځواب را نه کړ، ما په اداره کې د بدلون راوستلو دلایل ورته وویل او زیاته مې کړه چې په اداره کې د بدلون راوستل د وزیر له واکونو څخه دي چې څه ډول لازمه ویني، عملي کېږي. بیا مې ورته وویل چې څوک د وزارت پر تصمیم اعتراض لري پر خپل ځای دې ودرېږي. درې تنه ودرېدل، نور پخپلو ځایونو ناست وو. و مې ویل: «تاسو چې اعتراض لرئ او شمېر مو هم درې تنه دی، رسمیت هم نه لرئ، مهرباني وکړئ له اطاقه ووځئ، نور دې خپلو کارونو ته دوام ورکړي.»

دغه درې تنه چې یوه نجلی او دوه ځوانان وو له اطاقه ووتل، نور له خپلو ځایونو راپورته شول او کار یې پیل کړ. ما ورته وویل: «له نطاقانو نه نن څوک نوکړي دي» ځواب یې راکړ: «ماری مطمئن» ورته و مې ویل چې ټول خپل کار ته د پخوا په څېر دوام ورکړي.

په هغه شپه د شپې د اتو بجو تر خبرونو خپرېدو پورې د اطلاعاتو په مدیریت کې پاتې شوم. چې خبرونه پای ته ورسېدل کور ته ستون شوم. له دې پېښې وروسته د ښاغلي روشن د غیر رسمي او غیر قانوني گروپ تر بشپړ ایستلو پورې پر ما ډېر فشارونه راغلل. ښاغلي روشن به هر وخت د ولسمشر له دفتر سره اړیکه نیوله او گواښ به یې کاوه چې استعفا به ورکړي. ښاغلي سپنتا پر ولسمشر فشار راوړ او ویل به یې: «رییس صاحب زما له

یوازیني ملګري نه دفاع نه کوي، یو متعصب او مستبد ګروپ یې د کار خنډ کېږي، که نوموړی استعفا ته اړ شي، زه هم استعفا ورکوم.»

په کورنیو او بهرنیو رسنیو کې توند تبلیغات کېدل او داسې ویل کېدل چې ګواکي ما د خپلو ساتونکیو په زور د راډیو-ټلوویزیون زیات شمېر برحال کارکوونکي له دې ادارې څخه شړلي دي. په همدې لاندو کې د ملګرو ملتونو د سرمشري ځانګړی استازی یا د یوناما مشر چې یو الماني و زما دفتر ته راغی. نوموړي د ملي راډیو-ټلوویزیون له عمومي رییس نه دفاع کوله او هڅه یې کوله چې ما ته دا را وښيي چې د نوموړي او یا د هغه د همکارانو په برطرفولو به د ولسواکۍ او بیان آزادۍ پر خلاف لوی جرم وکړم. ورته و مې ویل: «که په المان کې تصمیم ونیول شي چې د پلاني ټلوویزیون رییس دې له دندې لرې شي، آیا زموږ سفیر به چارواکیو ته ورشي او پر هغه به اعتراض وکړي؟» ورته و مې ویل: «دا زموږ هېواد دی او موږ دلته د قوانینو په رڼا کې له خپلو ګټو سره سم عمل کوو.» زموږ مجلس په ډېره بده فضا کې پایته ورسېد او ما هغه آن د دفتر تر دروازې بدرګه نه کړ.

ښاغلي روشن له څو رسنیو سره چې زما د کار له پیله زما پر خلاف په تبلیغاتو بوختې وې، تر مرکو وروسته چې د ده د بهرنیو ملاتړ کوونکیو فریادونه هم اوچت شول ده له دندې استعفا وکړه او له خپل مرستیال ښاغلي احمدي څخه یې هیله وکړه چې د مخه ښې پر مهال یو شمېر مامورین ورته حاضر کړي او له هغه شېبو څخه فلم هم واخلي.

د پالیسي او عمل ګروپ یا (PAG) Policy Action Group

له ۲۰۰۵ څخه د ناامنیو نښې د منظمو او سازمانی شویو پېښو په بڼه را څرګندې شوې. د هېواد جنوبي ولایتونه د داسې پېښو شاهد شول چې تر شا یې منظم پروګرامونه ښکارېدل. تر دې وړاندې هم په افغانستان کې

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۱۵

داسې پېښې کېدې خو هغه نامنظمې او تیت او پرک وې. زه پر ۲۰۰۳ کال له یوه جگپوړي پلاوي سره د ترجمان په توگه ارگ ته تللی وم. په هغه مجلس کې حامد کرزي فرانسوي وزیر ته وویل چې دوی راپور لري چې پاکستان د هغه طالبانو په تنظیم او وسله وال کولو لاس پورې کړې چې غواړي په افغانستان کې نا امنی راولي. نوموړي له فرانسویانو وغوښتل چې د اروپايي اتحادیې په کچه له دې کار څخه د پاکستان د ایسارولو په اړه مرسته وکړي. د وخت په تېرېدو سره دغه فعالیتونه لا منظم کېدل. د ارزگان او زابل ولایتونه له هغو جملې څخه وو چې دغه ډول فعالیتونه پکې پیل شول. وروسته بیا د هلمند او کندهار نوبت راغی.

نامنیو او د ترهگری پېښو حکومت او ولسمشر په اندېښنه کې واچول. زه پخپله د اطلاعات او کلتور د وزیر په توگه په اونۍ کې یو ځل له خپلې کورنۍ سره په وردگو ولایت کې خپل کلي ته تلم او ماښام به له هغه ځایه کابل ته را خوځېدم. زیاتره وختونه به مو د ماښام لمونځ د سالارو په بازار کې ادا کاوه چې وروسته دغه ځای د ولایت تر ټولو په خطرناک ځای بدل شو. له یوې مودې وروسته مې خپلوانو په تیاره کې له سفره منع کړم او څو اونۍ وروسته یې را نه هیله وکړه چې د احتمالي خطرونو له امله باید کلي ته له تلو ډډه وکړم.

ولسمشر تر دې ډېر پخوا د هېواد په ځینو برخو کې د نا امنیو پېښو ته پام و. هغه مهال چې ما په ارگ کې د تحلیلگر او وروسته د مطبوعاتي سلاکار په توگه دنده درلوده، ولسمشر د چارو ادارې ته دنده سپارلې وه چې د هېواد د بېلابېلو ولایتونو سپین ږيري او د خلکو استازي را دعوت کړي. نوموړي له ما وغوښتل چې په دې ټولو ناستو کې ورسره حاضر وم. ولسمشر په هر ځل د درې-څلورو ولایتونو له قومي مشرانو سره د چار چنارونو تر سیوري

لاندې لیدل، د هغوی خبرې به یې اورېدلې، د نا امنۍ د مخ په زیاتېدو دلایل یې ترې پوښتل او له هغو سره د مقابله او حل لارې به یې ترې غوښتلې. له دې سره یې هممهاله پر همدغه مسأله نړیوالې ټولنې او د هغوی له قوماندانانو سره په سیاسي او پوځي کچه په منظم ډول بحثونه کول.

په دې لړ کې په یوه غونډه کې چې د امریکا، د دوی د متحدینو، ملګرو ملتونو او ایساف له سیاسي او پوځي استازيو سره په ارګ کې ماسخوتن مهال جوړه شوه ولسمشر په دې تړاو خپله اندېښنه وښوده او د دې چارې لپاره یې د یوه منظم میکانیزم غوښتنه وکړه. ما لومړی ځل په دغه مجلس کې ګډون کړی و چې ښایي په دې مسأله کې دا دوهمه غونډه وه. له افغان لوري زیاتو وزیرانو په دې کې ګډون کړی و. د غونډې پایله دا وه چې په ځینو ولایتونو کې د نا امنیو د ډېرېدو سببونه د بیارغاونې او په اقتصادي برخه کې د کار پخوالی، د بېلابېلو دولتي ادارو ترمنځ نه همغږي په تېره په امنیتي سکتور کې دغه ستونزه او خلکو ته د حکومت له لوري په مثبت پیغام رسولو کې ناتواني ده. د دې ستونزو د لرې کولو او د ولس او حکومت ترمنځ د واټن د راکمولو لپاره پرېکړه وشوه چې یو شریک میکانیزم د «پالیسي او عمل ګروپ» په نامه جوړ شي، په دې میکانیزم کې هم بهرنیانو او هم افغانانو په ګډه کار کاوه. د عمل او پالیسي ګروپ (پالیسي اکشن ګروپ) درې ستنې درلودې: یوه امنیتي ستنه، دوهمه د بیارغاونې او درېمه یې د تبلیغاتو او اړیکو.

د پالیسي او عمل ګروپ عمومي رییس پخپله ولسمشر و چې په میاشت کې یو ځل او یا له اړتیا سره سم د ده تر مشرۍ لاندې غونډه جوړېده.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۱۷

پرېکړه وشوه چې د ملي امنیت شورا په دفتر کې دغه گروپ خپلې اونیزې غونډې منظمې جوړې کړي چې مشري به یې د امنیتي ستنې د ملي امنیت د سلاکار پر غاړه وي.

د بیارغاونې د ستنې مشري د پوهنې وزیر «محمد حنیف اتمر» او د اړیکو د ستنې مشري زما «د اطلاعاتو او کلتور وزیر عبدالکریم خرم» پر غاړه وه. په دې ډول موږ هره اونۍ د امنیت شورا په دفتر کې په ارگ کې د «ډاکتر زلمي رسول» په ریاست د امریکا متحده ایالاتو، برېتانيا، استرالیا، هالنډ له سفیرانو او د اروپایي اتحادیې له سفیر چې هغه مهال فرانسس ویندرل و، د یوناما له رییس، د ایساف او امریکایي او بریتانوي ځواکونو له قوماندانانو سره د یوه مېز په شاوخوا راټولېدو. د ترسره شویو کارونو راپورونه مو وړاندې کول او د نویو چارو د ترسره کولو لپاره مو دندې اخیستې.

د دفاع او کورنیو چارو وزیران او د ملي امنیت رییس د دې غونډو له دایمي غړیو څخه وو. د کلیو د پراختیا او رغاونې وزیر په منظم ډول په دې غونډو کې برخه اخیسته او نور وزیران د اړتیا له مخې غونډې ته رابلل کېدل. د اونۍ په اوږدو کې د هرې ستنې رییسانو د خپلو وزارتونو د ورځنیو کارونو تر څنګ د خپل گروپ دندې هم مخ ته وړې.

ښاغلی اتمر په دې دلیل چې گواکې د کلیو پراختیا او رغاونې په وزارت کې ښه ځلېدلی و او بریالی وزیر پیژندل کېدو د پالیسي او عمل د بیارغاونې د ستنې د مشرتابه په توګه راغی.

بهرنیانو د گروپ په غونډو کې زیات یادښتونه اخیستل، کتابچې به یې ډکې کړې، خبرې به یې هم ډېرې کولې، خو تر پایه مې د دوی لخوا داسې د حساب وړ کار چې ترسره کړی یې وي و نه لید.

د ولسمشر تر مشرۍ لاندې عمومي غونډې ډېرې لږ کېدلې.

هرې ستنې پخپل نوبت اونیزې غونډې درلودې. د تبلیغاتو او اړیکو د ستنې غونډې چې په اطلاعاتو او کلتور وزارت کې تر سره کېدې د امریکا او بریتانیا د سفارتونو استازيو، د یوناما، امریکایي پوځ، د ایساف د تبلیغاتو د څانګې استازيو پکې ګډون کاوه. د امریکا د نړیوال انکشاف ادارې (USAID) استازي، له افغاني اړخه د حج او اوقافو وزارت، ملي راډیو-ټلويزیون، د اړتیا پر مهال د وزارت د نورو څانګو استازيو او د ملي امنیت شورا د دفتر استازي ګډون کاوه. زموږ دنده دا وه چې د دولت مثبت پیغامونه خلکو ته ورسوو. له هغوی سره اړیکې ټینګې کړو او د بیارغاونې چارې خلکو ته منعکسې کړو. موږ باید خلکو ته حقایق رسولي وای چې د مخالفینو د تبلیغاتو تر اغېز لاندې نه وای راغلي او پر دې باوري شوي وای چې حکومت د ولس د خیر او سوکالۍ لپاره مهم کارونه تر سره کړي او نور مهم کارونه به ترسره کړي.

په دغسې یوه غونډه کې ما وړاندیز وکړ چې هر وزارت او مرکزي او محلي اداره باید ویندوی ولري، ځکه چې اطلاعات او کلتور وزارت او د ولسمشر ویندوی نشي کولای د بېلابېلو وزارتونو د تخنیکي مسایلو په باب په ښه ډول توضیحات ورکړي. له دغه وړاندیز نه بهرنيانو ډېر تود هرکلی وکړ. هماغه و چې زموږ په حکومت کې د ویندوی او د ویندوی د مرستیال بازار ډېر تود شو. د دې ویندویانو یو شمېر یې په هغه مرکز کې چې وروسته موږ جوړ کړ وروزل شول. بهرنيانو له دې سره ډېره مینه وښوده چې د دوی له نظره د ځینو مهمو وزارتونو د ویندویانو دفترونه په ښو وسایلو سنبال کړي او له ویندویانو سره یې نږدې اړیکې ولري. دغه لړۍ بالاخره تر دې پورې ورسېده چې د ځینو وزارتونو د ویندویانو په ټاکلو کې بهرنيانو نېغ نظرونه

ورکول او وزیر به یې په یوه ښه دې ته اړ کاوه چې د دوی د نظر وړ سړی خپل ویندوی وټاکي.

د بهرنیانو نظر او چلن به کله کله په دې برخه کې د ملنډو ښه غوره کړه او زه به یې اړ کړم چې مخالفت ورسره وکړم. په دې لړ کې د امریکا د نړیوال انکشاف ادارې (USAID) استازې «مېرمن رابین جانسن» نظر ډېر حیرانوونکی و. د نوموړې د هوایي او غیر عملي وړاندیزونو او آمرانه مداخلو په سبب زه مجبور شوم چې توند مخالفت ورسره وکړم.

د یادې مېرمنې له وړاندیزونو یو دا و چې له جگړې نه د مخالفو جنګیالیو د راگرځولو او په جنوبي ولایتونو کې د خلکو د ملاتړ د ترلاسه کولو لپاره لاره دا ده چې روان تختونه چې په ښه ډول ښکلي شوي وي او پر سر یې د موسیقي او سندرو ډلې وي، خلکو ته سندرې ووايي او دې ولایاتو ته واستول شي. تر څو د خلکو عام ملاتړ را خپل کړي او هغوی له جگړې او جگړه مارو نه لرې کړي. د دې مېرمنې دې ته ورته نورو وړاندیزونو او دریځونو چې ورځ تر بلې زیاتېدل، اړ کړم چې پر خلاف یې ودرېږم، دې هم له هرې وسیلې کار اخیست چې زما د پروګرامونو د عملي کېدو مخنیوی وکړي. د نوموړې مخالفت پر دې مهم و چې د پیسو زیاته برخه د دې په لاس کې وه او زموږ د پروګرامونو د عملي کېدلو لپاره پیسو ته اړتیا وه. یوه ورځ د امریکا د پوځ یوه منصبدار چې زما نا آرامي ولیده د غونډې په پای کې یې د اطاق په کونج کې په آرامه را ته وویل: «ښاغلی وزیر، اندېښنه مه کوه، ته حق په جانب یې هغه (مېرمن رابین جانسن) یو وړوکی سببی دی چې په پښو کې دې تړپکې وهي او خوله اچوي. خو موږ چاره کوو او پیسې لاسته راوړو.»

د اړیکو د همغږۍ ملي مرکز (NCCC) جوړېدل

پر ۲۰۰۶ کال مو تصمیم ونيو چې د اړیکو او تبلیغاتو د ښې همغږۍ لپاره د (NCCC) (National Communication Coordination Center) په نامه یو مرکز جوړ کړو.

پرېکړه وشوه چې د جنوب په څلورو نا امنه ولایتونو کې هم دفترونه پرانیزو چې فرهنگي او تبلیغاتي کار وکړي او هغه کمزوری چې د هغو ولایتونو د اطلاعات او کلتور په ریاستونو کې دي دوی یې لرې کړي. ما د هر ولایت لپاره د دفتر مسوول وټاکه او د اطلاعات او کلتور ریاستونو ته مې هدایت وکړ چې په خپلو ودانیو کې یو یا دوه اطاقونه د دغه نویو دفترونو په واک کې ورکړي. د هر دفتر لپاره مې موټر، کمپیوټر، کامرې او نور لازم وسایل چمتو کړل او هر یوه ته مو د یوې خپرونې د چاپ بودجه ځانگړې کړه. په دې ډول په کندهار، ارزگان، زابل او هلمند ولایتونو کې موږ د نویو دفترونو خاوندان شوو چې لږ په خلاص لاس یې فعالیت کولای شوی. هڅه مې وکړه چې په رسنیو او فرهنگي چارو کې فعال او بوخت کسان په دې دفترونو کې وگومارم.

افسوس چې له دې ځوانانو څخه ځینو چې د ملي یووالي په حکومت کې مهمو مقامونو ته هم ورسېدل د پروژې له پایته رسېدو وروسته هغه وسایل چې ورسپارل شوي وو باید اطلاعات او کلتور ریاستونو ته یې سپارلي وای د هغو له سپارلو یې ډډه وکړه او په ورسپارل شویو چارو کې هم چې ما کومه تمه ترې درلوده هغسې فعال نه وو.

د (NCCC) زموږ د ستنې د کاري فعالیتونو د ولایتي دفترونو او نورو فعالیتونو لپاره پیسو ته اړتیا وه، ډېره هڅه مې وکړه چې بهرنيان قانع کړم چې زموږ د (PAG) چارو لپاره هم پیسې ځانگړې کړي.

د پالیسي او عمل د جگړې او بیارغاونې ګروپ له دوو سرچینو پیسې ترلاسه کولې چې سلګونو میلیونو ډالرو ته رسېدل: یوه د افغان دولت بودجه او دوهم د بهرنيانو مرستې. ښاغلي اتمر د پیسو په ترلاسه کولو کې فوق العاده مهارت درلود او د بیارغاونې پروژو لپاره یې ډېرې پیسې لاسته راوړې. ما سره له دې چې ډېرې پیسې مې نه غوښتې خو چندان بریالی نه وم. په یاد مې دي په یوه غونډه کې چې د ولسمشر په مشرتابه د گلخانې په ماڼۍ کې جوړه وه ما هڅه کوله چې مرستندویانو او زموږ د مالیې وزارت ته قناعت ورکړم چې زموږ د ستنې د چارو لپاره پينځه لکه ډالره مرسته وکړي، د ملي امنیت عمومي رییس امرالله صالح مې تر څنګ ناست و د یوې ټوکې له ویلو وروسته یې را ته په غوږ کې وویل: «په دې غوښتنه دې د غونډې حواس مه خرابوه، موږ ډېرې پیسې غواړو، دغه پينځه لکه ډالره له خپلې بودجې درکوم». بالاخره د ښاغلي اتمر په مرسته پر دې بریالی شوم چې د خپلې پروژې لپاره پينځه سوه زره ډالري مرسته لاسته راوړم. دغه مرکز وروسته د «حکومت د رسنیو او اطلاعاتو د مرکز» په نامه ونومول شو او د بهرنيانو او د ولسمشر د ویندوی همایون حمیدزاده په ګډ اقدام کې د اطلاعاتو او کلتور وزارت له چوکاټه و ایستل شو او د ولسمشر د ویندوی له دفتر سره وتړل شو. امریکایانو او بریتانویانو له دې مرکز سره ډېره علاقه درلوده، هغوی دې دفتر ته زیات امکانات او پیسې ورکړل او دایمي سلاکاران یې ورته وټاکل. له دې لارې یې د «حکومت» پیغامونه تنظیمول چې مخاطب یې «ولس» و. هغه خبرونه چې دوی له ولایاتو څخه ترلاسه کول په خپله خوښه یې خپرول. هغوی یو خبري بولټن چې د دوی تر څارنه لاندې به برابرېده هر سهار د ولسمشر پر میز اېښود.

کله چې زه د ولسمشر د دفتر د رییس په توګه وټاکل شوم دغه مرکز بیا زما تر اداره لاندې راغی. البته په دې دوره کې ښاغلی رھین چې د اطلاعاتو او کلتور وزیر و د بهرنيانو په اشاره په وار وار ولسمشر ته ورغی او له هغه یې وغوښتل چې د حکومت د رسنیو مرکز بېرته له وزارت سره وتړل شي، خو د ولسمشر لخوا هر ځل رد شو.

زموږ ستنې نور مهم کارونه هم سر ته ورسول، د ساري په توګه پر ۲۰۰۶ کال مو د کندهار په ښار کې د ځوانانو یوه ستره غونډه جوړه کړه. په دې غونډه کې د ځینو وزارتونو او نړیوالو ادارو استازيو هم ګډون کړی و. د غونډې اصلي تنظیم د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ځوانانو معینیت په نوښت و. د کنفرانس په پای کې یو شمېر ځوانانو د ملي اردو په لیکو کې نومونه ولیکل او یو شمېر نورو ژمنه وکړه چې د هېواد له امنیتي ارګانونو سره به یو ځای شي. موږ دوی سترې مشاعرې هم جوړې کړې. په لومړۍ مشاعره کې د ډېورنډ له دواړو لوریو نه ۱۵۰ تنو شاعرانو برخه درلوده، چې د سولې په اړه یې له جګړې نه د کرکې په باب شعرونه وویل. په دې مشاعره کې د ویل شویو شعرونو ټولګه مو وروسته خپره کړه چې یوه لویه ادبي ډالۍ ترې جوړه شوه. د نوبل ګټونکې د سواتۍ پېغلې «ملالې یوسفزی» پلار ضیالالدین یوسفزی په دې مشاعره کې ګډون درلود ملاله یوسفزی هغه مهال ماشومه وه او شهرت ته نه وه رسېدلې.

د نا امنو ولایتونو د قومي مخورو او مشرانو لپاره مو امن ولایاتو ته د سفر پروګرام جوړ کړ چې متأسفانه دغه پروګرام عملي نه شو. د ویندویانو او د ډېرو وزارتونو د اطلاعاتو د څانګې مامورینو ته مو د مسلکي روزنې زمینه برابره کړه.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۲۳

هر څومره مو چې کارونه پر مخ تلل او ښې پایلې یې درلودې له بهرنیانو سره زما د نظر اختلاف هم زیاتېدو. هغوی هڅه کوله چې داسې نسخې پر موږ تحمیل کړي چې د پلي کېدو وړ نه وي. دوی له موږ څخه غوښتل د خپلې خوښې پیغامونه زموږ له لارې ولس ته وړاندې کړي. په همدې خاطر یې هڅه کوله چې برلاسي شي. یوه ورځ د امنیت شورا په دفتر کې د (NCCC) په غونډه کې د امریکا سفير «ویلیام ووډ» پر ما سخته نیوکه وکړه چې ولې مې په ملي راډیو ټلويزيون او دولتي ورځپاڼو کې د ولسمشر خبرې چې د امریکا د یوې بمبارۍ له امله د ملکي مرګ ژوبلې په غندنه کې یې په یوه خبري ناسته کې کړې وې داسې بشپړې او تفصیلي خبرې کړې.

موږ په ټلويزيون او ملي راډیو کې پر خبري پوښښ سربېره پر دې مسأله ګردي مېزونه او بحثونه جوړ کړي وو. ما یې په ځواب کې وویل: «ډېر ملکي کسان قرباني شوي دي، څنگه کېدای شي چې پر هغو څه و نه وایو، بیا دا چې زما آمر زما ولسمشر دی نه بل څوک». خو سفير په لوړ او له غوسې په ډک غږ وویل: «تاسې پر دې کار اصلاً خپل دښمن ته خدمت کوئ». زه چې د سفير له چلن څخه نا آرامه شوم له غونډې ووتم. د ولسمشر دفتر ته لاړم له سفير سره د خبرو کیسه مې ورته وکړه، کله چې په وزارت کې خپل دفتر ته ورسېدم د امریکا له سفارته تېلفون راغی، یو چا له هغه لوري را ته وویل: «ښاغلی سفير غواړي درسره خبرې وکړي» سفير ووډ و، ښښه یې وغوښته وې ویل: «هیله ده خپه شوی نه وې زه احساساتي شوم، ښښه غواړم.» ما په ادب ورته وویل چې د کار په بهیر کې داسې مسایل راځي او زه په دې تړاو هېڅ خپګان نه لرم.

د ۲۰۰۷ کال د مې په میاشت کې مو په کندهار کې د څلورو ولایتونو کندهار، ارزګان، هلمند او زابل د فرهنګي څېرو د یوې غونډې پروګرام جوړ

کړ. پرېکړه وشوه چې زه هغه ولايت ته لاړ شم. او په دې غونډه کې گډون وکړم. د تبليغاتو د ستنې له بهرنيو غړيو مو هيله وکړه چې د سفر (الوتکې) اسانتياوې را ته چمتو کړي. هغوی ژمنه وکړه چې په يوه الوتنه کې مو کندهار ته بوځي. د الوتنې ورځ وټاکل شوه، هماغه ورځ را ورسېده. په هغه ورځ يې احوال را کړ چې سفر يوه اونۍ وځنډېد. موږ هم ومنله. بيا هم ټاکلې نېټه را ورسېده. موږ ټول کسان چې له کابل نه کندهار ته تلو د هوايي ډگر پوځي برخې ته د ورتلو هدايت را ته وشو او بالاخره مو د کندهار په لور پرواز وکړ.

په الوتکه کې د ايساف د اړيکو او تبليغاتو د څانگې مسوول چې دوبي ته روان و راسره ملگری شو. نوموړی چې د بریتانیا تبعه و ډېره مېلمه پالنه يې وکړه، ځکه الوتکه د انگلستان د پوځي ځواکونو اړونده وه او هغه په يو ډول ځان کوربه باله. له څو دقيقو وروسته هغه د پيلوټ کابين ته ورغی او چې بېرته راستون شو له ما نه يې وغوښتل چې کابين ته ورشم تر څو ډېر آرام وم. د ده په ډېر ټينگار کابين ته لاړم. پيلوټانو هم ډېره مېلمه پالنه وکړه. چای، قهوه او د مېوې اوبه يې راته وړاندې کړې. بالاخره د کندهار په هوايي ډگر کې راکوز شوو. ما پخوا د کندهار والي «اسدالله خالد» او د اطلاعاتو او کلتور رييس «مجيد بابی» خبر کړي وو او سفر مې له دوی سره په همغږۍ و.

کله چې له الوتکې را ښکته شوو بهرنيو پوځيانو په څو موټرو کې لږ وړاندې لويو خېمو ته يووړو. د خيمې دننه د چايو او قهوي ماشينونه اېښودل شوي وو، هغوی موږ ته چای راوړ، انتظار مو اوږد شو. د مازيگر لمونځونه مو هم هلته ادا کړل. ما پر تېلفون له ښاغلي بابي سره اړيکه ونيوه، هغه هم را ته وويل چې څو ساعته کېږي چې په هوايي ډگر کې زموږ انتظار کوي. زموږ

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۲۵

انتظار نور هم اوږد شو. له بهرنیو پوځي منصبدارانو څخه چې امریکایان وو موږ بیا بیا وپوښتل چې «موږ د څه لپاره انتظار یو؟ ولې نشو کولای چې له خپلو همکارانو سره چې زموږ هرکلي ته راغلي یو ځای شو؟» هغوی همدا ځواب راکاوه: «دا د هوایي ډگر پوځي برخه ده، ستاسو ملګري د هوایي ډگر په بله برخه کې دي او موږ یې پیدا کولای نشو، هڅه کوو چې تاسو هغوی ته ورسو.»

نږدې ماښام و چې موږ یې پخپلو موټرو کې یو ځای ته یووړو چې هلته زموږ د اطلاعاتو او کلتور او ولایت نه راغلي همکاران زموږ په انتظار وو. «مجید بابي» زه د تورو هېندارو دریو موټرو لور ته ور وستم او وې ویل «والي صاحب خپل موټرونه درته را استولي دي» د منځ په موټر کې زه سپور شوم. ښاغلی بابي مې تر څنګ کښېناست. «حاجي محمد همایون» زما یاور د چلوونکي تر څنګ زموږ په مخکې کښاست او زموږ کاروان د ښار په لور وخوځېد.

موټرونه یې ډېر ګړندي زغلول او د لارې په اوږدو کې یې خپل ځایونه هم بدلول. په دې موده کې موټر چلوونکي ته څو ځله زنگ راغی او چا پوښتنه ترې کوله چې کوم ځای ته را رسېدلي یاست. نوموړي به زموږ د موقعیت په باب هغه ته ځواب ورکاوه.

د ښار ساحې ته ننوتلو، ټول په خبرو بوخت وو، ناڅاپه زموږ ښي اړخ ته هغه لوري ته چې زه ناست وم یو غږ اوچت شو او شاوخوا د اور لمبو ونیوله. موټر چلوونکي چیغه کړه «وې وهلو» موږ د اور په لمبو کې راګیر وو. په دې انتظار وم چې د څنګ هېنداره به څه وخت ماته شي او لمبې به دننه راشي، موږ څو متره نور هم وړاندې تېر شوو، وړوکې نورې چاودنې هم وشوې، ښايي د موټرو د ټایرونو چاودنې به وې، له چلوونکي نه موټر بې

واکه شو او بیا په کوم اړخ چې زه وم را واوښت. زه نور و نه پوهېدم چې څه پېښ شول، ښايي څو دقيقې به بې سده وم، کله چې را په سډ شوم و مې لیدل چې په موټر کې یوازې یم او نور هېڅوک هم نشته، د موټر دننه را ته تک تور ښکارېدو. د موټر جلب پاس و او مخامخ مې یو لوی سوری ولید، نه پوهېدم چې دا د څه شي سوری دی، په کین لاس مې جلب ونيو، ځان مې پورته را کش کړ چې له هغه سوري نه چې د موټر د مخې هېندارې له الوتلو سره را پیدا شوی و ځان را وباسم. په زحمت مې دا کار وکړ، کله مې چې نیمایي بدن له موټره د باندې را ویوست و مې لیدل چې هر لوري ته لمبې بلې دي او ډېر بد بوی چې تر اوسه مې نه و تجربه کړی هر لوري ته خپور و. هڅه مې وکړه چې زر تر زره د لمبو له منځه ځان وباسم. څو متره وړاندې یو ټکسي موټر ټوټه ټوټه شوی د سوځېدو په حال و. همدغه موټر موږ نښه کړي وو. چې د لمبو له منځه را ووتم ویندوی او سکرتر «حمید ناصري» مې ولید چې لرې ولاړ و او په لاس یې اشاره را ته کوله چې ورشم. د دوی موټر زموږ په منځ کې و.

هغه شېبه مې فکر وکړ چې بیا را ژوندی شوم. کین لوري ته مو دوکانونه وو، ټول تش شوي وو، په څنگ کې یې د یوه سرای دروازه وه. څو تنه ماشومانو چې ښايي د دې دوکانونو شاگردان به وو پټ پټوني یې کول او په وېره وېره یې صحنه څارله. هغوی په ږډو ږډو سترگو ما ته کتل چې له سوځېدلي او ویجاړ شوي موټره را وتلی وم. د ښاغلي ناصري لور ته وړاندې ورغلم، حاجي همایون را پیدا شو، ږیره او مخ یې سوځېدلي وو. زما پام یې خپلو سوځېدلیو لاسونو او مخ ته را واړاوه.

موږ په ږیره د مخې په موټر کې کېناستلو، چلوونکی یې یو ماهر ځوان و، گړندي د ښار په لور وخوځېدو وې ویل: «دلته یو شخصي روغتون دی،

خلوبښت کاله په توپان کې | ۲۲۷

همالته ورځو. د دغه موټر د شا هېندار هم د چاودنې له زوره غورځېدلې وه.

روغتون ته ورسېدو، په مخ او لاسو کې مې شېبه په شېبه د زیات سوي احساس کاوه، لکه پر سر مې چې اور بل وي. د لاس او ګوتو پوستکي مې څرېدلې وو او وینې ترې څڅېدلې. دوهم پور ته لاړو. روغتون په یوه سرای ته ورته ځای کې و، ډېر بېروبار و. په ډېر زحمت مو د هغو ناروغانو په منځ کې چې انتظار و لاره وایستله او ډاکتر ته مو ځانونه ورسول.

ډاکتر په بې پروايۍ موږ ته وکتل وې ویل: «زه مو علاج نشم کولای د چینایانو روغتون ته لاړ شئ.» دا د میرویس روغتون عام نوم و. له موټر چلونکي سره په منډه منډه موټر ته راغلو او د میرویس روغتون په لور روان شوو. هلته یې لومړی موږ یوه عمومي اطاق ته بوتلو. څو دقیقې وروسته «ډاکتر محمد عثمان عثماني» راغی. نوموړي زه وپېژندلم او په بیره یې دوهم پور ته یوه ځانګړې اطاق ته ولېږدولم. «ډاکتر عثماني وروسته د غزني والي شو.» زموږ لومړنۍ درملنه پیل شوه. له څو دقیقو وروسته «احمد ولي کرزی» را ورسېد. د روغتون کارکوونکیو ته یې لارښوونې وکړې چې هغه ناروغان چې زموږ په باب یې ډېرې پوښتنې کولې زموږ له اطاق نه لرې کړي او څوک پرېږدي چې زموږ اطاق ته راشي. وروسته د کندهار والي ښاغلی خالد را ورسېد. زموږ شاوخوا ته یې امنیتي تدابیر زیات کړل. په دې موده کې ولسمشر پخپله څو ځله زنگ وواژه او غوښتل یې چې زه خبرې ورسره وکړم چې له روغتیا مې ډاډه شي. «نورالله خان» د جګپوړیو چارواکیو د ساتنې رییس پخپله راسره خبرې وکړې، د همکارانو، دوستانو او د کورنۍ د تېلفونونو باران پیل شو، خو ما له هغوی سره د خبرو توان نه درلود. کله مې چې د سفر انډیوالان د خپل کټ تر څنګ ولیدل ډاډه شوم چې ټول

روغ رمټ دي. والي او احمد ولي کرزي تصميم ونيو چې موږ د شپې ناوخته د منډېگک دولتي مېلمستون ته بوځي. په امبولانس کې هلته لاړو. ښاغلي خالد له امريکايانو سره اړيکه ونيوه چې په لومړني الوت کې موږ کابل ته ورسوي. تر نيمې شپې اوښتې وه چې اسدالله خالد پخپله موټر چلاوه، زه او حاجي همایون يې په يوه زاړه زغروال موټر کې د نورو امنيتي موټرو په بدرگه د کندهار هوايي ډگر ته ورسولو.

د کندهار والي په هوايي ډگر کې موږ امريکايانو ته وسپارلو. امريکايانو په ډېره بې پروايۍ راسره چلن کاوه. د لاس او مخ سوی مې هره شېبه زیاتېدو. بالاخره د الوتکې د پورته کېدو وخت را ورسېد.

موږ کندهار ته تللی ټول پلاوی له دوو تنو «جیلاني ځواک» او «نجیب الله منلي» پرته چې د نورو ولایتونو نه د راغلیو فرهنګي ځوانانو سره د لیدو لپاره پاتې شول، نور کسان ټول په یوه بس کې د امریکایي الوتکې په لور روان شوو. په الوتکه کې ټپي شوی موټر چلوونکی او د اطلاعاتو او کلتور رییس چې هغه هم ټپي شوی و راسره یو ځای شول او ټول کابل ته روان شوو.

چې کابل ته ورسېدو سهار شوی و. امبولانسونه را ته انتظار وو او موږ یې څلور سوه بستریز روغتون «سردار محمد داود خان روغتون» ته یووړو. د لاسونو او مخ سوځېدل مې تر هغو ډېر ژور وو چې ما یې فکر کاوه، درې اونۍ په روغتون کې پاتې شوم. زه او مجید بابی او حاجي همایون تر پایه په روغتون کې پاتې شوو. خو د کندهار والي خپل موټر چلوونکی د درملنې لپاره هندوستان ته واستاوه. د روغتون له ټولو مسوولینو او کارکوونکیو نه ډېرې ښې خاطرې لرم. په ځانګړې توګه له خپل معالج ډاکټر څخه چې زما سوځېدلي ټپونه یې د یوه رښتیني طبیب په څېر ډېر په دقت تداوي کړل.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۲۹

زما د کورنۍ غړيو، دوستانو او همکارانو مې په دې موده کې ډېره مينه راسره وکړه. له دوو وزیرانو پرته نور ټول زما پوښتنې ته روغتون راغلل.

نه مې هېرېري چې يوه ورځ حضرت صاحب مجددي په داسې حال کې چې ساه يې سوځېدلې وه زما پوښتنې ته راغی. د تقدير کار و په هغه ساعت کې برېښنا نه وه چې په لفت کې راختلی وای، نوموړی تر شپږم پوره په زینو کې راختلی و.

خرنگه چې د روغتون قوماندانۍ د ډېرو کسانو د ننوتلو مخه نيوله، يوه کتابچه يې د روغتون په بهرنۍ دروازه کې اېښې وه چې چا به زما اطاق ته د راتلو فرصت و نه موند په هغو کې خپل يادښت وليکي. دغه ارزښتمنه کتابچه مې راسره ساتلې ده.

د کندهار له پېښې يو کال وروسته د اطلاعات او کلتور وزارت ودانۍ د يوه ځانمرغي بریدگر تر برید لاندې راغله. دا لومړی ځل و چې يو وزارت تر برید لاندې راتلو، ځانمرغي بریدگر سهار هغه مهال چې ټول مامورین خپلو کارونو ته حاضر شوي وو لومړی د کلاشینکوف پر ډزو د وزارت د دروازې ساتونکی پولیس شهید کړ، وروسته بیا ودانۍ ته ننوت او احمدشاه يې چې په لومړي دهليز کې به يې وزارت ته د راتلونکیو کسانو نومونه ليکل په ډزو شهید کړ، نوموړی بیا د مطبوعاتو نړيوال مرکز ته ورغی او هلته يې څلورو لوريو ته له ډزو وروسته خپل ځان والوزاوه.

د دې عملياتو جريان وروسته طالبانو په يوه ویدیو کې خپور کړ چې وزارت ته مخامخ د مېلمستون له يوه اطاق څخه فلمبرداري شوی و. په ویدیو کې په يوه غرنۍ سيمه کې د ځانمرغي بریدگر د چمتو کولو پړاوونه او د هغه خدای پاماني هم ښودل شوي وو.

په لومړي پور کې وړکتون او د مطبوعاتو د مرکز دفترونه وو. له نېکه مرغه وړکتون ته هېڅ زیان نه و رسېدلی خو د مطبوعاتو د مرکز څو تنه کارکوونکي د هغو د رییس ښاغلي تنویر په شمول ټپیان شول. چاودنه دومره زوروره وه چې تالار بشپړ ویجاړ شوی و او د پارکینګ لوري ته دېوال ونړېد.

په دې ورځ په پام کې وه چې زه په یوه کلتوري پروګرام کې د ګډون لپاره د ملي رادیو-ټلوویزیون تالار ته لاړ شم. دا چې پر خپله وینا مې کار بشپړ نشو، موټر چلوونکي او خپلو ساتونکیو ته مې احوال ورکړ چې لږ ناوخته راشي او ما له کوره د کلتوري پروګرام تر ځایه ورسوي.

داسې ښکارېدل چې بریدګر ته ویل شوي وو چې د هېندارې له تورې دروازې ننوځي او بیا ځان والوزوي. زما دفتر د یوې تورې ښېښه یي دروازې شا ته و چې په دهلېز کې ولاړه وه.

د مطبوعاتو د نړیوال تالار دروازه هم له تورې ښېښې جوړه وه، بریدګر چې دننه ننوت له یوه تیاره تالار سره مخامخ شو، ځکه خو وارخطا شو لومړی یې ډزې کړې وې او بیا یې ځان والوزاوه. له نېکه مرغه په هغه ورځ په تالار کې چا کنفرانس نه درلود.

د پوهنتون او دانشگاه مسأله

د وزارت د دندې له پیل سره مې له لومړنیو مرکو څخه په یوه کې د یوې پوښتنې په ځواب کې وویل: «هڅه به وکړم چې د هغو کړنو مخه ونیسم چې غواړي پښتو کلیمې له دري او دري له پښتو څخه وباسي.» زه پر دې پوهېږم او باور پرې لرم چې دغه دواړه ژبې له شریکې رېښې سره زموږ د هېواد فرهنګي شتمني او ښکلا جوړوي. په همدې دلیل مې له ولسمشر سره تر مشورې وروسته د هغو په هڅونه د ملي ټلوویزیون د اوو او اتو بجو خبرونه

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۳۱

په يوه خبري سرويس کې يو ځای کړل. په دې ډول په وخت کې هم صرفه وشوه او د هېواد د دغو دوو سترو ژبو د لاسيات نړديوالي لپاره هم يو گام اوچت شو.

پخوا تر دې چې د «دانشگاه» موضوع په يوه ستونزه بدله شي د يوه مکتوب له لارې مې د راډيو او ټلويزيون د اطلاعاتو مديريت ته هدايت وکړ چې نامانوس او په خپل سر جوړ شوي اصطلاحات په خبرونو کې و نه کاروي. دغه کار په پښتو خبرونو کې له څه جنجال پرته تر سره کېدو، تر دې چې دا اجازه يې نه درلوده چې د «صدراعظم» پر ځای «لومړی وزير» وکاروي. په هغو راپورونو کې چې له ولاياتو څخه راتلل کله کله مو په مزارشريف کې له خپل خبريال سره ستونزه درلوده. څو ځله په دې تړاو هغه ته توصيه وشوه. بالاخره مې له څووم ځل وروسته کسر معاش کړ. سبا ته مې په «بي بي سي» راډيو کې واورېدل چې «اطلاعات او کلتور وزارت يو خبريال د پوهنتون پر ځای د دانشگاه د لغت په کارولو برطرف کړی دی». زه حيران شوم ځکه هېڅوک برطرف شوي نه وو.

په همدې ورځ د ايران ملي جشن د دغه هېواد په سفارت کې نمانځل کېدو، د بهرنيو چارو وزارت زه د دې لپاره غوره کړی وم چې د ځانگړي مېلمه په توگه هلته وينا وکړم.

له ارگه نوی خپل دفتر ته ور ستون شوم چې د ولسمشر د لومړي مرستيال احمد ضيا مسعود تېلفون راغی، نوموړي له غوسې په ډکه لهجه را ته وويل: «بناغلی خُرم تا ته چا دا حق در کړی چې څوک په دې گناه برطرف کړې چې گواکي په راپور کې يې د دانشگاه کلمه کارولې ده؟»

ورته و مې ويل: «معاون صاحب، لومړی دا چې ما څوک برطرف کړي نه دي، دوهم دا چې ما هدايت ورکړی چې په پښتو او دري دواړو خبرونو کې

زموږ ملي مصطلحات رعایت شي او دا د اساسي قانون سره سم کار دی». خو لومړی مرستیال صاحب تر دې ډېر په غوسه و چې زما خبره دې واورې، گواښ یې وکړ چې نور یې زغم ختم شوی دی او دغه مسأله به پرېږدي. زما او ښاغلي مسعود اړیکې هغه مهال تیاره شوې چې د ده په غوښتنه مې د هېواد ورځپاڼې مسوول مدیر «توریالی ځاځی» برطرف نه کړ.

په وزارت کې مې د کار لومړنۍ ورځې وې. یوه ورځ د ولسمشر د لومړي مرستیال له دفتره زنگ راغی چې زه باید ورشم. دفتر ته یې ورغلم. ښاغلي مسعود زه د ده په دفتر کې یوه وړوکی اطاق ته بوتلم. داسې ښکارېدله لکه دغه اطاق یې چې د ډېرو خصوصي مجلسونو لپاره وي. نوموړي خبرې داسې پیل کړې:

«موږ او تاسې مجاهدین یو. کله کله دلته راځه. د وزارت کارونه به دې په مشوره مخکې وړو. زه ښه او تکړه فرهنگیان در ته معرفي کوم، دلته به په ګډه ډوډۍ سره خورو. دوی درسره همکار کړه او کار ترې واخله».

ښاغلي مسعود له دې مقدمې وروسته یو اخبار له مېز نه را واخیست وې پوښتل: «د توریالي ځاځي په نامه یو تن ستا په وزارت کې څه کاره دی؟» ورته و مې ویل: «د هېواد ورځپاڼې رییس دی.» وې ویل «دې سړي دلته د شهید آمر صاحب پر خلاف څه شیان لیکلي دي، غواړم چې له دندې یې لرې کړې.» ما لیکنه ولوستله، ډېره تونده نه وه. زموږ په ټولنه کې چې جګړو او دښمنیو ډېر کسان یو د بل پر خلاف درولي دي، دغسې لیکنه د یوه حکومتي مامور د برطرفۍ دلیل نشي کېدای. ورته و مې ویل: «دا خو په حکومتي رسنۍ کې نه ده خپره شوې او سپکاوی هم پکې نه ښکاري، بیا به هم له هغه نه وغواړم چې پر دې لیکنه له تاسو نه ښه نه وغواړي».

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۳۳

سبا ته مې ښاغلی ځاځی چې له پخوانیو کلونو مې پېژانده او په یوه دفتر کې مو ګل کار کړی و خپل دفتر ته را وغوښت، له هغه مې وغوښتل چې ښاغلي مسعود ته ورشي او معذرت ترې وغواړي، هغه و نه منله او ما ځانته دا حق ورنه کړ چې په دې کار یې مجبور کړم، ځکه چې د بل هر چا په څېر یې یوازې خپل نظر په هغه لیکنه کې بیان کړی و.

په دې ډول توریالي ځاځي بڼه و نه غوښته او پخپله دنده پاتې شو. له همدې ورځې د ولسمشرۍ د لومړي مرستیال نظر زما په اړه برالا واوښت او تر هغو وروسته به یې تل زما پر کار نیوکې کولې. کله به یې ویل: «ته تل یوازې یوه سندره په تلویزیون کې خپروې چې په هغو کې یوازې د یوه قوم اتلان یاد شوي دي.» کله به یې ویل «یو سړی دې پیدا کړی چې په هېڅ خبر نه دی خو په ملي تلویزیون کې د کارپوه په توګه پر هر شي نظر ورکوي.» په داسې حال کې چې وروسته هماغه سړی ده پخپله په لوی معاش د مشاور په توګه ورسره وګوماره.

راځم لومړۍ خبرې ته، په هغه ورځ دومره خپه او غوسه وم چې د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو ریاست ته مې زنگ وواژه او د ایران سفارت ته له تلو مې بڼه وغوښته.

د همدې ورځې په ماښام طلوع تلویزیون په ډېره بېړه یو ګردی مېز جوړ کړ او د دانشگاه مسأله یې چې ګواکي هغه ظلم چې ما کاوه تر بحث لاندې وه. د بحث ټولو ګډونوالو او چلوونکي چې څومره توان درلود ما ته یې بد رد وویل او د دانشگاه ریښه یې تر فردوسي پورې ورسوله.

ما په هېواد کې د ایراني اصطلاحاتو دوه ډوله کاروونکي وپېژندل:

یو هغوی چې په ایران کې ستر شوي وو او درسونه یې ویلي وو او یا همالته زېږېدلي وو. دغه ډله د نورو افغانانو په څېر چې د نړۍ هر ګوټ ته مهاجر

شوي وو د وخت جبر دوی د کوربه هېواد د ژبې او فرهنگ تر اغېز لاندې را وستلي وو. هغوی صادق خلک وو هغه څه يې چې زده کړي وو په خوله يې راتلل. خو دوهمه ډله هغه کسان وو چې قصداً يې ايراني کليمې کارولې او دا کار يې زموږ د افغاني کلتور او ملي هويت او تشخص د کمزوري کولو لپاره کاوه.

زه نه ژبپوه یم او نه د ادبياتو مूर्خ، خو يوه ساده منطق زه د ملي مصطلحاتو په رعايت مکلف کولم او هغه دا چې موږ د دولت-ملت په زمانه کې ژوند کوو او دغه واقعيت موږ ځينو شيانو ته مجبوروي.

درېغه چې د ځمکې پر مخ ټولو خلکو له ټولو توپيرونو سره چې لري يې د خویندو او وروڼو په څېر ژوند کولای او هېڅ سرحد دوی یو له بله نشوای بېلولای. بېلابېل دولتونه له ټاکل شويو سرحدونو سره لوېديزوالو بشریت ته راوړل او نن ورځ د نړۍ خلک په همدې وېشونو کې ژوند کوي. هر دولت خپلې ځانگړې گټې، سرحدات، کلتور او نظام لري. دا سمه ده چې موږ او ايرانيان په يوه ژبه خبرې کوو، خو زموږ ژبه د افغانستان د دولت ځانگړي مصطلحات او ځانگړتياوې لري چې زموږ هويت او تشخص جوړوي. په ځانگړې توگه زموږ دولتي مصطلحات چې د هېواد له هرې ژبې څخه يې پکې لرو او په يوه بڼه زموږ د دولتي حاکميت استازيتوب کوي. او آيا د عتيق رحيمي ناول چې په «دري» ليکل شوی و ايرانيانو په فارسي و نه ژباړه؟ دا سمه ده چې دانشگاه به په دري ادبياتو کې لرغونې ښه لري، په يوه شعر او ادبي متن کې يې کارول زما په اند هېڅ ستونزه نه لري. خو د افغانستان په نامه د يوه هېواد په رسمي او حکومتي خبرونو کې يوې رسمي موسسې ته هماغه اصطلاح بايد وکارول شي چې په ټولو رسماًتو کې دود وي. تر هغو چې حکومت پخپله د يوې پرېکړې له مخې په هغو کې بدلون راولي. له

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۳۵

همدې امله ما دا کار له دري سره د مخالفت په سبب نه، بلکې د يوه دولت د ژبني او کلتوري هویت د خوندیتابه لپاره وکړ چې نوم يې افغانستان دی. هماغسې چې په تاجکستان کې خپله ژبه تاجيکي بولي او د ايراني اصطلاحاتو کارول يې منع کړي دي.

بل لور ته ما تر هر چا زيات د هغو کسانو د منطق کمزوري پېژندله چې ايراني اصطلاحات او لهجه يې د فارسي-دري په نامه يا په ناپوهۍ او يا ټگۍ خلکو ته تبليغول. ځکه زه له فرانسوي ژبې سره آشنا وم او ايرانيان د ژباړې پر مهال فرانسوي تلفظ او اصطلاحات کاروي، آن تر دې چې ځينې فرانسوي لغات او اصطلاحات يې د خپلې ژبې برخه گرځېدلي د «مرسي» په څېر چې دوی يې د «تشکر» پر ځای کاروي.

ډېر ځله مې پام شوی چې د ايرانيانو لخوا کارول شوې فرانسوي کليمې او اصطلاحات يې د «فارسي اصيلو کليمو» په نامه کارولي دي او پرې وياړي، د «اورژانس» په څېر چې د «عاجل» پر ځای، «تیتر» د «عنوان»، «کامیون» د «لاری» پر ځای چې انگليسي ده خو زموږ په ژبه کې دود شوې او يا مثلاً «یک سړی» د «سلسله» پر ځای ځکه چې سړی په فرانسوي کې د سلسلې په مانا ده.

ځينې وختونه يوازې د ايراني فارسي په تقليد د داسې لغتونو پر ځای چې ريښه يې دري ده او موږ يې په ورځني ژوند کې له پخوا څخه کاروو ايراني دود اصطلاحگانې کارول کېږي. د ساري په توگه د «شاگرد» پر ځای «دانش آموز» کاروي، يا په افغانستان کې دود عربي ترکيب پرېږدي او په ايران کې دود عربي ترکيب کاروي، د ساري په توگه د «منشی عمومی» پر ځای «دبیر کل» کاروي. يا داسې هم شته چې زموږ په ژبه کې د فرانسوي

لغت سمه دود شوې بڼه پرېږدي یوازې د ایرانیانو په تقلید یې ناسمه شوې بڼه کاروي یانې د «بورس» پر ځای «بورسیه» کاروي.

د مصطلحاتو موضوع ته ډېره لمن ووهل شوه، په کابینه کې د ولسمشرۍ د لومړي مرستیال لخوا مطرح شوه او پر دې موضوع د وزارت د لوحې بدلون مسأله هم ور زیاته شوه. د کابینې په مجلس کې ښاغلي سپنتا مېر په سوک ووايه او ولسمشر ته یې وویل: «څوک حق نه لري ما پر خپلې مورنۍ ژبې له خبرو منع کړي، زه به هېڅکله بازرگان ته تاجر و نه وایم.» په هر صورت ولسمشر په زغم او تدبیر له ما څخه دفاع وکړه او زه یې د مخالفت هغه څپې ته چې له کابینې څخه تر یو شمېر فرهنگي او رسنیزو کړیو پورې رامنځته شوې وه یوازې پرېښودم. سره له دې چې ما ته یې وویل چې د ملي گالري لوحه په نگارستان ملي بدله کړم.

دغو ستونزو بالاخره زما پښه تر پارلمان پورې ورکش کړه او د ښاغلي حاجي محمد محقق په مشرۍ د ولسي جرگې د فرهنگي کمېسیون استجوابیه غونډې ته مې باید ځواب ویلی وای. زه نور اوس د «پوهنتون» د پلوي او «دانشگاه» د مخالف په سمبول بدل شوی وم. د دیني، فرهنگي، معارف او لوړو زده کړو د چارو کمېسیون غونډه د ۲۰۰۷ کال په ژمي کې د پارلمان په ودانۍ کې جوړه شوه. د اړوند کمېسیون پر غړیو سربېره یو زیات شمېر وکیلان هم چې د نورو کمېسیونونو غړیتوب یې درلود غونډې ته راغلي وو. اطاق په کامرو ډک و او زیات شمېر ژورنالیستانو هم ځانونه را رسولې وو. کمېسیون نهه مواد په اجنډا کې شامل کړي وو چې د هر یوه په باب مې باید ځواب ویلی وای. له هغو جملې څخه: له دري ژبې څخه د وزارت د لوحې په پښتو او او انګلیسي ژبه بدلول. د نگارستان ملي لوحه په گالري

ملي بدلول، په تلویزیون کې پښتو او دري خبرونو یو کول، د بلخ د راډیو-تلویزیون د آمر او دوو خبریالانو کسر معاش او ترټل ...

د دې مواردو له لوستلو او لومړنیو خبرو وروسته ښاغلي محقق له رسنیو وغوښتل چې له تالاره ووځي چې موږ خپل مجلس ته دوام ورکړو. ما له خپلو دوستانو او همکارانو سره په مشوره تصمیم درلود چې غونډه د رسنیو په مخکې دوام وکړي، ځکه چې موږ داسې څه نه درلودل چې له رسنیو یې پټ کړو. نو باید غونډه له پیله تر پایه رسنیو ثبت کړې وای او خلکو حقایق له لاس وهنې پرته بشپړ لیدلي او اورېدلي وای. وروسته د دې غونډې جریان له ملي تلویزیون نه هم بشپړ خپور شو.

د وزارت د لوحې په باب مې وویل چې د لوحې نوم له وزارت سره یو شان نه و او ما چټله او ماته پلاستيکي لوحه لرې او د وزارت نوم مې په کاشي کارۍ په پښتو ژبه په ښکلې خطاطۍ پکې ولیکه.

په پښتو ژبه کې یوازې یو «د» او «او» اضافه شوی دی چې هر لوستونکی یې په مفهوم پوهېږي. د وزارت ویاند ښاغلي ناصري د ډېرو وزارتونو د لוחو تصویرونه راته چمتو کړي وو چې دا یې ښودله چې له ۱۶ وزارتونو څخه د ۱۳ وزارتونو لوحې یوازې په دري ژبه لیکل شوې وې. و مې ویل چې په داسې حال چې دومره شمېر لوحې په یوه ژبه پوښتنې نه راپورته کوي ولې زموږ د وزارت لوحې چې په پښتو لیکل شوې دومره پوښتنې را پورته کړې چې زه یې د استجواب لپاره را وغوښتم؟ چا د دې ځواب نه درلود. په نورو برخو کې مې هم ځوابونه وویل، ښاغلی محقق، هغه وکیلان چې د فرهنګي کمېسیون غړي وو او نور وکیلان چې د کمېسیون غړي نه وو خو په مجلس کې حاضر وو او زما پر خلاف دغه غونډې ته راغلي وو ټول یې ځوابه شول. باید دلته د هغوی وکیلانو په تېره خویندو وکیلانو څخه چې په

غونډه کې وې او په کلکه یې په منطقي ډول زما ملاتړ وکړ د زړه له کومي مننه وکړم.

د استجوابیه غونډې په بهیر کې یو شمېر فرهنګیانو او ځوانانو د پارلمان له ودانۍ څخه د باندې مظاهره کړې وه. زما د مخالفینو پر خلاف یې شعارونه ورکول او هغوی یې د پردیو د کلتور په دودولو تورن کړل. ما د دغه مظاهرو په تنظیم کې هېڅ لاس او رول نه درلود.

په هر صورت غونډه بریالۍ پایته ورسېده. اراده مې وه چې یو دوه ساعته کور ته لاړ شم. کله چې کور ته ورسېدم له ارګه زنگ راغی، را ته وې ویل چې رییس صاحب عاجل غوښتی یې.

چې گلخانې مانۍ ته ننوتلم د انتظار په لوی تالار کې مې «محمد اسمعیل یون» ولید چې انتظار و. ورته و مې ویل چې څه خبره ده؟ ځواب یې راکړ: «د ولسمشر په دفتر کې استاد کریم خلیلي او محقق دي او له ما نه یې شکایت کړی دی.» ترې و مې پوښتل ولې؟ خپله لیکنه یې چې په همدې ورځ په یوه ورځپاڼه کې خپره شوې وه را وښودله، ښاغلي یون په هغو کې استاد محقق او د ده همنظره وکیلان چې د «دانشگاه» د اصطلاح پلویان وو له ایران سره تړلي کسان بللي وو. زه له دې لیکنې مخکې خبر نه وم. څو دقیقې وروسته دننه وربلل شوو، ولسمشر ډېر غوسه و. زه او ښاغلی یون یې د لیکنې په تړاو دواړه ملامت کړو.

د ولسي جرګې له استجوابیه غونډې څخه به دوې یا درې ورځې تېرې وې چې د مشرانو جرګې د شکایاتو د اورېدو کمېسیون چې «ډاکتر زلمی زابلی» یې مشر و غونډې ته ور وغوښتم. موضوع د «جمیلي مجاهد» اړوند د پیام زن راډیو په اړه وه، هغې له خپلو کارکوونکیو سره څه ستونزې درلودې. دغه موضوع د رسنیو د شکایاتو او سرغړونو په کمېسیون کې د جمیلي مجاهد

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۳۹

په غوښتنه څېړل شوې وه. هغوی چې د کمېسیون پر پرېکړه اعتراض درلود سنا ته یې عرض کړی و. ما او همکارانو مې اړوند اسناد ټول وړاندې کړل او د ښاغلي زابلي پوښتنو ته پر ځوابونو بوخت وو چې ناڅاپه یو ځوان د فلمبردارۍ له کامرې سره اطاق ته راغی او په فلم اخیستلو بوخت شو. پوښتنه مې وکړه: «دا کامره د چا ده؟» کامره مین وویل: «د طلوع تلویزیون ده» و مې ویل: «پرېکړه داسې نه وه چې رسنۍ دې دلته وي، بیا که تصمیم دا و چې رسنۍ وي باید نورې هم وای، ځکه خو فلمبرداري مه کوه.» ښاغلي زابلي په غوسه او سپکه لهجه وویل: «دلته ستا وزارت نه دی، دلته ته تصمیم نه نیسې.» کامره مین ته یې وویل چې کار ته دوام ورکړي. دغه غیرمسوولانه چلن او زموږ همکارانو ته بیا بیا سپکاوی د داسې تلویزیون د کامرې په مخ کې چې کار یې یوازې د وزارت د چارو تخریب او زما شخصیت ته زیان رسول و د دې سبب شول چې له ځایه جگ شوم او ښاغلي زابلي ته مې وویل چې د یوه نخود ارزښت را ته نه لري او بیا له خپلو همکارانو سره له اطاقه را ووتم. د ولسي جرگې د فرهنګي کمېسیون له بریالۍ غوندې نه وروسته دغه صحنه قصدي جوړه شوې وه چې هغه بریا مې په شرمېدلو واړوي.

له هغه ورځې وروسته د مشرانو جرګې د شکایاتو کمېسیون هېڅ غوندې ته ور نه غلم.

د دانشگاه او پوهنتون پر سر د لانجو په اوج کې، یوه ورځ استاد برهان الدین رباني را ته زنگ ووايه او وې ویل: «خبر شوم چې هلکانو ډېر جنجال درسره کړی دی، ښه کار نه دی شوی، اساساً دغه باید د اختلاف موضوع نه وي، زه په بهر کې وم که نه نه مې پرېښودل چې تر دې حده ستونزې

جوړې شي، زه هغوی ته توصیه کوم» زه به د استاد رباني دغه خبرې او ملي دريځ تل په یاد لرم.

سره له دې چې د «پوهنتون» او «پوهنځي» موضوع پخوا د عدليې وزارت او سترې محکمې د بېلابېلو مکتوبونو چې لومړی پر ۱۳۸۴ او دوهم ۱۳۸۷ لمریز کلونو کې صادر شوي وو حل شوې وه او دا د ملي مصطلحاتو برخه بلل شوي وو خو بېلابېلو دلایلو یو بل ته لاس ورکړ تر څو له هغو څخه ما ته یوه د سرخوږي موضوع جوړه شي.

زما ډېره تلوسه دا وه چې د دریو دولتي ادارو اطلاعات او کلتور وزارت، علومو اکاډمۍ او کابل پوهنتون د علماو او پوهانو یو ګډ ګروپ پر دولتي او علمي ټولو اصطلاحاتو کار وکړي او د ژبپوهنې د تاریخي او علمي معیارونو له مخې پرېکړې وکړي. د دې کار اړتیا ډېره احساسېدله، ځکه ټولنیز ژوند او علمي پرمختګونه نوې مفکورې او پدیدې رامنځته کوي چې باید هغو ته مو په خپلو ژبو کې نومونه لټولي وای. خو په هغه تیاره فضا کې زما دغه وړاندیز له پامه وغورځېد، په خاص ډول مخالفینو زما دغه وړاندیز هم یو ډول توطیه ګڼله.

د سپېڅلیو ځایونو، واکونو د نوم اېښودنې او د لוחو د تنظیم په باب مې د وزیرانو شورا ته وړاندیز وکړ چې د اړوندو ادارو له استازو لکه ښاروالي، د حج او اوقافو وزارت، د ښاري پراختیا وزارت، مخابراتو، علومو اکاډمۍ د کارتوګرافي او جیوډيزي ریاست او د کسبګرو اتحادیې ګډ کمېسیون د اطلاعاتو او کلتور وزیر په مشرۍ جوړ شي. دې کمېسیون د څو ناحیو د واکونو نوم اېښودل بشپړ کړل او د ودوونو تالارونو، هوټلونو او رستورانټونو د لוחو په سمون کې یې د حساب وړ کارونه تر سره کړل. ډېر انګلیسي نومونه مو په خپلو ژبو واړول.

د سریالونو جنجال

له طالبانو وروسته دولتي ادارې په غیرعادي شرایطو کې جوړې شوې. د اطلاعات او فرهنگ وزارت هم چې په شاهي او د سردار محمد داوود خان په جمهوري دور کې د اطلاعات او کلتور وزارت بلل کېدو او یو حیثیت یې درلود پر هېواد د حاکم ترینګلي وضعیت له زیان څخه خوندي پاتې نه شو. له یوه پلوه افغاني ټولنه نور هماغه یو لاس او همغږې پاتې نه وه. بل لوري ته خصوصي فرهنگي او رسنیز فعالیتونه هم د حکومت او نړیوالې ټولنې لخوا هڅول کېدل او خصوصي رسنۍ د پیلېدو په حالت کې وې، بالاخره د وزارت اداره د لنډ مهالې ادارې له پیل سره کمزوریو لاسو ته ولوېده. دې ټولو د دې وزارت چارې له بې نظمۍ او بې قانونۍ سره مخ کړې. له دې جملې څخه د خصوصي تلویزیونونو جوړېدل وو چې د ډېرو وړوکیو اصولو تابع هم نه وو. ما تل داسې ګڼله چې فريکونسي د ولس حق دی، څوک یې چې ترلاسه کوي باید دغه امانت په صداقت او مسوولانه ډول وکاروي. خو متأسفانه داسې و نه شول. یو شمېر کسانو له هېڅ ډول ملي تعهد پرته یوازې د پیسو را ټولولو لپاره وکارولې، ځینو هغه د یوه ګوند په خدمت کې وګومارلې او تر ټولو بده دا چې ځینو د پردیو په خدمت کې استعمال کړې.

په زیاترو هغو هېوادونو کې چې په رسنیو او رسنیو اړوندې ټکنالوژۍ کې مخکښ دي د تلویزیونونو مالکان د ژورنالېزم پر مسلکي اصولو سربېره د نورو مهمو اصولو پر رعایت مکلف دي، یانې لوړو ملي ګټو ته باید درناوی ولري. د هېواد سلامتیا، اخلاقي اصول او د خلکو عقاید مهم بولي او داسې نور. پر دې سربېره رسنۍ په خپلو خبرونو کې یوه ټاکل شوې سلنه پخپله تولید کړي او یا له هېوادنیو تولیداتو ګټه واخلي.

دا کار په افغانستان کې تر سره نه شو. پایله دا شوه چې خلک د خپلو کورونو په گوټونو کې د بې رحمۍ یرغلگر څپو ته کېناستل چې هر څه یې زړه غوښتل خلکو ته یې وړاندې کړل خو هغوی د دغه بې رحمانه یرغل په وړاندې بې وسیلې او بشپړ بې دفاع وو او فریاد یې د هېچا غوږونو ته نه رسېده.

یوه شپه مې په یاد ده یو چا را ته زنگ وواځه او وې ژړل، وې ویل چې له خیرخانې نه مې زنگ وهلی، له تلویزیوني سریالونو یې شکایت کاوه چې د کورنۍ او ماشومانو ژوند یې ورته ګډوډ کړی دی.

پارلمان همدغه شکایت درلود، عالمان د سریالونو مخالف وو او میندې او پلرونه ترې په عذاب وو. دغه شکایتونه ولسمشر ته هم ورسېدل او نوموړي په دې تړاو اندېښنې درلودې. ما د خصوصي تلویزیونونو مالکان او مسوولین خپل دفتر ته را وغوښتل او دغه شکایتونه مې ورسره شریک کړل. یو شمېر یې راسره موافق وو او دا یې منله چې په کارونو کې یې ستونزې شته. خو ځینو نورو یې چې زما له دفتره ووتل سمدستي هغه اتحادیې او غیردولتي سازمانونه چې له بهرنيانو نه یې پیسې ترلاسه کولې زما پر خلاف را وپارول او دا غوغا یې اوچته کړه چې ګواکي زه د بیان د آزادۍ مخالف یم. هغه مهال هندي سریالونو بازار نیولی و. له دغو سریالونو سره چې زموږ له اخلاقي اصولو، دود او دستور او عقایدو سره مخالف وو او ځوانان یې اخلاقي فساد ته هڅول یو شمېر کسانو زما مخالفت داسې تعبیراوه چې ګواکي زه له پاکستان سره تړاو لرم او له هندوستان سره مخالف یم. دې مسألې ته ډېره لمن ووهله شوه تر دې چې ما د هند سفیر خپل دفتر ته را وباله هغه ته مې وویل چې زما مخالفت له سریالونو سره پر دې نه دی چې دا هندي سریالونه دي، بلکې له محتوا سره یې دی. له هغه نه مې هیله وکړه

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۴۳

چې هر څومره تاریخي او روزنیز فلمونه او سریالونه لرې را یې وړه موږ به یې د ملي او خصوصي تلویزیونو له لارې خپاره کړو. د هند سفیر هونیار او پوه سړی و او د مسألې ژورتوب یې درک کاوه. خو په ځانگړو کړیو کې پخپله زموږ د هېوادوالو په منځ کې په منظم ډول دغه ناوړه تبلیغ ته لمن وهل کېده. په همدې موده کې یوه ورځ د طلوع تلویزیون مالک «سعد محسنی» او «عتیق رحیمي» چې یو وخت موږ هم سره گاونډیان وو او هم مو په یوه ښوونځي کې درس وایه ما ته راغلل. ښاغلي محسنی ښکاره او په ډانگ پیلې را ته وویل چې د هندي سریالونو په پرتله بل هېڅ پروگرام او خپرونه ورته زیاتې پیسې نه گټي. هغه وویل چې دغه سریالونه یې په زیاتو پیسو پېرلي دي که یې خپاره نه کړي نو ډېر «تاوان» کوي. ورته و مې ویل: «تر دې به لوی ظلم څه وي چې د پیسو گټلو او په بهر کې د خپلو بچیانو لپاره د آرام او سوکاله ژوندانه برابرولو لپاره دلته په هېواد کې دننه ماشومان او تنکي ځوانان په سطحي، بې محتوا او بېلارې کوونکیو خپرونو مسموم کوي؟» له ښاغلي محسنی مې وپوښتل چې آیا دا خوښوې چې ماشومان دې هره ورځ د «تولسي» په نامه مشهور سریال وگوري؟ په ځواب کې یې را ته وویل: «زما ماشومان هېڅکله هم هندي سریالونه نه گوري» د نوموړي په یوه لیکنه کې چې په نیویارک ټایمز کې خپره شوه د غریبانو د ملاتړ ترلاسه کولو لپاره ولیکل: «د افغانانو لویې او اساسي ستونزې، وژنې، د ماشومانو تېبتول، د نشه یي توکو قاچاق او نور دي او د دوی تلویزیون په دې مصیبتونو کې د ښکېل افغانانو د آرامۍ او سکون لپاره د سندرو او سریالونو په خپرولو د هغوی غوږونه او سترگې نازوي.» ښاغلي محسنی ما ته وړاندیز وکړ چې ستوډیوگانې یې وویښم او دا ژمنه یې وکړه چې له دوو مشهورو پروگرامونو «گفتمان او گزارش شش و نیم» څخه یې یو زموږ د

وزارت په خدمت وگوماري، ما مننه ترې وکړه او وړاندیز مې یې و نه مانه. دې تلویزیون یو ځل د کولمبیایي سندرغاړې «شکېرا» کنسرت خپور کړی و چې د کورنیو او علماو له ډېر توند غبرگون سره مخ شول او وزارت هم د یوې مطبوعاتي اعلامیې په ترڅ کې دغه کار وغانده. تلویزیون ته یې توصیه وکړه چې نور له داسې پروگرامونو خپرولو ډډه وکړي.

دغه ډول خپرونو د افغانستان په زیاته برخه کې یانې په ولایتونو او کلیو کې د دولت مخالفینو ته د تبلیغاتو زمینه برابروله. آن تر دې چې طالبانو د کابل د تلویزیونو د دغه ډول خپرونو نندارې خلکو ته ښودلې او ویل به یې چې د کابل حکومت د کافرانو په لاس کې دی او د هغوی پر خلاف جهاد فرض دی! په دې ډول د دولت وسله‌والو مخالفینو ته د جنگیالیو جذب آسانېدو. دا له امکان لرې نه ده چې دا کار د همدې هدف لپاره هڅول کېدو تر څو د هېواد د اطرافو خلک د مرکز پر خلاف وپاروي. هغه مهال منظمې هڅې روانې وې چې د دولت د وسله‌والو مخالفانو لیکې پیاوړې شي. خصوصي امنیتي کمپنۍ د اکمالاتي کاروانونو د امنیت په نامه د طالبانو د پیاوړي کولو لپاره هغوی ته باج ورکاوه، هغه تېل چې بهرنیو ځواکونو ته لېږدول کېدل لومړی به پلورل کېدل او وروسته به له طالبانو سره په ګډه ټانکرونه سوځول کېدل، امریکایانو او د دوی سره تړلیو افغانانو بېګناه افغانان زندانونو ته اچول او سخت یې ځورول. له لوېدیزووالو سره په ځانګړې توګه له امریکا سره تړلیو رسنیو یوه لوري ته برېښتوب او بې پټۍ ته لمن وهله او بل لوري ته یې اطرافونه له خپل حکومت څخه زړه توري کول. له بگرام څخه راخوشي شویو بندیانو څخه یوه حامد کرزي ته کیسه کړې وه چې دی به په یوه داسې اطاق کې د امریکایانو لخوا رپړول کېدو چې پر دېوال یې د «ولسمشر» تصویر راڅپېدلی و. په دې ډول د وسله‌والو مخالفینو د پیاوړي

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۴۵

کولو لپاره په څو جبهو کې کار کېدو او د هغوی ځواک او توان زیات
ښودل کېدو.

د سریالونو موضوع چې د باران په خبر زموږ پر کورنیو اوږېدو ورځ تر بلې
ستونزمنه کېده. هغو کسانو قوي منطق نه درلود چې په بېلابېلو غرضونو یې
له هغو څخه دفاع کوله.

بالاخره د علماو شورا د «ارواښاد مولوي فضل الهادي شینواري» په مشرۍ
او د شيعه علماو شورا او مشرانو جرگه له ما سره ملګري شول. مولوي
صاحب شینواری یو باتقوا او د کلکې ارادې خاوند انسان و. هغه له دې
وضعې ځورېده. پرېکړه پر دې شوه چې د وضعې د سمون لپاره موږ خپل
فعالیتونه سره همغږي کړو. نوموړي ښاغلی «فضل احمد معنوي» او «محمد
قاسم حلیمي» چې دواړو د علماو د سرتاسري شورا عضویت درلود د خپلو
استازيو په توګه را معرفي کړل. طلوع تلویزیون دننه او په بهر کې له هرې
وسیلې کار واخیست تر څو زموږ په کار کې خنډونه جوړ کړي. بېلاري
کوونکي دروغ او تبلیغات، په تمه کول او د بهرنیانو لخوا سیاسي فشارونه،
له هر څه نه کار واخیستل شو خو ځای یې و نه نیو. داسې آوازې خپرې
شوې چې د طلوع تلویزیون چارواکي له خپلو هڅو څخه نهیلی شوي او
پرېکړه یې کړې چې د ارشیف یوه برخه یې دوی ته ولېږدوي. په ځینو
تلویزیونو کې د سریالونو بندېدو د طلوع دریځ کمزوری کړ. ټاکل شوې وه
چې د یادو سریالونو پر خلاف د وروستي او پرېکنده ګام په توګه او د علماو
سرتاسري شورا رییس د شيعه علماو له استازي سره یو ځای په یوه خبري
کنفرانس کې خپلې وروستۍ خبرې وکړي. سهار و زه په وزیر محمد اکبر
خان مېنه کې د مولوي صاحب شینواري په کور کې وم او له ده او همکارانو
سره مې د خبري کنفرانس د ترتیب په جزئیاتو خبرې کولې. ناڅاپه له ارګه

زنگ راغی، سکرتر را ته وویل: «رییس صاحب خبرې کوي» ولسمشر را نه وپوښتل چېرته یې؟ ورته و مې ویل: «له مولوي صاحب شینواري سره یم او د گډ خبري کنفرانس په اړه مشوره کوو.» ډېر په غوسه شو را ته وې ویل چې مجلس پرېږده او په بیرته زما دفتر ته راشه. مجبور شوم چې له مولوي صاحب څخه رخصت شم، ژمنه مې وکړه چې د ارگ له مجلس وروسته به بیا راشم. کله چې د ولسمشر دفتر ته ننوتم، هغه غېږ را ته پرانیسته او په خدا یې راسره ستړي مشي وکړل وې ویل: «در په در به دې کړي له کنفرانس منفرائس نه تېر شه.» ټینگار مې وکړ، بیا بیا مې ورته وویل چې هر څه سم لور ته روان دي، زموږ کار ښه پایله لري او خلک له دې سریالونو او نورو بېلارې کوونکو خپرونو ژغورل کېږي. خو ولسمشر حاضر نه و چې خبرې مې واورې، له مولوي صاحب سره یې تلیفوني اړیکه ونیوه وې ویل چې د مبتدلو خپرونو د مخنیوي لپاره به له نورو لارو چارو کار واخلي. ډېر نهیلی شوم او د عامو خلکو په تېره د ماشومانو د میندو او پلرونو او هغو ښوونکیو په مخکې مې د خجالت احساس کاوه چې له بېلابېلو لارو به یې را سره اړیکه نیوله او له ما نه به یې د سریالونو او نورو مبتدلو خپرونو بندولو غوښتنه کوله. د ولسمشر له دفتره را ووتم او د تلیفون له لارې مې مولوي صاحب شینواري ته کیسه وکړه. هغه هم ډېر خپه و.

متأسفانه زما د وزارت له دورې وروسته وضعیت نور هم ډېر بد شو. زه تر اوسه نه پوهېږم چې ولسمشر ته چا خبر ورکړی و چې زه له مولوي صاحب شینواري سره وم او ولې یې دومره په جدي ډول موږ له خپل کار تر سره کولو منعه کړو. بېله دې چې زما او مولوي شینواري چې سخت احترام یې ورته درلود خبره واورې.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۴۷

په دې ډول د سریالونو دوسیه وتړل شوه، تلویزیونو د احتیاطي تدابیرو په توګه وپوځي اقدامات وکړل څو اطلاعات او کلتور وزارت راضي کړي. لکه پر «بګوان» او د ښځو پر لوڅو غړیو د پردې اچول، خو د سریالونو خپرېدل روان وو.

عمومي فرهنگي وضعیت او په دې برخه کې د وزارت هڅې

«ژان بتیست دوروسل» نوماند فرانسوی مورخ په «له ۱۹۱۹ څخه تر ننه دیپلوماتیک تاریخ» نومي خپل اثر کې لیکي: «کله چې جګړه پای ته رسېږي خلک اوږده آرامه ساه اخلي، خو له دې خیال سره چې ټول فکر کوي هر څه به خپل پخواني عادي حالت ته ور وګرځي. دوی له دې غافل دي چې تاریخ نه تکرارېږي او جګړې ژور او پام وړ بدلونونه راوستي دي. بدلون په اقتصاد کې، په سیاسي ژوند کې، په ټولیزه ارواپوهنه کې او بالاخره په نړیوالو اړیکو کې.» «دوروسل» دغه خبره د دوهمې نړیوالې جګړې په تړاو کړې وه، هغه جګړه چې تر شپږ کاله لږ یې دوام وکړ، په داسې حال کې چې د طالبانو د دورې تر پایه د افغانستان جګړه ۲۴ کلنه شوې وه.

د دې اوږدې او ویجاړوونکې جګړې په بهیر کې ډېرو کسانو له افغانستان نه نورو هېوادونو ته پناه یووړه، ډېرې عقدې او دښمنۍ رامنځته شوې او د پردیو غرضي لاسونه زموږ د ټولنې تر رېښو ورسېدل. په دې موده کې افغاني ویاړمنو خصلتونو زیان ولید. موږ پر نورو د تکیې کولو عادت خپل کړ او نور پر دې روږدي شول چې پر موږ حاکمیت ولري، دې وضعیت د وینه په څېر زموږ کلتور وخور. په دغسې شرایطو کې زما په نظر یوازینی لاره خپلې ویاړمنې ماضي ته بېرته ور ګرځېدل وو، البته د هغو غلطیو له په ګوتو

کولو سره چې زموږ ویاړونه یې را نه اخیستي وو. د بېخودۍ په دغسې فضا کې دې ته اړتیا وه چې په یوه بڼه فرهنګي نشنلزم پیاوړی شي. په هغه موده کې زه د اطلاعات او کلتور وزارت د چارو مسوول وم چې زما ټولې هڅې د همدې لپاره وې. سیمینارونه، نندارتونونه، د کتابونو چاپ، تیاتر، موسیقي او د ځوانانو تنظیم مو ټول په همدې موخه وو.

په کابل او په پاریس کې د یونسکو په مرکز کې مو د مولانا جلال الدین محمد بلخي سیمینار دایر کړ چې افغاني هنرمندانو هم په هغو کې په افغاني جامو کې خپل هنر وښود او موسیقي یې وږغوله، په نظر کې وه چې د یونسکو په انګړ کې د دریو هېوادونو افغانستان، ایران او ترکیې هنرمندان د مولانا شعرونه د موسیقي په قالب کې وړاندې کړي ما د دې لپاره له خالد آرمان، وحید قاسمي او رحیم غفاري وغوښتل چې خپل هنر هلته نندارې ته وړاندې کړي، خالد ارمان ډېرې پیسې وغوښتې او وحید قاسمي د الوتکې له ټکټ د هوټل تر اطاق او نورو پورې ډېر سخت شرطونه کېښودل په داسې حال کې چې رحیم غفاري په خپل فقیرانه چلن ومنله او راغی، نوموړي ډېر ښکلی صوفیانه کنسرت ورکړ چې د حاضر و کسانو له تاوده هرکلي سره مخ شو. وزارت همدارنګه د علامه احمد علي کهزاد سیمینار، د پوهاند عبدالاحد جاوید سیمینار، د روښاني غورځنګ سیمینار، د مولانا عبدالرحمان جامي سیمینار، د محمد موسی شفیق سیمینار، د پوهاند صدیق الله رښتین سیمینار او ... یو شمېر سیمینارونه مو د سیمې او ګاونډیو هېوادونو د علماو او پوهانو په ګډون جوړ کړل.

د تیاتر په څانګه کې د پنځوسو په شاوخوا کې نندارې وښودل شوې چې زیاتره یې وروسته د ملي تلویزیون له لارې هم خپرې شوې هغه ټولې د یوه پیغام درلودونکې وې: د ملي غرور یادونه او د ملي یووالي پیاوړتیا. د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۴۹

ماشومانو تياتر هم فعال کړای شو. د موسيقي په برخه کې د موسيقي د ودې د ملي شورا جوړولو کار پيل شو. د موسيقي د زده کړو کورسونه له سره فعال شول. د هېواد د نومياليو هنرمندانو لکه استاد سرآهنگ، استاد محمد هاشم، استاد اولمير، استاد رحيم بخش، استاد محمد عمر او احمد ظاهر په ياد درانه محفلونه جوړ شول او زيات شمېر هنرمندان په نړيوالو فستيوالونو کې د گډون لپاره بهر ته واستول شول. په دې موده کې تر سلو زيات کنسرتونه ترسره شول، پر دې سربېره تر سلو زياتې نوې سندري ثبت او ملي راډيو-تلويزيون ته وسپارل شوې.

له هر فرصت څخه گټه پورته کړای شوه چې د خطاطۍ او رسامۍ نندارتونونو جوړولو لپاره پلمه شي. د ملي راډيو - تلويزيون خپرونې د ۲۰۰۸ کال په پيل کې نړيوالې شوې تر څو زموږ د بهر مېشتو هېوادونو بچيان له خپل هېواد او کلتور سره بېرته وصل شي. په هند کې د افغانانو د تاريخ او وياړونو يوه لړۍ مستند فلمونه چمتو شول چې هره اونۍ د ملي تلويزيون لخوا د «لرغونې مېنه» تر سرليک لاندې خپرېدل.

د ځوانانو معينيت د لرې پرتو ولايتونو د ځوانانو لپاره د معلوماتو او اړيکو د مرکزونو د جوړولو له لارې د ملي روحيې په پياوړي کولو کې عملاً کار پيل کړ. او د هغو ځوانانو لپاره چې په کانکور کې يې ښې پايلې نه وې ترلاسه کړې له خصوصي پوهنتونونو سره د زده کړو د بورسونو پروگرام پيل شو. متأسفانه د فلم په برخه کې و نه توانېدم چې کوم مهم کار وکړای شم. په دې برخه کې مهم کار يوازې دا و چې د افغان فلم د آرشيف د له منځه تلو مخنيوی وشو. يوه برخه يې ډيجيټلي کړای شوه او د هغو د تيارولو سيستم ترميم کړای شو. همدغه کار مو د ملي آرشيف په برخه کې هم وکړ.

د نړيوالو سازمانونو په همکارۍ په زرگونو ټوټې لرغوني آثار بېرته ملي موزيم ته راستانه کړای شول او يو شمېر آثار د ترميم لپاره بهر ته واستول شول.

د کابل او ولاياتو په يو شمېر ناحيو کې، آن په يو شمېر ولسواليو کې د عامه کتابتون څانگې يا نوې پرانيستل شوې او يا د کتابونو په پېرلو پياوړې کړای شوې.

د «کاپي رايټ» قانون د لومړي ځل لپاره د وزارت لخوا تسويد شو او د پړاوونو له طي کولو وروسته د اجرا وړ شو. زما هدف دا و چې له حقوقي اړخه هنرمندان او د قلم خاوندان خوندي شي او اقتصادي وضعيت يې ښه شي.

زما په مخه کې تر ټولو لوی خنډونه يو د هر څه خصوصي کولو په تړاو د امريکايي برلاسی ذهنيت و چې پر حکومت مسلط و، بل دا چې لوېديزو هېوادونو هسې په دروغو زموږ د فرهنگ له ځينو اړخونو سره لېوالتيا ښودله او نور يې په منظم ډول غوښتل چې کمزوري کړي. او بالاخره بل خنډ د هغو يو شمېر افغانانو کره وړه وو چې په شعوري يا لا شعوري ډول د خپل کلتور د رېښو غوڅولو لپاره د پرديو تېر ته لاسته شوي وو. ډېره ځورونکې وه چې کله به مې د «فرهنگي يرغل» او يا «ملي گټو» غږ اوچت کړ د يو شمېر هغه کسانو لخوا چې د روښانفکرۍ دعوه دار و ځواب راکول کېدو چې: «د نړيوال کېدو په زمانه کې ملي گټې مانا نه لري.» يا «زموږ ملي گټې تعريف شوې نه دي.» دا په داسې حال کې چې لوېديز هېوادونه او زموږ گاونډيان تر حد زيات په خپلو ملي گټو پسې وو.

د کافي بودجې نشتوالی او د مالي سرچینو کمبود زموږ ستونزې ډېرې زیاتې کړې وې او ورځ تر بلې د جگړې توندوالي، کلتور د دولت له بودجوي لومړیتوب نه غورځولی و.

اطلاعات او کلتور وزارت ته ۰،۲ سلنه بودجه ځانگړې شوې وه. سره د دې چې په پلان ریاست کې مې په کار پوه کسان وگومارل او مالي برخې ته په زیاتې پاملرنې وتوانېدم چې د ښې بودجې په تر لاسه کولو بريالی شم. خو د امریکا پرستۍ او خصوصي کولو روحیه هغه خنډونه وو چې مقابله ورسره آسانه نه وه.

یوه ورځ مې د کابینې په غونډه کې له «انوارالحق احدي» څخه چې زما تر څنگ به کېناست وغوښتل چې د کتابونو چاپ او د فلم لپاره د پیسو په ځانگړې کولو کې زیاته پاملرنه وکړي، نوموړي په ځواب کې را ته وویل: «په امریکا کې اصلاً د کلتور وزارت نشته.» په دې مانا چې له یو شمېر کسانو سره اصلاً د اطلاعاتو او کلتور په نامه وزارت اضافي او بې مانا شی وو. ورته و مې ویل: «امریکا نورې اړتیاوې او شرایط لري، خو تاسو په افغان فلم کې کارکوونکو ته معاشونه، موټر د تېلو او نور لگښتونه ورکوئ خو د فلم د جوړولو لپاره پیسې نه ورکوئ، دا خو د توجیه وړ نه ده.»

یو وخت مې د امریکایانو لمنې ته لاس واچاوه، په هغو ورځو کې مې اړیکې ورسره ښې وې، پرلپسې یې زه په خپل سفارت کې خپلو اپارتمانونو ته دعوت کولم. هغوی په سفارت کې خپل فرهنګي مرکز زما په لاس پرانیست. په دغسې فضا کې مې له هغوی وغوښتل چې له وزارت سره د فلم په جوړولو، تياتر او کتابونو چاپولو کې مرسته وکړي. هغوی ته مې تشریح کړه چې موږ د ایراني فلمونو او کتابونو او هندي سریالونو تر باران لاندې یو، د دولت بودجه په دې برخه کې د لویو پروگرامونو د پلي کولو توان نه

لري. خو هغوی نه یوازې دا چې هېڅ ونه کړل بلکې وروسته د یوه خصوصي تلویزیون د یوه پخواني کارکوونکي له خولې خبر شوم چې د هغه تلویزیوني شبکې مالک د همدغه خبریال په حضور کې د امریکا له سفیر سره په یوه مجلس کې توافق کړی و چې ایراني اصطلاحات او لهجې په خپلو خپرونو کې وکاروي. (نوموړی خبریال د دې کړنې د لیکلو پر مهال په یوې نړیوالې رسنۍ کې ویاند دی.)

امریکایانو زموږ د تاریخي آبداتو د ساتنې او بیارغونې له ریاست سره هم مرسته ونه کړه او زموږ له بیا بیا غوښتنو سره یې مثبت ځواب رانکړ. برخلاف د آغاخان فرهنګي بنسټ ته یې د ډېرو پیسو په ورکولو دې ته زمینه برابره کړه چې زموږ کدرونه هغه غیردولتي بنسټ ته لار شي.

ما د یو شمېر تاریخي آبداتو د ساري په توګه د هرات د ارګ یا اختیارالدین کلا د بیارغونې چارې له مجبورۍ د آغاخان فرهنګي بنسټ ته وسپارلې ځکه چې امریکایانو د هغو پیسې دغه بنسټ ته ورکړې وې. په زړه پورې دا ده چې زیاتره انجنیران چې د دغه ډول پروژو چارې ور سپارل کېدې پخوا یې د وزارت په اړوند ریاست کې کار کاوه. په همدې دلیل مجبور شوم چې د شېر دروازې د دېوال وضعیت او د کابل د بالاحصار د سروې کار د آغاخان بنسټ ته وسپارم تر څو وروسته وتوانېم چې د هغو د بیارغونې پیسې له امریکایانو ترلاسه کړای شم.

لنډه دا چې امریکایان په منظم ډول د دولت د کمزوري کولو په هڅو کې وو. د رسنیو په برخه کې هغوی غوښتل په لومړي ګام کې د حکومت خوله وړ بنده کړي، تر څو وروسته دوی پخپله نورې خولې پرانيزي. او له هغو نه داسې خبرې را وباسي چې دوی یې غواړي.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۵۳

په نورو فرهنگي څانگو کې دوی هڅې کولې چې د دولت په زور د دولتي سیاستونو مخه ونیسي. برعکس دوی غوښتل چې هر څه پروژه یې او په بهرنیو پیسو او ماهرینو پورې غوټه شي. موږ مجبور وو هغه لرغونې آبدې چې بهرنيانو یې د بیارغاونې لېوالتیا نه درلوده پخپله ورغوو. البته په لږو پیسو، لومړنیو وسایلو او ډېر زحمت.

تر هغه وروسته چې په طرابلس کې د ایسککو د کلتور وزیرانو په غونډه کې پر دې هوکړې وتوانېدې چې پر ۲۰۱۳ کال کې غزنی د اسلامي کلتور د مرکز په توګه اعلان شي. تصمیم مو ونيو د هغې ورځې لپاره د تیاریو په لړ کې د دغه ولایت تاریخي ودانۍ بیاورغوو.

د مالي او تخنیکي مرستو ترلاسه کولو لپاره مې د عربي او لوېدیزو هېوادونو له زیات شمېر استازو سره غونډې وکړې، بالاخره مو په سرینا هوټل کې یو کنفرانس جوړ کړ او دوی ته مو بلنه ورکړه چې ګډون پکې وکړي. په دې غونډه کې موږ خپلې پروژې تشریح کړې او له هغوی نه مو مرستې وغوښتې. متأسفانه هغوی مرستې ونه کړې او موږ مجبور شوو چې د غزني د تاریخي ودانیو د رغاونې چارې پخپله پیل کړو.

د یادونې وړ ده چې پر ۲۰۰۹ کال د «ایسککو» د وزیرانو بله غونډه د آذربایجان د باکو په ښار کې جوړه شوه. ما د خپلو بوختیاو او انتخاباتو د جنجالونو په سبب غوره وګڼله چې پخپله لاړ نه شم او یو پلاوی مې واستاوه. افغان پلاوي یو ځل بیا وکولای شول چې د آسیایي ښارونو له ډلې څخه کابل د ۲۰۲۴ ز کال لپاره د اسلامي کلتور د مرکز په توګه اعلان کړي. همدارنګه مو د ملي راډیو-تلویزیون له بودجې نه د دوو سریالونو کار پیل کړو. له هغو څخه یو کومېډي «عشق پيري» سریال و چې ډېر مینه وال یې

وموندل. زمونږ هنرمندانو په شپه او ورځ کار او په ډېرو لږو امکاناتو دغه سریالونه بشپړ کړل.

ډېره لېوالتیا مې درلوده چې د کاشي کارۍ او کاشي جوړولو هنر په هرات او بلخ کې بیا را ژوندی کړم چې اوس د ختمېدو په حال کې و. د هرات د جامع جومات د ساتنې او څارنې تر څنگ مې چې د ولسمشر د پاملرنې له امله مې د حساب وړ بودجه ورته پیدا کړې وه د دې هنر د بیا غوړېدا کار پیل کړ. همدارنګه مې په مزارشریف کې په دې اړه د ځوانانو د معینیت د یوې پروژې په چوکاټ کې د ناروې هېواد ژمنې ترلاسه کړې. خو متأسفانه له ما نه وروسته دغه پروژې تعقیب نه شوې. په ځانګړې توګه د ځوانانو معینیت چې نوې ساه اخیستې وه او د یوې نمونه ادارې په څېر یې کار کاوه، په مشرتابه کې یې له بدلون وروسته په یوه فاسده او خنثی اداره بدله شوه.

هرات تر نورو ولایتونو زیات تر فرهنګي يرغل لاندې راغلی و. ډېرینې تختې چې قلمکاري شوې وې او زیاتره یې د تیموریانو د دورې وې په مرموز او منظم ډول یا تخریب او یا غلا کېدلې. یو ځل یو شمېر تاریخي آثار د دغه ولایت له موزیم نه غلا شول، امنیتي ځواکونو وکولای شول چې غل ونیسي. خو نوموړی څو ورځې وروسته په مرموز ډول په زندان کې ووژل شو. د «سلطاني موزیم» په نامه چې تر ما مخکې په ملي ګالري کې په غیر معیاري او غیرمسلکي ډول جوړ شوی و، زما د وزارت پر مهال یې وغوښتل چې یوه څانګه یې د هرات په موزیم کې پرانيزي. ما ورسره مخالفت وکړ ځکه چې له پیله د دې موزیم کار زما په اند شفاف او مسلکي نه و. «سید حسین انوري» د هرات والي په دې خاصه برخه کې په مرکو کې آن زما پر خلاف له سپکاوي ډکو کلمو تر کارولو پورې ودرېد. نوموړی د هرات د تلویزیون د آمر تر برطرفۍ پورې ورسېد خو ګټه یې ورته ونه کړه.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۵۵

ښاغلي سلطاني چې په انگلستان کې ژوند کاوه یو وخت یې وغوښتل چې ما تطمیع کړي او یوه وړوکې د سرو زرو سکه یې چې تاریخي ارزښت یې درلود ما ته ډالۍ کړه. ما هغه ډالۍ د ده په مخکې ملي موزیم ته وسپارله. افغان پلاوي د اطلاعاتو او کلتور وزارت د سلاکار ښاغلي منلي په مشرۍ د ایکو سازمان د امانا فرهنگي پلاوي په درېیمه غونډه کې وړاندیز وکړ چې افغانستان چمتو دی چې د امانا پلاوي څلورمې غونډې کوربه شي. ما پرېکړه وکړه چې د امانا پلاوي غونډه د نوروز د جشن پر مهال چې وزارت غوښتل په نړیواله کچه یې ونمانځي دایره شي. په دې ډول د ایکو د فرهنگي موسسې څلورمه غونډه د ۱۳۸۸ د وري په لومړۍ چې د ۲۰۰۹ کال د مارچ له ۲۱مې سره برابره وه په مزار شریف کې د نوروز د نمانځنې پر مهال ترسره شوه.

د بهرنیو چارو وزیر ښاغلي سپنتا پخپله تصمیم نیولی و چې د نوروز جشن په هرات ښار کې د ایکو سازمان د بهرنیو چارو وزیرانو په ګډون ونمانځي. ما په درې دلایلو له دې پرېکړو سره مخالفت وکړ: لومړی دا چې نوی کال او د نوروز نمانځل د اطلاعاتو او کلتور وزارت له دندو څخه وو چې تل یې د هغو مسوولیت په غاړه و نه د بهرنیو چارو وزارت. دوهم دا چې د ۲۰۰۷ کال په وروستیو کې د ښاغلي سپنتا په وړاندیز د ایکو سازمان د بهرنیو چارو وزیرانو غونډه په هرات کې جوړه شوې وه چې په هغو کې د ایران او تاجکستان د بهرنیو چارو وزیرانو هم ګډون کړی و. زما موخه دا وه چې بهرنيان وپوهېږي چې افغانستان له هرات پرته نور ښکلي ښارونه هم لري او کوم ولایت ته د کوم وزیر منسوبدل باید د نورو ولایتونو په حق کې د جفا سبب نشي. درېیم دا چې بلخ ولایت او مزار شریف ښار له پخوا وختونو څخه په دودیز ډول د نوي کال، نوروز مېلې او گل سرخ مېلې کوربه توب

کوي. په همدې دلیل مې دغه خبره له ولسمشر سره مطرح کړه او د هغه موافقه مې ترلاسه کړه چې د نورو د نمانځنې نړیوال مراسم باید د هرات پر ځای په مزارشریف کې ترسره شي. وروسته مې د بلخ له والي «عطامحمد نور» سره تېلفوني خبرې وکړې ترې و مې غوښتل چې د نورو د شاندارو مراسمو لپاره تیاری ونیسي. نوموړي د مننې په ترڅ کې ژمنه وکړه چې په دې تړاو به گړندی او جدي هڅې وکړي. همداسې وشول، د بلخ والي په لږ موده کې په سره هوا کې آن د مېلمنو د هستوگنې او ځینو غونډو لپاره نوې ودانۍ جوړه کړه او هغه یې د دې وړ کړه چې کار ترې واخیستل شي.

د نورو د جشن د تیاریو لپاره مې دوه ځله پخپله هلته سفر وکړ. دوهم سفر مې بلخ ته داسې مهال و چې د زیاتو واورو د اورېدو او توپان په سبب له سالنگ نه د موټرو تگ راتگ ناشونی شوی و.

بالاخره د ۱۳۸۸ لمریز نورو جشن را ورسېد، د تشریفاتو د قطعې له معاینې او د جناېې د اوچتولو له مراسمو وروسته د آمانا پلاوي غونډه جوړه شوه. ما له کابل نه د هنرمندانو بېلابېل گروپونه مزارشریف ته استولي وو چې د جشن د درې ورځو په بهیر کې یې په بېلابېلو برخو کې خپل هنر او کمال وښود. همدارنگه مو د انځورگرۍ، خطاطۍ او کتابونو نندارتون هم پرانیست. عطامحمد نور پر دې چې ما د نورو نړیوال جشن د نمانځنې مراسم له هرات نه بلخ ته را بدل کړي وو ممنون و. د رسمي مراسمو د پیلېدو لپاره روضې ته د تگ پر مهال یې خپل موټر ما ته راکړ او وې ویل: «چلوونکي یې زما د کورنۍ غړی دی». خو ځینو دغه کار بل ډول تعبیر کړ. له دې ډلې څخه «بهاوالدین بها» د سترې محکمې غړی چې زما د پلار له نژدې دوستانو څخه و یوه ورځ یې په ارگ کې وویل: «وزیر صاحب تا له هراتیانو سره څه دښمني درلوده چې د نورو د جشن مراسم دې له هراته مزارشریف

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۵۷

ته یو وړل؟» خو زما اساسي موخه همدغه وه چې بهرنيان زموږ ټول ښکلي او تاريخي ښارونه وويني او له شتمنيو يې خبر شي.

د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت په بلخ کې د مهمو تاريخي ودانيو لکه د نه گنبد جومات او ابونصر پارسا مزار د بيارغاونې او ترميم چارې بشپړې کړې او د مولانا جلال الدين محمد بلخي د پلار خانقا د بيارغاونې پروژه يې چمتو کړه. په همدې موده کې د شولگرې ولسوالۍ په اړونده سيمه کې يوه تاريخي سيمه کشف شوه چې يو لوی دېوال او يو اورتون يې ښودلو او احتمالاً د يما پاچا لومړنۍ تخت هم په هغو کې و.

د ۲۰۰۸ کال په دوبي کې مې د هېواد د لرغونو اثارو او باختر خزاني د نندارتون د پرانيستې لپاره چې د واشنگتن په ملي گالري کې ښودل کېدله د امريکا متحده ايالاتو ته د سفر پرېکړه وکړه.

دغه آثار چې د کورنيو جگړو پر مهال د ملي موزيم د کارکوونکيو په همت په ارگ کې ځای پر ځای شوي وو چې د کورنيو جگړو له ورانوکيو گوزارونو نه خوندي پاتې شي د لنډمهالې ادارې په لومړيو ورځو کې له پټ ځايه را وايستل شول. له هماغه لومړۍ ورځې لوبډيزو هېوادونو له هغو سره لېوالتيا وښودله او هيله يې وکړه چې هغه په خپلو موزيمونو کې نندارې ته وړاندې کړي. حکومت په دې تړاو پخوا تر دې چې زه د اطلاعات او کلتور وزير شم له فرانسې سره توافق کړی و.

سره له دې چې ولسمشر ډېر ټينگار وکړ خو ما په هغو کې گډون ونکړای شو. تر دې وروسته څو اروپايي هېوادونو د دې خزاني کوربه توب وکړ، متحده ايالاتو پر ۲۰۰۸ کال د واشنگتن په ملي گالري کې هغه نندارې ته وړاندې کړل. ما بايد دغه نندارتون پرانيستی وای، د خپلو همکارانو په مشوره مې پرېکړه وکړه چې د دې نندارتون پر پرانيستې سربېره يو څو نور

کارونه هم ترسره کړم او له یو شمېر مهمو کسانو سره وگورم، له خپل دغه تصمیم څخه مې د امریکا بهرنیو چارو وزارت او په واشنگتن کې خپل سفارت ته خبر ورکړ.

تر سفر مخکې خبر شوم چې زموږ د دیپلوماسۍ په اداره کې داسې کسان شته چې امریکا ته زما له سفر سره مخالف دي او هڅه کوي چې له هرې لارې وي د دې سفر مخه ونیسي. زما سفر تر سره شو. نندارتون په شاندارو مراسمو پرانیستل شو. له هغه فرصت نه په استفادې چې په واشنگتن کې وم و مې غوښتل چې د ملي راډیو تلویزیون د ریاست او د «بي بي جي» د ادارې ترمنځ چې د امریکا غږ آشنا تلویزیون اداره یې په لاس کې وه د شوي قرارداد پر بیا نظر د دغه ادارې له مسوولینو سره خبرې وکړم.

ښاغلي روشن له نوموړې ادارې سره یو قرارداد لاسلیک کړی و. د هغو پر بنسټ په ملي تلویزیون کې د امریکا غږ آشنا تلویزیون د یو ساعته خپرونو په بدل کې په کال کې ۲۴ زره ډالر ورکول کېدل. زما په اند دغه قرارداد غیرعادلانه و او د افغاني لوري گټې بشپړې پکې تر پښو لاندې شوې وې. په اوږدو خبرو کې چې په دې اداره کې مو له چارواکیو سره درلودې د نوموړې ادارې بودا او تجربه کار کارکوونکي پر موږ را چاپېر وو او د مېلمه پالنې او شیرنیو د وړاندې کولو په ترڅ کې یې کله کله له گواښونو هم کار اخیست. هغوی ویل چې که د ملي راډیو تلویزیون اداره د قرارداد بیه ډېره لوړه کړي او پر دوی فشار راوړو نو دوی به اړ شي چې د ملي راډیو تلویزیون پر ځای له کوم خصوصي تلویزیوني چینل سره قرارداد وکړي. ما دوی ته وویل چې هېڅ خصوصي تلویزیوني چینل د ملي تلویزیون په کچه د پوښښ او اعتبار خاوند نه دی. پر دې سربېره مې دوی وپوهول چې زما له موافقې پرته له خصوصي تلویزیونونو سره قرارداد ورته ناشونی دی.

ما دوی ته د کال یو میلیون ډالرو وړاندیز وکړ. هغوی له مجبورۍ ومانه له چنو وهلو وروسته او په رښتیني مانا د دوی تر زاریو وروسته مې یوازې د یوه کال لپاره په پینځه لکه ډالرو ورسره موافقه وکړه چې ملي تلویزیون ته به یې ورکوي.

د امریکا په متحده ایالاتو کې مې د کانګرس له غړیو سره ولیدل چې په ډېر صمیمیت یې زما تود هرکلی وکړ. همدارنګه د جنوبي او مرکزي آسیا په چارو کې د بهرنیو چارو وزارت له معین «ریچارد باوچر» سره مې وکتل. د ښاغلي باوچر له خولې مې لومړۍ خبره دا واورېده چې «ښاغلی وزیر ته ولې په تلویزیونونو کې د بهرنیو سریالونو د بندولو هڅې کوي، دا زموږ د اندېښنې سبب ده.» ما د افغانستان په مسایلو کې له داسې چلن څخه جټکه وخوړه. ځکه چې تر دې مخکې مې داسې فکر کاوه چې سطحي دریځونه په کابل کې د امریکایي کارکوونکیو کار دی. خو هلته وپوهېدم چې امریکایان یا نه غواړي چې موږ وپېژني ځکه د هغو اړتیا نه ویني او موږ د حساب وړ څوک نه ورته ښکارو او یا دا چې موخه یې زموږ په ټولنه کې د ستونزو جوړول او زموږ د کلتوري شتمنیو کمزوري کول دي. ما په اوږدو خبرو کې د غازي امان الله خان له وخته د غوايي تر کودتا پورې او بالاخره زموږ تر حکومت پورې زموږ د ټولنې حساسیتونه د امریکا د بهرنیو چارو وزارت معین ته تشریح کړل، چې څه ډول زموږ د ولس د کلتور او عقایدو پر خلاف غلطو پرېکړو غميزې پېښې کړې خو داسې مې احساس کړه چې نوموړي زما خبرې لکه چې لازمه وه درک نه کړې او د سریالونو مسأله زموږ افغانانو تر تاریخ او برخلیک ورته مهمه وه.

تر دې وروسته مې چې ځینې نورې لېدنې درلودې هغه لغوه شوې. یوه شپه زموږ د ولسمشر زنگ راغی را ته وې ویل: نور دې سفر لنډه او هېواد ته راستون شه!

ما خپل یوه اونۍ نور وخت چې امریکایانو زما د تفریح او سیل لپاره برابر کړې و لغوه کړ او هېواد ته راستون شوم. وروسته په واشنګټن کې زموږ د سفارت یوه جګپوړي کارکوونکي را ته وویل چې د ستونزو په جوړولو او له مخکې څخه زما د یو شمېر ټاکل شویو ملاقاتونو په لغوه کولو کې زموږ سفیر رول درلود. زما د یو لړ لیدنو د لغوه کېدو د موضوع په باب سفیر ولسمشر ته کیسه کړې وه، زما د سفر د لنډولو پیغام هم د ولسمشر له قوله هغه ما ته ورساوه، خو ښایي زما د سفر د لنډولو پرېکړه وروسته امریکایانو ته د یوه غیر دوستانه عمل په توګه ښودل شوې وه، ځکه هغوی له دې پرېکړې څخه خپه وو.

په هغه موده کې چې زه د اطلاعاتو او کلتور وزیر وم څو ځله له امریکایانو او یو ځل له کانډایانو سره چنو وهلو ته مجبور شوم.

د امریکا دولت غوښتل چې په کابل کې د خپل سفارت د پراخولو لپاره د ملي رادیو تلویزیون ودانې وپېري او له خپل سفارت سره یې ونښلوي. ما له دې کار سره جدي مخالفت وکړ، پر دې سربېره مې د ملي تلویزیون د شا لوري سرک چې امریکایانو غصب کړی و او د خپلو موټرونو پارکینګ یې ترې جوړ کړی و له څو میاشتنيو ناندريو وروسته د دوی له منګولو را ویوست او د وزارت او تلویزیون د موټرو لپاره مې پرانیست. امریکایانو د افغان فلم او د هغو تر څنګ په خالي ځمکه هم سترګې ګڼلې وې، زه د دوی له لوري د هغو د نیولو مانع شوم. د مزارشریف هوټل چې د اطلاعات او کلتور وزارت د هوټلونو د تصدې اړوند و د امریکا حکومت د خپلې

قونسلگرۍ لپاره غوره کړ. زه په پيل کې د دې مخالف وم چې ياد هوټل دوی ته په اجاره ورکړو، دې ته په پام چې د هوټل وضعه ډېره خرابه وه، هوټل مېلمانه او مسافرين نه درلودل او اداره يې ډېره کمزورې وه. زه دې ته چمتو شوم چې په لوړه بيه دغه هوټل دوی ته د اوږدې مودې لپاره په اجاره ورکړای شي .

امريکايان له هغه نرخ څخه چې ما يې وړاندیز کړی و ناخوښه وو. جالبه داوه چې د سوداگرۍ وزير «وحيدالله شېراني» چې په کابينه کې يې کرسی ما ته مخامخ وه، يوه ورځ يې د کابينې د رسمي غونډې تر پيلېدو مخکې په غوسه را ته وويل: «د اطلاعات او کلتور وزير صاحب! ولې د مزارشريف هوټل امريکايانو ته نه ورکوي، هغو سرگردانه او خپه کوي. زه په مزار کې تر هغو غوره ځای لرم. که ته موافقه ونه کړې هغه به مفت ورکړم». ما په ځواب کې ورته وويل چې هغه کار زما مربوط دی او زه به يې په اړه پرېکړه کوم. بالاخره د ولسمشر په منځگړيتوب زما تر وړاندیز شوې بېي په ټيټه بيه هوټل پر امريکايانو وپلورل شو او سند يې له امريکايانو سره زموږ د بهرنيو چارو وزارت لاسليک کړ .

په يوه بله مسأله کې کانډايان د خپل سفارت لپاره د ځمکې په لټه کې وو. د ملي راډيو تلویزيون له نابشپړ شويو بلاکونو سره په څنگ کې ځمکې لپاره موږ ته راغلل. هغه بلاکونه چې بشپړ شوي نه وو د کمونيستي نظام د وخت وو. د راډيو تلویزيون د پخوانيو کارکوونکيو د معلوماتو له مخې د شوروي اتحاد جمهوريتونو په پام کې وه چې د افغانستان د حکومت په همکارۍ دلته لوی تبليغاتي او خپرنيز مرکز جوړ کړي چې په آنتنونو او سپوږمکيو به سنبال وي او د جنوبي آسيا او منځني ختيځ ټول هېوادونه تر

پوښښ لاندې راولي. د کاناډا سفارت هغه مهال په وزیر اکبر خان کې څو کورونه په کرایه نیولي وو او فعالیت یې کاوه.

ما د ملي راډیو تلویزیون د ځمکې له پلورلو انکار وکړ. کله چې د هغه هېواد سفیر له څو څو ځله راتلو وروسته نهیلی شو او زموږ د بهرنیو چارو وزارت هم څه ونکړای شول. دواړه ولسمشر ته ورغلل. ولسمشر زه تر فشار لاندې راوستم او وې ویل: «ته بېکاره پرته ځمکه څه کوي؟ راډیو تلویزیون شته. چندان فعالیت هم نه لري چې ته یې پر ځمکه نښتی یې، کاناډا زموږ دوست هېواد دی، د دې لپاره چې شتون یې په افغانستان کې اوږدمهاله شي او د خپل سفارت لپاره ځمکه پیدا کړي زه حاضر یم چې دغه ځمکه مفته ورکړم.» زه په ستونزمن دریځ کې وم، ځکه ځینو کسانو په تېره د بهرنیو چارو وزارت کسانو زموږ ولسمشر ته ویل چې د اطلاعات او کلتور وزیر زموږ اړیکې له لوېدیزو هېوادونو او د کاناډا له هېواد سره خرابوي. په پای کې مې د ډېرو فشارونو او گواښونو تر زغملو وروسته هم د هغه ځمکې چې دوی غوښته مساحت کم کړ او هم مې یې بیه زیاته کړه. کاناډایانو هغه ساحه غوښته چې نابشپړه بلاکونه پکې ولاړ وو. ما یوازې د ۱۱ جریبه ځمکې له پلورلو سره موافقه وکړه او د یو لک ډالرو پر ځای چې زموږ د بهرنیو چارو وزارت پرې قانع ؤ پر هغوی د یوولس میلیون ډالرو په ورکولو بریالی شوم. هغه هم د دې پر ځای چې د دولت په حساب ورکړای شي باید په یوه ځانگړي حساب چې د راډیو-تلویزیون په نوم به پرانیستل کېدو ادا کېدل. چې له هغو څخه د تلویزیون د خپرونو په پراختیا او ښه والي کې کار اخیستل کېدو. دغه مهال یوه عجیبه پېښه وشوه. له موافقې وروسته پخوا تر دې چې ځمکه کاناډایانو ته وسپارل شي باید د هغو حدود ټاکل شوي وای. زموږ انجنیرانو د کاناډایي انجنیرانو او مهندسونو سره په گډه کار مخته

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۶۳

وړ، کاناډايانو خپل وسایل راوړي وو، کار پیل شو، د کار په بهیر کې زموږ همکارانو اعتراض وکړ چې هغوی زیاتې کړۍ او زموږ د ځمکې یوه برخه یې غصب کړې او په ازغن تار یې بېله کړې ده .

کاناډايانو په غرور او ملنډو زموږ همکاران په ډېر سپکتوب تورن کړي وو چې گواکي دوی مسلکي پوهه نه لري. ما موضوع جدي ونیوله او د هېواد له اړوندو ادارو په تېره د ښاري پراختیا له وزارت نه مې انجنیران او وسایل راوغوښتل. د دوی د کار په پایله کې معلومه شوه چې کاناډايانو په رښتیا زموږ ځمکه غصب کړې وه. هغوی وشرمېدل او کانکریټي دېوالونه او اغزن تارونه یې شا ته کړل. غصب شوې ساحه به ښايي یو جریب ځمکه وه.

د رسنیو قانون او په ولسي جرگه کې زما د استیضاح مسأله

ولسي جرگې د ۱۳۸۸ لمریز د وري پر ۲۱مه یانې د ۲۰۰۹ کال په پسرلي کې ور وغوښتم چې د ټولیزو رسنیو د قانون د نه عملي کولو په تړاو پوښتنو ته ځواب ووايم. ځینو وکیلانو لاسلیکونه راټول کړي وو او په دې تړاو یې زما د استیضاح غوښتنه کوله. هغوی د بهرنيانو او له بهرنيانو سره د تړلیو شمېر غیردولتي موسسو له ملاتړه برخمن وو او زه یې د ملي راډیو ټلويزیون د غیردولتي کېدو په مخه کې خنډ بللم .

په دې لړ کې هغه وکیلان هم له دوی سره ملګري شوي وو چې د بېلابېلو دلایلو او خاصو تړاوونو په دلیل یې غوښتل چې زه له وزارت نه لرې کړای شم. د ساري په توګه د هرات یو وکیل چې دیني عالم هم دی زما د سلب صلاحیت کېدو لپاره یې کارت اوچت کړ او هره شېبه به یې له ځایه لږ را پورته شو، څو اونۍ وروسته یې په یوه غونډه کې ولیدم وې ویل: «وزیر صاحب زموږ په ولسوالۍ کې د تېلفون آنتن سم کار نه کوي مهرباني وکړه

په دې برخه کې یو څه وکړه.» ما په درناوي ورته وویل: «وکیل صاحب زه د مخابراتو وزیر نه یم. د تېلفون آنتنونه د مخابراتو وزارت اړوند دي.» یانې یو شمېر وکیلان چې د رسینو د قانون د عملي کېدو په تړاو زما د سلب صلاحیت کېدو غوښتونکي وو، د اطلاعات او کلتور وزارت د دندو په باب یې هم کافي معلومات نه درلودل.

د مثال په ډول یو بل وکیل مې په یوه سفر کې له شراب څښلو منع کړی و. نوموړی وکیل د افغانستان د لرغونو آثارو د نندارتون د پرانیستي لپاره له موږ سره هالنډ ته تللی و. په راستنېدو کې د هالنډ هېواد دوی ته زموږ د لېږد لپاره د دغه هېواد د ملکې ځانگړې الوتکه په واک کې راکړه. کله مې چې دې ته پام شو چې زموږ د پلاوي دوو تنو الکولي مشروبات غوښتل د یوه مسلمان هېواد د پلاوي د رییس په توگه مې خپله دنده وبلله چې هغوی منع کړم. دا چې له هغو څخه یو د پارلمان غړی و نو لومړی مې د ولسي جرگې له مرستیال څخه چې هغه هم زموږ د پلاوي غړی و، وغوښتل چې د هغه مخه ونیسي. دا چې هغه زړه نازړه و فرهنگي معین «عمر سلطان» ته مې دنده وسپارله چې د الوتکې خدمې ته ووايي چې د هغو دوو تنو له مخې نه د شرابو گیلاسونه پورته کړي. چې بیا همداسې وشول.

په کومه ورځ چې زه باید پارلمان ته ورغلی وای ولسمشر د گلخانې ماڼۍ ته د سهار د چایو لپاره ور وغوښتم. نوموړي هلته را ته وویل چې ښه پوهېږي چې د استیضاح د تحریک مسأله د بهرنيانو له خوا را پورته شوې ځکه چې هغوی غواړي چې ملي رادیو تلویزیون د دولت له لاسه را وباسي.

ما ته یې د پرېکنده او بشپړ ملاتړ ډاډ راکړ. له ارگه پارلمان ته لاړم. غونډه د ولسي جرگې د مرستیال «میرویس یاسیني» لخوا پیل شوه. «محمد یونس

قانوني» چې د پارلمان رییس و قصداً نه و راغلی. نوموړی زما له مخالفینو سره ملگری او نږدې و، په همدې دلیل یې نه غوښتل چې حضور یې له دوی سره د ملگرتوب په سبب تر شک لاندې راشي. «استاد عبدالرب رسول سیاف» چې د سریالونو په اړه، تر دې وړاندې له ما سره مخامخ مجلس کړی او زما له دریځ څخه یې ملاتړ کړی و هغه هم په دې غونډه کې نه و. وکیلانو بېلابېلې او ډېرې پوښتنې مطرح کړې. یوه ښځینه وکیله ودرېده او یو کسټ یې نورو ته ور وښود چې گواکي د ملي تلویزیون یو کارکوونکی د نېشې په حالت کې ښکاري. یو بل وکیل چې زما له پلویانو څخه و جگ شو وې ویل چې داسې ویډیو ورسره شته چې همدغه وکیله په سرینا هوټل کې له یوه برحال وکیل سره د ناروا اړیکو په حالت کې ښيي. د وزارت د ځینو قراردادونو او معاشونو په باب هم پوښتنې وشوې. زیاتو مخالفینو زما پر یوه مرکه استناد کاوه او دا اعتراض یې درلود چې ولې مې ویلي وو چې پارلمان د بهرنيانو د فشارونو په سبب د رسنیو قانون تصویب کړی دی. دوی ویل چې زما دغه څرگندونې خلکو یانې د دوی مؤکلینو ته سپکاوی دی. د رسنیو تعدیل شوی قانون چې وزارت ته زما تر راتلو وړاندې پارلمان ته استول شوی و له تصویب وروسته د توشیح لپاره ولسمشر ته واستول شو، وزارت د هغو په اړه خپل نظر څرگند کړ او ولسمشر ته یې هغه ټکي چې له اساسي قانون سره په ټکر کې وو، په مفصل ډول ولیکل. ولسمشر د سترې محکمې له رایې اخیستلو وروسته هغه بیا رد کړ او له لاسلیک څخه یې ډډه وکړه. دغه قانون ډېره موده په پارلمان کې پاتې شوی و. ښاغلي قانوني په یوه عمومي غونډه کې څو نور قوانین د یوې بستي «ټولگې» په بڼه رایو ته وړاندې کړل. د رسنیو قانون یې هم پر هغو وړ زيات کړ. په دې ډول د رسنیو قانون چې د ولسمشر له لوري له رد کېدو وروسته باید ډېر بحث او ارزونې

پرې شوې وای، د نورو قوانینو په ډله کې په اصطلاح په قاچاقي ډول ظاهراً په دوه ثلثه رایو تصویب شو .

د هغو معلوماتو پر بنسټ چې ما د ولسي جرگې له منځه درلودل په نوموړې غونډه کې د وکیلانو دوه ثلثه هغو قوانینو ته مثبتې رایې نه وې ورکړې. په همدې دلیل ما اعتراض وکړ او غوښتنه مې وکړه چې د هغه صحنې ویډیو دې سترې محکمې ته وسپارل شي چې وکیلانو سره او شنه کارتونه پورته کړي دي، تر څو معلومه شي چې آیا په رښتیا دوه ثلثه د هغه قانون د تصویب پلویان وو که نه. خو پارلمان زما دې غوښتنې ته هېڅ پام ونه کړ . ما استیضاحیه غونډه یو ښه فرصت وگاڼه چې هغه ستونزې چې زه ورسره مخامخ وم او د هېواد برخلیک ور پورې تړلی تشریح کړم.

له وکیلانو مې وغوښتل چې زما خبرې په غور ښې واورې. خبرې مې له دې پیل کړې چې اوسمهال معلومات او رسنۍ ډېر زیات ارزښت لري، په همدې سبب استعمار هڅه کوي چې د محکومو ولسونو د محکوم ساتلو لپاره یې دغه وسایل پخپل واک کې وي او له هغو نه د خپلو ناروا موخو ترلاسه کولو لپاره کار واخلي. ما یې د سریالونو مثال راوړ چې دوسیه یې هغه مهال د دوهمې ناحیې په محکمه کې له میاشتو میاشتو راهیسې پرته وه او د لوی څارنوال د وینا پر بنسټ چې ما ته یې د بیا بیا تلیفوني اړیکو په ځواب کې وویل بهرنیانو په هغو کې لاس درلود، هم یې محکمې او هم څارنوالۍ ته ویلي وو چې د دې دوسې د حل هڅه مه کوئ. ما وکیلانو ته وویل چې «انټرنیوز موسسه» چې ظاهراً یې د خصوصي رسنیو په ځانگړې توگه د راډیوگانو لپاره مرسته کوله څه ډول یې د دوو ورته شکایتونو په باب چې یو یې د کابل د قره باغ ولسوالۍ د خلکو او بل یې د خوست د مرکز و دوه مختلف دریځونه ولرم. په دې برخه کې مې د انټرنیوز د بهرنیو مسوولینو

په مخکې د قره باغ خلکو ته ویلي وو: «تاسو له بهرنيانو د خیر تمه مه لرئ، د بیان آزادي او دیموکراسي دوی ته یوه وسیله او یوه مفتخبره ده، دوی په دوو ورته مواردو کې له ما نه د دوو بېلابېلو دریځونو غوښتنه کوي». د یادونې وړ ده. چې د انټرنیوز له مسوولینو او د قره باغ له خلکو سره زما د غوندې په جریان کې یوه تن فلمبرداري کوله، وروسته دغه ویډیو طلوع تلویزیون ته وسپارل شوه او هغوی زما د خبرو وړاندې او وروسته برخې ترې لرې کړې یوازې دا یې ترې را وایستله چې گواکي ما ویلي: «د بیان آزادي هسې مفتخبره ده.» له هغو نه یې زما پر خلاف یوه پروپاگنډي غوغا جوړه کړه. ما د ولس استازيو ته وویل چې په هماغو ورځو کې امریکایانو یوه تلویزیوني چینل ته دوه میلیون ډالر ورکړي وو، همدې شبکې ته یې ژمنه کړې وه چې که دغه جنجالي سریالونه په پښتو ژباړي او د ډېورنډ په اوږدو کې په پرتو ولایتونو کې یې خپاره کړي لس میلیون ډالر نور به هم ورکړي. ما له وکیلانو پوښتنه وکړه چې آیا دا پر اور د تېلو پاشل نه دي؟ همدارنگه مې د بهرنيانو او د دوی تر ملاتړ لاندې شبکو د مالي سرچینو په تړاو د هغوی د ځواب نه ویلو خبره هم وکیلانو ته وکړه. زما د هیلې پر خلاف وکیلان په پېغورونو او یو پر بل په چیغو وهلو بوخت وو، نه مخالفو او نه زما موافقو وکیلانو زما خبرو ته غور ونيو چې له محتوا یې خبر شي. مخالفین په دې هڅو کې وو چې څه ډول ما له وزارتې لرې کړي او موافقینو غوښتل چې ما پر خپل مقام وساتي. خو ما ته تر ټولو دا مهمه وه چې خلک او استازي یې د بیان د آزادۍ له شعار څخه د بهرنيانو په بدنیت خبر شي او وپوهېږي چې څه ډول استعمار رښې د ولسونو د غلام کولو او غافل ساتلو لپاره د نوې وسیلې په توګه کاروي. هغه څه چې علي شریعتي یې «استعمار» بولي .

د هغې څو ساعته غونډې په پای کې د مجلس رییس له وکیلانو وغوښتل چې په دې اړه چې زما ځوابونه د دوی د قناعت وړ وو که نه او دا چې زما د سلب صلاحیت کېدو لپاره رایې واچول شي که نه خپل سره او شنه کارتونه اوچت کړي .

یو شمېر وکیلان د اعتراض په دود زما په پلوی له تالاره ووتل. کارتونه اوچت شول او پرېکړه پر دې شوه چې راتلونکې اونۍ به پر دې رایه ورکوي چې زه خپل کار ته دوام ورکړم که نه .

د امریکا سفارت چې ما ورته په اشارې د استعمار کلمه کارولې وه او دا یو بېساری کار و ډېر ناراضه و. د هغوی شکایت تر ارگه ورسېد خو ولسمشر پام ورته ونه کړ .

راتلونکې اونۍ چې رایې واچول شوې زه د موافقو رایو په اکثریت هماغسې د اطلاعات او کلتور وزیر په دنده پاتې شوم.

د ۲۰۰۹ کال د ولسمشرۍ انتخابات

د ۲۰۰۹ کال د ولسمشرۍ په انتخاباتو کې حامد کرزی د یو بل ځل لپاره هم نوماند و. دا ځل یې مهم سیال ډاکتر عبدالله و چې له یوې مودې راهیسې یې د اپوزیسیون د رهبرۍ اکتونه کول. د نوماندانو لېست اوږد و. داسې کسانو هم د ولسمشرۍ د مقام لپاره ځانونه نوماند کړي وو چې خلکو نه پېژندل. یو شمېر یې په وروستیو ورځو کې د حامد کرزي په ګټه تېر شول، خو له بېلابېلو لارو یې هڅه کوله چې له ده سره د څه واخله څه راکړه پر بنسټ معامله وکړي.

له هغو ډلې څخه یو «سید جلال کریم» و چې په نابغه سید جلال مشهور دی، مرستیال یې له ما سره د لیدو هیله وکړه. زموږ لیدل د استاد قاضي په

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۶۹

منځگړيتوب په انټرکانتینټال هوټل کې وشول. د دې نوماند غوښتنې مې حامد کرزي ته ورسولې خو هغه چندان علاقه ورسره و نه ښوده. په رای پانو کې د نوماندانو تصویرونه د هغو شمېرو په ترتیب چې د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون له لوري ورکړای شوې وې چاپ شوي وو. ظاهراً د دوو قره قلې لرونکیو نوماندانو تصویرونه د حامد کرزي تر څنگ راغلي وو، ځکه چې د دوی په اند د شمېرو په حساب دلته راغلي وو. د انتخاباتو وروستي بهیر وښودله چې دا هر څه تصادفي نه وو، موخه یې د هغو رایه ورکوونکیو دوکه کول ښکارېدل چې غوښتل یې حامد کرزي ته رایه ورکړي، خو هغوی له سواده بې برخې وو یوازې د تصویر په لیدو یې مقابل لوری ښه کاوه.

څرنگه چې زه د اطلاعاتو او کلتور وزیر وم له انتخاباتي مسایلو سره مې کمپايني لېوالتیا نه درلوده. خو د خوښې نوماند مې حامد کرزي و او همغه ته مې رایه ورکړه. ملي تلویزیون چې زما تر اداره لاندې و، نوماندانو ته یې منظم پروگرامونه چمتو کړي وو چې ټولو ته د مساوي فرصت له مخې هم دوی خپل پروگرامونه ولس ته تشریح کړي او هم د یوه بل پروگرام له لارې پوښتنو ته ځوابونه ووايي.

همدارنگه ملي تلویزیون د آزادۍ راډیو په همکارۍ د نوماندانو ترمنځ یوه مناظره جوړه کړه چې په څرنگوالي بېسارې وه. په دې مناظره کې چې د ملي راډیو-تلویزیون په تالار کې جوړه شوه د ولسمشرۍ درې تنو نوماندانو، ډاکتر اشرف غني، ډاکتر رمضان بشردوست او حامد کرزي گډون وکړ. ډاکتر عبدالله په هغو کې له گډون ډډه وکړه. ما د دې لپاره چې د وزارت او ملي راډیو-تلویزیون بې طرفي تر شک لاندې رانشي آن د مناظرې په تالار کې له کېناستلو ډډه وکړه او په یوه څانگه کې مې د ژوندۍ خپرونې له لارې

د مناظرې جریان ولید. پر دې سربېره «کای آید» د ملگرو ملتونو د سرمشري خانگړي استازي او د یوناما د هغه مهال مشر په خپل کتاب «په افغانستان کې د واک پر سر شخړه» کې ولیکل چې گواکي ما ملي راډیو-تلويزيون د حامد کرزي د کمپاین په گټه کاراوه. دا په داسې حال کې وه چې د حامد کرزي یو شمېر شاوخوا کسانو په خانگړې توگه ورور یې «محمود کرزي» هغه ته منظم شکایت کاوه چې زه د ملي راډیو-تلويزيون څخه د ډاکتر عبدالله په گټه کار اخلم. یوه ورځ حامد کرزي د همدې ډلې د خبرو په نقل قول را نه وغوښتل چې بې طرفانه کار وکړم. ما دغه تورونه رد کړل او و مې ویل چې هېڅکله به هم له دولتي وسایلو څخه په استفادې د کوم نوماند په گټه کار ونه کړم.

د انتخاباتو پروسه چې اوږده شوه ما ورځ تر بلې زیات له حامد کرزي څخه ملاتړ وکړ. خو دغه ملاتړ د خصوصي او غیردولتي رسنیو تر بریده و، چې په هغو کې ما او دوستانو مې د امریکا له تنې د فریب او دوکې نه ډکې دروغجنې ولسواکۍ جامې وایستلې او رښتینې خبره مو یې رسوا کړه. موږ په دې کې په بریا کار وکړ.

په دې ځه و ډې کې یوه ورځ «نېل پینټو» د انتخاباتو کمېسیون د رسنیو د برخې مسوول چې د ملگرو ملتونو لخوا گومارل شوی و په ملي راډیو-تلويزيون کې زما د کار دفتر ته راغی او په آمرانه لهجه یې وغوښتل چې ما ته دا را وښيي چې څه ډول عمل وکړم. ما هغه وپوهاوه چې له ما سره په داسې لهجه د خبرو اجازه نه لرې او دا چې موږ تر بهرنيانو ښه پوهېږو چې خپل کارونه څه ډول پر مخ بوځو.

انتخابات د ۲۰۰۹ کال د اگست پر ۲۰مه د ۱۳۸۸ کال د اسد، پر نهمه ترسره شول. سبا ته یې ولسمشر له غرمې وروسته د خپل کار دفتر ته ور وغوښتلم.

هغه ډېر په غوسه و او کیسه یې وکړه چې په همدې سهار د افغانستان او پاکستان لپاره د امریکا د ولسمشر اوباما خاص استازی «ریچارد هالبروک» د هغه هېواد له سفیر «کارل ایکنیري» سره یو ځای د ده د کار دفتر ته ورغلي او ورته ویلي یې وو چې انتخابات به دوهم پړاو ته لاړ شي. د حامد کرزي د غوسې سبب دا و چې امریکایان څه ډول د رایو تر شمېرلو مخکې پر دې وپوهېدل چې انتخابات دوهم پړاو ته درومي؟ نوموړي په دې خبرو کې د واشنگټن له مخکې څخه طرحه شوې توطیه لیدله. «باب ووډ» د «اوباما جگړې» کتاب لیکوال په دې خاصه برخه کې لیکلي دي چې ګواکي لومړی ولسمشر حامد کرزي ځانګړي استازي هالبروک او سفیر ایکنیري ته د خپلې بریا په باب ویلي وو، وروسته بیا هغوی ویلي وو: «ښاغلی ولسمشره تر اوسه د رایو شمېرلو پایله معلومه نه ده، ښايي انتخابات دوهم پړاو ته لاړ شي».

زه په هغه غونډه کې نه وم خو وروستیو جریاناتو وښودله چې امریکایان په رښتیا د انتخاباتو په مهندسۍ کې ښکېل وو او د همدې لپاره د دوی ځانګړی استازی ریچارد هالبروک د انتخاباتو په بهیر کې د معمول خلاف څو اونۍ په کابل کې پاتې شو. کای ایده هم په خپل کتاب کې له هالبروک سره د خپلو ناندريو یادونه کړې چې د ده په هستوګنځي کې ورسره شوې وې. هلته د یوناما مشر د امریکا ځانګړي استازي ته ویلي چې دا څنګه کېدای شي چې د رایو له شمېرلو مخکې له کرزي نه وغوښتل شي چې دوهم پړاو ته لاړ شي.

«رابرت ګېټس» د امریکا د هغه مهال د دفاع وزیر هم د «ماموریت» (Duty) په نامه په خپل کتاب کې لیکلي: «هالبروک د حامد کرزي د ماتولو

لپاره کار کاوه. هغه په همدې کتاب کې زیاتوي چې ایکنیري او هالبروک د نورو نوماندانو سره مرسته کوله.

د انتخاباتو مسأله وروسته ډېره جنجالي شوه. ډېرې پېښې پکې رامنځته شوې او د امریکا د سنا د بهرنیو اړیکو د رییس «سناتور جان کیري» پښه ورته را وغځېده. کای ایده په خپل کتاب کې د خپل امریکایي مرستیال «پېتر گالبریت» له برالا لاسوهنو یادونه کوي او هغه له هالبروک سره تړلی بولي. نوموړی لیکي: «گالبریت» د جون په میاشت کې یانې له ټاکل کېدو دوې نیمې میاشتې وروسته کابل ته راغی. د دې لپاره چې ښه کاري چاپېریال مې ورته برابر کړی وي او تر هغو چې د هغه د هستوګنې لپاره مناسب ځای پیدا کړم، پرېکړه مې وکړه چې له ما سره په اووم لمبر ماڼۍ کې و اوسي. خو ډېر زړ مې پام شو او د هالبروک اوږده لاسونه مې په خپله ماڼۍ کې ولیدل».

د هالبروک د امریکایي ټیم تر څنګ د انتخاباتي شکایتونو د کمېسیون رییس کاناډایي «گرت کپن» د اروپایي اتحادیې د څارونکیو رییس فرانسوي جنرال «فلپ موریان» هم خپلې هڅې د انتخاباتو د دوهم پړاو ته لېږدولو او بې نظمیو په زیاتولو متمرکزې کړې وې.

ډاکټر عبدالله چې د جمعیت اسلامي ملاتړ یې تر شا و د ۲۰۱۴ کال په څېر یې د درغلیو غږ اوچت کړ او د بهرنیانو لپاره یې د لاسوهنې زمینه برابره کړه. د هالبروک گروپ له داسې کسانو جوړ و چې نږدې ټولو یې په بالکان کې د کار تجربه درلوده او د پخوانۍ یوګوسلاویا په ټوټه کولو کې یې په یو ډول رول لوبولی و. فرانسوي جنرال د هغه ځای مسلمانانو د خپلو عامو وژنو پر باله. داسې ښکارېدل چې هغوی د پخوانۍ یوګوسلاویا سناریو د افغانستان لپاره طرحه کړې وه.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۷۳

د ۲۰۰۴ کال پر خلاف دا ځل انتخابات ډېر جنجالي شول. امریکایانو او ډاکټر عبدالله د درغلیو غږ اوچت کړ. د پيترگالبريت د لاسوهنو رسوايي، تر دې بريده ورسېده چې کای ایده د ده د گوښه کولو غوښتونکي شو. تر هغه وروسته د امریکايي تبلیغاتو تبغ د یوناما د رییس په لور هم شو.

د انتخاباتو د لانجو په اوج کې او د دې لانجو له دوام سره چې د پایلې نه معلومېدل ورسره وو، یوه ورځ د ملي راډیو-ټلوویزیون نه خبر راکړل شو چې د مشرانو جرگې له لوري یو مکتوب چې گواکي د سنا د مجلس مصوبه وه. د ټلوویزیون د اطلاعاتو ادارې ته لېږل شوی و او پخپله د سنا رییس «حضرت صبغت الله مجددي» هدایت ورکړی چې د شپې د اتو بجو په خبرونو کې خپور شي. ما ته یې وویل چې په دې سند کې مهمې موضوعگانې لیکل شوې دي او دا ایجابوي چې زه یې وگورم او د خپرېدو په باب یې پرېکړه وکړم. سند یې را ته راوړ. د لیکنې منځپانگه داسې وه: څرنگه چې د انتخاباتو پایله معلومه نه شوه، هېواد په سردرگم حالت کې دی، په داسې حال کې چې د حامد کرزي د ولسمشرۍ دوره پایته رسېدلې، نو د اساسي قانون له مخې باید د چارو واگې د سنا رییس په لاس کې واخلي. دغه عمل په یو ډول کودتا او د هېواد د بې ثباته کولو هڅه وه، نو هدایت مې ورکړ چې دغه لیکنه خپره نه شي. څو ورځې وړاندې یو شمېر وزیرانو په همدې رابطه پټه غونډه کړې وه چې کوربه یې د عامې روغتیا وزیر ښاغلی فاطمي و. دغه پېښې دا هم ښودله چې ولې بهرنيانو د ملي راډیو ټلوویزیون له برخليک سره تر هغه بريده لېوالتیا درلوده.

د ۲۰۰۹ کال په انتخاباتو کې ملي راډیو-ټلوویزیون د انتخاباتو او د هېواد د نورو حیاتي مسایلو په باب د یوازینۍ باوري مرجع حیثیت درلود. په داسې حال کې چې په ۲۰۱۴ کې ملي ټلوویزیون دومره کمزوری شوی و چې د

امریکایانو له لوري د ملاتړ شویو تلویزیوني چینلونو په منځ کې یې غږ نه اورېدل کېدو او اعتبار یې ډېر کم شوی و. پر ۲۰۱۴ کال ټولې مناظرې او انتخاباتي بحثونه د خصوصي شبکو له لوري چمتو کېدل او امریکایانو چې څرنګه غوښتل عمومي افکارو ته یې هماغسې بڼه ورکوله.

ولسمشر باوري و چې انتخابات یې ګټلي دي. د انتخاباتو کمېسیون رییس «ډاکټر عزیزالله لودین» او د هغه د دارلانشا رییس هم په همدې باور وو. په دې دوره کې چې له ترینګلتیا ډکه وه، ولسمشر په منظم ډول خپل دفتر ته د یو په یو لیدنو لپاره ور بلل او چې څه تېرېدل له جزئیاتو یې خبرولم. دغه لیدنو په حکومت کې زما له کاري ساحې سره تړاو نه درلود، بلکې له ده سره د همنظره کس په توګه یې لازمه بلله چې یو له بل سره نظرونه او سلاوې شریکې کړو. دې اړیکې له ما او زما له هغو دوستانو سره چې یو شمېر خصوصي رسنۍ یې اداره کولې مرسته کوله چې روښانه دریځ ولرو. په همدې رسنیو کې موږ د امریکایانو لاسوهنې او توطیې ډېری برخه افشا کړې. هغه مهال دغه ډول دریځ سابقه نه درلوده. ځکه چې تر دې مهاله ډېری افغانانو په خپل هېواد کې د امریکا حضور او کړنو ته د شک په نظر نه کتل. له حکومت نه د باندې زما رسنیزو همکارانو بهرني توطیه جوړونکي له پښو وغورځول. د انتخاباتي هنګامو له پایته رسېدو وروسته یوه ورځ ولسمشر د هغوی دغه لاسته راوړنې ډېرې وستایلي.

معترض نوماند ډاکټر عبدالله د اکتوبر میاشتې په وروستیو کې د یوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې د انتخاباتو پر پروسه او د انتخاباتو پر کمېسیون یې باوري وښوده او خپله پرېکړه یې اعلان کړه چې دوهم پړاو ته نه درومي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۷۵

له دوهم پړاو څخه د ډاکټر عبدالله له منصرف کېدو څخه مخکې او هم وروسته نړيوالې ټولنې د امريکا متحده ايالاتو په لمسون هڅه کوله چې حامد کرزی پر دې قانع کړي چې له معترض نوماند سره ګډ حکومت جوړ کړي. حامد کرزی پر دې پوره باوري و چې په دوهم پړاو کې به د ده بريا تر لومړي پړاو هم روښانه وي، بل لوري ته هغه له خپل انتخاباتي سيال سره د شريک حکومت جوړول د يوه کمزوري او نامشروع حکومت هڅه ګڼله چې له طالبانو وروسته به د دولت جوړونې پروسې ته مرګونی ګوزار ورکړي. امريکايانو له د باندې او دننه څخه په دې برخه کې پر ولسمشر کرزي ډېر فشارونه راوړل، نوموړي ويل چې ده ته د درناوي وړ کسانو لکه الاخضر ابراهيمي بيا بيا ورته زنگونه وهل او ترې يې وغوښتل چې له ډاکټر عبدالله سره د شريک حکومت طرحه ومني، هغوی د ده د دې استدلال په ځواب کې چې ګواکې دغسې حکومت د افغانستان د اساسي قانون پر خلاف دی، ورته ويلي وو چې افغانستان يو بې وزله او غريب هېواد دی او دې ته اړتيا نشته چې دومره په خپل اساسي قانون پورې ونښلي. په دې منع کې يوازې د سعودي عربستان پاچا ملک عبدالله، حامد کرزی د «دوه سره حکومت» له منلو څخه منعه کړی و.

امريکايانو غوښتل چې د «اجرائيه رياست» په نامه نوی پست جوړ شي، د مشرۍ لپاره يې له دې درې تنو څخه وړانديز کاوه چې يو تن يې راشي: ډاکټر زلمی خلیلزاد، ډاکټر اشرف غني احمدزی او ډاکټر عبدالله. د وخت په تېرېدو د هغوی يوازينی نوماند دې مقام ته ډاکټر عبدالله پاتې شو. حامد کرزي په پوره جرئت له دې طرحې سره مخالفت وکړ او د هغو پر خلاف ودرېد. تر دې وړاندې هم نوموړي د يوناما د رييس په توګه له ډېرو واکونو سره د «پدې اشياون انګرېزي» له راتلو سره مخالفت کړی و.

د افغانستان د ادارې کمزوري کول د ځانگړو موخو لپاره وو. دغه پروگرام بیا په ۲۰۱۴ کې عملي شو چې بدې پایلې مو یې پخپلو سترگو ولیدې. افغانستان ته د امریکایانو له راتگه څه موده وروسته هغوی د سیاسي ثبات، د افغانستان د ولسواکۍ او ځواکمنې ادارې پر تخریبوونکیو بدل شول. د دوی سیمه ییزو موخو دا ایجابوله چې افغانستان یو پر خپل کورني وضعیت مسلط او ځواکمن هېواد نه وي. زما او د ولسمشر تحلیل همدغه و. متأسفانه راتلونکیو پېښو پر هغو د اثبات مهر ولگاوه.

ډاکتر عبدالله د انتخاباتو له دوهم پړاو څخه په دې خاطر انکار وکړ چې په دوهم پړاو کې د حامد کرزي له روښانه بریا سره یو ځواکمن او بشپړ مشروع حکومت جوړېدو، خو امریکایانو غوښتل چې په هره بیه وي د هغو مخه ونیسي.

د درغلیو له دومره غوغاوو وروسته د دوهم پړاو انتخابات نه ترسره کېدل، د دې سبب شول چې حامد کرزی ولسمشر پاتې شي، خو شکونه او اعتراضونه به یې د مشروعیت په باب همداسې پاتې وي. خو د نوموړي د حکومتولۍ طریقې او د امریکا د سیاستونو پر خلاف دریځونو نه یوازې دا چې د حکومت د مشروعیت په باب پوښتنې پرې نښودې بلکې نوموړی یې پر یوه ملي ثابت قدمه شخصیت بدل کړ.

د حامد کرزي د دوهمې دورې د ولسمشرۍ د اعلان ښه هم د بهرنيانو لخوا داسې طراحي شوې وه چې د دې سبب کېدو چې نوموړی د بهرنيانو لاسپوڅی وپېژندل شي چې گواکې دغه مقام د دوی د منځگړیتوب له برکته ده لاسته راوړ. په دې کې چې حامد کرزی دوهم پړاو ټاکنو ته لار شي د سفیرانو په منځ کې ودرېږي او د خپلې ولسمشرۍ اعلان وکړي زه ورسره مخالف وم. داسې پېښې چې زه ښايي ترې خبر نه وم نوموړی دې ته اړ کړ

چې دا کار وکړي. پروگرام د ارگ د سنگي ماڼۍ په لوی تالار کې نیول شوی و. پر جان کیري سربېره د امریکا متحده ایالاتو، بریتانیا او فرانسې سفیران د کرزي تر څنگ د کامرو او د رسنیو د استازيو په وړاندې ودرېدل او ویناوې یې وکړې. دغه پروگرام لنډ و. ولسمشر د ارگ پر داخلي همکارانو سربېره د گوتو په شمېر کسان او زه هم په دې کې گډون ته ور بللي وو. نوموړي تر دې مراسمو مخکې چې آیا په داسې غونډه کې گډون وکړي که نه زما نظر وغوښت. ما منفي نظر ورکړ. دغه مهال ښاغلی داودزی د دفتر رییس یې اطاق ته راننوت او ټینګار یې وکړ چې ولسمشر دې په دې پروگرام کې گډون وکړي چې بیا هماغسې وشول.

په دې ډول حامد کرزی د دوهم ځل لپاره ولسمشر شو. خو لکه چې هغه پخپله هم څو ځله وویل چې هم دی او هم انتخابات «څب څب او ټپي» شول. د لوړې مراسم د بهرنیو پلاویو او د بهرنیو هېوادونو د جگپوړیو مقامونو په گډون د سلام خانې په ماڼۍ کې تر سره شول.

دوهم مرستیال استاد خلیلي پر ځای پاتې و. خو دا ځل ولسمشر د احمد ضیا مسعود پر ځای خپل پخوانی مرستیال «مارشال محمد قسیم فهمیم» خپل لومړی مرستیال غوره کړی و. د لوړې له مراسمو وروسته پر کابینه کار پیل شو. په همدې بهیر کې مې یوه شپه ماسخوتن د ولسمشر سکرتریت ته زنگ وواژه او د سمدستي ملاقات غوښتنه مې وکړه. په څو دقیقو کې په ملي راډیو-ټلويزیون کې له خپل دفتره ارگ ته ورسېدم. په یوازې ملاقات کې مې چې د گلخانې په ماڼۍ کې د ولسمشر د کار په دفتر کې و له هغه وغوښتل چې بیا مې د اطلاعات او کلتور وزارت ته و نه نوموي. دلیل یې وپوښت. ورته و مې ویل نه غواړم چې بیا د پارلمان سره په مخالفت کې ودرېرم او هغه څه چې په استیضاحیه غونډه کې مې وویل او چا غوږ ورته

و نه نيو، بيا يې تکرار کړم، ما په هغه غونډه کې ډېر مهم او حياتي مسایل د کلتور او خپرونو په اړه وکيلانو ته وويل خو دوی نه غوښتل چې پام ورته وکړي. دوهم دليل مې پخپله پر ده د فشار کمول ورته وويل. ولسمشر له ما سره د مخالفو بهرنيانو او کورنيو لوريو څخه تر فشار لاندې و، خو څرنگه چې موږ همفکره وو او نوموړي زما پر خلاف په کمپاين کې د بهرنيانو لاس ليدو په قاطعيت يې را نه دفاع کوله.

ولسمشر ما ته وويل: «ته به زما په راتلونکې کابينه کې هم زما د اطلاعات او کلتور وزير وي او ما پر دې له خپلو مرستيالانو سره هم پرېکړه کړې ده.» خو ما پر خپل دريځ ټينگار وکړ، سبا ته مو د نوموړي په دفتر کې بيا پر دې بحث وکړ، ولسمشر ما ته نور وزارتونه لکه حج او اوقاف او پوهنې وزارتونو وړانديز وکړ. زما ځواب دا و چې نه غواړم بل ځل د تائيد د رايو لپاره د وکيلانو په مخ کې ودرېرم او له معمول سره سم دروغ او رښتيا پروگرامونه او ژمنې ورته بيان کړم، ځکه دا زما له طبيعت سره برابر نه دي. ولسمشر وويل: «پروا نه لري، بهرنيانو چې غوښتل يو اجرائيه رياست جوړ کړي. زه به د چارو د ادارې کاري واکونه پراخه کړم او تابه يې مشري ته راولم چې هغوی يې پخپله مزه وويني.»

ترې و مې وپوښتل: څه وخت به دغه کار ترسره شي، ځواب يې راکړ د نوې کابينې له جوړېدو او له پارلمان نه يې د تائيد له رايې اخيستلو شاوخوا يوه اونۍ وروسته. ولسمشر د اطلاعات او کلتور وزارت د مقام لپاره د احتمالي نوماندانو په باب له ما نه پوښتنه وکړه، خو نومونه يې ياد کړل، د هغوی په منځ کې د ښاغلي رهين نوم هم و، ما په دې برخه کې پوښتنې درلودې. په راتلونکې ناسته کې مې وليدل چې د ښاغلي رهين په تړاو د ولسمشر لېوالتيا زياته شوې ده، په دې ډول ښاغلي رهين بيا د اطلاعات او کلتور

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۷۹

وزارت مقام ته ونومول شو. جهادي مشر حضرت مجدي، د ولسمشر لومړي مرستيال او د ولسمشر د فرهنگي چارو سلاکار ښاغلي هېوادل په دې کې رول درلود.

ولسمشر کرزي دا ځل خپله کابينه داسې مهال ټاکله او معرفي کوله چې له امريکايانو سره مخالفت اوج ته رسېدلی و. لوېديزوالو په تېره امريکايانو غوښتل يو شمېر وزيران چې انگرېزي ژبې وو او له هغوی سره يې نږدې اړيکې درلودې په هره بيه چې وي په کابينه کې وويني. کوم معلومات چې ما له خپل دوست «عبدالستار سعادت» څخه د پارلمان له دننه څخه د امريکايانو د تحركاتو په اړه ترلاسه کړي وو، ښکارېدله چې وزيرانو ته د تائيد د رايې په اخيستلو کې د ولسمشر ناکامي به پر هغه بل گوزار شي. د دې معلوماتو پر بنسټ پرېکړه داسې وه چې د ولسمشر له څلورو څخه درې برخې وزيران رد کړي. ما دغه حال د ولسمشر تر غوږو ورساوه، خو هغه ډاډه و او په اشاره يې زما خبره رد کړه. کله چې کابينه ولسي جرگې ته ور وپېژندل شوه او صندوقونه د رايو لپاره کېښودل شول، پر هغه څه چې زه خبر شوی وم رښتيا راووتل. له ۲۵ کسيزې کابينې څخه يوازې ۶ تنو د تائيد رايې واخيستلې او نور رد شول. هغه ماښام چې پايلې اعلان شوې ولسمشر را ته زنگ وواهه او په رامنځته شوي وضعيت يې تأسف وښود، هغه په ضمن کې را ته وويل چې د کابينې له بشپړېدو پرته زما ټاکل کېدل هېڅ مانا نه لري. دغه مهال د هغه وزيرانو معينان چې بيا نه وو معرفي شوي د اړوندو وزارتونو سرپرستان وو، ما هم چې د وزارت دنده مې پای ته رسېدلې وه پېښې له کوره څارلې. ولسمشر له هغه وزيرانو سره چې له پارلمان نه بريالي راستانه شوي وو توند چلن کړی و او دوی يې مکلف کړي وو چې د نورو په بريالي کولو کې هڅې وکړي.

لنډه دا چې له ډېر زیار او د حساب وړ وخت له تېرېدو وروسته کابینه بشپړه شوه. دغه ځنډ او اړوند جنجالونه د دې سبب شول چې زما د دندې په باب چې ما او ولسمشر پر کوم څه توافق کړی و عملي نه شي.

په دې ډول په اصطلاح د ولسمشر کرزي اجرائیه ریاست جوړ نه شو او زه یې دندې پاتې شوم. دغه دوره نږدې یو نیم کال اوږده شوه. په دې موده کې ما په منظم ډول له ولسمشر سره لیده کاته کول، ښايي د کابینې تر ځینو برحال وزیرانو هم ډېر. موږ د مهمو سیاسي مسایلو په باب بحثونه او مشورې کولې. ولسمشر ټولو څانگو ته امر کړی و چې تشریفات او نور امتیازات مې د وزارت د دورې په څېر آن تر هغو غوره په پام کې ونیسي. کومه ورځ چې ولسمشر د انتخاباتو کمېسیون دفتر لار او هلته یې تاریخي وینا وکړه او د انتخاباتو په پروسه کې یې د بهرنيانو له لاسوهنو او د هغوی له ارادو پرده پورته کړه، زه یې په ځانگړې توگه ارگ ته ور وبللم چې هلته ورسره لار شم. خو د کمېسیون د دفتر په لور د الوت پر مهال د یوې غلط فهمۍ په سبب زه د انتظار په خونه کې پاتې شوم او یو ځای ورسره لار نه شوم.

په هغه موده کې چې ما دولتي دنده نه درلوده، د یو شمېر همفکره دوستانو په مرسته مو د یوه فکري څېړنیز مشورتي مرکز په جوړولو لاس پورې کړ. دې مرکز پام وړ کارونه ترسره کړل او څلور گڼې ارزښتناکې مهالنۍ یې خپرې کړې. دې مرکز په بېلابېلو پړاوونو کې په لیکلې بڼه ولسمشر ته مشورې وړاندې کړې. د دې مرکز په مهالنيو کې مسألې په ژوره توگه څېړل شوې وې چې هغه مهال ډېرو ته آن خبرې کول پر هغو سختې تمامېدې. په یوه مهالنۍ کې په افغانستان کې د امریکا د پوځي اډو پر مسأله څېړنیز بحثونه شوي وو. تر هغه وروسته چې امریکایانو په افغانستان کې د پوځي اډو په اړه لومړی ځل لېوالتیا ښودلې وه، ولسمشر له ما سره دغه مسأله شریکه

کړه. موږ دغه مسأله رسنیزه کړه. په پیل کې چا دا جدي و نه گڼله، تر دې چې څو له کاله تېرېدو وروسته د امنیتي قرارداد مسأله رسماً مطرح شوه. موږ په ۲۰۱۰ کال په رسنیو کې ولیکل چې امریکا په افغانستان کې پوځي اډې غواړي. ولسمشر او ما چې په افغانستان کې د امریکا د حضور په باب کومه هم نظري او سره ورته تحلیلونه درلودل د وخت په تېرېدو هغه نور هم زیات او پیاوړي کېدل او موږ په ګډه کار کاوه چې په افغانستان کې د امریکا د شتون زیانونه راکم کړای شو. په کومه موده کې چې ما دولتي دنده نه درلوده. د مشورې ورکولو او د آزادو رسنیو له لارې مې دغه مسوولیت ترسره کاوه.

ولسمشر یو ځل د لویې څارنوالۍ او یو ځل د اداري فساد پر خلاف د مبارزې د ادارې د غړیتوب وړاندیز را ته وکړ چې په بېلابېلو دلایلو مې د هغه له منلو عذر وغوښت.

د ۲۰۱۰ کال د ژمي په وروستیو کې یوه ورځ ښاغلي داودزي را ته زنگ وواځه او وې ویل: «ولسمشر هدایت را کړی چې ته د یوه جګپوړي پلاوي په مشرۍ پاکستان ته لاړ شې او د (اجمل خټک) د فاتحې په مراسمو کې د ده په استازولۍ ګډون وکړې.» ولسمشر دغه مهال په یوه رسمي سفر بهر ته تللی و. په هغه پلاوي کې چې زما په مشرۍ ټاکل شوی و یو شمېر برحالو وزیرانو، د ولسمشرۍ سلاکارانو او فرهنګي شخصیتونو ګډون درلود. سره له دې چې یوه وړوکې الوتکه موږ ته چارتر شوې وه، خو د هوا د خرابۍ له امله مو د فاتحې په اصلي مراسمو کې ګډون ونکړای شو. زموږ الوتکه له ډېر ځنډ وروسته والوته په هماغه مازیګر د پېښور پر ځای په اسلام‌آباد کې رابښکته شوه، د پاکستان د بهرنیو چارو وزارت زموږ د پلاوي ډېر تود هرکلی وکړ او موږ یې له هوایي ډګره نوښار ته د اجمل خټک کلي ته چې کورنۍ

يې مور ته سترگې په لار وه ورسولو. ولسمشر تر دې وړاندې څو ځله ما ته يادونه کړې وه چې غواړي له پاکستان سره اړيکې ورغوي، په لومړيو کې کله چې په هېواد کې نا امنۍ بيا پيل شوې څو څو ځله يې د پاکستان له خرابوونکي رول څخه امريکايانو او د هغوی لوېديزو متحدينو ته شکايتونه وکړل او اسناد يې ور وښودل. خو د وخت په تېرېدو يې پام شو چې هغوی په دې برخه کې عارفانه تجاهل کوي، بل لور ته پر دې هم وپوهېدو چې امريکا د افغانستان او پاکستان د اړيکو ښه کېدو مخه نيسي او نه غواړي چې دغه دوه هېوادونه سره نږدې شي. له همدې امله يې پرېکړه کړې وه چې پخپله له پاکستان سره ستونزه حل کړي. په يوه ليدنه کې «جنرال اشفاق کياني» د پاکستان لوی درستيز ورته ويلي وو چې غواړي د افغانستان او پاکستان غلط فهمۍ حل شي او دواړه هېوادونه يو د بل ستراتيژيک دوستان شي، حامد کرزي له جنرال کياني نه داسې اشارې ليدلې وې چې گواکي امريکا د دې کار خنډ ده او د دواړو هېوادو ترمنځ د اړيکو د ښه کېدو پروسه بايد په خپلواک ډول د دواړو دولتونو لخوا پر مخ لاړه شي. ولسمشر کرزي دا نظر درلود چې د دې پروسې مسووليت ما ته وسپاري، په يوه رسمي سفر کې زما استول په داسې حال چې ما رسمي دنده هم نه درلوده اصلاً پاکستانيانو ته په يو ډول زما ور معرفي کول وو او د دې دليل دا کېدای شوای چې د اطلاعات او کلتور د پخواني وزير په توگه مې د يوه مبارز شاعر په فاتحه کې گډون کاوه.

ولسمشر يوه ورځ د غرمې د ډوډۍ لپاره د گلخانې ماڼۍ ته ور وغوښتم. په دغه يوازې ليدو کې يې د خپلې ارادې را ته وويل چې غواړي ما پاکستان ته د ځانگړي استازي په توگه واستوي. نوموړي د جنرال کياني کيسه وکړه چې د دواړو هېوادونو ترمنځ د اړيکو د ښه کېدو په باب يې ورته خبره کړې

وه. په عین وخت کې یې په تکرار او ټینګار را ته وویل چې د دې دندې پر مهال به د امریکایانو تر ذره بین لاندې وې او دا ډېره خطرناکه دنده ده. ځکه امریکا به له هرې وسیلې کار واخلي چې د اړیکو د ښه کېدو مخه ونیسي. ما د دندو د لایحې او د دې په اړه چې ځانګړې استازی به زموږ د بهرنیو چارو وزارت او سفارت سره څه ډول اړیکې لري پوښتنې وکړې. خو په اصولو کې مې له دې ماموریت سره خپل توافق وښود.

یوه موده تېره شوه، یوه بله ورځ ولسمشر یو ځل بیا د غرمې ډوډۍ ته ور وللم. دا ځل ولسمشر را نه وپوښتل چې د ولسمشرۍ د دفتر ریاست او د پاکستان لپاره د ځانګړي استازي په منځ کې کومه دنده خوښوم، ما له دواړو سره خپل توافق وښود او واک مې دوی ته وسپاره چې هر څه را ته مناسب بولي هماغسې دې وکړي، څرنگه چې پاکستان ته د استازیتوب لپاره مې له مخکې ذهني تیاری نیولی و لېوالتیا مې ډېره هماغه لور ته وه. بالاخره په همدغسې لیدو کې چې درېیم ځل ترسره شو نوموړي هدایت ورکړ چې داودزي ته غږ وکړئ، نوموړی راغی، له هغه نه یې پوښتنه وکړه چې د ځایناستي لپاره دې څوک مناسب دی، ښاغلي داودزي وویل: «خُرم صاحب تر ټولو مناسب کس دی» بیا یې خپل دلایل وشمېرل. داسې ښکارېدله چې د دوی دواړو ترمنځ په دې باره کې اوږدې خبرې شوې وې. ښاغلي داودزي وویل چې ډېر ستومانه شوی او غواړي چې څه موده استراحت وکړي. وروسته بیا ولسمشر د دفتر د رییس په توګه زما د دندې په باب له خپلو مرستیالانو سره هم خبره مطرح کړې وه. له شاوخوا کسانو څخه، د ملي امنیت له سلاکار، خپل سکرتر او نورو یې پوښتنې وکړې. یوه جهادي مشر ډېر ټینګار کړی و چې ما د خپل دفتر د رییس په توګه و نه ټاکي او ښاغلی داودزي دې پخپله پخوانۍ دنده پاتې شي. خو ولسمشر نور

خپله پرېکړه کړې وه. بالاخره د ۱۳۹۰ کال په پیل کې زه رسماً د یوه فرمان له صادرېدو سره د ولسمشرۍ د دفتر رییس په توګه وټاکل شوم. د فرمان متن چې د د چارو د ادارې د رییس «ډاکټر صادق مدبر» لخوا د متحد المال په بڼه د نورو فرمانونو په څېر ولسمشر ته د لاسلیک لپاره راوړل شو د حامد کرزي له لوري رد شو او وې ویل: «یو فوق العاده فرمان ولیکه او ولیکه چې عبدالکریم خرم د هېواد فرهنګي او وطن دوست شخصیت دی.» او ښاغلي مدبر همداسې وکړل.

زما له ټاکل کېدو وروسته د ښاغلي داودزي د ټاکل کېدو خبره تر بحث لاندې راغله. ولسمشر ټینګار کاوه چې نوموړی په امریکا متحده ایالاتو کې سفیر شي. دلیل یې دا و چې امریکا د افغانستان لپاره مهم هېواد دی. خو ښاغلي داودزي هڅه کوله چې ولسمشر قانع کړي چې په یوه نږدې ګاونډي هېواد کې یې سفیر وټاکي. ښاغلي داودزي استدلال کاوه چې غواړي افغانستان ته نږدې وي چې تل کابل ته راتلای شي، ځکه چې د راتلونکې لپاره څه پروګرامونه لري. بالاخره ولسمشر ومنله او محمد عمر داودزی چې دوې دورې د ولسمشر د دفتر رییس او یوه دوره په ایران کې د افغانستان سفیر و، په اسلام اباد کې د افغانستان د لوی سفیر په توګه وټاکل شو.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۸۵

دويمه برخه

ارگ ته بيا راستنېدل

د ۱۳۹۰ لمريز کال له پيله مې د ولسمشر د دفتر د رييس په توگه په ارگ کې بيا کار پيل کړ. دا زما په سياسي ژوند او اداره کې يوه نوې تجربه وه. په دې پړاو کې د حکومتولۍ او سياست زړه ته لارم. لکه چې مخکې مې يادونه وکړه ولسمشر د يوې دقيقې محاسبې له مخې زه په دې مقام وگومارلم، هغه پوهېده چې برخليک ټاکنوکي ورځې او شېبې يې په مخکې دي او غوښتل يې چې پر دې ډاډه وي، چې د دفتر رييس يې همفکره او ورسره ملگرۍ يو څوک وي.

کله مې چې په کار پيل وکړ د ولسمشر د کار پر مېز څو مهمې دوسيې پرتې وې، د ۲۰۱۰ زېږديز کال د پارلماني انتخاباتو او ځانگړې محکمې دوسيه، د کابلېانک دوسيه، د سولې د پروسې دوسيه، له پاکستان سره د اړيکو دوسيه، چې د سولې له بهير سره يې تړاو درلود. د انتقال د بهير دوسيه، د بگرام زندان د انتقال دوسيه او له امريکا متحده ايالاتو سره د اړيکو او له دې هېواد سره د ستراتيژيکو همکاريو د سند په اړه د خبرو اترو دوسيه. د يادونې وړ ده، چې د سولې پروسه هم له امريکا سره د اړيکو په دائره کې پر مخ وړل کېده. په دې بهير کې نورې پېښې هم راغلې چې يادونه به يې وکړم.

په دې پړاو کې زموږ د کار زياته برخه له امريکا متحده ايالاتو سره د اړيکو په باب وه، نورې ټولې مسالې لکه: د سولې پروسه، د قطر د دفتر پرانيستل افغان حکومت ته د بگرام زندان لېږدول او نورو مستقيم له امريکا سره تړاو درلود.

د ولسمشرۍ د دفتر د رياست کار د فوق العاده امتيازاتو سرچينه کېدای شوای. په ځانگړې توگه زموږ په نظام کې چې رياستي نظام دی. خو زه چې

څومره موده د دې مسوولیت خاوند وم ډېرې ستونزې او دردونه مې وزغمل او په کومه ورځ مې چې خپل دفتر د نوي ولسمشر اشرف غني د دفتر رییس ته سپارلو د بې سارې ارامۍ احساس مې کاوه. په حقیقت کې زما د مسوولیت دایره ډېره پراخه وه. ما به تل ویل چې د ارگ دننه د مرچ او مالګې له مسالې له سپینې ماڼۍ سره تر خبرو اترو په ټولو مسایلو کې ما مسوولیت درلود.

کوم وخت چې د اطلاعاتو او کلتور وزیر وم ولسمشر ملي راډیو تلویزیون د دولت د پیغام رسولو مسوول غوره کړی و او د ولسمشر د دفتر هره مطبوعاتي غلطی هم باید موږ اصلاح کړې وای. دغه اړیکه په ارگ کې زما د کار په تړاو برعکس شوې وه. خو هغه څه چې ډېر سخت تمامېدل او زه یې ځورولم هغه په ارگ کې د امریکایانو د شعوري او لا شعوري ګومارلیو له ناوړه تبلیغاتو او منظمو تخریبونو او ناخبرو سره مقابله وه.

ډېر ځله د ولسمشر د دفتر دننه فضا یو ډول وه، خو له هغه ځایه له وتلو سره ان په سکرتریت کې به یې بله بڼه غوره کړه. جګپوړیو دولتي مامورینو چې له ولسمشر سره نېغې اړیکې درلودې د نوموړي له تصمیم سره د مخالفت جرئت یې نشو کولای، خو کله به یې چې له دفتر څخه راووتل له ما سره به په ټکر کې شول. په زیاتره وختونو کې هغوی له امریکایانو سره کاري او غیر کاري ځانګړې اړیکې درلودې او د ولسمشر د هغو تصمیمونو عملي کول، چې د امریکایانو د سیاستونو پر خلاف و دوی ته ډېر سخت و.

هغه کسان چې د ریاست د دفتر په چوکاټ کې زما همکاران وو، له څو کسانو پرته نورو په ډېر اخلاص او د وطنپالنې په روحیه دنده ترسره کوله، له ټولو څخه د مننې او قدردانۍ په ترڅ کې ضروري بولم، چې د ولسمشر د ویندوی او د ولسمشرۍ د مطبوعاتو د رییس ایمل فیضي، د دفتر د ریاست

مرستیال محمد ظاهر غوث، حمید ناصري او جاوید کوټوال ځانگړې یادونه وکړم.

د څو ورځو په بهیر کې چې ما له ښاغلي داودزي سره له هغه ادارې سره د آشنا کېدو په موخه گډ کار وکړ. نوموړي څو مشورې راکړې، چې وروسته د کار په بهیر کې هغه را ته سمې ثابتې شوې. همدارنگه وپوهېدم، چې نوموړي کوم کسان هلته گومارلي وو زیاتره یې ښه او وړ کسان وو. په کومه ورځ چې ښاغلي داودزي خدای پاماني وکړه او ما عملاً کارونو ته اوږه ورکړه د ده پخواني سکرتران جاوید فیضي او احمد فواد وزیري ما ته راغلل او وې ویل چې که نوي کسان د دوی پر ځای گومارم نو ښه به وي، چې مخکې له مخکې دوی خبر کړم، چې ځانونو ته نوې دندې پیدا کړي. هغوی ته مې وویل چې په آرام ذهن خپلو دندو ته دوام ورکړي، ځکه چې د هېواد په اداره کې ټول مساوي حق لرو. یواځې واکونه او مسوولیتونه مو له یو بل سره توپیر لري. له دوی مې وغوښتل چې له هغو اصولو سره چې زه یې لرم ځانونه برابر او هغو ته درناوی وکړي. هغوی همداسې وکړل او تر وروستۍ ورځې پورې سره همکار پاتې شوو.

د ارگ د مامورینو اداره کول گران کار و. مامورینو او اجیرو کارکوونکیو چې په آسانه ولسمشر ته لاسرسی درلود له هر وخت نه یې گټه اخیستله چې امتیازات ترلاسه کړي او د اداري نظم او دسپلین فشارونه پر ځانونو کم کړي. هغوی په بېلابېلو پلمو مالي مرستې غوښتې او ولسمشر په بشپړه توگه د سخاوتمندۍ امر ورکاوه. په دې منځ کې ځینو کسانو د نوموړي له مهربانۍ او سخاوتمندۍ څخه ناوړه گټه پورته کوله. په ځینو ریاستونو کې ولسمشر په خپله ځینې کسان گومارلي وو، چې سیاسي دلایل یې درلودل. د سارې په ډول د تشریفاتو په ریاست کې.

اداري نظم او دسپلين ته د دغسې کسانو راوستل اسانه کار نه و. د کار په بهير کې يو ځل له داسې څه سره مخ شوم، چې زما د اداري اصولو سره بشپړ مخالف و.

ولسمشر د ځينو خاصو دلایلو له مخې د مطبوعاتو ریاست د یوه جگپوړي مامور د انضباطي جزا د عملي کېدو مخه ونيوله. په ترکمنستان کې افغان سفیر د نوموړي کارکوونکي او د ټیم دوو تنو نورو په باب چې هغه هېواد ته د ولسمشر د سفر د تیاریو لپاره استول شوي وو د رسمي مکتوب له لارې شکایت کړی و او غوښتنه یې کړې وه، چې باید له هغوی پوښتنه وشي. دغو درې تنو له یوه لوري سپارل شوی کار نه و ترسره کړی او له بل لوري یې داسې کارونو ته لاس اچولی و چې د هېواد حیثیت ته یې زیان رساوه. ما د دې مسالې د پلټنې لپاره یو پلاوی وټاکه. پلاوي هر یوه ته انضباطي جزا وټاکله، خو ولسمشر د مطبوعاتو د ریاست کارکوونکی له هغو څخه ویوست. دې کار زه د استعفا تر بریده ورسولم، خو وروسته بیا نورې سترې پېښې وشوې، چې پرې یې نښودم چې دنده خوشې کړم.

امریکایانو په ارگ کې زما د گومارنې حساسیت ښه درک کړی و. نیویارک ټایمز ورځپاڼې ارگ ته زما راتلل د امریکایانو پر مخ د ارگ د دروازو د تړلو په مانا وبلل. هغوی په پیل کې هڅې وکړې، چې زما سره ښې اړیکې وساتي. د کار په لومړیو ورځو کې جنرال دیوید پتريوس د امریکایي او ناټو ځواکونو عمومي قوماندان د خپل کار په ځای کې د شپې ډوډۍ ته وروبللم. له هغه سره یې لوړپوړي جنرالان ملگري وو. د دوی په منځ کې جنرال مک ماستر هم و. نوموړی د امریکا متحده ایالاتو له لوري له فساد سره د مبارزې په دنده گومارل شوی و.

پتريوس زما د تودې مېلمه پالنې په ترڅ کې جنرال مک ماسټر راته معرفي کړ وې ويل: پوهېږو چې ته يو پاک او له فساد خوندي يو څوک يې موږ له فساد سره مبارزې ته ډېر پام اړولی د دې برخې مسووليت د جنرال مک ماسټر په اوږو دی. دی به په دې برخه کې ستا نږدې همکار وي هيله ده، چې ستاسو ګډ کار مثبته نتيجه ولري. جنرال مک ماسټر وروسته د امريکا د ولسمشر ډونالډ ټرمپ د ملي امنيت سلاکار شو.

د امريکا سفير جنرال کارل ايکن بيری په منظم ډول زما دفتر ته راتلو نوموړي دوه ځله زه خپل کورته ور وبللم، ما د کارونو د زياتوالي په دليل ونکړای شو، چې ورشم. بل لور ته له دې هم وېرېدم چې که له دوی سره مې راشه درشه زياته شي په يو ډول به مې د دوی په وړاندې د اصولي دريځ مخه ونيسي، سره له دې چې ولسمشر د دې پلوی و، چې زه له امريکايانو سره ډېرې اړيکې ولرم.

له امريکايانو سره مې اړيکې د کار په بهير کې د يو شمېر پېښو په سبب ډېر ژر خرابې شوې. البته دوی له نورو لارو له ما سره د اړيکو او د ځينو پيغامونو د رارسولو لارې چارې وکارولې، چې په خپل ځای به ورته اشاره وکړم. ارګ د څو پخوانيو او نويو ودانيو ټولګه ده، چې بنسټ يې د عبدالرحمان خان پر مهال اېښودل شوی دی. دغې کمپلکس ته د مجاهدينو خپلمنځي جګړو او طالبانو پر مهال زيات زيانونه واوښتل. تر دې پورې چې د لنډمهالې ادارې د رييس په توګه د حامد کرزي د کار په پيل کې يو شمېر دفترونه په کاتينرونو کې ځای پر ځای شوي وو. کله چې زه د دفتر رييس شوم د بيا رغونې چارې ډېرې ګړندۍ روانې وې. برجونه، د دلکشا ماڼۍ او کوټي باغچه ترکار لاندې وو. د مهمو دولتي اسنادو د آرشف لپاره چې د

چارو ادارې په دفتر کې راټولېدل نوې ودانۍ د جوړېدو په حال کې وه او د چارچار ماڼۍ او د دوهم لمبر ماڼۍ الحاقیه ماڼۍ بشپړې شوې وې. کوم وخت چې زه د ریاست د دفتر مسوول وم د یادو شویو ماڼیو د بیارغونې چارې بشپړې شوې، پر دې سربېره د اعلیٰ سر قوماندانۍ د قوماندې د مرکز نوې ودانۍ جوړه شوه او د ځانگړي پخلنځي کار پیل شو. د گلخانې، کوتي باغچې، سلام خانې، دلکشا او حرمسرای ماڼۍ هره یوه په زړه کې زموږ د هېواد د تاریخي پېښو ډېرې کیسې لري. نور محمد تره کي د کمونیستي نظام لومړنی رییس په کوتي باغچه کې ووژل شو او سردار محمد داود خان د خپلې کورنۍ له غړیو او د حکومت له یو شمېر غړیو سره د گلخانې ماڼۍ په لوړ پوړ کې د کودتاچیانو په لاس شهیدان شول. د ارگ یو شمېر کارکوونکي او خدمتگاران داسې کسان وو چې نیکونو او باباگانو یې دلته خدمتونه ترسره کړي وو آن د امیر عبدالرحمن خان له مهاله راهیسې تر ننه پورې، هغوی نسل په نسل دلته خدمت کړی و. توندو او بې رحمه انقلابونو هم هغوی له دغه ځایه ونه ایستلای شوای. هغوی د پخوانیو واکمنو او پېښو په باب ډېرې لږې خبرې کولې. دا د دوی د کاري ژمنې او د راز ساتنې د اخلاقو برخه ده.

ولسمشر کرزي او ما په ټینگار د دولتي کارکوونکیو د قوانینو د غوښتنې په اساس د ارگ د بوداگانو کارکوونکیو له تقاعد نه ډډه کوله. په زړه پورې ده چې حرمسرای او د ظاهر شاه د خوب خونه په بېلابېلو دورو کې له لاسوهنې خوندي په خپل حال پاتې وه. ډېره لږ به کوم واکمن کارولې وي. کوم مهال چې زه د ولسمشر د دفتر رییس وم، اعلیحضرت محمد ظاهر شاه او د هغه زوم سردار عبدالولي خان دواړه وفات شوي وو. خو د هغوی کورنۍ چې

زیاتره وختونه له هېواده د باندې اوسېدل چې کله به هېواد ته راستانه شول په دې ماڼۍ کې به اوسېدل.

له حامد کرزي سره کار کول

د افغانستان جهاد په افغانانو کې بې ساری د غرور او ځواک احساس پیدا کړ. د حقارت هغه احساس چې د هېواد وروسته پاتې والي او بې وزلي په سبب افغانانو درلود د دغه تاریخي مبارزې په سبب له منځه ولاړ. لوېدیزو رسنیو افغانان د آزادۍ اتلان بلل. او د دوی کارنامې یې ډېرې ستایلې هغه مهال چې زه فرانسې ته لاړم، سره له دې چې د مجاهدينو د گوندونو ترمنځ اختلافونو علني بڼه غوره کړې وه خو د خلکو هیلې بشپړې پر اوبو نه وې لاهو شوې. د فاکولتې د لومړي کال په درسونو کې یې د نړۍ سیاسي تاریخ راته تدریساوه. د حوالو او مأخذونو د کتابونو په لړ کې مو چې باید لوستي وای یو هم له ۱۹۱۹ څخه تر نننه د نړۍ دیپلوماتیک تاریخ و. نوموړی کتاب مې وپېره او خپل اطاق ته راغلم په ډېره مینه مې د کمونیزم د نسکورېدو د برخې په لوستلو پیل وکړ. په ډېرې حیرانۍ مې ولیدل چې په هغه پنځه ۹۵۰ مخونه کتاب کې یواځې دوه مخه یې د اتحاد شوروي لخوا د افغانستان د نیولو او د افغانانو د جهاد په باب ځانگړي شوي وو. د سرې امپراتورۍ په نسکورېدلو کې د دغې سترې مبارزې رول د شوروي اتحاد د اقتصادي ستونزو، د پولېنډ د پېښو او د دوهم ژان پاپ پل د فعالیتونو ترڅنګ په ضمني او بې ارزښته بڼه یاد شوي وو.

د جهاد د کلونو په اوږدو کې تقریباً هر افغان د کلي له بزگره د پوهنتون تر استاده سهار او ماښام د بي بي سي او امریکا غږ راډیو گانو د اورېدو په گناه زندانونو ته لوېدل او وځورول شول. موږ فکر کاوه چې د لوېدیزو هېوادونو خلک یواځې د افغانانو په باب خبرې کوي. په داسې حال کې چې داسې

نه وه. افغانستان په هغو خپرونو کې چې د افغانستان لپاره خپرېدې اصلي موضوع وه. د درسونو په بهیر کې ما د بې وزله هېوادونو او درېیمې نړۍ هېوادونو مقام په نړیوال نظام کې وموند. دغه موضوعات مې د مبارزې په بهیر کې په ایډیولوژیکو آثارو کې هم لوستي وو. خو د لته یې په علمي بڼه موږ ته رازده کول، چې نړۍ څه ډول اداره کېږي. د حقوقو په درسونو کې د ملګرو ملتونو د بېلابېلو موسسو د مرستو په رېښه وپوهېدم، چې د تجملې ژوند او لوکسو جامو خاوندان د بې وزله هېوادونو واکمن له کومو شیانو تغذیه کېږي او څومره د لوېدیزو هېوادونو د اوسېدونکیو پر وړاندې حقیر ښکارېږي. هغه څه مې چې د خپلې مبارزې په کلونو کې په کابل، وردگو او پېښور کې د سید جمال الدین افغان، سید قطب، مولانا مودودي، علي شریعتي، جلال ال احمد او نورو له افکارو زده کړي وو دلته مې د سر په سترگو لیدل او د حقوقو او اقتصاد د درسي کتابونو په پاڼو او د لوېدیزو په رسنیو کې مې لیدل. په دې ډول پر دې ډېر باوري کېدم، چې موږ باید پخپله موږ شو او د نورو د تقلید لارې او پر نورو تکیه پرېږدو. په ځانګړې توګه د درېیمې نړۍ د هېوادونو د واکمنو د فکر او لارو چارو پوځتوب چې د سوالګرو حکومتونو مشران وو. او د خپلو بې وزلو ملتونو د فقر او بې وزلۍ په بیه یې ډېرې شتمنۍ ټولولې ما ته نور هم ډېر روښانه شو.

په یاد مې دي هغه مهال چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت چارې زما په اوږو وې، یوه ورځ د آزادۍ راډیو په یو پروګرام کې یوه اورېدونکې رانه وپوښتل چې ولې دریشي نه اغوندم. ما په ځواب کې ورته وویل: دا غوره ګڼم چې د ګاندي په څېر لنگ واغوندم خو چې ملت مې ارام او په ګټه موږ وي. کله مې چې په لومړیو کې په ارګ کې کار پیل کړ او له حامد کرزي سره مې کاري اړیکې وموندې یو لړ ځانګړتیاوې مې په هغه کې ولیدې چې زما

له فکري تگلارې سره یې اړخ لگاوه. ما هغه وخت د ولسمشر په اداره کې د تحلیلگر په توګه کار کاوه. یوه ورځ مې ولسمشر ته وویل: هغه تصویر چې د باندې له تاسو څخه خلک لري له هغه سره توپیر کوي، چې زه یې په واقعیت کې وینم. موخه مې د دغه خپلواک طبیعت، طبیعي ژوند او له تجملی ژوند نه لرې والی و، چې د باندې لږ خلک پرې پوهېدل، ځواب یې دا و چې: ته دا کار وکړه او خلک پرې خبر کړه.

یوه ورځ مې ورته وویل: ولې خپلو وزیرانو ته توصیه نه کوې، چې ستا په شان ژوند غوره کړي او ستا په څېر جامې واغوندي؟ ځواب یې دا و چې: پر نورو د ځانګړي ژوند دود تحمیلول دیکتاتوري ده. پرېږده چې هر څوک په خپله خوښه ژوند وکړي. دغه دوه ځوابونه د حامد کرزي شخصیت ډېر په ښه بڼه ښودلای شي. په دې مانا چې هغه طبیعي او له دروغو او تجمل پالنې پاک شخصیت لري. د هېواد خلکو ته نږدې دی هغه څه چې له اوږدو زمانو زموږ واکمن او نڅه ګان له هغو بې برخې وو. خو له دې سره جوخت دا توان او اراده نه لري، چې خپل دغه چلن او فکري تگلاره په یوه مکتب بدل کړي او خپل تر لاس لاندې کسان او همکاران په هغو کې وروزي، ځکه چې دا نوموړی یو ډول دیکتاتوري ګڼي.

ولسمشر او زه دواړه د هغه نسل اړوند وو، چې سوکاله او ارامه افغانستان یې لیدلی و. هم یې د هجرت او جهاد تجربه کړی وه او هم یې له هېواده بهر د لوړو زده کړو فرصت موندلی و. له دې ورته والي سره مې لومړی ورسره د سلاکار په توګه کار وکړ وروسته د وزیر او بالاخره د دفتر رییس یې شوم. د اوږدو کلونو په بهیر کې چې له حامد کرزي سره همکار وم د تفریح او رخصتۍ په نامه یو شی مې د ده په ژوند کې ونه لیدل. کله مې چې د نوموړي د دفتر د رییس په توګه په کار پیل وکړ زیاتره ورځې به مو د سهار

چای په گلخانې مانی کې د ډوډۍ په خونه کې د کاري ملاقاتونو په ترڅ کې خوړل او د غرمې ډوډۍ هم له کاري مجلسونو سره یو ځای او یا له ډېرو خلکو سره چې له ولایتونو به راتلل په گلخانې مانی او یا سنگي مانی کې خوړل کېدله. د شپې ډوډۍ ولسمشر په خپل کور کې او په وړوکیو خاصو مجلسونو کې خوړه، چې هغو به یې هم له کار سره تړاو درلود.

د نوموړي له ځانگړتیاوو څخه یو هم دا وه چې تر پایه یې له عامو خلکو سره اړیکې غوڅې نه کړې. پر هغو منظمو لیدنو سربېره چې د بېلابېلو ولایتونو له خلکو سره یې درلودې. کله به چې کومه طبعي پېښه وشوه او یا د جگړې کومه پېښه وه مثلاً ملکي وگړو ته مرگ ژوبله اوښته، پر تیلیفوني اړیکو سربېره به یې د ولایتي مسوولینو په واسطه د هېواد په لرې گوټونو کې زیانمن کسان را پیدا کول او پخپله به یې له هغو سره خبرې کولې. دغه چلن د دې سبب شو، چې د حکومتي چارواکیو راپورونو چې زیاتره به د واقعیت خلاف وو نشو کولای چې حقایق ترې پټ کړي او دا د دولتي مسوولینو د کنترول په برخه کې د نوموړي له مثبتو ټکو څخه شمېرل کېده. حامد کرزي د جمعې په ورځو کې کار کاوه. نوموړی به معمولاً د ورځې په ۱۱ بجو له کوره دفتر ته راتلو له څو لیدنو وروسته به یې دارگ په جومات کې د جمعې لمونځ ادا کاوه او له مېلمنو سره په گډه یې د غرمې له ډوډۍ وروسته په درې یا څلورو بجو بېرته کور ته تلو. له ما سره یې توافق کړی و، چې د جمعې ورځ به رخصت وم او په کور به پاتې شوم. زما زیاتره همکارانو دا زما یو فوق العاده امتیاز باله چې ولسمشر راکړی و.

د کار پر مهال د سهار چای ورو ورو د ولسمشر له کاري مهالوېش لرې کړای شو. موږ به ورځ د ولسمشر د کار په دفتر کې چې د گلخانې مانی په دوهم پوړ کې هغه ځای چې پخوانیو ولسمشرانو هم له هغه نه د کار د دفتر

کار اخیستی و پیلوله. د دفتر رییس، د چارو د ادارې رییس، ویندوی او د ملي امنیت سلاکار له هغو کسانو څخه و، چې هر سهار به یې ځانونه د ولسمشر دفتر ته رسول. د چارو د ادارې او د وزیرانو د شورا د دارالانشا رییس کار زیاتره اداري بڼه درلوده او د بېلابېلو فرمانونو او اسنادو له لاسلیک سره به پیلېده په داسې حال کې چې د نورو کارونو زیاتره سیاسي اړخ درلود.

ولسمشر هره یکشنبې امنیتي غونډه رابلله. په لومړیو وختونو کې امنیتي غونډې دوی برخې درلودې: یو یې د افغانانو ترمنځ غونډه چې په هغو کې د امنیتي او دفاعي برخو ټولو مسوولینو برخه درلوده. پر دې سربېره به هغه وزیران چې ولسمشر به د اجنډا سره سم د هغوی شتون اړین باله ورته رابلل کېدل او دوهمه برخه به د امریکایانو او ناټو پوځي او امنیتي مسوولین پکې حاضر وو. په دې برخه کې د امریکایي ځواکونو قوماندانان او په افغانستان کې د CIA مسوول خامخا حاضر وو. له یوې مودې وروسته له امنیتي غونډو څخه دوهمه برخه لرې کړای شوه.

د کابینې غونډه به د دوشنبې په ورځ جوړېده، د کابینې د غونډې خونه د گلخانې ماڼۍ په دوهم پوړ کې د ولسمشر دفتر ته مخامخ وه. ولسمشر هره چهارشنبې له خپلو مرستیالانو سره خاصه غونډه درلوده. دغه غونډه به هم د نورو په څېر تر غرمې مخکې په لسو بجو پیلېده. په دې غونډه کې د ملي امنیت سلاکار، د چارو د ادارې رییس او د دفتر رییس هم گډون درلود، خو که ولسمشر او یا به یې مرستیالانو وغوښتل چې ځانگړې غونډه لري بیا به یواځې هغوی و.

دا چې ولسمشر به ماسپینین مهال د خپل دفتر په شاتنۍ خونه کې استراحت کاوه. له دې فرصت نه په استفادې به ما خپلې کاري لیدنې له سفیرانو،

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۹۷

وکیلانو نورو هغو کسانو سره چې د ملاقات غوښتنه به یې کوله ترسره کولې. مازیگر مهال به بیا د ولسمشر په دفتر کې د ویندوی او د ملي امنیت له سلاکار سره حاضر وو. دغه مهال به یې زیاتره وختونه د بهرنیو چارو وزیر او یا معین او یا امنیتي او دفاعي مسوولین د چارو د پرمخ بېولو لپاره دفتر ته راغوښتل. له سفیرانو، بهرنیو پلاویو او نورو دولتي مسوولینو سره متفرقه غونډې او لیدنې د دې ټولو مجلسونو په منځ کې ترسره کېدې.

ولسمشر د بهرنیو سفرونو په ترسره کولو کې هېڅکله لټې نه کوله. له یوه پلوه د یوه ساعت وخت له ضایع کېدو پرته سمدستي هېواد ته راستنېدو بل لور ته به یې په داسې حال کې چې کوم هېواد ته سفر مهم باله د یو ساعت ملاقات لپاره د نړۍ لرې گوټ ته هم سفر ته چمتو و. ساری یې له پاکستانیانو سره درې اړخیزې ناستې وې چې په برېتانيا او امریکا کې به ترسره کېدې. ولسمشر د سولې په لټه کې سفر کاوه او ځان به یې هلته رساوه.

ولسمشر کرزي له مکلفو خوراکونو سره مینه نه درلوده. غوښه یې لږ خوړله. تر دې چې ډاکټرانو ورته د ناروغۍ سبب د غوښې لږ خوراک وباله. هغه له پلي گرځېدو سره ډېره مینه درلوده. د دفتر دننه د کار له مهاله تر کوره به یې تل قدم واهه. د کار د دفتر دننه به یې حاضرینو ته ویل: تاسو کښینی زه درته قدم وهم. کله به یې کومې مهمې خبرې اترې او پروگرام په مخکې وو ذهن یې بیا نورې خبرې نه منلې.

حامد کرزي ورو ورو امریکا ته له خوشبین کس څخه لومړی په انتقاد کوونکي او وروسته ان د امریکا په مخالف بدل شو. په بېلابېلو خبرو اترو کې یې له امریکایانو سره په مقابل کې له ډېرې توندۍ کار واخیست تردې چې هغوی د دومره توندۍ هیله نه درلوده.

په حکومتولۍ کې په کرار کرار حامد کرزی په داسې چا بدل شو چې پر خپل حکومت یې بشپړ کنټرول درلود او که تر لسو یا پنځلسو نورو کلونو پورې په واک کې پاتې وای ښايي افغانستان د معیاري ملکي خدمتونو نظام خاوند شوی وای. په داسې بڼه چې سیاستوالو به په هغو کې د نفوذ فرصت نه درلود. په دې برخه کې به د سیاسي مشرانو بې پایه سپارښتنې او غوښتنې ډېرې وړ ته ځورونکې تمامېدې.

د ۲۰۱۰ ز کال د پارلماني انتخاباتو لاندې

کوم وخت چې ما په ارگ کې د ولسمشرۍ په دفتر کې کار پیل کړ، د ولسمشر د میز پر سر په پرتو دوسیو کې چې هغه کار پرې کاوه یوه د ۲۰۱۰ کال د پارلماني ټاکنو دوسیو وه. په دې انتخاباتو کې له تصور نه لرې د غزني ولایت د یوه لوی قوم چې د دې ولایت اکثریت اوسېدونکي دي یوه استازي هم ولسي جرگې ته لاره ونه موندله. په نورو ولایتونو کې هم درغلی او سر غړونې په پراخه کچه ترسره شوې وې چې د اعتراضونو او ناخوښۍ تونده څپه یې رامنځ ته کړې وه.

دا چې امریکایان ونه توانېدل چې په ۲۰۰۹ کال کې حامد کرزی له صحنې وباسي او یا نوموړی له ډاکټر عبدالله سره د واک وېش ته اړ کړي، په ډېر عقده یي ډول یې د انتخاباتو د کمېسیون نوي کولو ته مټې رابډوولې. ولسمشر کرزي د انتخاباتو کمېسیون مشر له اداري فساد سره د مبارزې د کمېسیون مشر وټاکه او د دارالانشا رییس یې د ترانسپورت وزیر وټاکه. له همدې امله د ۲۰۱۰ کال پارلماني ټاکنې د کمېسیون د نوي رییس فضل احمد معنوي تر مشرتابه لاندې ترسره شوې.

لکه چې وویل شول انتخابات له منظمو درغلیو سره ترسره شوي وو، خو ښاغلي فضل احمد معنوي چې له جمعیت اسلامي سره یې تړاو درلود د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۹۹

خلکو اعتراضونو او د ولسمشر اندېښنو ته هېڅ پام ونه کړ او پر خپل دریځ یې ټینګار کاوه. پر ۲۰۱۰ کال کې یوه محکمه جوړه شوه چې دغه اعتراضونه او جنجالونه وڅیړي. دا محکمه چې د دفتر ریاست ته زما تر راتګ مخکې جوړه شوې وه «د ۱۳۸۹ کال د ولسي جرګې د انتخاباتو حقوقي ځانګړې محکمه» نوم پرې اېښودل شوی و.

ولسمشر دغه محکمه له سیاستوالو او مشرانو سره تر ډېرو ناستو او مشورو وروسته جوړه کړه او ریاست یې یوه پیاوړې قاضي مولوي صدیق الله حقیق ته وسپاره. نوې جوړې شوې ولسي جرګې او لوېدیزو هېوادونو د ځانګړې محکمې د جوړېدو په تړاو د ولسمشر له تصمیم سره ډېر حساسیت وښود. د هرې ورځې په تېرېدو دې مسالې نوي اړخونه پیدا کول او پر یوه بحران د بدلېدو په لور روانه وه. په یاد مې دي چې یوه ورځ د کاناډا شارزداډیر زما دفتر ته راغی او د آزادو او عادلانه ټاکنو (فیفا) د رییس د بندي کېدو او د کمېسیون د رییس د احتمالي زنداني کېدو او په ډله ییزه توګه یې له ولسي جرګې نه د وکیلانو وتل د نړیوالې ټولنې له لوري اخطار ته ورته (سره کرښه) وبلله.

په یادو ټاکنو کې د بهرنيانو لاسونه له لرې ښکارېدل په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ کال د جون پر ۲۱ مه په گلخاني ماڼۍ کې جوړه شوې وه او په هغو کې سیاسي او جهادي مشران، قاضي القضاة عبدالسلام عظیمي، لوی څارنوال محمد اسحاق الکو او مولوي حقیق حضور درلود، عبدالسلام عظیمي د ټاکنو د خپلواک کمېسیون له نه همکارۍ نه د شکایت په ترڅ کې وویل چې دغه کمېسیون اسنادو ته د لاس رسې په برخه کې د ځانګړې محکمې پر وړاندې خنډونه رامنځ ته کوي هغه وویل: کمېسیون د خپل ډیټابیس په برخه کې همکاري نه کوي کله وایي چې پاس ورد (شفر) یې

له مور سره نشته له ملګرو ملتونو سره دی او کله وایي، چې په سنگاپور کې دی.

په هغه لیدنه کې چې د جولای په ۲۷ مه د برېتانيا ځانګړي استازي مارک سدویل او د هغه هېواد سفير له ولسمشر کرزي سره درلوده سفير اعتراف وکړ، چې پرلپسې له وکیلانو سره ګوري خو هغوی ته وایي چې ټاکنې د کمېسیون کار دی. په هغه لیدنه کې د سفير له خبرو وروسته ځانګړي استازي د فدرالیزم خبره مطرح کړه وې ویل: «د افغانستان په شمال کې د فدرالي نظام مساله مطرح شوې ده ځکه د شمال ولایتونو اوسېدونکي له طالبانو سره د سولې له خبرو اترو وېره لري.» دا همغه څه وو چې ولسمشر په رښتیا ترې ویره درلوده او لوېدیزو هېوادونو له هغو نه پر نوموړي د فشار د وسیلې کار اخیست. ولسمشر له سیاسي او جهادي مشرانو سره د ټاکنو د بحران په اړه ډېرې ناستې جوړې کړې. په دغسې زیاترو غونډو کې د سترې محکمې رییس، لوی څارنوال، د عدلیې وزیر، د اساسي قانون پر تطبیق د څار کمېسیون رییس او د ولسمشر حقوقي سلاکار ګډون کاوه. په دغه ډول یوه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ کال د اګست پر شپږمه په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه مارشال محمد قسیم فهمیم چې د فضل احمد معنوي له ملاتړو څخه یو ګڼل کېده وویل: ایکنیږي د امریکا سفير د شپې په نهو بجو د معنوي کور ته ورغلی او ورته یې ویلي دي، چې باید زور ته تسلیم نه شي. پر ځای دې ټینګ شه او پام کوه پرې یې نه ږدې. پر دې سربېره مارشال د محکمې له پرېکړې دفاع وکړه او پر اجرائیه قوې د ډاډ د څرګندولو په ترڅ کې یې زیاته کړه “که د محکمې د حکم په تطبیق کې اقدام ونه کړو او تسلیم شو نو د حسني مبارک په څېر به وو، چې بالاخره په بستره کې په قفس کې محکمې ته راوستل شو.”

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۰۱

ځانگړې محکمې د یوې پرېکړې د صادرولو په ترڅ کې د خپل کار پایلې د ۱۳۹۰ لمريز د چنگاښ پر دوهمه یانې د ۲۰۱۱ کال په دویمې کې اعلان کړې. د محکمې د پرېکړې پر بنسټ د ولسي جرگې ۶۲ تنه غړي ناکام وپېژندل شول چې باید له دې جرگې ایستل شوي وای او د هغو پر ځای ۶۲ تنه نور چې گټونکي اعلان شوي و باید جرگې ته تللي وای.

د ولسي جرگې او د هغوی د اداري پلاوي له لوري مقاومت ډېر توند و. په یوه غونډه کې چې اداري پلاوي له ولسمشر سره درلوده احمد بهزاد په ښکاره وویل: چې د انتخاباتو په پایلو کې لاس وهنه به بحران جوړ کړي. سیاسي مشران صبغت الله مجددي، پیر سید احمد گیلاني، استاز برهان الدین رباني... د محکمې د حکم د تطبیق غوښتونکي وو ولسمشر یې له جوړجاړي راگرځاوه.

ولسمشر د هېواد د وضعې په درک کولو سره په ځانگړې توگه په داسې مهال چې د بن د کنفرانس لپاره کار دوام درلود د یوې سیاسي حل لارې د موندلو په لټه کې و. داسې ښکارېدل چې هغه د ځانگړې محکمې د جوړېدو په اړه په خپل تصمیم خوشاله نه دی او بیا بیا به یې ښاغلي عظیمي ته ویل: "اوس یوه حل لاره را پیدا کړی چې له بحرانه راووتو".

ولسي جرگې په پام کې درلوده چې د سترې محکمې ټول غړي استیضاح او له واکه لرې کړي. ولسمشر د درې گونو قوو ټکر ته پام درلود. د یوې حل لارې د موندلو په تمه پرېکړه پر دې شوه چې یو استینافي پړاو په پام کې ونیول شي د اختصاصي محکمې د استیناف محکمه د ۲۰۱۱ کال د مني په موسم کې (۱۳۹۰ کال د لړم په میاشت کې) د قضاوتپوه شمس الرحمن شمس په ریاست جوړه شوه. خو له ۶۲ تنو د ولسي جرگې له غړیو څخه چې د لومړنۍ محکمې په پرېکړه باید له جرگې ایستل شوي وای یو

هم مراغه طلب نه شول. دا کار د دې سبب شو چې د استیناف محکمې د لومړنۍ محکمې حکم تائید کړ. په دې پرېکړه کې د دواړو کمېسیونونو د عدلي تعقیب حکم هم شامل شو. هغه څه چې بهرنيانو یې په اړه ډېر حساسیت ښودلو د ښاغلي معنوي عدلي تعقیب یې خپله سر کرښه بلله.

ولسمشر ټولو ته وویل، چې هوښیار اوسي، ځکه چې د ده په نظر د دې امکان شته چې بهرنيان افغانان ټوټه ټوټه بن ته بوځي او له هغه ځایه د خپلې خوښې یوه طرحه افغانستان ته وکارې او له صفر نه بیا پیل وکړي. ولسمشر د سترې محکمې د رییس له دې دریځ نه چې ویل یې (موږ خپله پرېکړه اعلان کړه نور د اجرائیه قوې کار دی چې هغه پلي کړي) ډېر نهیلی و. له یوه پلوه یې ځانته حق نه ورکاوه چې د محکمې په چارو کې لاس وهنه وکړي ان تر دې چې کله به یې له مولوي حقیق نه معلومات غوښتل هڅه یې کوله چې سنجول شوې جملې وکاروي چې له هغو نه د قضایي قوې په چارو کې د لاسوهنې بوی تر سپر مو نشي. بل لور ته ښاغلي عظیمي بیا بیا ویل چې قضا خپل کار ترسره کړی اوس نو د اجرائیې قوې نوبت دی چې د محکمې حکم پلي کړي یا دا چې ولسمشر هغه ۶۲ تنه چې گټونکي اعلان شوي دي راوغواړي او هغوی پر دې قانع کړي چې له خپلې دعوا لاس واخلي. په داسې حال کې چې د ولسمشر اندېښنه د محکمې د حکم د پلي کېدو لپاره د زمینې نشتوالی و.

مارشال محمد قسیم فهمیم په دې نظر و چې د احمد ضیا مسعود، حاجي محقق، جنرال دوستم او امرالله صالح ائتلاف له اوسنۍ وضعې څخه د گټې اخیستلو په هڅه کې وو او حاجي ظاهر قدیر ته خبرې په خوله ورکوي او پارلمان د دغه ائتلاف په ویندوی بدل شوی دی. نوموړي د هغه غونډې د بهیر خبرې وکړې چې حاجي ظاهر قدیر په نیمه شپه کې د ده کور ته

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۰۳

ورغلی و او ترې غوښتي یې وو چې کمېسیون دې د محکمې د حکم پر بنسټ د انتخاباتو په پایلو کې بدلون نه اعلاتوي. بالاخره له ډېرو هڅو وروسته ولسمشر وتوانېد یوه منځنۍ حل لاره ومومي او د انتخاباتو له کمېسیون سره د یوه جوړجاړي په پایله کې د محکمې د حکم پر بنسټ نهه تنه نوي بريالي شوي نوماندان بريالي اعلان کړي. په دې ډول ولسي جرگې ته د نهه تنو نویو وکیلانو د ورتلو او د پخوانیو نهو تنو په وتلو سره دغه لاندې پای ته ورسېده.

د کابل بانک مساله

د کابل بانک مساله هم د جنجالي او پیچلیو ستونزو څخه یوه وه، چې هغه مهال د ولسمشر په مخکې پرته وه. حامد کرزي باید د امریکا په مقابل کې د درېدو او د اجراییه ریاست د جوړېدو او له ډاکتر عبدالله سره د واک د وېش په تړاو د امریکا د پروگرام د ناکامولو بیه ادا کړې وای. د کابل بانک موضوع تر دې بریده له تناقضاتو ډکه وه چې له هغو په اصطلاح سر ایستل آسانه نه وو. دغه پیچلتیا به کله کله د دې ستونزې د غیر واقعي توب فکر را پیدا کړ. ډېر راپورونه مو چې د تصفیې د پلاوي او د افغانستان بانک د رییس قدیر فطرت او اړوندې محکمې نه بیا بیا اورېدل یوې بې هم د دې پیچلې قضیې غوټه خلاصه نکره. یو وخت ستیفن ډیمستورا د یوناما مشر او یو شمېر امریکایي دیپلوماتانو له ولسمشر سره په ځانگړیو ملاقاتونو کې (اقتصادي کودتا) ته اشارې کړې وې. ایا دا همغه اقتصادي کودتا وه چې د حامد کرزي په خلاف وشوه؟

یوه غونډه مې په یاد ده چې د ۲۰۱۲ کال د اکتوبر په ۳۰ مه د گلخانې په ماڼۍ کې د کابل بانک په اړه د ولسمشر د دوهم مرستیال محمد کریم

خليلي په غوښتنه جوړه شوه. لومړی د افغانستان بانک نوي رييس نورالله دلاوري خپل راپور وړاندې کړ وې ويل: تر اوسه پورې ۱۳۸ ميليونه ډالره نغد ترلاسه شوي دي پورويو په ۲۱۸ ميليونو باندې قناعت او ۵۴۱ ميليونو باندې اعتراف کړی دی. مصطفى مستور د مالي وزارت معين وويل: د پورونو حل او فصل لانجې لري، د تصفيې چارې ډېرې سوکه روانې دي او د حکومت جدي اقدام ته اړتيا ده. ولسمشر چې وليدل له څو مياشتو تېرېدو وروسته د محکمې په کار کې پرمختګ نه دی شوی او حقايق د تکراري جملو په منځ کې ګونګ او نا معلوم (اعتراف شوي) او (قناعت شوی) هماغسې پېچلې او پټ پاتې دي په غوسه شو وې ويل: زما له دوه ډوله غونډو ډېر بد راځي يو د کابل بانک په تړاو غونډه او بل له امريکايانو سره غونډې. زما نظر بيل دی زما په نظر د کابل بانک لانجه يوه دسيسه ده چې بهرنيانو د افغانانو په مرسته ترسره کړې ده. امريکا نه غواړي دغه ستونزه حل شي بلکې غواړي چې نوره يې هم اوږده کړي. ولسمشر قاضيانو ته په خطاب کې وويل: "... نو فشار درياندې راځي که وپوهېږئ او که ونه پوهېږئ. له مالي وزارت نه پوښتنه کوم تاسو په دې برخه کې څه وکړل؟ فطرت په دې کې لاس درلود او د امريکايانو په همکارۍ يې موږ ته غلط راپورونه راکړل. ځکه خو دا زموږ ملي او هېوادنۍ دنده ده. که په کار کې وګواښل شوی او يا په تمه کړای شوی دغه کار به پايله ونه لري. زه د تصفيې له چارو راضي نه يم ...".

په دې غونډه کې اوږده بحثونه وشول چې د کابل بانک اړوند ملکيتونه په دوبي کې څه ډول وپلورل شي. له ورايه ښکارېدله چې په دې برخه کې هم د نظر اختلاف شته يانې دا چې ياد ملکيتونه د املاکي دفتر له لارې وپلورل شي او که په تدريجي ډول تر ټولو په لوړه وړاندیز شوې بيه. خو هغه پلاوي

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۰۵

چې پرله پسې دوی ته تلل چې یاد شوي ملکیتونه وپلوري هېڅ بېره یې نه درلوده او غوښتل یې چې دغه سفرونه یې دوام پیدا کړي. ښاغلي خلیلي د محکمې له قاضي شمس الرحمن شمس نه پوښتنه وکړه چې اصلي تورن «شیرخان فرنود» او «خلیل الله فروزي» تر اوسه پورې ولې بنديان شوي نه دي.

له بل لوري څخه د بهرنيانو او په تېره د امریکایانو فشارونه پر حکومت ورځ تر بلې زیاتېدل. هغوی د کابل بانک له لاندې څخه د حامد کرزي خوږ گوته جوړه کړې وه. راین کراکر د امریکا متحده ایالاتو سفير د جون میاشتې په ۱۱ مه نېټه له ولسمشر سره په ملاقات کې وویل: “د وجهي صندوق یا IMF “ضرب الاجل سبا پوره کېږي او راپور یې باید توکیو ته واستول شي.

د ده موخه دا وه چې د دې ستونزې بدې اغېزې به د توکیو پر کنفرانس سیوری وکړي. په دې مجلس کې ولسمشر یو ځل بیا امریکا ته د افغانستان بانک د رییس تېښته یاده کړه او د هغه د بېرته راستنېدو غوښتنه یې وکړه. نوموړي سفير کراکر ته وویل چې تاسو هغه ته ویلي و چې له ده نه اتل جوړوئ. په هغه ویدیو کنفرانس کې چې د ۲۰۱۲ کال د اګست پر ۱۲ مه له بارک اوباما سره ترسره شو. اوباما حامد کرزي ته په خطاب کې وویل چې د کابل بانک او عزیزی بانک قضیې مهمې دي او انکشافی مرستې له هغو سره تړلې دي. امریکا پرلپسې د قدیر فطرت له بېرته راستنېدو څخه انکار کاوه. د دې هېواد دیپلوماتانو ویل چې قدیر فطرت په قانوني بڼه په امریکا کې اوسېږي او د هغه د مجرم پېژندلو سند نشته چې دوی مجبور کړي چې نوموړی افغانستان ته وسپاري. هغوی دا هم ویل چې امریکا او افغانستان یو بل ته د مجرمینو د سپارلو تړون هم نه دی لاسلیک کړی.

د کابل بانک ورشکست کېدل د ۲۰۱۰ په سپټمبر کې اعلان شو. د دې لپاره چې هغه کسان چې دې بانک ته يې پيسې سپارلې وې ډاډه شي مرکزي بانک د ولسمشر په امر سمدستي د کابل بانک متولي اعلان شو. د کابل بانک د ورشکست کېدو تر اعلان يوه مياشت وړاندې د هغه يو کلن فعاليت د افغانستان بانک لخوا تر اړخونې لاندې راغلی و. په پايله کې يې کابل بانک په څلورمه درجه کې راوستی و. يانې په داسې درجه کې چې گواکې بانک جدي ستونزې نه لري. په داسې حال کې چې د بانک ونډه والو په منظم ډول د خلکو ورسپارل شوې پيسې له هېواده ايستلې وې او په هغو يې په بهر کې په ځانگړي توگه په دوبي کې جايدادونه پېرلي وو او په خپلو شخصي شتمنيو کې يې هم له هغو گټه اخيستې وه.

بل تفتيش چې د کابل بانک وضعیت يې اړخولی و د "پريس وائر هاوس کوپر Price water house cooper نومي شرکت لخوا ترسره شوی وه. د دې پلټنې پايلې هم چې د افغانستان بانک د رييس لخوا ولسمشر ته سپارل شوې وه ښودله چې کابل بانک په ښه وضعه کې دی. وروسته معلومه شوه چې د ياد شرکت چارې په افغانستان کې د څو تنو پاکستانيانو لخوا په مخ وړل کېږي. دفتر يې په اسلام اباد کې و او له اصلي شرکت سره يې رسميت نه درلود. دغه ډلې هم د فعاليت اجازه له قدير فطرت نه ترلاسه کړې وه.

د نوي کابل بانک رييس مسعود موسی غازي په هغه راپور کې چې د ۲۰۱۱ ز د اپريل په مياشت کې يې ولسمشر ته وړاندې کړ وويل: "بهرنيانو له درې کلونو راهيسې د کابل بانک د سقوط طرحه تر لاس لاندې درلوده. هغه معلومات چې ترلاسه موکړل د کابل بانک د ادارې مسوولين په منظم ډول د امريکا سفارت ته ورغوښتل کېدل، هغوی ان د هغه ادارې عادي مامورين هم پېژندل..." يو نيم کال مخکې يو سلاکار راغلی و کله چې له څو مياشتو

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۰۷

وروسته بېرته بهر ته لاړ د کابل بانک په تړاو د خبرونو لړۍ پیل شوه. امریکایان خوشاله نه دي چې د افغانستان زېرمه شوې پیسې زیاتې شي دغه کنده یې د همدې لپاره رامنځته کړه.”

په دقیق ډول همداسې وه د افغانستان دولت مجبور شو چې د کابل بانک ورشکسته کېدل په یوه ستر بحران د بدلیدو مخه ونیسي د ۲۰۱۰ د نومبر پر شلمه یې د افغانستان بانک له زېرمه شوې شتمنۍ نه کابل بانک ته پیسې ورکړې، د کابل بانک د ورشکست کېدو مساله هغه وخت جدي کېده چې ډېری ملکي مامورینو، پوځي منصبدارانو او سرتیرو خپل معاشونه د همدې بانک له لارې ترلاسه کول دا چې ولې د یادو معاشونو ورکول نوموړي بانک ته سپارل شوي وو پخپله ډېرې پوښتنې رامنځته کوي.

په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ د اپریل په لسمه د ارگ په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه پرېکړه وشوه چې کابل بانک په دوو برخو ښه او بد ووېشل شي، ښه بانک هغه بانک وي چې د خلکو ورسپارل شوې پیسې ولري. په پیل کې پرېکړه وشوه چې دغه برخه باید د یوه دولتي بانک اړوند شي خو وروسته پرېکړه پردې وشوه چې خپلواک پاتې شي او د «نوی کابل بانک» په نوم فعالیت وکړي. بل بانک باید پورونه او غلا شوې پیسې بېرته تر لاسه کړي وای .

د نوموتو سوداګرو نومونه د پوروړیو او ونډه والو په ډله کې و د هغو له جملې څخه د محمود کرزي د ولسمشر ورور او د لومړي مرستیال د ورور حسین فهیم نومونه هم و. د دې دوو تنو د نومونو شتون د دې سبب شوی و چې حکومت تر فشار لاندې او خجل شي . سره له دې چې د ولسمشر مرستیال پرله پسې د دې پېښې له تورنو کسانو سره نرم چلند کاوه خو پخپله ولسمشر تل له نه او نو پرته د قانون پر پلي کېدو ټینګار کاوه او له هر ډول

رعايت او نرم چلند څخه يې ډډه کوله. په کابل بانک کې فساد په پراخه کچه موجود و د ساري په توگه مسعود موسی غازي د نوي کابل بانک رييس د ۲۰۱۱ کال د دسمبر په اتلسمه په خپل راپور کې يوه ته داسې اشاره وکړه (د خراسان امنيتي شرکت چې د کابل بانک امنيتي مسووليت يې پر اوږو دی د خليل الله فروزي د ورور محمود فروزي دی هغوی ۱۰۵۰ تنه گومارلي وو چې مياشتنی معاش يې درې سوه پنځوس زره ډالر کېده خو ومو لیده چې دغه شمېر ډېر زيات دی اوس يې موږ شمېر شپږ سوونو ته را ټيټ کړی دی. موږ هڅه کوو چې له کورنيو چارو وزارت سره قرارداد وکړو او له خراسان شرکت سره کار پای ته ورسوو خو مصطفى مستور د ماليې وزارت مرستيال پر موږ فشار راوړي چې بېرته له خراسان شرکت سره قرارداد وکړو. دا يوه له هغو بېلگو څخه وه چې د کابل بانک مسوولينو او ونډه لرونکیو څه ډول له هر فرصت نه گټه اوچتوله چې د خلکو ورسپارل شوې پيسې جيب ته کړي او د پيسه دار کېدو لپاره له هغو څخه په غير مسلکي ډول ناوړه استفاده وکړي.

د ۲۰۱۱ کال د جون په مياشت کې گلېهار حبيبي چې نوم يې د کابل بانک د پوږو په نوملړ کې و زما دفتر ته راغی او په شکايت يې خوله پرانيستله، نوموړي کيسه وکړه چې قدير فطرت له ده نه غوښتنه کړې وه چې په پل محمودخان کې په ودانيزه پروژه کې ده ته ونډه ورکړای شي. ښاغلي حبيبي دا شکايت کاوه چې د ده له انکار وروسته د ده د پور اندازه هره ورځ بدلون مومي.

قدير فطرت يوه ورځ د ولسمشر د کار په دفتر کې له نوموړي اجازه وغوښته چې د کورنۍ د ليدو لپاره څو ورځې امريکا ته لاړ شي ولسمشر ومنله خو نېټه يې معلومه نشوه. په ۲۰۱۱ کال د جون په مياشت کې په يوه غونډه کې

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۰۹

چې په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه ټول د قدیر فطرت د راتلو په انتظار کې وو ځکه چې پرېکړه داسې وه چې د افغانستان بانک رییس په هغو کې حاضر وي او د خپل کار د پرمختګ را پور ورکړي، خبر راغی چې ښاغلی فطرت بهر ته تللی او له ځانه سره یې یوه اندازه پیسې او خپل د څو میاشتو پیشکي معاش هم وړی و .

محکمې د کابل بانک په پېښه کې ښاغلی فطرت «مجرم» وباله خو د ولسمشر له ډېر ټینګار سره چې له امریکایي چارواکو سره یې په لیدنو کې د فطرت د بېرته راستنېدلو په تړاو کاوه هر ځل د هغوی له منفي ځواب سره مخ کېده. په مالي سکتور کې د افغانستان ستونزې یوازې د کابل بانک تر ستونزو محدودې نه وې. یوه مالي استخباراتي اداره د «فتراکا» (FINTRACA) په نوم د افغانستان د بانکي سیستم دننه فعاله وه د دې ادارې مسوول د «مصطفی مسعودي» په نامه یو ځوان و نوموړي په منظم ډول د بانکي سکتور معلومات د امریکایانو په واک کې ورکول او د هغه هېواد له سفارت سره یې نېغې اړیکې درلودې . چې د ۲۰۱۲ کال د اکتوبر پر څلورويشتمه په سنگي ماڼۍ کې ولسمشر له یو شمېر سوداګرو سره درلوده په هېواد کې د پانګونې ترمخ پرتې ستونزې د سوداګرو امنیت او د تېښتوې مسالې مطرح شوې. سوداګرو او صنعتکارانو شکایت کاوه چې دولت په منظم ډول د دوی بانکي حسابونه پلټي هغوی دا هم زیاته کړه چې د کورنۍ غړي یې تېښتول کېږي او تېښتونکو ته د پیسو د نه ورکولو په صورت کې هغوی په دقیق ډول د دوی د بانکي حسابونو جزیات ورته یادوي. ولسمشر د مالیې له وزیر نه چې په غونډه کې حاضر و د دې سبب و پوښت او زیاته یې کړه چې د قانون له مخې هېڅوک حق نلري چې د محکمې له حکم پرته د چا بانکي حساب ته لاسرسی ولري، وزیر په ځواب

کې وویل چې دغه کار د (فنتراکا) دفتر او ملي امنیت ترسره کوي هغه وویل فنتراکا یوازې امریکایانو ته ځواب ویونکې ده او بس. ولسمشر څوځله د افغانستان بانک له رییس نه و غوښتل چې نوموړې اداره د افغانستان د دولت تر کنترول لاندې راولي او رییس یې له دندې لرې کړي خو ښاغلي دلاوري بیا بیا د دې کار له ترسره کولو ځان ناتوانه وښود. د ملي امنیت شورا پښه چې دې قضیې ته ودراخله شوه ولسمشر وتوانېده چې ښاغلی مسعودي په داسې حال کې چې د کابل بانک په قضیه کې د محکمې له خوا مجرم وپېژندل شو او د جرمې په ورکولو محکوم شوی و له دندې لرې کړي.

مصطفی مسعودي یو ځل بیا د ډاکتر اشرف غني په حکومت کې د (فنتراکا) د مشر په توګه وټاکل شو خو له څه مودې وروسته په دې جرم چې ګواکې د خپل دفتر کرایه یې له دوو ځایونو یانې هم له مرکزي بانک او هم له امریکایانو اخیستله له دندې لرې کړای شو.

امریکایانو غوښتل چې عزیزی بانک هم فورنزیک (forensic) وپلټل شي، دوی دې ته لېوال و چې دغه بانک هم د کابل بانک په برخلیک اخته کړي او د خلکو باور د هېواد پر بانکي سیستم بشپړ له منځه لاړ شي. هم ولسمشر او هم ما په ډېر جدیت د دغې توطیې مخه ونیوله.

اختصاصي محکمې بالاخره د کابل بانک مالک او رییس شیرخان فرنود په پنځه کاله زندان او د دوه سوه اته اويا میلیونه ډالرو په بېرته ورکولو او خلیل الله فروزي په پنځه کاله زندان او د پنځه سوه دېرش میلیونه ډالرو په بېرته ورکولو محکوم کړل.

ډاکتر اشرف غني له واک تر لاسه کولو څو ورځې وروسته د کابل بانک د قضیې د بیا څېړنې حکم لاسلیک کړ خو پایلې یې څرګندې نشوې برخلاف خلیل الله فروزي له زندانه خوشی شو او د ښې حکومتولۍ په برخه کې د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۱۱

ځانگړي استازي احمد ضيا مسعود ترڅنگ د هوشمند ښارگوټي د پرانيستې په مراسمو کې را څرگند شو، نوموړي ادعا وکړه چې په یاد ښارگوټي کې د پانگونې له لارې به خپل پورونه ادا کړي. تر دې وروسته چې په دې تړاو ډېر اعتراضونه وشول فروزي بېرته زنداني شو او د یاد شوي ښارگوټي برخليک هم گونگ پاتې شو. شیرخان فرنود چې گواکې په بگرام زندان کې بندي و. د دې کړنېو د لیکلو پر مهال د ورپېښې ناروغۍ له امله مړ او په بلخ کې خاورو ته وسپارل شو.

بگرام، هغه زندان چې امریکایان یې تړلو ته حاضر نه وو

د بگرام زندان برخلیک د امریکا د دولت او ولسمشر حامد کرزي ترمنځ له ډېرې جنجالي موضوع څخه وه. زما او امریکایانو ترمنځ هم پر همدې موضوع اړیکې تر وروستي حده خرابې شوې تر دې چې په غیر مستقیم ډول د دوی لخوا وگواښل شوم. د بگرام زندان پر سر د جنجالونو په بهیر کې څو ځله جنرال الن پیر سید احمد گیلاني ته ورغی ترې ویې غوښتل چې ما ته نصیحت وکړي او په دې مسالې کې له سرتېبګۍ لاس واخلم او ولسمشر د دوی پر خلاف ونه پاروم. امریکا له پیر صاحب سره زما له اړیکو خبر و. یوه ورځ ښاغلي گیلاني خپل کورته وروبللم او په دې مقدمه یې خبرې پیل کړې چې گواکې زه د ده د زوی او د کورنۍ د غړي حیثیت لرم او نه غواړي چې ما ته څه زیان ورسېږي. نوموړي زیاته کړه: «امریکایان د بگرام زندان په اړه ډېر په غوسه دي او فکر کوي، چې ته ولسمشر لمسوي او مشوره ورکوي چې د بگرام پر سر له هغوی سره توند لاړ شي. ما هغوی ته وویل چې خرم داسې څوک نه دی بلکې ولسمشر پخپله دغه ډول دریځ ستاسې پر خلاف غوره کړی دی. ښاغلي گیلاني غوښتل چې په اوږدو خبرو ما په دې مساله کې نرم دریځ ته وهڅوي. څه موده وروسته یې بیا ور وغوښتم او د خپل مشر زوی په مخکې یې راته وویل چې جنرال الن په قهرجنه لهجه ورته ویلي چې «د خرم ځای د ریاست دفتر نه بلکې هغه ځای دی چې نارنجي جامې یې اغوستې وي.» دا ځل هم ښاغلي گیلاني او زوی یې سید حامد گیلاني ما ته نصیحت وکړ چې له امریکایانو سره له مقابلې لاس واخلم او «خپله راتلونکې خرابه نه کړم».

هغه وویل چې د امریکایي جنرال په مخکې یې له مانه دفاع کړې ده او زما پر خلاف یې د ټولو توروونو له ردولو سره ورته ویلي وو چې زه یو منځلاری،

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۱۳

د لوړو زده کړو خاوند او په تېرو وختونو کې د دوی له فعاله سلاکارانو څخه وم. پر دې گواښونو سربېره مې د ولسمشر د شا او خوا کسانو او جگپوړيو دولتي کارکوونکيو له لوري ډېر توهينونه په دې لار کې وزغمل. په داسې حال کې چې پخپله ولسمشر په دې تړاو په مرگ وگواښل شو.

امريکايانو د افغانستان په خاوره له پښې اېښودو سره له ترهگرو سره د مبارزې په نامه د افغانانو په وژلو او زنداني کولو لاس پورې کړی و. د ساري په توگه «ستيوکول» په خپل «اس رياست» اثر کې د عبدالولي په نامه د يوه ځوان کيسه کوي، چې په څه ډول يې د CIA د مامورينو د شکنجې لاندې ساه ورکړه.

دغه کيسه په افغانستان کې د امريکايانو د شتون له لومړيو کلونو سره تړاو لري. عبدالولي خبر شوی و چې چا امريکايانو ته خبر ورکړی دی چې گواکې په اسعد اباد کې د هغوی پر پوځي مرکز د توغنديو په ویشلو کې لاس لري. دا چې هغه بې گناه و، والي ته ورغی، والي هغه له خپل زوی سره چې په امريکا کې لوی شوی و امريکايانو ته واستاوه، چې دغه غلط فهمي لرې شي، خو د CIA مامورينو عبدالولي ونيو او لاسونه يې ور ولچک کړل. بالاخره له څو ورځو تحقيقاتو او شکنجو وروسته عبدالولي ساه ورکړه او جنازه يې شرمېدلي والي چې د ده د ژوند ضمانت يې ورکړی و کورنۍ ته وسپارله. امريکايانو د نوموړي له جنازي سره دوه زره ډالر هم د هغه کورنۍ ته ور استولي وو.

امريکايانو ان د کابل په ښار کې ځانگړي زندانونه جوړ کړي وو. ځينو جگپوړيو دولتي مسوولينو چې له طالبانو سره د دښمنۍ مخينه درلوده له هغوی سره په دې کار کې همکاري درلوده. د ډېرو نيونو د پېښو تر شا شخصي انگيزې او فردي دښمنۍ وې.

یو ساری یې «جانتن اډیما» دی چې پر ۲۰۰۴ کال د شخصي زندان درلودو په تور ونیول شو، نوموړي په پروان مېنه کې یو زندان جوړ کړی و، ما چې هغه مهال د حقوقي مرستو مرکز دفتر درلود، د تورنو د غوښتنې له مخې د دوی مدافع وکالت خپل یوه همکار ته وسپاره. نوموړي ادعا درلوده چې له “ډونالډ رمزفیلډ” سره اړیکې لري او افغانان ملکي او پوځي چارواکي د ده له کارونو خبر دي. خو په څرگندونو کې یوازې د محمد یونس قانوني نوم اخیستل کېدو. اډیما مجرم ثابت شو او په زندان کې له ۲۲ میاشتو تېرولو نه وروسته د امریکا د سفارت لخوا دوی ته ولېږدول شو. د پلټنو پر مهال د ده په زندان کې اته تنه بندیان وو چې له هغوی څخه یو مولوي صديق الله مسلم و چې د دې کړنو د لیکلو پر مهال نوموړی د سترې محکمې د دارالانشا رییس دی.

له ډېرې مودې راهیسې ولسمشر حامد کرزي د بگرام زندان په هکله راپورونه ترلاسه کول. د یو شمېر هغو کسانو کیسې چې د بگرام له وېروونکي زندان نه یې د خلاصون طالع درلودې د ولسمشر غوږونو ته رسېدلې. د شپې چاپې، ملکي مرګ ژوبلې او د افغانانو زنداني کول او ځورول هغه څه وو چې حامدکرزي هغه د دولت د حاکمیت تر پښو لاندې کول او د افغانستان د خلکو سپکاوی ګاڼه. د افغانانو د حکومتی ادارو له بشپړېدو او فعالېدو سره د بهرنيانو دغه ډول کړه وړه نور د توجه وړ نه وو.

ولسمشر د دفتر ریاست ته زما له راتلو مخکې حکم کړی و چې د بهرنيانو لخوا د افغانانو د نیولو او د بگرام زندان مساله وڅېړل شي. نوموړي غوښتل چې د بگرام زندان اداره بشپړه د افغان دولت په لاس کې وي. او هلته د افغانستان د قوانینو تر پښو لاندې کول پای ته ورسېږي. خو تر دې مهاله دغه مساله د ده د کارونو په لومړیتوب کې نه وه.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۱۵

جگپوړيو دولتي چارواکيو چې په يو ډول يې له دې مسالې سره کاري تړاو درلود له دې ويرې چې امريکايان خپه نشي، د دې پلويان نه و چې په دې برخه کې غږ اوچت شي. برخلاف گلرحمان قاضي چې دغه مهال د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسيون رييس و ما ته څو ځلې راغی او رانه يې وغوښتل چې له ولسمشر نه اجازه ورته واخلم چې د بگرام زندان ته لاړ شي او وضعیت يې وڅېړي. په لومړيو وختونو کې ولسمشر نه منله او ويل يې «دا د استاد قاضي کار نه دی». بالاخره راضي شو. خو هغه مهال يې د هغو خطرناکو اړخونو ته پام شو چې بگرام ته د استول شوي پلاوي کلنی راپور يې د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسيون د ۱۳۹۰ په «کالنی» کې ولوست. تر هغه وروسته د افغانستان د دولت حاکمیت ته د بگرام زندان لېږد مساله، د ملکي مرگ ژوبلې او شپنيو عملياتو په خبر د حامد کرزي په کاري لومړيتوب کې راغله.

د همدې راپور په تړاو د ۲۰۱۲ کال د جنوري په لومړيو کې د ولسمشر په مشرۍ يوه غونډه جوړه شوه چې په هغو کې قاضي القضاات عبدالسلام عظيمي، د کورنيو چارو وزير، د دفاع وزير، د عدليې وزير، د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسيون رييس، لوی څارنوال، د ولسمشر حقوقي سلاکار نصرالله ستانکزی، د ملي امنيت سلاکار، د چارو د ادارې رييس ډاکټر مدبر، د دفاع وزارت درې جنرالانو او ما (عبدالکریم خرم) د گلخانې په ماڼۍ کې پکې گډون درلود.

په پيل کې استاد قاضي د خپل راپور په جزياتو معلومات ورکړل، تر هغه وروسته د سترې محکمې رييس پر دې څرگندونو چې ستره محکمه او څارنوالي په دې وضعیت کې بې گناه دي. په بگرام زندان کې د افغانستان د قوانينو تر پښو لاندې کولو ته اشارې وکړې. ولسمشر وويل: «نور چاره

هېوګي ته رسېدلې ده» هغه زیاته کړه چې تر کومې ورځې پورې چې د افغانستان ملي حاکمیت او قانون همدغسې تر پښو لاندې وي له امریکا سره به د ستراتیژکو همکاريو تړون لاسلیک نه کړي. هغه په همدې مجلس کې وویل «بگرام د طالب جوړونې فابریکه ده» نوموړي د بگرام زندان شتون د افغانستان د قوانینو خلاف عمل وباله او ټولو ته یې دنده ورکړه چې له بهرنيانو نه د زندان د ادارې د اخیستلو په لارو چارو کې د خپلو مسوولیتونو په حدودو کې کار وکړي او څوک چې له دې نه انکار وکړي باید له دندې استعفا وکړي. ولسمشر د دې کار لپاره یوه میاشت وخت وټاکه.

د ۲۰۱۰، ۲۰۱۱، ۲۰۱۲ کلونو په بهیر کې د ناټو په تېره د امریکایي عسکرو لخوا شپني عملیات، د ملکي وګړو مرګ ژوبله او د افغانانو زنداني کول ډېر په زور کې روان وو. همدغه مهال امریکا په افغانستان کې د اډو غوښتنه برالا کړه او د هغو په باب یې له ولسمشر سره خبرې کړې وې. تر دې وخته دا غوښتنه نه وه علني شوې او عام خلک ترې خبر نه وو. ما د ولسمشر په مشوره په آزادو رسنیو کې د امریکایانو د اډو مسله مطرح کړه او وخت په وخت په رسنیو کې پر دې مساله په رسنیو کې بحثونه کېدل.

د دولت کمزوري کول، په شمال کې یو لړ تحرکات او د امریکا د پارلمان د غړي «دانا رورا باکر» لخوا سیاسي خبرو ته بلنه او د فدرالي نظام خبره مطرح کول هغه سیاسي فشارونه وو چې امریکایانو پرلپسې پر حامدکرزي راوړل. د بگرام زندان موضوع له اوباما او نورو امریکایي چارواکو سره په لیدنو کې تل یادېدل. په هغو ویډیو کنفرانسونو کې چې ولسمشر له اوباما سره درلودل د بگرام زندان موضوع د خبرو د موضوعاتو څخه یوه وه. د بگرام زندان افغاني کولو او د بې گناه بندیانو خوشي کولو جنجال ډېر اوږد شو او نږدې دوه کاله یې د افغانستان او امریکا پر اړیکو سیوری غورځولی

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۱۷

و. امریکایانو د بگرام زندان په تړاو ډېر حساسیت ښودلو. یوه ورځ ولسمشر له مانه په یواځې مجلس کې وپوښتل: «خړم صاحب! امریکایان د بگرام زندان په باب ولې دومره حساس دي؟ موږ ته دا د حاکمیت مساله ده خو دوی ولې غواړي چې په هره بیه وي هغه وساتي؟» ما په ځواب کې ورته وویل: ښایي د دې لپاره چې د جگړې اور بل وساتي او هغو ته د سربازگیری د انگیزې د ایجاد لپاره، البته هم په بگرام کې او هم په گوانتانامو کې امریکایانو ځانته ایجنیتان هم روزل.

امریکایانو په ځانگړې توگه د ناټو قوماندان جنرال جان الن پر گواښ سربېره له ماسره د سوله ییزې اړیکې لاره هم موندلې وه او هغه په افغانستان کې د ناټو ځواکونو درېیم مقام فرانسوي جنرال "اولیویه دوبوینشوف" و چې د ده د دفتر د رییس په توگه یې کار کاوه. جنرال دوبوینشوف د نیک چلن خاوند یو څوک و. هغوی نوموړی د دې لپاره غوره کړی و، چې زه له فرانسوي ژبې سره بلد وم. موږ دوستانه اړیکې پیدا کړې او ما په طنز او ټوکو کې خپل دریځ له هغه سره مطرح کاوه. تر هغه مخکې د ناټو د قوماندان مرستیال انگلیسي جنرال «بک نیل» پرلپسې له ما سره لیدو ته راتلو او هڅه یې کوله چې راسره انډیوال شي. زه پوهېدم چې دغه جنرالان په کوم دلیل د دوستۍ له لارې راسره چلند کوي.

امریکایانو یو ځل تصمیم ونيو چې جگپوړي حکومتي چارواکي په ترتیب سره بگرام زندان ته بوځي چې گواکې هغوی ته د زندان د ژوند او هستوگنې ښه شرایط ور وښيي. هغوی څو ځلي ما ته بلنه راکړه چې هلته لاړ شم خو ما معذرت وغوښت. زیاتره بگرام ته ور بلل شوي جگپوړي د بندیانو لخوا په توندو او بدو الفاظو لکه "مزدور"، "وطنپلور" او نورو استقبالیډل.

ولسمشر په يوه غونډه کې جنرال الن ته وويل چې له دې پروگرام نه لاس واخلي، ځکه چې دوی ته د گټې په ځای زیان کوي.

د بگرام زندان د هېواد په داخلي سياست کې هم مهم ځای نیولی و. ټول هغه کسان چې په شعوري او يا لا شعوري ډول د امريکا په خوشخدمتۍ بوخت وو په دې برخه کې بوخت شول. له امريکا سره تړلیو رسنیو شپه او ورځ تبليغ کاوه چې گواکې حامد کرزی غواړي ترهگر خوشي کړي او دا چې افغانان د زندانيانو د ساتلو وړتيا نه لري. دغه لانجه ډېره توده وه چې د کندهار زندان مات کړای شو. د هغه تونل له لارې چې ایستل شوی و په زیات شمېر زندانيان په تېښته بريالي شول. د امريکا خدمتگارانو له ټولو وسایلو څخه کار اخيست چې د افغانستان حاکمیت ته د بگرام زندان د لېږدولو پروسه له ستونزو سره مخ کړي. له امريکا سره پر اړوندو کړيو د هغوی فشار پر دوی لاره ورکه کړې وه، تر دې چې له زاريو تر گواښ او توطیې یې پر هېڅ صرفه نه کوله، چې د هغو کسانو اراده زیانمنه کړي چې د امريکايانو د ظلم پر خلاف درېدلي وو.

د ولسمشر پرلپسې اعلامیو چې زیاتره یې ایمل فیضي او ما لیکلې پر امريکايانو اور بلاوه. ډاکټر سپنتا څو ځله ایمل فیضي ته ويلي وو "ږیره او بریت ترې کم کړه" یانې توندې اعلامیې مه خپروه. ډاکټر سپنتا به ما ته ویل چې گواکې د دې اعلامیو قالب ما جوړ کړی دی او فیضي هر ځل په هماغه قالب کې نوې اعلامیې ورغورځوي او ترې راوباسي یې.

د دې ترینګلتیا په اوج کې تصمیم و، چې د ۲۰۱۲ کال د مارچ پر اتمه د امريکا او افغانستان د ولسمشرانو ترمنځ ویډیويي کنفرانس جوړ شي. د ویډیويي کنفرانسونو لپاره د گلخانې ماڼۍ په یوه ځانګړي اطاق کې ځای ځانګړی شوی و، چې وسایل یې امريکايانو هلته نصب کړي وو. ویډیويي

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۱۹

خبرې به چې وخت پر وخت د حامدکرزي او بارک اوباما ترمنځ کېدلې معمولاً به د ماښام او يا ماسخوتن پر مهال چې د واشنګټن له سهار سره برابر وو ترسره کېدې. په پام کې وه چې موږ د شپې ډوډۍ د امريکا متحده ايالاتو له سفير راین کراکر او د دوی قوماندان جان الن سره يو ځای وخورو.

ډوډۍ مو د ډوډۍ په خونه کې د قنډيلونو تر ژړې رڼا لاندې وخورله. د ډوډۍ خوړلو پر مهال تیت او پرک روغېر کېدو. د افغانانو له لوري پر ولسمشر سربېره حميرا لودين اعتمادي د دفتر د رييس مرستياله، د ولسمشر ويندوی ايمل فيضي، د بهرنیو چارو وزارت سياسي معين جاوید لودين او د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو رييس حمید صديق حاضر وو. د ډوډۍ له خوړلو وروسته ولسمشر د تور چای گيلاس ورسره واخيست او له ځايه جگ شو او وې ويل چې دی يې پاس خپل دفتر ته درومي او تر ۱۰ او ۱۵ دقيقو پورې چې له سپينې ماڼۍ سره د اړيکو لپاره وخت شته خپل پاتې نور کارونه کوي. کله چې د ډوډۍ له اطاقه ووت جنرال الن جاوید لودين ته مخ وړ وایواوه او وې ويل: "موږ غواړو چې د بگرام زندان پر سر خپگان کم کړو خو ستاسو يو شمېر مسوولين د خپلو غير مسوولو څرگندونو په سبب بحران او ستونزه زیاتوي". داسې ښکارېدله چې د دوی دواړو ترمنځ پر دې مساله خبرې شوې وې. ښاغلي لودين د امريکايي جنرال په ځواب کې وويل: "زه تاسو درک کوم هغه کس د حکومت د رسنيو د مرکز کارکوونکی دی. اوس پرېکړه شوې ده چې تر دې وروسته به په دې موضوع خبرې نه کوي".

يوه ورځ وړاندې صفت الله صافي د حکومت د رسنيو د مرکز مرستيال د بگرام زندان په اړه په دوو رسنيو (په يوه تلویزیون او يوه راډيو کې) په بحثونو کې د ولسمشر له دريځ څخه دفاع کړې وه. په هغو بحثونو کې له

ښاغلي صافي څخه داسې پوښتنې شوې وې: “ولې د بگرام زندان مسوولیت افغانانو ته وسپارل شي په داسې حال کې چې د کندهار له زندان نه په ډله ییزه توګه بندیان په تېښته بریالي شول او تر ټولو مهمه دا چې د افغانستان په زندانونو کې بندیان په پراخه کچه ځورول کېږي؟ نو آیا دا غوره نه ده چې د بگرام زندان همغسې له امریکایانو سره پاتې شي؟ ښاغلي صافي د دې استدلال په رد کې ځواب ورکړی و چې: «په داسې حال کې چې بگرام زندان د امریکایانو په لاس کې و پنځه تنه القاعده غړي ترې وتښتېدل او د بگرام او عراق د ابوغریب له زندانونو چې کوم انځورونه خپاره شوي دي دا ښيي چې د امریکا لخوا چې کومې شکنجې او ځورونې ترسره شوې تر نورو ځورونو ډېر وحشیانه او بېړنۍ دي.» د صافي ځوابونو او استدلال جنرال الن ډېر په غوسه کړی و او ښاغلي لودین هغه ته ډاډ ورکاوه چې دغه ډول کسان به تر دې وروسته له خبرو کولو منع وي. د دې ډيالوګ په اوږدو حیران شوم، ځکه چې یو څو چا داسې پرېکړه نه وه کړې او بل دا چې د خپلو هېوادوالو له حقوقو سترګې پټول راته ناوړه ښکاره شول.

د ډېر ډاډ لپاره مې ښاغلي لودین ته مخ وړ واړوه او ومې پوښتل: د دې سړي منظور صفت الله صافی دی؟ وې ویل: هوکې! ومې ویل صافی یو ژورنالیست دی او د حکومت د رسنیو د مرکز مسوولیت یې پر اوږو دی او تر ټولو مهمه دا چې هغه د خپل ولسمشر له دریځ څخه ننګه کړې ده. ښاغلی لودین ډېر خوږین شو او لاس یې په زوره په مېز وواهه او په سپکو او له ادب نه لرې الفاظو یې ښاغلي صافي ته بد رد وویل، ما هم د خپل همکار د دفاع او هم د هېواد د حاکمیت او د خلکو له حقوقو د دفاع لپاره او هم د امریکایانو د وحشت او د دوی د نوکر پالنې پر خلاف د افغاني غوسې او کرکې د ښودلو لپاره مېز په سوک وواهه او ومې ویل: «صافي د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۲۱

خپل دولت له حاکمیت او خپل ولس نه دفاع کړې ده.... زموږ دواړو غبرونه اوچت شول هغه ما ته په ښکښلو سره وویل: ارگ ته مې د راتلو مخه نه شې نیولې... "ورته مې وویل: "ته خاین او وطنپلور د خپلو بادارانو په مخکې داسې خبرې کوې او دوی ته په خوشخدمتي د افغانانو حقونه تر پښو لاندې کوې"، هغه په ځواب کې ما ته د پاکستان نوکر وویل چې گواکې هغوی ته کار کوم. په داسې حال کې چې افغانستان د امریکا او پاکستان د دواړو د توطیو قرباني و. امریکایانو داسې وضعیت منځته راوړی و، چې د هغو پر اساس هر ملي غږ پر پاکستاني او ایرانی ټاپو خپ کېدلو. د امریکایانو اردلیانو ما غوندې کسان چې د «لوی افغانستان» د داعيې «پلوي» او د ډیورنډ کرښې «مخالف» دي هم له پاکستان سره په تړاو تورنول. په داسې حال کې چې امریکا او برېتانيا ته په خدمت کولو سره عملاً د پاکستان په خدمت بوخت وو.

د غبرونو له لوړېدو سره سفير راین کراکر او جنرال الن دواړه په بیره جگ شول او له اطاقه ووتل. د ولسمشر یو شمېر ساتونکي چې په دهلېز کې وو اطاق ته راغلل تر څو وپوهېږي چې دا شور ماشور پر څه دی. ما دغه جریان د ډاکټر اشرف غني د حکومت په دوران کې په یوه لیکنه کې په ویسا ورځپاڼه کې خپور کړ. سبب یې دا و چې د پولنډ ولسمشر په خپل هېواد کې د CIA د زندانونو له شتون نه پرده پورته کړې وه او ویلې یې وو چې یاد سازمان بنديان هلته شکنجه کول. همدارنگه د متحده ایالاتو د سنا مجلس د CIA د زندانونو او په هغو کې د شکنجو او ځورونو په اړه پلټنې پیل کړې وې.

تر دې جریان وروسته ډېرو کسانو جرئت وکړ او د امریکایي زندانونو او ځورونو په باب یې نیوکې وکړې. زما وجدان ته د بې گناه هېوادوالو پر

زنداني کولو او د هغوی د ځورولو په باب چوپتیا وطن ته خیانت او د هېوادوالو د بشري حقونو تر پېښولاندې کولو کې د شریکېدو په مانا ده. که امریکایان پرې خپه کېدل او که پرې خوښېدل او که د امریکا سنا دا ویل که یې نه ویل.

له لس – پنځلس دقیقو وروسته له واشنګټن سره اړیکه ټینګه شوه. ولسمشر له خپل دفتر نه راکوز شو او د ویلیو کنفرانس دفتر ته ننوت. پر خپل ځانګړي ځای کیناست، نور کسان هم حاضر وو، هغه څه چې څو شېبې مخکې تیر شول زه یې سخت وځورولم. د ولس په حال کې افسوس کاوه چې نڅه ګان یې څومره ارزانه پلوري. د دهلیز په یوه ګوښه کې کیناستم او اراده مې وکړه چې د کنفرانس اطاق ته لاړ نه شم. د ولسمشر چې کله زما غیابت ته پام شوی و، نو کنفرانس یې ځنډولی و او څوک یې را استولی و چې ما پیدا کړي. اطاق ته زما تر راتلو پورې ولسمشر اوباما او ملګري یې انتظار وو او ولسمشر کرزي خپلې خبرې نه وې پیل کړې.

په داسې حال کې چې د بگرام زندان پر سر لانجې ډېرې توندې روانې وې امریکایانو د شپې مهال بریدونه او د هېواد په کلیو کې د خلکو نیول ډېر زیات کړل.

د ۲۰۱۱ کال د اپریل میاشتې یوه ورځ د ځانګړې قطعې یو تن ما ته راغی او د زړه خواله یې وکړه. نوموړي وویل: چې ځانګړې قطعې په تېره یوه اونۍ کې د هېواد په بېلابېلو برخو کې ۵۴ ځله عملیات ترسره کړي دي. نوموړي ویل چې د ده دنده د مازیګر له څلورو بجو نه د سهار تر څلورو بجو پورې وي او تل له امریکایي ځانګړیو ځواکونو سره عملیات ترسره کوي. هغه وویل چې په دې دلیل چې د دې ځانګړیو عملیاتو په بهیر کې څه تېرېږي زغم یې هر افغان ته ډېر ګران دی. تر دې مهاله ۱۸۰ تنو د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۲۳

ځانگړيو ځواکونو له قطعې نه تېښته کړې او ښايي د مخالفينو له لیکو سره يو ځای شوي وي. نوموړي د “بلو تيم” په نامه د يوه گروپ يادونه وکړه چې غړيو يې اوږدې ږيرې او بریتونه پرېښې دي او د سختو دندو مسووليت يې پر اوږو دی. نوموړي وويل: په کومه ورځ چې د دې گروپ کسانو څوک نه وي وژلي ډېر نا آرامه وي او آن له ډوډۍ خوړلو ډډه کوي.

په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ کال د مې پر ۳۰ مه د کابينې په خونه کې په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه او په هغو کې د انتقال د پروسې مسوول اشرف غني احمدزي خپل راپور وړاندې کاوه د بهرنيو ځواکونو د عملياتو په تړاو يې وويل چې د دغو عملياتو په پايله کې د مياشتې په منځنۍ کچه دوه سوه تنه نيول کېږي او د بگرام زندان ته لېږدول کېږي. د همدې کال په اگست کې د هېواد د ملي امنيت رييس رحمت الله نيل د ډېرو کسانو د نيولو او د بنديانو د بې برخليکه پاتې کېدو په سبب د “د کورني او بهرني امنيت د جرمونو پر خلاف د ځانگړې محکمې” غوښتنه وکړه. ولسمشر د دې نظر له ردولو سره وويل چې د انقلابي محکمو يادونه بيا مه راژوندي کوه. د هغه اشاره د کمونيستانو د وخت انقلابي ځانگړيو څارنواليو او محکمو ته وه.

د ۲۰۱۲ کال د فبروري پر ۱۹ مه نېټه دوو پېژندل شويو سناتورانو جان مک کين او ليندزي گراهام د گلخانې په ماڼۍ کې له حامد کرزي سره ملاقات درلود. دغو دوو محافظه کارو سناتورانو پرلپسې افغانستان ته سفرونه کول. هغوی د جمهوري پالو له توند لارو کسانو څخه شمېرل کېدل. ما له رواني اړخه هغوی ناروغان وليدل په ځانگړي توگه ليندزي گراهام چې له ښځينه خبرې سره به تل په پوځي جامو کې له جگو موزو سره د ولسمشر ليدو ته راتلو. په دې غونډه کې ښاغلي گراهام حامد کرزي ته وويل: موږ د شپې لخوا د عملياتو له زياتولو سره هره مياشت تر سلو تنو زيات کسان نيسو او

زندان ته یې سپارو. موږ سل میلیونه ډالره د هغوی د ساتنې لپاره لگوو، ځکه چې ستاسو قضایي سیستم د دې ظرفیت نه لري چې رېښتیني مجرمین له جنایتکارانو نه بېل کړي." زموږ ولسمشر هغوی ته وویل: چې شپني عملیات او د خلکو زنداني کول زما او امریکا ترمنځ حساسې او جنجالي مسالې دي او یو ځل بیا یې له هغوی وغوښتل چې خپل پام د ترهگرو اصلي روزنځایونو ته ورواړوي. نوموړي زیاته کړه چې دغه ډول کړنې په افغانانو کې داسې احساس رامنځته کوي چې گواکې خپلواکي یې سلب شوې، په داسې حال کې چې افغانان غواړي د امریکا دوستان وي، خو خپلواک او آزاد، غلام او ورپورې تړلي نه.

د ولسمشر له لوري پرلپسې فشارونو او د شپنيو عملیاتو او په هغو کې د خلکو بنديانولو پر خلاف د خلکو غبرگونونه او بالاخره هغه رسنیزه مبارزه چې ما او همکارانو مې د ولسمشرۍ د رسنیو له ریاست تر آزادو رسنیو پورې پیل کړې وه امریکایان یې شا تگ ته اړ کړل. په داسې بڼه چې په دوو تفاهم لیکونو بحثونه مطرح شول یو د شپنيو عملیاتو په تړاو او بل د بهرنيانو د زندانونو په تېره د بگرام زندان په اړه پیل شول. په بگرام زندان کې د قرانکریم پانو ته د اور اچولو پېښې د امریکایانو پر خلاف د خلکو غوسه خو چنده زیاته کړه.

په عدلي او قضایي غونډه کې چې د ۲۰۱۲ کال د مارچ پر ۳ مه په ارگ کې جوړه شوې وه د عدلي وزیر حبیب الله غالب په صراحت وویل چې افغانستان د حکومت او عدلي موسسو او ادارو خاوند دی، ځکه خو بهرنيان دې تر دې وروسته په خپل سر د خلکو له زنداني کولو لاس واخلي. ډاکټر سپنتا وویل، چې ملگرو ملتونو د منشور د اووم فصل ۵۲ مادې بهرنيانو ته دا حق ورکړی، ځکه د جگړې یو لوری نړیواله ټولنه ده. د ولسمشر حقوقي

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۲۵

سلاکار نصرالله ستانکزي وويل چې د افغانستان جگړه بايد تعريف کړو. د دې څرگندونو په وړاندې چې ولسمشر په غوسه شوی و وويل: "ما د افغانستان جگړه تعريف کړې ده، که څه هم زما د ملي امنيت سلاکار اسلام اباد ته زما تر سفر وړاندې مرکه کړې او زما د نظر خلاف يې طالبان دښمن بللي دي، خو زه هغوی ته وروڼه وایم. تاسې د افغانستان گټو ته پام نه کوئ دغه جگړه زموږ په کليو او کورونو کې نه ده".

د ولسمشر غوسه د امريکايانو له غوښتنو راپارېدلې وه چې هغوی تر نورو شپږو مياشتو پورې د بگرام زندان د کنترول غوښتنه کړې وه او دا چې زموږ خپلو جگپوړيو چارواکيو له نوموړو سره همغږي نه درلوده. ډاکټر سپنتا د ولسمشر د توندو خبرو په وړاندې غبرگون وښود وې ويل: "طالب زموږ دښمن دی، موږ وژني، زموږ ماشومان وژني... زه د شپنيو عملياتو پلوی يم زه د دفاع وزير نه يم چې د کرسې لپاره سپکې خبرې وزغم. ما برطرف کړه، هر څه چې کوې". د ولسمشر ځواب دا و چې شپني عمليات بايد پای ته ورسېږي او د دولت حاکميت بايد تثبيت شي. هغه زياته کړه چې د افغانانو بې پايه وژل او زنداني کول ورته د منلو نه دي.

په افغانستان کې د امريکايي زندانو په تړاو د تفاهم ليک لاسليک

افغان حکومت ته د افغانستان دننه د امريکايي زندانونو د لېږدولو په باب تفاهم ليک په افغانستان کې د امريکايي ځواکونو د عمومي قوماندان جنرال جان الن او د افغانستان د ملي دفاع د وزير جنرال عبدالرحيم وردگ لخوا د ۱۳۹۰ کال د کب په مياشت کې چې د ۲۰۱۲ د مارچ له مياشتې سره سمون خوري لاسليک شو. حامد کرزي دا يو بری باله. مثلاً کله به چې ما د يوې مادې په اړه او يا د تفاهم ليک د مشخصو کلمو په باب نظر څرگنداوه په

ځواب کې به یې راته ویل: دا مهمه نه ده، دلته راغلي چې د افغانستان له قوانینو سره سم او دا چې نور امریکا په افغانستان کې د زندانونو درلودلو حق نه لري همدغه کافي ده". د ولسمشر په اند دا لومړۍ گام و او د هغو پر بنسټ د نورو اقداماتو لپاره زمینه برابرېده.

د دې تفاهم لیک د دوهم فصل په درېیمه ماده کې راغلي وو چې: "د امریکا متحده ایالات تصدیق کوي، چې تر دې وروسته د افغانستان په خاوره کې هېڅ زندان نه لري او دا چې د همدې تفاهم لیک پر بنسټ به ټول زندانونه چې د افغانستان په خاوره کې یې لري افغانانو ته سپاري" خو د دې تفاهم لیک په پنځمه ماده کې د زندانونو د ساتنې او اداري توقیف په تړاو د ۱۹۴۹ کال د ژنیو د کنوانسیون او د هغو د دوهم نمبر الحاقی پروتو کول پر اساس خبره شوې وه. د تفاهم لیک په نورو برخو کې بیا بیا د نړیوالو بشر دوستانه قوانینو او د بنديانو د حقوقو رعایت یادونه شوې وه. دغه یادونې ځکه ډېرې د خدا وړ وې چې امریکایانو د بگرام زندان په یوه گوښه کې یو بل زندان د تور زندان په نوم هم درلود چې هلته تر ټولو بدې شکنجې او ځورونې ترسره کېدلې. د دې برخې بنديان چې یو یو ساتل کېدل په میاشتو میاشتو په شپه او ورځ نه خبرېدل. د استاد قاضي په وینا داسې هم وو چې تر ۱۶ تنو پورې یې په یوه کاسه کې ډوډۍ خوړه. وروسته د دوسیو له څېړنې معلومه شوه، چې هلته داسې کسان هم وو چې هېڅ دوسیه یې نه درلوده او په لیکلي بڼه یې پوښتنې نه وې ترې کړې یا کلونه یې برخلیکه هلته پراته وو. د سارې په توگه د برخلیک ټاکلو او د بگرام د زندانیانو د دوسیو د تسریع کمېټې په خپل یوه راپور کې چې د ۱۳۹۲ کال د وري پر ۲۴ مه یې زما دفتر ته رااستولی و لیکلي وو: "... گلالی نومي ۲۰۱۰۹ نومره توقیف شوی شپږ کاله او ملا زربت ۳۵۷۶ نمبر توقیفی پنځه

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۲۷

کاله موده د بگرام په زندان کې بې برخلیکه تېر کړي دي ... "د تور د دلایلو نشتوالي په دلیل د جزا قانون د ۴ مې مادې او د اساسي قانون د ۲۵ مې مادې مطابق بري الذمه او د خوشي کولو حکم یې صادر شو ... "یادې کمېټې له امریکایانو نه د شکایت په ترڅ کې په دې راپور کې لیکلي وو چې هغوی یاد شوي کسان خوشي نه کړل او همداسې زنداني پاتې شول.

ښاغلي عبدالشکور دادرس چې د دې کمېټې غړی و یو ځل د یوه ځوان په باب چې د ارزگان و او د بهرنیانو لخوا په هماغه ولایت کې نیول شوی و کیسه وکړه. نوموړي ځوان څلور کاله بې برخلیکه په زندان کې تېر کړل. د دادرس د راپور پر بنسټ د دې ځوان په دوسیه کې له یو شمېر طالب قوماندانانو سره د هغه د اړیکو په تړاو پوښتنې وې، خو په ځواب کې یواځې یوه پوښتنه تکرار شوې وه: "مېرمن مې چېرته ده؟" کمېټې له څېړنو وروسته ځوان بې گناه وباله او د خوشي کولو حکم یې وکړ. ولسمشر وروسته له هغه سره په تېلفون خبرې وکړې، له مقدمې پرته یې د مېرمنې پوښتنه ترې وکړه او دا چې څه پرې تیر شوي وو. ارزگاني ځوان چې اوس له خپلې کورنۍ سره و کیسه وکړه، چې له واده وروسته یې چې کله وپوهېد چې مېرمن یې اولاد لري اراده یې وکړه چې هغه زیارت ته بوځي، دواړه پر موټرسایکل زیارت ته لاړل، د بېرته راستنېدو پر مهال په یوه دښته کې د دوی دواړو لوریو ته دوې هلیکوپترې کیناستلې، بهرني عسکر ترې راکوز شول او دوی یې را ایسار کړل. عسکرو د ځوان لاسونه تر شا وتړل او په هلیکوپتر کې یې یو نامعلوم ځای ته او له هغه ځایه بگرام ته راوړی و. هغه له هماغې ورځې راهیسې له خپلې کورنۍ نه نا خبره و او نه پوهېده چې په ځوانه مېرمن یې څه تیر شوي دي. ځکه یې د څارنوال د هرې پوښتنې په ځواب کې ویلي وو چې مېرمن مې چېرته ده؟.

ارزگاني ځوان له خوشي کېدو وروسته چې کور ته ستون شو مېرمن يې روغه په کور کې موندلې وه، ځکه بهرنيانو عسکرو هغه پر هماغه ځای پرېښې وه، چې له څو ساعته تېرېدو وروسته د مساپرو ډک موټر پرې ورغلی و او هغوی ځوانه او وېرول شوې مېرمن خپل کور ته استولې وه. پر دې سربېره د بنديانو په منځ کې ډېر ماشومان او بوډاگان هم وو.

د لعل گل لعل په مشرۍ د افغانستان د بشري حقونو سازمان او د نيولو شويو کسانو کاري گروپ د پنځمې مادې په باب اندېښنه ښودله، ځکه چې په اداري توقيف کې نيول شوي کسان له تور څخه د خبرېدو حق، د محاکمې حق او مدافع وکیل ته د لاسرسي حق نه لري. دوهم لمبر الحاقې پروتوکول او اداري توقيف وروسته په ډېرو لانجمنو مسایلو بدل شول. په داسې بڼه چې د افغانستان حکومت ته يې د بگرام زندان سپارل ډېره موده وځنډول او د ولسمشر کرزي او د امريکايانو اړيکې يې تر وروستي بريده تياره کړې. کله چې د تفاهم ليک مسوده چمتو شوه ولسمشر کرزي په دقت هغه ولوسته، خو ځله يې په هغو کې اصلاحات راوستل. په هغه غونډه کې چې په همدې تړاو يې له سفير راین کراکر او جنرال جان الن سره درلوده د شپږ میاشتني مهلت په باب چې امريکايانو غوښتنې و چې بايد د بگرام زندان د دوی په واک کې وي اوږده بحثونه وشول. نوموړي د امريکا سفير او قوماندان ته وويل چې امريکا پوهېږي چې ملاعمر په پاکستان کې دی خو دوی بيا هم اسلام اباد ته پيسې ورکوي. ولسمشر د جنرال الن په ځواب کې وويل: چې له امريکا سره د ستراتيژيکو همکاريو د سند له لاسليک سره سم به امريکايانو ته د شپنيو عملياتو او د افغانانو د بنديانولو حق ور نه کړم. په هغو ورځو کې د امريکا او د افغانستان ترمنځ د اوږدمهاله ستراتيژيکو همکاريو د يوه تړون پر سر خبرې اترې روانې وې. ولسمشر کرزي يادو

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۲۹

دوو امریکایي چارواکیو ته وویل: “ هغه مهال رارسېدلی چې عزت او خوندیتوب د افغانانو کورونو ته راستون شي. په کوم ډول چې ستاسو ولسمشر د امریکایانو د کورونو او ژوند ساتنه کوي په هماغه ډول دنده لرم چې د افغانانو کورونه خوندي کړم، که هر څومره بې وزلي دي خو کورونه دي.”

د تفاهم لیک له لاسلیک وروسته ولسمشر د دفاع وزیر ته دنده وسپارله چې یو وطن دوست او پاک نفسه جنرال پیدا کړي چې د نظامي پولیسو د قوماندانۍ او د بگرام زندان دنده پر غاړه واخلي. جنرال عبدالرحیم وردگ خپل یو شاگرد چې د برید جنرالۍ رتبه یې درلوده، ولسمشر ته معرفي کړ او وې ویل چې زه پر دې سړي بشپړ اعتماد لرم. د دغه جنرال نوم غلام فاروق بارکزی و. د هرات اوسېدونکی و او اوږده بریده یې درلوده. نوموړي وروسته ثابته کړه چې په ریښتیا وطن دوست انسان دی. نوموړي خپله دنده په ډېر صداقت سره تر سره کړه. نه تم وړکولو ته تسلیم شو او نه گواښونو او زور ته. د تفاهم لیک په شپږمه ماده کې ویل شوي وو چې د ملي اردو یو ډگر جنرال باید د بگرام زندان عمومي قوماندان شي. جنرال بارکزي ته یې سمدستي ترفیع ورکړه او تورنجنرال شو، خو چې کله بسم الله خان د ملي دفاع وزیر شو، د ښاغلي بارکزي په غوښتنو او زما د سپارښتنو او د ولسمشر په شفاهي هدایت سربېره یې هغه ته د ډگرجنرالۍ رتبې له ورکولو ډډه وکړه او بېلابېلې پلمې به یې کولې.

په لومړنۍ غونډه کې چې جنرال فاروق بارکزي له ولسمشر کرزي سره د راپور وړاندې کولو په اړه درلوده نوموړي داسې وویل: “ د دې بلاکونو یانې لومړۍ، درېیم او شو بلاک بهرنیان موږ ته هېڅ نه رانښايي (...). په بگرام کې کانالیزاسیون نشته او فاضله مواد هره ورځ تښتېږي، سره له دې چې ښاري

برېښنا شته خو له جنراتورونو نه کار اخیستل کېږي او تېل یې ډېر گران لویږي، په بگرام کې د اوبو ځانگړې ذخیرې نشته او هره ورځ اوبه په ټانکرونو کې راوړي ... “ولسمشر وروسته د چارو ادارې او سترې محکمې ته دنده وسپارله چې هر یو د خپلو کاري ځانگو په لړ کې د بگرام زندان اداري ستونزې حل کړي.

جنرال فاروق بارکزي د ۲۰۱۲ کال د اپریل پر ۲۰ مه عدلي او قضايي مجلس او د بگرام زندان د لېږد د طرز العمل او مدیریت د تطبیق ځانگړي کمېسیون ته ور وپېژندل شو. ښاغلي بارکزي په دې غونډه کې وویل: تخصصي کمېټې خپل تیاري ښودلې دی چې په یوه اونۍ کې به ۱۵۰ دوسیې ولولي، خو بهرنيان وایي چې دوی حاضر دي چې په اونۍ کې یواځې ۴۵ دوسیې د نوموړي کمېټې په واک کې ورکړي. نوموړي یو ځل بیا د امریکایانو له چلند څخه د شکایت په ترڅ کې وویل: “په بگرام کې ډېرې ودانۍ لرو خو د هغو کیلي گانې له موږ سره نشته” دغه مهال ډاکټر سپنتا د امریکایانو پیغام په دې ډول غونډې ته ولېږداه: “امریکایان وایي چې د افغانانو کار په بگرام کې په سستی روان دی” د هغو معلوماتو له مخې چې نصرالله ستانکزي غونډې ته وړاندې کړ، امریکایانو درې زره دوسیې په لاس کې درلودې چې په انګلیسي لیکل شوې او ټولو ژباړلو ته اړتیا درلوده.

د بگرام زندان عمومي قوماندان بارکزي د جون پر ۱۹ مه عدلي او قضايي غونډې ته چې د گلخانې په ماڼۍ کې جوړه وه د اداري توقیف موضوع مطرح کړه وې ویل چې امریکایان پر دې ټینګار کوي چې د موافقو پر اساس باید اداري توقیف اجراتو ته وړاندې شي. استاد قاضي یې په ځواب کې وویل: “زموږ په قانون کې اداري توقیف جواز نه لري او یاده موضوع په تفاهم لیک کې په داسې بڼه راغلې چې بندیان کوم وخت د افغانستان

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۳۱

حکومت ته سپارل کېږي باید د دوهم لمبر الحاقې پروتوکول د موادو له مخې وساتل شي نه د اداري توقیف پر اساس. "جنرال الن د اګست پر ۲۹ مه له جنرال فاروق بارکزي نه ولسمشر ته شکایت وکړ وې ویل چې نوموړی ویلي چې د افغانستان حکومت ته د زندان د بشپړ لېږدولو نه وروسته دوهم لمبر پروتوکول د تطبیق وړ نه دی. هغه له دې اړخه اندېښنه وښوده. دا هغه مهال و چې موږ د زندان سپارلو نېټې ته چې باید د سپټمبر په لومړۍ لسیزه کې ترسره شوی وای نږدې کېدو.

څو ورځې وروسته جنرال بارکزی ولسمشر ته راغی او خبر یې ورکړ چې امریکایانو د تفاهم لیک له لاسلیک وروسته د نورو کسانو په نیولو لاس پورې کړی دی، نوموړي زیاته کړه چې د تفاهم لیک له لاسلیک وروسته یې تر اوسه ۶۳۰ تنه نوي نیولي او زندان ته یې راوړي. په داسې حال کې چې د انتقال پروسه یې هم ځنډولې ده. نوموړي وویل چې تېره شپه یواځې دوه تنه د امریکایانو لخوا افغاني لوري ته وسپارل شول. ډاکټر سپینا وویل چې امریکایانو سرغړونه کړې، چې نور کسان یې نیولي او موږ دا سرغړونه کړې چې دوهم لمبر پروتوکول نه منو او بنديان خوشي کوو. ولسمشر په ټینګار وویل چې د سپټمبر پر ۹ مه نېټه باید زندان په بشپړ ډول افغانانو ته وسپارل شي او نور پر دې د بحث لپاره ځای نشته.

په داسې حال کې چې د گلخانې ماڼۍ د کابینې په اطاق کې د سپټمبر پر ۴ مه د بگرام زندان د انتقال په تړاو د تیاری غونډه جوړه شوې وه. ولسمشر هدایت ورکړ چې دغه انتقال باید د فوق العاده او عالي مراسمو په ترڅ کې ترسره شي. د دفاع وزارت مرستیال ښاغلي نظري وویل: «بگرام پوځي ځای دی، قطعه باید وړاندې شي او د افغانستان بیرغ اوچت شي». ډاکټر مدبر د چارو اداري رییس د دغه بریا چې له ډېر زحمت وروسته لاسته راغلې وه

ټولو او ولسمشر ته مبارکي ورکړه. په دې ډول نورو هم خوښي وښودله او د دې بریا مبارکي یې وویل. ولسمشر چې د بگرام زندان د انتقال لپاره یې سخته مبارزه وکړه او په هغه کې یې ډېر لږ ملګري درلوده وې ویل: «په انګریزي کې یو متل دی، چې ناکامي یتیمه ده او بریا څو پلرونه لري». د نوموړي اشاره هغو کسانو ته وه چې په دغه سخته مبارزه کې یې د امریکایانو لوری نیولی و او په سختو ورځو کې یې له خپلو هېوادوالو نه د دفاع همت ونکړای شو. د ټاکل شوې ورځې نه یوه ورځ مخکې یانې د سپټمبر پر ۸ مه جنرال الن او سفير کراکر د ولسمشر دفتر ته راغلل. د انتقال د پروسې په اړه له لنډو خبرو وروسته جنرال الن خپلو خبرو ته داسې دوام ورکړ: «... زه د بگرام زندان په اړه، د دوهم لمبر پروتوکول په اړه او بالاخره د هغو بنديانو په اړه چې نوي نیول شوي دي سخته اندېښنه لرم. ستاسو شپږو ادارو له موږ سره یو تفاهم لیک لاسلیک کړی دی، خو جنرال فاروق له همغې لومړۍ ورځې ویل چې دوهم لمبر پروتوکول نه منم. هغه په خپله احکام صادروي. د بشري حقونو د دفاع سازمانونه اندېښنه لري».

ولسمشر یو ځل بیا دانتقال د ورځې د مراسمو د غوره ترسره کولو ټینګار وکړ او نه یې غوښتل چې د جنرال الن د اندېښنې ځواب ورکړي او په دې تړاو نوی بحث پرانيزي. جنرال الن چې د هرې شېبې په تېرېدو په غوسه کېدو وویل ښايي د انتقال په مراسمو کې ګډون ونه کړای شي هغه زیاته کړه چې هغه تفاهم لیک چې ده لاسلیک کړی اجرا شوی نه دی ولسمشر یې په ځواب کې وویل چې د دوهم لمبر پروتوکول موضوع به افغان لوري ته د زندان له بشپړ انتقال وروسته په عدلي او قضايي کمېسيون کې تر غور لاندې ونيول شي. خود جنرال الن غږ اوچت شو او په غوسه یې وویل پر هغو مخکې توافق شوی دی.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۳۳

ولسمشر کرزي وويل: «بل دا چې ډېر بې گناه خلک هلته بنديان دي»
جنرال الن: «ټول مو لېږدولي دي څه شی پاتې نه دي.»
ولسمشر کرزي: «د زندان لېږدول يوه پايته رسېدلې مساله ده.»
جنرال الن: «خپل غږ نور هم اوچت کړ او په خپل لاس کې دوسيه يې
تونده او په غوسه وتړله» «تاسو ناکام پاتې ياست.»
ولسمشر کرزي: «بهرنيان نور د بنديانو نيولو حق نه لري.»
جنرال الن، رايڼ کراکر ته مخ واړوه «ښاغلی سفير دغه خبرې بې پايلې دي.»
ولسمشر کرزي: «افغانستان بايد له اشغال نه وژغورل شي.»
جنرال الن: (په داسې حال کې چې اوچتېده) «له وخت نه مو مننه!»
سفير رايڼ کراکر: «زندان به انتقال نه شي.»
ولسمشر کرزي: «که انتقال نه شي نو ډېرې ستونزې به جوړې شي.»
جنرال الن: «بالاخره تاسو توافق ليک منی که نه؟»
ولسمشر کرزي: «انتقال به د دوشنبې په ورځ خامخا ترسره کېږي.»
په دې ډول هغه غونډه چې په لانجمنه فضا کې د جنرال الن له سپکاوي په
ډکو حرکتونو او لوړ غږ دوام درلود، د ولسمشر په لنډو ځوابونو او غوسه
ناکه لهجه پای وموند. موږ نه پوهېدو چې امريکايان به څه تصميم ونيسي.
خو هغه څه چې روښانه وو دا وو چې ولسمشر دا تصميم نيولی چې دغې
مبارزې ته به تر وروستي بريده دوام ورکوي.
په همدې ورځ ماسپېښين مهال زه په خپل دفتر کې وم چې د ولسمشر له
سکرتریت نه زنگ راغی او زه يې په بېړه گلخانې ته ور ويلم. ولسمشر په
خپل دفتر کې يواځې و. چې څنگه ورننوتم يوه پاڼه يې په لاس کې وه ما
ته يې راکړه او وې ويل: «لوله چې څه وايي». په کاغذ کې د يوه پيغام متن
وه چې د ايميل په واسطه د داسې چا لخوا چې گواکې د ايساف له افغان

ژباړنو څخه یو څوک و په نیویارک کې د افغانستان نمایندګۍ ته استول شوی و. په متن کې لیکل شوي و چې ګواکې جنرال الن غواړي ولسمشر د خپل یوه ساتونکي په لاس ووژني. ولسمشر زما نظر وغوښت، ورته مې وویل: دا د مرګ ګواښ دی چې د سهارنۍ غونډې په پایله کې شوی دی. ومې ویل چې ښايي موخه یې وېرول وي. ولسمشر وروسته ډاکټر سپنتا او بیا (د ولسمشر ساتونکیو "بي بي اس ریسس جمیل بهرامي او اسدالله خالد د ملي امنیت ریسس هم د مشورې او لازمو تدابیرو د نیولو لپاره خپل دفتر ته راوغوښتل. په هغه ورځ ولسمشر کرزی تر ماښام مخکې یانې تر معمول وخت وړاندې له خپل دفتر نه کور ته ستون شو. ارګ په هغه ورځ ډېر آرام و، نه د کومې مېلمستیا شور و او نه غونډه په کومې ودانۍ کې جوړه وه. موږ ټول د یوې پېښې په انتظار وو، نه پوهېدو چې څه د چا لخوا پېښېږي، ایمل فیضي او ما دغه جریانات رسنیز کړل.

په سبا یې فرانسوي جنرال دوبانیشف زما دفتر ته راغی او د پروډ ورځې پر جریان یې خپګان وښود. په تېره پر دې چې جزیات یې رسنیو ته راوتلي وو. د ده په وینا چې امریکایان ډېر په غوسه شوي وو، ځکه چې جنرال الن ویلي وو چې پرېکړه داسې نه وه چې دغه جریان رسنیو ته ویل شوی وای. فرانسوي جنرال ګیله وکړه او وې ویل چې ولسمشر پروډ امریکایان څو ځله اشغالګر بللي وو. هغه وویل: جان مکین به د یوې اونۍ په اوږدو کې افغانستان ته راشي. هغه یو د نفوذ خاوند یو شخص دی او همدا اوس یې د امریکا د دفاع وزارت په نوم یو لیک استولی دی چې که افغانان دوهم لمبر پروتوکول نه مني نو باید د ستراتیژیکو همکاریو په تړون له سره غور وکړي. جنرال زیاته کړه: "... موږ بندیان ولېږدول، یواځې پنځوس تنه بهرني بندیان او یو شمېر هغه بندیان چې ډېر خطرناک وو پاتې دي. لکه د حقاني ډله

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۳۵

هغه به هم ولېږدوو خو امریکا باید وکولای شي چې بشپړه څارنه وکړي. جنرال په پای کې ما ته په خطاب کې وویل: ... که ولسمشر غواړي موږ څوک بنديان نه کړو، دا ناشونې ده، ځکه چې موږ عملیات کوو، چې خلک وژغورو... ته داسې څوک یې چې وضعه ښه کولای شي. لطفاً دغه کار وکړه او ډاډه اوسه چې سبا په انتقال کې ستونزه نشته او ترسره به شي".

د بگرام زندان د انتقال مراسم که څه هم لږ وځنډېدل خو د ولسمشر په وینا بالاخره "په ناخوښۍ او بده بڼه" ترسره شول. په هغه غونډه کې چې د دې مراسمو په سبا په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه او په هغو کې ښاغلی بها د سترې محکمې سرپرست، د عدليې وزیر حبيب الله غالب، لوی څارنوال محمد اسحاق الکو، د ولسمشر حقوقي سلاکار نصرالله ستانکزی، د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون رییس استاد قاضي، د عدليې وزارت معین سید یوسف حلیم، د کورنیو چارو معین جنرال عبدالرحمان رحمان، د بگرام زندان قوماندان جنرال بارکزی، د ملي امنیت سلاکار ډاکټر سپنتا، د چارو د ادارې رییس ډاکټر صادق مدبر، د ولسمشر ویندوی ایمل فیضي او زه (عبدالکریم څرم) حاضر وو. ولسمشر ټولو ته په خطاب کې وویل چې ډېر مو خپلو چارو ته پام وکړئ، ځکه چې امریکایان به د دې بريا د ناکامولو لپاره له هرې وسیلې نه کار اخلي، نوموړي له زندانیانو سره د بشري حقونو پر رعایت ډېر ټینګار وکړ. د همدغې ورځې په ماښام چې د سپټمبر ۱۱ مه وه د ولسمشر د کار په دفتر کې راټول شوي وو چې په دې تړاو پر هغه اعلامیه بحث وکړو، چې په دې برخه کې خپرېدله. ډاکټر سپنتا ټینګار کاوه چې د اعلاميې لهجه باید نرمه وي او په هغو کې د امریکایانو د قربانیو ستاینه وشي. نوموړي دوام ورکړ: "بده او تونده لهجه باید په اعلامیه کې ونه کارول شي، تاسې انتخابي ولسمشر یاست، بده لهجه ښه نه ده". ولسمشر

چې د دولت له جگپوړیو چارواکیو په تېره د ملي امنیت سلاکار نه د بگرام زندان د واک ترلاسه کولو او د امریکایانو د خپلښو عملیاتو د مخنیوي په مبارزه کې د نه همکارۍ په دلیل خپه او غوسه و، په ځواب کې وویل: “زه ولسمشر نه، بلکې د دې مزدور حکومت رییس یم. زه ولسمشر نه بلکې د مزدورانو باشي یم.” نوموړي دغه جملې څو ځله تکرار کړې.

د هغې ورځې په سبا مو د ولسمشر د کار په دفتر کې له جنرال جان الن او “جیمز کنگهم” سره چې نوی له مرستیال سفیر څخه سفیر شوی و لیدنه درلوده. ولسمشر جنرال الن ته وویل، راپور ورته رسېدلی دی چې تراوسه ټول شیان افغان لوري ته نه دي سپارل شوي. هغه زیاته کړه چې امریکا نور د افغان د زنداني کولو حق نه لري.

جنرال یې په ځواب کې وویل چې موخه یې د افغان بندیانو ساتل نه دي خو هوکړه لیک دوی ته دا اجازه ورکوي چې تر څه وخته هغوی له ځانه سره وساتي. ولسمشر ترې وپوښتل چې آیا امریکایان د دې جگړې د پای ته رسېدو نېټه لري او کنه؟ جنرال الن په ځواب کې وویل: هوکې! د ۲۰۱۴ ز کال پای. ډاکټر سپنتا مداخله وکړه وې ویل چې دا د هغه ماموریت موده ده چې ملګرو ملتونو امریکا یانو ته ورکړې ده. تر هغو وروسته په ډېره ترینګلې فضا کې د ولسمشر او جنرال الن ترمنځ دغه سوال او ځواب دوام وموند.

ولسمشر کرزی: «بالاخره ستاسو دښمن څوک دی؟»

جنرال الن: «طالبان او القاعده!»

ولسمشر کرزی: «آیا دغه په زرګونو افغانان مو چې د دغو اوږدو کلونو په موده کې بنديان کړي دي هغوی ټول دښمنان وو؟ پټنځایونه خو په پاکستان کې دي. لنډه دا چې د تفاهم لیک له لاسلیک وروسته موږ ته دا مهمه ده

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۳۷

چې تاسو به تر دې وروسته افغان بندي نه لرئ. چې ډېر وي تر ۷۲ ساعتونو پورې بايد نيول شوی کس د افغانستان دولت ته وسپارئ له مياشتو مياشتو ساتلو وروسته نه. »

جنرال الن: «تفاهم ليک موږ ته اجازه را کوي، ۷۲ ساعته ياد شوي وو خو منل شوي نه وو»

ولسمشر کرزی: «خو افغانستان اجازه نه شي ورکولای چې خلک يې د امريکايانو له لوري ونيول شي او زندان ته يې واچوي. دغه مساله بايد حل کړای شي. که تاسو غواړئ چې موږ يو ځل بيا دغه باب پرانيزو چې د بنديانو په نيولو بحث وکړو، دا به وکړو خو ستاسو په گټه به نه وي، ستاسو دغه کارونه د اشغال په مانا دي.»

جنرال الن: «موږ د دغه «اشغال» لفظ په کارولو کې ډېر پام کوو» ولسمشر کرزی: «د زندان درلودل په همدې مانا دی. همدغه اشغال دی او دا امنيتي حالت خرابوي د ستراتيژيکو همکاريو تړون له لاسليک وروسته عملاً امنيت خراب شوی دی.»

جنرال الن: «تفاهم ليک نه وايي چې موږ نور کسان نيولی نشو.» ولسمشر کرزی: «نو که دغه موضوع څرگنده نه ده بيا بايد سره کښينو او پر بل تفاهم ليک خبرې وکړو. لوېديزې رسنۍ همدا اوس په منظم ډول د افغانستان حکومت او ملي اردو يې او د دوی يووالی تخریبيوي.»

جنرال الن: «آيا تاسو دا زموږ حکومتي کمپاين گڼئ؟» ولسمشر کرزی: «نه پوهېږم خو عملاً زموږ د حاکميت او يووالي تخریب روان دی. دغه وضعيت به نه امنيتي تړون ته گټه وکړي او نه ستراتيژيک تړون ته او تاسو ته بايد ووايم چې مهرباني وکړئ نور گواښ مه کوئ.»

جنرال الن: «موږ په جگړو کې بنديان نيسو او د دوهم لمبر پروتوکول پر بنسټ هغه راسره ساتو، موږ گواښ نه کوو»

ولسمشر کرزی: «موږ دوستي غواړو، د پیسو په غم کې نه یو، د پیسو خبرې یا له پاکستانی جنرالانو سره کوئ او یا له عربي شیخانو سره. لنډه دا چې هېڅ افغان د هېڅ کوم امریکایي په لاس باید زنداني نه شي»

جنرال الن: «له حاکمیت سره مسوولیت هم وي»

ولسمشر کرزی: «نور د هېڅ زنداني د ساتنې حق نه لرئ او کوم کسان چې نیول کېږي په هېڅ صورت یې هم تر ۷۲ ساعته زیات ساتلی نه شی. د خپل خیر لپاره هم نور باید د افغانانو له نیولو لاس واخلئ. زه به نن شپه په دې باره کې له اوباما سره خبرې وکړم. زه د امریکایانو په لاس د یو افغان زنداني کېدل هم نه شم منلی. زه دا اجازه نه شم درکولی چې کوم افغان دې دلته د بهرنیانو له لاسه زنداني وي نه ستاسو گواښونه او د مشرانو وژل په کوم ډول چې (پیتیریوس) کول هېڅ یو یې گټه نه لري.»

سفیر کنگهم: «تاسو گواښ څه ته وایاست؟»

ولسمشر کرزی: «کوم څه چې ستاسو پوځیان یې په منظم ډول ترسره کوي.»
سفیر کنگهم: «موږ گواښ نه کوو، موږ ستاسو دوستان یو.»

ولسمشر کرزی: «تاسو زموږ دوستان نه یاست»

سفیر کنگهم: «دغه گواښ نه دی، دا ناسته ده او د ستونزو حل کول دي، ترڅو زموږ او ستاسو خلک خوندي وي.»

ولسمشر کرزی: «خو افغانان خوندي نه دي، په ځانگړې توگه د ستراتیژیک تړون له لاسلیک وروسته. همدا نن بنديان بشپړ موږ ته وسپارئ. دا زموږ د حاکمیت مساله ده، که نه اعلانوم یې، له ځنډ پرته همدا نن. مننه!»
ولسمشر له ځایه جگ شو او غونډه پای ته ورسېده.

په هغه موده کې چې د بگرام زندان پر سر جنجال ډېر توند روان و. له شمالي ولايتونو نه موږ ته راپورونه راتلل چې يو شمېر امريکايي مامورين هلته سفرونه کوي او د مجاهدينو له پخوانيو قوماندانانو او د هغو ولايتونو له يو شمېر ځواکمنو کسانو سره گوري. هغوی په دې ليدنو کې له فدرالي نظام نه خبرې کوي. همدارنگه د امريکا يو شمېر تقاعد شوي او برحال چارواکي په دوو يا څو برخو د افغانستان د وېشلو بېلابېلې نظريې وړاندې کوي. (ډانا رورباکر) د امريکا د کانگرس غړي په خپل نوبت يو لړ تحرکات پيل کړي وو او د افغانستان د سياستوالو د هغوی له جملې له احمد ضيا مسعود، حاجي محمد محقق او جنرال عبدالرشيد دوستم سره يې يو لړ ناستې جوړې کړې. هلته هم د افغانستان لپاره د فدرالي نظام خبره مطرح شوې وه. د کانگرس د دغه غړي لاس وهنې تر دې بريده ورسېدې، چې ولسمشر کرزي نوموړی په داسې حال کې چې دوبي ته راغلی و او غوښتل يې افغانستان ته راشي ممنوع الدخول وگرځاوه.

بل لوري ته د همدې لانجو په بهير کې طالبانو د بگرام هوايي ډگر په توغنديو وويشت او په هلمند کې يې د انگليسانو په ستره اډه چې امريکايان هم پکې وو يانې د شوراب د (باستين) پر اډه دروند بريد وکړ. بهرنيو ځواکونو په دې بريد کې لس الوتکې، څلور هنگرونه او دوې د تېلو زېرمې له لاسه ورکړې. د ناټو د چارواکيو پر قول د له منځه وړل شويو الوتکو له جملې څخه دوه وزره جيت الوتکې هم وې، چې د څرخيو په څېر ځای پر ځای هوا ته پورته کېدې. همدغه مهال کله چې په امريکا کې د اسلام سپېڅلي پيغمبر ته له سپکاوي ډک فيلم وښودل شو، په هلمند او زابل کې پر بریتانوي پوځيانو بريدونو هغوی ته مرگ ژوبله واپوله او اته تنه يې ووژل شول.

په دغه بحراني وضعیت کې سفير، (مارک گروسمن) د افغانستان لپاره د امريکا ځانگړی استازی او «جنرال لوت» د امريکا د ملي امنيت د سلاکار مرستيال کابل ته راغلل او د سپټمبر په شپاړسمه يې له ولسمشر سره د ده د کار په دفتر کې وکتل. د بحث موضوعگانې له طالبانو سره سوله، له هند سره درې اړخيزې خبرې، امنيتي تړون او د بگرام زندان وې. ولسمشر د امريکا د رسنيو تبليغاتو او د امريکايي سياستوالو لخوا د مرکزي حکومت د کمزوري کولو او په افغانستان کې د فدرالي نظام د راوستلو له هڅو نه شکايت وکړ. هغه يو ځل بيا وويل چې بهرنيان حق نه لري، چې افغانان بنديان کړي او له ځانه سره يې وساتي او که بيا کوم افغان د دوی له خوا ونيول شي، نو بايد په ۷۲ ساعتونو کې هغه افغان چارواکو ته وسپاري.

ولسمشر، گروسمن او جنرال لوت ته په خطاب کې وويل چې يواځې يوه وړوکی لږه کي په افغانستان کې د امريکا له شتون نه گټه اخيستی ده او اکثریت خلک له هغوی نه په عذاب دي. سفير جيمز کنگهم وويل چې د ۶۰۰ بنديانو په شا او خوا کې چې تر اوسه له امريکا سره دي، ډېر ژر به د افغانستان حکومت ته وسپارل شي، جنرال الن زياته کړه هغه وخت يې افغان لوري ته د بنديانو سپارل ودرول چې وايي ورېدل چې افغانان دوهم نمبر پروتوکول نه مني. ولسمشر وويل چې د ياد پروتوکول موضوع به د افغانستان حقوق پوهان ولولي، خو دا يې وويل چې امريکايانو په دغه ډول چلند افغانان عملاً برمه کړي دي. نوموړي وويل: امريکايان په زور کوم څه پر افغانانو نه شي تپلی او زياته يې کړه “ دا زموږ ترمنځ يو فرهنگي توپير دی (...). ستراتيژيک تړون د دوو خپلواکو هېوادونو ترمنځ لاسليک شوی و. سمه ده چې موږ ټانگ، الوتکې او مرمی نه لرو، موږ بې وزلي او تاسو شتمن ياست، خو موږ دواړه خپلواک هېوادونه يو.”

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۴۱

سبا ته په عدلي او قضايي غونډه کې چې په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه او په هغو کې د عدلي او قضايي ادارو چارواکي او د دولتي ادارو حقوق پوهان حاضر وو. استاد گل رحمان قاضي په ۱۹۴۹ کال د ژنيو د کنوانسيون د دوهم نمبر الحاقې پروتوکول په باب معلومات ورکړل او د هغو متن يې ولوست. نوموړي وويل چې په ناحقه هره ورځ دغه پروتوکول زموږ مخې ته راپورته کوي. دوهم نمبر پروتوکول وايي چې څوک په اداري توقيف کې و، څه ډول چلند بايد ورسره وشي. ښاغلي حليم هم همدغه خبره تاييد کړه. ډاکټر سپنتا چې په همدې مساله کې په يوه غونډه کې زما په حقوقي پوهه شک ښودلی و او له سپکاوي ډکې کلمې يې کارولې وې، د دې نظرياتو له وړاندې کېدو او د پروتوکول د محتوا له برېښېدو سره وارخطا شو او غوښتل يې چې خپلې پخوانۍ خبرې او دريځونه يې توجیه کړي.

په هغه وياړيوې کنفرانس کې چې د سپتمبر په ۱۹ مه د امريکا او افغانستان د ولسمشرانو ترمنځ ترسره شو، په نورو مسالو سربېره د بگرام زندان موضوع هم مطرح شوه. ولسمشر کرزي په امريکايي عسکرو د افغان سرتيرو بريدونو ته په اشارې وويل چې دا ټول د ملکي مرگ ژوبلې او د امريکايي پوځيانو د ناسمو کړنو پايله ده. نوموړي د هېواد وضعیت د شوروي اتحاد له يرغل سره يو شان وباله او وې ويل: «زه به دا ومنم چې د يو فاسد حکومت مشر وبلل شم، خو دا به ونه منم چې د يوه ظالم حکومت مشر وم، نو بايد د زندان او د خلکو د ځورولو او ازارولو مساله پای ومومي...» د افغانستان قوانين د اداري توقيف اجازه نه ورکوي دوهم لمبر پروتوکول هم له زندانيانو سره د چلند په باب خبرې کوي نه د اداري توقيف، ځکه خو زموږ خلک خوشي کړي. که تاسو دلته زندانونه ولرئ موږ ته به څوک خپلواک ونه

ویلی شي. ستاسو ساتنه موږ ته مهمه ده، خو زموږ دغه ۶۰۰ تنه د دې لپاره مه زنداني کوي.”

اوباما د بگرام زندان په باب دوې میاشتې نور مهلت وغوښت، ترڅو امریکایان پر هغو نور کار وکړي او په پوځي او دیپلوماتیکو برخو کې هغو ته حل لارې ومومي. اوباما زیاته کړه: “دا راته سخته ده چې د امریکا خلکو ته ووايم: داسې کسان خوشي کوو چې تاسو وژني.”

ولسمشر کرزي په غیر مستقیم ډول د اوباما د دوه میاشتني مهلت غوښتنه رد کړه او وې ویل: «راځئ د زندانیانو په باب سمدستي لاس په کار شو او دوې میاشتې وروسته به د مهمو ستراتیژیکو مسایلو په باب خبرې وکړو.

ولسمشر وروسته له عدلي او قضايي مسوولینو سره د دوه میاشتني مهلت په باب مشوره وکړه. پرېکړه پر دې شوه چې دغه مهلت امریکا ته ورکړای شي، ځکه چې حامد کرزي ویل زموږ ستونزه له واشنگتن سره سیاسي ماهیت لري او زموږ له ملي حاکمیت سره تړاو لري، بل لوري ته چې کله امریکایي جنرالان د خپلو ناغږیو په سبب د افغاني چارواکو له خوا تر پوښتنې لاندې راتلل، نو ویل به یې چې دغه مساله باید دواړه ولسمشران په خپلو کې حل کړي. په دې موده کې ان هغه بندیان چې برائت یې اخیست هم نه خوشي کېدل. د هغو معلوماتو له مخې چې لوی څارنوال ښاغلي الکو د نومبر په ۱۸ نېټه په گلخانه ماڼۍ کې غونډې ته وړاندې کړ، د دوی ادارې د څلور سوو تنو بندیانو د خوشي کېدو حکم امریکایي چارواکو ته سپارلی و، خو هغوی یو تن هم نه و خوشی کړی.

هغوی چې په بېلابېلو دلایلو د امریکا ملاتړ کاوه او نه یې غوښتل چې امریکایي جنرالان خپه شي په بېلابېلو طریقو د ولسمشر کرزي پر اعصابو کار کاوه، ځینو به ویل د کنوانسیونونو پر بنسټ موږ د دوهم لمبر پروتوکول

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۴۳

پر منلو اړ یو. د توتیانو په څېر به یې د امریکایانو خبرې داسې تکرارولې چې گواکې د دغه پروتوکول منل په اتومات ډول د اداري توقیف د منلو په مانا دی. یو شمېر نورو د دفاع وزیر بسم الله خان محمدي په څېر ولسمشر ته ویل: “رییس صاحب حوصله وکړه، خدای دې څوک نه محتاجوي، څه وکړو محتاج یو او دغه حالت لرو ....”. وروسته چې د اشرف غني پښه دې مسالې ته ورداخله شوه، نوموړي د یوې ورځې په مابنام د ولسمشر د کار په دفتر کې غوښتل چې نوموړی ووېروي. ډاکټر اشرف غني احمدزي وویل: “زه ویرېږم او معلومات مې دا وایي چې که له امریکایانو سره د بگرام مساله سخته ونیسې، کېدای شي پر خلاف دې کودتا وشي او دغه کودتا به جنرالان نه بلکې هغه منصبداران وکړي، چې د ډگروالی او ډگرمنۍ او تر هغو ټیټې رتبې لري”.

په هغه ویلیو کنفرانس کې چې ولسمشر کرزي له اوباما سره د نومبر په ۲۸ مه نېټه درلود، د امریکا ولسمشر وویل چې جنرال الن او سفیر به د بگرام زندان په قضیه کې د پرمختګ په لور له نویو خبرو سره درشي. سبا ته جنرال الن او سفیر جیمز کنگهم د ولسمشر دفتر ته راغلل. هغوی یوه ورځ مخکې یو کاغذ ارګ ته را استولی و. جنرال الن وویل چې د بنديانو شمېر ۸۰۰ تنو ته رسېدلی دی چمتو یو چې ۳۹۰ تنه یې افغان لوري ته وسپارو او یو شمېر نور یې د اداري توقیف لپاره افغانانو ته وسپارو. نوموړي وویل چې تر اوسه له هغوی نه ۶۰ تنه افغان لوري ته سپارل شوي دي او دا یو ښه پرمختګ دی، خو ولسمشر کرزي یې په ځواب کې وویل چې دا هغه څه نه دي چې دی یې غواړي. نوموړي زیاته کړه چې زه د امریکایانو له خوا د افغانانو د بندي کولو بشپړ درېدل غواړم او د دې وضعې دوام به د امنیتي تړون پر سر د خبرو د پرمختګ مخه ونیسي. ډاکټر سپینا له امریکایانو سره موافقه کړې

وه چې د ۳۵ تنو په شمېر د خطرناکو کسانو په نوم له هغوی سره پاتې شي. سره له دې هم سفير کنگېم په ټينگار وويل چې زندان اوس د افغانانو په لاس کې دی. ولسمشر هغوی دواړو ته وويل چې د افغانستان ولس به په دغسې شرايطو کې اجازه ور نه کړي چې امنيتي تړون لاسليک کړي. د امريکايي لوري ادعا دا وه چې دوی د هغو کسانو پر خلاف عمليات کوي، چې افغانانو او امريکايانو ته خطرناک دي او د افغانستان حقوقي نظام د خطرناکو کسانو د ساتنې ضمانت نه شي ورکولای.

هغوی په همدې دليل د اداري توقيف اجرائي کېدو غوښتونکي وو. يانې له اسنادو او محاکمې پرته د کسانو توقيف چې د دوی په اند خطرناک گڼل کېدل او د دې غوښتونکي وو چې هغه له دوی سره وي. ولسمشر چې د امريکايانو له ناغېرې او ځان غړونو نه ستومانه او نارامه و د همغې ورځې په مازيگر يې له مولوي وکیل احمد متوکل او انجينر حليم سره په ناسته کې وويل: « دا ټول ستاسو طالبانو له لاسه دي، دلته موږ له امريکايانو سره په جنجال کې او هلته تاسو د پاکستان په زندان کې ملا برادر يې درته بندي کړ، ملا عبیدالله يې وواژه، ملا ترابي مو بندي دی (...). »

له يوه پلوه هغه اعلاميې چې د ارگ د رسنيو له رياست نه خپرېدې او خلکو ته يې په منظم ډول حقايق رسول بل لور ته او د امنيتي تړون په تړاو کوم گواښونه چې ولسمشر کول امريکايان يې دې ته اړ کړل چې د بگرام زندان د ستونزې په حل کې يو لړ گامونه واخلي. په يوه امنيتي غونډه کې چې د دسمبر په لومړيو کې وه، لوی څارنوال په کار کې د پرمختگ خبر ورکړ او وې ويل چې د ولسمشرۍ اعلاميو کار ورکړ او د بگرام زندان د بنديانو د خوشي کولو لړۍ پيل شوې ده. په دې ډول که هر څومره په نه زړه وه د ولسمشر غوښتنو ته يې غاړه ايښې وه. ولسمشر د انگليسانو د زندانونو درک

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۴۵

هم ولگاوه. اسدالله خالد د ملي امنيت رييس د انگرېزانو اړوند زندانونه تصديق کړل. مارشال فهيم زياته کړه چې انگرېزان ان په کابل کې په قصبه سيمه کې زندان لري او هر څوک چې وغواړي بندي کوي يې، بې له دې چې د دوی دغه کړه وړه له ناتو سره اړيکه ولري. د افغانستان حکومت د هغه تفاهم ليک پر بنسټ چې له امريکايانو سره يې لاسليک کړی و، د بگرام د بنديانو د دوسيو د خپرلو لپاره يوه کمېټه د (بگرام زندان د بنديانو د برخليک ټاکلو او د دوسيو د چټکې خپرېنې کمېټه) په نامه جوړه کړه. دغه کمېټه بايد د يو متقاعد قاضي او دوو څارنوالانو په غړيتوب جوړه شوې وای. قاضي عبدالکريم قانت، څارنوال عبدالشکور دادرس او څارنوال محمود دقيق د دې کار لپاره وگومارل شول. څارنوال دقيق د دې دندې له منلو ډډه وکړه او کمېټې په همدې دوو تنو خپل کار پيل کړ. دغو دوو کسانو د وطن دوستۍ په روحیه او جدیت خپل کار ته دوام ورکړ. که هر څومره امريکايانو د دوی په لاره کې خنډونه ايجاد کړل، خو دوی هېڅ کله هم فشارونو ته تسليم نه شول.

د دې کمېټې د کار په پايله کې د بې گناه بنديانو او هغوی چې د محکمې له لوري به يې برائت ترلاسه کاوه، خو بيا هم د امريکايانو په زندان کې پاتې وو او هغوی چې د بند موده يې پوره شوې وه او بالاخره هغه کسان چې د تور په باب يې وپړوکی سند هم نه و د ټولو د خوشي کېدو لړۍ پيل شوه. ولسمشر پر دې ټينگار کاوه چې د کم عمره هلکانو او بوداگانو د دوسيو په خپرلو کې بېرته وشي.

د افغانستان حکومت ته د بگرام زندان د راگرځولو مبارزه سره له دې چې په ښه نيت وه او موخه يې د هېوادوالو د بشري حقونو د تر پېښو لاندې کولو او ظلم مخنيوی او د افغانانو د ملي حاکميت ساتنه وه، خو له کورنيو خنډونو

سره هم مخ کېدله. هغوی چې لوېديز پال و او د بهرنيانو له هر عمل نه که به هر څومره ناولی او بد بويه و، د دوی سپرمو ته ترې د اومانيزم او ديموکراسۍ بوی رسېده او د سطحي نظر له مخې هر هغه څوک چې له طالب سره يې ورته والی درلود دوی ته د وژلو حقدار ښکارېده.

ولسمشر په يوه امنيتي غونډه کې له دې پريشانۍ نه چې خبره تر دې رسېدلې، چې ځوانه نجلۍ خانمرگی برید کوي وويل: "باید د دې لاملونه پيدا کړو، چې ولې د دې هېواد يوه ځوانه نجلۍ پر داسې کار لاس پورې کوي او د دې پېښو تر شا څوک دي؟" د نوموړي اشاره پېچلې استخباراتي لوبې ته وه، چې زموږ هېواد يې په کې رانغښتی و او خلک يې يو د بل په خلاف درولي وو. ډاکټر سپنتا يې په ځواب کې وويل: "ښه شوه چې ووژل شوه، ترهگره وه، د پاکستان نوکره (....)".

په يوه بله امنيتي غونډه کې چې د ۲۰۱۳ کال په پيل کې د گلخانې په ماڼۍ کې جوړه وه، مارشال محمد قسيم فهم د ولسمشر لومړي مرستيال د بگرام زندان د بنديانو د خوشي کېدو په غبرگون کې داسې وويل: "زه د بگرام زندان په باره کې يو عرض لرم، زندان چې موږ ته وسپارل شو، اوس له هغو دغه ډول د خلکو خوشي کول پر ما هم بد لگېږي او پر امريکا هم. زما خبره دا ده چې دغه دولت دې خپل عزت او ابرو وساتي. توند تبليغات ورپسې کېږي، دغه خلک چې خوشي کېږي له وېښتانو، ږيرو او سپينو خوليو سره او هر کلي ته يې تر هغو قوارو لوی خلک راځي. غير پښتانه په تشويش کې کېږي، چې دومره کسان نور هم پاتې دي او خلک وايي چې کرزی پښتون دی او پښتانه خوشي کوي. باید په دې پروسه کې فکر وشي".

د لومړي مرستيال اشاره د بنديانو د خوشي کېدو تصويرونو ته وه، چې د دولت د لاسته راوړنو په نامه له ملي تلویزیون نه خپرېدل. له همدې امله

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۴۷

ولسمشر، ایمل فیضي او ما چې په دې برخه کې په ارگ کې بوخت وو او هغه کسانو چې تر ارگ د باندې په دې لاره کې صادقانه زحمتونه گالل. لکه: قاضي عبدالکریم قانت، عبدالشکور دادرس، استاد گل رحمان قاضي او جنرال غلام فاروق بارکزي، کار اسانه نه و. امریکایانو هم د قومي احساساتو په پیاوړي کېدو او د هغو په لوري ورکولو کې ډېر فعالیت کاوه. د همدې لاندې په بهیر کې یوناما یو راپور خپور کړ چې د افغان زندانونو دننه یې د ځورونو، شکنجو او غیر قانوني کړنو کیسې کولې. ولسمشر له یوه پلوه د خپل مزاج له مخې چې د خلکو له ځورولو او ازارولو سره یې سخت حساسیت درلود او له بله پلوه د دغه راپور د خپرېدو تر شا د موضوع په درک سره په ډېره بېړه یو پلاوی د اساسي قانون په تطبیق د څار کمېسیون د مرستیال عبدالقادر عدالت خواه په مشرۍ وگوماره، چې د زندانونو وضعیت وڅاري. دغه پلاوي د ۲۰۱۳ په فبروري کې خپل راپور ولسمشر ته وړاندې کړ. په پایله کې ولیدل شول چې په زیاتره وختونو کې قانون د تورنو کسانو د نیولو پر مهال مات شوی و او زموږ د هغو امنیتي ادارو لخوا مات شوی و چې د بهرنیو له لوریو تر څارنې لاندې فعالې وې.

د ځایي خلکو پاڅون او د وردگو له نرخ نه د امریکايي

ځانگړیو ځواکونو وتل

د ۲۰۱۲ کال د نومبر میاشت وه، تراوسه لا د بگرام زندان ستونزه بشپړه نه وه حل شوې، چې د وردگو د سیدآباد، چک او نرخ ولسوالیو خلکو د اعتراض غږ اوچت کړ. هغوی په دې ولایت کې د امریکا د ځانگړیو ځواکونو له ظلم او سړي وژنې نه تر پزې راغلي وو. خلک تر هغه وروسته چې امریکایي ځواکونو د میدان ښار یو دوکاندار د لالي په نامه په ډزو ووژه په

ډله ایزه توگه د ولایتي شورا او والي دفترونو ته ورغلل او شکایت یې وکړ. بهرنیو پوځیانو د جومات امام او یو بل تن ورسره بېولي وو. اعتراض کونکو ویل چې بهرني پوځیان له مخالفینو سره د جگړې توان نه لري، کله چې دوی نښه وگرځي بدل یې له عامو وگړو اخلي.

کله چې د ولس د خلکو اعتراض ډېر اوچت شو، ولسمشر یو پلاوی وټاکه چې موضوع وڅېړي، خو ورځې وروسته د امریکا هوایي ځواکونو د وردگو په تنگي دره کې بمباري وکړه او ۱۴ تنه ملکي وگړي یې شهیدان کړل. د فبروري میاشتې په نیمایي کې د امریکا ځانگړو ځواکونو په نیمه شپه کې یو محصل د نصرت الله په نامه لومړی له کوره راوویست او تر وژلو وروسته یې مړی د نرخ ولسوالۍ اړوند په ډبرینه غونډۍ وغورځاوه. دغه ځوان د ننگرهار پوهنتون د وترنری د څانگې محصل و تر دې پېښې وروسته خلک سرکونو ته راووتل او د کندهار کابل لویه لاره یې وتړله.

په هغه غونډه کې چې د گلخانې په ماڼۍ کې د فبروري په ۲۴ مه جوړه شوه. په هغو کې پر گومارل شوي پلاوي سربېره د وردگو والي عبدالمجید خوگیاني او د ولایتي شورا یو شمېر غړو هم حضور درلود. والي د نوموړي محصل د شهادت په اړه مفصل معلومات وړاندې کړل او زیاته یې کړه: “د نیول کېدو پر مهال د دغه ځوان کورنۍ ته ویل شوي و چې زوی دې سبا ته د ولسوالۍ له دفتره ورسره بوځي، خو د هغه مړی درې ورځې وروسته په داسې حالت وموندل شو، چې گوتې او مړی یې غوڅ کړي وه.” د ښاغلي خوگیاني د معلوماتو پر بنسټ تر دغه وخته له هغې سیمې ۹ کسان ورک وو.

استول شوي پلاوي د هغه ځای د مؤظفو امریکایانو له قوله وویل چې دغه کړنې د ذکر یا کندهاري په نامه یوه تن ترسره کړي دي. دا په داسې حال کې

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۴۹

ده چې تر دغه وخته بهرنيانو له ټولو پېښو انکار کاوه. د دوی په وينا ذکر يا کندهاري نيول شوی و، خو کله چې حکومت له دوی نه د نوموړي د ورسپارلو غوښتنه وکړه، نو وې ويل چې له زندانه تېښتيدلی دی.

ولسمشر هدايت ورکړ، چې امريکايانو ته وويل شي، چې خپل ځانگړي ځواکونه له وردگو ولايت په ځانگړې توگه له نرخ ولسوالۍ نه راوباسي او والي او امنيتي مسوولينو ته يې وويل، چې تر دې وروسته که بهرني عسکر د خلکو پر کورونو تيری وکړي، نو خلک دې له ځانه دفاع وکړي او افغان پوځيان دې د هغوی پر خلاف ودرېږي او اقدام دې وکړي. د ميدان ښار اوسېدنکي او د شا او خوا ولسوالۍ يې په ځينو پېښو کې د هغو ظلمونو په سبب چې امريکايي ځواکونو او د هغو وسله والو کسانو له لاسه چې هغوی د افغانستان د ملي اردو جامې درلودې دې ته اړ شول چې د ځينو کليو نه وکوچېږي. خپل کلی او کور پرېږدي. هغوی ويل چې د طالبانو له ظلم هم تر پزې راغلي وو.

د ولسمشر دغه حکم چې امريکايي ځواکونه دې په دوو اونیو کې دننه له سيمې راووځي د امريکايي جنرال ډنفورډ له مخالفت سره مخ شو او د هغو پر خلاف په کورنۍ او بهرنۍ کچه پراخ تبليغات پيل شول. په يوه غونډه کې چې په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه، د امريکا عمومي قوماندان په واضح ټکو ولسمشر ته وويل چې پوځيان به يې له نرخ ولسوالۍ را ونه وځي. داخلي رسنيو زه هم نښه گرځولی وم او دا تبليغ يې کاوه چې گواکې هغه تړاو چې له حزب اسلامي سره يې لرم، له ميدان وردگو نه مې د بهرنيانو د ايستلو نقشه جوړه کړې ده، ترڅو د دوی له وتلو وروسته حزب اسلامي دغه سيمې ونيسي. د ناټو وياند پرلپسې د خلکو په وژلو او خورولو کې د امريکايي پوځيانو لاس درلودل ردول.

د امریکا د ځانګړیو ځواکونو د وتلو په باب د ملي امنیت شورا د پرېکړې له اعلان وروسته د وردګو ولایت د مرکز او ولسوالیو اوسېدونکیو د یوې لویې غونډې په ترڅ کې د دې پرېکړې هرکلی وکړ. د پارلمان مخې ته د خلکو دغه غونډې او لاریون او د ولسمشر لخوا د وتلو حکم امریکایان له سخت حالت سره مخ کړل. بالاخره د امریکا د ځانګړیو ځواکونو عمومي قوماندان جنرال توماس میدان ښار ته لاړ او خلکو ته یې د وژنو او ځورونو په اړه د پلټنو ژمنه ورکړه.

د دې لانجو په بهیر کې د وردګو ولایت د امنیې قوماندان او د ملي اردو یو شمېر قوماندانانو چې په دې ولایت کې میشت وو د یو لیک په ترڅ کې د ملکي وګړو د وژلو او ځورولو په باب پر امریکایي ځواکونو لګیدلي تورونه بې بنسټه وبلل او له ولسمشر نه یې وغوښتل چې له نرخ او نورو ولسوالیو نه د امریکایي ځواکونو د وتلو حکم بېرته واخلي. هغوی د هغو سیمو په امنیت کې د امریکایي ځواکونو شتون اساسي شرط بللی و. پخوا تر دې چې دغه لیک د ولسمشرۍ دفتر ته ورسېږي طلوع تلویزیون هغه خپور کړ او له دې سره جوخت تودې تبصرې پرې وشوې، چې ګواکې له یوه پلوه ولسمشر کرزی له بګرامه بندیان طالبان خوشي کوي او بل لور ته امریکایي پوځیان د خپلو جبهو خوشي کولو ته اړ کوي. د دوو اونیو ضرب الاجل پای ته ورسېد، خو امریکایان له میدانه را ونه وتل، بالاخره د میدان وردګو خلکو د مارچ په شپاړسمه د پارلمان په مخه کې په پراخو لاریونونو لاس پورې کړ او له خپلو سیمو یې د امریکایي ځواکونو د وتلو غوښتنه وکړه.

د امنیت شورا په غونډه کې چې د مارچ په ۱۷ مه په ارګ کې جوړه شوې وه، د غونډې زیاتره ګاونوالو پر ولسمشر توندې نیوکې وکړې او هر یوه په خپله طریقه له هغه وغوښتل چې په خپله پرېکړه له سره غور وکړي. مارشال

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۵۱

فهم خبرې پیل کړې او وې ویل "احساسات ډېر توند دي، لاریونونه او د ملایانو ویناوې وضعیت خرابوي اوس د وزیر اکبر خان وخت نه دی، چې په یوه چاقو څوک ووژني اوس د تکنالوژۍ وخت دی".

بسم الله محمدي هغه پېښه چې یوه ورځ وړاندې په تگاب کې شوې وه یاده کړه. وې ویل چې په دې ترینګلي حالت کې درې تته سرتیري چې د امریکایي عسکرو په لور ورتلل د هغوی د درېش د امر پروا یې ونکړه، بالاخره د بهرنیو ځواکونو لخوا نښه شول او ووژل شول. نوموړي ولسمشر ته وویل: "په وردگو کې غلام محمد سم سړی نه دی، د هغه په باب له استاد سیاف نه پوښتنه وکړئ او هلته د حزب اسلامي کسان هم دي، چې خپل کار کوي".

ډاکټر سینتا وویل: "د امنیت له سرپرست نه پوښتنه وکړئ، چې هلته څه روان دي؟".

ډاکټر اشرف غني احمدزي وویل چې داسې اطلاع لري، چې طالبانو خلکو ته ویلي دي چې رشوت یې په کار نه دی، خو ولاړ شې امریکایان له میدانې وباسئ.

د مالیې وزیر حضرت عمر زاخېلوال ولسمشر ته په خطاب کې وویل: "ستاسو خبرو ډېرې بدې اغېزې کړې دي، ما تېره شپه ملي تلویزیون لیده د خبرونو لومړۍ لس دقیقې د جهاد خبرونه وو. بیا مې راډیو اورېده ټولو ځانمرګي بریدونه توجیه کول".

ولسمشر په ځواب کې وویل: "زه ستاسو په امنیتي راپورونو باور نه لرم، که امریکایان د انتقال په پروسه کې له وردگو نه ووځي بیا به څه کوي؟ نو پرېږدئ چې نن راووځي. راځئ ټول د وردگو خلکو ته ورشو یا خلک له

ځان سره ملگري کړی او یا به جگړه پایلې. تاسو لومړی زموږ څو اونۍ مخکې پرېکړه عملي کړئ...".

بالاخره د مارچ په ۲۰ مه جنرال ډنفورډ او سفير کنگهم د ولسمشر د کار دفتر ته راغلل. جنرال ډنفورډ وویل: "حاضر دي چې خپل پوځیان له میدان وردگو نه راوباسي. نوموړي وویل چې د بگرام زندان په تړاو هم پرمختګ شوی دی او دوی د افغانستان دریځ ته ډېر نږدې شوي دي".

د وردگو د خلکو د حق غوښتلو په مبارزه کې د پارلمان یو شمېر غړيو او ژورنالیستانو روښانه رول درلود. د هغوی له جملې څخه د پرژاک اژانس خبریال عبدالحکیم بشارت. ښاغلي بشارت، ایمل فیضي او ما زموږ د دوستانو د یو شمېر خصوصي رسنیو په همکارۍ وکولای شول د بهرنیو او کورنیو رسنیو پوځ، چې له ډېرو امکاناتو څخه برخمن هم و له پښو وغورځوو.

د امریکا د ځانګړیو ځواکونو عسکر بالاخره د مارچ په ۳۰ مه د وردگو له نرخ ولسوالۍ نه ووتل. هغوی ژمنه وکړه چې د مهالوېش له مخې به د دې ولایت له نورو برخو څخه هم راووځي. له هغو نهو تنو څخه چې ورک شوي وو. د یوه تن مړی د امریکایي ځواکونو د پرېښي مرکز ترڅنګ وموندل شو. دغه مړی داسې ځای وموندل شو، چې هلته به امریکایي عسکرو له طالبانو نه ترلاسه کړي چاودېدونکي مواد چول او له منځه به یې وړل.

د بهرنيانو د پټو زندانو کشفېدل

پر ۲۰۱۳ کال د ملي امنیت یو تن ډګروال چې د پولیسو په ځانګړیو قطعو کې یې دنده درلوده او یو وخت په پروان مېنه کې زموږ ګاونډی و له ډېرو هڅو وروسته وکولای شول چې زما دفتر ته راشي. نوموړي د هغه څه په

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۵۳

باب چې په شپږو او نورو عملياتو کې پېښېدل او د هغه ظلم په باب چې د ولاياتو په اطرافو کې پر خلکو دوام درلود کيسې راته وکړې. نوموړي وويل چې په ظاهره دغه عمليات د افغانانو لخوا ترسره کېږي، خو په واقعيت کې ټول واکونه د بهرنيانو په لاس کې وي. نوموړي ډگروال د هغو پټو زندانونو په باب هم چې امريکايانو او انگليسانو درلودل خبرې درلودې. د موضوع د ښې روښانتيا لپاره يې په بل ځل يو د ملي امنيت اړوند څارنوال ورسره راوست، نوموړي څارنوال کيسه وکړه چې په کندهار کې يې د امريکايانو په يوه زندان کې دنده درلوده. بهرنيانو په دې هر زندان کې يو يا دوه تنه د افغانستان د عدلي ادارو څخه ورسره گومارل، زياتره يې هغوی ته د لوړو ډالري معاشونو وړاندیزونه هم کول او د هغوی په لاسليک يې د خلکو غير قانوني نيولو او زنداني کولو ته قانوني بڼه ورکوله. موږ د دغسې زندانونو له شتون نه بشپړ بې خبره وو او په هغو خبرو او جنجالونو کې چې موږ د بگرام زندان پر سر له هغوی سره درلودل هغوی هېڅکله هم د دغو زندانونو د شتون په باب کومه خبره نه وه کړې. تر هغې وروسته چې ما د بهرنيانو د شپږو عملياتو د وحشتونو او د پټو زندانونو د شتون په باب ځان ډاډه کړ. موضوع مې له ولسمشر سره شريکه کړه. ولسمشر يوه ورځ نوموړی ډگروال او څارنوال د ليدو لپاره خپل دفتر ته راوغوښتل او دغه جريان يې د هغوی له خولې واورېد.

بله ورځ يې هغوی دواړه د لوی څارنوال الکوا او د ملي امنيت د لوی رييس رحمت الله نبيل سره يو ځای دفتر ته راوبلل او دغه موضوع يې له دې دوو مقاماتو سره مطرح کړه. په زړه پورې دا ده چې هم لوی څارنوال او هم د ملي امنيت رييس چې د ولسمشر په مخکې بې ځوابه وو کله چې له دفتره راووتل دواړو خپل تر لاس لاندې کسان رټل او وروسته يې په دې جرم چې

گواکې لومړۍ یې موضوع له خپلو امرینو سره نه ده شریکه کړې له هغوی پوښتنې او تحقیقات وکړل.

ولسمشر د موضوع د لاروښانتیا لپاره د ملي اردو د پولیسو عمومي قوماندان جنرال غلام فاروق بارکزی، چې د بگرام زندان قوماندان هم و، په مشرۍ یو پلاوی وټاکه او کندهار او هلمند ته یې واستاوه. کله چې پلاوی کندهار ته ورسېد او غوښتل یې چې هغه ځای چې د معلوماتو له مخې پټ زندان پکې و وویني د امریکایانو له مخالفت سره مخ شول. ښاغلي دادرس چې د دې پلاوي غړیتوب درلود له کندهاره ما ته زنگ ووايه او وې ویل: سره له دې چې پلاوی د ولسمشر حکم په لاس کې لري، خو امریکایي منصبداران دوی ته اجازه نه ورکوي، چې زندان ته ننوځي او وایي، چې باید د دوی خپل قوماندان ورته امر وکړي. ما سمدستي مساله له لوی درستیز "شیرمحمد کریمي" سره شریکه کړه او له هغه نه مې وغوښتل، چې د کندهار په هوایي ډگر کې امریکایي مسوولین وپوهوي، چې نوموړی پلاوی د ولسمشر په حکم هلته تللی، نو هغوی پرېږدي چې خپل کار سر ته ورسوي. ښاغلی کریمي چې ډېر ناارامه شوی و په نه زړه یې ځواب راکړ "یاد پوځیان د امریکا د ځانگړو ځواکونو د قوماندان تر حکم لاندې دي او څوک دا زور نه لري، چې د ځانگړو ځواکونو په قوماندان څه ومني".

ښاغلي دادرس چې څووم ځل اړیکه ونيوه او وې ویل چې که تاسو موافق یاست زه به سبا ته د ولسمشر حکم په یو خبري کنفرانس کې رسنیو ته وروښایم او دا به ووايم چې امریکایي قوماندان د دوی د کار خنډ کېږي. زه یې له وړاندیز سره موافق وم او پرېکړه پر دې شوه چې د قول اردو د قوماندان په لاس امریکایان له دې تصمیم نه خبر کړو، چې څنگه امریکایي مسوولین د افغاني پلاوي له تصمیم نه خبر شول په څو دقیقو کې دننه یې د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۵۵

نظر وړ زندان د دروازې پرانیستلو او د تحقیق په پروسه کې همکارۍ ته چمتووالی وښود.

پلاوي په خپل راپور کې چې ولسمشر ته یې وړاندې کړ، داسې ولیکل: (...)
پلاوي د ۱۳۹۳ کال د غوايي په لومړۍ نېټه د کندهار په نړيوال هوايي ډگر
کې درې زندانونه چې د بهرنیو پوځیانو لخوا جوړ شوي اداره او کنټرولېدل،
تر پلټنې لاندې ونيول... لومړي زندان ۱۶ یو کسيزې کوتۍ درلودې او د
پلټنې پر مهال شپږ تنه بنديان پکې وو. دغه زندان د انگریزي عسکرو لخوا
ساتل کېده.

په دوهم زندان کې چې راپور هغه په (تکس فورد) نوم یادوي د امریکايي
پوځیانو لخوا اداره کېده. درېیم زندان چې په راپور کې د KFDS په نوم یاد
شوی و په ۳۱ اطاقونو کې یې د ۷۸ بنديانو ظرفیت درلود او د پلټنې پر مهال
تش وه. دا په داسې حال کې وه چې امریکایانو په پیل کې د هر ډول پټ
زندان له درلودو انکار کړی و.

یاد پلاوی تر هغه وروسته هلمند ولایت ته لاړ او د شوراب په پوځي کمپ
کې یې خپلې پلټنې پیل کړې. د پلاوي د راپور له مخې هلته هم درې
زندانونه وو. یو زندان چې په راپور کې د (بستش ۱ زندان کمپ) چې
دوولس اطاقه او د ۸۸ کسانو د اوسېدو ظرفیت درلود او د بریتانیايي
پوځیانو لخوا اداره کېده. بل یې (بستش ۳ زندان) و چې ۴۸ اطاقه یې
درلودل چې په هر اطاق کې یواځې یو کس ساتل کېدای شو. په لومړي
زندان کې پلاوي یواځې ۱۷ تنه بنديان لیدلي وو او په دویم زندان کې چې
د راپور له مخې فعال ښکاریده خو د پلټنې پر مهال یې بنديان نه درلودل.
دغه زندان هم د بریتانیايي پوځیانو لخوا اداره کېده. په راپور کې درېیم
زندان (لیدرینګ) یاد شوی و، چې د ۶۰ بنديانو د ساتنې ظرفیت یې درلود

او د امریکایانو لخوا اداره کېده. په راپور کې دا نه وه یاده شوې چې آیا په دې زندان کې څوک وو او کنه؟
پلاوي له امریکایي او بریتانیایي اړوندو مسوولینو نه لیکلي اسناد واخیستل، چې په هغو کې دغو منصبدارانو لیکلي وو چې نور زندانونه نه لري او دغه اسناد یې د خپل راپور ضمیمه کړل.

د زندانونو مساله کرار کرار حل شوه!

د ۲۰۱۳ په جنوري کې مو واشنگټن ته مهم سفر درلود، هم تر هغو مخکې او هم وروسته حامد کرزي پر امریکایانو فشارونه ډېر زیات کړل، چې د افغانستان د دولت حاکمیت ته درناوی ولري. امریکایان او نور بهرنیان دې نور په افغانستان کې بندي نه نیسي او نور دې زموږ په خاوره کې زندان نه لري. شپني عملیات او نور عملیات چې د ملکي مرګ ژوبلې سبب کېږي بشپړ باید ودرول شي. افغان دولت ته د بگرام زندان ادارې د سپارلو پر سر د موافقه لیک له لاسلیک وروسته دوهم تفاهم لیک د شپنيو عملیاتو په تړاو هم د افغانستان د دفاع وزیر او د امریکایي ځواکونو د عمومي قوماندان ترمنځ لاسلیک شو.

حامد کرزي له امریکا سره د امنیتي تړون د منلو او لاسلیک مساله ډېره سخته نیولې وه او نږدې په هره غونډه کې یې په تکرار ویل چې که امریکا متحده ایالات خپل چلن بدل نه کړي خلک به ده ته د تړون د لاسلیک اجازه ورنکړي.

د ۲۰۱۳ کال د مارچ په لسمه د امریکا د دفاع وزیر (چک هیگل) افغانستان ته راغی او له ولسمشر سره یې په ارګ کې وکتل. په دې کتنه کې ولسمشر (دوه پوږه ودانۍ) اصطلاح وکاروله، چې وروسته یې بیا په یو شمېر نورو لیدنو کې امریکایانو ته تکرار کړه. نوموړي د امریکا دفاع وزیر ته وویل:

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۵۷

“(...) د امنيتي او دفاعي تړون بي اس اې د لاسليک لپاره تر ټولو مهم ضمانت دا دی چې د افغانستان خلک د خونديتوب احساس وکړي، سوله او ثبات راشي او له پاکستان سره ستاسو په اړيکو کې وضاحت راشي. تاسو د جهاد پر مهال زموږ په برخليک له پاکستان سره معامله کړې ده...”. افغانان په غوسه دي، راځئ د زندان مساله حل کړو له کليو نه راووځئ بيا به افغانان تاسو ته اډې درکړي. ما پخوا هم ويلي و چې افغانستان ته د يو دوه پوږه کور فکر وکړئ، موږ دوهم پوږ تاسو ته په کرايه درکوو. په لومړي پوږ کې موږ يو تاسو زموږ په ژوند کې مداخله مه کوئ. دوهم پوږ ته به ستاسو لاره بيله وي، موږ ستاسو په لويو اهدافو کار نه لرو...”).

همدغه مهال په رسنيو کې داسې خبرونه خپاره شول، چې امريکايان د بگرام زندان د ستونزې د حل لپاره د دوو تنو لمنې ته لاس اچولی دی، چې گواکې ولسمشر د هغوی خبره اوري. يو استاد سياف او بل ډاکټر اشرف غني. د دوهم لمبر پروتوکول موضوع هم همغسې نازل شوې پاتې وه. ډاکټر اشرف غني به کله د احتمالي کودتا خبرونه راوړل او هڅه به يې کوله چې ولسمشر ووېروي او کله به يې د نوموړي د دريځ په تاييد هڅه کوله د اصطلاحاتو او الفاظو په بدلون حل لاره پيدا کړي. هڅه دا وه چې د امريکايانو موخې ترسره شي، خو له دې سره هم مهاله ولسمشر کرزی ترې خپه نشي. په هېواد کې عامه افکار هره ورځ د امريکايانو پر ضد اوښتل او اعتراضونه کېدل، لکه د ميدان وردگو د خلکو اعتراضونه.

د ۲۰۱۲ کال په وروستيو کې موږ د يوې بلې مسالې له جزياتو هم خبر شوو. که څه هم د هغو کليات کله کله د امريکايانو له خولو راوتلي وو. هغه مساله په بگرام زندان کې د نورو ميليتونو د بنديانو شتون و. په دې مانا چې

امريکايانو زموږ خاوره د داسې کسانو د بندي کولو او عذابولو ځای گرځولې وه، چې د نړۍ په گوټ گوټ کې يې نيولي وو.

د همدې کال د سپټمبر په مياشت کې “د عدالت نړيواله شبکه international justice network” په نوم موسسې يو دوه کسيز پلاوی د افغانستان د بشري حقونو سازمان د مشر لعل گل لعل په لارښونه زما دفتر ته راغی او زه يې د دې زندانيانو پر شتون خبر کړم. هغوی وويل چې د امريکا پوځي او امنيتي کسانو په منځني ختيځ، لرې ختيځ لکه ټايلينډ او د نړۍ په نورو برخو کې د عملياتو په ترڅ کې يو شمېر کسان نيولي دي او د هغو يو شمېر يې په افغانستان کې د بگرام زندان په يوه گوښه کې يې د ډبرو وړوکیو بشري حقونو له معيارونو پرته ساتلي دي.

دغې موسسې هڅه کړې وه چې د دغو نيول شويو کسانو وړيا وکالت وکړي او قضیې يې حل کړي. په هر ځل چې امريکايانو ته ورغلي وو د رد ځواب يې ورکړی و. دوی ته ويل شوي وو چې گواکې بگرام زندان د افغانستان اړوند دی او د افغانستان حکومت اجازه نه ورکوي، چې څوک په دې کار کې لاسوهنه وکړي. د دې خبرو په اورېدو حيران شوم او تعجب مې وکړ، ځکه لومړی دا چې هغه بنديان موږ نه پېژندل، موږ هغه نه وو بنديان کړي، موږ له هغوی سره ښه او يا بده سابقه نه درلوده او دوهم دا چې موږ عملاً د بگرام زندان د لاس ته راوړو په مبارزه بوخت وو. ځکه چې بگرام زموږ د خاورې برخه وه په داسې حال کې چې امريکايان چمتو نه وو هغه موږ ته وسپاري.

ما د ولسمشر له خبرولو او له نوموړي سره تر مشوې وروسته يادې مؤسسې ته يو مکتوب واستاوه. په هغه کې مې وويل چې موږ د نړيوالو رسنيو له قوله خبر وو، چې د ۲۰۰۱ کال د سپټمبر د ۱۱ له پېښې وروسته امريکا د ترهگرۍ

خلاف په اعلان شوې جگړه کې یو شمېر کسان خپل ملي امنیت ته د خطر په نوم ښه کړي او نیولي دي، خو د افغانستان حکومت له دې نه خبر نه دی، چې هغوی افغانستان ته را لېږدول شوي دي. ما په یاد مکتوب کې ولیکل: “موږ په خپله خاوره کې د هغو د ساتلو هېڅ لېوالتیا نه لرو، پر دې سربېره د افغانستان حکومت غواړي چې دغه کسان عادلانه محکمې ته لاس رسی ولري او په ذیصلاح محکمو کې یې قضیې وڅېړل شي (....).”

یادې موسسې په ځوابي مکتوب کې د حکومت له دغه دریځ څخه د مننې په ترڅ کې دا دریځ د دولت د حاکمیت د تثبیت او د دې روښانونکي وبلاله چې پر پیاوړي شکل د قانون د حاکمیت ترڅنګ ولاړ دي.

تر دې وروسته یوه ورځ ولسمشر په بگرام زندان کې د بهرنیو بنديانو د شتون په باب له جنرال ډنفورډ نه معلومات وغوښتل او دا یې یوه ستونزه وبلله. امریکایي جنرال او د دوی سفير د بهرنیو بنديانو شتون ومانه.

د بگرام زندانیانو د برخلیک د ټاکلو او د دوسیو د چټک حل لپاره د کمېټې د جوړېدو سره کار په چټکۍ پیل شو. امریکایانو کله د خطرناکو بنديانو په نوم کله د داسې بنديانو چې پرې جنجال دی، د کمېټې په کار کې خنډونه اچول، چې وروستی ځل ۸۸ تنه بنديان د دې کمېټې او د امریکا د پوځي مسوولینو ترمنځ د لانجو سبب شول. ایمل فیضي دې ته زمینه برابره کړه، چې بي بي سي نړیوال تلویزیون، بگرام ته لاړ شي او د وضعې له واقعیتونو راپورونه برابر کړي. امریکایانو له پرلپسې خنډونو جوړولو وروسته بالاخره په نه زړه هلته د بي بي سي کامره او ژورنالیستان ومنل.

بالاخره ولسمشر د ۱۳۹۲ لمریز کال د کب په میاشت کې د یوه فرمان له مخې د بگرام زندان د افغانستان د دولت له عادي زندانونو څخه یو وبلاله او

د هغو مسوولیت او اداره یې د نورو زندانو په څېر د کورنیو چارو وزارت ته وسپارله.

له امریکا سره د اوږد مهاله ستراتیژیکې ملګرتیا د تړون پر سر

خبرې

د ۲۰۰۹م کال په رانیژدې کېدو د امریکا متحده ایالاتو په یو لړ داسې اقداماتو لاس پورې کړ چې دایې ښودله چې په افغانستان کې د دوی شتون بل پړاو ته درومي. واشنگتن په لومړي ګام کې هڅه وکړه چې په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د ځانګړي ماموریت یا یوناما د مشر په توګه «پډي اښادون» راوړي. جورج بوش پخپله ولسمشر کرزي ته ویلي وو چې که څه هم «اښادون» نه پېژني خو د دې ماموریت لپاره یې مناسب او غوره بولي. وروسته د نوموړي لپاره د دندو وړاندیز شوې لایحې ښودله چې لوېدیښوالو د افغانستان لپاره د وایسرا د ټاکلو خیالونه په خپلو ماغزو کې پالل. په همدې دلیل د ولسمشر بوش هغې خبرې او د دندو دغې لایحې د حامد کرزي په شکاک ذهن کې د خطر زنگونه وکړنګول. پډي اښادون په بالکان کې د کار سابقه درلوده، هلته چې کورنۍ جګړې پېښې او یوګوسلاویا پکې ټوټه شوه، ولسمشر ډېر په کلکه د پډي اښادون له ټاکلو سره مخالفت وکړ. دې مخالفت یې له امریکا او د هغو له متحدینو سره د ده اړیکو ته زیان ورساوه، بالاخره نړیواله ټولنه له خپل دریځ نه په شا شوه او «کای اید» یې د ملګرو ملتونو د ځانګړي ماموریت د مشر په توګه کابل ته راواستاوه.

د پډي اښادون د ټاکل کېدو له جنجال وروسته د ۲۰۰۹م کال د انتخاباتو نوبت راورسېد. لکه چې پخوا مې یادونه کړې د ۲۰۰۹م کال په انتخاباتو کې یو ځل بیا د «پخوانۍ یوګوسلاویا» ټیم په کار وګومارل شو. ریچارد

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۶۱

هالبروک، پيټر گالبريټ، جنرال فلپ موريان او نورو د يوه ځانگړي پلان له مخې هڅه وکړه چې ولسمشر کرزي ناکام او له ارگه وباسي. چې دا کار تر سره نه شو هڅه يې وکړه چې د يوې معاملې په ترڅ کې د اجرائيه رياست پست رامنځته او هغه له هرې لارې کمزوری کړي چې دا پلان هم د ولسمشر له مقاومت سره مخ شو. نو وروسته امريکايانو د خپل شتون نوی پړاو له انتخاباتو نه له بريالي راوتلي حامد کرزي سره پيل کړ، سره له دې چې د نوموړي په وينا له انتخاباتو «څب څب او ټپي» راوتلی ؤ. په افغانستان کې د امريکا د شتون نوی پړاو خپلو اډو ته رسميت ورکول وو. امريکايانو د تېرو کلونو په اوږدو کې پينځه اډې جوړې کړې وې. له طالبانو سره جگړه چې د ورځې په تېرېدو توندېدلې د دوی د پوځيانو د زياتولو، د درنو او پرمختللو وسلو د زياتولو او د افغانستان هر گوټ ته د رسولو لپاره ډېره ښه پلمه وه. دا چې دې ته وار رارسېدلی ؤ چې پخوا جوړې شوې اډې رسميت ومومي او د امريکا پوځي شتون د يوه تړون له مخې مشروعيت پيدا کړي. په خصوصي مجلسونو کې د امريکايانو له لوري د اډو او مرکزونو د درلودلو اشارې ډېرې پخوا شوې وې، خو په دې تړاو رسمي خبرې اترې په ۲۰۱۰م کال وشوې.

کله چې زه د ولسمشرۍ د دفتر رياست ته راغلم له امريکا سره د اوږد مهاله ستراتيژيکو اړيکو د يوه تړون پر سر خبرې پيل شوې وې. که څه هم په لومړيو پړاوونو کې وې او ډېرې سوکه پر مخ تلې. د دغې دورې سياسي فضا هم له جنجالونو ډکه وه چې ولسمشر يې تر ډېر فشار لاندې راوستلی ؤ. د کابل بانک ستونزه، د ۲۰۱۰م کال د پارلماني انتخاباتو جنجالونه، د بن کنفرانس ته د چمتووالي موضوع چې کله کله به يې خطرناکه بڼه خپله کړه، د رورا باکر هڅې چې وخت پر وخت به يې ځينې د اپوزيسيون مشران

راتلونکي او په ګډه به يې د فدراليزم غږ اوچت کړ، او بالاخره په همدې تړاو د هېواد په شمالي ولايتونو کې د امريکايانو او انگليسانو تحرکات چې موږ يې راپورونه تر لاسه کول.

د ۲۰۱۱م کال د اپريل په مياشت کې په واشنګټن کې زموږ سفير «اکليل حکيمي» ولسمشر ته د خپل راپور د وړاندې کولو په ترڅ کې وويل چې امريکايان غواړي د ستراتيژيکې دوستۍ تړون د ۲۰۱۱م کال تر پايه لاسليک شي، ځکه چې د اوباما په پام کې ده چې دا د خپلو لاسته راوړنو په لړ کې وښيي. د نوموړي په وينا هغوی له لويې جرګې وېره درلوده چې غږي به يې له تړون سره مخالفت وکړي. نوموړي زياته کړه چې په واشنګټن کې دغه اندېښنه هم شته چې افغانان به د تړون په بدل کې له امريکا څه وغواړي، يوه معلومه اندازه پيسې لکه مصر او پاکستان ته او که بل څه؟ په سند کې د ځانګړو قيوداتو ځايول چې د افغانستان له خاورې به د درېيم هېواد پر خلاف ګټه نه اخيستل کېږي بله هغه ستونزه وه چې واشنګټن يې په اندېښنه کې اچولی ؤ. ښاغلي حکيمي د «رابرټ ګېټس» له قوله وويل چې نوموړي په ټينګار ويل «موږ له تاسو اډې نه بلکې مرکزونه غواړو.» امريکايانو غوښتل چې پر دې هم وپوهېږي چې د افغانستان ګاونډيان به په دې تړاو څه غبرګون وښيي.

ولسمشر اوباما داسې پرېکړه کړې وه چې په ۲۰۱۱م کال کې به د خپلو پوځيانو شمېر کموي. امريکايانو ويل چې تر ۲۰۱۴م پورې به له افغانستان نه د خپلو پوځونو ايستل بشپړوي او تر هغو وروسته به يوازې د افغان پوځيانو د روزنې او د ترهګرۍ ضد عملياتو لپاره به دې هېواد کې پاتې وي. د همدې لپاره د ډاکټر اشرف غني په مشرۍ د انتقال پروسه پيل شوې وه. متحده ايالاتو د اوږد مهاله ستراتيژيکو اړيکو سند افغان لوري ته وسپاره. د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۶۳

۲۰۱۱م کال د اپریل پر ۱۰مه د ارگ په گلخانې ماڼۍ کې امنیتي غونډه جوړه شوه چې په هغو کې پر ولسمشر سربېره دواړو د ولسمشرۍ مرستیالانو، د دفاع او کورنیو چارو وزیرانو، لوی درستیز، د ملي امنیت سلاکار، د بهرنیو چارو وزیر او د هغه سیاسي معین، په امریکا کې افغان سفير، اشرف غني احمدزي او ما (عبدالکریم خرم) گډون درلود، د ستراتیژیک تړون موضوع تر بحث لاندې راغله، ډاکټر سپنتا چې په دې برخه کې د خبرو اترو د پر مخ وړلو دنده پر غاړه درلوده وویل چې د امریکایانو سند د مارچ په وروستیو کې افغان حکومت ته رسېدلی دی او تر دې مهاله دوی غونډې پرې جوړې شوې وې. ډېر مهم مسایل تر اوسه پورې نامعلوم وو او د امریکایانو سند د هغو په باب وضاحت نه درلود، د ساري په توگه دا چې آیا امریکایان اډې غواړي که نه؟ د پیسو سرچینې څه ډول برابرېږي؟ ترهگري به څه ډول تعريف کړي؟ آیا هغه سند چې لاسلیکېږي د اعلاميې په بڼه به وي او که د تړون؟ ځکه امریکایانو هغې ته د اعلاميې عنوان ورکړی ؤ او داسې نور...

په سند کې له افغانستان نه د اډې او یا مرکز غوښتنه شوې وه خو دغه غوښتنه په داسې کلیمو کې شوې وه چې گواکې غوښتنه د افغانانو لخوا کېږي. په بله وینا افغانانو له امریکایانو غوښتل چې دلته پاتې شي او مرکزونه ولري. په دې غونډه کې ډاکټر اشرف غني احمدزي ډېرې پوښتنې مطرح کړې او یادونه یې وکړه چې تر دې مهاله د امریکایانو مرستې او پوځي شتون اغېزناک نه دی او باید بدلونونه پکې راشي. نوموړي زیاته کړه چې په دې سند کې تروریسم او د هغو پر خلاف د قوي کارول څرنگه چې لازم دي تعريف شوي نه دي، او د اقتصادي مرستو موضوع هم گونگه ده او زیات وضاحت ته اړتیا لري.

سره له دې چې امریکایانو هڅه کوله چې خبرې اترې د جولای تر میاشتې پورې بشپړې شي خو ولسمشر حامد کرزي د لویې جرگې د شرط په اېښودو

د واشنگټن پښو ته لویه ډبره غورځولې وه. ولسمشر کرزی له پيله په خبرو اترو کې د وضاحت غوښتونکی ؤ. د ده په اند امریکایانو له کلیمو سره لوبې کولې. نوموړي غوښتل چې امریکایان دې ښکاره ووايي چې څو اډې غواړي او د هغو په بدل کې څومره پیسې ورکوي. هغه لېوالتیا درلوده چې د اډو په بدل کې د هغو د کرایې پیسې امریکایان ورکړي، د ساري په توګه په دغه غونډه کې نوموړي دفاع وزیر ته وویل چې له امریکایانو پوښتنه وکړي چې مثلاً د بګرام لپاره څومره پیسې ورکوي. د ولسمشر حامد کرزي په نظر نه یوازې دا چې زموږ هغه خاورې چې امریکایانو ترې د اډې ګټه پورته کوله بیه درلوده بلکې د هوا ککړتیا، دود او کیمیاوي موادو یې چې زموږ د استوګنې چاپېریال ته زیانونه رسول، «ټولو بیه درلوده چې باید امریکایانو هغه ادا کړې وای.»

په ایبټ آباد کې د اسامه وژل کېدل

د مې په دوهم سهار چې کله افغانان له خويه راوینس شول د اسامه بن لادن د وژل کېدو خبر يې له راډیوگانو او تلویزیونو واورېد. د امریکا ځانگړو ځواکونو هغه ځای چې اسامه بن لادن له خپلې کورنۍ سره پکې پټ ژوند کاوه معلوم کړ او په نیمه شپه کې له دوو هلیکوپټرو سره ورپسې ورغلي وو. هغوی د ایبټ آباد په ښار کې اسامه په خپل کور کې موندلی ؤ. ایبټ آباد سمسوره او د ښې اوبو او هوا لرونکې سیمه ده. له اسلام آباد نه ډېر واټن نه لري او اسلام آباد ته نږدې پروت ښار دی. د کاکل په نامه د دې هېواد یوه پوځي اکاډمي هم په دې ښار کې ده. امریکایي پوځیانو اسامه په خپل کور کې وواژه او مړی يې له ټولو هغو اسنادو سره چې دوی لازم بلل ورسره یووړ. د هغو معلوماتو له مخې چې امریکایانو ورکړي، هغو خرخیو چې په عملیاتو کې وکارول شوي د جلال آباد له هوایي ډگره چې دوی د پوځي اډې گټه ترې اخیسته الوتې وې. امریکایانو اعلان وکړ چې د بن لادن مړی يې د سمندر په یوه نامعلوم ځای کې اوبو ته وغورځاوه. دا چې امریکایي هلیکوپټرې د پاکستان د خاورې حریم ته ننوتلې وې او په یوه مهم پوځي ښار کې يې عملیات تر سره کړي وو له دې پرته چې د هغه هېواد رادار يې وويني او د هغو پر خلاف غبرگون وښيي، یوه لویه پوښتنه ده چې تر اوسه پورې بې ځوابه پاتې ده. آیا پاکستاني پوځیان پر دې عملیاتو خبر وو؟ آیا په دې عملیاتو کې ورسره همکار وو؟ که ورسره ملگري نه وو د هغه هېواد پوځ دومره ناتوانه دی چې د دوی په خاوره کې د یوه پردي هېواد د عملیاتو او د هلیکوپټرو له ننوتلو څخه نه خبر پري او مخه يې نه نیسي؟

د امریکایانو او پاکستانیانو رسمي ځواب دې پوښتنو ته دا ؤ چې پاکستانی پوځیان له دې پېښې ناخبره وو، خو سیمور هرش «Seymour Hersh» یوه

څېړنيز ژورناليسټ وروسته وليکل چې دغه عمليات د پاکستاني پوځيانو په همغږۍ تر سره شوي وو. نوموړی ليکي چې امريکايانو د اسامه د اوسېدو او ژوند د ځای په اړه پاکستانيانو ته معلومات ورکړل او هغوی يې خبر کړل چې د اسامه د وژلو اراده لري. سيمور هرش چې د بېلابېلو جايزو له هغو جملې څخه د «پوليتزر» د معتبرې جايزې گټونکی دی د هغو څېړنو له مخې چې تر سره کړې يې دي او په هغو کې يې د امريکا او پاکستان له مهمو سرچينو څخه گټه اخيستې وايي چې د اسامه د ښکار کولو په عملياتو کې د بريا لپاره امريکا د پاکستاني پوځيانو همکارۍ ته اړتيا درلوده. هغوی دغه مسأله له لوی درستيز «پرويز کياني» او د ISI له رييس «احمد شجاع پاشا» سره شريکه کړه او همکاري يې ترې وغوښته.

د پاکستانيانو ځواب د اسامه بن لادن د ساتنې په باب دا ؤ چې گواکې نوموړی يې د القاعده او طالبانو د غړيو د کنټرول لپاره د برمه په څېر ساتلی ؤ.

د عملياتو لپاره د بن لادن کور ته نږدې يو ګډه استخباراتي گروپ ځای پر ځای کړای شو. پاکستانيانو امريکايانو ته د خپلې همکارۍ په بدل کې هم امتيازونه وغوښتل. احمد شجاع پاشا د ISI مشر د ۲۰۱۱م د اپريل په مياشت کې د همدې لپاره واشنگټن ته سفر وکړ او د CIA له مشر «ليون پنيټا» سره يې وليدل. هلته پر دې توافق وشو چې د اسامه د ښکار کولو عملياتو په لړ کې د مرستې په بدل کې به د پوځي مرستو ډېرې پيسې چې امريکا ځنډولې وې بېرته اسلام اباد ته پيلېږي، امريکا به تر دې وروسته د ترهگرۍ خلاف مبارزې په تړاو د پاکستان په نه همکارۍ نيوکه نه کوي، ايټې آباد ته دې ډېر وړوکی عملياتي ټيم واستول شي، پاکستان ته په افغانستان کې خلاص لاس ورکړای شي او بالاخره چې اسامه کله ووژل شو نو امريکا دې اعلان

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۶۷

وکړي چې نوموړی یې د بې پیلوټه الوتکې په برید کې د افغانستان په غرونو کې وواژه. د دې توافق وروستی برخه ځکه عملي نه شوه چې په عملیاتو کې له شریکو دوو هلیکوپټرو څخه یوه را نسکوره شوه او همالته پر ځای پاتې شوه، چې امریکایي خاصو ځواکونو د عملیاتو له بشپړولو وروسته په باروتو والوزوله.

د اسامه بن لادن د ووژل کېدو د خبر له خپرېدو سره ولسمشر کرزي په بېره خپل مرستیالان ارگ ته راوغوښتل له هغوی سره تر مشورې وروسته یې د دوهم نمبر مانۍ په انگرې کې د کامرې مخې ته خبرې وکړې، ولسمشر په خپلو خبرو کې د خپل همېشني دریځ پر ریښتینوالي د ټینګار په ترڅ کې وویل: «د افغانستان ادعا له لومړیو ورځو همدغه وه چې د ترهګرو مرکزونه او مشران په پاکستان کې دي.» نوموړي هیله درلوده چې له دې پېښې وروسته به امریکایان په خپل چلن کې بدلون راولي هغه جګړه به چې تر اوسه یې د افغانستان په کلیو کې کوله د ترهګرو مرکزونو ته ورولېږدوي، خو پاکستانیان نه یوازې دا چې د امریکا د قهر او غضب نښه نه شول بلکې نوي امتیازات یې هم په نصیب شول.

د بن لادن له وژل کېدو وروسته سناتور جان کیري د می پر پینځمه یانې له دې پېښې یوازې درې ورځې وروسته د سنا په استماعيې غونډې کې د دې تر څنګ چې د القاعده د مشر شتون یې په ایبټ آباد کې چې له اسلام اباد سره د الوتکې له لارې یواځې ۳۵ میله واټن درلود د پوښتنې وړ وباله، او دا چې آیا پاکستانی پوځیان د ده له شتون نه ناخبره وو، دا یې وویل چې «(...) موږ په دې سیمه کې د ملي امنیت لپاره حیاتي ګټې لرو او له پاکستان سره مو چې همکاري رامنځته کړې ده موږ ته دا اجازه راګوي چې ګواښونه او

مشترکې گټې مو وپالو. هغه زیاته کړه چې «لوی تصویر» او «له پاکستان سره د اړیکو بشپړ طبیعت» باید په پام کې ولرو. نوموړي د «القاعده ترهگرو» او «د ترهگرو پر خلاف د بې پیلوټه الوتکو د بریدونو اجازه» د اسلام‌آباد د همکارۍ د دغه لوی تصویر مهمه برخه وبلله. د می پر ۱۰مه جان کیري په استماعیه درېیمه غونډه کې په افغانستان کې د خپل هېواد د پوځیانو د کمولو خبره وکړه وې ویل: «د میاشتې لس ملیارده ډالره په داسې جگړه کې لگول چې پای یې معلوم نه دی د دوام وړ نه دی. په همدې استدلال نوموړي په افغانستان کې د سولې د هڅو په ګړندي کولو ټینګار وکړ. خو په هماغه ډول چې سناتور جان کیري د می په درېیمه یانې د بن لادن له وژل کېدو یوه ورځ وروسته په درېیمه استماعیه غونډه کې ویلي وو په سوله کې هم باید «د پاکستان اندېښنې» په پام کې نیول شوې وای.

په دې ډول افغانستان چې د القاعده د مشر د وژل کېدو له پېښې کومې هیلې درلودې تر سره نه شوې بلکې د اسلام‌آباد رول د افغانستان په پېښو کې زیات شو.

د افغانستان او امریکا ولسمشران د اسامه بن لادن له وژل کېدو وروسته د لومړي ځل لپاره د جون پر اتمه د ویډیو کنفرانس له لارې یو له بل سره وغوږېدل. اوباما د سولې پر پروسې د دې پېښې د اغېزو په باب وپوښتل، خو هم مهاله یې د پاکستان پر رول او شتون زور راوړ. ولسمشر کرزي خپل همېشني دریځ تکرار کړ او وې ویل چې په پاکستان کې د القاعده د مشر وژل کېدل د دې ادعا تر ټولو غوره ثبوت دی چې د ترهگرو پټنځایونه په هغه هېواد کې دي. نوموړي یو ځل بیا د امریکا له ولسمشر نه وغوښتل چې د افغانستان په کلیو کې جگړه ختمه کړي ځکه دا هغه ځای نه دی چې

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۶۹

ترهگر پکې ولټول شي. نوموړي د ملکي وگړو په تېره د ښځو او ماشومانو مرگ ژوبلې ته په اشارې وویل چې نور د افغانانو زغم پای ته رسېدلی دی. خو ولسمشر اوباما له نوموړي وغوښتل چې په ملکي مرگ ژوبله چوپ شي، ځکه چې د افغانستان د ولسمشر توندې انتقادي خبرې په امریکا کې له جگړې پر ستومانه خلکو بدې اغېزې کوي.

د ځينو شنونکيو له نظره اسامه بن لادن داسې مهال ووژل شو چې بارک اوباما د ولسمشرۍ د دوهمې دورې لپاره چمتووالی نیوه، که څه هم امریکايي چارواکيو بيا بيا دا ویل چې د القاعدې د مشر وژل کېدل د ترهگرۍ خلاف جگړې د پای ته رسېدو په مانا نه دی، خو د امریکا د لومړي نمبر دښمن وژل کېدل د هغه هېواد د ځواکونو لخوا لویه لاسته راوړنه او بری گڼل کېدو، له دې سره هم مهاله دوو نورو شعارونو چې د امریکایانو ډېر خوشېدل یو په افغانستان کې د خپلو پوځونو کمول او بل د افغانستان د ستونزې د سیاسي حل چټکول د امریکايي چارواکيو په سیاسي ادبیاتو کې ځانگړی ځای خپل کړ.

بېشکه چې دې ټولو د ولسمشرۍ په انتخاباتو کې د اوباما په بیا انتخابېدو کې مرسته کوله. بارک اوباما د جون په میاشت کې اعلان کړه چې په ۲۰۱۱م کې به لس زره او په ۲۰۱۲م کې به ۲۳ زره پوځیان له افغانستان نه وباسي.

د ستراتیژیک تړون پر سر د خبرو دوام

د اوږدمهاله ستراتیژیک تړون پر سر خبرې اترې هماغسې روانې وې، امریکایانو چې هر ځل د افغان لوري د مطالعې لپاره سند سپارلو د هغو په عنوان کې یې «اعلامیه» یا Declaration لیکلو. افغان لوری له دې عنوان سره آرام نه ؤ ځکه چې د امریکایانو د ژمنو کچه یې ډېره راټیټوله.

افغانستان د دې انتظار درلود چې د دې تړون له لاسلیک سره به د (تخنیکي پوځي تړون) MTA په څېر ټول تړونونه چې پخوا لاسلیک شوي وو فسخه شي.

یاد تړون د امریکایي ځواکونو د حضور په پیل کې د کورنیو چارو وزیر محمد یونس قانوني او د استاد رباني د حکومت د بهرنیو چارو وزیر ډاکټر عبدالله لخوا له هغوی سره لاسلیک شوی ؤ. وروسته د لنډمهاله حکومت له جوړېدو سره د همدې دوو مقامونو له لوري تمدید شوی ؤ. د MTA تړون په ټولو اړخونو کې د امریکایانو لاس پرانیستی پرېښی ؤ او هېڅ ډول مسوولیت یې پر هغوی نه ؤ ایښی.

ما د دغه تړون متن ډېر په گرانه وموند او دوستانو مې په آزادو رسنیو کې هغه خپور کړ، د هغو استعماري بڼې چې تر هغه مهاله له خلکو نه پټ ساتل شوی ؤ په ټولنه کې توند غبرگونونه راوپارول او په پارلمان کې پر هغو توند بحثونه وشول چې بالاخره وکیلان د هغو د لغوه کولو غوښتونکي شول. د MTA په باب هم د امریکایانو ټینګار دا ؤ چې پر خپل ځای پاتې شي.

افغان لوري هڅه کوله چې د ستراتیژیک تړون له لاسلیک سره د امریکایي ځواکونو شتون په یوه قانوني چوکاټ کې راشي.

د افغانستان خاوره د درېیم هېواد پر خلاف نه کارول، افغانستان له ناټو پرته د غوره متحد په توګه گڼل، افغان حکومت ته د ټولو زندانونو لېږدول، د ځانګړو عملیاتو او د شپنیو بریدونو پای ته رسول، د بهرني تېري په مقابل کې د افغانستان دفاع او ملاتړ. ځانګړې مشخصې مالي ژمنې... هغه ټکي وو چې افغانستان یې د لاسته راوړلو اراده درلوده.

په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱م کال د اکتوبر پر ۲۶مه د ارګ په گلخانې ماڼۍ کې جوړه وه او ولسمشر هغو ته سیاسي او جهادي مشران رابللي وو

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۷۱

تر څو د خبرو اترو له پرمختګ څخه خبر شي او په دې تړاو خپل وړاندیزونه ووايي. ډاکټر سپنتا خپل راپور وړاندې کړ او داسې يې وويل: «(...) د زندانونو د انتقال په برخه کې تر يوه بريده توافقي شوی دی، د تلاشي او ځانګړو عملياتو په اړه امريکايانو منلې ده چې نور به دوی پخپله د خلکو کورونه نه پلټي خو پر دې ټينګار کوي چې ځانګړي عمليات د جګړې په بريالۍ کې ډېر ضروري دي او دا يې منلې چې د اړتيا په صورت کې به يې له افغان ځواکونو سره په ګډه تر سره کوي، د اډو د شمېر او څرنگوالي په باب نه غواړي چې اوس څه ووايي، او د مشروع دفاع موضوع يې هم تر اوسه روښانه نه ده او همداسې اختلافي ده.»

ولسمشر يو ځل بيا له ځانګړو عملياتو سره خپل مخالفت وښود. استاد عبدالرب رسول سياف وويل: «دا يوه مهمه موضوع ده بايد احساساتي بحث پرې ونه کړو، غريب او بې وزلي يو، دښمن مو د سپې خصلت لري. موږ له عراق سره توپير لرو، عراق د ګاونډيو له لوري نه ګواښل کېږي. زموږ پوليس او پوځيان د کلال د بار په څېر دي په يوه ډکه ټول شپې پري، څه شی مجهول مه پرېږدئ هر څه روښانه کړئ.»

حضرت صبغت الله مجددي د استاد سياف د خبرو د تائيد په ترڅ کې وويل: «موږ بايد خپلې سرچينې په کار واچوو او د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسيون دې دغه متن په دقت وګوري او هڅه وکړو چې هم لعل په لاس راشي او هم يار خپه نه شي.»

حاجي محمد محقق د خپلو خبرو په يوه برخه کې په دې کې پوښتنه را پورته کړه چې د مشروع دفاع په صورت کې به څوک د تفسير حق لري او دا به په ګوته کوي چې آيا امريکايان په کوم ډول پېښو کې دغه جواز ترلاسه کوي.

د مشرانو جرگې رییس فضل الهادي مسلمیار وویل: «بدبختانه چې د چا اقتصاد کمزوری وي آزادي یې تر پوښتنې لاندې راځي، ځانگړي عملیات په ځینو وختونو کې ضروري نه دي، د مشروع دفاع په برخه کې پوښتنه دا ده چې په داسې صورت کې چې پر افغانستان یرغل وشي څه به پېښ شي؟» ولسمشر کرزي په خپلو خبرو کې وویل: «موږ د جهاد له وخته دا تجربه تر لاسه کړې، موږ شوروي ته ماته ورکړه، نړۍ له هغو گټه واخیسته خو موږ تر پښو لاندې شوو. اوس هم امریکا لس کاله په موږ بمبارۍ وکړې په داسې حال کې چې پوهېدل ترهگر په پاکستان کې مرکزونه لري خو هېڅ یې ونه کړل، نو پر افغانستان برید به هغوی څه وبولي؟»

مولوي قیام الدین کشاف وویل: «حمله دوه ډوله ده، یوه له دننه څخه او بله له بهر څخه. په داسې صورت کې چې پر هغوی له بهر څخه برید وشي نو باید د «امریکایانو» لاسونه ونه تړو.»

ولسمشر کرزي یو ځل بیا خپلو خبرو ته دوام ورکړ وې ویل: «یانې دغه معامله باید مخته ترسره نه کړو، امریکایان دلته په طالبانو او ترهگرو پسې نه دي راغلي، مه پرېږدئ چې د جهاد د مهال په څېر شي چې خپل کار یې وکړ او موږ یې پرېښودو لاپل.»

د غونډې په دوهمه برخه کې چې په هغو کې بهرنیانو هم گډون درلود ولسمشر له سفير راین کراکر او جان الن نه وپوښتل د شپږو ځانگړو عملیاتو په کوم ځای کې ستونزه پاتې ده؟

امریکایي جنرال وویل: «افغانستان تر اوسه پورې په خپلواک ډول د دغسې عملیاتو توان نه لري، په پوځي ځواکونو کې د دغه ډول ځواکمنۍ جوړول له یوه تر دوو کلونو پورې وخت نیسي.» خو هغه دا ډاډ ورکړ چې داسې عملیات به تر سره نه کړي چې افغانانو ته ستونزې جوړې کړي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۷۳

جنرال عبدالرحيم وردگ د ملي دفاع وزير د شپنيو عملياتو پر گټورتوب ټينگار وکړ وې ويل: «په نورو عملياتو کې به د ملکي مرگ ژوبلې کچه ډېره لوړه شي.» جنرال الن وويل چې له شپنيو عملياتو پرته به جگړه کې بريا ناشونې ده. د ملي امنيت رييس رحمت الله نبيل هم د شپنيو عملياتو پر گټورتوب ټينگار وکړ خو دا غوښتنه يې وکړه چې افغان چارواکي بايد پر هغو خبر وي. د کورنيو چارو وزارت معين جنرال عبدالرحمن هم شپني عمليات ډېر ضروري او مهم وبلل او وړانديز يې وکړ چې د افغان پوځيانو ونډه په دې کې زياته شي.

ولسمشر بهرنيانو ته په خطاب کې پر خپل دريځ د ټينگار په ترڅ کې اوسنی وضعه د شوروي اتحاد د پوځي يرغل له وخت سره پرتله کړه وې ويل: «د اطرافو او کليو خلک موږ د امريکايانو لاسپوڅي بولي او سبب يې همدغه عمليات او په هغو کې مرگ ژوبله او د خصوصي شرکتونو شتون دی. هغه مهال هم کلي بمباري کېدل او موږ مجاهدين يې اشرار بللو او وژلو يې، اوس هم که تاسو پاکستانيانو ته اجازه ورکړئ د طالبانو دفترونه به د مجاهدينو د دفترونو په څېر رسمي او علني کړي. (...) غواړم له خپلو وزيرانو وپوښتم چې که تاسو (امريکايان) دلته نه ياست دوی به دلته دفاع او ژوند وکړي؟ په باور سره چې نه! که تاسو چې له لسو کلونو راهيسې د خلکو پر کورونو بريدونه کوئ دا د ياغيانو پر خلاف کوئ، که داسې وي تاسو داسې خلک وژنئ چې د حکومت مخالف دي ځکه خو دا زموږ کورنۍ مسأله ده، که تاسو پر ترهگرو بريدونه کوئ بيا نو ولې د هغوی پټنځايونو ته نه ورځئ؟ زه د افغانانو استازی يم، زه به همدلته خپل ژوند پای ته رسوم. آيا زه دوی ته د شپنيو عملياتو زيری ورکړم؟ دې ته بريا نشو ويلاي دا زموږ د اساسي قانون تر پښو لاندې کول دي. افغانان ستراتيژيک

تړون لاسلیکوي خو خپل حاکمیت غواړي، ستاسو زندانونه نه غواړي، د پټنځایونو په له منځه وړو کې دې ته چمتو دي چې هر ډول قرباني ورکړي، له ترهگرۍ سره په جگړه کې له تاسو سره مرسته کوي. موږ دلته په دې دفترونو کې له افغانانو استازیتوب نشو کولای، که تاسو غواړئ چې دغه هېواد په داسې حالت کې پرېږدئ چې خلک یې له تاسو نه منندوی وي نو دغه کارونه بند کړئ (...) د ولسمشر اشاره هغو شپنیو عملیاتو ته وه چې پر نورو سربېره دوی پېغلې نجونې پکې وژل شوې وې.

راین کراکر چې هڅه یې کوله د ولسمشر غوسه را کمه کړي وې ویل چې د عملیاتو د همغږۍ مرکز یا (OCG) به زر فعال شي او عملیات به بالاخره افغاني شي.

جنرال الن په خبرو کې ورولوېد وې ویل چې د شپنیو عملیاتو له تر سره کولو پرته په جگړه کې بریا ناشونې ده. نوموړي د ولسمشر کرزي په ځواب کې چې شپني عملیات یې په جگړه کې د ماتې سبب بلل وویل: «د ماتې اساسي لامل پاکستان دی» ولسمشر له هغه نه وپوښتل: «نویا ولې د پاکستان غم نه خورئ؟» جنرال ځواب ورکړ: «دا زما له توانه لوړه ده. دا زموږ ولسمشر ته ووايه.»

ولسمشر د نوامبر پر ۸مه نېټه یو شمېر مشران ارگ ته راوبلل تر څو یو ځل بیا د اوږدمهاله ستراتیژیک تړون د متن او په دې تړاو د لویې جرگې پر جوړولو ورسره مشوره وکړي. یو شمېر خبرو لکه استاد سیاف، سید منصور نادري، پوهاند عبدالسلام عظیمي، نعمت الله شهناني، استاد گل رحمان قاضي، حاجي دین محمد، مولوي ارسلا رحمانی، عبدالهادي ارغندیوال، صلاح الدین رباني، عبدالروف ابراهیمي په دې غونډه کې گډون درلود، د ولسمشر له نژدې همکارانو څخه ډاکټر سپنتا، ډاکټر صادق مدبر، ایمل

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۷۵

فيضي... هم حاضر وو ډاکټر مدبر چې د لويې جرگې د دايرولو او تنظيم مسووليت ورسپارل شوی ؤ د جرگې کاري کړنلاره يې ولوسته، ولسمشر حضرت مجددي د لويې جرگې د رياست لپاره وړاندې کړ.

ډاکټر سينتا وويل چې د اختلافي ټکيو پر سر له امريکايانو سره ښکاره پرمختگ نه دی شوی، نوموړي زياته کړه چې له غرمې وروسته پر دوو نيمو بجو له هغوی سره بيا خبرې کوي، د ده په وينا امريکايانو غوښتل چې د اډو شمېر يو کال وروسته روښانه کړي. ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «نو راځئ دغه تړون دوه برخې کړو، دا يو د دوی د عملياتو د منع کولو او د دوی د زندانونو په باب، دوهم به د اډو په باب وي چې راتلونکې ته يې پرېږدو.» سره له دې چې د استاد سياف وړانديز دا ؤ چې «اډې دې همدا اوس په اصولو کې ومنل شي.» خو دغه وړانديز په ترتيب سره د ارغنديوال، استاد قاضي او بالاخره د ولسمشر لخوا رد شو. ولسمشر تکرار کړه چې بايد د امريکايانو په وړاندې سخت دريځ غوره کړو.

امريکايانو هم څو ورځې وړاندې د جاويد لودين په واسطه دې ته لېوالتيا ښودلې وه چې تړون په دوو برخو ووېشل شي. هغوی په ځينو سببونو بېره درلوده او غوښتل يې چې لږ تر لږه يو عمومي تړون هر څومره ژر لاسليک کړي. په داسې حال کې چې د اډو په باب د حامد کرزي سخت دريځ دغه کار ځنډاوه.

د نومبر پر ۱۴مه د ولسمشر د کار په دفتر کې يوه غونډه جوړه شوه چې حضرت مجددي، محمد کريم خليلی، استاد شهباني، ډاکټر فاروق وردگ، اېمل فيضي او ما (حُرْم) پکې گډون درلود. د بحث موضوع د لويې جرگې جوړېدل او په هغو کې د ولسمشر وينا وه، له ما او فيضي پرته نورو ټولو ټينگار کاوه چې د ولسمشر وينا بايد ډېره «نرمه» وي، او د امريکايانو لخوا

د شپږو عملیاتو او د کورونو د تلاشی پر خلاف نوموړی باید احساساتي او توندې خبرې ونه کړي. سپنتا چې پارلمان ته تللی ؤ چې په همدې تړاو وکيلانو ته معلومات ورکړي د خبرو په جریان کې غونډې ته راغی، هغه هم د نورو په څېر د «نرمې» وینا پلوی ؤ. د هغې ورځې په ماښام د ملي امنیت رییس رحمت الله نبیل د هغه ځوان تصویرونه راوړل چې غوښتل یې د لویې جرگې ځای ته ننوزي او ځانمرگی برید وکړي، د ملي امنیت د رییس په قول نوموړی ځوان هدف ته تر رسېدو مخکې وپېژندل شو او د امنیتي ځواکونو لخوا له پښو وغورځول شو. ولسمشر چې د سولې په تړاو د مشورتي لویې جرگې تجربه هم لیدلې وه، ډېر په غوسه شو د دفاع وزیر یې ډېر زر خپل دفتر ته را وغوښت، نوموړي او د ملي امنیت سلاکار ته یې دنده وسپارله چې جنرال الن ته د لویې جرگې د تخریب په اړه اخطار ورکړي. همدارنګه یې رحمت الله نبیل وګوماره چې همدغه پیغام په افغانستان کې د CIA مسوول ته ورسوي.

امریکایان تل له لویو جرگو نه په وېره کې وو، هغوی له دې وېره درلوده چې افغانان په دغه لویه غونډه کې د دوی د شتون په باب نه اټکل کېدونکې پربکړې ونه کړي. که داسې شوي وای او افغانانو په لویه جرګه کې د امریکایانو د شتون پر خلاف رایه ورکړې وای، په افغانستان کې د دوی پاتې کېدو د اشغال بڼه غوره کوله او دې مسألې بیا د امریکایانو کار ډېر ستونزمن کاوه چې د سیمې لپاره یې لوی پلانونه درلودل. یوه ورځ وروسته ولسمشر یو ځل بیا پر خپلو مرستیالانو او اړوندو وزیرانو سربېره حضرت مجددی، پیر سید احمد گیلاني، پوهاند عظیمي، عبدالروف ابراهیمي، د مشرانو جرگې مرستیال محمد علم ایزديار، استاد قاضي، مولوي قیام الدین کشاف،

هدایت امین ارسلا او صلاح الدین رباني د گلخانې ماڼۍ ته راوغوښتل تر څو پر هغه سند چې لویې جرگې ته وړاندې شي بحث او مشوره وکړي. امریکایان په خپل ځای د ولسمشر له وینا نه په اندېښنه کې وو. راین کراکر د هغه هېواد سفير په هغه لیدنه کې چې د ولسمشر په دفتر کې وه په ښکاره د هغو په باب خپله ناخوښي ولسمشر ته وښودله. ولسمشر د خپلې وینا پر محتوای امریکایان خبر کړي وو.

د حامد کرزي لپاره د اوږدمهاله ستراتیژیکو همکاریو د تړون لاسلیک د عطف ټکی ؤ چې تر هغو وروسته باید د عملیاتو بڼه بدله شوې وای، دواړو هېوادونو به د خپلواکو او د حاکمیت لرونکیو شریکانو په توګه دوستانه ستراتیژیکې د متقابل درناوي پر بنسټ ولاړې اړیکې لرلې. په هغه غونډه کې راین کراکر په ټینګار وویل چې د ملکي مرګ ژوبلې، د امریکا لخوا د کورونو پلټل او شپني عملیاتو ته باید په وینا کې ځای ورنکړای شي. برخلاف په وینا کې باید په «عمومي موضوعاتو» رڼا واچوي، خو ولسمشر پر خپل دریځ ټینګ پاتې شو زیاته یې کړه چې جرگې ته به ووايي چې تر دې مهاله دواړه هېوادونه وروستی پایلې ته نه دي رسېدلي او ټول موضوعات نه دي حل شوي.

د امریکا سفير هغه ځانمرګي برید ته چې ښایي د لویې جرگې د جوړېدو په ځای کې د یوه ځوان لخوا تر سره شوی وای د اشارې په ترڅ کې وویل چې: «د همدې شپنيو عملیاتو له برکته امنیتي وضعیت ښه شوی دی که نه دغه ډول بریدونه به ډېر کېدل او د لویې جرگې د جوړېدو مخه به یې نیوله.» نوموړي زیاته کړه چې امریکایي ځواکونو له څو شپو راهیسې د حقاني شبکې مرکزونه تر بریدونو لاندې راوستي دي. هغه ژمنه وکړه چې د عملیاتو لمن د پاکستان د بلوچستان ایالت ته هم وغځوي. راین کراکر د ایشیا

فونډېشن وروستی نظر پوښتنې ته اشاره وکړه وې ویل چې د دې نظر پوښتنې له مخې د افغانستان خلک د هېواد له وضعې څخه خوښ دي. خو ولسمشر د نوموړي دلايل رد کړل، لومړی یې دوو پېغلو نجونو ته چې د وردگو په ولایت کې په خپل کور کې وژل شوې وې اشاره وکړه او بیا یې وویل: «زه باید خلکو ته آرامي راولم او دا اجازه ورته کړم چې د طالبانو په نامه ووژل شي په داسې حال کې چې تاسو طالبانو ته په قطر کې دفتر پرانیزئ او خبرې ورسره کوئ.»

امریکایان د لویې جرگې له رابللو سره له سره مخالف وو، آن تر دې چې د هغو ورځو په بهیر کې چې د خلکو استازي د افغانستان له گوټ گوټ نه کابل ته راغلل او د پولي تخنیک په لیلیه کې ځای پر ځای شوي وو، جگپوړیو او ټیټ پوړیو مامورینو چې ولسمشر ته لاسرسی درلود هر یوه په خپله ځانگړې طریقه نوموړی دې ته هڅاوه چې د لویې جرگې له جوړولو تېر شي، دا چې د تړون سند بشپړ شوی نه ؤ د امریکایانو اندېښنه یې څو چنده لوړوله. دغو هڅو ډېرې ورځې دوام درلود خو کار یې ورنکړ. لویه جرگه بالاخره د المان د بهرنیو چارو وزارت د مرستیال په شتون کې چې د بن کنفرانس په تړاو کابل ته راغلی ؤ دایره شوه.

جرگه د حضرت صبغت الله مجددي په مشرۍ جوړه شوه، د کار په وروستی ورځ یې یو ۲۶ ماده یي پرېکړه لیک صادر کړ چې زیاتره یې له امریکا سره د تړون په تړاو وې.

جرگې په خپل پرېکړه لیک کې د افغانستان حکومت او د امریکا متحده ایالاتو مخې ته ډېر شرطونه کېښودل. د اسلامي او افغاني ارزښتونو پر اهمیت ټینگار، د افغانستان د خلکو حاکمیت او خپلواکۍ ته درناوی... او

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۷۹

بالاخره د بهرنيانو لخوا د شپنيو عملياتو او کورونو پلټل بندول د دې شرطونو له جملې څخه وو.

ولسمشر د جرگې په وروستۍ غونډه کې د جرگې د غړيو وړانديزونه او شرطونه تائيد کړل او له هغو يې ملاتړ وکړ.

د نومبر پر ۲۰مه د لويې جرگې يو شمېر غړي په ارگ کې مېلمانه شول او د خپلو محلي ستونزو او جنجالونو په باب يې له ولسمشر سره خبرې وکړې. له لويې جرگې وروسته د سند د لاسليک لپاره د امريکايانو فشارونه زيات شول. امريکايانو غوښتل چې ستراتيژيک تړون د شيکاگو له کنفرانس نه مخکې لاسليک شي، په داسې حال کې چې د سند متن تر دې مهاله وروستۍ شوی نه ؤ او لکه چې يادونه وشوه لويې جرگې د هغو په تړاو ډېر شرطونه او وړانديزونه ولسمشر ته سپارلي وو. د يادونې وړ ده چې د بگرام زندان او ملکي مرگ ژوبلې پر سر جنجالونه د امريکايانو او د هغوی د متحدينو له لوري پرلپسې د افغانانو بنديانول، د «تيري جونز» امريکايي پادري لخوا د قرانکریم سوځول، په بگرام کې د امريکايي عسکرو لخوا د قرانکریم د ټوکونو سوځول، د افغان دولت د حاکميت د کمزوري کولو او د ملي يووالي زيانمنولو لپاره د امريکايي سياستوالو پرلپسې هڅې، هغه لاملونه وو چې په هېواد کې يې فضا متشنجه کړې وه او عامه اذهان يې د امريکا متحده ايالاتو پر خلاف پارولي وو. دغه لاملونو پر خپل ځای د ولسمشر په توند درېځ کې اغېز درلود، په دغسې شرايطو کې د امريکا د بهرنيو چارو وزيره هيلري کلنټن کابل ته راغله، نوموړې په خپلو خبرو کې د افغانستان د قومونو او آن د سمتونو يادونه وکړه چې په کابل کې د غوسې او يو لمړي پوښتنو د راپيدا کېدو سبب شوه.

موږ د اوږدمهاله ستراتیژیکو همکاریو له تړون نه د اډو تړون چې د امنیتي او دفاعي تړون په نامه یادېده له بېلېدو سره آرامه ساه واخیستله، ځکه چې دې کار موږ ته ډېر فرصت په لاس راکاوه، که له یوه پلوه امریکایان د هغه برخې لپاره چې د دوی اصلي هدف ؤ اوس لاس په کار شول. بل لوري ته موږ دوی دې ته اړ کړل چې د عملیاتو د افغاني کېدو تفاهم لیک لاسلیک کړي، هڅه مو وکړه چې د شپږو عملیاتو، د افغانانو د نیولو او د زندانو د کنټرول مخه یې ونیسو.

د ۲۰۱۲م کال د اپریل په اتمه یو تفاهم لیک د افغانستان په خاوره کې د ځانگړو عملیاتو د افغاني کېدو په برخه کې د «د افغانستان د اسلامي جمهوریت او د امریکا متحده ایالاتو تر منځ د تفاهم یادښت» تر عنوان لاندې په درې فصلونو او ۱۵ مادو کې د افغانستان د دفاع وزیر جنرال عبدالرحیم وردگ او د امریکا د پوځي ځواکونو د قوماندان جنرال الن لخوا لاسلیک شو. دغه سند تلاشی بشپړې افغاني کولې، او ځانگړي او د شپې لخوا عملیات یې هم د افغانانو تر قوماندې لاندې راوستل، مگر دا چې افغانانو له بهرنیو ځواکونو څخه د ملاتړ غوښتنه کړې وای. دغه مهال امریکایانو ومنله چې د سند عنوان له اعلامیې نه په تړون بدل شي.

امریکایانو زیاته هڅه کوله چې د ستراتیژیکو اوږدمهاله همکاریو په سند کې داسې مسایل ځای کړي چې افغان لوري هغه په خپلو کورنیو چارو کې لاسوهنه گڼله، د ساري په توگه د بشري حقونو اړوند مسالې، انتخابات، د ښځو د حقونو، قومونو، مدني ټولنې، د عقایدو د ازادۍ او نور.

کله به چې دوی ته وویل شول چې دغه ټول حقونه زموږ په اساسي قانون کې تسجیل شوي دي، ځواب به یې راکاوه چې: «د امریکا خلکو ستاسو اساسي قانون نه دی لوستی، هغوی باید وپوهېږي چې له یوه دیموکراتیک

هېواد سره يې تړون لاسليک کړی دی. خو د قرارداد په متن کې د دغه ډول الفاظو راولړل په ښکاره د افغانستان په کورنيو چارو کې لاسوهنه وه او زموږ ملي حاکميت ته يې زيان رساوه، امريکايانو د معلومې اندازې پيسو له يادونې څخه هم ځانونه غږول چې افغانستان ته يې ورکولې. هغوی نه غوښتل چې د هغو دوو تفاهم ليکونو چې د بگرام زندان او ځانگړيو عملياتو په باب يې له افغانستان سره لاسليک کړي وو په تړون کې يادونه وشي. په دې وروستۍ برخه کې يې دليل دا ؤ چې دغه تفاهم ليکونه الزامي نه دي، د ولسمشر ځواب داسې ؤ: «په داسې صورت کې چې الزامي نه دي نو بيا مو ولې لاسليک کړل او گټه به يې څه وي؟» هغوی مالي مرستې له حکومتولۍ او نورو مسايلو سره د افغانستان په کړنو پورې مشروطې کړې وې. د انتخاباتو په اړه ولسمشر کرزي ټينگار کاوه چې د تړون په متن کې دې زيات شي چې: «بهرنيان بايد په هغو کې لاسوهنه ونه کړي» د امريکايانو استدلال دا و چې که داسې وليکل شي نو د انتخاباتو په برخه کې د تخنيکي او مالي مرستو مخه به يې ونيول شي. بالاخره پر دې توافق وشو چې په متن کې داسې راشي چې «په انتخاباتو کې نه کورنۍ لاسوهنه وشي او نه د بهرنيانو.» د اپريل په دوهمه نيمايي کې د تړون پر متن کاري غونډو تقريباً ورځنۍ بڼه غوره کړه. د دې غونډو يوه برخه د دولت د حقوقي، پوځي او اقتصادي مسوولينو سره، ځينې يې له سياسي مشرانو او ځينې بيا د امريکا له ملکي او پوځي استازيو سره تر سره کېدلې.

په هغه غونډه کې چې د اپريل پر ۱۹مه په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه ولسمشر يو ځل بيا د تړون اصلاح شوی متن د غونډې برخوالو ته وړاندې کړ او له دوی نه يې پرې نظر وغوښت. په دې غونډه کې قاضي القضا، د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسيون رييس، د عدليې وزير، د چارو

د ادارې رییس، د ملي امنیت سلاکار، د بهرنیو چارو وزیر، د ولسمشر ویاند او ما (خرم) گډون درلود. د ولسمشر اساسي پوښتنه دا وه چې آیا دغه نهایی شوی متن په بشپړ ډول د افغانستان له قوانینو سره مطابق دی که نه؟ قاضي القضاات ښاغلي عظیمي وویل چې د افغانستان له قوانینو سره په ټکر کې کوم شی پکې نه ویني. د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون رییس پر متن پرلپسې کار ته په اشارې د ښاغلي عظیمي نظر تائید کړ خو دا یې زیاته کړه چې د ځینو کلیمو شتون یې لکه «مکلفیت لري» چې د افغانستان دولت ته راجع شوی له اساسي قانون سره په ټکر کې دي. او د دې غوښتنه یې وکړه چې نوموړی متن یو ځل بیا له سره په دقت ولوستل شي. قاضي القضاات او د عدلیې وزیر د استاد قاضي خبرې تائید کړې.

ولسمشر په هر ځل په متن کې نوي اصلاحات راوستل او کله کله به یې وړوکې کلیمې بدلولې یا به یې حذفولې او یا به یې اضافه کولې. دې کار د امریکا د سفیر او سپینا حوصله تر مورگو کوله چې د خبرو د پر مخ وړلو مسوولیت یې پر غاړه و. یوه ورځ ډاکټر سپینا د ولسمشر لخوا د بدلونو د راوستلو په غبرگون کې وویل: «مهرباني وکړئ دغه متن زر وروستی کړئ چې یو جدي هېواد ښکاره شو. دومره د کار ځنډول ښه کار نه دی، زه مجبور یم دغه بدلونونه امریکایانو ته ورکړم او هغوی مجبور دي چې واشنگټن ته یې واستوي (...). ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «جدي دولت هغه دی چې تر پایه بحث وکړي او بدلونونه راولي.» د هغې ورځې په سبا یانې د اپریل په ۲۱مه مازیگر مهال ټاکل شوی ؤ چې د امریکا سفیر کراکر له خپل مرستیال کنگهم سره د ولسمشر دفتر ته راشي او د سند او د کار د پرمختګ په باب خبرې ورسره وکړي. ولسمشر په یو ځای کې «هغوی» (They) په «افغانستان» بدل کړی ؤ. د امریکا سفیر ډېر خوړین شو

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۸۳

ويي ويل چې وروستی ځل کوم بدلونونه راوستل شوي وو هغه مې واشنگټن ته واستول او مرکز ته مې وويل چې همدغه وروستی شوی متن دی، هغه بيا زياته کړه: «يا ټول متن ومنئ او يا ټول رد کړئ.» خو ولسمشر يې په ځواب کې وويل چې ياده کلمه کېدای شي بل ډول تعبير شي او وروسته ښايي بدې پايلې ولري. سفير بالاخره په دې شرط ومنله چې همدا وروستی متن شي.

د اپريل پر ۲۲ مه د ملي امنيت شورا په غونډه کې وروستی شوی سند تر بحث لاندې ونيول شو. د غونډې ټولو برخوالو ته د متن کاپياني ورکړل شوي چې هغه ولولي. په غونډه کې د ولسمشر مرستيالان، ډاکټر اشرف غني احمدزی، د ملي وزارت مرستيال او سرپرست عنايت الله نظري، د کورنيو چارو وزير، د سولې عالي شورا د دارالانشا رييس او د ولسمشر سلاکار معصوم ستانکزی، لوی درستيز جنرال کريمي، د محلي ارگانونو رييس عبدالخالق فراهي، له مخدره موادو سره د مبارزې وزير ضرار احمد مقبل، د ولسمشر ويندوی اېمل فيضي، د دفتر د رياست مرستياله حميرا اعتمادی، د ملي امنيت شورا سلاکار ډاکټر سپنتا، د ملي امنيت شورا مرستيال انجينير ابراهيم سپين زاده، د ملي امنيت شورا مرستيال شيدا محمد ابدالي، د ملي امنيت عمومي رييس رحمت الله نبيل، د چارو د ادارې رييس ډاکټر صادق مدبر او ما (خُرم) گپون درلود. د غونډې ټولو گپون کوونکیو د سند له مطالعې وروسته هغه تائيد کړ، ډاکټر مدبر يو شمېر املايي او ټاټيبي غلطيو ته اشاره وکړه. ما په ځينو ټکيو چې اعتراض درلود مجلس ته مې وړاندې کړل او د هغه نسخې پر سر مې چې په لاس کې مې وه وليکل: «سند د ژباړې ستونزه لري، زموږ حقوقي اصطلاحات په ځينو برخو کې نه دي کارول شوي، او د دوهمې برخې د درېيمې او څلورمې مادې له محتوا سره

مخالف يم.» ولسمشر له ما نه توضيحات وغوښتل په ځواب کې مې ورته وويل چې په يادو شويو موادو کې زموږ په کورنيو چارو کې لاسوهنه ده او د افغانستان د دولت د حاکميت نقض دی. په هغو مادو کې په داسې چارو کې چې د يوه خپلواک هېواد له عام او تام واکونو څخه دي، افغانستان ته يې د امر او نهې او د مسووليت ټاکل درلودل.

سند يو ځل بيا د اپريل پر ۲۴مه د قاضي القضاات ښاغلي عظيمي، استاد قاضي، د عدليې وزير ښاغلي غالب، په پارلماني چارو کې د دولت وزير ښاغلي همایون عزيزي، د ملي امنيت شورا د دفتر او زموږ د دفتر لخوا د ولسمشر په حضور کې ولوستل شو. د تړون متن په ټوله کې تائيد شو خو د هغو پښتو ژباړه چې د بهرنيو چارو وزارت د جگپوړو مامورينو جانان موسی زي او لطيف بهاند لخوا تر سره شوې وه نيمگړې وبلل شوه. د اپريل پر ۲۵مه د ارگ په گلخانه کې لويه غونډه راوبلل شوه، تر څو وروستی شوی متن گډونوالو ته واورول شي توافق او يا نه توافق يې ترلاسه شي. په دې غونډه کې د ولسمشرۍ مرستيالان محمد قسيم فهمي او استاد خليلي، پير سيد احمد گيلاني، حضرت صبغت الله مجددي، استاد عبدالرب رسول سياف، سيد منصور نادري، حاجي محمد محقق، سليمان ياري، مولوي ارسلا رحمانی، عبدالروف ابراهيمي، فضل الهادي مسلميار، حاجي دين محمد، نعمت الله شهراني، مولوي قيام الدين کشاف، ذبيح الله مجددي، ډاکټر سپنتا، ډاکټر مډبر، اېمل فيضي، شيدا محمد ابدالي، زلمی رسول او ما (څرم) گډون درلود، په پيل کې د ملي امنيت سلاکار متن ولوست ورپسې د غونډې هر غړي خپل نظريات وړاندې کړل، حاجي محمد محقق د مشروع دفاع او دا چې افغانستان به د درېيم هېواد پر خلاف د تيري د پيل ټکی نه وي پر موضوع تمرکز وکړ او خپل نظريات يې بيان کړل. نورو

مشرانو متن تائید کړ. ښاغلي ابراهیمي د وکیلانو پوښتنې د هغوی په استازیتوب ولوستې، ښاغلي مسلمیار وړاندیز وکړ چې سند په کابل کې لاسلیک شي، حاجي دین محمد د امریکایانو د بې ویزې راتللو ستونزه مطرح کړه، مولوي کشاف وویل چې «د لویې جرگې د پرېکړه لیک له مخې زموږ اسلامي ارزښتونه مهم دي، باید پیل یې په اسلام او بسم الله شي.» ډاکټر سینتا په ځواب کې ورته وویل: «مولوي صاحب زه کافرانو ته نشم ویلای چې په بسم الله یې پیل کړي او په پای کې لاسلیک وکړي.»

استاد شهراني د حدیبې سوله یاده کړه وې ویل: «دغه مسایل ستونزې نه جوړوي، ځکه هلته مشرکانو وویل چې د رسول الله پر ځای دې یوازې محمد بن عبدالله ولیکل شي او پیغمبر ومنله.» خو ولسمشر د کشاف خبره تائید کړه ویې ویل «هر هېواد خپل ځانگړی تشخص لري» ذبیح الله مجددي هم همدغه خبره تائید کړه. د هغې ورځې په مازیگر یو ځل بیا سفیر راین کراکر او جنرال الن د ولسمشر دفتر ته راغلل چې د تړون د متن په باب د ده توافق واخلي. سفیر کراکر وویل چې یوه ورځ وړاندې یې پیر صاحب او حضرت صاحب ته زنگ وواځه او هغوی یې هڅولي وو چې د نن ورځې غونډې ته راشي، د ده په وینا هغوی ډېر خوشاله وو چې بالاخره د سند کار بشپړ شو. ولسمشر وویل: «دریغه درنه غوښتي مې وای چې ښاغلي عبدالله او قانوني ته هم زنگ ووهه، ځکه چې هغوی مو رابللي وو خو را نه غلل» وروسته ولسمشر تر غرمې مخکې غونډې او په هغو کې ځینو وړاندیزونو ته اشاره وکړه چې باید د لویې جرگې د پرېکړه لیک له مخې د افغانستان د خلکو ارزښتونو او عقایدو ته د سند په پیل کې درناوی یاد شي. سفیر ډېر نا آرامه شو وې ویل: «موږ خو وروستی شوی سند په نښه کړی هم و، نور کار ختم شوی دی، په دې کې بدلون راوستل به گران وي.» خو

ولسمشر ټينگار وکړ. سفير وويل «موږ يو سيکولر هېواد يو. زموږ په هېواد کې د عقايدو او مذهب آزادي شته.» ډاکټر سپنتا وويل «کېدای شي د لاسليک پر مهال اوباما ووايي چې زه د افغانانو عقايدو ته درناوی لرم» ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «څه کېږي چې په سند کې وليکل شي، که سبا ته مولوي کشف اعتراض وکړي او ووايي «...؟» ډاکټر سپنتا په ځواب کې وويل: «بيا به يې معاش وربند کړو. دوولس زره ډالره معاش اخلي، د مرمۍ ضد موټر لري» ولسمشر په غوسه له ملنډو په ډکه لهجه وويل: «دا به نور هم بدتر شي، هر څه خو په پيسو نه دي، د افغانستان خلک دي...» بيا يې سفير ته مخ راواړاوه ويې ويل: «د ځای موضوع څنگه شوه، بايد په کابل کې لاسليک شي، نن د غونډې برخوالو په نورو مادو کې لکه دا چې افغانستان د جگړې د پيل ټکی نه وي نظريات درلودل» سفير کراکر په وارخطايي وويل: «مهرباني وکړه نور په دې کې بدلون مه راولئ!» بالاخره د سند په پيل کې د نومبر د مياشتې لويې جرگې اشاره ځای پر ځای شوه.

د اپريل پر ۲۸ مه سناتور جان کيري کابل ته راغی او په ارگ کې يې له ولسمشر سره وليدل. نوموړي د اوږدمهاله ستراتيژيکو همکاريو د سند د بشپړېدو مبارکي ولسمشر ته ورکړه وې ويل چې د دې لاسليک به د طالبانو او مخالفينو د روحيې کمزوري کېدو سبب شي. جان کيري زياته کړه: «د تړون تر لاسليک وروسته د انتخاباتو او ستاسو د ځايناستي مساله ډېر ارزښت پيدا کوي. بايد انتخابات ښه او رانه تر سره شي چې ستاسو ولسواکي تر پوښتنې لاندې رانشي.» ولسمشر کرزي يې په ځواب کې وويل: «سمه ده، خو چې امريکا د تېرو انتخاباتو په څېر هڅه ونه کړي چې يو نومانډ بريالی او بل ناکام شي او په دې کې له لاسوهنې ډډه وکړي.» جان کيري وويل: «هغه لاسوهنې د اشخاصو کار ؤ، موږ او تاسو د هغو په باب

مخکې خبرې کړې دي، اوس ژمنه درکوم چې په تخنیکي برخه کې مرسته کوو خو لاسوهنه نه کوو.» په دې ناسته کې د امریکا د ترهگرۍ خلاف غلطه مبارزه چې اصلي څالو ته یې پام نه کېږي یو ځل بیا مطرح شوه، سناتور کیري د ملي اردو قومي ترکیب هم یاد کړ چې د دفاع وزیر د هغو په باب توضیحات ورکړل.

د سند له بشپړېدو سره بله جنجالي مساله چې پاتې وه هغه یې د لاسلیک ځای ؤ. امریکایانو ډېر ټینګار کاوه چې هغه په واشنگټن کې لاسلیک شي، د دوی د بهرنیو چارو وزیرې هیلري کلنټن ولسمشر کرزي ته زنگ وځلي ؤ چې امریکا ته یې تلو ته وهڅوي، نوموړې ویلي وو چې د سپینې ماڼۍ په «روز ګارډن» کې به د لاسلیک لپاره شاندار مراسم جوړ کړي او په هغو کې به ډېر شمېر جګپوړي شخصیتونه راوبولي. په ارګ کې ولسمشر کرزي، اېمل فیضي او زه په امریکا کې د تړون له لاسلیک سره کلک مخالف وو. په وروستی غونډه کې مو چې ماښام د ولسمشر په دفتر کې درلوده او په هغو کې د بهرنیو چارو وزیر ډاکټر زلمی رسول، د ملي امنیت شورا سلاکار ډاکټر سپینا، او اېمل فیضي هم وو پر دې موضوع اوږد بحث وشو. غونډې تر ناوخته دوام درلود، په پای کې ولسمشر د ملي امنیت سلاکار ته دنده ورکړه چې سفیر کراکړ یې دفتر ته وغواړي او د بهرنیو چارو له وزیر سره د افغانستان د دولت وروستی پرېکړه ورته ابلاغ کړي چې سند باید په هر صورت په کابل کې لاسلیک شي.

چې څنګه ډاکټر زلمی رسول او ډاکټر سپینا د ولسمشر له دفتره ووتل نوموړي ما ته وویل چې له هغوی سره ملګری شم چې هېڅ ډول سستي ونه کړي او د ده د پیغام په رسولو کې کوم ابهام پاتې نه شي.

ښايي د شپې نهه يا لس بجې به وې، له څو دقيقو وروسته سفير کراکر په داسې وارخطا حالت چې کاوبای پتلون يې اغوستی ؤ او وېښتان يې گډوډ وو د سپنتا دفتر ته راغی، دا چې نا منظم لباس يې ؤ معذرت يې وغوښت. هغه پر دې په اندېښنه کې ؤ چې د شپې په ناوخته کې ارگ ته ورېلل شوی ؤ. ډاکټر رسول ډېر په نرمه حاشيوي خبرې پيل کړې، زه يې بيا بيا خبرو ته ورلوېدم او ويل مې: «وزير صاحب! رييس صاحب ويلي چې سپين ورته ووايي چې موږ نه درځو دوی دې کابل ته راشي!» زما غير ديپلوماتيکو او پرلپسې مداخلو د بهرنيو چارو وزير خپه کاوه او دا يې د نزاکت نه رعايت گانې خو بيا يې هم زغم له لاسه ورنکړ. لنډه دا چې د امريکا سفير زموږ پيغام واخيست او د سفارت په لور روان شو چې هغه سپينې ماڼۍ ته ورسوي.

افغانستان ته د اوباما راتگ

د مې په لومړۍ ورځ سهار له معمول سره سم خپل دفتر ته لاړم. په پیل کې مې د دفتر یو لړ کارونه وکړل او د ولسمشر د راتلو په انتظار وم چې هره ورځ به پلې له خپل کور نه د گلخانې ماڼۍ ته راتلو. انتظار مې اوږد شو. سره له دې چې ارگ راته بدل غونډې ښکارېدو خو تر هغه مهاله مې خاص څه نه وو لیدلي. ولسمشر تېره ورځ دفتر ته نه ؤ راغلی.

د ولسمشر پروگرام یې هره ورځ زما د مېز پر سر راته اېښود، په هغه ورځ یوازې د مازیگر په پنځو بجو له امریکایي سناتورانو سره د ولسمشر د لیدو پروگرام پکې لیکل شوی ؤ. لس نیمې بجې زما سکرتر جاوید فیضي احوال راوړ چې د ولسمشر د ساتونکيو ریاست (PPS) غواړي یو لړ تمرینونه تر سره کړي ځکه خو له ډاکټر سپنتا، انجینر ابراهیم، شیدا محمد ابدالي، ایمل فیضي او ما (خُرْم) پرته نور ټول له دفترونو او ارگه باید ووږي، ځکه چې له دوولس نیمو بجو وروسته د ارگ ټولې لارې تړل کېږي. په حیرانۍ مې وپوښتل چې دا څه ډول تمرینونه دي؟ جاوید فیضي وویل «پخوا هم کله کله د پي پي ایس لخوا داسې تمرینونه تر سره کېدل او داودزي صاحب به د ولسمشر رول ادا کاوه او قره قلي به یې پر سر کوله»

ارگ ورو ورو تش شو. هر لوري ته چوپه چوپتیا شوه. باغبانان، پخوونکي، د جگپوړیو شخصیتونو د ساتنې مسوول د لسم ریاست زیاتره غړي، د جمهوري گارد عسکر، د امنیت شورا د دفتر او د ولسمشر د دفتر مامورین، زیاتره خدمتگاران، برقیان، نلدوانان او .... ټول له ارگه ووتل.

خو تنه د ولسمشرۍ د تشریفاتو د ریاست غړي او زما مرستیالان په ارگ کې پاتې شول، د دوهم نمبر ماڼۍ له الحاقیه ودانۍ نه چې د ولسمشر د کور تر څنګ واقع ده زنگ راغی چې ۱۲ نیمې بجې هلته ولسمشر ته ورشم. چې

کله الحاقیه ودانۍ ته ورسېدم ولسمشر، مارشال فهیم، استاد خلیلي، ډاکټر سپنتا یې له مرستیالانو سره او ایمل فیضي هلته د دوهم پوړ په سالون کې ناست وو، ولسمشر ډېر په غوسه ؤ، چې خبرې مې یې واورېدلې وپوهېدم چې د امریکا ولسمشر بارک اوباما په لاره دی او افغانستان ته راځي. داسې ښکارېدله چې امریکایانو د شپې په بهیر کې زموږ د امنیت شورا له دفتر سره خپل ټول پروگرام همغږی کړی ؤ، ولسمشر وویل: «دغه په غلا راتگ ډېر سپکاوی دی» ما یې خبرې تایید کړې ومې ویل: «خلکو ته بد پیغام ورکوي».

ولسمشر ته یې احوال ورکړی ؤ چې د امنیتي دلایلو له مخې به هغه ټول مشران چې د ستراتیژیکو اوږد مهاله همکاريو د تړون د لاسلیک په مراسمو کې د گډون لپاره ارگ ته راځي تلاشي کېږي، آن د مارشال فهیم پکول، د استاد خلیلي او حضرت صبغت الله مجددي لونگی به هم تلاشي کېږي. ولسمشر، ما او مېرمن اعتمادي د شاندارو مراسمو د ترتیب لپاره د ډېرو سیاسي او جهادي مشرانو پر رابللو خبرې کړې وې او په پام کې وه چې د امریکا ولسمشر ته ښه مېلمستیا ورکړو. اوس نو زموږ ټول پروگرامونه گډوډ شوي وو، ولسمشر د امنیت شورا د دفتر مامورینو ته دنده وسپارله چې پوښتنه وکړي اوباما چېرته دی؟ احوال یې راوړ چې په لاره دی بیا یې پوښتنه وکړه چې کېدای شي په الوتکه کې ورسره اړیکه ونیول شي، او پیغام ورکړای شي؟ احوال یې راوړ چې «هو کې!» ولسمشر خپلو مرستیالانو ته مخ واپراوه وې ویل:

«هغوی غواړي چې تاسو هم تلاشي کړي، زه دغه سپکاوی نه منم، زه دغه پروگرام فسخه کوم او پخپله اوباما ته وایم چې په هر ځای کې یې بېرته ستون شه او زموږ هېواد ته مه راځه!» مرستیالانو ټینگار وکړ وې ویل: «زموږ

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۹۱

گډون د لاسليک په مراسمو کې مهم او ضروري نه دی که څه هم هغوی ښه کار نه کوي خو باید پر دې موضوع د دواړو هېوادونو اړیکې خرابې نه شي. مارشال فهم له غونډې د وتلو پر مهال څو سپورې کنځلې امریکا او اوپاما ته ورحواله کړې.

د لاسليک او ملاقات لپاره د حرمسرای مانۍ ټاکل شوې وه، ولسمشر اوپاما د سند له لاسليک وروسته سمدستي بگرام ته ستنېدو چې له خپلو پوځیانو سره وگوري او هغوی ته وینا وکړي. د امریکایي ملکي او پوځي کسانو شمېر د هرې شېبې له تېرېدو سره زیاتېدو، ما د پي پي ایس له لږو کسانو سره وسلې لیدلې او شمېر یې هم په ارگ ډېر لږ شوی ؤ. ولسمشر ما ته وویل چې د خدماتو رییس ته ووايم چې هغه میز او چوکۍ چې د تړون د لاسليک لپاره کارول کېدل په ښه ډول تنظیم کړي. په ځواب کې مې ورته وویل «په ارگ کې څوک نه دي پاتې شوي، نږدې ټول کارکوونکي له ارگه وتلي او خپلو کورونو ته استول شوي دي»، ولسمشر په غوسه او حیرانۍ وپوښتل: «دا کار چا کړی؟» ځواب مې ورکړ «د امنیت شورا دفتر او پي پي ایس» ولسمشر انجینر ابراهیم سپین زاده ته مخ واپراوه او په غوسه یې له هغه نه د سبب پوښتنه وکړه، ښاغلي سپین زاده چې د معمول پر خلاف په غوسه شوی ؤ له دې پرته چې ځواب ورکړي وې ویل: «د امریکا پیسې خورو خو بیا یې هم مخالفت کوو» په پوره باور د ښاغلي سپین زاده مخاطب زه وم او د پیسو نه یې هدف زما معاش و. ولسمشر ډاکتر سپینا ته مخ ور واپراوه په طنز یې وویل: «ته په ناحقه دومره په بړه بړه د امریکایانو دفاع کوې، اصلي سړی خو یې ابراهیم جان دی!» امریکایانو د ژورنالیستانو د راوستلو مسوولیت پخپله غاړه اخیستی ؤ، د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو رییس چې په بشپړ صداقت د دوی په خدمت کې ؤ وویل: «رییس صاحب د ارگ

ميز او چوکۍ نه مني، ما دنده اخيستي چې له بهرنيو چارو وزارت نه ميز او چوکۍ او سرميزي راوړم، دوسيې هم زه چمتو کوم تاسو ډاډه اوسئ!»

د غرمې ډوډۍ پر مهال زه ولسمشر ته نږدې ناست وم، هغه ما ته مخ را وړاوه او وې ويل: «خُرم صاحب! دا زما او ستا بری او د امريکا ناکامي ده» ډاکټر سپنتا په ملنډو وويل: راځئ چې صداقت معلوم کړو زه د پاکستان او ايران مخالف یم، چمتو یم چې د پاکستان دال او ام او د ايران چلو کباب و نه خورم، څوک چې د امريکا مخالف دي بايد نه يې له پيسو گټه واخلي نه له موټرو «ولسمشر په داسې حال کې چې ډېر په غوسه ښکارېدو د هغه په ځواب کې وويل: «موږ بايد د خپل فکر او استدلال طريقه بدله کړو، څه شيان موږ هغوی ته ورکوو او څه شيان هغوی موږ ته راکوي، هغوی زموږ له خاورې او هر څه څخه گټه اخلي، دلته د خپلو موخو لپاره راغلي دي، هغوی افغانانو ته زيات محتاج دي، هغوی بايد زموږ منندوی وي نه دا چې موږ د هغوی منندوی وو.»

د مازيگر په پنځو بجو امريکايي سناتوران په داسې حال کې ارگ ته راغلل چې په وېروونکي حالت له خلکو تش او په چوپټيا کې ډوب ؤ. پخوا تر دې چې غونډه پيل شي ډاکټر سپنتا موږ ته وويل چې له سناتورانو پرته نور کسان د بارک اوباما له راتگ خبر نه دي او بايد په غونډه کې په دې باب څه و نه وايو. د نوموړي پلاوي مشري د سناتور «کارل لوين» پر غاړه وه، په مجلس کې د ملي اردو د پياوړتيا پر مسايلو، د پوځيانو د شمېر، فشار او هغو قراردادونو چې بهرنيانو د دولتي چارواکيو خپلوانو ته ورکول بحثونه وشول. ولسمشر په ډېرو برخو کې د امريکا په دوه گوني چلن نيوکې وکړې وې ويل: «دلته د ځواک بېلابېل مرکزونه شته، په اداره کې بېلابېل ډولونه معاشونه دود کړای شوي دي، جنرال دوستم چې له ما سره وي هغه ته جنگ

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۹۳

سالار وايي خو چې کله د تاسې د کانگرس د غړيو ورته اړتيا شي هغه تر جرمني پورې بيایي او په برلين کې يې مېلمه کوي». سناټور ليوين هم پر ولسمشر نيکه وکړه وې ويل: «په ډېرو برخو کې ستا توند انتقادونه چې په عامو غونډو کې کېږي موږ ته په امريکا کې ستونزې زېږوي. د ساري په توگه په کابل کې چې وروستی برید وشو ومو ويل چې دا د غربيانو استخباراتي ناکامي ښيي».

ارگ ته د اوباما راتلل او په نيمه شپه کې د تړون لاسليک

د امريکا رسنيو يو وخت د امريکا او افغانستان مشارکت د موږک او فیل تر منځ بللی ؤ. له دغه ډول روحيې سره د يوه هېواد ولسمشر چې د نړۍ په بې سياله حاکم بدل شوی ؤ داسې کار ته اړ ایستل چې نا آرامه کاوه يې او د سپکاوي احساس يې پکې را پيدا کاوه آسانه کار نه ؤ. سره له دې اوباما کابل ته راغی، خو په نه زړه او نا خوښۍ.

بارک اوباما د شپې نا وخته، د اسامه بن لادن د وژلو په لومړۍ کليزه له هليکوپټر څخه په ارگ کې پلي شو. تر دې مخکې ژورناليستان، د تشریفاتو د برخې کارکوونکي او د نوموړي امنيتي مسوولين په ارگ کې ځای پر ځای شوي وو. د تړون د سند د لاسليک لپاره د حرمسرای ودانۍ په لومړي پوړ کې د حوض پر غاړه تیاری نیول شوی ؤ او د ليدنې لپاره د دوهم پوړ لوی تالار په پام کې نیول شوی ؤ.

انجنیر ابراهيم سپين زاده، ایمل فيضي او زه د اوباما له را تگه مخکې د حرمسرای په لور لاړو. ماڼۍ ته د ور ننوتلو په دروازه کې په شخصي درېښو کې امريکايي غوسه ناک امنيتي کسان ولاړ وو. انجنیر ابراهيم په طنزیه لهجه ما ته چې د امريکايانو منتقد وم او له دې مراسمو سره مې هم مخالفت

کړی ؤ وویل: «خوښه دې ده چې ورته ووايم همدلته دې لاس وتړي او ور سره یو دې سي؟»

ودانۍ ته ننوتو، د هغه اطاق د ارزونې لپاره چې په پام کې وه ملاقات پکې تر سره شي ورغلو. مېرمن اعتمادي هم را سره ملگرې شوه، کله چې د اطاق کړکۍ ته ور نږدې شوه، د یوې مېرمنې چې طلايي وېښتان یې درلودل او تومانچه یې تر ملا وه او د امریکایانو له خوا د دې اطاق مسووله ټاکل شوې وه په غوسه منع شوه. مېرمن اعتمادي ته یې وویل چې د اطاق له منځه یوې او بلې خواته لاړه نشي.

ولسمشر کرزي د اوباما هر کلی وکړ او د حرمسرای تر ماڼۍ یې بدرگه کړ. د شپې یوولس نیمې بجې وې خبرې پیل شوې. بارک اوباما د جای او آن د هغو اوبو له څښلو چې د ارگ خدمتگارانو راوړې وې ډډه وکړه، هغه یو ځل د خپل یوه ساتونکي په لاس کې له بوتله اوبه وڅښلې، خبرې پیل شوې، ولسمشر کرزي له ښه راغلاست وروسته څو ټکیو ته اشاره وکړه، هغه له تړون وروسته جگړې او نا امنۍ ډېرې خطرناکې وبللې، د ایران او پاکستان په څېر هېوادونو ته یې اشاره وکړه او د هغو موازي ادارو یادونه یې وکړه چې امریکا منځته راوړې وې او د افغانستان حکومتولي یې کمزورې کوله. بارک اوباما د ایران په باب وویل چې هېواد یې له ایران سره جگړې او تاوتریخوالی نه غواړي او د پاکستان په اړه یې د هغو فشارونو چې په دې وروستیو کې پرې راوړل شوي وو یادونه وکړه. هغه وویل چې هم مهاله طالبانو ته د جگړې او سولې پیغام ورکوي.

له ملاقات وروسته لومړي پور ته را ښکته شوو، کامرې هغه میز ته برابرې شوې وې چې په پام کې وه د ستراتیژیک تړون سند پرې لاسلیک شي. ژورنالیستانو شېبې شمارلې، د افغاني مېلمنو په منځ کې د ارگ پر ټیم سر

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۹۵

بېره د بهرنیو چارو وزیر، لوی درستیز، د دفاع وزیر او د ملي امنیت رییس هم حاضر وو. د امریکایانو له لوري د سفارت پر غړیو سر بېره د امریکا عمومي پوځي قوماندان، د هغوی د خبرو کولو د ټیم یو شمېر غړیو او کابل ته راغلیو سناتورانو ګډون درلود، دواړو ولسمشرانو د اوږد مهاله ستراتیژیکو همکاریو تړون لاسلیک کړ او محفل پای ته ورسېد.

د اوباما د څرخې له الوتو سره د چارو د ادارې په مخه کې را ټول شوي ټانکونه هم وغورځول او یو پر بل پسې لاړل. د امریکا ستایونکي خوښ وو. ایمل فیضي هغه (نښان) چې امریکایانو ګډون کوونکیو ته ورکړی وو چې پر خپل ټټر یې ټینګ کړي له خپلې کورتۍ نه را وشکاوه او تر پښو لاندې یې کړ.

په دې ډول له تاوتریخوالي او جنجالونو ډک له امریکا سره د اړیکو یو پړاو د هغه سند له لاسلیک سره پای ته ورسېد چې څو ځله اصلاح شو او بالاخره په دوو برخو ووېشل شو.

ملکي مرګ ژوبله او له تړون وروسته ستونزې

د تړون له لاسلیک نه لایوه اونۍ نه وه تېره شوې چې بمبارۍ او شپني بریدونه د ملکي مرګ ژوبلې سبب شول. دا هغه څه وو چې ولسمشر کرزي ترې وېره درلوده او له هغو یې د امریکا ولسمشر او نورو چارواکیو ته گواښ کړی ؤ.

دغه مرګ ژوبله په هلمند، بادغیس، کاپیسا او لوگر کې اوبښتې وه. ولسمشر له جنرال الن نه په ځانګړې توګه د یوې مېرمنې او پنځو ماشومانو په اړه پوښتنه وکړه چې په یوه برید کې وژل شوي وو. نوموړي روښانه ځواب ور نه کړ وې ویل چې په دې برخه کې به څېړنې وکړي. دغه غونډه د ولسمشر

په دفتر کې وه چې په هغو کې سفیر کراکر، جنرال الن، زموږ د بهرنیو چارو وزیر زلمی رسول، د ملي دفاع وزیر جنرال وردگ، د کورنیو چارو وزیر بسم الله محمدي، د ملي امنیت شورا سلاکار ډاکټر سپینا، ایمل فیضی او ما گلپون درلود له خپګانه په ډکه فضا کې غونډه پیل شوه.

ولسمشر وویل په داسې صورت کې چې پر کلیو بمبارۍ دوام وکړي د ستراتیژیک تړون لاسلیک به خپل مفهوم له لاسه ورکړي. د څو شېبو لپاره پر غونډه چوپتیا خپره شوه، سفیر کراکر په وار خطایي هر لوري ته سترګې اړولې، جنرال الن نېغ ولسمشر ته کتل چې سر یې ښکته اچولی ؤ او چوپ ؤ. له څو شېبو چوپتیا وروسته ولسمشر خبرې پیل کړې او وې ویل: «ما تړون د دې لپاره لاسلیک کړ چې زموږ په منځ کې او زموږ په هېواد کې د جګړې یو نوی پړاو پیل شي، خو دغه نوی فصل ډېر بد پیل شو، یوه کورنۍ بشپړه په بمبارۍ کې له منځه یووړل شوه، یوازې د کورنۍ پلار ژوندۍ پاتې دی هغه هم ځکه پاتې دی چې په خپله ځمکه کې په کار بوخت ؤ. آخر څوک د دغو بمباریو په باب پرېکړه کوي؟» سفیر کراکر هڅه کوله چې ځواب ورکړي، جنرال الن د لاس په اشاره هغه منع کړ او وې ویل: «ښاغلی ولسمشر زه د دې پېښو مسوولیت پر غاړه اخلم، پوښتنه یې کوم او ځواب یې تاسو ته راوړم.»

سبا ته ولسمشر د تېلفون له لارې د بادغیس ولایت د بالا مرغاب له خلکو سره خبرې وکړې، هغوی وویل چې بمباري د بازار په ورځ وشوه او هغه مهال په سیمه کې هېڅ طالب نه ؤ.

که څه هم ولسمشر له تړون او د هغو له پایلو خوښ نه ؤ بیا یې هم د مې په ۲۴ مه د ولسي جرګې له رییس او یو شمېر غړیو سره غونډه جوړه کړه. غونډې ته هغه وکیلان را غوښتل شوي وو چې په پارلمان کې د تړون له

تصویب سره مخالف وو، مولوي شهزاده شاهد، عبدالستار خواصی، حاجي الماس زاهد، مولوي حنفي، عبدالطيف پدram، عالمي بلخي او شيخ غفاري په دې غونډه کې حاضر وو. په ولسي جرگه کې له امريکا سره د اوږد مهاله ستراتيژيکو اړيکو تړون تصویب د يو شمېر وکيلانو د مخالفت له امله خنډېدلی ؤ. ولسمشر يادو وکيلانو ته وويل چې دغه تړون يې پر ځان د ډېر فشار راوستلو په پايله کې لاسليک کړی دی، نوموړي د سيمې د هېوادونو له يو شمېر مشرانو سره د ليدنو يادونه وکړه وې ويل چې د امريکايانو د کړو وړو په باب مې له هغوی سره خپلې اندېښنې يادې کړې خو لکه چې لازمه وه د سيمې د هېوادونو ملاتړ مې تر لاسه نکړای شو، ځکه يې په نه زړه له امريکا سره ستراتيژيک تړون لاسليک کړ. هغه زياته کړه چې نه غواړي داسې وانگېرل شي چې له يوه پلوه تړون لاسليکوي او بل لوري ته په پارلمان کې د هغو د تصویب مخه نيسي، په يوه بڼه يې له وکيلانو وغوښتل چې د تړون له تصویب سره مخالفت ونکړي.

په هغه سفر کې چې د جون په مياشت کې مو د شانگهای د همکاريو سازمان (SCO) په غونډه کې د گډون لپاره چين ته درلود، ولسمشر د ايران له ولسمشر «احمدي نژاد» سره په ليدو کې هڅه وکړه چې نوموړی ډاډه کړي او و يې پوهوي چې له امريکا سره د تړون په لاسليک کېدو به ايران ته د افغانستان له لوري هېڅ ډول خطر نه وي، سره له دې د ايران ولسمشر وويل: «افغانستان بايد ملکي خلک امريکايي ادو ته له نږدې کېدو لرې وساتي». په بله وينا گواښ يې وکړ چې کېدای شي نوموړې اډې د ايران له لوري تر توغندويي بريدونو لاندې راشي. په هغه ليدنه کې چې د روسيې له ولسمشر ولاديمير پوتين سره تر سره شوه ولسمشر کرزي له هغې تگلارې چې امريکا له ترهگرۍ سره د مقابلې لپاره غوره کړې وه شکايت وکړ او

یادونه یې وکړه چې د دې پایله د مذهبي توند لارې او نژادي تفرقي سبب شوې ده. نوموړي وویل: «دغه کار به سیمې ته بدې پایلې ولري او په هېڅ صورت به د ترهگرۍ د له منځه وړلو سبب نشي». ولسمشر په پاکستان کې د ترهگرۍ مرکزونو او د امریکا له لوري هغو ته د امریکا نه پاملرنې ته هم اشاره وکړه. ولادیمیر پوتین د ولسمشر کرزي د خبرو په اړه د شک څرگندولو په ترڅ کې وویل: «د امریکا متحد ایالتونه به د ترهگرۍ خلاف جگړې کې د بریا په هڅه کې وي، دا به لېونتوب وي چې د هغو د پټنځایونو پر خلاف اقدام ونه کړي». ولسمشر کرزي یې په ځواب کې وویل: «(...) که امریکا د بریا په تر لاسه کولو کې ده بیا راځئ چې په ګډه ورسره همکاري وکړو چې بریالی شي او پاکستان ته هم ډاډ ورکړو چې د افغانستان له لوري دې د خطر احساس نه کوي او د توند لارې د پیاوړي کولو هڅې دې نه کوي. روسیه او هند په دې برخه کې مهم رول تر سره کولای شي». د پوتین ځواب دا ؤ چې روسیه له پاکستان سره د متقابل اعتماد پیاوړي کولو په هڅو کې ده او د افغانستان په تړاو له هغه هېواد سره په وضاحت پر مخ درومي او د امریکا په باب یې وویل چې: «د افغانستان په تړاو له امریکا متحده ایالاتو سره له هره اړخه بشپړ توافق لرو».

موږ لا د چین په سفر کې وو چې د لوګر په برکي برک کې بمباري وشوه او ملکي وګړو ته یې د سر زیان وپاوه. ولسمشر د چین له ولسمشر «هو جن تیاو» نه معذرت وغوښت او سفر یې لنډ کړ، په دې ډول موږ د کنفرانس له پای ته رسېدو مخکې له بیجېنگ نه د کابل په لور را روان شوو، کابل ته له رارسېدو سره د برکي برک خلک ارګ ته راوغوښتل شول چې د پېښې جریان ووايي. د هغې ورځې په مازیګر یو ځل بیا سفیر راین کراکر او جنرال الن د ولسمشر دفتر ته راوغوښتل شول. او بیا د ولسمشر د نیوکو او ګواښونو

خلوبښت کاله په توپان کې | ۳۹۹

لږۍ او د امریکایي جنرال د خپرونو او د داسې پېښو د نه تکرار ژمنه تکرار شول.

د جون په نیمایي کې د ایران د بهرنیو چارو وزیر کابل ته راغی او په ارگ کې یې له ولسمشر سره ولیدل. په دې لیدنه کې ښاغلي صالحی ته یو ځل بیا ډاډ ورکړای شو چې له امریکا سره د ستراتیژیکو اوږدمهاله همکاريو تړون په دې مانا نه دی چې د افغانستان له خاورې نه د ایران پر خلاف کار اخیستل کېږي. ولسمشر په دې برخه کې ډېر حساس ؤ، لامل یې له پاکستان سره زموږ ډېرې ستونزمنې اړیکې وې. ولسمشر نه غوښتل چې په یوه مهال له خپلو دوو گاونډیانو سره په دښمنۍ کې وي. د ایران د بهرنیو چارو وزیر ظاهراً د ولسمشر کرزي ډاډگیرنې ومنلې، خو زیاته یې کړه چې: «(...) کله چې موږ خبرېږو چې امریکا په افغانستان کې پنځه یا شپږ لویې اډې جوړوي دا نو د طالبانو لپاره نه دي.»

د امریکایانو پرلپسې بمباریو او د هغو په پایله کې پر ملکي تلفاتو سربېره ۲۰۱۲م کال زموږ ختیځ ولایتونه په تېره کونړ د پاکستان له لوري د توغندويي او توپخانې د بریدونو شاهد ؤ. د کونړ ولایت سپین بږيري چې د دغه ولایت له وکیلانو سره د اگست پر ۲۸مه ارگ ته ولسمشر ته راغلي وو، د پاکستان له بریدونو نه د شکایت په ترڅ کې یې یادونه وکړه چې له امریکا سره د ستراتیژیک تړون لاسلیک کېدو ولس ته هېڅ ګټه نه ده کړې او د دوی د امنیت او خونديتوب سبب نه دی شوی. د دې غونډې یوه ګډونوال د سناتور روح الله حیدري په نوم ولسمشر ته وویل: «دا چې ناټو په خپلو ژمنو عمل نه کوي نو زموږ هېواد نیول شوی او اشغال شمېرل کېږي. او دا ستا (ولسمشر) مسوولیت دی چې ولس له دې حالته خبر کړي.»

په هغه ویدیو کنفرانس کې چې د سپتمبر پر ۲۹ مه د امریکا او افغانستان د ولسمشرانو تر منځ تر سره شو ولسمشر کرزي یو ځل بیا له ستراتیژیک تړون لاسلیکولو وروسته د امنیتي وضعې له بدتر کېدو نه شکایت وکړ او دا یې د نوموړي تړون څخه د افغانانو د تمې خلاف وباله. نوموړي زیاته کړه چې افغانان نه غواړي په یوه اوږده جگړه کې رابښکېل شي بلکې د هغو د پای ته رسېدو شېبې شمېري.

نوموړي له امریکا سره د یوه ژور او ستراتیژیک بحث غوښتنه وکړه. خو اوباما په داسې حال کې چې پر کرسی یې ډډه وهلې وه او ژاولې یې ژوولې، واشنگتن ته یې د بهرنیو چارو د وزیر زلمي رسول په سفر او پر امنیتي تړون ټینګار کاوه، هغه وویل چې د امریکا تر انتخاباتو پورې یوازې ۴۰ ورځې پاتې دي، ځکه خو پر مسایلو ژور او ستراتیژیک بحث ته تیاری نه لري. نوموړي ژمنه وکړه چې دوې میاشتې وروسته به د مهمو مسایلو پر سر لکه د سولې پروسه، د افغانستان د پوځ پیاوړتیا او نورو مسایلو له افغان لوري سره ژورې خبرې وکړي. نوموړي زیاته کړه چې: «په افغانستان کې د کورنۍ جگړې عناصر لا پر ځای دي، وګورو چې په دې تړاو څه کولای شو.»

ولسمشر د سپتمبر په میاشت کې امریکا ته لنډ سفر درلود، تر څو هلته له پاکستان او برېتانيا هېوادونو سره په درې اړخیزه غونډه کې ګډون وکړي. د ملي امنیت شورا په غونډه کې چې د سپتمبر پر ۳۰ مه په گلخانه کې جوړه شوې وه ولسمشر د سفر د راپور د وړاندې کولو په ترڅ کې له اوباما سره د ویدیو کنفرانس یادونه وکړه چې په هغو کې یې په هېواد کې د نا امنیو د زیاتېدو، د پاکستان د تېریو او د امریکا د ژمنو نه عملي کېدو نه خپله نا خوښي ښودلې وه. ولسمشر د خبرو په دوام وویل: «په امریکا کې زلمی خلیزاد ما ته راغی او وې ویل چې سپینې ماڼۍ ته یې وربللی وم چې په

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۰۱

ځينو مسایلو کې مشوره ورکړم، ما له هغه نه وپوښتل چې په افغانستان کې جگړې او نا امنۍ ولې زیاتې شوې دي؟

په ځواب کې یې په زړه پورې خبرې راته وکړې، د ساري په توګه دا چې جگړې او نا امنۍ ښایي د دې لپاره زیات شوي وي چې تاسو (افغانستان) مجبور شئ چې د نا امنیو له وېرې امنیتي تړون زر لاسلیک کړئ. ما په ځواب کې ورته وویل چې دا اصلاً سرچپه ده، وې ویل که داسې وي نو باید لار شم او (سپینې ماڼۍ) ته ووايم.

ولسمشر د اوباما خبرو ته هم اشاره وکړه وې ویل چې نوموړي ویل نه پر پاکستان د حملې زور لري او نه غواړي چې حاکمیت ته یې زیان ورسوي. په همدې خبرې وشوې، اسدالله خالد په خپل راپور کې وویل چې د شپږسوه کورنیو په شاوخوا کې د لالپورې پرېښودو ته اړې شوې دي. «پولیتیکل ایجنټ» یا په مومند ایجنسۍ کې د پاکستان سیاسي استازي خلک ورغوښتي وو او هغوی ته یې ویلي وو چې دغه ځای د پاکستان مربوط دی او ځایي اوسېدونکي یې باید پرېږدي. د ښاغلي خالد د څرګندونو له مخې پاکستانیانو غوښتل چې چچن غونډۍ لاسته راوړي.

د ملي امنیت شورا په غونډه کې چې د ملي شورا د دواړو مجلسونو د مشرانو او یو شمېر وکیلانو په ګډون د اکتوبر پر ۱۴مه په ارګ کې جوړه شوه، عبدالروف ابراهیمي له ولسمشر نه وغوښتل چې «له هغو دوستانو سره چې ستراتیژیک تړون ورسره لرو د پاکستان د ډزو او تېریو موضوع باید شریکه کړای شي، لږ تر لږه دې هغه وغندي» ولسمشر وویل: «دا کار مو کړی دی، آن چې غندلو ته حاضر نه دي،» د کورنیو چارو وزیر وویل چې په بروکسل کې یې دغه موضوع له لیون پنیټا سره یاده کړې وه، خو نوموړي په ځواب کې افغانان له جگړې منع کړي وو او په پای کې یې ویلي وو چې: «دغه

مساله اساساً په تاسو پورې اړه نه لري.» مارشال محمد قسیم فهم په همدې غونډه کې وویل: «نن پاکستان پرونی پاکستان نه دی، پخوا له کچه گړۍ نه وړاندې نه شوی را تېرېدای اوس یې د گوندونو له برکته سرکونه تېر کړي دي او تر صفري نقطې پورې رارسېدلي دي (...).»

داسې ښکارېدل چې د پاکستان د تېریو او ټولو نا امنیو تر شا د امریکا ملاتړ او مرسته وه، یا لږ تر لږه امریکا دغه توان نه درلود چې له بهرنیو او کورنیو خطرونو څخه د افغانستان دفاع وکړي. په دواړو صورتونو کې د امنیتي تړون د لاسلیک موضوع هر واقعیت گرا او وطن دوست افغان ته په ډېره گرانه موضوع بدلېده، چې تر اقدام وړاندې یې باید پرې سل ځله فکر کړی وای.

د هغې سولې لپاره هڅې چې تر پایه په لاس رانغله

د سولې لپاره هڅې په هېواد کې په ۲۰۱۰ کې د سولې د لویې جرگې او د سولې د عالي شورا له جوړېدو سره په منظم ډول پیل شوې او د حکومت په کاري اجنډا کې یې ځای ونیو. ۲۰۱۱، ۲۰۱۲ او د ۲۰۱۳ کال یوه برخه د سولې لپاره د توندو هڅو او هاند شاهدان وو. خو له امریکا سره د امنیتي او دفاعي تړون جنجالونو سوله د حکومت له کاري لومړیتوب نه وغورځوله تر دې چې د ۲۰۱۴ کال د ولسمشرۍ د انتخاباتو په غوغا کې بشپړه هېره شوه.

د ولسمشرۍ د دوهمې دورې له پیل سره زما مشوره ولسمشر ته دا وه چې د سولې را وستل د دې دورې مهم کار وېلي. نوموړي د لوړې په مراسمو کې چې په سلامخانې ماڼۍ کې ترسره شول سوله د خپلې نوې دورې تر ټولو مهم کار وباله. زموږ مشورتي او څېړنیز مرکز هم د یوې شورا طرحه چې د سولې لپاره کار وکړي وړاندیز کړه او په لیکلې بڼه یې ولسمشر ته وړاندې کړه.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۰۳

ولسمشر تصميم ونيو چې سولې ته درېدو پر لارو د بحث لپاره لويه جرگه جوړه کړي. نوموړي د هغو د جوړولو چارې ډاکټر غلام فاروق وردگ ته وسپارلې. نوموړي د ولسمشر د هدايت له مخې د لويې جرگې اړوند اسناد د لوستلو او پر هغو د نظر ورکولو لپاره زما کور ته راوړل ځکه چې په دغه کال ما حکومتي دنده نه درلوده. جرگه په ۲۰۱۰ کال، په دقيق ډول د ۱۳۸۹ لمريز کال د غبرگولي پر ۱۲ مه د لويې جرگې په مشهوره خېمه کې جوړه شوه او رياست يې استاد برهان الدين رباني پر غاړه واخيست. امريکايانو د هرې جرگې په څېر له دې جرگې سره هم مخالف وو. ولسمشر چې د امريکايانو له دغه دايمي عادت څخه خبر ؤ په ډېر دقت يې د جرگې چارې څارلې.

په کومه ورځ چې لويې جرگې خپل کار پيل کړ، ښاغلي وردگ له يو څه انتظار وروسته چې موږ د جرگې غړي يې په لامل نه پوهېدو اعلان وکړ چې امنيتي ادارو ده ته خبر ورکړی چې د جرگې جوړېدو ځای تر خطر لاندې دی. ځکه يې له ټولو وغوښتل چې له خيمې ووځي. ټول غړي په آرامۍ او درنښت بېله دې چې وارخطا شي له خيمې راووتل، له نېکه مرغه کومه پېښه ونه شوه، د هغې ورځې په ماښام د کورنيو چارو وزير محمد حنيف اتمر او د ملي امنيت عمومي رييس امرالله صالح د رسنيو له لارې خپلې استعفاوې اعلان کړې.

پېښه داسې وه چې د کورنيو چارو وزير له انټرکانټيننټل هوټل څخه ښاغلي وردگ ته تېلفون کړی و چې گواکي يو ځانمرگی بريدگر د جرگې د غړيو په منځ کې خېمې ته ننوتلی دی او هره شېبه د دې امکان شته چې ځان د هغوی په منځ کې والوزوي، ښاغلي وردگ ولسمشر له دې پېښې خبر کړ او پرېکړه وشوه چې د جرگې غړي له خېمې راووزي.

وروسته ولیدل شول چې دغه خبر رښتیا نه ؤ او موخه یوازې د جرگې گډوډول وو. ولسمشر د کورنیو چارو وزیر او د ملي امنیت رییس هم په دې توطیه کې چې د نوموړي په اند د بهرنيانو له لوري جوړه شوې وه شریک و بلل او له هغوی یې وغوښتل چې استعفاوې ورکړي. جرگې د کار په پای کې ولسمشر ته «د سولې عالي شورا» جوړولو وړاندیز وکړ. هم د لویې جرگې او هم د سولې عالي شورا ریاست د جهادي مشرانو لکه حضرت صبغت الله مجددي، پیر سید احمد گیلاني او استاد برهان الدین رباني تر منځ په جنجالي موضوع بدل شوی ؤ. ښاغلي گیلاني هغه مهال ځان د سولې عالي شورا د بلا تنازع مشر په توګه ګاڼه چې ولسمشر هم سعودي عربستان ته د یو سفر پر مهال د هغه هېواد پاچا ته د داسې یوې شورا د جوړولو په باب چې مشري به یې ښاغلی گیلاني کوي یادونه کړې وه، ښاغلي مجددي چې پخوا یې هم د هغه کمېسیون د مشرۍ مسوولیت پر اوږه ؤ چې د وسله والو جنګیالیو د بیا ادغام لپاره یې فعالیت کاوه ځان یې د دې شورا د مشرتابه حقدار باله، خو ولسمشر فکر کاوه چې د استاد رباني مشر کېدل به د سولې د پروسې په ګټه وي. ځکه چې نوموړي په تېرو وختونو کې د هغه مقاومت مشري کوله چې د طالبانو او د دوی د حکومت پر خلاف ؤ.

حضرت صاحب به تل پر دې ناخوښي ښودله چې ولسمشر نه ؤ پرېښی نوموړی د سولې د عالي شورا رییس شي، په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ کال د می پر ۲۶مه په گلخانې ماڼۍ کې د ولسمشر په دفتر کې وه او استاد رباني او حضرت مجددي هم په کې ګډون کړی ؤ، ولسمشر وویل: «حضرت صاحب دې په هېواد کې د قومي لانجو د حل کار پر مخ بوزي» ښاغلي مجددي په ډېره ناخوښۍ ورته وویل چې د سولې د عالي شورا

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۰۵

رياست يې په خوبښه نه بلکې په خپگان پرېښی دی. ولسمشر د ده د رضا کولو په دود وويل چې د هغې لويې جرگې رياست به تا ته وسپارم چې له امريکا سره د ستراتيژيک تړون په تړاو جوړېږي. پير صاحب هم په دې برخه کې له ولسمشر نه خپه ؤ، هر ځل به چې زه د هغه ليدو ته ور تلم ناشونې وه چې په دې تړاو د ولسمشر د وعده خلافۍ يادونه ونه کړي چې په دې برخه کې يې ورسره کړې وه.

د افغانستان سوله له امريکا او پاکستان سره برمه

د افغانستان د سولې بهير د پاکستان او امريکا د هېوادونو له اړيکو سره تړاو درلود. ولسمشر يو وخت ويلي وو چې د افغانستان د سولې کيلي له دې دوو هېوادونو سره ده چې همداسې وه هم. په دوهم گام کې د برېتانيا شاهي هېواد په دې برخه کې مهم رول لوباوه. د سولې عالي شورا له دارالانشا سره د همکارۍ مسووليت او د هغو د بودجې تنظيم د دغه هېواد په واک کې و. په دې پلمه چې د طالبانو جنگيالي ادرس نه لري امريکايانو او انگليسانو د سولې هڅو ته تر ډېره استخباراتي رنګ ورکړی ؤ. محمد معصوم ستانکزی چې د سولې د دارالانشا رييس ؤ په همدې بڼه کار کاوه او د دوی د اعتماد وړ کس ؤ.

ولسمشر چې په خپل کاري پلان کې د سولې مساله مهمه اعلان کړه امريکايانو هم پر دې تمرکز زيات کړ. هغوی دوې بېلې برخې د سولې په چارو کې را منځته کړې. چې يوه يې «ملي پخلاينه» او بله يې «بيا ادغام» و بلله. دارالانشا ډېرې زياتې پيسې په دې دوو برخو په ځانگړې توگه په بيا ادغام کې ولگولې چې ټول حساب کتاب يې د انگليسانو په لاس کې ؤ. له بيله معلومه وه چې دغه پروگرام معقوليت نه لري، ځکه چې له دې لارې

گواکي هغه طالبان چې په جبهو کې جنگېږي د پیسو په ورکولو سره عادي ژوندانه ته را ستونل کېږي. او بېلابېل مهارتونه لکه د کلچو پخول، د تسبو جوړول او نور دوی ته ور زده کول کېدل. تر څو بالاخره پر خپلو پښو ودرېږي او عادي کاروبار ځان ته پیدا کړي.

ولسمشر کرزي تر ۲۰۱۰ کال مخکې هم سولې ته د رسېدو په تمه لویه جرگه د «منطقي امن جرگه» په نوم را بللې وه. په هغه جرگه کې زیاتره د پښتونخواه او بلوچستان پښتانه د ډېورنډ د دې لوري له افغانانو سره را ټول شوي وو. د دې جرگې مشري د بهرنیو چارو د پخواني وزیر ډاکټر عبدالله پر اوږو وه. د جرگې د پای په مراسمو کې د پاکستان پوځي مشر پرویز مشرف ډېر په نه زړه ګلون وکړ. هغه وېره چې اسلام اباد د دې جرگې له ترکیبه درلوده د دې سبب شوه چې جرگه بې پایلې شي. څو کاله وروسته کله چې حامد کرزی له ولسمشرۍ نه تقاعد شوی ؤ د پاکستان یوه پښتانه سفیر د یوې غونډې د جریان کیسه ورته وکړه چې په هغو کې جنرال پروېز مشرف خپلو سفیرانو ته په خطاب کې د امریکا له ولسمشر بوش سره د یوې ټیلیفوني اړیکې څخه پرده پورته کړې وه. په هغه ټیلیفوني اړیکه کې مشرف بوش ته ویلي وو چې: «زموږ په سیمه کې پښتانه د شر سرچینه دي، تاسو یې هغه لوري ته له منځه یوسئ، موږ به یې دې لوري ته». له دغه ډول فکري تګلارې سره دا ډېره ساده ګي وه چې له جنرال مشرف نه دا هیله وشي چې د منطقي امن جرگې ته د بریا فرصت ورکړي.

زیات شمېر درې اړخیزې ناستې چې یو لوری به یې پاکستان ؤ، له مختلفو هېوادونو سره یوه بله هغه لاره وه چې افغانستان سولې ته د لاسرسي په تمه هغو ته لاس اچولی ؤ. د افغانستان، امریکا او پاکستان درې اړخیزې خبرې، د افغانستان، ترکیې او پاکستان درې اړخیزې ناستې، د افغانستان، بریتانیا او

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۰۷

پاکستان تر منځ درې اړخیزې خبرې، د ایران، افغانستان او پاکستان درې اړخیزې ناستې، د افغانستان، تاجکستان او پاکستان درې اړخیزې خبرې. د چین، پاکستان او افغانستان درې اړخیزې ناستې... په دې منځ کې هغه خبرې چې د امریکا او بریتانیا په ګډون جوړې شوې خاص ارزښت یې درلود.

ولسمشر د سعودي عربستان رول ته د سولې په برخه کې ډېر ارزښت ورکاوه. نوموړي د لیکونو په استولو د پیغامونو په استولو او نېغ په نېغه اړیکو کې بیا بیا د سعودي عربستان له پاچا ملک عبدالله څخه وغوښتل چې په دې برخه کې له خپل نفوذ څخه کار واخلي. نوموړي د استخباراتي څانګې د یوه مامور په لېږلو سره په افغانستان کې د سولې د راوستلو په باب خپل نیک نیت وښود. وروسته یې «شهزاده مقرر» په دې کار وګوماره، خو تر پایه کومه پایله را ونه وتله، ولسمشر په دې باور ؤ چې د سعودي عربستان د سولې هڅې د امریکا متحده ایالاتو له لوري سبوتاژ کېږي.

کابل ته د سید یوسف رضا گیلاني مهم سفر

د ۲۰۱۱ کال د اپرېل پر ۱۶ مه د پاکستان د صدراعظم سید یوسف رضا گیلاني په مشرۍ یو لوی پلاوی په درې الوتکو کې کابل ته راغی. د پاکستان د پوځ لوی درستیز او د ISI مشر هم په دې سفر کې د خپل صدراعظم ملګرتیا کوله.

له غرمې مخکې د گلخانې ماڼۍ د کابینې په اطاق کې خبرې پیل شوې. په پیل کې ولسمشر پاکستانی پلاوي ته ښه راغلاست ووايه. وروسته بیا د پاکستان صدراعظم د کاغذ له مخې خپلې خبرې پیل کړې وې ویل: «مننه چې ما ته مو بلنه را کړه، دا افغانستان ته زما دوهم سفر دی (...). کابل یو ځل

بیا د نړۍ د پاملرنې په مرکز بدل شوی دی (...). مور د سولې په برخه کې د سولې د عالي شورا او د پارلمان د میکانیزم وړاندیز منو، د دوه اړخیز کمېسیون کچه به لوړه کړو او زموږ له لوري به یې مشري زه شخصاً پر خپله غاړه واخلم. موږ له امریکا متحده ایالاتو سره ښې اړیکې غواړو خو هغوی له یوه پلوه د سولې غږ اوچتوي او له بله پلوه هغو ته شرطونه ټاکي. د هغوی دریځ روښانه نه دی، خو په سیمه کې د امریکا اوږد مهاله شتون موږ ته ستونزې جوړوي. ما د برېتانيا له صدراعظم سره ناسته درلوده هغوی د افغانستان د سولې لپاره یو سند چمتو کړی دی، د افغانستان د سولې په پروسه کې باید له نورو گاونډیو سره هم مشوره وشي. مارک گروسمن د می په میاشت کې اسلام‌آباد ته راځي موږ باید د هغه په تړاو ګډ دریځ ولرو. انگلیسانو پر دې خبرې کړې چې په ترکیه کې طالبانو ته د نمایندګۍ دفتر ورکړي (...). موږ باید خپلمنځي لاندې په خپله حل کړو، موږ یو خپلواک او متحد افغانستان غواړو. لوېدیځ اقتصادي ستونزې لري ځکه خو نشي کولای چې په ریښتیني ډول له موږ سره مرسته وکړي، د ساري په توګه تر اوسه یې په سرحدي سیمو کې هېڅ ډول د بیا رغاونې کار نه دی کړی، نو راځئ خپلې اړیکې په ټولو اړخونو په ځانګړې توګه په اقتصادي برخه کې له چین سره پیاوړې کړو...

دا لومړی ځل ؤ چې پاکستانیانو په دومره صراحت تفصیلي خبرې کولې او خپل دریځ یې د کاغذ پر مخ د تدوین شوې تګلارې په توګه افغان لوري ته ورکوله، په ځانګړې توګه چې په هغو کې نوي مهم ټکي لکه چین ته نژدې کېدل او د امریکا په ارادو د شک څرګندول ځای شوي وو. دغه خبرې حامد کرزي ته ډېرې په زړه پورې وې او د پاکستان له صدراعظم نه یې وغوښتل چې د څو دقیقو لپاره وقفه را وټول او هر لوری

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۰۹

پخپلو کې مشورې سره شریکې کړي. موږ افغاني پلاوی د ولسمشر کاري دفتر ته ولاړو او مشوره مو سره شریکه کړه. ولسمشر ډېره لېوالتیا درلوده او د ښاغلي گیلاني څرگندونې یې د پاکستان د پوځي چارواکیو په مخکې د دې هېواد په نظر کې د اساسي بدلون نښه ګڼله.

له پینځلس دقیقو وروسته بېرته د کابینې اطاق ته راغلو او خبرو ته مو دوام ورکړ. ولسمشر د ښاغلي گیلاني د خبرو په ځواب کې وویل چې هغه څه چې دوی یې هیله درلوده د ښاغلي گیلاني په خبرو کې یې واورېدل او دا یې د هغه هېواد د ښه نیت نښه و بلله.

ولسمشر د پاکستان د صدراعظم د خبرو په تایید وویل د دواړو هېوادونو د پېښو او د هغو په شا وخوا کې ډېر د پوښتلو وړ ټکي شته دي چې د هغو د بدو اغېزو د مخنیوي لپاره باید لازم تدابیر و سنجول شي. ولسمشر د دواړو هېوادونو تر منځ د مشترک کمېسیون د کچې لوړول تایید کړل او دا یې اعلان کړل چې له افغان لوري به د پلاوي مشري شخصاً دی پخپله غاړه واخلي. نوموړي له امریکا سره د ملکي تلفاتو او سیمه ایزو اهدافو په باب اختلافونو ته په اشارې وویل چې د افغانستان د سولې په باب، ترکیه، سعودي عربستان او بریتانیا مهم رول لوبولای شي او زیاته یې کړه چې د سیمې په کچه هندوستان هم باید په پام کې ونیول شي.

د ISI مشر احمد شجاع پاشا په افغانستان کې سوله د پاکستان په ګټه و بلله او هغه یې د خپل هېواد د ثبات لپاره ضروري وبلله، د مالیې وزیر احدي د افغاني سوداګرو د شپږ زره کانتینرونو په باب شکایت وکړ چې د پاکستان په بندرونو کې بند دي، ښاغلي گیلاني د هغو د حل ژمنه وکړه او د دیمرج د معافولو خبره یې وکړه. د ډاکتر اشرف غني احمدزي د دې پوښتنې په ځواب کې چې سولې ته د رسېدو لاره به څرنگه وي د پاکستان د بهرنیو

چارو وزارت معین وویل چې امریکا پخپله له طالبانو سره پټې خبرې کوي. نوموړي هیله ښکاره کړه چې په ستراتیژیکو مسایلو کې د افغانستان، پاکستان او امریکا درې واړو هېوادونو تر منځ وضاحت را منځته شي. غونډه د دواړو لوریو د خوښۍ په فضا کې پای ته ورسېده. په پای کې سید یوسف رضا گیلاني هغه کاغذ چې په پیل کې یې ولوست ولسمشر کرزي ته د خپل هېواد د رسمي سیاست د سند په توګه وسپاره. د هغه کاغذ ارزښت ته په پام او دا چې امریکایان به پرې حساسیت وښيي ولسمشر هغه ما ته وسپاره او ټینګار یې وکړ چې د درېیم کس لاس ته ور نشي. دې کار زموږ په ټیم کې ځینې کسان خپه کړل او پر همدې نسبت له پاکستان سره زما د دوستۍ په تړاو تبلیغات هم پیل شول.

په همدغه ورځ لومړی د فرانسې سفیر او وروسته بیا د امریکا د سفیر مرستیال زما دفتر ته راغلل. د امریکا د سفیر مرستیال را ته وویل چې د دوی هېواد دې ته چمتو دی چې زما له دفتر سره مرسته وکړي. نوموړي زیاته کړه چې پاکستان باید په خپله خاوره کې د ترهګرو پټنځایونه له منځه یوسي. هغه د پاکستان د صدراعظم خبرو ته په اشارې چې څو ساعته وړاندې یې په خبري کنفرانس کې کړې وې وویل چې پاکستانیان د ترهګرۍ خلاف زموږ له مبارزې، د بې پیلوټه الوتکو له بریدونو او د CIA له عملیاتو خوشاله نه دي. نوموړي زیاته کړه چې د افغانستان او پاکستان لپاره د امریکا د ځانګړي استازي ښاغلي ګروسمن د ماموریت اصلي برخه د سولې راوستل او د سیمه ییزو همکاريو پیاوړي کول دي. خو داسې سوله چې رهبري یې د افغانانو په لاس کې وي. نوموړي وویل چې په المان او قطر کې د دوی او طالبانو تر منځ لیدنې شوې دي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۱۱

سبا ته د ملي امنيت شورا غونډه جوړه شوه، ولسمشر له پاکستانيانو سره د خبرو د جريان راپور غونډې ته واوراوه، د غونډې په دوهمه برخه کې چې د ناټو له بهرنيانو سره يې دوام و موند د امريکا سفير د هغه هېواد د کانگرس د رييس او نورو غړيو د سفر خبر ورکړ.

کابل ته د پاکستان د صدراعظم او ورسره پلاوي له هيلې پاروونکي سفره دوې ورځې وروسته، د ملي دفاع وزارت د ودانۍ دننه په هغه دهليز کې چې د وزير او لوی درستيز دفترونه پکې وو د يوه ځانمرگي بريدگر لخوا لويه چاودنه وشوه. دغه چاودنه د افغان حکومت پر حيثيت لوی گوزار ؤ. ټولو د شرم احساس کاوه ځکه چې د افغانستان د دفاعي ځواکونو زړه په نښه شوی ؤ. له پېښې څو ساعته وروسته لوی درستيز شېر محمد کريمي د ولسمشر دفتر ته راغی او له عسکري رسم تعظيم وروسته يې وويل: «خدای تعالی رحم وکړ چې زه وژغورل شوم ځکه چې چاودنه زما دفتر ته نژدې وه» دې پېښې ولسمشر ډېر نا آرامه کړی ؤ، بيا بيا يې د سمدستي پلټنو او پايلو غوښتنه کوله.

د ملي دفاع وزير او د ملي امنيت لوی رييس د اپرېل پر ۲۴ مه د ملي امنيت شورا غونډې ته د خپلو پلټنو راپور وړاندې کړ. دوی وويل چې ځانمرگی بريدگر ځوان د پکتیکا ولايت اصلي اوسېدونکی او له لندن نه کابل ته راغلی ؤ. د راپور پر اساس، دغه ځوان د بريد پر مهال کاوبای پطلون اغوستی ؤ او ږيره يې خړيلې وه. هغه اکوړه خټک ته هم تللی ؤ او له کورنۍ سره يې لږ اړيکې درلودې. دوی وويل چې نوموړی د سهار په شپږ نيمو بجو د وزارت ودانۍ ته ننوتلی ؤ، ولسمشر وويل چې دغه راپور د ده د قناعت وړ نه دی.

کابل ته د امریکایي چارواکیو د پرلپسې سفرونو په لړ کې د پارلماني پلاوي پر سفر سربېره لوی درستیز مایک مولن او د امریکا ځانګړي استازي مارک ګروسمن هم ځانونه کابل ته را ورسول.

جنرال مولن په هغه ناسته کې چې له ولسمشر کرزي سره یې د اپریل په ۲۱ مه درلوده د انتقال د پروسې او د شپنیو عملیاتو پر سر تر بحث وروسته له جنرال کیاني سره د لیدو کیسه وکړه، نوموړي د خپلو خبرو په یوه برخه کې وویل: «تاسو باید و پوهیږئ چې چین ډېره مرسته نشي درسره کولای».

د امریکا ځانګړی استازی مارک ګروسمن پخوا تر دې چې اسلام اباد ته لاړ شي او د جاوېد لودین او سلمان بشیر سره د بهرنیو چارو وزارت د معینانو په درې اړخیزه ناسته کې ګډون وکړي. د اپریل په (۳۰) مه یې په کابل کې له ولسمشر سره ولیدل. د خبرو اچنډ یې د سولې پروسه او د ستراتیژیکې ملګرتیا تړون ؤ. نوموړي په پیل کې ولسمشر ته د پاکستان د بهرنیو چارو وزارت د معین د سفر یادونه وکړه، چې ګواکي هغه له دې نه انکار کاوه چې د دوی صدراعظم افغانستان ته د سفر پر مهال چین ته د دواړو هېوادونو د مخې اړولو خبره کړې ده. نوموړي وویل چې څو ورځې وروسته به د طالبانو له استازي طیب آغا سره وګوري. د هغه کنفرانس په اړه چې په پام کې وه په بن کې جوړ شي ښاغلي ګروسمن وویل: «دا غوره ده چې تاسو د سیمې له هېوادونو سره د افغانستان د ثبات په باب په داسې حال کې توافق ته ورسېږئ چې له طالبانو سره مو هم خبرې کړې وي او بیا ټول د بن په کنفرانس کې را ټول شو». نوموړي ژمنه وکړه چې پاکستانیانو ته به ووايي چې که لازمه وي چې طالبانو ته نمایندګي په نظر کې ونیول شي نو غوره به دا وي چې د افغانستان د ولسمشر د غوښتنې سره سم یې دفتر په افغانستان کې وي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤١٣

دا هغه مهال ؤ چې له طالبانو سره د امريکايانو اړيکې علني شوې وې او د هغوی لپاره په يوه بهرني هېواد کې د دفتر د پرانيستلو خبرې مطرح شوې وې. ولسمشر چې دوې ورځې مخکې په افغانستان کې د روسيې له ځانگړي استازي ضمير کابلوف څخه د امريکا او افغانستان تر منځ د ستراتيژيکو اړيکو د تړون د لاسليک په باب د خپل هېواد د اندېښنې خبرې اورېدلې وې مارک گروسمن ته يې وويل: «موږ له پاکستان سره ډېر مخالفتونه لرو، خو د دوی له همکارۍ پرته سوله ناشونې ده (...). همدارنگه له تاسو سره هم سوله او ستراتيژيکه ملگرتيا سره تړاو لري. په داسې صورت کې چې موږ له تاسو سره ستراتيژيکه ملگرتيا ولرو د نورو دښمني او مخالفت به اخلو، ځکه خو له سولې پرته، ستراتيژيک تړون له تاسو سره موږ ته ممکن نه دی». ولسمشر د پاکستان د دريځ بدلون او په افغانستان کې د سولې په راوستلو کې د هغه هېواد د همکارۍ په باب هيله مندي له ټولو اړخونو سره د هندوستان په شمول چې د هغه هېواد صدراعظم د مې په مياشت کې کابل ته سفر درلود شريکه کړه.

د پاکستان د بهرنيو چارو د وزارت معين سلمان بشير د مې په ٢٣ مه له ولسمشر کرزي سره د ليدنې پر مهال د خپل صدراعظم پيغام هغه ته ورساوه چې له افغانستان سره د همکارۍ ځواکمنه اراده لري. ښاغلي گيلاني ولسمشر ته بلنه ورکړې وه چې اسلام اباد ته سفر وکړي. همدغه مهال سلمان بشير د خپلو خبرو په لړ کې وويل: «د پاکستان صدراعظم هغه څه چې وروسته له چين سره د خاصو اړيکو تعبير ترې وشو نه وو وييلي، بلکې د امريکا د سياست د وضاحت غوښتونکي ؤ».

د سلمان بشير اشاره د ولسمشر کرزي خبرو ته وه چې بيا بيا به يې د يوسف رضا گيلاني د وړانديز يادونه کوله چې افغانستان او پاکستان د چين لوري

ته مخه واړوي. پخوا تر دې چې پاکستان ته سفر وکړو هم ولسمشر اوباما او هم مارک گروسمن له ولسمشر کرزي سره د ویډیو کنفرانس له لارې خبرې وکړې. د اوباما خبرې د سولې په تړاو د ده په غوښتنه یوازې له ولسمشر کرزي سره د نورو له حضور پرته وې. مارک گروسمن پر پاکستان د فشار په راوړلو ټینګار کاوه ویل یې چې اسلام اباد باید د حقاني شبکې پر خلاف عملي اقدامات وکړي. نوموړي په رسنیو کې د امریکا او طالبانو تر منځ د اړیکو د افشا د یادونې په لړ کې هیله وکړه چې تر دې وروسته محرم وسائل شي.

په هغه سفر کې چې د جون په لسمه مو اسلام اباد ته درلود د حکومت پر غړیو سربېره د سولې عالي شورا رییس استاد برهان الدین رباني هم ؤ. استاد رباني په هغه لیږنه کې چې له دواړو اړخونو د گوتو په شمار کسان پکې شامل وو له پاکستانیانو و غوښتل چې د سولې په را وستلو کې او له طالبانو سره د مخامخ خبرو لپاره د زمينې په برابرولو کې بېره وکړي. ولسمشر کرزي له معمول سره سم د طالبانو د یوه مشر ملا عبدالغني برادر پر خوشي کولو ټینګار کړی و چې له پاکستانیانو سره بندي ؤ. پاکستانیانو ژمنه کړې وه چې له افغان دولت او سولې له عالي شورا سره نېغ په نېغه د سولې د خبرو موضوع به د سولې له پلوي طالبانو او ملا برادر سره شریکه کړي. احمد شجاع پاشا د ISI مشر دا یادونه هم کړې وه چې ملا برادر د CIA د راپور پر اساس د گډو عملیاتو په ترڅ کې نیول شوی دی. ملا عبدالغني برادر تر هغه وروسته په کراچۍ کې نیول شوی چې د سولې د را وستلو لپاره یې له حامد کرزي سره اړیکې ټینګې کړې وې.

د دواړو هېوادونو د پلاویو تر منځ په خبرو کې د پاکستان د کورنیو چارو وزیر رحمان ملک په کونړ کې د ملا فضل الله د شتون او د افغانستان په

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۱۵

خاوره کې د پاکستانی ټپي طالبانو له درملنې شکایت وکړ، ولسمشر کرزي د نوموړي ادعا رد نه کړه خو پر دې يې ټينگار وکړ چې د را منځته شوي تېت وضعیت د له منځه وړو لپاره بايد په گډه کار وشي او په پای کې يې وويل: «په پښتو کې متل دی چې وايي: مه کوه په چا چې و به شي په تا» په دې ډول يې د دې وضعیت پرېه پر پاکستانی لوري وړ واچوله.

د دفاع وزارت د پېښې په څېر ځانمرغي بریدونه، د کونړ او ننگرهار پر يو شمېر سيمو د درنې توپخانې او توغندیو ډزې هغه مسالې وې چې د کابل په سياسي او رسنيزو کړيو کې يې د پاکستان پر خلاف تبليغاتو ته زمينه برابره. امريکايي چارواکيو هم په خپل نوبت د حقاني شبکې پر خلاف د پاکستان د عملي اقداماتو پر اړتيا ټينگار کاوه او ويل يې چې پاکستان يې مشران ووژني او يا يې لږ تر لږه بنديان کړي. پر همدې اساس ولسمشر سلمان بشير ته چې کابل ته راغلی ؤ په جدي لهجه وويل چې پر کونړ ډزې بندي کړئ او له طالبانو سره د مخامخ خبرو زمينه برابره کړئ. ولسمشر اندېښنه درلوده چې دغه را منځته شوي ټول جريانات به د افغانستان او پاکستان اړيکو ته زيان ورسوي. بل لوري ته پاکستانيانو هم په کونړ کې د ملا فضل الله او د هغه د وسله والو کسانو له شتون نه شکایت کاوه. سلمان بشير په همدې ليدنه کې وويل چې له دوو کلونو را هيسې زموږ حکومت په کونړ کې امريکايانو ته د پاکستان ضد جنگياليو يادونه کوي خو هغوی په دې برخه کې هېڅ عملي اقدام نه کوي. نوموړي يادې سيمې ته د شکمنو هليکوپټرو د تگ را تگ خبره هم وکړه.

د اگست پر ۲۱ مه سناتور «کارل لوين» له ولسمشر سره په ليدنه کې له نوموړي وپوښتل چې افغان ولس پر کونړ د پاکستانی توپخانې او توغندیو بریدونو په غبرگون کې ولې ورته ځواب نه ورکوي؟ ولسمشر يې په ځواب

کې وویل افغانستان پر هغو وسلو چې په لاس کې یې لري د پاکستان د پوځ مرکزونه نشي ویشتلای، په داسې حال کې چې په نژدې سیمو کې یانې ډېورند کړنې ته نژدې «زموږ خلک ژوند کوي، که تاسو له موږ سره مرسته وکړئ چې د دوی پر زړه د گوزار لاسرسی پیدا کړو له ورته عمل نه به ډډه ونه کړو».

د ولسمشر یوه همېشني غوښتنه چې له پاکستان یې کوله دا وه چې د دوی صدراعظم اعلامیه ورکړي او له طالبانو وغواړي چې د افغانستان د سولې په پروسه کې ور شامل شي. هغو پېښو چې یو پر بل پسې راغلې د سولې پروسه ډېره پېچلې کړه، له دې جملې څخه پر استاد برهان الدین رباني او احمد ولي کرزي وژونکي بریدونه د ځانگړي اهمیت لرونکي وو. د سولې د هڅو په بهیر کې، یوه ورځ له غرمې وروسته چې زه معمولاً د خپل کار په دفتر کې وم د ولسي جرگې وکیلې مېرمن هما سلطاني په تېلفوني اړیکه را ته وویل چې غواړي په عاجله توگه له ولسمشر سره وگوري، ځکه چې مهم پیغام ورته لري. په ځواب کې مې ورته وویل چې هر پیغام وي ما ته یې ووايه، خو نوموړې له ولسمشر سره په لیدو ټینگار کاوه وې ویل چې غواړي پخپله پیغام ولسمشر ته ورسوي. له ډېر ټینگار وروسته ولسمشر وخت ورسره و ټاکه. مېرمن سلطاني له یوه بل تن سره چې «حاجي عبدالصير» د کندز اوسېدونکی یې معرفي کړ یو ځای له ولسمشر سره ځانگړی مجلس وکړ. له یو ساعت تېریدو وروسته ولسمشر زه او انجنیر ابراهیم سپین زاده خپل دفتر ته ور وغوښتو او د هغو دوو تنو په مخ کې یې موضوع را ته وویله. هغو دوو تنو ویلي وو چې ملا عمر د طالبانو مشر کابل ته نژدې را غلی دی او غواړي د سولې له بهیر سره یو ځای شي. د دوی په وینا په داسې صورت کې چې ولسمشر د یوه مطبوعاتي کنفرانس له لارې له نوموړي سره د خبرو

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤١٧

اترو چمتو والی اعلان کړي او په ارگ کې د هغه هر کلی وکړي، نو د طالبانو مشر به را و وزي او د سولې له بهیر سره به ملگری شي.

ولسمشر په دې مساله کې زما او سپین زاده نظر وغوښت، موږ دواړو د دغو څرگندونو په رښتیا والي شک وښود. د مېرمن سلطاني او حاجي بصیر اړیکې ورځ تر بلې زیاتېدې، هغوی څو ځله له ولسمشر سره نورې لیدنې هم وکړې او گواښ یې کاوه چې ولسمشر د (طالبانو د مشر) وړاندیز ته د ځواب نه ورکولو په سبب د جگړې او وینې تویوني د دوام سبب دی او تاریخي مسوولیت به یې پر اوږه وي. بالاخره موږ پرېکړه وکړه چې له هغوی وغواړو چې پر هغه کاغذ چې موږ یې ور سپارو د ملا عمر اخوند لاسلیک را وړي. هغوی ومنله، ما د ریاست دفتر ځانگړې پاڼه ور وسپارله. څو ورځې وروسته یې څو کرښې چې گواکي د طالبانو د مشر له لوري لیکل شوې دي راوړې. موږ مولوي وکیل احمد متوکل چې په پیل کې د ملا عمر د دفتر مسوول او وروسته د بهرنیو چارو وزیر ؤ ارگ ته را وغوښت. د لیکنې متن مو پټ کړ او لاسلیک مو وړ وښود ترې و مو پوښتل چې آیا دغه لاسلیک د طالبانو د مشر دی؟ د نوموړي ځواب منفي ؤ. تر هغه وروسته پر دې باوري شوو چې هغه څه چې هما سلطاني او حاجي عبدالبصیر یې کیسه کوي رښتیا نه دي او له هغوی مو معذرت و غوښت. مېرمن سلطاني په دې جریان کې له بېلا بېلو لارو ما ته گواښونکي پیغامونه را واستول، داسې پیغامونه چې گواکي د طالبانو له لوري دي چې زه یې په مخ کې خنډ یم او ولسمشر ته غلطې مشورې ورکوم.

نوموړې زموږ له لوري د رد ځواب تر اورېدو وروسته مساله په رسنیو او پارلمان کې مطرح کړه، تر دې چې ادعا یې وکړه چې ملا محمد عمر مجاهد د دې په کور کې اوسېږي او د ولسمشر د ځواب انتظار کوي.

همدغه مهال موږ ته داسې راپورنه را ورسېدل چې امریکایان د هېواد په شمال کې سخت فعال دي له بانفوذه کسانو او پخوانیو جهادي قوماندانانو سره د فدرالېزم او پارلماني نظام مسالې مطرح کوي. همدارنگه غریبانو موږ ته وړاندیز کړی ؤ چې د بن په کنفرانس کې چې باید د دسمبر په میاشت کې جوړ شوی وای د طالبانو او ډاکټر عبدالله مستقل حضور ومنو. هغوی له ځینو کسانو سره په خصوصي ناستو کې طالبانو ته د ځینو عدلي او قضایي ادارو د سپارلو خبره کړې وه چې باید د بن په کنفرانس کې پر هغو پرېکړه شوې وای.

امریکا او انگلیسانو له بېلا بېلو لارو هڅې کولې چې ولسمشر د سولې د پروسې په تېره د بیا ادغام د پروسې د بریا په باب د رسنیو په مخکې خبرې وکړي په داسې حال کې چې موږ د سر په سترگو لیدل چې په دې برخه کې عملاً هېڅ گام نه ؤ اخیستل شوی. د جنرال الن مرستیال څو ځلې زما دفتر ته راغی له ما نه یې هیله وکړه چې ولسمشر وهڅوم تر څو کندهار ته لاړ شي او د بیا ادغام د پروسې بریا اعلان کړي. د امریکایي ځواکونو قوماندان پخپله له ولسمشر نه همدغه غوښتنه وکړه، په داسې حال کې چې ولسمشر کندهار ته لاړ، خو د بیا ادغام د پروسې د بریا د اعلان لپاره نه، بلکې خاورو ته د خپل ورور د جنازې سپارلو ته چې پرې یې طالبانو پر غاړه اخیستې وه. د سپتمبر په میاشت کې هر کال د ملگرو ملتونو عمومي غونډه د دغه سازمان په مقر کې جوړېږي. ولسمشر تیاری نیوه چې پخپله په دې غونډه کې گډون وکړي. امریکایانو وړاندیز کړی ؤ چې دغه مهال له ولسمشر اوباما سره ځانگړې ناسته هم وشي.

امریکا ته له سفر نه یوه ورځ وړاندې د ملي امنیت د شورا د غونډې په دوهمه برخه کې یو شمېر بهرنیو مسوولینو هم گډون درلود. جنرال الن له

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤١٩

ولسمشر وغوښتل په هغه وينا کې چې د ملگرو ملتونو په عمومي غونډه کې يې اوروې د سولې او بيا ادغام د پروسې پر اغېزمنتوب او بريا دې ټينگار وکړي.

د سپتمبر پر ١٩ مه سهار چې يوه لمړينه ورځ وه د کابل د هوايي ډگر له پوځي برخې نه مو د امريکا د دولت په (٢ Air force) (د امريکا د مرستيال ولسمشر ځانگړې الوتکه) کې د نيويارک په لور سفر پيل شو. د امريکا متحده ايالاتو سفير هم په دې سفر کې له موږ سره ملگری ؤ. له څو ساعته سفر وروسته الوتکه د بخارست په هوايي ډگر کې د تېلو د اخيستلو لپاره کيناستله. اجازه را کړل شوه چې له الوتکې ښکته شو او په آزاده فضا کې قدم ووهو. د لارې په اوږدو کې مو په ځانگړي اطاق کې د ولسمشر پر وينا کار کړی ؤ. بله ناسته مو د ايرلنډ په باراني فضا کې وه.

نيويارک ته له رسېدو سره سم په انترکانټيننټال هوټل کې ځای پر ځای شوو. هغه کسان چې زموږ د پلاوي غړي وو او په عمومي اسامبله کې يې لومړی ځل گډون کاوه بايد د ملل متحد ودانۍ ته ور غلي وای او له نومليکني وروسته يې خپل ځانگړي کارټونه ترلاسه کړي وای. ځکه زه په نيويارک کې زموږ د نمايندگۍ د مامورينو او د ولسمشرۍ د تشريفاتو د څانگې د همکارانو په ملتيا هلته لارم او خپل کارت مې ترلاسه کړ. بايد په بېره مې ځان هوټل ته رسولی وای ځکه چې ځانگړی استازی مارک گروسمن او د امريکا سفير د ولسمشر ليدو ته را تلل. هوټل ته نژدې زموږ يوه همکار ته د تيلفون زنگ راغی د استاد رباني د شهادت او د محمد معصوم ستانکزي د ټپي کېدو خبر يې ورکړ. ډېر جټکه ورکونکی خبر ؤ او افغانستان يې يوې نا معلومې راتلونکې ته بڼه. استاد رباني يې ماښام مهال په خپل کور کې د ځانمرگي بريد هدف گرځولی ؤ.

هغه غبریز پیغام څو ورځې وړاندې ولسمشر ته اورول شوی ؤ چې د طالبانو یوه مشر ته منسوب ؤ او د ښاغلي ستانکزي په واسطه یې له استاد رباني سره اړیکه نیولې وه. ځانمرګي بریدګر د همدغو اړیکو په دوام د دارالانشا د رییس په واسطه د استاد رباني کور ته را وستل شوی ؤ چې له هغه سره وګوري، خو هغه د خبرو پر ځای خپل چاودېدونکي مواد چې په خولۍ کې یې ځای پر ځای کړي وو منفجر کوي او د سولې عالي شورا رییس په شهادت رسوي.

د دې خبر له رسېدو سره ولسمشر تصمیم چې خپل سفر لنډ کړي او د ملګرو ملتونو په عمومي غونډه کې ګډون ونه کړي. د بهرنیو چارو له وزیر زلمي رسول نه یې وغوښتل چې د افغانستان په استازیتوب وینا وکړي. ځانګړی استازی او د امریکا سفير له وعدې سره سم د ولسمشر د اوسېدو ځای ته راغلل. په غمجنه فضا کې لیده کاته وشول. امریکایان زموږ له دې پرېکړې خبر شول چې سفر لنډوو. له ولسمشر اوباما سره ملاقات چې په پام کې وه د سېتمبر پر ۲۱ مه ترسره شي یوه ورځ یې را وړاندې کړ. د سېتمبر پر ۲۰ مه سهار پلي هغه هوټل ته چې اوباما موږ ته انتظار و، ورغلو چې له هغه سره وګورو.

ولسمشر اوباما افغاني لوري ته د رامنځته شوې پېښې په اړه تسلیت ووايه او زیاته یې کړه چې د استاد رباني په له لاسه ورکولو سره چې کومه تشه را منځته شوه ډکول یې ګران دي. ولسمشر کرزي له خپګانه په ډک غږ خپلې خبرې پیل کړې او یو ځل بیا یې له بارک اوباما نه وغوښتل چې دوی دې د پاکستان په اړه وضاحت ورکړي او په هغه هېواد کې دې د ترهګرو د پټنځایونو مساله جدي ونیسي. اوباما له معمول سره سم په دې برخه کې تودې ژمنې وکړې. نوموړي د افغانستان د جګپوړیو شخصیتونو د فزیکي

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۲۱

ساتنې په برخه کې د حامد کرزي د غوښتنې په ځواب کې چمتووالی وښود. سره له دې چې اوباما د انتقال د پروسې په باب پوښتنې وکړې خو د نوموړي د خوښې موضوع هماغه د ستراتيژیکي همکارۍ د تړون او د دواړو هېوادونو له لوري د هغو د لاسلیک مساله وه.

د افغانستان ولسمشر یو ځل بیا د شپږو عملیاتو او د دوی د کورونو د تلاشی په بهیر کې د خلکو د حقونو له نقض نه یادونه وکړه وې ویل: «زه سیاسي لوبغاړی نه یم، زه معنوي اصول لرم (...)» ښاغلي اوباما د پاکستان له چلن د شکایت په ترڅ کې د سولې په بهیر کې د هڅو د دوام خبره وکړه وې ویل چې مېرمن کلېنتن به هغه هېواد ته واستوي. هېلري کلېنتن دې ته په اشارې چې پاکستان یو خپلواک هېواد دی له ولسمشر کرزي یې وغوښتل چې په گوته کړي چې له پاکستان سره څه ډول چلن وشي او له هغو څه وغوښتل شي.

په بېرته راستنېدو کې امریکایانو وویل چې د دوی ځانگړې الوتکه کولای شي یوازې تر المان پورې موږ ورسوي ځکه چې د پیلوټانو ستوماني یې نه ده رفع شوې، په دې ډول موږ له المان نه تر کابل په امریکا په پوځي الوتکه کې داسې سفر وکړ چې د ټولو په څېرو د ستوماني او پرېشاني سیوري پراته وو.

مانېام کابل ته را ورسېدو او له هوایي ډگره ښخ د سردار محمد داوود خان څلور سوه بستریز روغتون ته د استاد رباني د جنازې د لیدو لپاره لاړو. سبا ته مو له بوختیاوو او اندېښنو ډکه ورځ په مخکې وه.

نیویارک ته زموږ له سفره څو ورځې وړاندې ولسمشر د سولې عالي شورا مشر خپل دفتر ته را وغوښت او د پاکستانیانو پیغام یې ورسره شریک کړ. په دې لیدنه کې ولسمشر، استاد رباني او ما حضور درلود. ولسمشر استاد ته

وویل: «د پاکستان سفیر د سولې په پروسه کې د پرمختګ او ملا عبدالغني برادر سره د لیدو لپاره له موږ څخه هیله کړې چې یو څوک ور معرفي کړو ستاسو په نظر باید څوک ولاړ شي؟ استاد رباني دوه تنه معرفي کړل چې له هغو څخه یو «واحدیار» ؤ، هغه ټینګار وکړ چې واحدیار د سولې په عالي شورا کې د ده د اعتماد وړ کس دی. خو دا دی د استاد رباني د وژلو په پېښه کې هم واحدیار تر بدګوماني لاندې راغلی ؤ او هم یو بل تن د «حمید الله» په نوم.

په داسې فضا کې چې د سولې دښمنانو دغه پروسه د پښتنو د اتحاد او یووالي پروسه بلله او امریکایانو او انګلیسانو په منظم ډول زموږ د ملي یووالي د کمزوري کولو هڅې کولې د استاد رباني له لاسه ورکول هغه هم د طالبانو له لوري هېواد ته لوی خطرونه متوجه کړي وو. پېژندل شوې خبرې چې ځانونه یې اپوزېسیون بلل له دې پېښې د ګټې پورته کولو لپاره راووتل او د استاد رباني په جنازه کې یې ګرېوانونه شلول او نارې یې وهلې. هغو کسانو چې د استاد رباني زړه ترې خوښ نه ؤ اوس یې ځانونه تر ټولو هغه ته نژدې بلل او د هغه د وینو د کسات شعارونه یې ورکول.

ولسمشر ډېر په چټکۍ په کابینې کې تصویب کړه چې د استاد رباني جنازه په وزیر اکبر خان غونډۍ کې خاورو ته وسپارل شي. خو کومه فضا چې د جنازې د ښخولو په مراسمو کې جوړه شوه هغه یې په مراسمو کې ګډون و نکړای شو.

هم د استاد رباني کورنۍ او هم د ولسمشر مرستیال مارشال محمد قسیم فهیم له هغه غبرګونونو سره موافق نه وو چې یو شمېر کسانو د غمرازی او ماتم په دود څرګندول. د نوموړي کورنۍ د وضعې په آرامولو کې مهم رول ولوباوه.

له استاد رباني وروسته د سولې برخلیک او د سولې عالي شورا وضعه

که څه هم د احمد ولي کرزي او استاد رباني د ترور پېښو د سولې پر لاره په تلو کې د حامد کرزي اراده کمزورې نه کړه او نوموړي آن د خپل ورور د قبر پر سر طالبانو ته د وروڼو خطاب وکړ او سولې ته يې را وبلل خو د هېواد دننه يې د نوموړي په مخه کې ستونزې جوړې کړې.

لوی درستيز جنرال مک مولن او جيمز متيس د سپتمبر پر ۲۵ مه کابل ته راغلل او له ولسمشر سره يې په گلخانې ماڼۍ کې وکتل. ولسمشر يو ځل بيا د پاکستان او د هغو کړو وړو په تړاو چې هغه هېواد تر سره کول د امريکا د سياست د وضاحت او روښانتيا غوښتنه وکړه. د ولسمشر همېشني شکايت دا ؤ چې امريکا د ترهگرۍ له ملاتړي چې پاکستان دی او د ترهگرۍ له قرباني سره چې افغانستان دی يو ډول دوستانه اړيکې غوره کړي دي. نوموړي تل د شوروي اتحاد مثال يا دا وه چې تر پايه له نه او نو پرته د کابل د حکومت ملاتړی پاتې شو او هېڅکله يې له مجاهدينو سره پټې اړيکې نه درلودې او پاکستان يې خپل مخالف هېواد باله. ولسمشر له امريکا نه د افغان شخصيتونو د امنيت د ساتنې غوښتنه وکړه او د استاد رباني له لاسه ورکول يې داسې ضايعه وبلله چې سترگې نشي پرې پټېدای، او هغو دوو بريدونو ته يې چې پر ما ترسره شوي وو اشاره وکړه.

د استاد رباني له ترور وروسته دوې پوښتنې چې بايد عاجل ځواب ورته موندل شوی وای مطرح شوې؛ يوه د سولې د عالي شورا رييس په توگه د استاد رباني ځايناستی او دوهم دا چې د سولې هڅې په کوم ډول او کومه لاره دوام وکړي؟ ولسمشر پوهېده چې د سولې مخالفين چې بهرنی ملاتړ يې هم درلود دغه فرصت غنيمت بولي او د جگړې د لا توندېدو او د دښمنۍ او کرکې د لمبو د لا پراخېدو هڅه به وکړي.

د سپتمبر پر ۲۸ مه په ارگ کې غونډه جوړه شوه چې په هغو کې د ولسمشرۍ مرستیالانو، حضرت صبغت الله مجددي، پیر گیلاني، استاد سیاف، محمد اسماعیل خان، حاجي دین محمد، عبدالروف ابراهیمي، فضل الهادي مسلمیار، عبدالهادي ارغندیوال، مولوي قیام الدین کشاف، نعمت الله شهراني، ذبیح الله مجددي، حاجي محمد محقق، هدایت امین ارسلا او نورو هغو کسانو چې تل په دغسې غونډو کې شریک وو لکه د ملي امنیت سلاکار، د دفتر رییس، د چارو د ادارې رییس، د ولسمشرۍ د مقام ویاند ګاونډی درلود. ولسمشر په لنډ ډول خپلې خبرې داسې پیل کړې: «غواړم له تاسو مشرانو سره سلا وکړم چې د سولې په برخه کې د استاد له شهادت وروسته څه وکړم؟ له امریکا، اروپایي اتحادیې، بریتانیا او هند سره د ستراتیژیکو تړونونو په باب هم مشوره درسره کوم (...)

حضرت صاحب خبرې پیل کړې او د ولسمشر په ملامتولو یې وویل: «تاسو دلته پر یوه څه توافق کوئ خو (پر هغو) عمل نه کوئ». استاد سیاف د سولې په طریقه کې د بدلون راوستلو غوښتونکي ؤ او له ولسمشر یې غوښتل چې تر دې وروسته طالبانو ته وروڼه مه وایه. استاد شهراني وویل چې نیمایي د سولې عالي شورا د بهرنیانو لپاره کار کوي. دغه شورا باید ږنگه شي او بله نوې شورا دې جوړه شي.

ولسمشر د استاد سیاف د دې پوښتنې په ځواب کې چې ویلي یې وو «له چا سره باید سوله وکړو؟» وویل چې: «دا مهمه پوښتنه ده، آیا تر دې وروسته و نه وایو چې موږ له پاکستان سره ستونزه لرو، زه له امریکا نه نهیلی شوم او په همدې دلیل مې د جګړې د پای ته رسولو لپاره مخه پاکستان ته واړوله» نوموړي کیسه وکړه چې امریکایان اوس پر دې اعتراف کوي معتصم آغا جان چې یو وخت په دوبي کې دوی ورسره خبرې وکړې وروسته پاکستان

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٢٥

ته ستون شو په کراچۍ کې يې پرې ډزې وکړې، اوس يې غوښتي چې له پاکستانه يې و باسو. محمد اسماعيل خان وويل چې له لومړۍ ورځې د سولې عالي شورا له ترکيب سره مخالف ؤ ځکه چې د طالبانو شمېر په هغو کې زيات ؤ. ښاغلي ارسلا، ابراهيمي، مسلميار، ... ټول د سولې پروسې د چلن د بدلون غوښتونکي شول.

ولسمشر د دې ترڅنگ چې له ټولو يې وغوښتل چې سره يو او متحد شي وې ويل چې له امريکا سره په مقابله کې يوازې ؤ آن چې مرستيال يې ورسره ملگرتيا ونه کړه (اشاره احمد ضيا مسعود ته)، ډاکتر عبدالله عبدالله د ملکي مرگ ژوبلې په مساله کې له خلکو څخه د دفاع پر ځای د هغوی پر خلاف دريځ نيولی دی، او دا چې خصوصي تلویزيونونه د يو لړ مسايلو په مطرح کولو سره ملي يووالی تخریبوي. د خبرو پايله يې دا وه چې د سولې پروسې ته د پخوا په څېر دوام ورکړو خو سولې ته د رسېدو په طريقه کې بايد بدلون راشي.

په همدې ورځ مو چې له جنرال الن او د امريکا له سفير راین کراکر سره د ولسمشر د کار په دفتر کې کومه غونډه درلوده، ولسمشر د سياسي مشرانو نظريات چې تر غرمې مخکې غونډه کې يې اورېدلي وو دوی ته واورول، جنرال الن په ځواب کې وويل چې يوه ورځ مخکې يې د پاکستان له لوی درستيز سره تيلفوني خبرې کړې چې د ترهگرۍ مخه ونيسي، سفير کراکر وويل چې له جنرال دوستم، محمد يونس قانوني، عطا محمد نور او ډاکتر عبدالله سره يې ليدلي دي او هغوی ته يې ويلي چې آرام اوسي.

په دې ډول د استاد رباني وژل کېدو هغه ټولې نيکې هيلې له منځه يوړې چې د اپرېل په مياشت کې د پاکستان د صدراعظم له سفر سره د اسلام اباد او کابل تر منځ د نويو اړيکو د دروازې پرانيستل کېدو په تړاو را پيدا شوې

وې. سره له دې چې په نيويارک کې د ولسمشر په لومړني غبرگون کې په دې پېښه کې د امريکا د لاس درلودو شک ښکارېدو او زه هم پر همدې باور وم، خو څنگه کېدای شول چې پاکستان بې گناه وگڼل شي؟

د استاد رباني د وژل کېدو له پېښې وروسته پاکستان ډېره هڅه وکړه چې دا ثابته کړي چې په دې پېښه کې لاس نه لري. د پاکستان صدراعظم وغوښتل چې د خواخوږۍ او تسليت لپاره کابل ته راشي. د بهرنيو چارو وزارت وياند بېله دې چې ولسمشرۍ مانۍ په جريان کې وي د يوې مرکې په ترڅ کې يې د افغان دولت لخوا د نوموړي د نه منل کېدو خبره وکړه. حامد کرزي چې امريکا او پاکستان دواړه په دې پېښه کې ککړ بلل په دې هڅه کې ؤ چې له اسلام اباد سره اړيکې داسې حد ته و نه رسېږي چې له هغو نه بېرته را گرځېدل ناشوني وي. په همدې دليل پر هغه مرکه ډېر خپه شو د ملي امنيت په غونډه کې يې چې د اکتوبر پر دوهمه وه ملي امنيت شورا او بهرنيو چارو وزارت دواړو ته په خطاب کې وويل چې څوک صلاحيت نه لري چې د دولت د پاليسۍ خلاف خبرې وکړي، نوموړي زياته کړه چې څوک د دولت له سياست سره موافق نه وي استعفا دې ورکړي. د ولسمشر د خبرو په غبرگون کې لومړی شيدا محمد ابدالي د امنيت شورا د دفتر مرستيال د ولسمشر پر سياستونو نيوکې وکړې او تر هغه وروسته ډاکتر سپنتا له ځايه جگ شو، کرسۍ يې په لغته ووهله او وې ويل: «زه له دې سياست سره مخالف يم» او په غوسه له غونډې ووت، خو ښاغلی سپنتا د پخوا په څېر له څو گوتو په شمار ورځو وروسته ولسمشر ته د زلمي هېوادم ل د پرلپسې سپارښتنو او غوښتنو نه وروسته بېرته خپل دفتر ته راغی.

په هغه کاغذ کې چې د پاکستان صدراعظم په گلخانې مانۍ کې د ليدنې پر مهال ولوست ډېر مهم ټکی دا ؤ چې اسلام اباد او کابل بيجېنگ ته مخ

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٢٧

واړوي. دغه خبره د ولسمشر د حيرانتيا سبب شوې وه، نوموړي به له امريکايانو سره په هر ځل ليدو کې له هغو يادونه کوله او په دې ډول يې هغوی تر فشار لاندې را وستل. ولسمشر ما ته دنده وسپارله چې د چين له سفير نه وپوښتم چې آيا د پاکستان دغه وړانديز له چين سره په همغږۍ شوی دی که نه؟ د چين سفير له څو ورځو وروسته د خپل حکومت رسمي ځواب را وړ او ما ته يې ولوست. په هغو کې ويل شوي وو چې د يوسف رضا گيلاني څرگندونې د چين له حکومت سره په مشوره او همغږۍ نه وې. د سولې او د افغانستان او پاکستان تر منځ د اړيکو په برخه کې د امريکا چلن ډېر حيرانوونکی او له تناقضاتو ډک ؤ: کله به چې موږ سولې ته ډېره لېوالتيا وښوده او په هغو کې به مو پرمختگ کاوه، بدې ترهگريزې پېښې به زياتې شوې او له دې سره جوخت به د رسنيو او طالب ضد څېرو د اعتراض غږونه نور هم اوچت شول، خو کله به چې موږ توند چلن غوره کړ امريکايانو به په هره ناسته کې موږ سولې ته بللو. د پاکستان په باب هم همدغه چلن روان ؤ.

د سولې عالي شورا د رييس په توگه د استاد رباني د ځايناستي مساله هم يوه له جنجالي مسالو څخه وه چې بايد په تدبير حل شوې واى. يوه لور ته جهادي مشران لکه پير صاحب او حضرت صاحب د دې مقام د نيولو لېوال وو، بل لوري ته د دې امکان نه ؤ چې جمعيت اسلامي له پامه و غورځول شي ځکه چې رهبر يې له لاسه ور کړى ؤ او را پارېدلي وو. د ولسمشر په پام کې وه چې صلاح الدين رباني د استاد رباني مشر زوى د دې شورا مشر شي، خو د شورا د زياترو غړيو له نظره هغه ډېر ځوان ؤ او د دې شورا د رياست لپاره يې مناسب نه باله. نوموړي پخپله هم د وزارت مقام د سولې عالي شورا تر رياست غوره گانډه. يو ځل امريکايانو ولسمشر ته وړانديز وکړ

چې پخپله د سولې د عالي شورا مشر شي. له بېلا بېلو غونډو وروسته چې خو ځله له جهادي مشرانو، د سولې عالي شورا له غړيو او پخپله له صلاح الدين رباني سره وشوې بالاخره ولسمشر وکولای شول د ټولو توافق په دې برخه کې ترلاسه کړي. په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۲ کال د اپرېل پر ۱۴ مه د ارگ په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه او په هغو کې د سولې عالي شورا غړيو گډون درلود د دې شورا د رييس په توگه د صلاح الدين رباني د ټاکل کېدو پرېکړه پکې وشوه. د غونډې له پيل نه مخکې د جمعيت اسلامي يو شمېر جگپوړيو غړيو له ولسمشر سره په يوه لوی تالار کې وليدل. ولسمشر له هغوی و غوښتل چې بېرته لاړ شي، د هغوی له منځه يوازې استاد سياف او عطا محمد نور پاتې شول او د شورا د رييس د معرفي کېدو په مراسمو کې يې گډون وکړ. تر هغه وروسته چې د صلاح الدين رباني د رياست پر توافق لاسونه اوچت شول مارشال محمد قسيم فهميم د «صلاح الدين جان» د بريالۍ هيله وکړه او عطا محمد نور په هېواد کې د سولې پر اړتيا نسبتاً اوږدې خبرې وکړې وې ويل: «له درې لسيزو راهيسې په افغانستان کې جگړه ده، په سوله کې خیر دی (...).» نوموړي د شورا له غړيو نه مننه وکړه چې د داسې چارياست يې ومانه چې «د عمر او پوهې له اړخه» تر هغوی وړوکی دی. تر دې وروسته يې صلاح الدين رباني له بل اطاق نه د غونډې اطاق ته راوست، هغه هم د سولې پر اړتيا ټينگار وکړ.

د قطر د دفتر د پرانيستلو پېښه

ښايي د امريکايانو اړيکې له طالبانو سره هېڅکله هم غوڅې شوې نه وي، خو د طالبانو د سياسي دفتر د پرانيستلو او د هغو لپاره د قطر د پلازمېنې دوحې غوره کېدل احتمالاً په ۲۰۱۰ کال کې مطرح شول. د امريکايانو او طالبانو تر منځ لومړنۍ اړيکې ظاهراً د جرمني په واسطه ټينگې شوې، نورو

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۲۹

هېوادونو لکه ناروې او سویډن هم په هغو کې ونډه درلوده، په پیل کې د طالبانو د کوربنو په توګه د ډېرو هېوادونو نومونه اخیستل کېدل خو بالاخره قطر انتخاب شو.

په هغه مجلس کې چې په دې تړاو کې له مولوي وکیل احمد متوکل سره درلود نوموړي د قطر د غوره کېدو دلایل داسې وشمېرل: «سعودي عربستان پر طالبانو شرطونه کېښودل چې له القاعده سره خپلې اړیکې وشلوي او دا اعلان وکړي. ترکیه د ناټو غړی دی او متحده عربي امارات په افغانستان کې پوځیان هم لري، له همدې لامله تر ټولو غوره ځای چې د طالبانو د سیاسي دفتر لپاره یې موندلای شو قطر دی». زموږ سفیر په دوحه کې چې وروسته له قطر او امریکا سره د جنجالونو په بهیر کې کابل ته راوغوښتل شو په هغه راپور کې چې زما دفتر ته یې را استولی ؤ د دې انتخاب دوه دلیونه د نورو دلایلو ترڅنګ یو په دغه هېواد کې د العدیل په نامه د امریکایانو تر ټولو لویې پوځي اډې شتون او بل د الجزیرې تلویزیوني شبکې شتون بللی ؤ. د پوځي اډې شتون امریکایانو ته د هر ډول سیاسي مانور لپاره پراخ لاس ورکاوه او د الجزیرې تلویزیون د دوی د راتلونکيو پروګرامونو لپاره تبلیغاتي مهمه وسیله کېدای شوه.

د ۲۰۱۱ کال په وروستیو کې د قطر دفتر پرانیستل ډېر جدي شول. امریکایانو په ډېره لېوالتیا هغو ته پام اړولی ؤ. ولسمشر په دې برخه کې ډېر شکونه درلودل. د نورو جنجالي مسالو په څېر چې پخوا مو له امریکایانو سره درلودلې لکه د ستراتیژیکې ملګرتیا تړون، شپني عملیات، د بهرنيانو لخوا د کورونو تلاشي، د بگرام زندان د امریکا او برېتانيا لخوا د فدرالیزم مطرح کول او د قومي عصیتونو لمسول، دغه مساله هم پرې ورزیاته شوه. په هغه غونډه کې چې د سپتمبر پر ۲۸ مه مو په ارګ کې درلوده او د دولت

جگپوړي ارکان او جهادي او سياسي مشران پکې شريک وو چې د استاد رباني د ترور له پېښې وروسته د سولې په کړنلاره بحث وکړي، د قطر د دفتر په باب منفي نظرونه ورکړای شول. د امريکا ځانگړي استازي مارک گروسمن چې د اکتوبر پر ۸ مه په ارگ کې ملاقات در لود ولسمشر ته يې له طيب آغا سره د خبرو د دوام او د طالبانو لپاره د دفتر د اړتيا په باب يادونه وکړه. نوموړي وويل له طالبانو سره د دوی د بحث له مهمو مسایلو څخه يوه د امريکايي بندي پوځي خوشي کېدل دي. ولسمشر په دې خبرو اترو کې د افغان دولت د استازي پر شتون، پر پاکستان فشار او د ملا برادر خوشي کېدل يا لږ تر لږه د افغان دولت له کوم چارواکي سره د هغه د لېدو په باب ټينگار کاوه، گروسمن د جنرال اشفاق کياني له قوله وويل چې په اسلام اباد کې د افغانستان سفير کولای شي د ISI د يوه استازي په شتون کې له هغه سره وگوري. نوموړي د خپلو خبرو په پای کې ولسمشر ته وويل: «تاسو چې څومره له موږ سره د ستراتيژيک تړون د لاسليک په باب بېره وکړئ په هماغه کچه به پاکستان تر فشار لاندې راشي». دا په داسې حال کې وه چې پاکستان د افغانستان پر ختيځو سيمو ډزې پيل کړې وې او د استاد رباني د ترور په تړاو د افغانستان له لوري د پلټنو د بيا بيا غوښتنو په ځواب کې يې په دې پلمه منفي ځواب را کړ چې گواکي د دوی اساسي قانون د داسې پلټنو اجازه نه ورکوي. د امريکا متحده ايالاتو په دې ټوله پېښه کې نه يوازې دا چې د افغانستان پلوي نه کوله بلکې د ملي امنيت په غونډه کې چې د اکتوبر پر ۱۶ مه جوړه شوې وه جنرال الن د ملي امنيت د عمومي رييس رحمت الله نبيل د دې ادعا په غبرگون کې چې د ډېورنډ کرښې په اوږدو کې د پاکستاني پوځيانو تحركات زيات شوي ډېر غوسه شو او په داسې حال کې چې مخ يې تک سور واوښت له سپکاوي په ډکه لهجه يې پر هغه

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٣١

تور پورې کړ چې ولسمشر ته غلط معلومات ورکوي. له دې سره هممهاله د بن د کنفرانس لپاره چمتووالی نیول کېدو. کله به یې هغه ته دوهم بن وایه. دغه عنوان د ۲۰۰۱ کال د بن کنفرانس په اذهانو کې را تازه کاوه، یانې د یوې لنډ مهالې ادارې جوړېدل او .....

طالبانو ته د سیاسي دفتر د جوړېدو هڅې، د امریکا او جرمني د ځانگړو استازيو وړاندیزونه چې یوه بې په دې کنفرانس کې د اپوزیسیون د مشر په توگه د ډاکټر عبدالله او بل د طالبانو د پلاوي د حضور غوښتنې کولې، د امریکایي چارواکیو له هغو جملې څخه «جوبایلډن» د ولسمشر اوباما د مرستیال څرگندونې چې ویلي یې وو طالبان د امریکا دښمنان نه دي. د اوباما څرگندونې چې له ډیوبډ کامرون سره یې په یوه گډ خبري کنفرانس کې ویلي وو چې په افغانستان کې د سولې لپاره باید د دغه هېواد قومونه خپل اختلافونه پخپلو کې حل کړي، د امریکایانو تحرکات هم له یو شمېر سیاسونو سره د ډانا رورا باکر د غونډو په بڼه او هم د هېواد په شمال کې د کورنۍ خپلواکۍ او فدرالیزم د مطرح کولو په بڼه ... ټول د یوه منظم پلان بنکارندوی وو چې د هغو پر بنسټ افغانستان له یوه کمزوري مرکز سره په ټوټه ټوټه شوې خاوره بدلېدو. د دې وېره وه چې د بن کنفرانس له افغانستانه داسې وطن جوړ کړي. ما له یک تلویزیون سره په مرکه کې وویل چې امریکا او پاکستان له افغانستانه یو په ټوټو وېشلی هېواد جوړوي، نوموړي تلویزیون د هغو دوو هېوادونو لخوا د افغانستان د تجزیې تعبیر ترې واخیست په داسې حال کې چې زما موخه ملوک الطوائفی ته ورته وضعیت ؤ.

د بن کنفرانس چې د ۲۰۱۱ کال د دسمبر په میاشت کې جوړ شو او ما په هغو کې گډون نه درلود د امریکا د بهرنیو چاور وزیرې مېرمن کلېنتن د

طالبانو د پنځو تنو بندیانو په باره کې چې تر دې مهاله په گوانتنامو کې وو او په نظر کې وه چې قطر ته انتقال شي او هلته نظر بند وساتل شي، د طالبانو د مشرانو د سفر خوندي لاره یې، دا بللې وه چې په دې پروسه کې پاکستان ور شامل شي. ولسمشر په دې پروسه کې د افغانستان پر مالکیت ټینګار وکړ او له وړوکي مسوولیت منلو پرته یې پاکستان ته په دې پروسه کې له رول ورکولو سره مخالفت کړی ؤ. دغه موضوع تر دې حده جدي شوه چې د المان د صدراعظم استازی د شپې د ولسمشر لیدو ته ورځي او له هغه نه یې پوښتنه کړې وه چې که په دې مساله کې پر الماني مامورینو شک لري له هغوی سره یې دې شریک کړي.

طالبانو ته د امن سیمو یا Safe Zone په نوم د یو شمېر ولایتونو د سپارلو موضوع به هم وخت په وخت مطرح کېدله چې د کابل له توند غبرګون سره به مخ شوه. ولسمشر په دې برخه کې څو ځله د طالبانو مشرانو ته پیغام واستاوه چې پر دې دسیسه دوکه نه شي او داسې کار ونه کړي چې د هېواد د ټوټه کېدو سبب شي. ما تر پایه پر دې پلان د طالبانو د توافق نښه و نه لیده.

د بن د کنفرانس اصلي موخه څه وه؟ آیا زموږ اندېښنې پر ځای وې او هغه وقایوي اقدامات مو چې مخکې ترسره کړل هغه غونډه یې پرېښودله چې د یوه کمزوري او له ملوک الطوائفی سره لاس او گربوان افغانستان بنسټ کېږدي. او که د بن کنفرانس د نورو کنفرانسونو په څېر ؤ چې بهرنيانو موږ ته جوړول او په بېلابېلو برخو کې یې د بیا رغونې او مرستې ژمنې پکې کېدلې؟ د المان ولسمشر د بن له کنفرانس څخه مخکې کابل ته د سفر پر مهال وویل: «د بن کنفرانس به د افغانستان د سولې لپاره بنسټ شي». زه فکر کوم چې که د ولسمشر شکاک نظر او د نوموړي پرلپسې گواښونه نه وای

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٣٣

او ځينو کسانو د اپوزيسيون او ځينو د طالب په نوم په هغو کې د گډون اجازه ترلاسه کړې وای، بنایي د بن کنفرانس د افغانستان لپار په يوه ناوړه غونډه بدل شوی وای.

د قطر دفتر د طالبانو لپاره يو ادرس کېدای شو چې دوی د پاکستان له منگولو وژغوري خو په هغه له ابهامه ډکه وضعه کې چې د امريکايي چارواکيو څرگندونو او کړو وړو را منځته کړې وه نه پوهېدو چې د هغو پایله به څه ډول شي. د ولسمشر دريځ دا ؤ چې افغانستان په اصولو کې د قطر دفتر د پرانيستلو مخالف نه دی خو شرطونه لري، له هغو څخه يو دا چې يا د دفتر به د سولې د خبرو د پر مخ وړو لپاره يوازې د ادرس په توگه وي او د طالبانو د سفارت بڼه به نه غوره کوي.

په هغو ليدنو کې چې ما په ځانگړې توگه او کله کله د ولسمشر په حضور کې له مولوي عبدالسلام ضعيف او مولوي وکیل احمد متوکل سر درلودې دوی دواړو د ولسمشر له دې دريځ څخه سخته ناخوښي ښکاروله. دوی ويل چې ولسمشر د دې سياست له غوره کولو سره د طالبانو د خپلواک کېدو خنډ شو او پر دې ټينگار چې د گوانتانامو بنديان دې افغانستان ته را ستانه شي، د سولې لپاره را منځته شوی فرصت له منځه وړي. خو ولسمشر د هېواد د يووالي او د دولت د حاکميت اندېښنه درلوده او نه يې غوښتل چې د واک زيات مرکزونه را منځته شي او اتباع يې بهرنيان د بنديانو په څېر له يوه هېواده بل ته يوسي. د يادونې ده چې په دې جريان کې د امريکا ځانگړي استازي څو ځله د طالبانو پيغامونه او آن ليکل شوې اعلاميې ارگ ته موږ ته راوړې چې په هغو کې د افغانستان له حکومت سره له نېغ په نېغه خبرو انکار شوی ؤ. په دې منځ کې د قطر د حکومت رول هم روښانه نه ؤ. امريکايانو ويل چې د قطر حکومت له طالبانو سره د دفتر د پرانيستلو د

څرنګوالي په تړاو تفاهم لیک لاسلیکوي. او بل تفاهم لیک به له امریکا سره لاسلیکوي.

په هغه غونډه کې چې د دسمبر پر ۱۳ مه د جګپوړیو دولتي چارواکیو او سیاسي او جهادي مشرانو په ګډون په ګلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه، ولسمشر د قطر د دفتر په اړه له هغوی نظر وغوښت. سره له دې چې مولوي ارسلا رحمانی غوښتل چې له دې مسالې نه د «بني اسراییلو خوسی» جوړ نه شي او په نرمۍ ورسره چلن وشي، خو زیاترو نورو ګډونوالو غوښتل چې مشخص شرطونه باید پرې کېږدول شي. په دې ډول د غونډې څو تنو دنده واخیسته چې د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون په دفتر کې سره کېښې، د قطر د دفتر د پرانیستلو او کار په باب دې د افغانستان د دولت شرطونه ولیکي. نوموړي ټیم یو سند په لسو مادو کې ترتیب کړ او د دسمبر پر ۱۵ مه یې هغه غونډې ته چې دغه دنده یې ورسپارلې وه وړاندې کړ. شرطونه په لاندې ډول وو:

- ۱- د افغانستان دولت د سولې له پروسې سره توافق لري خو د طالبانو دفتر باید یوازې د سولې د پروسې او د خبرو اترو ترسره کولو لپاره وي.
- ۲- دغه دفتر دې په یوه اسلامي هېواد کې پرانیستل شي.
- ۳- د خبرو اترو سنبالول دې د کوربه هېواد پر غاړه وي.
- ۴- د خبرو اترو له پیلېدو مخکې دې جګړه ختمه او اوربند دې ټینګ شي.
- ۵- تر خبرو وړاندې دې مخالفین له القاعده شبکې سره اړیکې وشلوي.
- ۶- د لسو کلونو لاسته راوړنې دې خوندي وي او تر پوښتنې لاندې به نه راځي.
- ۷- اساسي قانون دې و منل شي.
- ۸- ملي حاکمیت، ځمکنۍ بشپړتیا او ملي یووالی دې خوندي شي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٣٥

٩- د پاکستان دريځ دې په دې برخه کې روښانه شي.

١٠- د طالبانو له لوري دې پېژندل شوي او د اعتبار وړ استازي د خبرو لپاره معرفي شي.

ولسمشر ټينگار کاوه چې يوازې لومړۍ پړاو خبرې دې په کوم بهرني هېواد کې ترسره شي، وروسته دې دا کار په افغانستان کې دننه ترسره شي او افغانان دې پخپلو کې سره خبرې اترې وکړي. مارشال فهم ويل چې تېره شپه له ډاکټر عبدالله، صلاح الدين رباني او نورو سره يو ځای ؤ، هغوی ټولو دا شرط ايښی ؤ چې طالبان دې اعلان وکړي چې د هېواد دننه د «افغانستان اسلامي جمهوريت» سره خبرې کوي. نور نظرونه هم وړاندې شول لکه د سولې په نامه پيل شوې د نورو پروسو د دروازو تړل کېدل. له دې څخه موخه هغه هڅې وې چې د فرانسې، ناروې، جاپان ... هېوادونو پيل کړې وې او د هېواد د يو شمېر شخصيتونو او طالبانو په گډون يې يو شمېر غونډې جوړې کړې وې. د ساري په توگه په فرانسه کې يو شمېر سياستوال له کابل نه لکه محمد يونس قانوني، محمد محقق او د طالبانو له ډلې قاري دين محمد حنيف د آدينه محمد په نوم پر پاسپورت، عبدالسلام ضعيف ... په گډون غونډه جوړه شوې وه.

نژدې په دې ټولو غونډو کې محمد معصوم ستانکزي او انجنير ابراهيم سپين زاده گډون کاوه چې يو د سولې د عالي شورا د دارالانشا رييس ؤ او بل د ملي امنيت شورا د دفتر مرستيال ؤ.

مولوي ضعيف او مولوي متوکل چې د دسمبر په ٢٩ مه زما دفتر ته راغلل چې دا يې واورېدل، دولت د خپلو شرطونو لېست جوړ کړی، ډېر خپه شول. ښاغلي ضعيف وويل: «طالبان د هېواد د ټوټه کېدو پلويان نه دي، هغوی ته پخوا هم دې ته ورته وړانديزونه شوي دي خو هغه يې رد کړي دي. (...)

امريکا غواړي خپلې ستونزې له طالبانو سره حل کړي که ولسمشر وغواړي او که يې و نه غواړي. د اېسټ آباد د پېښې ريښتينې مانا دا ده چې نور لوبه دلته پایته رسيږي او بله بڼه غوره کوي، امريکا له طالبانو سره خپله ستونزه حل کوي، دغه کار د ولسمشر له واک او ارادې نه اوچت دی (... هغوی د خوندي سيمو يا Safe Zone په اړه يانې طالبانو ته د څو ولايتونو سپارل چې ولسمشر هغه ډېر خطرناک او د ملوک الطوايفی پيل يې باله، مناسب نظر درلود غوښتل يې چې په ټول هېواد کې دې په دې نامه خوندي سيمې را منځته شي چې طالبان په هغو کې ځانونه خوندي وگڼي. ښاغلي ضعيف د دې تر څنگ چې له امريکا سره مقابله يې خطرناکه بلله له موږ نه يې د حکمت له مخې د چلن غوښتنه کوله، نوموړي له امريکايانو سره آن د بگرام زندان پر سر د ولسمشر توند چلن د پوښتنې وړ باله.

د سيمې په کچه هند او ايران دې دفتر ته د شک په سترگه کتل، روسيه بې طرفه وه، د پاکستان دريځ په پيل کې د قطر د دفتر سره مخالف ؤ او چين په يو ډول د افغان دولت د دريځ ملاتړ کاوه.

د ۲۰۱۲ کال د جنوري پر ۲۱ مه مازيگر مهال مارک گروسمن او فرانکو رو ژيرو د نوموړي مرستيال د ولسمشر ليدو ته راغلل. گروسمن وويل د هغه مساعد نظر پر بنسټ چې د افغانستان دولت درلود ده د اکتوبر له مياشتې وروسته له طالبانو سره نه دي ليدلي. نوموړي زياته کړه چې له طالبانو سره د دوی د خبرو موضوع د پينځو طالبانو چې په گوانتانامو کې بنديان وو او د امريکايي نيول شوي پوځي پر سر وه. نوموړي له ولسمشر وغوښتل چې ځواب ورکړي آیا امريکايان له طالبانو سره خبرو ته دوام ورکړي که نه؟ ولسمشر په سخت حالت کې ؤ. که يې د قطر دفتر د جوړېدو او د امريکايانو او طالبانو تر منځ د خبرو اترو ممانعت کړی وای له سولې سره د

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٣٧

مخالفت تور پرې لگېده او که يې له هغو سره توافق کولای د دې وېره وه چې هېواد له گډوډۍ او تجزيې سره مخ شي. په همدې دليل يې له طالبانو سره د امريکايانو د اړيکو او د دفتر د جوړېدو ممانعت نه کاوه، خو دا يې افغاني پروسه نه بلکې د امريکا، قطر او پاکستان معامله گڼله. نوموړي د ډاډمن کېدو لپاره وضعه کړي شرطونه درلودل او له واشنگټن نه يې وغوښتل چې هغه ترسره کړي.

ولسمشر له گروسمن وپوښتل: «آيا ويلای شې چې عباس ستانکزی، مولوي دلاور، سهيل شاهين... چې په پاکستان کې وو قطر ته څه ډول ورسېدل؟» گروسمن ځان ناخبره و ښود. ولسمشر دوچې ته د ISI د مشر د وروستي سفر يادونه وکړه. ولسمشر وويل چې د گوانتانامو د بنديانو په باب د افغانستان د ولسمشر په توگه د مسووليت احساس کوم. گروسمن خپله لهجه بدله کړه وې ويل: «زموږ هدف سوله ده، د بنديانو خوشي کېدل هم يو ستونزمن او پېچلی کار دی. زموږ قانون موږ ته د هغو د خوشي کولو اجازه نه را کوي، په داسې حال کې چې طيب آغا وايي چې طالبانو ته د هغوی خوشي کول تر هر څه مهم دي آن د دفتر تر پرانيستلو هم مهم دي. زموږ هدف د افغانانو تر منځ خبرې اترې دي، خو موږ کله کله هېروو چې يو بل لوری هم شته چې طالبان دي او هغوی نه غواړي له تاسو سره خبرې وکړي». ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «له کومو کسانو سره چې موږ خبرې کولې يا په نښه او وويشتل شول لکه معتصم آغا جان، يا بنديان شول، استاد رباني شهيد کړای شو. آيا دا ټول د سولې د پروسې د تخريب په مانا نه دي؟»

گروسمن وويل: «ما چېرته ولوستل چې ويل شوي امريکا غواړي افغانستان ټوټه کړي، موږ شيطان صفته خلک نه يو».

ولسمشر په ځواب کې وویل: «که د گوانتانامو له بنديانو لیک را وړئ چې دوی غواړي قطر ته لاړ شي، زه یې منم، خو زه د قطر پروسه افغاني نه بولم». سفير کراکر: موږ د همدې لپاره دلته راغلي یو چې څه ډول دغه پروسه افغاني کولای شو؟

ولسمشر کرزی: «زموږ پروسه د استاد رباني پروسه وه، د معتصم آغا جان او ملا برادر پروسه وه. اوس بله پروسه نه لرو، تاسو زموږ او طالبانو تر منځ منځگړي نشئ کېدای، تاسو یوازې څو ورځې وړاندې له طالبانو سره د جگړې په نوم په گردېز کې حامله مېرمن او په کونړ کې نور کسان ووژل. له لسو کلونو راهیسې دلته له طالبانوسره د مقابلي په نامه جگړه کوي، اوس څه ډول د منځگړي او اسانچاري په رول کې را څرگندېږئ؟ خو موږ له طالبانو سره جگړه نه غواړو، موږ طالبانو ته وروڼه وایو.»

گروسمن: «فکر کوم چې زموږ په منځ کې بې باوري او د پالیسي اختلافات شته دي.»

ولسمشر کرزی: «هو کې! دا سمه ده، تاسو زموږ په نامه له طالبانو سره خبرې نشئ کولای، تاسو په خپل نامه چې هر څه کوي کولای شئ». محمد معصوم ستانکزی: «باید هدف معلوم کړو او پړاوونه په پام کې ونیسو، یانې، (له قطر سره) د تفاهم لیک لاسلیک او د طالبانو لخوا دا اعلان چې سوله غواړي».

گروسمن: «تاسو پخپله له قطريانو سره خبرې وکړئ او د هغوی په واسطه پر طالبانو و منئ چې دا اعلان وکړي».

ولسمشر کرزی: «موږ له قطريانو سره اړیکې نه لرو». روگزیرو: «هغوی نه غواړي له تاسو سره خبرې وکړي».

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٣٩

ولسمشر کرزی: «هغوی یانې څوک؟ ملا رزاق له ماسره په سعودي کې وکتل، ملا برادر له ماسره خبرې کولې، معتصم آغا جان هم... خو هر څوک چې له موږ سره خبرې کوي یا وژل کېږي یا بندي کېږي»
گروسمن: «بالاخره موږ له طالبانو سره خبرې وکړو که نه؟»

ولسمشر کرزی: «د دفتر مو پرانیزئ، خبرې وکړئ خو زه بیا هم وایم چې دا به یوه افغاني پروسه نه وي. موږ نن اعلامیه ورکوو چې موږ د قطر د دفتر سره مخالفت نه لرو خو دا یوه افغاني پروسه نه بولو».

گروسمن: «څه وخت اعلامیه خپروئ؟»

ولسمشر کرزی: «همدا نن شپه»

گروسمن: «خو ټاکل شوې وه چې زه او ستاسو سیاسي معین د رسنیو په مخکې خبرې وکړو»

ولسمشر کرزی: «مگر تصمیم دلته (ارگ ته اشاره ده) نیول کېږي»

گروسمن: «(په نهیلې لهجه او د چنې وهلو په روحیه) موږ دغه چینل پرېږدو»

ولسمشر کرزی: «نه، کله چې قطر ته لاړې او هغوی (قطريانو) ته ووايئ چې له افغان دولت سره خبرې وکړئ، او طالبانو ته ووايي چې په راتلونکیو خبرو کې د افغانستان د دولت استازی هم حضور ولري».

کراکر: «که تاسو کومه بله پروسه لرئ او بل چینل هم وي لکه معتصم آغا جان او یا ملا رزاق ووايئ، موږ به مرسته وکړو».

ولسمشر کرزی: «که تاسو دې پایلې ته رسېدلې واست چې اوسنۍ د سولې پروسه اغېزمنه نه ده، نو بله پروسه چمتو ده».

سبا ته مارک گروسمن بیا ارگ ته راغی او له خپل پلاوي سره یې له ولسمشر سره ولیدل وې ویل چې د ولسمشر په اجازه قطر ته درومي او طالبانو ته به

ووايي چې دا مو درسره وروستی ملاقات دی. همدارنگه دا ژمنه یې وکړه چې گوانتانامو ته به د انجنیر ابراهیم سپین زاده د سفر زمینه برابره کړي چې هلته له بندي طالبانو سره وگوري. نوموړي همدارنگه وویل چې طیب آغا ته به ووايي چې سعودي عربستان ته لاړ شي او د سولې په تړاو دې د هغه هېواد ملاتړ وغواړي. په مقابل کې ولسمشر له گوانتانامو نه د طالبانو د پینځو جگپوړیو غړیو له خوشې کېدو او قطر ته د هغوی له تلو سره خپله خوښې څرگنده کړه، په دې شرط چې هغوی هلته له خپلو کورنیو سره یو ځای شي او گروسمن ته یې وویل چې په هغه صورت کې چې قطریان له افغانستان سره په اړیکه کې شي نوموړی به یې هرکلی وکړي او خپل سفیر به بېرته دوحې ته واستوي.

د مارچ په میاشت کې طالبانو اعلان کړه چې له امریکایانو سره یې خبرې درولې دي. طالبانو په هغه اعلامیه کې چې د ۲۰۱۲ کال د مارچ په ۱۵ مه یې خپره کړه له امریکایانو سره یې د خبرو درول (د هغوی له لوري د خبرو لپاره د نویو مسایلو وړاندیز او د امریکایانو د ثابت دریځ نه درلودل) په دلیل وبلل. په اعلامیه کې راغلي وو چې د افغانستان د مسایلو پر سر د هر اړخیزو خبرو په تړاو د امریکایانو د بې بنسټه تبلیغاتو سره هممهاله «حامد کرزي هم چې د امریکایانو له اجازې پرته د یوې سیاسي خبرې کولو واک هم نه لري، له سند پرته ادعا وکړه چې د کابل ادارې او امریکا له طالبانو سره خبرې پیل کړي دي» طالبانو په اعلامیه کې ویلي وو چې یوازې د دفتر د پرانیستلو او د خپلو بندیانو د خوشې کولو په اړه یې خبرې کړې دي او بس.

مارک گروسمن د طالبانو له اعلامیې یوولس ورځې وروسته د خبرو د درولو سبب ولسمشر ته یو له القاعدې سره د هغوی د اړیکو د غوڅولو نه اعلان

او بل د بنديانو له تدريجي خوشي کولو او له دې شرط منلو سره نه توافق چې له قطر نه به هغوی د وتلو اجازه نه لري، ياد کړل.

د ولسمشر لېوالتيا تل دې ته وه چې که نظر دا وي چې طالبانو ته له افغانستانه د باندې دفتر جوړ شي، په لومړيتوب کې د ترکيې او سعودي عربستان هېوادونه بايد د دوی د کوربه توب لپاره غوره شي، نوموړي قطر بې واکه او د امريکايانو د سپارښتنو پلي کوونکی باله.

ولسمشر کرزي څو ځله په ليکلې بڼه له ملک عبدالله نه وغوښتل چې د افغانستان د سولې په برخه کې اقدام وکړي، خو سره له دې چې د هغه هېواد لخوا د افغانستان د سولې لپاره د شهزاده مقرر پر گومارلو سربېره يا و نه توانېد او يا يې نه غوښتل چې په دې برخه کې کوم کار وکړي. د ولسمشر انگېرنه داسې وه چې امريکايان د دې کار خنډ کېدل. يو وخت د سعودي عربستان سفير ما ته ويلي وو چې امريکايان نه خوښوي چې د افغانستان او سعودي عربستان اړيکې ټينگې او تودې شي.

سره له دې چې ترکيې په دې برخه کې لېوالتيا درلوده، د ساري په توگه د دوی د بهرنيو چارو وزير داود اوغلو د جون په مياشت کې کابل ته د سفر پر مهال د سولې په پروسه او د کابل او اسلام اباد تر منځ د اړيکو په ښه کولو کې د خپل هېواد د هر ډول همکارۍ اعلان وکړ، دا په داسې حال کې وه چې معتصم آغا جان هم په هغو ورځو کې په ترکيه کې تر درملنې لاندې ؤ. خو دغه هېواد هم و نه کولای شول چې د افغانستان د سولې په پروسه کې کوم مهم کار ترسره کړي. سره له دې چې د امريکا او طالبانو تر منځ ظاهراً خبرې درېدلې وې، خو سيمې او افغانستان ته د امريکا د ځانگړي استازي سفرونو دوام درلود. نور مسايل چې نوموړي پرې کار کاوه يو د بن

کنفرانس، د بگرام زندان او د امنیتي او دفاعي ټپون پر سر خبرو اترو ته چمتووالی و.

دغه مهال چې مارک گروسمن کابل ته کوم سفرونه کول زیاتره به یې د اسلام‌آباد د واقعینې په باب مثبت پیغامونه ورسره راوړل او داسې به یې ښودله چې پاکستانی جنرالان حاضر دي چې آن د حقاني شبکې مسوولین د خبرو مېز ته راوړي. ښاغلي گروسمن دا هم ویل چې پاکستانیان د افغانستان د سولې لپاره د یوې لارې نقشي غوښتونکي دي.

د هېواد وضعې او د امریکایانو اقداماتو موږ د قطر دفتر د پرانیستلو په باب ورځ تر بلې زیات شکمن کولو. زموږ زیاته اندېښنه د دوی د اختلاف اچوونکیو هڅو په باب وه چې د فدرالیزم په واسطه او یا د یو ډول ملوک الطوائفی په حاکمولو یې غوښتل افغانستان ټوټه ټوټه شي. باید له یاده و نه باسو چې د فرانسې په شانتیي کنفرانس کې پر دغو موضوعاتو بحثونه شوي وو او له دې سره هممهاله ډانا رورا باکر هم د هېواد له یوې ډلې سیاستوالو سره په ناستو ولاړو بوخت و. ولسمشر المانیانو ته وویل چې افغانان له تاسو نه کوم ښه تصویر په ذهن کې لري باید د دغسې ناستو په کوربه توب یې زیانمن نه کړئ. نوموړي په ځانگړې توگه دغه پیغام د هغه هېواد د ځانگړي استازي (پروفیسور کوخ) تر غوږه ورساوه. هغه مهمه ستونزه چې زموږ بدگوماني یې زیاتوله دا وه چې نه امریکا او نه هم د قطر دولت دې ته حاضر وو چې افغانستان د دفتر د جوړېدو په موافقتنامه او د دندو د لایحې په جوړولو کې ونډه واخلي. امریکایان په دې نظر وو چې په دې تړاو دوې موافقتنامې لاسلیک شي، یوه د قطر او طالبانو تر منځ، او بله د قطر او د امریکا متحده ایالاتو تر منځ. هغوی زموږ د خبرتیا لپاره د امریکا او قطر تر منځ د تفاهم لیک مسوده چې په څلورو مخونو کې وه را واستوله. بله

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٤٣

موضوع د طالبانو لخوا د اعلاميې ورکول وو. په پام کې وه چې په هغه اعلاميه کې طالبان ووايي چې له ترهگرو او القاعده سره يې اړيکې غوڅي کړې او د سولې له عالي شورا سره خبرې کوي. د دې اعلاميې ورکولو ته انتظار ډېر اوږد شو بالاخره يې هغه صادره کړه. په اعلاميه کې راغلي وو چې «د افغانستان اسلامي امارت پر پوځي فعاليتونو سربېره سياسي تگلاره هم لري چې تر افغانستان پورې محدوده ده».

هغه موخې چې د قطر د دفتر لپاره په اعلاميه کې يادې شوې وې داسې وې:

- ١- د نړۍ له هېوادونو سره د اړيکو ښه کول او له هغوی سره افهام او تفهيم.
- ٢- د سياسي حل لارې ملاتړ په داسې بڼه چې اشغال په افغانستان کې پای ته ورسوي خپلواک اسلامي نظام او امنيت را منځته شي.
- ٣- له افغانانو سره لیده کاته.
- ٤- له ملگرو ملتونو سازمان او سيمه ييزو سازمانونو او غير دولتي موسساتو سره اړيکې.

٥- سياسي اعلاميې د رسينو په واک کې ورکول.

د اعلاميې په پای کې د قطر له دولت او د هغوی له امير شېخ محمد بن خليفه آل ثاني نه مننه شوې وه چې د اسلامي امارت د سياسي دفتر د پرانيستلو لپاره يې لازمي اسانتياوې او زمينه برابره کړې وه. موږ د دندو د لايحې او د قطر دفتر د جوړېدو د هوکړه ليک په باب له ډېرو مشورو وروسته دې پايلې ته ورسېدو چې له امريکايي لوري ضمانت ليک واخلو چې په دې تړاو کومې اندېښنې لرو په هغو يې رفع کړو. امريکايي لوري له ډېرو بحثونو او جنجالونو وروسته زموږ دغه غوښتنه ومنله.

په دې اخ و ډب کې د اسلام اباد له لوري له لېوالتيا ډک مثبت پيغامونه زيات شول. د سولې عالي شورا پلاوي د صلاح الدين رباني په مشرۍ د ٢٠١٢ کال د نومبر په نيمايي کې اسلام اباد ته سفر وکړ او د هغه هېواد له ملکي او پوځي چارواکيو سره يې وليدل. پاکستانيانو د پلاوي تود هرکلی وکړ. هغوی د طالبانو د تحريک د څلورو تنو مشرانو هر يوه مولوي نورالدين ترابي، ملا عبدالغني برادر، جهانگير وال او انوار الحق مجاهد د خوشي کولو وړانديز چې د سولې عالي شورا لخوا شوی ؤ و مانه، له ملا برادر پرته نور کسان يې له زندانه خوشي کړل. پاکستاني لوري د علماؤ د کنفرانس له جوړېدو سره هم توافق وښود. د هغه هېواد لوی درستيز جنرال کياني د نومبر پر ٢٠ مه کابل ته راغی. نوموړي په ارگ کې له ولسمشر سره د ليدو په ترڅ کې ژمنه وکړه چې په افغانستان کې به د سولې د ټينگېدو په لار کې له هېڅ ډول همکارۍ درېغه ونه کړي. نوموړي د سولې د خبرو اترو پر بين الافغاني توب د ټينگار په ترڅ کې وويل چې د سولې لپاره يوه تدوين شوي پلان يا د لارې نقشې ته اړتيا ده. نوموړي وويل چې د قطر له پروسې سره موافق دی او دا يې تاييد کړه چې هلته مېشت طالبان د خپل مشرتابه ښه استازيتوب کوي. ولسمشر تل په دوحه کې د شته کسانو لخوا د طالبانو په ريښتيني استازولي شک درلود. جنرال کياني د ولسمشر له دې نظر سره هم موافق ؤ چې د سولې هڅې بايد گړندۍ شي چې د ٢٠١٤ ز د ولسمشرۍ د انتخاباتو ترسره کېدو پورې يوې پايلې ته ورسېږي او ټولو افغانانو ته په انتخاباتو کې د گډون زمينه برابره شي.

ولسمشر کرزي په دې ليدنه کې جنرال کياني ته په خطاب کې وويل: «د سولې واقعي پروسه زموږ او ستاسو تر منځ پروسه ده، قطر يوازې سمبولیک ارزښت لري». جنرال کياني د ولسمشر د خبرو په تاييد وويل: «موږ او تاسو

شريک کلتور لرو، غريبان زموږ له سم پېژندلو ناتوانه دي. تاسو بين الافغاني خبرې اترې پيل کړئ موږ له دې پرته چې د ځان لپاره کومه اجنډا ولرو له تاسو سره به مرسته وکړو خو بايد پر يو بل د متقابل اعتماد په درلودو پر مخ ولاړ شو.» اسلام اباد ته تر سفر وروسته د سولې عالي شورا رييس صلاح الدين رباني د دسمبر په مياشت کې واشنگټن ته سفر وکړ. د نوموړي د سفر موخه د طالبانو پر ځينو مشرانو د لگېدليو بنديزونو لرې کول وو. د هغو ليدنو کتنو په لړ کې چې نوموړي هلته درلودې د ملي امنيت شورا دفتر يو کاغذ چې د قطر دفتر د دندو او د هغو په اړه د امريکايانو د نظر په باب ؤ، نوموړي ته وسپاره. په دې پاڼه کې ليکل شوي وو چې: «د طالبانو دفتر په دوحه کې د سولې د خبرو اترو لپاره دی، سياسي خاصيت به لري (...). د طالبانو سياسي دفتر گوندي نمايندگي کېدای شي لکه د جنبش اسلامي، حزب وحدت او جمعيت اسلامي دفتر (...)» د دې ليک په ليدو د ولسمشر شک نور هم زيات شو. نوموړي د طالبانو دفتر له هغو گوندونو سره له پرتله کولو چې په يوه بڼه د ځانگړيو قومونو استازي ځانونه بولي او د هغوی د استازولۍ دعوه کوي دا پايله واخيسته چې امريکايانو افغانستان د قومونو تر منځ وېشلی دی او د پښتنو «استازولي» طالبانو ته سپاري. دغه اندېښنې له هغو راپورونو سره چې طالبانو ته د يو شمېر ولاياتو د سپارلو د وړانديزونو په باب وو برابرې راتلې.

بل لوري ته د غير پښتنو په منځ کې د فدراليزم مفکورې ته کار کولو د امريکا پر نيت زموږ شکونه نور هم زياتول. ولسمشر د ملي امنيت شورا په غونډه کې د دسمبر پر ١٦ مه چې يو شمېر جهادي او سياسي مشران هم پکې حاضر وو دغه مساله مطرح کړه. ډاکټر اشرف غني احمدزی د داسې شرايطو غوښتونکی ؤ چې د دې دفتر د فعاليتونو ساحه محدوده کړي، وې

ویل: «باید معلومه کړو چې الجزیره تلویزیون د هغوی دفتر د امارت اسلامي د نمایندګۍ په نوم یاد نه کړي» مارشال فهیم اندېښنه ښودله چې د دوی دغه دفتر بالاخره د فلسطین د خپلواکې ادارې په څېر د ادارې په نمایندګۍ بدل نشي. په غونډه کې ټول پر دې متفق وو چې په دوحه کې د حاضر و کسانو استازولي د واقعي استازولي تضمین شي، ځکه چې ټولو له دې وېره درلوده چې د دفتر له پرانیستلو وروسته بیا هم جګړه د نورو لخوا چې ځانونه به د طالبانو رښتیني استازي بولي دوام وکړي. استاد خلیلي، ډاکټر اشرف غني، مارشال فهیم ... ټولو په بېلا بېلو غونډو لکه څه موده مخکې چې په فرانسه کې جوړه شوې وه او هغو کسانو چې ځانونه یې د حکومت اپوزیسیون بلل پکې ګډون کړی ؤ، اندېښنه وښوده. ولسمشر وویل چې باید ښاغلی قانوني، ډاکټر عبدالله او نور به «دلته را وغواړو او پر دې به یې و پوهوو چې که دوی د حکومت اپوزیسیون دي هم د دې نظام برخه ګڼل کېږي ځکه دې د نظام د کمزوري کولو په لار کې ګام نه اخلي.» مارشال فهیم د ازبکستان له فعالېدو او له طالبانو سره یې د اړیکو نیولو خبره وکړه. نوموړي زیاته کړه چې څه موده وړاندې ګواکي د مولوي جلال الدین حقاني لمسی د ازبکستان په منځګړتوب شبرغان ته راغلی او له جنرال دوستم سره یې خبرې کړې دي. نوموړي وویل که داسې وي نو د احمد خان سمنګاني وژل کېدل هم له دې مسالې سره اړیکه لري.

امريکا ته وروستی سفر

واشنگټن ته د ولسمشر کرزي په مشرۍ د پلاوي رسمي سفر د ٢٠١٣ کال د جنوري پر ٩ مه پيل شو. مور يوه ورځ مخکې هلته رسېدلي وو. په دې سفر کې نسبتاً يو لوی پلاوی له ولسمشر سره ملگری ؤ.

تر سفر وړاندې ولسمشر له اوباما او د هغه هېواد له نورو چارواکيو سره د بحث وړ موضوعگانو پر سر يو لړ مشورې پيل کړې. دغه مهمې موضوعگانې د سولې پروسه، د قطر د دفتر جوړېدل او افتتاح او امنيتي او دفاعي تړون چې امريکا يې د ترلاسه کولو غوښتنه کوله، وې. له پاکستان سره اړيکې هم له مهمو موضوعگانو څخه وه چې د سولې په بحث کې مطرح کېدله.

د ٢٠١٢ کال د دسمبر پر ٢٦ مه چې له ياد سفر نه وړاندې د گلخانې ماڼۍ د کابينې په خونه کې د دولت د جگپوړيو چارواکيو او سياسي او جهادي مشرانو په گډون کومه غونډه جوړه شوه په هغو کې ډاکټر سپنتا شپږ ټکي چې په امريکا کې به بحث پرې کېدو ولوستل. ولسمشر د امنيتي او دفاعي تړون په باب منفي نظر درلود، د ده په نظر په هغه متن کې چې موږ ته سپارل شوی ؤ له دې پرته چې ډېر وړوکی امتياز دې په بدل کې ورکړي له افغانستان نه ډېر شيان غوښتل شوي وو.

٤،١ ميليارده ډالر چې امريکا يې په کال کې امنيتي ځواکونو ته د ورکولو ژمنه کړې وه د افغانستان ستونزه يې نشوای حل کولای. ولسمشر تر دې غونډې يوه ورځ وړاندې جنرال الن ته ويلي وو چې د افغانستان پوځ ته د غير فعالو الوتکو سپارل داسې ښکاري چې امريکا نه غواړي افغانستان د هوايي ځواک خاوند شي.

ولسمشر لومړی د امنیتي تړون په باب خبرې وکړې، په دې برخه کې ټولو مشرانو خپل نظرونه وویل چې پر خپل ځای به اشاره ورته وکړم. د سولې د پروسې او د قطر دفتر په باب ولسمشر وویل: «که امریکایانو ته اډې ورکړو نو د دې لپاره به وي چې موږ یې له شره خوندي شو او د سولې او ارامۍ خاوندان شو». نوموړي زیاته کړه چې د کوم متن کاغذ چې په دې وروستیو کې امریکایانو صلاح الدین رباني ته سپارلی د افغانستان ولس پر قومونو وېشي.

د غونډې زیاتره گډونوالو په خبرو کې د سولې د عالي شورا پر رول ټینګار وکړ او د طالبانو د دفتر منل یې له دې سره مشروط وگڼل. د امریکا متحده ایالاتو ته زموږ سفر د امریکا د مرستیال ولسمشر په ځانګړې الوتکه کې ترسره شو. د امریکا حکومت زموږ د پلاوي ځانګړی هرکلی وکړ او «بلبر هاوس» مشهور مېلمستون یې چې سپینې مانۍ ته نژدې دی زموږ د هستوګنې لپاره ځانګړی کړی ؤ.

د بهرنیو چارو وزیر، د دفاع وزیر، د ملي امنیت سلاکار، د انتقال د پروسې مسوول ډاکتر اشرف غني احمدزی، د سولې عالي شورا رییس صلاح الدین رباني، د ماليې وزیر، د بهرنیو چارو وزارت سیاسي معین، د ولسمشرۍ ویندوی، د دفتر ریاست مرستیاله او ما (د دفتر رییس) په دې سفر کې له ولسمشر سره ملتیا کوله.

په لومړۍ ورځ ولسمشر د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو له وزیرې هیلري کلنټن سره وکتل. د شپې لخوا د افغانستان ولسمشر په خپل هستوګنځي کې مېلمستیا وکړه چې په هغو کې د پارلمان یو شمېر بانفوذه غړیو، تیورسنانو، یو شمېر پخوانیو دیپلوماتانو او چارواکیو لکه سناتور لېرمن، زیګنیو برژنسکي، جنرال دېوېد بارنو، سفير کراکر، ډاکتر زلمی خلیلزاد او یو شمېر

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٤٩

نور بلل شوي وو. له افغان لوري څخه ډاکټر زلمي رسول، ډاکټر اشرف غني احمدزي، ډاکټر سپنتا، بسم الله خان محمدي، سفير اکيل حکيمي، صلاح الدين رباني، حميرا لودين اعتمادی، او ما (عبدالکریم خرم) د ولسمشر ملگرتيا کوله.

په پيل کې ولسمشر له بريژنسکي نه د هغه د «شنه کمربند» د تيوري په باب پوښتنه وکړه چې گواکي د اسلامي ځواکونو لخوا د شوروي اتحاد د سرې امپراتورۍ د کلابندۍ لپاره طرحه شوی ؤ. بريژنسکي هغه شين کمربند نه بلکې «د بحران کړۍ» وبلله. په دې باب له مذهبي افراطيت نه د امريکا د ابزاري گټې اخيستلو په باب مفصلې خبرې وشوې. ښاغلي بريژنسکي په پای کې د خپلې نظريې په دفاع کې وويل: «د ترهگرۍ او اسلامي افراطيت د ودې خطر څو چنده تر هغه خطر لږ دی چې هغه مهال اتحاد شوروي را منځته کړی ؤ.»

امريکايي مشهور ليکوال ستيو کول په خپل کتاب «د پيريانو جگړې» کې ليکي: «د سي آی اي د هڅو په پايله کې ISI د پاکستان استخبارات هم چمتو شول چې د شوروي اتحاد د اکمالاتي لارو د تړلو لپاره بايد تخريبي او ځانمرگي عمليات ترسره شي، خو دغه ماموريت له ستونزو سره مخ شو ځکه چې ډېر توندلاري اسلامپال هم ځانمرگيو بريدونو ته چمتو نه وو، د کابل په شمال کې د سالنگ تونل د الوزولو لپاره ډگروال يوسف د موټر بم وړاندیز وکړ چې کار ترې واخيستل شي، په داسې ډول چې ISI به په ټانکرو کې چاودېدونکي مواد ځای پر ځای کوي او مجاهدين به يې د ځانمرگي بريد په واسطه په تونل کې دننه الوزوي. څرنگه چې شوروي پوځيانو د دغه ستراتيژيک تونل نه له چلوونکي پرته لاری سمدستي لرې کولې نو ضروري وه چې يو څوک پکې ناست وای او ځان يې الوزولی وای، خو مجاهدينو

له ځانمرغي بريد ډډه کوله ځکه چې دا يې له دين سره مخالف عمل باله»
 په دې اساس امريکايان د سپتمبر د ۱۱ مې له پېښې نه کلونه مخکې د
 ترهگريزو ځانمرغيو بريدونو په هڅو کې وو او دا کار يې تشويقاوه.
 د ولسمشر د دې ادعا په ځواب کې چې گواکي د امريکا ولسمشر نور له
 طالبانو سره جگړه نه غواړي، سناتور لبرمن وويل د دې برخلاف امريکايان
 هغوی خپل دښمنان گڼي. ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «امريکا نه
 يوازې هغوی خپل دښمنان نه گڼي، بلکې دوستان يې بولي او آن د امريکا
 لپاره يې پانگه گڼي». امريکايي سناتور د پاکستان په باب د حامد کرزي د
 دې نيوکې په ځواب کې چې واشنگتن له اسلام اباد سره مرستې کوي وويل:
 «امريکا پاکستان ته تر هغې زياته اړتيا لري چې پاکستان يې امريکا ته لري».
 نوموړي زياته کره چې د امريکا هوايي او ځمکنۍ اکمالاتي لارې له
 پاکستان نه تېرې شوې.

بريژنسکي د افغانستان او ايران او مرکزي آسيا د اړيکو په باب وپوښتل،
 نوموړي غوښتل پر دې و پوهېږي چې د مرکزي آسيا د جمهوريتونو
 خپلواک کېدو د افغانستان پر ملي يووالي کومه اغېزه کړې ده که نه؟
 ولسمشر کرزي د خپلو خبرو په يوه برخه کې وويل چې که دی د امريکا د
 ولسمشر پر ځای وای نو د خپل دولت لس سلنه بودجه به يې پر افغانستان
 لگوله، ځکه چې دغه هېواد د روسيې، چين، ايران او هند په گاونډ کې
 پروت دی، هغه هېوادونه چې د امريکا متحده ايالاتو هژموني گواښي په
 داسې حال کې چې امريکا توندې هڅې کولې چې د زبرځواکۍ مقام يې
 وساتي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۵۱

بريژننسي د چين په باب ډاډه ښکارېدو خو د روسيې له اړخه يې اندېښنه درلوده، فکر يې کاوه چې د وارو - آسيا د يووالي له لارې ولاړي مير پوتين د اتحاد شوروي د بيا را ژوندي کولو په فکر کې دی.

دوهمه ورځ ولسمشر پنتاگون ته په ورتلو او په هغه مېلمستيا کې له گډون سره پيل کړه چې هلته يې په وياړ جوړه شوې وه، د شپې لخوا د مېرمن کلېنتن مېلمه ؤ. په ليدنه کې د امريکا د بهرنيو چارو وزيرې ټينگار کاوه چې افغانستان دې تر دې زيات د قطر له حکومت سره د تفاهم پر لاسليک ټينگار نه کوي او هغه دې د قطر د دفتر د منلو لپاره د شرط په توگه نه يادوي. بل مهم ملاقات د امريکا د ملي امنيت د سلاکار دانيلون او د هغه هېواد د استخباراتو له رييس سره په بلېر هاوس کې تر سره شو چې له افغاني لوري د ملي امنيت سلاکار او د بهرنيو چارو وزير له ولسمشر سره ملتيا کوله. دغو يادو شويو امريکايي چارواکيو ولسمشر کرزي ته ويلي وو چې امريکا غواړي د سولې پروسه پايلې ته ورسوي او له طالبانو سره جگړه پای ته ورسوي. ولسمشر داسې انگېرلې وه چې امريکايانو داسې خبرې ورسره کولې لکه چې د طالبانو استازولي کوي. په کابل کې به هم د امريکا ځانگړي استازي هر ځل د طالبانو د اعلاميې په نوم يو کاغذ له جيبه را و يوست چې په هغو کې به زياتره له حکومت سره له خبرو نه د انکار خبرې وې.

د بلېر هاوس په دغه ملاقات کې پاکستان ته د امتياز ورکولو مساله او پر افغانستان د هغه هېواد تېري ته تېری نه ويل او آن هغو چاودنو ته ترهگري نه ويل چې امريکايان يې نښه نه وي، مطرح شوي وو.

د ولسمشر اوباما او ولسمشر کرزي تر منځ پر درېيمه ورځ ملاقات وشو. هغوی په يوازېتوب کې هم خبرې درلودې، دواړو ولسمشرانو د غرمې له

مېلمستیا وروسته په ګډه خبري کنفرانس کې ګډون وکړ او ګډه مطبوعاتي اعلامیه یې صادره کړه. په دې اعلامیه کې چې په سپینه ماڼۍ کې د څلور ساعته لیدنې نه وروسته صادره شوه د افغانستان د شرط لپاره چې د طالبانو د دفتر پرانیسته یې د کابل او دوحې تر منځ د تفاهم لیک له لاسلیک سره تړلی ؤ حل لاره موندل شوې وه، مشترکه اعلامیه د ۲۰۱۳ د جنوري پر ۱۱ مه صادره شوه او د قطر له دولت نه یې غوښتنه کوله چې د طالبانو د تحریک د رسمي استازيو او د سولې د عالي شورا تر منځ د خبرو اترو لپاره په دوحه کې یو دفتر پرانیزي. په دې ډول موږ خپل هدف ترلاسه کړ او د قطر دفتر پرانیستل په یو ډول د افغانستان د دولت په غوښتنه ممکن شول، یانې د افغانستان د دولت حاکمیت تر پوښتنې لاندې رانغی.

درې ورځې وروسته د قطر د بهرنیو چارو وزارت د ولسمشر کرزي او اوباما د ګډې اعلامیې په تکیه، او د سولې عالي شورا پر رول پر ټینګار سره د یوې اعلامیې په ترڅ کې د یاد دفتر پرانیستلو ته د قطر د چمتووالي اعلان وکړ. هماغه ؤ چې ولسمشر کرزي په کابل کې د یوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې په یو ډول د قطر دفتر له پرانیستلو سره خپل توافق اعلان کړ. اوس نو یوازې دا کار پاتې ؤ چې طالبان اعلامیه خپره کړي او له القاعده ترهګرو سره د خپلو اړیکو د پرېکون او د سولې له عالي شورا سره د خبرو اعلان وکړي.

د افغانستان او پاکستان لپاره د امریکا د ځانګړي استازي مرستیال «ډیوید پیرز» د هغه هېواد له سفیر سره یو ځای د ۲۰۱۳ کال د جنوري پر ۲۱ مه ارګ ته راغلل او له ولسمشر سره یې د ده د کار په دفتر کې ولیدل. ښاغلي پیرز ولسمشر ته وویل: «اوس طالبان پوهیږي چې که د سولې عالي شورا سره د لیدنې په تړاو اعلامیه ور نکړي نو دفتر به یې وتړل شي». د هماغې

ورځې په سهار په دهمزنگ کې د ترافیکو پر ریاست او د سرحدي پولیسو پر قطعه برید ترسره شو چې مالي او ځاني زیانونه یې درلودل. ولسمشر دغه برید ته په اشارې وویل: «که دا طالبان وي نو دغه دي بریدونه یې د پخوا په څېر دوام لري». د امریکا استازي په سړو اعصابو ځواب ورکړ وې ویل چې په هر ځای کې د خبرو اترو له دوام سره دغه ډول بریدونه ترسره کېږي. دېوېد پیرز د ولسمشر د بلې پوښتنې په ځواب کې له سولې عالي شورا سره د خبرو اترو د اړتیا په باب وویل: «د طالبانو اعلامیه به د سولې پروسه تایید کړي». ولسمشر په نا آرامۍ ځواب ورکړ: «دا خو هغوی پخوا هم ویلي دي، دغه ډول څرگندونې گټه نه لري او دا هغه څه نه دي چې موږ یې غواړو». ولسمشر بله اندېښنه هم درلوده او هغه دا چې باید د طالبانو ریښتیني استازولي وي او دوه گونې عمل پایته ورسېږي. نوموړي محمد معصوم ستانکزي ته په پاریس کې د مولوي شهاب الدین دلاور خبرې ته اشاره وکړه وې ویل: «آیا د هغو طالبانو په باب به چې باید په قطر کې وي داسې لیکلې سند وي چې وښيي هغوی د طالبانو ریښتیني استازي دي؟ ځکه مولوي شهاب الدین دلاور په پاریس کې ښاغلي ستانکزي ته ویلي وو چې نه دوی د زیاترو چاودنو پره اخلي او نه استاد رباني دوی وژلی دی، نه پر اسد الله خالد برید د دوی کار ؤ. نو دغه بریدونه د چا کار دی؟ د امریکا استازي ډاډ ورکړ چې په قطر کې به د طالبانو رښتیني استازي وي. ولسمشر بېله دې چې د دېوېد پیرز ډاډ ورکول یې قانع کړي وویل: «ملا محمد حسن د کوټې له شورا نه موږ ته ویلي چې طیب آغا زموږ استازولي نه کوي. او دا چې دوی له لسو کلونو راهیسې ملا محمد عمر نه دی لیدلی.» همدارنګه ولسمشر د استاد رباني ترور ته په اشارې د دغه ډول پېښو د تکرار په باب اندېښنه وښودله. دېوېد پیرز بیا هڅه وکړه چې ولسمشر ته ډاډ ورکړي

وې ويل چې امريکا په دې تړاو له قطريانو سره يو لاسليک شوی سند لري. ولسمشر له هغه نه وغوښتل چې امريکايان دې دغه سند ده ته ور وښيي. ښاغلي پيرز يو ځل بيا وويل: «تاسو نېغ په نېغه خبرې او د دفتر د غړيو د واقعي توب تصديق غواړئ، دا به ټول درته چمتو شي» بيا د ځانگړي استازي مرستيال اسناد ولوستل چې د بېلا بېلو ازموينو ښکارندوی وو چې امريکا د طالبانو د قطر د دفتر د غړيو د رښتينولۍ لپاره ترسره کړي وو. ولسمشر هغو اړيکو ته اشاره وکړه چې د لنډ مهالې ادارې د پيل پر مهال طيب آغا د ملا محمد عمر په استازيتوب ورسره نيولې وې، خو زياته يې کړه چې د طالبانو د مشر په لاسليک سند ته اړتيا ده.

د ملي امنيت سلاکار او د امريکا د ملي استخباراتو رييس په بلېر هاوس کې ولسمشر کرزي ته ويلي وو چې امريکا نور له طالبانو سره په جگړه کې نه ده او د قطر دفتر په اړه يې ژمنه کړې وه چې که طالبانو د دفتر له پرانيسټې وروسته په يوه مياشت کې دننه د سولې له عالي شورا سره خبرې ونه کړې نو په دوحه کې به يې دفتر وتړل شي.

د جنوري پر ۲۳ مه ولسمشر له همېشني معمول سره سم د جهادي او سياسي مشرانو غونډه را وبلله تر څو د قطر دفتر او د هغو د منلو پر شرايطو ورسره مشوره وکړي. د هغوی يو شمېر د دفتر د پرانيسټلو پلويان وو او هڅه يې کوله چې ولسمشر نرم کړي. خو ځينو يې آن له سولې سره مخالفت وښود. عبدالحکيم مجاهد مولوي دلاور داسې څوک معرفي کړ چې پخوا هم د سولې پلوی ؤ او د يوې غونډې يادونه يې وکړه چې په کراچۍ کې د معتصم آغا جان، طيب آغا او نورو په گډون جوړه وه او مشري يې د مولوي دلاور پر غاړه وه، په هغه غونډه کې ټولو د سولې ملاتړ کړی ؤ، له مولوي اختر محمد عثمانې او لږ شمېر نورو پرته.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۵۵

خو د ولسمشر اندېښنې په دغو خبرو نه رفع کېدې، ځکه د زیاترو هغو بریدونو چې په پاریس کې مولوي دلاور ترې انکار کاوه د طالبانو ویندوی یې پرې منلې وه او دغه لړۍ ښايي په راتلونکې کې هم هماغسې دوام وکړي. د جگړې او تاوتریخوالي پایته رسېدل د بحث وړ بل ټکی ؤ.

د امریکا د سفر په بهیر کې، سپینې ماڼۍ ته تر تلو وړاندې د سهار د چایو پر مهال په بلېر هاوس کې راټول شوو. زه او ولسمشر په دې نظر وو چې په ګډه اعلامیه کې باید د سولې د خبرو له پیل سره هممهاله د جگړې او تاوتریخوالي د پایته رسېدو یادونه وشي، خو د پلاوي ډېری غړيو د ډاکټر اشرف غني، صلاح الدین رباني او نورو په شمول په دې کې ستونزه نه لیدله چې وویل شي جگړې او تاوتریخوالی باید د سولې د خبرو په پایله کې پای و مومي.

د دولتي سیاسي مشرانو په غونډه کې مارشال فهیم د سولې په اړه د احتیاط، پیاوړي کار او د حکومت او اپوزیسیون تر منځ د همغږۍ د ایجاد پلوی ؤ. نعمت الله شېراني د سولې مخالف ؤ او طالبان یې د ISI او پاکستان استازي بلل. خو بل لوري ته مثلاً حاجي دین محمد هغوی چې د سولې مخالفین وو پر دې تورنول چې د خپلو شخصي امتیازاتو په فکر کې دي او نه غواړي هغه له لاسه ورکړي. په پای کې ټولو پر دې اتفاق وکړ چې د افغانستان او قطر د حکومتونو تر منځ د تفاهم لیک پر لاسلیکولو ټینګار دې د قطر د دفتر د پرانیستي لپاره د شرط په توګه نه یادېږي.

بله اندېښنه چې موږ یې ډېر پرېشانه کولو د طالبانو په لاس د زیاتو سیمو د نیولو امکان ؤ، چې ښايي د قطر دفتر له پرانیستلو وروسته به دا کار تر سره کېدو. که دغه کار شوی وای افغانستان یې عملاً په یو څو یو له بله بېلو سیمو وېشه او یا لږ تر لږه د ملوک الطوائفی د حاکمیت سبب کېدو. ولسمشر

په دې بهیر کې څو ځله امریکایانو ته د اخطار په ډول یادونه وکړه چې دا کار به د پاکستان نېغ یرغل وگڼي او له هغه هېواد سره به د جگړې اقدام وکړي.

جان کیري د هغه سفر په ترڅ کې چې د بهرنیو چارو د وزیر په توګه افغانستان ته راغلی ؤ د مارچ په ۲۵ مه ارګ ته د شپې د ډوډۍ لپاره را مېلمه شوی ؤ. نوموړي په پیل کې ولسمشر ته یو بوتل مربا سوغات ورکړ او وې ویل: «دا مې مېرمنې په خپل لاس ستا لپاره تیاره کړې ده» په دغه کاري مېلمستیا کې د بېلا بېلو مسالو په تېره د امنیتي تړون او د سولې پر پروسې خبرې وشوې. نوموړي له ولسمشر نه گیله وکړه او وې ویل په عامو غونډو کې د امریکا او طالبانو د اړیکو په باب یې خبرو امریکا په خاص ډول ولسمشر اوباما له سخت وضعیت سره مخ کړی دی. ولسمشر کرزي ویلي وو چې د امریکایانو کړنې په افغانستان کې هغه ضرب المثل ته ورته دي چې وايي: «غله ته وایه غلا کوه او د کور خاوند ته وایه چې وینې اوسه». ولسمشر ښاغلي کیري ته وویل چې د امریکایانو کړه وړه او څرګندونې داسې انګېرنې را منځته کوي چې ګواکې واشنگتن پر قومي بنسټونو د افغانستان ټوټه کول غواړي او په دې ترڅ کې طالبان د پښتنو استازي ګڼي. نوموړي د امریکا د بهرنیو چارو وزیر ته وویل چې د څو میاشتو په اوږدو کې د طالبانو ۱۶ تنه مهم مشران چې د سولې پلویان وو په پاکستان کې ووژل شول. ولسمشر د څووم ځل لپاره له افغانستان چې د ترهګرۍ قرباني دی او پاکستان سره چې د ترهګرۍ پلوی دی د امریکا له یو شان چلن څخه شکایت وکړ.

هغه څو ورځې وړاندې سفير کنگهم ته هم همدغه خبره وکړه او ویلي یې وو: «له وضعیت نه داسې ښکاري چې پاکستان د امریکا په اجنډا کار کوي

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٥٧

او امريکا د پاکستان». سفير په ځواب کې ورته ويلي وو چې هېواد يې د هر يوه ډالر په بدل کې چې په پاکستان کې يې لگوي په افغانستان کې شل ډالره لگوي. په هغو خبرو اترو کې ولسمشر سفير ته وويل چې له طالبانو يې اورېدلي دي چې امريکا د څو ولايتونو د ورسپارلو وړانديز ورته کړی دی. سفير دغه ادعا رد کړه او دا يې د ايران تبليغات و گڼل، کټ مټ همدغه بحثونه له بهرنيو چارو وزير ښاغلي کيري سره وشول.

جان کيري بيا بيا ولسمشر ته ډاډ ورکاوه او ويل يې چې د سولې په نامه د دوی لخوا د پيل شوې پروسې له پايلو څخه د اندېښنې هېڅ دليل نشته، نوموړي وويل: «تاسو له داسې څه وېره لرئ چې بايد ترې و بې نه لرئ. د سولې را وستل سخت کار دی، تاسو ولسمشر ياست، انتخابات او سوله به ستاسو تر ټولو ستر ميراث وي، تاسو له طالبانو سره مبارزه له کندهاره پيل کړه، اوس دلته دولت او نظام را منځته شوی دی، ښځو ته يې واکونه ورکړل شوي دي، تاسو به له لويو تړونونو څخه چې له «هېوادونو» سره به يې وکړئ خپل هېواد نوي پړاو ته لېږدوئ. د سرتاسري او رڼو انتخاباتو تر سره کول به لوی کار وي او د دغه ډول انتخاباتو د ترسره کولو لاره دا ده چې طالبان دفاعي حالت غوره کړي. تاسو په دې کې چې ټول ووايي چې سوله او انتخابات غواړي هېڅ له لاسه نه ورکوئ». ولسمشر په ځواب کې وويل: «که طالبان د سولې عالي شورا سره خبرې ونه کړي او په پايله کې د قطر دفتر و تړل شي تر هغو وروسته پاکستان کسان را واستوي او يو شمېر ولسوالۍ و نيسي او هغه مهال زه ولسمشر نه وم او وروسته تاسو ووايئ چې ځمکني واقعيتونه بايد ومني، بيا به څه کېږي؟»

جان کيري ځواب ورکړ: «د دغه سناريو پلي کېدل اصلاً امکان نه لري، جنرال کياني ما ته وويل چې کورنۍ ستونزې د دوی تر ټولو ستر دښمن

دی. هغه به هېڅکله داسې کار ته لاس وا نه چوي چې تاسو یې یادونه وکړه (....) په هغو ورځو کې د پاکستان د پوځي چارواکیو په تېره پخپله د جنرال کیاني دغه خبرې ډېرې شوې چې طالبان د افغانستان له حکومت سره خبرو ته چمتو نه دي.

د طالبانو له پاره د قطر دفتر د پرانیستې پر سر د خبرو په بهیر کې له پاکستانیانو سره هم خبرو دوام درلود، ځکه چې په واقعیت کې د سولې کيلی د اسلام‌آباد په لاسو کې وه. په دې بهیر کې ولسمشر برېټانیا ته سفر وکړ چې هلته د افغانستان، پاکستان او برېټانیا په درې اړخیزه غونډه کې گډون وکړي. انگلیسانو له یوې مودې راهیسې په دې لاندې څانګه کې ځانونه را ګډ کړي وو. هغوی به بیا بیا د پاکستانیانو دریځونه له موږ سره شریکول او د سولې لپاره د لارې د نقشې د جوړېدو او له اسلام‌آباد سره یې د دوستۍ ستراتیژیک تړون غوښتنه کوله. د ناټو دوو جګپوړیو غړیو په کابل کې چې یو یې د ناټو د عمومي قوماندان برېټانوی مرستیال او بل یې د عمومي قوماندان د دفتر رییس چې فرانسوی ؤ څو ځله له پاکستان سره د ستراتیژیکې ملګرتیا تړون او د دواړو هېوادونو تر منځ د بدګومانو د له منځه وړو لپاره د هغو پر اړتیا له ماسره خبرې کړې وې. د برېټانیا سفیر چې د ۲۰۱۳ کال د جنوري پر ۲۹ مه د ولسمشر دفتر ته راغلی ؤ تر څو لندن ته د نوموړي د سفر په باب ورسره خبرې وکړي او مقدمات یې چمتو کړي داسې یې وویل: «باید لندن ته ستاسې له سفر څخه څرګنده پایله لاسته راشي. د افغانستان او پاکستان د پوځونو تر منځ باید خبرې او تفاهم ښه شي، تاسو د ولسمشرۍ انتخابات په مخکې لرئ، د ناټو ماموریت پای ته رسېږي، له طالبانو سره به خبرې وشي. ستاسو په سفر کې دا ټول مهم مسائل دي (...).» ولسمشر هم هغه مهال چې ما د ناټو د جنرالانو پیغام ورته ورساوه او هم هر

وخت چې انگلیسانو له پاکستان سره د دوستۍ د ستراتیژیک تړون په باب ورته خبرې کولې، له دې مفکورې سره د موافقې په ترڅ کې یې د دې عملي کار د سولې له پروسې سره د اسلام‌آباد د عملي همکارۍ، تاوتریخوالي د پایته رسولو او د ترهگرۍ د پایته رسولو سره اړوند و باله. په همدې لیدنه کې د برېتانيا سفير د افغانستان په قلمرو کې د پاکستانی طالبانو د شتون په باب د پاکستان د اندېښنې یادونه وکړه، ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «زه دامنم، خو موږ دغه توان نه لرو چې (پاکستاني طالبان) دلته منظم کړو او دوهم دا چې پاکستانیو پخپله داسې فضا را منځته کړې چې یاد عناصر د هغو له برکته وکولای شي دلته منظم شي، کله چې پاکستان دغه فضا له منځه یوسي بیا به زه وکولای شم له امریکایانو سره د دغه ډول فعالیتونو بندولو په باب جدي خبرې وکړم».

برېتانویانو لېوالتیا درلوده چې د ستراتیژیکې ملګرتیا عملي چارې له پاکستان سره له اسانه مسایلو لکه سوداګري او ترانزیت څخه پیل شي چې بیا یې لمنه ورځ تر بلې پراخه شي. د سولې په باب هغوی غوښتل چې موږ د طالبانو د اعلاميې متن جدي ونه نیسو بلکې د دوی عمل ته باید پام وکړو. یانې که د اعلاميې په متن کې د سولې له عالي شورا سره د طالبانو د خبرو اترو یادونه نه وي شوې مهمه نه ده.

برېتانيا ته سفر د ۲۰۱۳ کال د فبرورۍ په میاشت کې تر سره شو. درې اړخیزه غونډه د لندن په اطرافو کې په «چکرز» کې د پاکستان د پلاوي په شتون کې ترسره شوه. زه دې سفر ته نه وم تللی خو ولسمشر له هغو نه ډېر نهیلی را ستون شو. ولسمشر د لندن او واشنگټن له سفرونو نه داسې انګېرلې وه چې امریکایان، برېتانویان او پاکستانیان پخپلو کې بشپړ تفاهم لري او په یوه لوري حرکت کوي. په دواړو سفرونو کې له ولسمشر نه غوښتل شوي

وو چې خپلې اړیکې له هند سره کمې کړي، له اسلام اباد سره د تړون د لاسلیک او آن په پوځي برخه کې هم د اړیکو په پراخولو د پاکستان اندېښنې لرې کړي.

د چکرز په خبرو اترو کې هم د پاکستانیانو دریځ د تېرو میاشتو پر خلاف توند شوی ؤ. د ساري په توګه جنرال کیاني چې څو میاشتې وړاندې د سولې د هڅو پر ګړندي کېدو ټینګار کاوه او په دې برخه کې یې د هر ډول همکارۍ ژمنه کوله، د چکرز په لیدنه کې یې هم د علماو کنفرانس چې مخکې یې منلې ؤ بې ګټې بللې ؤ او هم یې د اوربند غوښتنه کوله او سوله یې له انتخاباتو نه وروسته پړاو ته پرېښې وه. پاکستانیانو په دې لیدنه کې یو ځل بیا له افغانستان نه غوښتي وو چې خپل پوځي افسران د لوړو زده کړو له پاره د هند پر ځای د دوی هېواد ته واستوي.

د درې یادو شویو هېوادونو ګډه همغږي، طالبانو ته د څو ولایتونو سپارل، هغه طرحه چې د قطر دفتر په باب د امریکا متحده ایالاتو صلاح الدین رباني ته سپارلې وه، له هېواده د باندې له یو شمېر سیاسيونو سره د ډانا رورا باکر غونډې، د پاریس په څنډه شانتیې کې د سولې غونډې، د هېواد شمال ته د امریکا او برېتانيا د واقعي او غیر واقعي دیپلوماتانو پرلپسې سفرونه او د هغه ځای له بانفوذه خبرو او د پخوانیو جهادي قوماندانانو سره د دوی پرلپسې ناستې ولاړې او د فدرالي نظام مطرح کول، له حکومت سره له خبرو د طالبانو د انکار او آن د سولې له عالي شورا سره له خبرو ډډه چې وخت په وخت به د امریکایانو او پاکستانیانو لخوا موږ ته اورول کېدل موږ ډېر اندېښمن کړو، په تېره ولسمشر یې د هېواد د عمومي وضعې په ځانګړې توګه د سولې د پروسې او قطر دفتر په باب زیات حساس کاوه.

دوحې ته سفر او د قطر له امير سره ليدل

له طالبانو سره د امريکا پټو ليدنو چې گواکي له جرمني نه پيل شوې وې او د قطر دفتر د جوړېدو پر مفکورې يې پاى و موند. افغانستان سره له دې چې د سولې له بهير سره لېوالتيا وه خو په کومه بڼه چې پيل شوه د شک په سترگه يې ورته کتل. د افغانستان حکومت ته د قطر د دولت نه پاملرنه د دې سبب شوه چې ولسمشر په دوحه کې زموږ سفير «خالد احمد زکريا» هېواد ته راوغوښت. د يادونې وړ ده چې د افغانستان د دولت له پرلپسې غوښتنو سره قطر تر پايه په افغانستان کې خپل دفتر نه پرانيست.

امير مېشتى قطر د خليجي هېوادونو په ډله کې وړوکی هېواد دی چې له ١٨٥٢ کال راهيسې د دې هېواد له پينځو مهمو قبيلو څخه د «آل ثاني» د قبيلې لخوا اداره کېږي. دغه هېواد د تېلو او گازو پر پمانه سرجينې لري.

پر ١٩٩٥ کال شېخ حمد بن خليفه خپل پلار له واکه وغورځاوه او پخپله پر تخت کېناست. ځوان امير د خپل پلار پر خلاف لېبرال نظريات درلودل خو د کاکا زوی او نژدې دوست يې شېخ عبدالله بن خليفه آل ثاني چې د کورنيو چارو وزير او د هېواد دوهم ځواکمن کس ؤ د مذهبي محافظه کارو فکرونو پيرو ؤ. دغه سړي د افغانستان د طالبانو له تحريک سره اړيکه لرله او له غړيو سره يې دوستانه اړيکې درلودې. نوموړي د نړۍ د يو شمېر اسلامي غورځنگونو يو شمېر جگپوړي فکري او سياسي مشران په قطر کې مېشت کړل. د ساري په توگه د مصر د اخوان المسلمین يو شمېر مشران، د عراق د ولسمشر پخوانی مرستيال او د هغه هېواد د حزب اسلامي مشر طارق هاشمي، شېخ عباس مدني د الجزاير د اسلامي جبهې مشر، د فلسطين د حماس ډلې مشر خالد مشعل، د تونس د اسلامي حزب مشر راشد الغنوشي، د سعودي عربستان د حکومت يو شمېر وهابي مشران، د چيچين يو شمېر

مسلمان مشران، د لیبیا او سوريې د اسلامي غورځنگونو یو شمېر مشران او بالاخره د نړۍ د سنیانو ستر عالم او فقیه علامه یوسف قرضاوي یادولای شو.

په دې لړ کې قطر د هغو طالبانو دایمي کوربه شو چې په پیل کې د لنډې مودې لپاره د امریکا په توافق هلته تللي وو. د دې کړنو د لیکلو پر مهال د قطر امیر له واکه گوښه شو او وې غوښتل چې درېیم زوی (شېخ تمیم بن حمد آل ثاني) خپل ځایناستي ته واک وسپاري. د قطر د کورنیو چارو محافظه کار وزیر د امریکا د متحده ایالاتو په غوښتنه د شېخ حمد آل ثاني په واسطه له دندې گوښه شو او په کور کېنول شو. لنډه دا چې طالبان د واکمنۍ کورنۍ په یوه اړخ کې ډېر پیاوړي ملاتړ کوونکي لري.

موږ د قطر د امیر په بلنه د ۲۰۱۳ کال د مارچ پر ۳۰ مه په چارتر الوتکه کې دوحې ته لاړو. د بهرنیو چارو وزیر ډاکتر زلمی رسول، د ملي امنیت سلاکار ډاکتر سپنتا، د سولې عالي شورا مشر صلاح الدین رباني، د ملي امنیت شورا د دفتر مرستیال انجنیر ابراهیم سپین زاده، د ریاست دفتر مرستیاله حمیرا لودین اعتمادی، د ریاست دفتر د مطبوعاتو رییس او ویندوی اېمل فیضي، د سولې عالي شورا د دار الانشاء رییس معصوم ستانکزی، د ولسمشر سلاکار یحیی معروفی او ما (خرم) په دې سفر کې له ولسمشر سره ملګرتیا کوله. د سفر لومړۍ ورځ مو په قطر کې له مېشتو افغانانو او قطري سوداګرو او پانګوالو سره چې مشر یې د امیر د کاکا زوی شېخ علي بن عبدالله ؤ په لیدو تېره شوه. سبا ته له غرمې مخکې په یوولس نیمو بجو امیري دېوان یانې د قطر د امیر ماڼۍ ته ورسېدو. لیدنه او د غرمې ډوډۍ مو په پروګرام کې شامل وو.

څلورېنځت کاله په توپان کې | ٤٦٣

اميري دېوان يوه شانداره لويه ماڼۍ وه چې د دوديزې معمارۍ په بڼه نوې جوړه شوې وه. مېلمه پالان مو له امير تر ټيټو کسانو پورې که څه هم په خپلو دوديزو جامو کې وو خو له خوراكي توکيو د دوی د چلن تر جزئياتو پورې هر څه په محتوا کې د لوېديز په څېر وو. د ډوډۍ له خوړلو وروسته د طلايي وېښتانو خاوند خدمتگار چې تور پتلون او کورتۍ يې اغوستي وو او يوازې د امير خدمت يې کاوه په يوه ځانگړي لوبښي کې يو لوی سيگار را وړ او د امير مخکې يې کېښود.

د قطر امير د هرکلي په ترڅ کې د تاريخ په اوږدو کې د افغانانو له مېړانې او شهادتونو يادونه وکړه وې ويل چې ټول يرغلگر په دې هېواد کې له ماتې سره مخ شوي دي. ولسمشر هڅه کوله چې قطريان دې ته راضي کړي چې طالبانو ته له افغان دولت سره د نېغ په نېغه خبرو زمينه برابره کړي. خو د قطر د امير ځواب دا و چې په دې برخه کې بايد له امريکا سره خبرې وشي، ځکه چې د دوی هېواد يوازې د نيک نيت له مخې يوازې د طالبانو د مېلمه پالنې رول لري او بس.

قطريانو په ښکاره وويل چې د امريکايانو او طالبانو تر منځ ډېرې ژورې اړيکې دي. د قطر د بهرنيو چارو وزير آن د ډوډۍ پر سر وويل: «امريکايانو پر موږ څو ځله فشارونه را وړل چې طالبان په رسميت و پېژنو».

قطريانو د ولسمشر کرزي د بيا بيا غوښتنو په ځواب کې موږ ته وويل چې پر طالبانو هېڅ فشار نه شو را وړی چې دوی دې نېغ د افغانستان له دولت سره خبرې وکړي. هغوی يوازې هيله ښودله چې د قطر دفتر پرانيستل به په يوه پړاو کې د طالبانو او د سولې عالي شورا تر منځ د خبرو لاره هواره کړي. په ځانگړې ناسته کې هم د قطر امير ولسمشر کرزي ته د ناتوانۍ له ښودلو

پرته او دا چې قطر یوازې د طالبانو لپاره د «مېلمستون» رول ترسره کوي بل څه نه وو ویلي.

مور د مارچ پر ٣١ مه ورځ په داسې حال کې له دوچې نه د کابل پر لور روان شوو چې له دې سفر نه مو هېڅ لاسته راوړنه نه درلوده. په داسې حال کې چې امریکایانو تل له قطريانو سره د اړیکو ټینګولو او هغه هېواد ته د سفیر په بېرته ور استولو ټینګار کاوه.

خو یو څه چې د قطري چارواکیو په خبرو کې ښکارېدل هغه پر پاکستان د باور نشتوالی ؤ. دا بې له دې هغه وخت ؤ چې زمونږ اړیکې له اسلام آباد سره بیا ترینګلې شوې وې او هغه هېواد د ډېورنډ دې لوري ته پر پرتو سیمو د خپلې توپخانې ډزې زیاتې کړې وې. په گوښته کې نښتې آن د مرګ ژوبلې سبب شوې او د افغان سرتېرو یو تن په هغو کې شهید شو.

په هغه تېلفوني خبرو کې چې د قطر له سفر لس ورځې وروسته د ولسمشر کرزي او ولسمشر اوباما تر منځ وشوې، ولسمشر ښاغلي اوباما ته د قطر د امیر له قوله وویل چې باید د سولې عالي شورا سره د طالبانو د خبرو په باب له امریکایانو سره خبرې وشي.

د بهرنیو ځواکونو په عملیاتو کې د ملکي مرګ ژوبلې زیاتېدل بله ستونزه وه چې افغانستان ورسره لاس او ګرېوان ؤ. ولسمشر په دې تړاو څو ځله خپل اعتراض پخپله اوباما ته ورساوه. په یادو تېلفوني خبرو کې ولسمشر اوباما هم د ولسمشر کرزي د څرګندونو چې ګواکي د امریکایانو او طالبانو تر منځ یو ډول همکاري شته او امریکا هممهاله له پاکستان او افغانستان سره یو ډول همکار دی یادونه وکړه، هیله یې وکړه چې ښاغلي کرزي دې له دې ډول خبرو ډډه وکړي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٦٥

ولسمشر په خندا ځواب ورکړ: «ما د هغه دري ضرب المثل په ويلو غوښتل ووايم چې تاسو له طالبانو سره د مبارزې په نوم زموږ په هېواد کې بمباري کوئ. او طالبان په دې پلمه چې گواکي تاسو دلته پوځونه لرئ په چاودنو او وژنو لاس پورې کوي (...).»

ولسمشر بارک اوباما ته وويل: «کولای شو له فسادو ډکو قراردادونو نه چې بهرنيان يې يو شمېر افغانانو ته ورکوي سترگې پټې کړو، خو پر ملکي مرگ ژوبلې سترگې نشو پټولای.»

په دې ډول د قطر سفر هم د پېچلي او له ابهامه ډک وضعيت او د سولې د پروسې او قطر دفتر غوټه خلاصه نه کړه. په داسې حال کې چې امريکايانو په ځانگړې لېوالتيا دې پروسې ته دوام ور کاوه.

په بروکسل کې درې اړخيزه غونډه

په داسې حال کې چې له پاکستان سره اړيکې ډېرې ترينگلي شوې وې او د کونړ او ننگرهار پر سيمو د دغه هېواد د توپونو ډزو دغه اړيکې نورې هم ترينگلي کړې وې، د چکرز ناستې نه يوازې دا چې د ستونزې په کمولو کې مرسته ونه کړه بلکې لايې زياتې کړې. په دغسې وضعه کې امريکايانو هيله وکړه چې په بروکسل کې د پاکستانيانو په شمول درې اړخيزه غونډه وشي. واقعيت دا دی چې افغان لوري په دغسې غونډه کې د گډون هېڅ لېوالتيا نه درلوده. ولسمشر نه غوښتل چې هغه څه په چکرز کې پېښ شول په بروکسل کې يې بيا تجربه کړي، خو د امريکا په تېره پخپله د جان کيري ټينگار د دې سبب شو له دې ناستې سره توافقي وکړي.

موږ له امريکايانو او پاکستانيانو سره په داسې حال کې د غونډې تياري نيولو چې څه موده وړاندې د پاکستان د باندنيو چارو وزارت څخه مهم محرم

اسناد زموږ لاس ته راغلي وو. دغه اسناد هغه یادښتونه وو چې د «کور گروپ» یانې د پاکستان او امریکا د گډ کاري گروپ له څو غونډو څخه اخیستل شوي وو. په دې اسنادو کې د افغانستان په باب د دواړو هېوادونو د خبرو اترو جریان لیکل شوی ؤ. اسنادو ښودله چې څه ډول واشنگتن او اسلام‌آباد د دوو دوستانو په څېر په ګډه د افغانستان د حیاتي مسالو په باب لکه د سولې پروسه او د ولسمشرۍ انتخابات تصمیم نیوه.

د افغانستان او پاکستان له پاره د امریکا د ځانګړي استازي مرستیال دېوېډ پیرس او د بارک اوباما سلاکار جنرال لوت د اپرېل پر ۲۲ مه ارګ ته راغلل او له ولسمشر سره یې ولیدل، ښاغلي پیرس په پیل کې له ولسمشر کرزي مننه وکړه چې بروکسل ته د تګ بلنه یې منلې وه تر څو د ده په وینا پر هغو مسالو چې توافق پرې شته دی بحثونه وشي لکه د سولې لپاره د لارې نقشه او له پاکستان سره اړیکې.

د بروکسل په غونډه کې ټاکل شوې وه چې د پاکستان له لوري جنرال کیاني او د امریکا له لوري جان کیري ګډون وکړي!

جنرال لوت وویل: «دا چې د افغانستان د ولسمشرۍ د انتخاباتو لپاره زیاته موده پاتې نه ده، د واشنگتن نظر دا دی چې د سولې پروسه باید ساده کړو ډېر وخت و نه نیسي». ولسمشر وویل چې د جان کیري د ډېر ټینګار په سبب بروکسل ته درومي، سره له دې چې پاکستانیانو پر هېڅ یوه ژمنه عمل نه دی کړی او پر کونړ یې توغندویي او د توپخانې بریدونو ته دوام ورکړی دی. نوموړي د هغو اسنادو چې د اوپراتیفي کار په پایله کې د افغانستان لاسته ورغلي وو یادونه وکړه وې ویل: «امریکا د افغانستان د راتلونکيو انتخاباتو په باب پاکستان ته یو کاغذ سپارلی دی» سفير کنگهم چې په دې

غونډه کې حاضر ؤ وویل چې نوموړی کاغذ د امریکا کلي او عام نظر بیانوي او کوم خاص څه پکې نشته.

ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «څنگه کېدای شي له هغه هېواد سره چې دلته ترهگر را استوي زموږ د انتخاباتو په اړه مشوره کوی او دغه مساله له هغو سره شریکوي؟» نوموړي د دواړو هېوادونو تر منځ د سولې د پروسې ځینو ټکیو ته هم چې بحثونه پرې شوي اشاره وکړه. ډاکتر سپنتا وویل: «کوم شی چې تاسو په دې اسنادو کې ویلي دي زموږ او ستاسو تر منځ د دوستۍ له فضا سره مطابقت نه لري، موږ له دې کاغذ نه مخکې خبر وو او دا زموږ او ستاسو د ستراتیژیکې دوستۍ سره په تناقض کې دی».

ولسمشر وویل: «مساله تر دې وړاندې ده، د دې اسنادو له مخې تاسو هغوی (پاکستان) په افغانستان کې د خپل نفوذ اعمال ته ور بللی دی. داسې ښکاري چې تاسو او پاکستان مشترک اهداف لرئ». جنرال لوت وویل: «ښاغلی ولسمشر تاسو د غونډې پر مینوب استدلال او خبرې کوي چې په هغو کې نورې خبرې هم شوې دي». ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «په داسې حال کې چې چین او روسیه پاکستان ته وایي چې دریځ مو سم نه دی، عجیبه دا ده چې امریکا د سولې له عالي شورا سره د طالبانو د خبرو اترو د نه منلو په باب د پاکستان دریځ سم بللی دی». که هر څومره دغو دوو امریکایانو هڅه کوله چې د خپل هېواد «صداقت» ثابت کړي خو ولسمشر یې هر ځل د هغو اسنادو یوه برخه د دوی مخ ته اېښودله.

ولسمشر د بروکسل د غونډې بڼه د تشریفاتو له نظره سمه نه بلله، بیا یې هم وغوښتل چې د امریکایانو په مخکې له پاکستان نه د سولې په باب څرگند او په ټاکلې موده کې اقدامات وغواړي، نوموړي بیا بیا امریکایانو ته یادونه کوله چې پاکستانیان له ډیورنډ کرښې سره اړوندو مسایلو مطرح کولو منع

کړي، نوموړي د ډیوېډ پیرز د دې پوښتنې په ځواب کې چې وې پوښتل ستاسو په نظر به یاده غونډه له کومو پایلو سره یوه بریالۍ غونډه وېولو، وویل: «(...) د ساري په توګه د مې پر ۱۵ مه نېټه په کوم ځای کې د طالبانو او سولې عالي شورا ترمنځ خبرې ترسره شي، ملا برادر له زندانه راخوشي شي او ملا محمد حسن، ملا منصور او ملا قیوم ډاکر خبرو ته حاضر شي (...)».

جنرال لوت وپوښتل: «چې داسې ده نو دوحې ته ولې نه درومي؟». ولسمشر ځواب ورکړ: «تېره ورځ ملا ډاکر موږ ته احوال راکړ چې کوم کسان په دوحه کې دي د هغوی خبره د دوی خپله خبره نه ده او ملا محمد غوث وویل چې سولې ته زمینه بشپړه چمتو ده، په دې شرط چې پاکستان او امریکا سم عمل وکړي».

جنرال لوت وویل: «که تاسو له دې کسانو سره غونډه جوړه کړای شئ لوی کار دی او په هغو کې به د امریکا جګپوړی مامور درسره ملګرتیا وکړي». ولسمشر کرزي یې په ځواب کې وویل: «په دې شرط چې دغه خلک هم د هغو نورو شپاړس تنو په څېر چې پخوا وژل شوي دي ونه وژل شي».

وروسته یې انجنیر ابراهیم سپین زاده چې په مجلس کې نه ؤ دفتر ته راوغوښت او ترې وې پوښتل چې د «ملا مستانه» د وژلو کیسه وکړي چې په کابل کې یې خبرې وکړې، له خبرو یې امریکایان او انګلیسان خبر کړای شول، خو چې کوټې ته ستون شو هلته په ډېره بې رحمۍ ووژل شو، ولسمشر د خپلو خبرو په دوام زیاته کړه: «روسیه او چین په افغانستان کې د سولې او ثبات غوښتونکي دي، که غواړئ چې د سولې پروسه بریالۍ شي نو له هغوی سره یې شریکه کړئ». جنرال لوت په ځواب کې وویل: «روسیې او چین زموږ په څېر قرباني نه ده ورکړې، هغوی یوازې خبرې کوي».

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٦٩

ولسمشر کرزي وويل: «که پاکستان ستاسو دوست دی نو باید هغه څه درکړي چې تاسو يې په لټه کې یاست يانې سوله دې درته راولي، موږ افغانان پېچلي خلک نه يو په دوستۍ او دښمنۍ کې موږ ساده خلک يو».

سفیر کنگهم وويل: «موږ هم ساده خلک يو، تل مو په سادگۍ تورنوي، داسې کسان شته چې نه غواړي زموږ او تاسو دوستي بريالۍ شي». ولسمشر وويل: «موږ ستاسو او پاکستانيانو ترمنځ دکور گروپ د اسنادو پانې درکوو، وروسته تاسو پخپله پر خپل ځان قضاوت وکړی».

سره له دې چې ولسمشر کرزي د لنډمهالې ادارې د رييس په توگه د کار له پيله هڅه کړې وه چې د افغانستان اړيکې له ټولو هېوادونو سره دوستانه کړي، خو د امريکا بې سياله شتون او د دې هېواد په تړاو د ده او ډېری افغانانو بڼه نظر هغوی ته ډگر تش کړی ؤ. له کوم وخته چې د سولې مساله مطرح او جدي شوې وه ما دا تشخيص کړه چې واشنگتن په يوه لاس کې سوله او په بل کې جگړه نيولې او د خپلو لويو پروگرامونو له مخې موږ ته کله يو او کله بل را وړاندې کوي، پر همدې دليل مې يوه ورځ له ولسمشر سره په يوازيني مجلس کې نوموړي ته وړاندیز وکړ چې د سولې په مساله کې نور هېوادونه لکه روسيه، چين او په استثنایي توگه د اروپايي اتحاديې ځينې هېوادونه لکه فرانسه هم بايد پکې را شامل کړو، ولسمشر د دې هېوادونو د همکارۍ غوښتونکی ؤ خو د جدیت په باب يې ډېر ډاډمن نه ښکارېدو، بيا يې هم ما ته وويل د سولې د پروسې په اړه هر ډول پرمختياوې او نورې د شريکېدو وړ مسالې له هغوی سره شريکې کړم. له هغو وروسته ما هغه مسالې چې په يو ډول يې بهرنی اړخ درلود له هغوی سره مې شريکې کړې کله به مې مشوره او کله همکاري ترې غوښتله، د ساري په توگه د مالي اقدام ډلې (FATF) چې په پاریس کې يې غونډه جوړه شوه او په هغو

کې «خان افضل هاید وال» د افغانستان بانک مرستیال د افغانستان استازیتوب کاوه د چین، روسیې او هندوستان د هېوادونو په مرسته مو د امریکا او بریتانیا گډه نقشه ور شنډه کړه چې غوښتل یې افغانستان د پیسو د راکړې ورکړې په تړاو په تور لېست کې شامل کړي. کله چې ښاغلي هاید وال د تېلفون له لارې د هغو دوو هېوادونو له پروگرام نه خبر کړم، له ولسمشر سره تر مشورې وروسته مې د دغو درې هېوادونو سفیران خپل دفتر ته را وغوښتل او له هغوی نه مې د همکارۍ غوښتنه وکړه، درې واړو هېوادونو جدي همکاري وکړه او د انگلستان او امریکا د طرحې پر خلاف یې رایه ورکړه.

د بروکسل سفر

موږ د اپریل پر ۲۲ مه په هغه ځانگړي الوتکه کې بروکسل ته ورسېدو چې د امریکا متحده ایالاتو دولت کابل ته را استولې وه، په سبا سهار یې د شمالي انتلاتیک سازمان (ناټو) دفتر ته لاړو او د هغه سازمان له عمومي منشي سره مو ولیدل، د خبرو موضوع امنیتي تړون او له ۲۰۱۴ کال وروسته د ناټو غړیو هېوادونو (SOFA) د ځواکونو د وضعیت په تړاو وه، د همدې ورځې مازدیگر مهال مو د امریکا د بهرنیو چارو له وزیر جان کیري او ورسره پلاوي سره ولیدل. ولسمشر ما ته ویلي وو چې د پاکستان د بهرنیو چارو وزارت د اسنادو کاپي باید راسره وي، ځکه چې غوښتل یې هغه په خپل لاس په مجلس کې ښاغلي کېږي ته وسپاری.

یاد اسناد د امریکا او پاکستان د پوځي او استخباراتي مقاماتو او دیپلوماتانو د څو گډو غونډو یادښتونه (مینوتونه)، د امریکا د سفیر د مرستیال یو شمېر اېمپلونه او د افغانستان د نژدې راتلونکیو ولسمشریزو انتخاباتو په باب یو کاغذ وو. دغه وروستی یاد کاغذ د امریکا حکومت چمتو کړی ؤ وروسته یې هغه پاکستانیانو ته د نظر ورکولو او نورو اجراآتو لپاره سپارلی ؤ.

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٧١

د ٢٠١٣ کال د جنوري ٣٠مې په غونډه يانې د کور گروپ په څلورمه غونډه کې د غونډې په يادښتونو کې واشنگټن ته د ولسمشر کرزي د نژدې راتلونکي سفر په باب، له طالبانو سره د امريکا د اړيکو، په ځينو ولايتونو کې د طالبانو واليان، ابراهيم حقاني، د طالبانو د بنديانو، د افغانستان او پاکستان ترمنځ د تماس گروپ او علماؤ د کنفرانس بحثونه ليکل شوي وو. همدارنگه پر دې ټينگار شوی ؤ چې همدغسې غونډه بايد لندن (چکرز) ته د حامد کرزي تر سفر مخکې جوړه شي.

په پيل کې په اسلام اباد کې د امريکا د سفير مرستيال ريچارډ هوگلنډ چې د امريکايي پلاوي مشري يې کوله واشنگټن ته د حامد کرزي د جنوري مياشتې د سفر په تړاو مفصل معلومات وړاندې کړي وو چې د دغو معلوماتو ليکلی کاغذ يې هم پاکستان لوري ته سپارلی ؤ. دغه معلومات د هغو بحثونو په اړه وو چې په واشنگټن کې د امريکايي او افغاني پلاويو ترمنځ پر ځينو مسايلو لکه د پوځي انتقال پروسې، د بنديانو موضوع، د ٢٠١٤ کال انتخابات، د سولې پروسه، د اقتصادي انتقال پر پروسه، د امنيتي او دفاعي تړون او د سيمې د رول په باب ترسره شوي وو. سفير هوگلنډ په دې غونډه کې پاکستانيانو ته ويلې وو: «(...) د سولې پروسې موضوع او د قطر دفتر مساله په واشنگټن کې د بحث کليدي مسالې وې. هغه (حامد کرزي) ډېر زيات شيان (زيات امتيازات) د قطر دفتر په تړاو غوښتل خو د امريکا حکومت ورسره ونه منل (...)».

د غونډې د دې يادښتونو په يوه بل ځای کې راغلي وو: «د DGA (د ISI د مرستيال) په ځواب کې سفير هوگلنډ وويل د کوټې شورا غوښتل چې له افغاني ډلو سره په داسې بڼه خبرې وکړي چې د کرزي حکومت يې يوه

برخه وي (...). په خبرو کې به د کرزي د حکومت د استازيو شتون د کرزي د حکومت په رسمیت پېژندلو په مانا نه وي».

د غونډې د یادښتونو په یوه بله برخه (مینوټ) کې داسې لیکل شوي وو: «صادق سفیر (په دې غونډه کې د پاکستانی پلاوي مشر او په کابل کې د هغه هېواد سفیر محمد صادق) وپوښتل چې که په دوحه کې دفتر پرانیستل شي طالبان د افغانستان له حکومت سره له خبرو ډډه وکړي څه به پېښ شي؟» سفیر هوگلند ځواب ورکړی ؤ چې «متحدہ ایالاتو له طالبانو نه هېڅ ډول غوښتنه نه ده کړې بلکې شرایط یې وضع کړي لکه د دې دفتر له لوري د پیسو نه راټولول، او یا د پروپاگند لپاره د پیسو نه کارول، خو که دا کار وکړي نو دفتر به یې وتړل شي».

په دې غونډه کې سفیر محمد صادق له امریکایانو غواړي چې د افغانستان د دولت د «پاکستان ضد ویناؤ» مخه ونیسي، هوگلند د نوموړي د ډاډ لپاره ځواب ورکوي چې دغه ټکی یې بشپړ په یادښت کې نیولی دی.

د بندیانو په تړاو په بحث کې سفیر هوگلند وایي چې د دوی حکومت د هغو طالب بندیانو د خوشي کېدو پلوی دی چې د سولې په پروسه کې مرسته کولای شي خو د ملا عبدالغني برادر په باب وایي: «د ملا برادر په برخه کې موږ دې ته اړتیا لرو چې مشوره پرې وکړو. (...))».

په هغه ایمیل کې چې سفیر ریچارډ-ای هوگلند د ۲۰۱۳ کال د فبروري پر ۱۶ مه د پاکستانی پلاوي مشر سفیر محمد صادق ته لېږلی دی چې د غونډې اجنډا مشخصه کړي له پاکستانی لوري غواړي چې په راتلونکې غونډه کې «د افغانستان په هر ډول راتلونکې سیاسي سناریو کې چې پاکستان کومې اساسي گټې په پام کې لري» هغه دې تشریح کړي.

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۷۳

د کور گروپ په پینځمه غونډه کې چې د فبروري پر ۲۵ مه جوړه شوې ده، په پیل کې سفير محمد صادق له امريکايي لوري يو لړ پوښتنې کوي چې له جملې څخه د مولوي فقير محمد په باب د معلوماتو ورکول وو، مولوي فقير محمد د مولوي فضل الله مرستيال ؤ چې د دغو خبرو اترو پر مهال نوموړی د ملي امنيت په نظارتخانه کې تر توقيف لاندې ؤ. نوموړي په ننگرهار کې د عملياتو پر مهال له خپلو دوو تنو ملگرو سره نيول شوی ؤ. سفير هوگلند په دې برخه کې پاکستانی لوري ته ويلي وو چې کولای شي مولوي فقير محمد ته د پاکستانیانو غیر مستقیم لاسرسی پیدا کړي، مثلاً که دوی کومې پوښتنې لري امریکا به هغه افغانانو ته وسپاري ځواب به یې پاکستانیانو ته وسپاري.

په یاده غونډه کې په دې تړاو چې ګواکي د افغانستان د حکومت د ننه داسې بحثونه کېږي چې ولې پاکستان هغه طالبان چې خوشي یې کړل د افغانستان حکومت ته ونه سپارل. سفير هوگلند ويلي وو: «څرنگه چې مولوي فقير محمد يو جنايتکار دی بايد د پاکستان حکومت ته وسپارل شي».

د غونډو په یادښتونو کې بل ځای داسې راغلي دي: «سفير هوگلند وويل چې د امريکا متحده ايالاتو حکومت پر واحد افغانستان د پاکستان تمرکز او له ټولو افغاني ډلو سره د اړیکو ټينګولو ستاينه کوي، د امريکا متحده ايالات د افغاني اپوزيسيون له مشرانو سره د پاکستان د صدراعظم او د بهرنيو چارو وزير ملاقاتونه ستايي، که څه هم دغه کار کړزی تر دې حده خپه کوي چې په نامعقوله بڼه دا کار د خپل حکومت پر خلاف دسيسه ګڼي. نوموړی (ولسمشر کړزی) په همدې دليل هڅه کوي چې له امريکا متحده ايالاتو او پاکستان نه وغواړي چې له پښتنو سره د خبرو اترو کانالونه پرانېزي».

په دې تړاو سفير محمد صادق وايي: «په پيل کې پخپله ولسمشر کرزي له پاکستان نه غوښتل چې له شمال سره اړيکې ټينگې کړي (...). پاکستان د شمال له مشرانو سره په اړيکو کې په بشپړ ډول شفاف عمل کوي». سفير هوگلند وايي: «يوازینی کار چې اوس يې بايد امريکا او پاکستان وکړي دې لارې ته دوام ورکول دي. پاکستان بايد له نورو ډلو سره خپلو اړيکو ته همدغسې دوام ورکړي». له طالبانو سره د اړيکو په باب د ISI مرستيال له سفير هوگلند څخه د هغو خبرو معلومات غواړي چې ښاغلي ستانکرزي پر کومو مسايلو له طالبانو سره کړې دي، په بل ځای کې د ISI مرستيال د سولې د پروسې په تړاو وايي: «کرزی او د سولې عالي شورا څه نشي کولای (...). د کرزي حکومت ياد پروسې برخه گرځي او يا به انزوا ته درومي (...).»

د ملا برادر د خوشي کولو په باب د ISI مرستيال سم نظر نه ورکوي، سفير هوگلند يو ځل بيا وايي چې امريکا د ملا برادر تر خوشي کولو مخکې له پاکستان سره د مشورې غوښتونکې ده.

سفير هوگلند د يوه استراليايي پروفیسور «تام گريگ» د ملاقاتونو يادونه وکوي چې گواکي کلونه يې په گردیز کې د يوناما لپاره کار کړی دی او د ځايي خلکو په تېره د څدرانو له مشرانو سره يې نژدې اړيکې جوړې کړې دي او پر ۲۰۱۰ کال يې په مري کې له ابراهيم حقاني سره د ليدنې يادونه وکړه، نوموړي استراليايي گواکي ويلي وو چې اوس د طالبانو په منځ کې ابراهيم حقاني په مهم سړي بدل شوی دی.

په دې اسنادو کې هغه ايميل هم شته چې د اپريل پر ۴ مه هوگلند، د پاکستان سفير صادق ته استولی او د افغانستان د ولسمشرۍ د ۲۰۱۴ کال د انتخاباتو په تړاو يې د پاکستان نظر او همکاري غوښتې وه، هوگلند دغه کاغذي ليک د افغانستان د انتخاباتو په اړه پاکستاني لوري ته استولی ؤ.

څلویښت کاله په توپان کې | ٤٧٥

ما دلته د هغو اسنادو یوه وړوکې او لنډه برخه یاده کړه تر څو روښانه شي چې د امریکا پر رښتینولي زموږ د بې باوري رینښې ډېرې ژورې او پر شواهدو او معلوماتو ولاړې وې، سره له دې هم زموږ په حکومت کې ځینو یوازې پاکستان د افغانستان په بدمرغيو کې پر باله، هغوی په دې کار د دې لامل کېدل چې زموږ د رنځونو بله سرچینه چې امریکا ده له نظرونو پټه پاتې شي او څوک ونه پوهېږي چې دغه دوه هېوادونه یو له بل سره په ګډه کار کوي.

په دې ډول پاکستان د پلورل شویو، فاسدو او تړلیو پوځیانو په واسطه د امریکا د ستراتیژیکو پلانونو د عملي کولو رول لوباوه، د دې په ترڅ کې اسلام اباد خپلې ګټې چې د افغانستان کمزوري کول، د هېواد دننه د ګډوډۍ خپرول او د ډیورنډ هغه لور ته د پرتو پښتنو کمزوري کول وو هم لټولې، په هره غونډه کې به چې د امریکا خدمتګارانو بدمرغي د اسلام اباد پر غاړه ور اچولې ما به یې په ځواب کې ویل چې پاکستان او امریکا د یوې سکې دوه مخه دي او دواړو لاسونه سره ورکړي او موږ یې له دغه حالت سره مخ کړي یو، ولسمشر، زه او اېمېل فیضي تل په دې برخه کې هم نظره وو.

د بروکسل په څنډه کې له جان کېري سره د وال دوشس Vall Dushesse په وړوکې تاریخي ماڼۍ کې ملاقات تر سره شو. هغه مازدیګر د تالار نسبتاً تیاره فضا ډېره آرامه وه، ښاغلي جان کېري خپلې خبرې د ولسمشر کرزي د کړنو په ستاینه پیل کړې وې ویل: «تاسو افغانستان ته دیموکراسي راوړه، تاسو ډېر کارونه وکړل، موږ د پاکستان په باب ستا له اندېښنو ښه خبر یو، په پاکستان کې ستونزې دي، د ترهګرۍ پټنځایونه په هغه هېواد کې شته دي، دا یو ښه فرصت دی، دلته به د سولې په باب د پاکستان وضاحتونه وغواړو، باید وپوهېږو چې موږ ټول په یوه هدف پسې یو. باید مودبانه او صادقانه

خبرې اترې ولرو، او د شواهدو او ارقامو په استناد خبرې وکړو، بايد وگورو چې ستاسو اندېښنې کومې کومې دي او د پاکستان گټې کومې دي! کياني ما ته سپين ويلي دي چې د هېواد گټې يې د افغانستان په سوله او ثبات کې دي. ما له هغه نه پوښتنه وکړه چې د دوحي پروسه نوره مړه ده، هغه ځواب راکړ چې نه!»

ولسمشر کرزي خپلې خبرې داسې پيل کړې: «له دې مننه چې د دې غونډې (له پاکستان سره د درې اړخيزې غونډې) زمينه مو برابره کړه، موږ او پاکستانيانو ډېر فرصتونه درلودل، دا ځل به په ښه لهجه ورته ووايو چې خبرې به مو خوږې نه وي. زه به سبا ته سپينې او واضح خبرې وکړم، د سولې په پروسه کې به د طالبانو او د سولې عالي شورا ترمنځ د خبرو غوښتنه وکړم په هر ځای کې چې وي. هغوی که ضمانتونه غواړي موږ ورته چمتو يو، خو د ډيورنډ مساله زموږ د بحث موضوع نشي کېدای».

جان کېري: زه فکر کوم چې د دې اړتيا نشته چې د ډيورنډ مسالې ته ورشو لومړۍ غوره دا ده چې د سولې مساله را واخلو، ډيورنډ زموږ د بحث موضوع نه ده.

ولسمشر کرزي: «زه وضاحت غواړم، موږ نه غواړو چې د افغانستان بهرنۍ سياست د پاکستان په واک کې وي خو له دې سره هممهاله هېڅ بل هېواد ته اجازه نه ورکوو چې افغانستان د پاکستان پر خلاف وکاروي او له پاکستان نه هم ورته کړه وړه غواړو (....)».

جان کېري: که پاکستان ووايي چې موږ ډېره هڅه وکړه خو پر طالبانو تر دې زيات فشار نشو راوړی، لنډه دا چې ووايي چې موږ ونشو کولای، نو بيا؟ ولسمشر کرزي: «که په رښتيا دا توان نه لري بله خبره ده، بيا موږ تمه نه ترې لرو او هغوی بې گناه دي خو که وپوهېږو چې نه غواړي، دا خو بيا بله خبره

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٧٧

ده، زما په نظر که هغوی وغواړي کولای شي، نو بیا باید امریکا عمل ته راوړاندې شي».

جان کېري: «څه ډول؟»

ولسمشر کرزی: «له طالبانو سره زموږ نېغې اړیکې تشویق کړئ.»

جان کېري: «تاسو نېغې اړیکې ورسره لرئ؟»

ولسمشر کرزی: «هو کې!»

جان کېري: «نو ستاسو د کوم مهال پروگرام په پام کې دی؟»

ولسمشر کرزی: «اوس هم ناوخته شوې ده، مثلاً همدا سبا ته، که انتخابات په پام کې وي نو تاوتریخوالی او جگړه باید تر هغو مخکې پای ته ورسېږي، جنرال کیاني په تېر سپتمبر کې ما ته وویل چې د لارې نقشې د وخت چوکاټ باید راوړو خو په لندن کې یې بیا نورې خبرې کولې.»

ولسمشر دغه مهال له ما نه وغوښتل چې هغه دوسیه چې یاد اسناد پکې وو ورته ورکړم، نوموړي دوسیه ور واخیسته او ځینې پاراګرافونه او جملې یې چې مخکې نښه شوي وو ولوستل، له څو شېبو وروسته جان کېري مداخله وکړه وې ویل: «آیا پوښتنه کولای شم؟ په دې متن کې چې و دې لوست

DG (A) څوک دی؟ جنرال دا گلښ لوت د ولسمشر اوباما سلاکار او د ملي

امنیت شورا د دفتر مرستیال مداخله وکړه او ځواب یې ورکړ: «DG (A)

جنرال پتو دي د ISI مرستیال دی. او دا د پاکستان د دولت راپور دی» کله

چې ولسمشر دوسیه ښاغلي کېري ته ورکړه نوموړي سرسري نظر پرې

واچاوه او په نه زړه یې پانې واړولې. له لږ ځنډ وروسته یې په موسکا

وویل: «پام مو وي هغه چا چې دا دوسیه تاسو ته سپارلې د پاکستان دولت

یې ونه پېژني ځکه چې ژوند به یې په خطر کې ولوېږي».

ولسمشر وضاحت وغوښت.

د نوموړي د یوې پوښتنې په ځواب کې جان کېري وویل: «فکر کوم پاکستانیانو له شمال ټلوالې سره خبرې تنظیم کړې دي، خو دا نشي کېدای، زه به سبا ته په دې برخه کې ډېرې سپینې خبرې وکړم، زموږ په اند اصلي مرجع د سولې عالي شورا ده» تر دې وروسته د ملا برادر پر خوشي کولو خبرې وشوې او ولسمشر یو ځل بیا د هغه د خوشي کېدو غوښتنه وکړه او د پاکستانیانو په تړاو یې خپل شک وښود. جان کېري وویل: «پر دې سند له تکیې کولو ښکاري چې تاسو اندېښنه لرئ، تاسو فکر کوی چې موږ له پاکستانیانو سره داسې خبرې کوو چې ستاسو په زیان تمامېږي، خو دغه خبرې د تماس گروپ په چوکاټ کې دي چې زموږ ترمنځ هلته (په اسلام اباد کې) جوړ شوی دی، زموږ اړیکې له تاسو سره تر دې څو چنده ژورې دي. دغه کاغذونه د پاکستاني داخلي ادارو راپورونه دي، په هېڅ صورت سند نشي گڼل کېدای، موږ له تاسو سره ډېرې مرستې کوو ستاسو د راتلونکې په تړاو تعهدونه لرو (....) جنرال کیاني شپږ میاشتې وروسته تقاعد کوي هغه دلته (بروکسل) ته راځي ځکه غواړي دغه ستونزه حل کړي او دا ځان ته یو ښه میراث وگرځوي».

په ناپو کې د امریکا د سفیر په کور کې درې اړخیزې خبرې

درې اړخیزې خبرې د ۲۰۱۳ کال د اپریل پر ۲۴ مه د امریکا د حکومت د بیا بیا غوښتنې پر بنسټ د بلژیک د پلازمینې په ځنډه کې په یوه ښکلې ماڼۍ کې ترسره شوې، نوموړې ماڼۍ په ناپو کې د امریکا د سفیر هستوګنځی ؤ، پر شاوخوا یې سمسور ځنگل راخپور ؤ چې لوی شین چمن یې پکې رانغښتی ؤ.

د خبرو اترو مهز په سپینو سمرهزیو په مربع شکل چې یوه ضلعه یې لرې شوې وي له چمن او ځنگل سره نښتي یوه تالار کې ترتیب شوی ؤ.

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٧٩

له اطاق نه د باندې پر يوه ښکلې صفة مېزونه کرسې او چترې لگېدلې وې. د کور او د هغه ځانگړي چمن عظمت په ناټو سازمان کې د امريکا د واکونو او دېدې ښکارندوی وو.

غونډه سهار پيل شوه، له خبرو پيلېدو مخکې د پلاويو د گوتو په شمېر کسان د خنګ اطاق ته لاړل او د رسنيو پر وړاندې را څرگندل شول عکسونه يې واخيستل.

د امريکا له لوري د خبرو گډونوال د بهرنيو چارو وزير جان کبري، د امريکا د ځانگړي استازي مرستيال ديويد پيرس، په افغانستان کې د امريکا او ناټو قوماندان جنرال ډنفورډ او د امريکا د ولسمشر بارک اوباما سلاکار او د امريکا د امنيت شورا د دفتر مرستيال جنرال داگلس لوت، د پاکستاني پلاوي غړي لوی درستيز جنرال اشفاق کياني، جنرال جيلاني او دوه تنه نور وو، افغان پلاوي د ولسمشر کرزي په مشرۍ د بهرنيو چارو وزير ډاکټر زلمی رسول، د ملي امنيت سلاکار ډاکټر سپنتا، د ملي دفاع وزير جنرال بسم الله محمدي او زه د ولسمشرۍ د دفتر رييس عبدالکريم خرم پکې شامل وو.

غونډه د جان کبري په خبرو چې زموږ کوربه ؤ پيل شوه. نوموړي يو ځل بيا د ولسمشر کرزي پر ستاينو خوله پرانيستله او د هغو ورځو يادونه يې وکړه چې نوموړي په ارزگان کې تېرې کړې وې. نوموړي وويل چې نا امنۍ د افغانستان او پاکستان د دواړو لمنه نيولې ده او د سولې راوستل به ولسمشر کرزي او جنرال کياني ته يو نیک ميراث وي. هغه د کياني خبره چې ده ته يې ويلي وو تکرار کړه چې په افغانستان کې سوله او ثبات يې له هيلو څخه ده.

کبري په افغانستان کې د واک لېږد او د اشفاق کياني د تقاعد يادونه وکړه او هيله يې وښودله چې دغه غونډه د سولې په لار کې مثبت گام ثابت شي.

ولسمشر کرزي له پاکستان سره د دوستانه اړیکو د ټینګولو لپاره د ډېرو سفرونو او هڅو یادونه وکړه وې ویل چې باید د ټولو موخه د ترهګرۍ او توندلارۍ له منځه وړل وي. نوموړي وویل چې تر ۲۰۰۶ کال پورې د پاکستان توندمنتقد ؤ خو چې کله یې په پاکستان کې ترهګریز بریدونه او چاودنې ولیدې د پاکستان په باب یې خپل سیاست بدل کړ. نوموړي په هغه هېواد کې له تاوتریخوالي د ډکو ترهګریزو پېښو له زیاتوالي سره له پاکستان سره ګډ کار اړین وباله زیاته یې کړه چې افغانستان غواړي چې طالبان د سولې له عالي شورا سره نېغ په نېغه خبرې وکړي، په داسې حال کې چې پاکستان ظاهراً له بېلا بېلو ګروپونو سره د طالبانو د خبرو غوښتونکي دی. وې ویل «وګورو چې پاکستاني وروڼه څه وایي؟»

جان کیري وویل چې دی وړاندیزونه لري خو تر هغو وړاندې یې جنرال کیاني ته د خبرو بلنه ورکړه. جنرال کیاني له جان کیري نه مننه وکړه چې د دې غونډې فرصت یې برابر کړی ؤ. د افغانستان سوله او ثبات یې د خپل هېواد په ګټه وباله او آن خپل امنیت یې له دې سره تړلی وباله. نوموړي د پخواني شوروي د یرغل پر مهال له افغانستان سره د خپل هېواد مرستې یادې کړې او زیاته یې کړه چې د افغانستان جهاد د پاکستان لپاره ستونزې لري. پاکستاني جنرال د سؤ تفاهم د له منځه وړو او دواړو ګاونډیو هېوادونو لخوا د لویو اهدافو غوره کولو هیله وکړه. د اشفاق کیاني د خبرو په پای کې جان کیري ولسمشر کرزي ته مخ ور واپاوه وې ویل: «ښاغلی ولسمشره، فکر کوم جنرال صادق دی (... باید اعتماد را منځته کړو (...))، جنرال کیاني! تاسو وویل چې دې ته چمتو یاست چې د سولې په راوستو کې مرسته وکړئ. دقیق به په دې برخه کې څه وکړئ؟»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۸۱

جنرال کياني: «هر چېرته چې نفوذ لرو هغه به په کار واچوو خلک به (موخه يې طالبان دي) د خبرو مېز ته را ولو.»

ولسمشر کرزی: «وروره جنرال کياني، همدغه زموږ غوښتنه ده، خو څه ډول؟» جنرال کياني....

جان کيري: «باید لومړيتوبونه په گوته کړو او وضاحتونه منځته را وړو، جنرال کياني ويل چې طالبان به د خبرو مېز ته راولي، جنرال به دې برخه کې مو توان څومره دی؟

جنرال کياني: «موږ ډېر لږ فرصت لرو، انتخابات را رسېږي (د افغانستان انتخابات) باید په لږه موده کې ډېر کار وکړو»
جان کيري: «مثلاً څومره وخت کې؟»

جنرال کياني: «مثلاً د جون مياشت، خوناتو او امريکا د ۲۰۱۴ کال له دورې وروسته په باب خبرې کوي.

جان کيري ....

جنرال کياني: «د روان کال اکتوبر يا نومبر، خو په دې مياشتو کې به د انتخاباتو چارې پيل شوي وي. يا مثلاً د راتلونکي کال فبروري، هغه مهال به هر څه روښانه شوي وي، نوماندان به معلوم وي، او يا آن تر انتخاباتو وروسته، دا څو ضرب الاجله وو چې درته ومې ويل، دا ټول جريانات د سولې پر پروسې اغېز لري، بل لوري ته د جگړې موسم هم په پيلېدو دی.»
جان کيري: «بل انتخاب؟ موږ چټکي غواړو»

جنرال کياني: سوله او ثبات موږ ته ارزښت لري، انتخابات د هغو لپاره مهم دی، داسې انتخابات چې اعتبار ولري او رڼه وي دا به د افغانستان لپاره گټور تمام شي، دا ټول له يو بل سره تړاو لري، باید (سر تاسري) وي او سر تاسري توب يې له بين الافغاني خبرو اترو ممکن کېدای شي.

ولسمشر کرزی: سر تاسري په دې مانا چې سوله بايد ټينگه شوې وي او د طالبانو پلويان په انتخاباتو کې برخه واخلي، دا ډېر ښه دي!»

جنرال کياني: «دا به گرانه وي چې د انتخاباتو تر رارسېدو پورې دې د سولې پروسه پايله ولري».

جان کيري: «د انتخاباتو لپاره د اړينو عناصرو په باب جنرال تاسو ښه ټکي ته اشاره وکړه، انتخابات بايد د همدغسې ځانگړتيا لرونکي وي، موږ دغه پرمختگ او پړاوونه درلودلي دي، مثلاً د طالبانو له لوري د اعلاميې خپرېدل، د دفتر پرانيسته، آيا تاسو دې هر څه ته سرعت ورکولای شئ، کوم وړانديز په دې برخه کې لرې؟»

جنرال کياني: «ولسمشر کرزی دې ووايي»

ولسمشر کرزی: «جنرال ډېره ښه خبره وکړه چې طالبان بايد د سولې عالي شورا سره خبرو ته حاضر کړای شي، دا به زما له لوري لومړنی گام وي او دا به زموږ د غونډې لپاره پايله ولري، څه وخت؟»

جان کيري: «مگر دی به د دې ځواب و نه ويلای شي»

ولسمشر کرزی: «يو وخت خو بايد پيل شي، هر څومره زر چې پيل شي غوره به وي»

جنرال کياني: «دلته له ما سره مرسته وکړئ، مثلاً که سبا ته په قطر کې خبرې کوو څوک به خبرې کوي او پر څه به خبرې کوي؟»

ولسمشر کرزی: «ستاسو پوښتنې مهمې دي. ستاسو له خبرو معلومېږي چې په قطر کې به خبرې کېږي. نو خبرې به د سولې له عالي شورا سره وي چې ټول يې په ترکيب کې شته دي او لويې جرگې هغه را منځته کړې ده. د خبرو موضوع به دا وي چې طالبان زموږ د ټولنې د يوې برخې په توگه وکولای شي په ټولو انتخاباتو کې برخه واخلي، قانوني حقوق به ولري. د بهرنيو

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۸۳

ځواکونو د وتلو په باب چې طالبان وايي امريکايان دې ووزي هغوی ظاهراً نه وزي، که امريکايان دا مني زه يې هغوی ته (طالبانو ته) ضمانت ورکولای شم. د افغانانو اړونده برخه يې زه پر غاړه اخلم. د بهرنيانو وتل يوه نړيواله پېچلې مساله ده چې موږ او تاسو ټول بايد هغو ته حل لاره ولټوو».

جان کيري: «د طالبانو خبرې له چا سره؟»

جنرال کياني: «هغوی وايي چې له ډلو سره خبرې کوي د سولې له عالي شورا سره نه»

ولسمشر کرزی: «هغوی خو موږ ته داسې نه وايي»

جان کيري: ...

جنرال کياني: «اجنلېا مهمه ده، که ووايي چې بهرنيان دې ووزي بيا نو خبرو ته څه نه پاتې کېږي».

جنرال لوت: د پيل ټکي بايد دا وي چې طالبان دې له امريکايانو سره خبرو ته کښېني او د بنديانو په باب دې خبرې وکړي، اعتماد جوړونه دې وشي وروسته دې د سولې له عالي شورا سره خبرې وکړي».

جان کيري: «دا وخت ضايع کوي، ډېره موده نيسي»

جنرال لوت: «دواړه هممهال هم کېدای شي»

ولسمشر کرزی: «زه د ښاغلي کياني خبرو ته را گرځم چې وايي د سولې عالي شورا دې د ټولو استازيتوب وکړي او سر تاسري دې شي، همد اوس عملاً د ټولو استازي پکې شته دي نور څه وشي؟»

جنرال کياني: «دا زما خبره نه ده، دا د طالبانو خبره ده. مثلاً ډاکتر عبدالله د سولې په عالي شورا کې نشته».

ولسمشر کرزی: «دا سمه ده، ډاکټر عبدالله هره ورځ له صلاح الدین رباني سره په اړیکه کې دی، هغوی دواړه د یوه گوند اړوند دي. طالبان له موږ سره اړیکې لري او خبرو ته حاضر دي».

جنرال کیاني: «که داسې وي نو موضوع حل ده».

ولسمشر کرزی: «هغوی له موږ سره خبرې کوي خو واک نه لري».

جنرال کیاني: «نو واک څوک لري؟»

ولسمشر کرزی: «اصلي پوښتنه همدلته ده»

جان کيري: «د طالبانو مرکز په افغانستان کې نه دی، بلکې په کوېټه، کراچۍ او ... کې دی»

جنرال کیاني: «تاسو وایئ چې طالبان غواړي له تاسو (حامد کرزي) سره خبرې وکړي او دا چې اعلاميې یې هغوی نه بلکې نور کسان لیکي، له دې معلومېږي چې تاسو له داسې طالبانو سره اړیکې لرئ چې مهم نه دي».

ولسمشر کرزی: «له مهمو کسانو سره مو یې خبرې درلودې، د قطر له کسانو سره، هغوی وایي نور کسان د دوی په ناخبرۍ کې اعلاميې خپروي».

جیلاني: «د قطر طالبان د کوېټې شورا په استازیتوب هلته دي، ځکه خو دغه اعلاميې هغوی باید دروغ وبولي».

ولسمشر کرزی: «راځئ پر همدې ټکي تمرکز وکړو چې د سولې عالي شورا څه ډول سر تاسري کړو، آیا ډاکټر عبدالله پکې شامل کړو؟»

جیلاني: «هو کې، عبدالله، محقق. آن هغوی په رسنیو کې دغه خبره کوي»

ولسمشر کرزی: «محقق خو د سولې عالي شورا غړی دی»

جیلاني: «خو محقق بیا هم وایي چې د سولې عالي شورا سر تا سري نه ده»

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٨٥

جان کيږي: «جنرال ښه وړانديز وکړ تاسو (حامد کرزي) هم هغه ومانه، د شورا سر تاسري کېدل ښه کار دی. موږ بايد ډېره هڅه وکړو چې خلک (طالبان) خبرو ته حاضر کړو».

ولسمشر کرزی: «موږ پوهېږو چې د سولې عالي شورا سر تاسري ده، محقق د لويې جرگې غړی نه ؤ خو د سولې عالي شورا غږيتوب يې و مانه. افغانستان د دولت د وړانولو له دېرش کلنې تجربې نه تېرېږي، د سولې پروسه بايد زموږ دولت جوړونې ته زيان و نه رسوي او د سولې عالي شورا د سر تا سري کولو تر نامه لاندې افغانستان بايد ټوټه ټوټه نه کړو».

جان کيږي: «ستاسو خبره سمه ده، بايد نوې پروسه له سره پيل نه کړو» ولسمشر کرزی: «که طالبان پر دې ټينگار کوي چې له ډلو سره خبرې کوو د افغانستان د ټوټه کېدو سبب کېږي، نو بايد ورسره و جنگېږو»

جنرال کياني: «نه، افغانستان واحد دولت دی خو طالبان وايي چې د سولې عالي شورا غږي حامد کرزي ټاکلي دي»

ولسمشر کرزی: «بالاخره يو څوک وي چې يو څوک په يوه مقام وگوماري خو د سولې عالي شورا غږي د يوه اوږده ليست څخه د لويې جرگې د غړيو له منځه غوره شوي دي»

جنرال کياني: «د څو تنو له منځه؟»

ولسمشر کرزی: «د يو زر او شپږ سوه تنو له منځه»

جان کيږي: «له همدې د سولې شورا سره پر مخ درومو، ولسمشر کرزي بدلون غوښت جنرال کياني تاسو هغه بدلون ور وښود. جنرال! ايا هر څه چې دې په وس کې وي د سولې له پاره ترسره کوي؟»

جنرال کياني: «هو کې!»

جان کيري: «په لومړي گام کې طالبان خپله اعلاميه صادر وي، بيا له امريکا او د سولې عالي شورا سره خبرې کوي، له هغې سره هممهاله ....»
ولسمشر کرزی: «څوک تصميم نيسي چې طالبان بايد لومړی له امريکا سره خبرې وکړي امريکا که پاکستان؟»
جنرال کياني: «موږ نه!»

جان کيري: «هغوی (طالبان) له موږ سره د بنديانو مساله لري»
ولسمشر کرزی: «طالبان خپل دفتر په قطر کې پرانيزي، د بهرنيانو شتون نه مني او موږ دلته دغه ډول اجنډا ورته جوړوو؟!»
جان کيري: «خبرې به تاسو کوئ، موږ له هغوی سره بندي لرو، زموږ بندي بايد را خوشي شي، يوازې همدومره.»
ولسمشر کرزی: «(...) د سولې عالي شورا سره د خبرو وخت ټاکو که نه؟»
جان کيري: «د دې ځواب به جنرال کياني ووايي»
جنرال کياني ...

ولسمشر کرزی: «ملا برادر له تاسو سره بندي دی، ولې هغه نه خوشی کوئ چې خبرې وکړي.»
جان کيري: «دا مهمه خبره ده، تاسو (پاکستانيان) نوموړی په قطر کې خبرو ته چمتو کړئ.»

جنرال کياني: «دې کار ته څه اړتيا ده، د کوټې شورا طيب آغا ټاکلی دی، د ملا برادر ورتگ هلته ستونزه جوړوي.»
ولسمشر کرزی: «غوره دا ده چې ملا برادر خوشی شي او د سولې د پروسې په گټه خبرې وکړي.»
جنرال کياني: «هغه خپل اعتبار بايللی دی.»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۸۷

جان کيري: «هغه (ملا برادر) د دې پروسې لپاره د پانگې حيثيت لري، نوموړی د طالبانو دوهم لمبر کس دی. زه يې د خوشي کېدو غوښتونکی یم.»

ولسمشر کرزی: «اصلاً په کوم جرم بندي شوی دی؟»
جنرال کياني: «په دې جرم نه چې د سولې د پروسې پلوی ؤ بلکې د دې لپاره چې د جگړې له ډگره لرې وساتل شي.»

جان کيري: «زه ډاډه یم چې نوموړی مهم سړی دی، راځئ د هغه د خوشي کېدو پر موخو او وخت توافق وکړو. جنرال کياني به خپلې ټولې هڅې کوي چې طالبان په دوحه کې خبرو ته حاضر کړي، هغوی به خپله اعلامیه خپره کړي، جنرال لوت به د بنديانو اړوند چارې پر مخ وړي، وروسته به د سولې عالي شورا له طالبانو سره خبرې پیلوي، موږ به د بنديانو تبادله سرته ورسوو، جنرال کياني به فضا د انتخاباتو لپاره (ښايي د پاکستان د انتخاباتو) تیاره کړي»

ولسمشر کرزی: «وخت يانې څومره؟»
جان کيري: «جنرال کياني پوهېږي، ځکه دی به اړیکې ټينگوي.»
جنرال کياني: «زموږ وخت لږ دی او په واقعیت کې لومړی اعلامیه صادرېږي، بیا به دفتر پرانیستل کېږي، تر هغو وروسته به د بنديانو تبادله وي او په پای کې به خبرې اترې، خو هغه به هم تر طيب آغا له با اعتباره شخص سره!»

ولسمشر کرزی: «جنرال کياني! آیا په دې تړاو کوم نوم لري؟ ملا عباس، ملا محمد حسن؟»

جنرال کياني: «په دې تړاو به طالبان تصميم نيسي، خو بايد داسې څوک چې اعتبار ولري. يوه میاشت به ډېره خوشينانه وي، د اعلاميې خپرول به

وخت ونیسي، باید اړیکې ونیول شي. د اعلاميې صادرېدل به مثلاً دېرش ورځې وخت ونیسي»

جان کیري: «د اعلاميې خپرېدل په یوه تر دوو هفتو پورې کېدای شي، جنرال لوت آیا ته له دې سره موافق یې؟»

جنرال لوت: «موږ چې له طیب آغا سره په اړیکه کې وو، هغه به وخت پر وخت له کوټې سره اړیکې نیوې او وخت به پرې لگېدو»

جان کیري: «ښاغلی ولسمشر! جنرال کیاني صادقانه همکاري کوي»

جنرال کیاني: «ښه به دا وي چې وخت قید نه کړو، تېره شپه مې هم وویل چې بیا به طالبان داسې وانگېري چې زموږ زغم ختم شوی دی. آیا د سولې عالي شورا په خپلواک ډول تصمیم نیولای شي؟ مثلاً طالبان ووايي چې اساسي قانون باید تر انتخاباتو مخکې تعدیل شي دا ممکنه ده؟»

ولسمشر کرزی: «دلته یو دولت شته دی، ټول ارکان یې فعال دي، تر انتخاباتو وړاندې د اساسي قانون تعدیل کېدای شي، خو د هغو لپاره باید یوه لویه جرگه راوبلل شي»

جنرال کیاني: «خو طالبان اساسي قانون نه مني»

جنرال لوت: «کېدای شي دا پروسه د پای لپاره شرط وېولو نه د هغو لپاره مخکنی شرط»

غونډې له وقفې وروسته هم دوام وموند، ټول ټال څلور ساعته اوږده شوه. جان کیري د افغانستان او پاکستان د ستراتیژیکو اړیکو پر ارزښت ډېر ټینګار کاوه. نوموړي ویل چې کومې مسالې ډېر وخت غواړي لکه د پښتنو مساله باید راتلونکې ته پرېښودل شي. د غونډې په پای کې ولسمشر کرزي وپوښتل چې د دې غونډې په تړاو رسنیو ته څه وویل شي که نه؟ جان کیري د دې یادونې په ترڅ کې چې باید داسې لهجه غوره نه کړو چې د دیکټې

انگېرنه ترې وکړي د دې پلوی ؤ چې غونډه په بېلا بېلو اړخونو کې مېته وگڼل شي. ولسمشر کرزی له دې نظر سره موافق نه ؤ ویل یې چې «ډېر مثبت» په افغانستان کې هیلې را ټوکوي په داسې صورت کې په عملي اړخ کې کوم کار ترسره نشي له پاکستان سره اړیکې به ترې زیانمنې شي. ښاغلي کیري وویل نو (جوړوونکې خبرې) دې وبلل شي. ولسمشر وویل: «زه یوازې دومره ویلای شم چې په محتاطانه ډول خوشبین یو» جان کیري وویل: «تاسو خو تر بروکسل پورې راغلئ اوس تر «ډاډ» لږ څه ویل دا مانا لري چې غونډه بریالۍ پای ته نه ده رسېدلې» ولسمشر ژمنه وکړه چې د عملي پایلې تر انتظاره به یو څه وخت چوپ پاتې شي. نوموړي هغو ژمنو ته چې په لندن کې شوې وې او پاکستانی لوري پرې عمل ونه کړ اشاره وکړه. جان کیري وویل: «تاسو په لندن کې له جان کیري سره طرف نه وئ!». جنرال کیاني هم له ډاډ ورکولو ځان غواړه ویل یې چې دی د طالبانو پر ځای چا ته ډاډ نشي ورکولای. ولسمشر کرزي له جان کیري وغوښتل چې یوازې دی پخپله له رسنیو سره خبرې وکړي او ودې وایي چې پاکستان څومره توان لري د سولې لپاره به یې ترسره کړي. جنرال کیاني دا و نه منله وې ویل چې غونډه درې اړخیزه وه او د یوه اړخ له لوري د ژمنې سپارل سم کار نه دی. ولسمشر کیاني ته په خطاب کې وویل چې که مثلاً بیا پر کونړ توغندي را وويشتل شي نو دی به چوپ پاتې نشي. جنرال کیاني په ځواب کې وویل چې د افغانستان له لوري هم ډزې کېږي، ولسمشر وویل چې د بې پیلوټه الوتکو عملیات په افغانستان پورې مه حسابوئ. جان کیري له هغو عملیاتو نه دفاع وکړه وې ویل چې بې پیلوټه الوتکې ترهگر په ښه کوي. غونډه په دغسې فضا کې پایته ورسېده او موږ وروسته په عمل کې

هېڅ هم و نه لیدل. د وقفې په جریان کې جنرال کیاني، ولسمشر کرزي او جان کیري په لوی چمن کې قدم واهه او په خپلو کې یې خبرې کولې.

کله چې کابل ته راستانه شوو ولسمشر له ژمنې سره سم رسنیو ته وویل چې غونډه به پیلې پایته ورسېده، خو په ځانگړو ناستو کې یې د پاکستان په تړاو او دا چې هغه هېواد واقعاً په افغانستان کې د سولې لپاره څه گامونه واخلي شک او بې اعتمادی ښودله.

د خبرو اترو په بهیر کې د امریکایانو او پاکستانیانو تر منځ همغږي له ورايه ښکارېدلې، گواکي دوی هر یو د هغه رول په باب چې باید و یې لوبوي له پخوا څخه توافق ته رسېدلي وو. جنرال کیاني سوله په دوو برخو ووېشله چې لومړۍ برخه یې زموږ د ولسمشرۍ له انتخاباتو مخکې او دوهمه یې تر هغو وروسته عملي کېدله. کوم څه چې ډېر ځورونکي وو هغه د جنرال کیاني اکتونه او خبرې وې چې په بشپړ ډول یې د طالبانو په استازیتوب، زموږ د خپلو خلکو په استازیتوب زموږ پر خلاف خبرې کولې او موږ له خپلو وروڼو سره د پخلاینې لپاره د امریکایانو او پاکستانیانو لمنې ته لاسونه اچولي وو او زاری مو کولې. نور مو څه کولای شوی، افغانستان له کلونو را هیسې په پېچلې لوبه کې را ښکېل ؤ، د دې معلومولو چې څوک څوک دي او څوک څه کوي ډېر گران شوي وو. هغه څه چې ښکاره او روښانه وو دا وو چې افغانانو په خپله د خپلو وروڼو او خويندو په وژلو لاس پورې کړی ؤ او خپل هېواد یې پخپله ویجاړاوه.

شا وخوا یو کال مخکې د ۲۰۱۲ کال د فبروري پر ۱۶ مه موږ په اسلام اباد کې له پاکستانیانو سره دوه اړخیزه ورته غونډه درلوده، په هغه ورځ زموږ عمومي غونډه ډېره اوږده نه شوه او د مهمو مسایلو له مطرح کېدو سره د پاکستان صدراعظم یوسف رضا گیلاني د غونډې د وړوکي کېدو وړاندیز

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٩١

وکړ، ځکه خو له دواړو لوريو څو تنه يوه بل اطاق ته چې د کتابتون بڼه او تياره فضا يې درلوده لاړو. جنرال کياني، جنرال پاشا، حنا رباني کهر او په کابل کې د پاکستان سفير د ښاغلي گيلاني ملتيا کوله. دلته يو ځل بيا ولسمشر کرزي له پاکستانيانو وغوښتل چې له طالبانو په تېره له ملا محمد عمر سره زموږ د نېغ په نېغه خبرو زمينه برابره کړي. نوموړي شخصاً له جنرال پاشا وغوښتل چې دغه فرصت برابر کړي، نوموړي وويل چې که يې دا کار کولای شوی ترسره کړی به يې ؤ. هغه وويل چې ملا محمد عمر د افغانستان او پاکستان تر منځ په تگ را تگ کې دی، برعکس زياته يې کړه «تاسو هم د سولې په مساله کې په شفافه توگه عمل نه کوئ، مثلاً له گلبدين حکمتيار او مولوي عبدالسلام ضعيف سره په کومو کارونو بوخت ياست؟» جنرال کياني او جنرال پاشا په دې غونډه کې په يوه غږ هممهاله وويل پر دې چې افغانان له کومو هېوادونو سره څه ډول اړيکي ټينگوي دوی پرې کار نه لري (موخه يې هندوستان ؤ) بلکې د دوی موخه، د پښتنو مساله ده چې «د ډيورنډ دواړو لوريو ته پراته پښتانه دې يو لوری اسلام اباد او بل کابل ته مخه واړوي» جنرال کياني د ولسمشر د بيا بيا غوښتنې په ځواب کې ومنل چې د څو اونیو په ترڅ کې به له ملا محمد عمر او يا د هغه له مرستيال سره زموږ د ليدو زمينه برابروي. ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «که تر دوو مياشتو پورې هم زموږ د ملاقات زمينه برابره کړئ موږ به پرې راضي وو» ولسمشر پر دې باوري شوی ؤ چې طالبان د افرادو په توگه د سولې او په هېواد کې د روانې غميزې د پايله رسولو غوښتونکي وو خو د يوه تحريک په توگه يې لاسونه او پښې د بهرنيانو لخوا تړل شوي وو.

د بروکسل له غونډې وروسته امريکايانو د قطر دفتر د پرانيستلو هڅو ته دوام ورکړ، د هغه هېواد د بهرنيو چارو وزارت معين «ويليم برنس» د کانگرس د

یو شمېر غړیو، د امریکا نوي ټاکل شوي استازي جېمز ډوبنز او جنرال لوت کابل ته سفرونه وکړل. ولسمشر اوباما او د بهرنیو چارو وزیر پخپله د تېلفوني اړیکو په واسطه دغه مساله تعقیبوله. د افغانستان لپاره د لارې نقشې مفکوره چې انګلیسانو، امریکایانو او پاکستانیانو پر هغو ټینګار کاوه او په ډېرو غونډو له هغو څخه په درې اړخیزه غونډه کې چې د ۲۰۱۲ کال په دوبي کې په کابل کې په چار چنار مانی کې د برېتانيا د صدراعظم ډېوېډ کامرون، د پاکستان د سرپرست صدراعظم راجه پروېز اشرف او ولسمشر کرزي په ګډون جوړه شوې وه پر هغو ټینګار وشو چې بالاخره د افغانستان له لوري ومنل شوه. په حکومت کې دوو تنو د هغو د ترتیب دنده واخیسته یو د بهرنیو چارو وزارت سیاسي مرستیال جاوید لودین او بل د سولې عالي شورا د دارالانشاء رییس محمد معصوم ستانکزی دوی دواړه لوېدیځ په تېره انګلستان ته ډېر نژدې کسان وو، د لارې نقشه د انګلیسانو په مشوره او همکارۍ او آن د هغوی په ډیکته جوړه شوه. د هغو وروستۍ شوې او اخیرنۍ نسخه د یوې ورځې په ماښام بڼاغلو لودین او ستانکزي د ولسمشر دفتر ته راوړه. سولې ته د رسېدو لپاره په هغو کې بېلابېل پړاوونه په پام کې نیول شوي وو. هغه مو ولوسته، ولسمشر پر هغو زما نظر وغوښت ما وویل: «د لارې نقشه بالاخره د ډېورنډ کرښې په رسمي منلو پای ته رسېدلې ده. که څه هم په تلویحي توګه خو په عمل کې یې مانا دا ده چې موږ پاکستانیانو ته د حال په ژبه وایو چې تاسو موږ ته سوله راکړئ موږ تاسو ته ډېورنډ کرښه درکوو» ولسمشر زما خبرې تایید کړې. ولسمشر کرزی پر دې وړاندیز له پیله شکمن ؤ او هغه یې په ظاهري بڼه منلی ؤ. بالاخره د سولې د لارې نقشه هم په هېڅ ځای کې ونه کارول شوه.

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٩٣

په انتخاباتو کې د نواز شريف بريا په کابل کې يو لړ هيلې را پيدا کړې. موږ په هغه سفر کې چې د پاکستان د پارلماني انتخاباتو نه وړاندې مو اسلام اباد ته درلود، يوه شپه په «پنجاب هاوس» کې د اپوزيسيون د مشر يانې نواز شريف مېلمانه وو. نوموړي د محمود خان اخکزي په حضور کې له لېوالتيا ډکې خبرې وکړې، نوموړي زموږ تود هرکلی وکړ. ولسمشر کرزي تل ويل چې نواز شريف پنجابى دى او د پاکستان د گټو په باب فکر کوي ځکه خو په طبيعي توگه له افغانستان سره د اړيکو د ښه کېدو غوښتونکى دى.

امريکايانو او انگليسانو پرلپسې موږ ته ډاډ را کاوه چې که طالبان په اعلاميه کې د سولې له عالي شورا سره د نېغ په نېغه خبرو يادونه ونه کړي بيا به هم په عمل کې له هغو سره خبرو ته حاضر شي.

د امريکايانو چلن او د امريکا او پاکستان ټينگار چې د طالبانو په استازيتوب يې ويل چې هغوى له افغاني ډلو سره خبرې کوي نه له حکومت سره، د هېواد پر ختيځو سيمو د پاکستاني توپخاني پرلپسې ډزو، طالبانو ته د يو شمېر ولايتونو د سپارلو افشا شويو وړانديزونو د ولسمشر کرزي اندېښنې تر حده زياتې کړې وې. نوموړي بيا بيا امريکايانو ته ويل چې د طالبانو لخوا که آن يوه ولسوالۍ هم ونيول شي، نو له پاکستان سره به د جگړې اعلان وکړو. نوموړي امريکايانو ته وويل چې که هر څومره افغانستان د دې جگړې لپاره کافي وسايل نه لري او پر عواقبو يې هم مخکې له مخکې پوهېږي، خو د وطن د ساتنې او سلامتۍ لپاره به دا کار وکړي. ولسمشر د امنيت شورا او کابينې په غونډو کې او د سياسي او جهادي گوندونو او د ملي شورا د غړيو په غونډو کې په تکرار دغه خبره کوله: «تر ټولو ستر امتياز چې لرو يې دا دى چې تر اوسه مو امنيتي تړون نه دى لاسليک کړى او امريکايانو ته مو رسماً اړې نه دي ورکړې، که نه دوى موږ ته انتظار نه کاوه

او زموږ هېواد به يې ټوټه ټوټه کړې ؤ، نو د امنيتي تړون په باب هونيار اوسئ».

په هغه غونډه کې چې د جون پر ۱۲ مه نېټه وه او جهادي او سياسي مشران هم پکې راغلي وو تر څو ولسمشر ته د سولې او قطر دفتر په مسايلو مشوره ورکړي، له هغوی څخه ځينو پر نوموړي انتقاد وکړ چې ولې له طالبانو سره دومره نرمي کوي او د استاد سياف په قول «ولې جاسوسان» له منځه نه وړي. حاجي محمد محقق گيله وکړه چې گواکي يو وخت يې ويلي وو «طالبان وولئ او له منځه يې يوسئ» خو ولسمشر ورته په ځواب کې ويلي وو چې ملکي خلکو ته به مرگ ژوبله واوړي. نوموړي ولسمشر ته وويل: «شا وخوا ته دې سلاکاران د پاکستان کسان دي» نوموړي زياته کړه «امريکا به هم لاره شي او خپله کډه به بار کړي» ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «نه هغوی کډه باروي نه درومي، نن جنرال ډنفورډ وويل چې تر ۲۰۱۸ پورې جگړه کوي» ښاغلي محقق وويل: «که داسې وي ډېره ښه ده»

بلاخره د قطر دفتر پرانيستل شو

د قطر دفتر د کار د لايحې پر سر جنجالونه او دا چې د هغو اړوند تفاهم ليکونه او تضمين ليکونه څه ډول وي او د چا لخوا لاسليک شي، خبره يې ډېره اوږده شوه. د امريکا متحده ايالتونو د هغو نسخې موږ ته را وښودې، هغه هوکړه ليک چې په پام کې وه د امريکا او قطر تر منځ لاسليک شي ډېر جزئيات او مطالب يې درلودل خو هغه څه چې په پام کې وه امريکا يې له موږ سره لاسليک کړي گونگ او نيمگري ښکارېدل. زما نظر دا ؤ چې ريښتيني تفاهم ليک هغه کاغذ ؤ چې بايد د امريکا او قطر تر منځ لاسليک شي. بالاخره زموږ پرېکړه دا شوه چې د هغو دوو هېوادونو تر منځ معامله موږ ته مهمه نه ده، هغه ضمانتونه چې موږ ورپسې وو له امريکا

متحده ايالاتو نه يې ترلاسه کړو، په خاص ډول کله چې د قطر امير زموږ ولسمشر ته وويل چې د دوی هېواد يوازې د يوه مېلمستون رول لوبوي او بس. له همدې ځايه پرېکړه دا شوه چې د امريکا دولت او پخپله ولسمشر اوباما د يوه ليک په ترڅ کې داسې ضمانتونه راکړي چې زموږ د اندېښنو د لرې کېدو سبب شي.

لکه چې مخکې مې يادونه وکړه د افغانستان د يووالي ساتنه، د مرکزي ځواکمن حکومت خونديتوب، د هېواد د ټوټه کېدو او د يو ډول ملوک الطوايفي مخنيوی زموږ له اصلي اندېښنو څخه وې.

افغانستان له امريکا نه وغوښتل چې په يوه ضمانت ليک کې دغه ټول مواد ځای پر ځای کړي. ولسمشر اوباما له مجبورۍ زموږ دې غوښتنې ته غاړه کېښوده. نوموړي په يوه ليک کې چې د ٢٠١٣ کال د جون پر ١٤ مه نېټه يې لاسليک کړ د ولسمشر کرزي په عنوان يې داسې وليکل: «(...) د امريکا متحده ايالات د افغانستان د حکومت له نظر سره هممنظره دي چې د دفتر موخه بايد د سولې عالي شورا او افغاني طالبانو تر منځ د خبرو ترسره کېدل وي، او دا چې دغه دفتر او کارکوونکي يې بايد د هغو اصولو پابند وي چې په هغه ديپلوماتيک يادښت کې به يې يادونه وشي چې قطر يې د جون پر ١٤ د امريکا متحده ايالاتو ته استوي. په هغو اصولو کې دا شامل دي چې نوموړی دفتر به د سفارت، او يا بل داسې دفتر په توگه نه پېژندل کېږي چې د افغان طالبانو د امارت يا حکومت او يا د حاکميت استازيتوب وکړي او يا ځان داسې معرفي کړي (...)» ياد مکتوب وايي چې که طالبان ياد شوي اصول رعايت نه کړي يا د افغانانو په مشرۍ خبرې په گټور ډول له نېک نيت سره ترسره نه کړي، د امريکا متحده ايالات به د افغانستان او د قطر د حکومتونو سره په نژدې همکارۍ هغو ته عاجل ځواب ورکوي. د دفتر تړل

هم په ممکنو ځوابونو کې یو ؤ. په وروستي پراگراف کې ولسمشر اوباما د افغانستان حاکمیت، خپلواکۍ، ځمکنۍ بشپړتیا او ملي یووالي ته د خپل دولت د ژمنتیا ډاډ ورکړی ؤ. دا په ریښتیا هغه لغتونه او مفاهیم وو چې ولسمشر کرزي له بارک اوباما نه غوښتي وو.

کله چې دغه مکتوب د یو شمېر بهرنیو هېوادونو سفیرانو لیدو په حیرانۍ به یې پوښتل: «آیا په رښتیا دا د بارک اوباما خپل لاسلیک دی؟»

څو ورځې وروسته یانې د جون پر ۱۸ مه د طالبانو دفتر د سولې د خبرو لپاره د افغانستان د دولت په اجازه په قطر کې رسماً پرانیستل شو، مور ټول د همدې شېبې انتظار وو.

په هغه ورځ زه وختي له دفتره کور ته راغلم، د مازیگر او ماښام تر منځ مهال ؤ. نوی د کور انگر ته ننوتم چې د تېلفون زنگ راغی په دوحه کې زموږ شارژدافیر (محمد قاسم همت) خبرې کولې. ورته و مې ویل «خبر شوم چې دفتر پرانیستل شو» وې ویل: «هوکی! خو جریان دې پر تلویزیون ولید که نه؟» و مې ویل «نه!» وې ویل: «دفتر د افغانستان د اسلامي امارت د سیاسي دفتر په نوم پرانیستل شو او د طالبانو بیرغ پرې ورپول شو». دغه جریان له هغو توافقاتو سره بشپړ په تضاد کې ؤ چې موږ له امریکایانو سره درلودل. سمدستي مې ولسمشر ته زنگ وواژه او د پېښې کیسه مې ورته وکړه. د نوموړي لومړنی غبرگون دا ؤ چې «مهمه نه ده» ورته و مې ویل: «د اسلامي امارت په نوم...» وې ویل: «هېڅ فرق نه کوي». د شېبې یې را ته بیا زنگ وواژه او خپله اندېښنه یې وښودله، سبا ته له معمول سره سم د ولسمشر په دفتر کې را ټول شوو. اېمل فیضي او زه له ولسمشر سره چې ډېر خپه ؤ په دې بحث بوخت وو چې زموږ غبرگون د امریکا د ژمنې ماتولو په تړاو څه ډول وي چې په ښکاره د افغانستان لپاره د بد نیت او شومې نقشې

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٩٧

ښکارندوی ؤ؟ ښاغلی سپنتا اطاق ته راغی. ولسمشر له معمول سره سم لکه چې نوموړی د امریکا استازی وي هغه ته په تونده لهجه د امریکایانو او قطریانو دغه عمل وغنده او پر امریکا او د هغوی پر نوکرانو یې د بدو ردو باران پیل کړ.

هغه څه چې پېښ شوي وو موږ ټولو ته یې جټکه را کړې وه. ولسمشر پرلپسې همدغه پوښتنه تکراروله چې څه باید وکړو؟ ناڅاپه ډاکټر سپنتا وویل: «غوره لاره یې دا ده چې له امریکا سر د امنیتي او دفاعي تړون پر سر خبرې ودروو او هغه وځنډوو». دا تر ټولو غوره وړاندیز و چې انتظار مو یې کولای شوی. ولسمشر له ځنډ پرته هغه ومانه او موږ ټولو تائید کړ. ولسمشر د خبرو اترو د ځنډولو اعلامیه پخپله په ښاغلي سپنتا ولیکله، د (امارت د دفتر) تر ټولو پورې د خبرو اترو درولو اعلان د سپینې ماڼۍ پر سر لکه بم را پرېوت. امریکایانو نه د داسې غبرگون انتظار درلود او نه یې د هغو په مقابل کې د ټینګار توان.

ولسمشر په هغه ورځ د مشرانو غونډه را وبلله. غونډې ته تر ټلو وړاندې د امریکا د بهرنیو چارو وزیر زنگ راغی ولسمشر ته یې وویل هغه څه چې پروڼ په دوحه کې پېښ شول ناسم کار او غلط وه. نوموړي ژمنه وکړه چې ډېر زر په هغه اصلاح کړي، ولسمشر په چټکۍ د امارت د لوحې او د بیرغ د راکوزولو غوښتونکی شو. نوموړي جان کیري ته وویل که دا کار ترسره نشي او د نړۍ په تلویزیونونو کې و نه ښودل شي پر دې سربېره چې د امنیتي تړون پر سر څلورم پړاو خبرې به ځنډېږي «تاسو به د افغانستان په دوه ټوټې کولو هم تورن شئ» جان کیري غوښتل چې د لوحې د لرې کولو کار وځنډوي خو ولسمشر گواښ وکړ چې د ولسمشر اوباما مکتوب به افشا کړي.

په غونډه کې حضرت مجددي وویل: «دا خو د قطر کار ؤ نه د امریکا د دولت» ولسمشر وویل: «زموږ طرف امریکا ده او موږ ته ضمانت امریکا را کړی» حضرت صاحب وویل: «امریکا دغه کار د ISI له وېرې کوي» ولسمشر وویل: «اساساً ISI د امریکا په خدمت کې ده» د دغه لاندې په اوج کې ولسمشر بیا هم دا تکراروله چې له طالبانو سره د سولې لپاره د قطر دفتر منم، خو د هېواد ټوټه کېدل نه منم.

ډاکټر احدي هغه څه چې په قطر کې پېښ شول د «پروسیجر» ستونزه وبلله نه د «محتوا». ډاکټر اشرف غني هغه «د افغانستان خپلواک دولت ته سپکاوی» وباله. حاجي محمد محقق ولسمشر ملامت کړ وې ویل چې د ده چلن امریکایان دې ته اړ کړل چې طالبانو ته مخ واړوي. نوموړي د هېواد په «دیپلوماسۍ» کې د بنسټیزو بدلونونو غوښتنه وکړه. محمد حنیف اتمر چې د حق او عدالت گوند استازیتوب یې کاوه د قطر دفتر پرانیستل یې یوازې د سولې له شورا سره د خبرو لپاره مجاز وباله خو له ولسمشر یې وغوښتل چې دغه مساله له امنیتي تړون سره اړونده نه کړي. ولسمشر وویل: «زما پوښتنه له امریکا نه دا ده چې تاسو د طالبانو په نوم بشپړې کورنۍ له منځه یووړې، اوس هغوی ته سفارت ورکوی؟ (...) امریکا د قطر دفتر د افغانستان د فدرالي کولو لپاه وسیله گرځوي خو دا کار تر هغو پورې نشي عملي کولای چې موږ امنیتي تړون لاسلیک کړی نه وي (...)

لنډه دا چې د قطر دفتر چې په کومه بڼه پرانیستل شوی ؤ د غونډې د غړیو لخوا رد شو خو د سولې د خبرو اصل په داسې شرایطو چې د هېواد یووالی او حاکمیت په هغو کې خوندي وي ومنل شو.

زه پرلپسې په دوحه کې د افغانستان له سفارت سره په اړیکه کې وم. سفارت هر ساعت ما ته راپور را کاوه چې آیا دفتر واقعاً تړل شوی که نه؟ آیا هلته

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٩٩

تگ را تگ شته که نه؟ ... ځينو نړيوالو تلویزيونونو لري کړای شوې لوحه او رابنکته شوی بيرغ خپاره کړل.

زمونږ سفارت د قطر له دفتر او پخپله د بهرنيو چارو وزارت له معين سره چې د دفتر د پرانيستې په مراسمو کې يې گډون درلود په اړيکه کې شول، د قطر د بهرنيو چارو وزارت معين زموږ سفارت ته ويلي وو چې دفتر بايد له غرمې مخکې پرانيستل شوی وای خو دغه کار د لوحې پر ټينگولو او د بيرغ پر اوچتولو د طالبانو د ډېر ټينگار په سبب وځنډېد. ځکه د قطر د بهرنيو چارو وزارت دا کار د ژمنو خلاف ليدو. خو مازيگر مهال د امريکا د بهرنيو چارو وزير بناغلي کيري پخپله د قطر امير ته زنگ وهلی ؤ او ورته ويلي يې و چې د طالبانو دفتر د دوی د خوښې سره سم پرانيږي. گواکي جان کيري ويلي وو: «هر کار په پيل کې سخت وي خو وروسته آسانه کېږي، موږ بايد بالاخره له يو ځايه پيل وکړو» ځکه خو د قطر د بهرنيو چارو وزارت معين د خپل امير په امر راغلی ؤ او دفتر يې پرانيستی ؤ.

ښايي امريکايانو واقعاً دا فکر کاوه چې افغانستان به تر دې حده حساسيت و نه ښيي. دوی به ښايي فکر کاوه چې دغه ستونزمن کار به د وخت په تېرېدو آسانه شي او افغانان به هغه هضم کړي، خو کوم غبرگون چې کابل وښود هغوی يې ډېر ښه را وښه کړل. په دې ډول د قطر دفتر وتړل شو او د سولې پروسه کرار کرار د امنيتي تړون او د ولسمشرۍ انتخاباتو په غوغا کې ورکه او هېره شوه.

د دې کړنو د ليکلو پر مهال د سولې پروسه يو ځل بيا پيل شوې او ډاکتر زلمی خليلزاد د همدې پروسې لپاره د امريکا د بهرنيو چارو وزارت د ځانگړي استازي په توگه گومارل شوی دی. د قطر دفتر، د ملا برادر رول، بين الافغاني خبرې اترې، له حکومت سره خبرو ته د طالبانو حاضرېدل ...

هماغه کليمې او دريځونه دي چې هماغه وخت مطرح وو. خو يو څه توپيرونه هم شته دي. په دې مانا چې د ډاکټر اشرف غني د حکومت په دوره کې امريکايان د امنيتي تړون او پوځي اډو خاوندان شوي دي، د اجرائيه رياست رامنځته شوی او حکومتي واک عملاً د دوو کسانو په لاس کې دی. طالبان د امريکايانو د راپورونو له مخې د هېواد تر نيمايي پر زياتې برخې واکمن دي، حکومت د سياسيونو د اجماع په جوړولو کې ناکام پاتې دی، د داعش را څرگندېدو طالبان روسيې او ايران ته نژدې کړي دي، د سولې په مسايلو کې د سيمې د هېوادونو لکه د روسيې، چين او ايران شتون فعاله بڼه غوره کړې ده، حکومت د ولسمشر ټرمپ د جنگي ستراتيژۍ په تائيدولو د خلکو په عام ذهنيت کې ډېر منفور شوی دی او بالاخره په پخوانۍ شمال ټلوالې کې راټولې شوې ډلې چې په ۲۰۱۲ او ۲۰۱۳ کلونو کې له طالبانو سره سولې ته چمتو نه وې نه يوازې له طالبانو سره خبرو ته چمتو دي بلکې په وياړ له هغوی سره د خپلو اړيکو يادونه کوي.

له امريکا سره د امنيتي تړون د خبرو اترو له ځنډولو وروسته جېمز ډوبنز او بارنت روبين په ډېره بېړه کابل ته ځانونه را ورسول. هغوی له خپل سفير سره د جون پر ۲۴ مه له ولسمشر سره د ملاقات لپاره ارگ ته راغلل. بارنت روبين وويل: «ما څو ځله هلته (په دوچې کې د طالبانو دفتر ته) سر وړ ښکاره کړ او ځان مې ډاډه کړ چې لوحه لرې کړای شوې او بيرغ را ښکته شوی و. ښاغلي ډوبنز د ملامتۍ ټوله پړه پر قطريانو واچوله.

دوې ورځې وروسته امريکايانو له بارک اوباما سره د ويډيويي کنفرانس ترتيبات ونيول، نوموړي يو نيم ساعت له ولسمشر کرزي سره خبرې وکړې د لوحې ټينګول او د بيرغ پورته کول يې غلطې وبلله د امنيتي تړون پر سر يې د خبرو د بيا پيل او د تړون پر زړ تر زړه لاسليک کېدو يې ټينګار وکړ.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۰۱

نوموړي زياته کړه چې د هغه ليک محتوا ته چې د قطر دفتر په تړاو يې موږ ته را استولی ؤ اوس هم ژمن دی.

د جون پر ۲۹ مه د انگلستان صدراعظم دېوېد کامرون کابل ته راغی او له ولسمشر سره يې وليدل. نوموړي هم ټينگار کاوه چې اوس بيرغ را ښکته شوی او لوحه هم لرې شوې ده؛ نو د سولې خبرې هم بايد له سره پيل شي، نوموړي دې ته ډېر هڅولو چې له پاکستان او نواز شريف سره چې نوی د هغه هېواد د صدراعظم په توگه انتخاب شوی دی اړيکې تودې شي. خو په دې يادو سفرونو او ټولو خبرو اترو کې چې امريکايانو پر کوم شي ټينگار کاوه هغه د امنيتي تړون پر سر خبرې او د هغو لاسليک ؤ.

له يوه پلوه د قطر د پروژې ناکامېدل بل لور ته په انتخاباتو کې د محمد نواز شريف بريا او د پاکستان د صدراعظمۍ مقام ته يې رسېدل د دې سبب شول چې اسلام اباد ته د کابل د نژدې کېدو لپاره د امريکايانو او برېتانيانو غوښتنې زياتې شي، خو لکه چې مخکې ياد شول ولسمشر کرزي پخپله هم د نواز شريف د حکومت په تړاو ډېره خوشبيني درلوده. د پاکستان نوي صدراعظم د افغانستان ولسمشر ته بلنه ورکړه چې اسلام اباد ته سفر وکړي. موږ د ولسمشر نژدې همکارانو ټولو له دې سفر سره مخالفت وکړ، ځکه کومې پېښې چې شوې وې او د افغانستان په ختيځو سيمو کې چې د پاکستانيانو د توغندويي بريدونو په سبب کومه ترينگلي فضا را منځته شوې وه پاکستان ته يې د سفر هېڅ دليل نه پرېښود. بالاخره پرېکړه پر دې شوه چې له اسلام اباد نه وغوښتل شي چې «سرتاج عزيز» چې د هغه هېواد د بهرنيو چارو وزير حيثيت يې درلود کابل ته را واستوي. نوموړی کابل ته راغی او د جولای پر ۲۱ مه نېټه يې د ارگ په الحاقيه ودانۍ کې له ولسمشر سره خبرې وکړې. سرتاج عزيز د خپل هېواد په سياستونو کې د بدلون

راوستلو په باب د نواز شریف د ادارې خبره وکړه وې ویل چې نوی حکومت به له پاکستانی طالبانو سره سوله وکړي. نوموړي د نواز شریف هغې وینا ته چې د بهرنیو چارو وزارت د لیدو پر مهال یې کړې وه د اشارې په ترڅ کې وویل «موږ په افغانستان کې د لاسوهنې سیاست نور پرېږدو».

ولسمشر پاکستان ته د خپلو زیاتو بې پایلې سفرونو یادونه وکړه او د نواز شریف د بلنې په منلو یې وویل: «لکه چې تاسو وایئ پر طالبانو نفوذ لرئ، نو له نفوذ نه مو کار واخلئ له قطر نه د باندې د سولې عالي شورا له غړیو سره د هغوی د خبرو اترو زمینه برابره کړئ، ملا برادر چې د سولې پروسې لپاره ډېر گټور دی له زندان نه خوشی کړئ (...) موږ بې وزله هېواد یو خو خپلواک یو او خپلواک سیاست لرو، امریکا زموږ پر سیاستونو اغېزه نه لري، له موږ سره خپلواک سیاستونه غوره کړئ».

سرتاج عزیز په عربستان او یا ترکیه کې په راتلونکیو څو اونیو کې د طالبانو او سولې عالي شورا تر منځ د خبرو د پیلیدو ډاډ را کړ او هیله یې وکړه چې ولسمشر کرزی او نواز شریف د سولې لپاره د لارې نقشې پر سر توافق ته سره ورسېږي. ولسمشر کرزي د داسې «لاسونو» یادونه وکړه چې په دواړو هېوادونو کې فعال دي او د دوی د نژدې توب په مخه کې خنډ گرځي.

اسلام اباد ته سفر د اگست پر ۲۶ مه ترسره شو. په پیل کې یې د افغانستان ولسمشر او د پاکستان صدراعظم اوږده یوازې ناسته درلوده، وروسته خبرو د دواړو لوریو په حضور کې دوام وموند. ولسمشر کرزي وویل: «(...) ما مخکې په افغانستان کې په چاودنو او نا امنیو کې ISI ښکېله بلله خو چې دغه لړۍ په پاکستان کې هم پیل شوه نو د پاکستان پر بلل مې پرېښودل (...) موږ پراخه نړیوالې اړیکې لرو، پاکستان حق لري چې له موږ وغواړي دغه اړیکې د دوی پر خلاف ونه کارول شي، موږ له هند سره ډېرې ښې اړیکې

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۰۳

لرو که څوک موږ ته ووايي چې له هند سره اړيکې و نه لرو داسې نشي کېدای (...). راځئ هم دلته او هم هلته د سولې لپاره کار وکړو، راځئ افراطيت ته د پای ټکی کېږدو»

نواز شريف د خبرو لړۍ ونيوه وې ويل: «(...) موږ له افراطيت سره د مبارزې قرباني يو، په کوټه او نورو ځايونو کې زموږ خلک وژل کېږي. موږ د انرژۍ له بحران سره مخ يو، دغه حالت مو اقتصاد ته ډېر زيان رسوي نو موږ له تاسو سره همکار يو، کله چې افغانستان بې ثباته وي زموږ هېواد هم بې ثباته کېږي، زه نه وایم چې د کوټې په چاودنو او پېښو کې د افغانستان لاس دی خو هلته په ريښتيا بهرني لاسونه کار کوي (...).

وروسته د اقتصادي پروژو پر سر لکه کاسا زر، د کونړ پر سيند د بند جوړول، د چمن او سپين بولدک تر منځ د رېل کرښې جوړول او نورو خبرې وشوې. پر اقتصادي، سوداگريزو او ترانزيت مسایلو تر بحث وروسته جنرال کياني د خبرو نوبت واخيست او وې ويل: «(...) له نورو هېوادونو سره اړيکې ستاسو خپل کار دی، ما په بروکسل کې هم تاسو ته وويل چې پاکستان پر طالبانو «نفوذ» لري خو «کنترول» نه، موږ به د خبرو اترو په برخه کې له تاسو سره مرسته وکړو سره له دې چې ډېر وخت نه لرو، بايد بيره وکړو او مخته لاړ شو (...)»

ولسمشر له طالبانو سره د نېغ په نېغه خبرو د زمينې برابرولو په اړه خپله پخوانۍ هيله تکرار کړه چې «که نن وي، که سبا، که بله ورځ» او د ملا برادر پر خوشي کولو يې ټينگار وکړ.

د دې غونډې په پای کې مو د غرمې په مېلمستيا کې برخه واخيسته. په پام کې وه چې په همغه ورځ هېواد ته را ستانه شو خو د ډوډۍ پر مهال نواز شريف ولسمشر کرزي ته وړاندیز وکړ چې دی به له خپلو همکارانو سره په

هغو خبرو او وړاندیزونو چې د خبرو اترو پر مهال مطرح شول مشورې وکړي او هیله یې وکړه چې ولسمشر دې هم له خپل افغاني لوري سره همدغه کار وکړي، په همدې خاطر یې له موږ وغوښتل چې شپه په اسلام‌آباد کې تېره کړو او سبا ته هم خبرو ته دوام ورکړو. نواز شریف د پښتنو او بلوڅو مشهور مشران او د هغو هېوادونو سفیران هم مېلمستیا ته را بللي وو چې له افغانستان سره یې ښې اړیکې درلودې.

په خبرو اترو کې پاکستانی جنرالانو ویل چې د طالبانو د دوهم ځلي حکومت غوښتونکي نه دي بلکې د دې پلویان دي چې طالبان په حکومت کې شامل شي. کیاني بیا بیا د وخت د کمولو غوښتنه کوله او پوښتل یې چې که طالبان د اساسي قانون تعدیل وغواړي او که د سولې د خبرو اترو په بهیر کې د انتخاباتو وخت را ورسېږي بیا به څه کېږي؟ هغوی غوښتل چې افغانستان دې د پاکستانی طالبانو د نفوذ او د بلوچانو د تحرکاتو په مخنیوي کې له پاکستان سره مرسته وکړي. همدارنگه هغوی دا غوښتنه کوله چې افغانستان مولوي فقیر محمد اسلام‌آباد ته وسپاري، ولسمشر نواز شریف ته بلنه ورکړه چې کابل ته راشي.

سبا ته ولسمشر او د پلاوي یو شمېر نور غړي په هلیکوپتر کې مري ته لاړل تر څو د پرونی ورځې خبرو ته هلته دوام ورکړي. زه په دې ملاقات کې حاضر نه وم. د انتقال د پروسې رییس ډاکټر محمد اشرف غني چې زموږ د پلاوي غړی ؤ په دې سفر کې له پاکستانیانو سره ډېر بوخت ؤ، نوموړی له موږ سره یو ځای کابل ته رانه غی، په اسلام‌آباد کې پاتې شو او وې ویل چې سبا ته له دې ځایه دوی ته درومي.

په همدې سفر کې نواز شریف له ولسمشر نه هیله کړې وه چې د حکومت او پاکستانی طالبانو تر منځ په سوله کې له ده سره همکاري وکړي. په همدې

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۰۵

موخه ولسمشر د ملي امنيت په مشوره لطيف الله مسيد د پاكستاني طالبانو د مشر حكيم الله مسيد مرستيال كابل ته را وغوښت. لطيف الله مسيد په داسې حال كې چې د ملي امنيت د كسانو له خوا بدرگه كېدو د لارې په اوږدو كې په لوگر كې د بهرنيو ځواكونو لخوا ودرول شو او امريكايانو نوموړی ورسره بوتلو. كله چې د ملي امنيت رييس رحمت الله نبيل دغه خبر ورته راوړ ولسمشر ډېر پرې خپه شو، په هغو ورځو كې موږ امنيتي غونډه درلوده. د غونډې په پاى كې ولسمشر جنرال ډنفورډ او رحمت الله نبيل د گلخانې ماڼۍ د لوى تالار يوې گوښې ته بوتلل او خبرې يې ورسره وكړې، ولسمشر له جنرال ډنفورډ نه وغوښتل چې لطيف الله مسيد چې د سولې او د جگړې د پايته رسېدو په موخه كابل ته راتلو له زندانه را خوشى كړي او د افغانستان حكومت ته يې وسپاري. دغه غوښتنه څو ځله تكرار شوه، جنرال ډنفورډ هر ځل په ادب هيله بښونكې ځواب وركاوه خو امريكايانو د حامد كرزي د حكومت تر پايه لطيف الله مسيد له زندانه خوشى نه كړ، بالاخره د اشرف غني احمدزي له واک ته رسېدو سره نوموړى كس امريكايانو د پاكستان حكومت ته وسپاره او بيا څوك د هغه له برخليک نه خبر نه شول.

د لطيف الله مسيد له نيول كېدو او د هغه د خوشي كېدو لپاره د بيا بيا غوښتنو د بې ځوابه پاتې كېدو نه وروسته ولسمشر پرېكړه وكړه چې اوباما ته ليك وليكي او په هغو كې د هغو طالبانو له وژل كېدو او بندي كېدو شكايات وكړي چې سولې ته لېوالتيا لري. ولسمشر په هغه ليك كې چې د ۱۳۹۲ لمريز د تلې پر ۱۱مه ؤ اوباما ته داسې وليكل: «(...) لكه چې څو ځله مې له تاسو جلالتماب سره په ليدو كې يادونه كړې د امريكا متحده ايالاتو جنگي تگلاره د افراطيت د زياتوالي او د جگړې د اور د لا زياتېدو سبب شوې ده. (...) موږ هڅه كړې چې د طالبانو هغه قوماندانان او مسوولين چې

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۰۶

د تاوتریخوالي د پایته رسېدو غوښتونکي دي را سره همکار کړو. خو په ډېر تاسف سره چې ډېر ځله داسې شوي، هغه طالبان چې د افغانستان له دولت سره په اړیکه کې شوي دي، د امریکا متحده ایالاتو د امنیتي او استخباراتي ځواکونو لخوا نیول شوي، دغه عمل له یوه پلوه د افغانستان د حاکمیت د نقض او بل لوري ته د سولې د پروسې د پرمختګ خنډ شوی دی. (...)

ځکه مې لازمه وبلله چې موضوع په لیکلې بڼه ستاسو جلالتماب تر پاملرنې ورسوم او د مسوولیت د بار د دروند والي نه مو خبر کړم. (...)

ولسمشر په پای کې له بارک اوباما غوښتي وو چې خپلو امنیتي او استخباراتي مسوولینو ته هدایت ورکړي چې په دې برخه کې خپل چلن بدل کړي.

له حزب اسلامي سره د سولې هڅې

پر ۲۰۱۰ کال ولسمشر د لومړي ځل لپاره د حزب اسلامي د مشر گلبدین حکمتیار لیک چې د ده په نوم یې را استولی ؤ ما ته را وښود. په هغه ورځ موږ دواړه د پوهنې د پخواني وزیر عبدالقیوم وردگ فاتحې ته عیدگاه جومات ته ورتلو. ولسمشر په موټر کې لیک له جبهه راویوست له مانه یې وغوښتل چې و یې لولم. نوموړی لیک د حزب اسلامي پخواني غړي مولوي جانباز سرفراز ورسره را وړی ؤ. ولسمشر هیله درلوده چې ښاغلی حکمتیار د مجاهدينو د نورو مشرانو په څېر یوه ورځ کابل ته راشي او عزتمن ژوند ولري.

وروسته هغه مهال چې زه د ولسمشر د دفتر رییس شوم د حزب اسلامي د امیر له لوري د زیاتو پلاویو او لیکونو شاهد وم چې ارگ ته یې را استول. له دغو پلاویو څخه یو د ۲۰۱۱ کال د دسمبر پر ۲۹ مه د انجنیر قطب الدین هلال په مشرۍ ؤ چې د ولسمشر د کار په دفتر کې یې ورسره ولیدل. دا ځل

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۰۷

هم پلاوي د حزب اسلامي د مشر ليک ورسره راوړی ؤ. په پام کې وه چې دغه پلاوی د امريکا له سفير او د امريکايي ځواکونو له قوماندان سره هم وگوري. موږ هڅه کوله چې په هر ځل له امريکايانو سره د حزب اسلامي د پلاوي د ملاقات زمینه برابره کړو. هغه اجنډا چې له امريکايانو سره د خبرو لپاره د حزب اسلامي پلاوي ترتيب کړې وه د ولسمشر له توند مخالفت سره مخ شوه. هغوی د جمعيت اسلامي او نظار شورا پر وړاندې د امريکايانو د همکارۍ غوښتونکي وو چې گواکي هغوی له روسانو او ايرانيانو سره نژدې دي او گډ کار کوي. ولسمشر د پلاوي له غړيو وغوښتل چې ملي دريځ غوره کړي او د جگړې د پایته رسېدو غوښتونکي شي. نوموړي د حزب اسلامي نفوذ ته د اشارې په ترڅ کې پلاوي ته وويل چې حزب په يوه خپلواک او ديموکراتيک نظام کې ډېره ښه راتلونکې درلودای شي. دوې ورځې وروسته ښاغلي هلال له امريکايانو سره د پلاوي د خبرو راپور ما ته را کړ. د حزب اسلامي پلاوی له امريکايانو سره له خبرو اترو نه ډېر راضي ښکارېدو.

د ۲۰۱۲ کال د اپرېل پر ۱۶ مه يو ځل بيا د حزب اسلامي يوه پلاوي د ډاکټر غيرت بهير په مشرۍ چې استاد قريب الرحمان سعيد، حاجي مالک، حسن نیاز، مولوي عطاالله لودين او عادل پکې شامل وو په ارگ کې له ولسمشر سره وليدل. پلاوي يوه طرحه ورسره راوړې وه چې د هغو له مخې به د رهبران شورا او عبوري حکومت جوړېده او د بهرنيو ځواکونو وتل به عملي کېدل. ولسمشر په ځواب کې وويل چې دی هم د بهرنيو ځواکونو وتل غواړي او په دې برخه کې يې د حزب اسلامي جدي همکاري وغوښته، خو نورې برخې يې د اساسي قانون له تعديل سره اړوندې وبللې چې هغه هم بايد له قانوني لارې عملي کړای شي. دا هماغه مهال ؤ چې موږ له

امريکا سره د ستراتيژيکو همکاريو تړون متن تقريباً نهايي کړی ؤ. ولسمشر د پلاوي غړيو ته وويل چې امريکايان په افغانستان کې اډې غواړي او موخه يې زموږ د هېواد له خاورې څخه گټه اخيستل دي خو موږ بايد په دې کې خپلې گټې ولټوو. نوموړي هغو شرطونو ته چې په ياد تړون کې يې امريکايانو ته ايسني وو اشاره وکړه او وړانديز يې وکړ چې دوی دې پخپله د تړون متن او هغه څه چې افغان لوري پکې ځای کړي دي ولولي، د همدې لپاره يې ډاکټر سپنتا دفتر ته راوغوښت چې د پلاوي غړي له ځان سره د امنيت شورا دفتر ته ورسره بوځي او د تړون متن ورته ولولي او تشرېح ورکړي. ولسمشر له ما وغوښتل چې له دوی سره ملگرتيا وکړم. ډاکټر سپنتا چې له دې ماموريت نه ډېر نا ارامه شوی ؤ وارخطا غوندې ښکارېدو. نوموړي د تړون متن سر تر پايه ولوست او د افغانستان د حکومت نظرونه او شرايط يې تشرېح کړل.

د هغو ټولو پابنديو او شرطونو له اورېدو وروسته چې افغانستان په تړون او خبرو اترو کې مطرح کړي او ځای کړي وو ډاکټر غيرت بهير وويل: «ستاسو توضيحات بشپړ او هر اړخيز وو. هر افغان حق لري چې له دې جرياناتو خبر شي، عامه افکار مهم دي. دلته زموږ ناسته له دې تړون سره د توافق او يا نه توافق په مانا نه ده خو دا به انتقال کړو. يوازې يوه عامه پوښتنه مې درلوده په داسې حال کې چې تاسو پر هغوی (امريکايانو) دومره قيدونه او شرايط ايسني دي هغوی به له خپلو پوځي اډو نه څه ترلاسه کړای شي؟» د ستراتيژيکو همکاريو تړون له هماغه «قيدونو سره» لاسليک شو خو بيا هم د حزب اسلامي د مشر غبرگون د هغو په باب ډېر منفي ؤ. په هغه ملاقات کې چې ښاغلي هلال د ۲۰۱۲ کال د جولای په ۲مه له ما سره درلود نوموړي وويل: «انجنير صاحب حکمتيار ته يې غلط راپور ورکړی ؤ او ويلي يې وو

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۰۹

چې حکومت به له امریکا سره یاد تړون هېڅکله لاسلیک نه کړي خو چې کله تړون لاسلیک شو هغه پرې حیران شو. (...)

انجنیر گلبدین حکمتیار پر ۲۰۱۲ کال یو ځل بیا یو اوږد لیک ولسمشر ته را واستاوه. هغه لیک د ۱۳۹۱ لمريز کال د لړم پر ۲۰ مه لیکل شوی ؤ. په مقدمه کې یې د هغې ورځې حالت د اتحاد شوروي د پوځونو د حضور له وروستیو ورځو او د ډاکتر نجیب الله د حکومت له وروستیو ورځو سره ورته ښودل شوی ؤ. ښاغلي حکمتیار هغو ستونزو ته په اشارې چې د امریکا متحده ایالتونه ورسره مخ شوي ؤ د هغه هېواد د قواو وتل او د «کابل حکومت» را نسکورېدل حتمي بللي وو، له همدې لامله یې د بحران د مخنیوي د کورنۍ حل لارې په توګه د بین الافغاني تفاهم سپارښتنه کړې وه. نوموړي د امنیتي او دفاعي ځواکونو په سر کې د رهبري شورا ګانو جوړولو وړاندیز کړی ؤ او په حکومت کې یې د بدلونونو غوښتنه کړې وه. د نوموړي په نظر د ۲۰۱۴ کال په لومړیو شپږو میاشتو کې باید د ولسمشرۍ، ولسي جرګې او ولایتي شورا ګانو هممهاله او د متناسبې نمایندګۍ پر بنسټ انتخابات کېدل، د نوموړي په طرحه کې د دوو یا دریو «ځواکمنو او هېواد شموله» ګوندونو جوړېدو توصیه شوې وه چې د ګوندونو د زیاتېدو مخنیوی وشي.

انتخابي حکومت به لومړی ائتلافي ښه درلوده او ټولو هغو ګوندونو به په هغو کې ګډون درلود چې تر لس سلنه زیاتې رایې یې ګټلې وي؛ د پوځي خدمت نظام به بیا فعالېدو او غړیزې او تصویري رسنۍ، مخابراتي شبکې، خصوصي ښارګوټي، پوځي خصوصي ځواکونه، تعلیمي ادارې آن غیر دولتي ادارې به د دولت اړوند کېږي.

ولسمشر دغه طرحه د ملي امنیت شورا په غونډه کې مطرح کړه، مارشال فهیم وویل: «ښه ده را دې شي دا به په نیک فال ونیسو ما تېره شپه حکمتیار په خوب هم ولید». ولسمشر هم د حکمتیار د لیک او وړاندیزونو په ځواب کې نسبتاً اوږد لیک ولیکه. نوموړي چې د حزب اسلامي د مشر په لیک کې کوم مهم ټکی تشخیص کړی ؤ هغه «بین الافغاني تفاهم» ؤ. ولسمشر کودتاوې، د افغانانو په غیاب کې د ژنیو توافقات او له افغانستان څخه د باندې یې د افغانستان لپاره د حکومتونو را منځته کول د افغانانو د بدمرغيو مهم لاملونه بلل. نوموړي ویلي وو چې د دغه ترخه واقعیت د بشپړ درک په سبب یې چې څنگه د لنډ مهالې ادارې د مشر په توګه وټاکل شو طالبانو ته یې عامه بښنه اعلان کړه او پخپله په داسې حال کې کابل ته راغی چې یو وسله وال ساتونکی ورسره نه ؤ. نوموړي خپل هدف د سولې ټینګول ټاکلی ؤ خو دې هدف ته د نه رسېدو سبب یې د بهرنيانو ستراتیژي بلله او دې پایلې ته رسېدلې ؤ چې هر هغه څوک چې د جګړې لاره غوره کوي په حقیقت کې پردیو ته ګټه رسوي. ولسمشر ورپسې لیکلي وو چې پر دې سربېره چې ویجاړ افغانستان په میراث ور رسېدلی ؤ او سیاسيون به اختلاف کې ښکېل وو، د ځواکمنو بهرنيانو پر وړاندې یې داسې سیاست غوره کړی چې د افغانستان ملي حاکمیت یې غوښتنه کوي، سره له دې چې د داسې سیاست غوره کول نه آسانه دي او نه له قربانیو پرته کېدای شي. ولسمشر نویو تجربو ته لاس اچول مردود ګڼلي وو او د هېواد سیاسي مشران یې هوښیارۍ او همغږۍ ته را بللي وو تر څو په ګډه د ۲۰۱۴ کال له ازموینې بریالي ووزي. نوموړي په پای کې حکمتیار ته بلنه ورکړې وه چې له سیاسي بهیر سره یو ځای شي او هغه څه چې ستونزې لري اصلاح کړي. ولسمشر خپل لیک په دې جملو پایته رسولی ؤ: «نو یو ځل بیا له تاسو نه هیله کوم

چې د بين الافغاني تفاهم د تحقق لپاره چې تاسو د خپلو وړاندیز شويو ټکيو په سر کې ترې يادونه کړې ده خپل هېواته ته راستانه شئ او د خپل هېواد په سياسي ژوندانه کې ونډه واخلي تر څو ټول په گډه دغه هېواد له توپانونو وژغورو او د نېکمرغۍ په لاره يې برابر کړو، که تاسو زما له نظر سره موافق ياست نو هيله ده چې پلاوی را واستوئ چې له هغوی سره په گډه هېواد ته ستاسو د بېرته را ستېدو لپاره زمينه برابره کړو (...)

دغه ليک هم د زياترو هغو ليکونو په څېر چې د ولسمشر-اوباما او نورو لپاره ليکل کېدل ما ليکلی و. گلبدین حکمتيار د ۲۰۱۳ کال (د ۱۳۹۲ په ليندۍ کې) هم د ولسمشر په نامه يو ليک را لېږلی ؤ چې په هغو کې يې په توندو او سختو ټکيو له ولسمشر نه غوښتي وو: «د واک په وروستيو ورځو کې يو کار وکړه (يانې امنيتي تړون مه لاسليکوه) چې خپله ماضي جبران کړې» ښاغلي حکمتيار ياد تړون د «وطن پلورنې وثيقه» بللی ؤ، نوموړي د دې تړون پلويان «کمونيستان يا بې دينه، بې مذهب، بې شرفه، بې غيرته او بې شعوره» بللي وو. نوموړي د بهرنيو ځواکونو د وتلو په صورت کې د سولې په ټينگولو کې د مرستې او د هر ډول بهرني تېري پر خلاف د مرستې ډاډ ورکړی ؤ چې ډېر شتمن هېوادونه به د افغانانو پر شرايطو برابر و مرستو اعلان وکړي. د خبرو اترو په يوه دوره کې چې له حزب اسلامي سره مو درلودې او بهير يې په قانع کوونکي ډول پر مخ روان ؤ د کابل هوايي ډگر ته نژدې د ځانمرگي بريد پېښه وشوه چې ځاني مرگ ژوبله يې درلوده. په هماغه ماښام مو بيا له پلاوي سره خبرې درلودې. کله چې له لمانځه وروسته د ارگ له جوماته را ووتلو ما ولسمشر-ته وويل چې د سهارنۍ پېښې پرته يو تن د «انجنير زرغون» په نامه منلې ده چې د حزب اسلامي غړی دی. ولسمشر له اعتراضه په ډکه لهجه مساله له غيرت بهير

سره شریکه کړه. نوموړي ژمنه وکړه چې په دې برخه کې به څېړنه وکړي او پایله به یې را سره شریکه کړي. یوه ورځ وروسته یې ما ته وویل چې دغه چاودنه د حزب اسلامي کار نه ؤ. له هغو مې وغوښتل نو باید رد یې کړي، خو په ځواب کې یې را ته وویل چې دا کار نشي - کولای. له دې پېښې څخه زموږ پایله دا وه چې له بهر څخه لاسونو نه غوښتل چې حزب اسلامي له دولت سره د خبرو اترو په پایله کې سوله ییز ژوندانه ته را وگرځي او د هېواد د سیاسي صحنې برخه شي.

د دې کړنډو د لیکلو پر مهال ښاغلی حکمتیار له خپلې کورنۍ سره په کابل کې ژوند کوي او د هغې هوکړه لیک پر بنسټ چې له حکومت سره یې لاسلیک کړی دی له یو شمېر مالي او سیاسي امتیازاتو څخه برخمن دی. د مالي امتیازاتو یوه برخه چې حزب اسلامي یې ترلاسه کوي بهرنیان ورکوي. دا په داسې حال کې ده چې د ملي یووالي حکومت د لوړې د مراسمو په سبا یانې په خپله لومړنۍ کاري ورځ له امریکا متحده ایالاتو سره امنیتي او دفاعي تړون لاسلیک کړ، هغه تړون چې په افغانستان کې د هغه هېواد اړو ته رسمیت ور بښي.

د ښاغلي حکمتیار یو شمېر شاوخوا کسان دا سې فکر کوي چې ګواکي ولسمشر - کرزي له حزب اسلامي سره د سولې اراده نه درلوده. هغوی همدارنګه د حزب اسلامي یوې برخې ته رسمیت ورکول په دې حزب کې اختلاف جوړول ګڼي، په داسې حال کې چې له حزب اسلامي سره د سولې په مخکې خنډ بهرنی لاسونه وو او ولسمشر کرزي ډېر ځله زما په مخکې د حزب اسلامي بېلابېل لوري دې ته هڅول چې پخپلو کې یووالي او د ښاغلي حکمتیار مشرۍ ته غاړه کېږدي. د یادونې وړ ده چې د حزب اسلامي د یوې برخې رسمیت د دې لامل شو چې د کورنیو او بهرنیو امنیتي

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۱۳

ادارو لخوا د حزب د غړيو د آزار، ځورولو او تعقيب مخه ونيسي، او هغه مهال چې ښاغلي حکمتيار په کابل کې نه ؤ غړيو يې هېڅکله هم د نوموړي د مشر-تابه مخالفت نه دی کړی. ياد اختلافونه کابل ته د ښاغلي حکمتيار له راتلو سره اوج ته ورسېدل.

د امریکا او افغانستان تر منځ امنیتي او دفاعي تړون

په پیل کې امنیتي او دفاعي تړون د ستراتیژیکو اړیکو د تړون برخه و، خو د هغو د ارزښت له مخې افغانستان غوښتل چې په نهایي کې یې ډېر دقت وکړي. دا کار د دې سبب کېدو چې پروسه ډېر وخت واخلي، امریکایانو د خپل کورني سیاست او د خپلو بهرنیو لویو موخو په سبب بېره درلوده دا یې ښه وبلله چې په لومړي گام کې د ستراتیژیکې همکارۍ تړون نهایي کړي او د راتلونکي یوه کال په موده کې د امنیتي تړون د لاسلیک چارې هم بشپړې کړي. د ستراتیژیکو همکاريو تړون د ۲۰۱۲ کال د می په پیل کې په اوو فصلونو او یوه مقدمه کې د امریکا او افغانستان د ولسمشرانو تر منځ لاسلیک شو. نوموړي قرارداد کلي او اخلاقي مسایل لکه «د مشترکو دیموکراتیکو ارزښتونو ساتنه»، «د سیمه ییز امنیت د همکاريو پیاوړتیا»، «اقتصادي او ټولنیزه پراختیا»، «د افغانستان د دولتي او حکومتدارۍ ادارو پیاوړتیا» او داسې نور پکې را نغښتل شوي وو. په دوهم فصل کې د افغانستان د دوامدار امنیت د پیاوړتیا مساله په کلي ډول مطرح شوې وه.

د دې فصل د نهمې مادې پر بنسټ، په داسې صورت کې چې پر افغانستان تېری کېدو امریکا ژمنه کړې وه چې له مشورې تر عملي، سیاسي، اقتصادي او آن نظامي اقداماتو پورې هغو ته ځواب ورکړي، هغه ژمنه چې امریکا هېڅکله هم پرې عمل ونه کړ.

خو امنیتي او دفاعي تړون له ۲۰۱۴ کال وروسته د لږ تر لږه لسو کلونو لپاره د امریکا د پوځي اډو، د حضور او عملیاتو څرنگوالی ښود. ځکه یې واشنگټن ته ارزښت ډېر زیات و. امریکا هم پر نوموړي تړون د خبرو پر مهال او هم یې د لاسلیک په برخه کې د خپل ځواک او نفوذ له ټولو وسایلو څخه کار واخیست او هڅه یې وکړه چې په دې برخه کې د خنډونو له منځه

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۱۵

وړو هېڅ فرصت هم له لاسه ور نكړي. هغه شمېر كسان چې د حكومت، پارلمان او د هېواد په سياسي پارکي کې دننه په شعوري او يا لاشعوري ډول د امريكا په خدمت کې وو شپه او ورځ يې يوه كړې وه چې واشنگتن يې هدف ته ورسېږي. امريكا داسې فضا ايجاد كړه چې د افغان لوري لخوا د تړون د لاسليک په باب د هر ډول چنو وهل او امتياز غوښتل چې د تړونونو په تړاو معمول وي، له ديموکراسۍ سره دښمني او د هېواد له آرامۍ او سوکالۍ سره دښمني او آن د ايران او پاکستان نوکري گڼل کېده. په داسې حال کې چې د دوی جگپوړي او ټيټ پوړي مامورين دې ته تيار نه وو چې د خپل هېواد له وړوکی امتياز څخه سترگې پټې کړي.

ولسمشر کرزی هم چې د امنيتي تړون د لاسليک پر تاريخي مسووليت او ستراتيژيک ارزښت بشپړ پوهېدو د هغو پر سر پر خبرو او لاسليک کې يې تر وروستي حده له سختگيرۍ کار واخيست. زه او اېمل فيضي چې په دې لاره کې له ولسمشر سره همنظره او همکار وو د دې مبارزې د درانه پېټي لويه برخه مو پر اوږو وه.

لنډه دا چې په کومه کچه چې د واشنگتن د زياتو امتيازاتو د غوښتلو پر وړاندې چنې وهل او درېدل گران کار ؤ په هماغه اندازه د امريكا له داخلي لاسپوڅيو سره مقابله ډېرې ستونزې درلودې.

د ۲۰۱۲ کال د اکتوبر پر ۳ مه په واشنگتن کې د افغانستان سفير اکلېل حکيمي او «جيمز وارلک» هر يو د افغانستان او امريكا متحده ايالاتو د خبرو اترو د پلاويو د مشرانو په توگه و ټاکل شول. ولسمشر څو ورځې وروسته د يوه حکم پر اساس د بهرنيو چارو، ملي دفاع، د ملي امنيت شورا د دفتر، د ماليې او عدليې وزارتونو څخه د افغاني پلاوي غړي وټاکل. د امنيتي تړون پر سر د رسمي خبرو لومړۍ پړاو د ملي امنيت شورا په دفتر کې

د ۲۰۱۲ کال د نومبر په ۱۰ مه پيل شو په هغو کې د امريکايي پوځيانو د شمېر، ځای او د هغوی په تړاو د قضايي واکونو حدود تر بحث لاندې راغلل. دوهم پړاو خبرې يوه مياشت وروسته ترسره شوې. د دې دواړه ځله خبرو تر منځ په واشنگټن کې مشورتي خبرې هم ترسره شوې. په دوهم پړاو خبرو اترو کې هم امريکايانو دا واضح نه کړه چې د تړون له لاسليک وروسته به دوی په افغانستان کې څومره شمېر پوځيان پرېږدي.

واشنگټن ته زموږ د وروستي سفر په ترڅ کې امنيتي تړون د بحث له مهمو موضوعاتو څخه ؤ. د دواړو هېوادونو ولسمشرانو چې د خبرو په پای کې کومه گډه اعلاميه خپره کړه په هغو کې هم ور ته اشاره شوې وه.

د امنيتي تړون پر سر خبرې داسې مهال ترسره کېدې چې د سولې له پروسې سره د امريکا د چلن څرنگوالی، افغان لوري ته د بگرام زندان د سپارلو پر سر، ملکي مرگ ژوبلې، شپنيو عملياتو او بالاخره د پاکستاني توپخانې د ډزو په باب له افغانستان څخه د امريکا نه دفاع د کابل او واشنگټن تر منځ اړيکې ډېرې خړې پړې کړې وې.

ولسمشر چې د ۲۰۱۳ کال په پيل کې په کابل کې له امريکايي سناتورانو «کارل ليون» او «جک ريد» سره ملاقات درلود د هغه جريان يادونه يې وکړه چې سناتور جان کيري درې کاله مخکې ورته کيسه کړې وه. سناتور جان کيري د ولسمشر کرزي په کور کې د شپې ډوډۍ د خوړلو پر مهال د جنرال کياني له قوله ويلي وو چې گواکي د طالبانو د تحريک مشر ملا عمر په کراچۍ کې په يوه کور کې اوسېږي. ښاغلي کيري د ولسمشر د دې پوښتنې په ځواب کې چې ولې امريکايان له پاکستان نه داسې څوک نه غواړي چې دوی يې دښمن بولي او پر سر يې جايزه ټاکلې ده. ويلي وو چې پاکستانيانو نوموړی د سولې خبرو اترو له پاره آزاد پرېښی دی. نو ولسمشر هم د امريکا

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۱۷

د دوه گونې لوبې څخه اندېښمن ؤ او هم يې د امنيتي تړون په لاسليک کې د افغانستان د دولت د ملي حاکميت موضوع سره کرښه وه.

د خبرو اترو په بهير کې د امريکايانو له لوري د امنيتي تړون په تړاو څو مسودې موږ ته وسپارل شوې، هر ځل ولسمشر کرزي په هغو کې بدلونونه راوستل، اصلاح شوی متن به بيا امريکايي لوري ته سپارل کېدو او له نويو بدلونونو سره به موږ ته وسپارل شوه. د تېري تعريف، له ۲۰۱۴ کال وروسته د عملياتو څرنگوالی، د امريکايانو په واسطه د کورونو تلاشي، د افغان امنيتي ځواکونو پياوړي کول، د افغانستان دولت ته مالي ضمانت، د ملکي مرگ ژوبلې مخه نيول، د افغانستان د دولت حاکميت ته درناوی، د امريکايي پوځيانو په تړاو د افغانستان عدلي او قضايي واکونه هغه څه چې په قضايي مصئونيت يې شهرت وموند، هغه څه وو چې د خبرو اترو او چنو وهلو محور يې جوړاوه او پر کاغذ يې ډېر رنگونه تويې کړل. امنيتي تړون داسې د ولسمشر تر ذره بين لاندې تسويد شو چې ښايي زموږ په بهرنيو اړيکو کې يې ساری نه وي. د ساري په توگه د اډو تر څنگ د پرتو سيمو (vicinity) حدودو د وسعت پر تثبيت بحث چې امريکايانو د خپلو اډو لپاره غوښت څو ورځې وخت واخيست. همدارنگه په دې محدوده کې د امريکايي پوځيانو واکونه بله د بحث او چنې وهلو موضوع وه. افغانستان لس کاري تيمونه جوړ کړل تر څو په بېلا بېلو برخو کې، د ساري په توگه د هوايي حريم د کنترول ترلاسه کول. د فريکونسيو تنظيم، د گمرکونو اړوند مسايل او نورو برخو کې د افغانستان د دولت نظرونه، غوښتنې او شرايط تنظيم کړي.

څلورم پړاو خبرې بايد د جون په مياشت کې ترسره شوې وای، د قطر دفتر د پرانيستلو په اړه د افغانستان د دولت د اعتراض په سبب چې د امريکا د

ژمنو پر خلاف پرانیستل شوی ؤ دغه پړاو خبرې ترسره نه شوې. ولسمشر ښاغلي حکیمي ته هدایت ورکړ چې په واشنگټن کې دې خپلو مشورو ته دوام ورکړي خو رسمي خبرې د قطر دفتر د مسالې تر حل کېدو پورې وځنډول شوې. د طالبانو د بیرغ له را کوزولو او د نوموړي دفتر له تړلو وروسته ولسمشر د ۲۰۱۳ کال د اګست په لومړۍ نېټه تصمیم ونيو چې د خبرو کوونکي پلاوي کچه لوړه کړي، ځکه یې د ملي امنیت شورا سلاکار ډاکټر سپنتا او د انتقال د پروسې رییس ډاکټر اشرف غني احمدزی یې وگومارل چې د بهرنیو چارو وزارت په همکارۍ رسمي خبرې پر مخ بوزي. د حکومت دننه پر ولسمشر فشارونه مخ پر زیاتېدو وو، ځینو ولسمشر ته گواښ کاوه چې که د امنیتي تړون پر سر له امریکا سره توافق ته و نه رسېږي واشنگټن به په پاکستان کې د اډو په جوړولو لاس پورې کړي او دا کار به د افغانستان د ستراتیژیکې کمزورۍ او انزوا سبب شي. نورو به د امریکا د سیاسي وضعیت یادونه کوله ویل به یې چې په افغانستان کې د امریکا د شتون د پلویانو شمېر ډېر کم شوی دی او هره شېبه د دې امکان شته چې امریکایي پوځیان له افغانستانه ووزي. ځینو به د امریکایانو د شتون مساله د ولسمشر د همکارۍ له روحیې سره اړونده بلله. د دفاعي برخې مسوولینو دفاع وزارت ته د امریکایانو د پاملرنې له کمېدو نه شکایت کاوه چې گواکي د ولسمشر د چلن په سبب کمه شوې وه. ډاکټر اشرف غني له امریکا سره د نه همکارۍ په صورت کې د کودتا د پېښېدو گواښ کاوه، سیاسي او جهادي مشرانو هر ځل د حدییې د سولې او له مشرکانو سره چې د دوی په اند ډېر بد کافران وو د پیغمبر (ص) د تړون کیسې تکرارولې. امریکایانو له ولسمشر اوباما نیولې د سنا تر غړیو، ځانګړي استازي او په کابل کې دیپلوماتانو پورې بیا بیا زموږ مخې ته د عراق مثال تکرار او په ښکاره یې ویل چې

که له امریکا سره امنیتي تړون لاسلیک نه شي نو د عراق له برخلیک او کورنۍ خونړۍ جگړې سره به مخ شي. آن تر دې چې هغوی د عراق د بهرنیو چارو وزیر «هوشیار زیباري» کابل ته راوست چې موږ ته ووايي چې د دوی هېواد امریکایانو ته د اډو په نه ورکولو څومره لویه اشتباه وکړه. ولسمشر هغوی هر یوه ته قانع کوونکي ځواب ورکاوه او د گواښونو تر بوج لاندې راغی د دوی اړخونې او تحلیلونه یې ردول. هغوی چې د ولسمشر د استدلال او مقام سره یې د مقابلې توان له لاسه ورکاوه د پروپاګند تېره تیغ یې زما او اېمل فیضی په لور را گرځاوه چې له ولسمشر سره همنظره وو. د ویکی لیکس افشا شوي اسناد، «د کرزي کورنۍ او افغان غمیزه» کتاب د «جاشو پارتلو» اثر او نور پر دې گواه دي چې د حکومت ځینې کسان امریکایانو ته ورتلل او له ما نه به یې د خپلو شکایتونو د جوالونو خولې ورته پرانیستلې او په ما پسې به یې بدې خبرې کولې. ولسمشر به بیا بیا ویل چې په خپل حکومت کې د یاغي حیثیت لري. د نوموړي هدف دا ؤ چې په خپل حکومت کې په اقلیت کې ؤ. نوموړی له هغه څه چې ده ورته د افغان سیاستوالو «ذهني اسارت» وایه سخت ځورېده.

«باب ووډ وارډ» په خپل «د اوباما جگړې» نومي اثر کې د هغه لفظي شخړې پېښه یاده کړې چې په ارگ کې د شپې ډوډۍ پر مهال د اوباما د مرستیال «جوبایدن» او ولسمشر کرزي تر منځ شوې وه، لیکوال وایي چې کله جوبایدن او د سفارت غړي له ارگه ووتل د امریکا پر سفارت د افغان چارواکیو له لوري د تېلفونونو باران شو، هر یوه په خپل نوبت امریکایانو ته ډاډ ورکاوه چې له ولسمشر کرزي سره همنظره نه دی او په هغه مېلمستیا کې چې امریکایانو ته کوم خپګان رسېدلی ؤ دوی پرې خواشیني دي.

امریکا چې اوس د نړۍ په یوازېني ستر ځواک بدله شوې وه او د افغانستان ځمکه او فضا یې په واک کې وه کمزوري شخصیتونه به یې د خپل غرور تابع وگرځول. امریکایانو له گواښ او تطمیع څخه هم کار اخیست. هغوی پروژې، قراردادونه، تنخواوې، ویزې او گرین کارتونه د دولتي مقامونو د فاسدولو لپاره د وسیلې په توګه کارول. امریکایانو په هغو مسایلو کې چې دوی ته مهم وو هغه چا ته چې دوی یې همکارۍ ته اړتیا درلوده دا ژمنه ورکوله چې له دوی نه به قهرمانان جوړ کړي، لږ تر لږه یې له دوو مواردو زه خبر یم. هغوی له قدیر فطرت سره وعده کړې وه چې که په کابلانک کې هغه څه وکړي چې دوی یې غواړي له ده نه به قهرمان جوړ کړي. په بل ځای کې یې د حکومت د رسنیو او اطلاعاتو د مرکز رییس صفت الله صافي ته ویلي چې له دوی سره د همکارۍ په صورت کې به له ده نه قهرمان جوړ کړي. خو ښاغلي صافي هغه څه وکړل چې د هېواد د ګټو غوښتنه یې وه، ځکه خو د امریکا د قهرمانانو په لېست کې شامل نه شو.

امریکایانو هغه چا ته پناه ورکړه چې په فساد تورن شوي وو او تر عدلي تعقیب لاندې وو، او افغانستان ته یې د هغو له سپارلو ډډه وکړه. همدارنګه امریکا د خپلو رسنیو په واسطه له بېسوادانو څخه پوهان جوړ کړل او له سست ایمانه څخه اتلان! برعکس هغه چا چې د خپل مظلوم ولس غږ یې اوچت کړ او د خپل وطن له ناموس او عزت نه یې دفاع وکړه د دوی د تمې په لومو کې و نه لوېدل له هغو یې بدې او کرکجنې خبرې و تراشلې او په یوه او بل نوم یې تورن کړل.

زه څو ځله پر دې شاهد وم کله چې به امریکایانو د یوه فاسد سړي نه دفاع کوله استدلال یې دا ؤ چې «له ده سره کار کول اسانه دي» امریکایي سیستم په واقعیت کې فاسد پالونکی سیستم دی، په ځانګړې توګه بیا په ورپورې

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۲۱

تړلیو او د دوی تر لاس لاندې هېوادونو کې، چې ولسواکي او مدني ټولنه هم په کې د استعماري پروژو بڼه خپلوي. امریکایانو د جهاد پر مهال هم په همدغه ډول په گوندونو کې فساد خپور کړ او زموږ هغه سپېڅلې مبارزه یې په بربادوونکې غمیزه بدله کړه.

د دولتي جگپوړیو چارواکیو او سیاستوالو خوشخدمتی امریکایان او نور لوېدیځوال دومره بد اموخته کړل چې آن جوړوونکې او دوستانه نیوکې یې هم له ځانونو سره دښمني او بد چلن گڼلو.

په کومه ورځ چې فرانسوي جنرال «اولیویه دوبانیتشوف» د خپل ماموریت له ختمېدو وروسته د مخه ښې لپاره زما دفتر ته راغی ترې و مې پوښتل چې له افغانستان نه څه ډول خاطره وړې، نوموړي وویل: «دغه خاطره چې متاسفانه کله موږ غریبانو کومه طرحه او پروژه افغانانو ته وړاندیز کوله، که به هر څومره د عملي کېدو وړ نه وه ما هېڅکله هم و نه لیدل چې یو څوک استدلال وکړي او په هغو کې د بدلونونو راوستلو وړاندیز وکړي» ولسمشر له دغه ډول نظام سره له امریکا سره د مقابلي ډگر ته وتلی ؤ. څو ځله داسې پېښ شول چې یوه، یا څو تنو دولتي مقامونو د هېواد د خپلواکۍ او ملي حاکمیت اړوند ډېرو مهمو مسایلو کې لکه د بگرام زندان، ملکي مرگ ژوبله، د خلکو پر خصوصي حریم تیری او نورو کې د امریکا په پلوی د ولسمشر او د ده د سیاستونو پر خلاف استدلال کاوه، ولسمشر څو ځله ما ته ویلي چې د هغو غونډو جریان او د کسانو نومونه ولیکم چې یوه ورځ یې د لیکنې له لارې د هېواد د تاریخ د یوې پاڼې په توگه د افغانستان ولس ته وړاندې کړم. ما په دې کتاب کې په بېلابېلو ځایونو کې له هغو یادښتونو څخه گټه اخیستې ده خو تر وده وده مې هڅه کړې چې نومونه یاد نه کړم

ځکه چې زموږ سياسي ژوند لا دوام لري او هر انسان د اصلاح او بدلون وړتيا لري.

د شمالي اتلانتیک سازمان (ناټو) د امريکا متحده ايالاتو تر څنگ له ۲۰۱۴ وروسته د خپلو ځواکونو د څرنگوالي په تړاو د سند غوښتونکي و. د ناټو سرمشري هم کابل ته د خپلو سفرونو پر مهال او هم په بروکسل، شيکاگو او نورو ځايونو کې چې له ولسمشر کرزي سره کومې ليدنې کړې وې د ناټو غړيو هېوادونو د پوځونو په شتون، په عملياتو کې يې د آزادۍ او آن په قضايي برخو کې يې پر مصؤنيت ټينگار کاوه. ناټو د ۲۸ هېوادونو د پوځيانو شتون غوښت. ناټو هيله درلوده چې د يوه واحد سند د لاسليک په واسطه د دغه سازمان د ټولو غړيو هېوادونو پوځيانو حضور و منل شي. خو ولسمشر حامد کرزي غوښتل له هر هېواد سره ځانگړي تړونونه ولري، نوموړي استدلال کاوه چې د گرجستان او عربي متحده اماراتو غوندې هېوادونو هم د ناټو په چوکاټ کې پوځيان افغانستان ته را استولي دي او له دې پرته چې د افغانستان دولت په جريان کې وي د خپلو پوځيانو په زياتولو او کمولو لاس پورې کوي.

د ولسمشر چلن د ناټو له ټولو سرمشرانو سره توند ؤ. نوموړي هغوی د امريکا متحده ايالاتو لاسپوڅي بلل چې زموږ په هېواد کې يې په اصطلاح د نړۍ د ځواکمنو مشرانو اکثونه کول. ولسمشر په دې باور ؤ چې ځينې هېوادونه د ناټو په چوکاټ کې زموږ هېواد ته راغلي وو زموږ له خاورې څخه يې د نظامي تمرينونو گټه اوچتوله. نوموړي د ۲۰۱۳ کال د مارچ په ۴ مه د ناټو سازمان سرمشري «اندرس فوگ راسموسن» ته په يوه ملاقات کې په افغانستان کې د بهرنيو پوځي عملياتو پر خلاف د توند اعتراض په ترڅ کې وويل چې افغانستان بې خاونده خاوره نه ده چې هر څوک راشي او دلته

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۲۳

پوځي تمرينات ترسره کړي. نوموړي هلمند ته له خبر پرته د گرجستان د ولسمشر له راتلو يادونه وکړه او د دغه ډول کړنو دوام يې د نه منلو وړ وباله. هم امریکايانو او هم ناټو غوښتل چې د دوی د اوږد مهاله اډو غوښتنه د افغانستان د دولت له خوا وشي. چې دې موخې ته و نه رسېدل د خپلو پوځيانو د شمېر او دا چې افغانستان د هغو د شتون لپاره کومه کچه ورته په نظر کې نيولې په باب يې پوښتنې کولې. زموږ دې تاکتيک ته پام و، تر پايه دوی پر دې بريالي نه شول چې په افغانستان کې د دوی د پاتې کېدونکيو پوځيانو د شمېر په باب له موږ نه څه واوري.

د اډو شمېر چې امریکايانو غوښتل په افغانستان کې يې ولري د افغاني لوري له ډېر ټينگار وروسته د اپريل په مياشت کې رسماً وښودل شو. واشنگټن غوښتل په افغانستان کې نهه اډې ولري.

ترهگريزو پېښو لکه د مې پر ۲۴ مه د IOM پر دفتر بريد، په ټول هېواد کې ملکي مرگ ژوبله، پر ختيځو سيمو د پاکستان توغندويي بريدونه او نور د دې سبب کېدل چې ولسمشر لا زيات د امنيتي تړون تر لاسليک مخکې د سولې پر شرط ټينگار وکړي. د يوه اساسي شرط په توگه د انتخاباتو مساله وروسته پرې وړ زياته شوه چې پر خپل ځای به رڼا پرې واچوم.

د هرې ترهگريزې پېښې او يا د بهرنيانو د عملياتو نه وروسته چې ملکي مرگ ژوبله به يې درلوده ولسمشر امریکايانو ته دا تکراروله چې افغانان به د داسې پېښو له دوام سره امنيتي تړون ته زړه ښه نه کړي. د نوموړي تصور دا و چې امریکايان د عملياتو د توندولو، ترهگريزو بريدونو زياتولو او د پاکستان د درنو ډزو په واسطه افغانستان دې ته اړ کوي چې امنيتي تړون ته غاږه کېږي او خپل خونديتوب په همدې کې وويني. دغه انگېرنه د امريکا د سفر پر مهال د خلیلزاد له خبرو چې ولسمشر ته يې کړې وې لا ځواکمنه

کېدله. نوموړي ويلي وو سپينه مانۍ فکر کوي چې د ترهگريزو پېښو له زياتېدو سره به افغانان امنيتي تړون ته لا زياته لېوالتيا پيدا کړي. ولسمشر غوښتل چې د امنيت او امنيتي تړون تړاو سرچېه کړي. نوموړي غوښتل امريکايانو ته دا واضح کړي چې افغانان به هغه مهال امنيتي تړون ومنې چې د هغو په سيوري کې ځانونه په امن کې احساس کړي. ولسمشر او ما په دې برخه کې وضعه دقيقه څارله. دغه موضوع دومره حساسه وه چې کله به يې په دفتر کې يوازې وو بېله دې چې خبره وکړي د کاغذ پر مخ به يې را ته وليکل چې امريکايانو ته يې له وروستي گواښ وروسته په ترهگريزو پېښو کې څومره کموالي راغلي دي.

په دې کار له ترهگريزو بريدونو سره د امريکايانو اړيکې هم برالا کېدې، ولسمشر د امنيتي تړون په تړاو د مشورتي لويې جرگې په افتتاحيه وينا کې، د لويې جرگې غړيو ته د څو اونيو امنيتي راپور ولوست وې ويل چې د راپور د ليکلو په وروستۍ ورځ د افغانستان د امنيتي ځواکونو مرگ ژوبله يوازې تر يوه تن پوليس پورې را ټيټه شوې ده.

ولسمشر د امريکا له ځانگړي استازي جېمز ډوبنز سره په يوه ملاقات کې چې د خپل کار په دفتر کې يې و يو ځل بيا د امنيتي تړون د لاسليک لپاره د سولې او امنيت پر شرط ټينگار وکړ، ښاغلي ډوبنز چې د ولسمشر له دې تکراري غوښتنې نه ډېر په تنگ شوی ؤ وويل: «ښاغلی ولسمشر په داسې حال کې چې په افغانستان کې سوله او امنيت او خير خيريت وي بهرنیو ځواکونو ته به څه اړتيا پاتې وي؟»

د څلورم پړاو خبرو نه وړاندې د امريکا د مادي ژمنو مساله هم هماغسې ناحله پاتې وه. افغانستان د ښکاره مالي تعهد او يا د هرې اړې د کړاې غوښتنه کوله، خو امريکايانو له هغو ځانونه غږول. ولسمشر اوباما په هغه

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۲۵

ويډيو کنفرانس کې چې د ۲۰۱۳ کال د جون پر ۲۵ مه يې له ولسمشر کرزي سره درلود په روښانه ټکيو وويل چې د امنيتي تړون په تړاو د مشخص مبلغ تعهد له افغانستان سره نشي کولای. نوموړي وويل چې دغسې تعهد ته د سنا د مجلس د دوه پر درې غړيو توافق ته اړتيا ده. امريکايانو ډېری استناد د شیکاگو دغونډې پر مالي تعهد کاوه او هغه يې افغانستان ته کافي باله. د شیکاگو په کنفرانس کې د افغانستان د امنيتي او دفاعي برخې لپاره ۵،۱ ميليارد کلنۍ مرستې ژمنه منل شوې وه. امريکايانو ويل چې اساسي قانون يې دا اجازه نه ورکوي چې د اډو په بدل کې مشخص رقم پيسې ادا کړي، په نوموړي ويډيو کنفرانس کې ولسمشر يو ځل بيا پر سوله او امنيت ټينگار وکړ. نوموړي ستراتيژيک تړون ته په اشارې وويل چې ياد تړون د دې سبب نه شو چې پاکستان د ډېورنډ دې لوري ته پر سيمو له ډزو او تېري را وگرځوي. له څو دقيقو تېريدو وروسته بارک اوباما وغوښتل چې مجلس خصوصي شي. موږ د ويډيو کنفرانس له ځانگړي اطاق نه را ووتو د گلخانې په دهلېز کې په انتظار شوو. کله چې د دوو ولسمشرانو خبرې اترې پایته ورسېدې ولسمشر کرزي موږ ته وويل چې ښاغلي اوباما نوموړی په يو ډول گواښلی ؤ. نوموړي ويلي وو چې که افغانستان له امريکا سره امنيتي تړون لاسليک نه کړي د سولې پروسه به نه وي او د هېواد وضعه به نوره هم خرابه شي. نوموړي د طالبانو د پوځي ځواک او د هغوی د ولسي ملاتړ يادونه وکړه او ولسمشر کرزي ته يې دا واضح کړي وو چې «که هغه څه چې موږ يې غواړو ونه کړي طالبان به درباندي برلاسي شي». ولسمشر کرزي په ځواب کې د امريکا د دوه گوني چلن يادونه کړې وه او بيا يې هغه مشهور انگليسي ضرب المثل ورته تکرار کړی ؤ چې گواکي امريکا هم له گيدړې سره منډې وهي او هم له تازي سره ښکار کوي.

اوباما يو ځل بيا د عراق مثال را وړی ؤ او ولسمشر کرزي ته يې ويلي وو چې که افغانان امريکايانو ته اډې ور نکړي او په پايله کې امريکايان له افغانستانه ووزي دا ځل به افغانان د انگليسانو د اېستلو په څېر اتلولي تر لاسه نکړای شي، دا ځل به وضعه توپير ولري.

د يادونې وړ ده چې د همدې ورځې په سهار د ارگ په دروازه کې يو ترهگر يز بريد ترسره شو. بريد کوونکيو له امنيتي ځواکونو سره يو نيم ساعت جگړه وکړه، هغوی د ناټو پوځيانو په جامو او اسنادو کې ځانونه تر دې ځايه را رسولي وو. همدارنگه په همدې ورځ په کندهار کې د يوې کورنۍ له غړيو ډک موټر چې واده ته روان وو په ماين والوت او اته تنه ښځې او ماشومان پکې شهيدان شول. په داسې حال کې چې د ولسمشر مرستيالان او نور چارواکي د امريکا په وړاندې د نرم چلن غوښتونکي وو، سفير کنگهم او جنرال ډنفورډ د جون پر ۲۶ مه د امريکا د ولسمشر شپږ گونې غوښتنې حامد کرزي ته راوړې: امريکا د ۲۰۱۳ د اکتوبر تر مياشتې پورې د امنيتي تړون د لاسليک غوښتنه کړې وه. لويه جرگه بايد د اگست تر ۱۵ مې پورې جوړه شوې وای. امنيتي او مالي تضمين افغانستان ته نه ورکول کېدو، د انتخاباتو اړوند قوانين بايد د روژې تر مياشتې پورې نهايي شوي وای او داسې نور...

ولسمشر د امريکا سفير ته وويل: په داسې صورت کې چې د افغانستان د امنيت تضمين په منځ کې نه وي او د تړون له لاسليک وروسته هم پاکستانيان هماغسې ترهگر او بمونه افغانستان ته را واستوي او امريکا هماغسې چې اوباما په وېديو کنفرانس کې ويلي وو پاکستان له افغانستان سره مساوي د امريکا دوست وگڼي، د افغانستان خلک څنگه دې ته تړون ته زړه ښه کړي؟

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۲۷

نوموړي زياته کړه: «زه په لويه جرگه کې خلکو ته څه ووايم چې امريکا ته امنيتي تړون د څه شي په بدل کې ورکوم؟»

نوموړي له امريکا سره د تړون د لاسليک په بدل کې چې کومه بيه ورکوله د هغو د يادونې په ترڅ کې يې وويل چې د سيمې ډېر هېوادونه به د تړون له لاسليک سره د افغانستان پر خلاف حساس شي.

ولسمشر د جون پر ۳۰ مه جهادي او سياسي مشران د مشورې لپاره ارگ ته ور وغوښتل. نوموړي د امنيتي تړون په باب د خبرو اترو د پرمختگ ټول جريان له هغو اندېښنو سره چې په دې اړه يې درلودې له هغوی سره شريک کړ. دا ځل يې په مشخص ډول د هغې اندېښنې په باب چې د افغانستان د فدرالي کولو په باب ورسره پيدا شوې وه خبرې وکړې. پر دې سربېره په دې برخه کې چې کوم تحرکات شته وو او ما يې مخکې يادونه کړې ده، هغه څرگندونې چې سرتاج عزيز څو ورځې وړاندې په اسلام اباد کې زموږ سفير ته کړې وې دغه اندېښنې يې زياتولې. د نواز شريف سلاکار ښاغلي داودزي ته وړانديز کړی ؤ چې د ۲۰۱۴ تر انتخاباتو وړاندې دې په افغانستان کې يو ډول فدراليزم حاکم شي او واک دې وويشل شي.

ولسمشر کرزي يوه ورځ مخکې دغه موضوع د بلخ له والي عطا محمد نور سره چې ارگ ته راغلی ؤ مطرح کړه. ښاغلي نور وويل چې دی د فدرالي نظام مخالف دی خو دا يې زياته کړه چې نوموړی څو ځله د جنرال دوستم، حاجي محمد محقق، دانا رورا باکر او چارلي سانتوس لخوا هڅول شوی چې د فدرالي نظام په ټينگېدو کې ورسره همکاري وکړي. ښاغلي نور هغوی ته ويلي وو چې «په اوسنيو شرايطو کې فدرالي نظام د هېواد د تجزيې په مانا دی، مگر دا چې يوه ورځ افغانستان د ځواکمن نظام خاوند شي (...)

نوموړي په دې ملاقات کې ولسمشر ته وويل: «ما ته مه غوسه کېږه، له

ډېورنډ کرښې تېر شه ځکه چې هېڅ هېواد په دې برخه کې زموږ ملاتړ نه کوي.»

د سیاسي مشرانو په غونډه کې هدایت امین ارسلا د ولسمشر د سولې شرط له واقعیت نه لرې وباله وې ویل: «که موږ امریکا ته اډې ور نه کړو پایله به مو څنګه شي؟» محمد حنیف اتمر چې نوی د مشرانو غونډې ته را بلل شوی ؤ وویل چې امریکا په ستراتیژیک تړون کې ډېرې ژمنې کړې خو په ژمنو ماتولو کې یوازې نه ده افغاني لوري هم خپلې ژمنې تر پښو لاندې کړې دي. نوموړي له ولسمشر نه وغوښتل چې موضوع سیاسي نه کړي او خپل شرطونه دې په رسنیو کې نه بیانوي. محمد اسماعیل خان د امریکا د نیت په باب شک وښود وې ویل: «هغوی په میلیونونو ډالره د خپلو وسلو په تخریب کې لګوي او د دې پر ځای چې هغه موږ ته پرېږدي هند او پاکستان ته یې ورکوي» هغه دا غوښتنه وکړه چې په خبرو اترو کې صراحت زیات شي.

په دې غونډه کې ښاغلي عزیز الله واصفي هم چې له بهر نه کابل ته راغلی ؤ ګډون درلود. نوموړي د میر غلام محمد غبار یوې لیکنې ته په اشارې د ولسمشر کرزي حکومت «د دولت وینه» وباله د امریکا او پاکستان د همکارۍ مخینه یې بیان کړه. نوموړي وویل چې امریکا د طالبانو حکومت په یوه میاشت کې را نسکور کړ، اوس چې د جګړې په پایته رسولو او د امنیت په ټینګولو کې ناتواني ښيي دروغ وايي.

لنډه دا چې ولسمشر د غونډې بېلا بېل وړاندې شوي نظرونه او رایې په داسې ډول را ټول کړل چې د تړون پر لاسلیک او د سولې او امنیت په څېر شرطونو اېښودلو توافق وشو.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۲۹

د هرې ورځې په تېرېدو سره د امنيتي قرارداد د نهايي کولو لپاره کورني او بهرني فشارونه زياتېدل. سناتورانو او د امريکا د کانگرس غړيو يو پر بل پسې کابل ته سفرونه کول. په ځانگړې توگه سناتور مک کېن او ليندزي گراهام. هغوی د افغانستان لپاره د امنيتي تړون لاسليک د پاکستان په مقابل کې د سولې او امنيت او ځواکمن دريځ ترلاسه کولو ډېر غوره ضامن باله. د امريکا پوځيانو لکه جنرال ډيمپسي د تړون لاسليک د افغانستان د وسله والو ځواکونو د پياوړي کېدو او بالاخره په جگړه کې د بريالي کېدو ضامن باله. د حکومت غړيو هم د امريکا لاره تعقيبوله: د ماليې وزير د مالي او اقتصادي وضعيت له خرابوالي شکايت کاوه، د دفاع وزير د مرستو له کمېدو ژړل، د ملي امنيت سلاکار بيا له ولسمشر نه غوښتل چې له امريکا سره «مطبوعاتي جگړه» ختمه او امنيتي تړون زر لاسليک کړي. نوموړي وويل چې د امنيتي تړون د وروستي کېدو او لاسليک په سبا به د افغانستان اقتصادي وضعيت ښه شي او د افغانويو به به لوړه شي. خو يوه ورځ ولسمشر له هغه نه وپوښتل: «بيا به بل سبا څه کېږي؟» ځواب يې ورکړ: «نه پوهېږم» ولسمشر او زه په ارگ کې زما د کار په لومړيو ورځو کې پر دې باوري شوي وو چې د امريکا په تړاو به روښانه دريځ، خبرې کول او له پتولو يې ډډه زموږ د بريا راز وي. ځکه چې د افغانستان اړيکه له امريکا سره نابرابره اړيکه ده. ولسمشر تل دا مثال راوړ او ويل يې: «زموږ او امريکا تر منځ معامله د يوه اته کلن ماشوم او يوه پياوړي دېرش کلن ځوان تر منځ د اړيکې په څېر ده، د حق د تر پښو لاندې کېدو په صورت کې ماشوم ته د ژغورنې يوازېنۍ لاره فرياد او شور ماشور او د شا وخوا خلکو خبرول دي، له دې پرته تر پښو لاندې کېږي». په همدې دليل موږ په دې نظر وو چې رسنۍ، مطبوعات، خبرې کول او فرياد کول موږ د امريکا له ظلم نه ژغورلای شي.

امريکايان هم چې زموږ د دې وسلې اغېزمن توب ته يې پام شوی ؤ بيا بيا به يې موږ ته ويل «هر څه چې موږ ته وايي په خصوصي غونډو کې يې ووايي، خو مهرباني وکړئ په رسنيو کې زموږ پر خلاف خبرې مه کوی». زموږ يو شمېر روڼ اند مابانو او ديپلومات مابانو هم په اصطلاح په رسنيو کې زموږ ډېرې خبرې غير ديپلوماتيک، د حکومتدارۍ د عرف خلاف، غير مسلکي او غير جدي کار باله. هغوی پر ما د «پوپوليسټ» تور لگاوه او ولسمشر ته يې ويل چې د يوه «دولتمدار» په څېر عمل نه کوي. د هغوی همېشني استدلال دا ؤ چې موږ يو مسوول دولت يو، بايد په هره موضوع کې اعلاميه ور نکړو او په هر اختلافي مورد کې په رسنيو کې خبرې ونه کړو. خو همدې ډلې بيا چې د امريکا گټو ايجابوله ويل: «موږ ولې له امريکا سره چنې ووهو، موږ يو غريب او ناتوانه هېواد يو، ښه ده چې د دوی د دوستۍ په سيوري کې گوزاره وکړو».

ولسمشر په عين وخت کې د هېواد له بېلا بېلو خلکو سره د سلا مشورې لپړې ته دوام ورکړ. يوه ورځ مې يادېږي چې د سپتمبر مياشتې په لومړيو کې د سنگي مانۍ د ډوډۍ خوړلو په خونه کې د هېواد د شمالي ولايتونو مشرانو او سپين گيرو له ولسمشر سره ډوډۍ خوړله او د امنيتي تړون په باب يې نظرونه څرگندول. يوه سپين گيري داسې وويل: «هوکې په رسنيو کې ستا خبرې اورو، همدغه سمه خبره ده چې د امنيت را وستل زموږ شرط وي، تاسو چې له امريکايانو سره چنې وهئ دا زموږ او زموږ د هېواد آبرو ده».

د ۲۰۱۳ کال په سپتمبر مياشت کې ولسمشر دا غوره وگڼله چې د ملگرو ملتونو په سپتمبر مياشت کې ولسمشر دا غوره وگڼله چې د ملگرو ملتونو په عمومي غونډه کې د گډون پر ځای د شانگهای د همکاريو سازمان په غونډه کې د گډون لپاره چين ته لاړ شي. څرنگه چې د امنيتي تړون پر سر

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۳۱

خبرې ډېر حساس پړاو ته رسېدلې وې اړینه ښکارېده چې يو ځل بيا د هغو په باب د سيمې د مهمو هېوادونو او گاونډيانو نظر واخلو. سره له دې چې پخپله ولسمشر او ما په منظم ډول هغوی د خبرو له جريانه خبرول.

واقعيت دا دی چې ولسمشر د زړه له کومې غوښتل چې د کوم مهم هېواد له لوري مخالفت او يا لږ تر لږه ملاحظه وويني، خو له ايران پرته نورو ټولو په يوه بڼه له امنيتي تړون سره توافق ښودلو. ايران هم په دې برخه کې مسوولانه چلن نه درلود. ځکه خو ولسمشر کرزي گاونډيو او د سيمې هېوادونو ته د ډاډ ورکولو هڅې پيل کړې، چې امريکايانو ته د ډاډو ورکولو په صورت کې به د افغانستان خاوره په هېڅ صورت د هېچا پر خلاف و نه کارول شي.

د سپتمبر په ۲۷ مه مو د چين له صدراعظم سره وليدل. له ښه راغلاست او تشریفاتې خبرو وروسته ولسمشر له امريکايانو سره د خبرو مساله مطرح کړه، نوموړي د خپلو خبرو په ترڅ کې افغانستان ته د امريکا د راتلو د پټو اهدافو ياونه هم وکړه. نوموړي زياته کړه چې سوله، د هېواد خپلواکي او دا چې د امريکايي پوځيانو شتون او اډې به نورو ته گواښ نه وي د امنيتي تړون په خبرو کې د افغاني لوري مهم شرطونه دي. صدراعظم «لي کي کيانگ» وويل چې په تېرو وختونو کې چين د بهرنيانو له اشغال او تېري ډېر بې پايه رنځونه زغملي دي او د خپلواکۍ په باب يې زموږ اندېښنه پر ځای وبلله. ولسمشر يو ځل بيا د پاکستان په اړه د چين د مرستې غوښتنه وکړه او له هغوی يې وغوښتل چې اسلام اباد ته د افغانستان د دوستۍ له نيته ډاډ ورکړي او د هغه هېواد له لوري په افغانستان کې د افراطيت او ترهگرۍ د کارولو مخه ونيسي. په هماغه ورځ له شاندارو تشریفاتې مراسمو او د توپونو له ډزو وروسته د ولسمشر «شي جينگ پينگ» ملاقات ته لاړو. هماغه د

پاکستان او له امریکا سره امنیتي تړون مو د غونډې مهم موضوعات وو. د چین ولسمشر ووېل چې له ۲۰۱۴ کال وروسته په افغانستان کې د امریکا او ناټو پوځونو د حضور دوام د افغانستان او سیمې په سوله او ثبات اغېزه کوي. نوموړي د امنیتي تړون د لاسلیک په تړاو وویل: «چین پوهېږي افغانستان د هغو ستونزو له مخې چې لري یې د بهرنيانو مرستو ته محتاج دی، خو د افغانستان خپلواکي او سلامتیا باید خوندي وي، هیله ده چې د امریکا حضور دې ته زیان و نه رسوي. کوم شرطونه چې له امریکا سره د امنیتي تړون د لاسلیک لپاره تاسو اېښي دي موږ ته د منلو وړ دي (...)» د چین شا وخوا ته د امریکایي پوځیانو شتون زموږ د نا آرامۍ سبب کېږي، د ساري په توګه په جنوبي کوریا کې او موږ دا امریکایانو ته ویلي دي، یا مثلاً په قرغیزستان کې د مناس اډه، ما ولسمشر اتنبا یوف ته دا وویل، هغه وویل چې امریکایان د مناس اډې ته د هغو پوځیانو لپاره اړتیا لري چې له ۲۰۱۴ وروسته په افغانستان کې پاتې کېږي».

په دې ډول چین ګواکي د افغانستان اړتیاوې درک کړې وې او زموږ په هېواد کې یې د امریکا د اډو او پوځیانو له حضور سره د ولسمشر کرزي د شرایطو د پوره کېدو په صورت کې توافق درلود.

کابل ته تر الوت وړاندې په الوتکه کې ښاغلي سپنتا او د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو رییس حمید صدیق ولسمشر او ما ته وویل چې «زموږ الوتکه په ډیلي کې یوه ناسته لري» زه حیران شوم ومې پوښتل ولې؟ وې ویل: «د تېلو اچولو لپاره» ورته ومې ویل «امکان نه لري ځکه د صافي شرکت ما ته ډاډ را کړی ؤ چې الوتکه یې له تېلو اچولو پرته د نهه ساعته الوت وړتیا لري او ما په همدې ډول ورسره قرارداد کړی دی، اوس په ډیلي کې د تېلو اچولو خبره له کومه را پیدا شوه؟» هغوی کله په ټوکو او خندا او کله جدي زما

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۳۳

خبرې ردولې. ولسمشر هم چې مخکې د سفر پروگرام لیدلی ؤ پر دې حیران ؤ چې په ډیلي کې ناسته څه ډول په هغو کې ځای کړای شوه؟ بالاخره هماغسې وشول او موږ نیمه شپه د ډیلي په هوایي ډگر کې ښکته شوو. هلته زمونږ سفير ښاغلی ابدالي او د هندوستان ځانگړی استازی ښاغلی «لمبا» زمونږ هرکلي ته راغلل. موږ څو تنه جگپوړی پلاوی یې یوې ودانۍ ته بوتلو چای، قهوه او کلچې یې راوړې، نور کسان په الوتکه کې پاتې شول. تر څو شېبو عامو خبرو وروسته د هند ځانگړي استازي له ولسمشر کرزي سره د څو خاصو خبرو هیله وکړه، موږ د باندې ووتو او په بل اطاق کې کېناستو. ښاغلی سپتا او زمونږ سفير له ولسمشر سره پاتې شول. کله چې بېرته الوتکې ته راغلو ولسمشر را ته وویل: «څرم صاحب پوهېږې چې ولې یې موږ ډیلي ته راوستو؟ ورته ومې ویل «نه» وې ویل «امریکایانو د هندوانو په خوله هم ما ته پیغام راکړ چې امنیتي تړون لاسلیک کړم».

په دې ډول یې موږ له خپل تگلوري نه کاږه کړو او ډیلي ته یې راوستلي وو تر څو دغه پیغام ولسمشر ته ورسوي او له هغه نېک نظر نه چې ولسمشر یې د هند په باب لري گټه پورته کړي.

کابل ته له راستنېدو سره په عمده مسایلو په ځانگړې توگه امنیتي تړون کار دوام وکړ. مهم مسایل چې ناحل شوي پاتې وو هغه د گواښ (تېري) تعریف، له ۲۰۱۴ کال وروسته د بهرنيانو د عملیاتو څرنگوالی، د امریکايي پوځیانو په اړه د قضایي ادارې واکونه، یانې هغه څه چې د قضایي مصؤنیت په نامه یې شهرت موندلی ؤ، او د افغانستان د امنیتي او دفاعي ځواکونو بیاوړتیا.

جنرال ډنفورډ او سفير کنگهم چې د خپلو همکارانو لخوا بدرگه کېدل د سپتمبر پر ۲۹ مه د ولسمشر دفتر ته راغلل. هغوی غوښتنه کړې وه چې په

مخکې يادو شويو مسايلو له ولسمشر سره بحث وکړي او خپل نوي وړاندیزونه مطرح کړي. د تهديد يا تبېري د تعريف موضوع افغان لوري ته ځکه مهمه وه چې موږ فکر کاوه چې پاکستان به هېڅکله هم خپل پوځ په پوځي يونيفورم کې په ټانکونو سپاره افغانستان ته راوا نه ستوي، د پاکستان تېري زموږ په خپلو جامو کې د بم، ترهگر او تخريکاري په بڼه ترسره کېدو. بايد دغه موضوع امريکايانو ته څرگنده شوې وای.

سفیر ولسمشر ته وویل چې دغه موضوع په ځانگړې توگه له ده سره مطرح کړي او ده ته به يې وضاحت ورکړي چې افغاني لوري د څه ډول تعريف غوښتونکي وي په سند کې به يې ځای کړي. د ۲۰۱۴ کال نه وروسته د امريکايي ځواکونو د عملياتو د بڼې په باب جنرال ډنفورډ وویل چې دوی به د ملکي مرگ ژوبلې د پېښېدو مخنيوی وکړي، او د ده په قول د دوی هدف به يوازې د القاعده کسان وي چې په وينا يې هغه مهال ټول ټال ۷۵ تنه په افغانستان کې فعال وو. سفیر او امريکايي قوماندان دواړو ټينگار کاوه چې افغان ځواکونه له القاعدې سره د مبارزې د وړتياو ترلاسه کولو لپاره بايد ډېره زده کړه وکړي او وروزل شي.

جنرال ډنفورډ د ملکي مرگ ژوبلې په اړه چې د عملياتو په بهير کې پېښې شوې وې د ولسمشر د اعتراضونو او مثالونو د وړاندې کولو په ځواب کې په تکرار ويل: «دغه پېښه زموږ تر څېړنې لاندې ده». ولسمشر په دې باب يو ځل بيا اندېښنه وښوده چې داسې نشي چې د پخوا په څېر د ترهگرو مرکزونه تر افغانستان د باندې خوندي وي خو د ترهگرۍ خلاف جگړه د افغانستان په کليو کې دوام ولري. دغه غونډه پايلې ته و نه رسېده او د ولسمشر پوښتنې يې ځوابه پاتې شوې.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۳۵

يوه اونۍ وروسته سفير او امريكايي قوماندان له نويو وړانديزونو سره راغلل. د كابل او واشنگتن تر منځ اړيکې د خرابۍ په اوج كې وې، ولسمشر كرزى د امريكا د فشارونو په وړاندې كلك ولاړ ؤ او د دوى ضرب الاجلونه يې د نويو پوښتنو په مطرح كولو او په متن كې د نويو بدلونو په غوښتنلو بابزه گڼل. په نوي وړانديز كې امريكايي لوري شپږ مادې د گواښ او تېري د تعريف او د كورنيو او بهرنيو خطرونو او د افغان او امريكايي ځواكونو د همكاري او پوځي عملياتو په تړاو وړاندې كړل. جنرال ډنفورډ وويل چې له ۲۰۱۴ وروسته به افغان ځواكونه دومره پياوړي كړي چې له القاعدې، د هغو د ملگريو او ورسره تړليو ځواكونو سره مقابله وكړاى شي. ولسمشر وپوښتل: «د القاعده ملگري او په هغوى پورې تړلي يانې څوك؟» جنرال ډنفورډ ځواب وركړ: «ښايي طالبان يا پاكستاني طالبان» ولسمشر يو ځل بيا د ملكي مرگ ژوبلې مساله چې په اصطلاح د تروريزم خلاف عملياتو كې پېښېدله مطرح كړه. نوموړي بيا د كورنۍ څلور كلنې عايشې نومې ماشومې يادونه كوله. عايشه د كورنۍ د وټه پورې څلور كلنه نجلۍ وه. هغې له خپل مور او پلار او د كورنۍ له نورو غړيو سره له يوه كلي نه بل ته سفر كاوه چې د سپرلۍ پر موټر يې امريكايي هوايي ځواكونو بريد وكړ. د هغې كورنۍ ټول غړي په دې بريد كې ووژل شول يوازې دا ترې ژوندۍ پاتې شوه، خو په داسې ډول چې كين لاس يې غوڅ شوى ؤ او مخ يې له سترگو او پزې سره له منځه تللى ؤ. امريكايانو ماشومه د كابل هوايي ډگر په پوځي برخه كې د فرانسويانو روغتون ته راوړې وه. ما له دې پېښې ولسمشر خبر كړ. څو ورځې وروسته يې پوښتنې ته ورغلو. د ماشومې مخ يې پر سپين ټوكر پوښلى ؤ، غوڅ شوى لاس يې په بنډاژ كې پېچل شوى ؤ، د مصنوعي تنفس غبر يې ډېر جگ ؤ او وړوكې پښې يې له روجايي نه د باندې را وتلې وې.

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۳۶

ولسمشر یې هک پک د کټ تر څنګ ودرېد. ما چې د دې نندارې د لیدو توان نه درلود لرې لارم، ولسمشر وروسته وویل په ژوند کې مې هېڅکله هم د کوم ماشوم د مرګ هیله نه ده کړې خو په هغه ورځ یې له ځان سره ویلي وو درېغه دغه ماشومې هم له خپلې کورنۍ سره یو ځای ساه ورکړې وای. یو دوه تنه امریکایي سرتېري د سیوري په څېر په هغو فرانسوي ډاکترانو پسې وو چې موږ ته یې تشریحات را کول. څرنگه چې ولسمشر غوښتل چې سمدستي هغه د درملنې لپاره بهر ته واستول شي، ما خپل مرستیال محمد ظاهر غوث ته چې له فرانسویانو سره یې آشنایي درلوده دنده وسپارله چې فرانسې ته د عایشې د لېږلو زمینه برابره کړي، نوموړي د فرانسویانو له چمتووالي خبر را کړ. کله چې امریکایان له دې جریان نه خبر شول په ډېر ټینګار یې غوښتل چې عایشه د فرانسې پر ځای امریکا ته ولېږدول شي. بالاخره مو له هغوی سره موافقه وکړه. یاده ماشومه له یوه خپلوان سره امریکا ته ولېږدول شوه او په والت رید روغتون کې بستري شوه. تر روغتون وروسته په امریکا کې یوه افغاني مهاجره کورنۍ داوطلبه شوه چې د درملنې تر بشپړېدو پورې نوموړې په خپل کور کې وساتي. ما څو کاله وروسته د ډاکتر اشرف غني د حکومت پر مهال عایشه له افغان ژورنالیست سید عبدالله نظامي او سویډني لیکوالي «ترز سوفیا کرسټیانسون» سره یو ځای د ولسمشر کرزي په کور کې ولیده. نوموړې لیکوالي غوښتل د عایشې په باب کتاب ولیکي. عایشه گۍ غټه شوې وه خو له دوو سترگو، یوې برخې پزې او یوه لاس نه بې برخې وه.

ولسمشر د امریکا سفیر او قوماندان ته وویل چې نوی متن مو په محتوا کې هماغه څه دی چې پخوا ؤ، خلک به یې په جرګه کې ونه مني. جنرال ډنفورډ په نا آرامۍ وویل: «تر لویې جرګې پورې خو وخت لرو، دغه ډول

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۳۷

پېښې به لږ شي» ولسمشر د جنرال د خبرو په رد کې د ننگرهار د بهسودو د پېښې يادونه وکړه چې هلته هم د امريکايانو په هوايي بريدونو کې څو تنه ماشومانو ژوند له لاسه ورکړی ؤ. د بهسودو پېښه داسې مهال را منځته شوه چې د جلال اباد په هوايي ډگر کې د امريکايانو پر مرکز توغندويي بريد وشو. امريکايانو د هغه بريد په ځواب کې له خپلو الوتکو څخه هغه ماشومان چې په لوبو بوخت وو په نښه کړل، په پايله کې پينځو ماشومانو ژوند له لاسه ورکړ، سفير مداخله وکړه وې ويل: «موږ له جاپانيانو سره هم دغسې تړون لرو» ولسمشر ځواب ورکړ: «مگر هلته تاسو بمبارۍ او وژنې نه کوئ» سفير يې په ځواب کې وويل: «ځکه چې هلته پر موږ بريدونه نه ترسره کېږي» ولسمشر وويل: «ستا د خبرې مانا دا ده چې افغانان تاسو وژني؟» ولسمشر پوښتنه وکړه، په داسې صورت کې چې پر مرکز بريد القاعده ترسره کړی وي په ځوابي عملياتو کې يې ولې د افغانانو ماشومان ووژل شي؟ نوموړي له امريکايانو وغوښتل چې له افغانانو سره مو اړيکې له جاپانيانو، المانيانو او ترکانو سره د اړيکو په څېر جوړې کړئ.

سفير پوښتنه وکړه: «ياني تاسو وايئ چې موږ دلته د ترهگرو خلاف عمليات ترسره نه کړو؟»

ولسمشر کرزی: «د افغانانو د کورونو او کليو پر خلاف عمليات مه کوئ»
سفير: «دغه توپير څه ډول وکړای شو؟»

ولسمشر کرزی: «اساسي خبره همدغه ده، دغه توپير بايد وشي»
ډاکتر سپنتا هڅه وکړه چې موضوع داسې حل کړي چې گواکي امريکايان په استثنايي حالت کې د افغانستان په کليو کې د عملياتو حق درلودای شي. ولسمشر د دې نظر په رد کولو د امريکا سفير ته وويل: «خپل ولسمشر ته مو ووايئ چې تر دې وروسته و نه وايي چې که امنيتي تړون و نه شو موږ له

بلې لارې له ترهگرۍ سره مقابله پر مخ وړو. دا اخطار دی، موږ ته اخطار مه را کوي موږ اخطار نه منو».

کابل ته د جان کيري سفر او د امنيتي تړون پر سر خبرې

جان کيري داسې مهال کابل ته راغی چې په ارگ کې مولانا فضل الرحمان، اسفندیار ولي خان او افراسیاب خټک زموږ مېلمانه وو. ولسمشر دغه د گوندونو مشران کابل ته رابللي وو چې د افغان سولې په پروسه کې مرسته وکړي او له پاکستان سره مو اړیکې ښې کړي.

د امریکا د بهرنیو چارو وزیر د ۲۰۱۳ کال د اکتوبر ۱۱ مه د جمعې په ماښام ارگ ته راغی. نوموړی د امریکا د سفیر او د ناټو پر قوماندان سربېره د بېلا بېلو چارو د متخصصینو یوه لوی ټیم بدرگه کاوه. له افغاني لوري هم لوی پلاوی حاضر شوی ؤ. غونډه د کابینې په اطاق کې پیل شوه، پلاوي د میز دواړو خواو ته ځای پر ځای شول. په پیل کې له دغه او هغه لوري عامې خبرې وشوې، د ډېورنډ د هغه لوري د مېلمنو په باب تر نواز شریف او بالاخره د چین تر اقتصادي وضعې پورې. له عامو خبرو وروسته جان کيري د ولسمشر د هغو اندېښنو چې د امریکا په باب یې درلودې یادونه وکړه او هغه یې بې ځایه وبللې. نوموړي وویل د هغو ملکي مرگ ژوبلې پړه چې د امریکایانو پر غاړه ده د ټولې مرگ ژوبلې یوازې یو سلنه ده، هغه هم واشنگټن د ټولو عاملین د خپلو اعمالو په سزا سولي دي. نوموړي له امریکا سره د اوږد مهاله دوستۍ تړون د افغانستان د سلامتی ضامن او د پاکستان پر خلاف د پیاوړتیا وسیله وباله، ولسمشر وویل: «د امنيتي تړون له لاسلیک سره موږ باید درې پیغامه درې لوریو ته واستوو. تر ټولو مهم پیغام د افغانستان خلکو ته دی په دې مانا چې د دغه تړون لاسلیک باید نوی باب پرانيزي، زموږ حاکمیت ته باید بشپړ درناوی وي، افغان ماشومان په امن کې

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۳۹

ژوند وکړي او دا چې افغانستان بايد د هر ډول تېري څخه خوندي او په امن کې وي. دوهم پيغام مو بايد طالبانو ته وي په داسې ډول چې هغوی وويني دغه تړون د دوو خپلواکو او مساوي هېوادونو تر منځ لاسليک شوی دی. او بالاخره درېيم پيغام مو بايد د پاکستان دولت ته وي «ولسمشر د خپلو خبرو په دوام يو ځل بيا د هغو پېښو يادونه وکړه چې ملکي مرگ ژوبله يې اړولې وه. جان کيري د ملکي وگړو د ژوند په باب اندېښنه پر ځای وبلله وې ويل چې «جنرال ډنفورډ د افغان ځواکونو پر پياوړي کولو بوخت دی، خو تاسو دلته داسې ترهگر لرئ چې هم امريکايان وژني او هم افغانان. زموږ جگړه له هغو سره خامخا جانبي مرگ ژوبله را منځته کوي» ولسمشر وپوښتل چې امريکا ولې د ترهگرو مخه د پيدابښت په ځای يانې په پاکستان کې نه نيسي؟ جان کيري ځواب ورکړ چې په تړون کې به داسې الفاظ ځای شي چې د افغاني لوري دغه اندېښنه به رفع کړي خو زياته يې کړه چې افغانستان د ترهگرۍ ضد عملياتو ته اړتيا لري. ولسمشر کرزي خپل استدلال ته داسې دوام ورکړ: «موږ افغانان غواړو چې ستاسو يو شمېر پوځيان دلته وي، تاسو خپل کارونه وکړئ، په سيمه کې مو خپلې گټې خوندي کړئ، ځينې فعاليتونه د القاعده پر خلاف هم ولرئ، خو که د ساري په توگه راپور ترلاسه کړئ او د هغو له مخې په يوه کور حمله ور وړی بې گناه خلک په هغو کې ووژل شي دا د منلو وړ نه ده، دې ته حل لاره پيدا کړئ، د ساري په توگه څو ورځې وړاندې مو زموږ پر بې گناه خلکو بمباري وکړه. يا مثلاً د بگرام پر مرکز توغندي را لوېږي تاسو يې په ځواب کې عام خلک وژنئ؟ که کوم درېيم هېواد يو لړې وېشونکې توغندی چا ته ورکړي مثلاً د دېرش کيلو متري واټن نه ستاسو اډې نښه کړي، تاسو يې په ځواب کې بمباري کوئ؟ افغان ځواکونو ته احوال ورکوئ؟ څه کوئ؟

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۴۰

جان کیري: «تر ۲۰۱۴ کال وروسته چې هر ډول عملیات ترسره کېږي ستاسو په مشوره به وي»

ولسمشر کرزی: «فرضاً ستاسو یو پوځي کتار له بگرام نه کابل ته راځي، د لارې په اوږدو کې تر برید لاندې راځي، د خپلو پوځیانو د ساتنې په نامه به تاسو څه ډول اقدام کوئ؟ د مجاوریت تعریف ستاسو په اند څه شی دی؟

جنرال ډنفورډ: «افغان ځواکونه به له اډې د باندې ځای پر ځای وي او هغه به ځواب ورکوي»

ولسمشر کرزی: «مثلاً سبا ته ISI چا ته هاوان ورکړي او هغه ستاسو پر اډه برید وکړي، تاسو به د کورونو پر بمباري کولو لاس پورې کوئ؟ جنرال ډنفورډ: «نه هېڅکله به دا کار ونه کړو»

ولسمشر کرزی: «مگر هغه بله ورځ مو په ننگرهار کې همدغه کار وکړ» جنرال ډنفورډ: «هغه ماشومان هلته نژدې په خلاصه فضا کې وو، هلیکوپټرو په غلطۍ فکر کړی ؤ چې طالبان دي»

جان کیري: «امریکا غواړي دغه شیان پایته ورسوي، تاسو ته ډاډ درکوم!» القاعده او ترهگر تر اوسه پورې شته دي، موږ چې هر څه کوو ستاسو په همکارۍ به وي، بمباري به نه کوو او د خلکو کورونو ته به نه ور ځو»

ولسمشر کرزی: «تېری به څه ډول تعریفوئ؟ راځئ لږ تاسو تېر شی او لږ به زه را ټیټ شم. تاسو دلته په تړون کې یو ځای لیکلي دي چې افغانستان د تاریخ په اوږدو کې تر یرغلونو او تېري لاندې راغلی، دا سهې نه دي. دا حذف کړئ، دا یو ډول دوام ښيي. په بل ځای کې راغلي دي چې تېري ته به د امریکا له خوا ځواب ورکول کېږي. داسې ولیکئ چې امریکا به پر افغانستان تېري ته اجازه ور نه کړي»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۴۱

جان کيږي: «دلته دوهم پراگراف وضاحت لري، چې هر ډول تېري د اندېښنې سبب گڼل کېږي»

ولسمشر کرزی: «مگر دا یوازې اندېښنه ده»

جان کيږي: «خو تاسو ته څلور میلیارده ډالر درکوو، اندېښنه مهم لفظ دی»
ولسمشر کرزی: «داسې دې راشي چې افغان ځواکونه پیاوړي کېږي او هلته د تېري په ځواب کې پر ځای بل شی ولیکل شي»

جان کيږي: «که مخالفت oppose راشي څرنگه به وي؟»

جیف (د پلاوي غړی): «مشکل دی!»

جان کيږي: «نه مخالفت سم دی، نو پر دې پراگراف توافق وشو»

ولسمشر کرزی: «په بشپړ ډول، هوکې»

جان کيږي: «د لومړۍ مادې څلورم پراگراف ته راځو»

ولسمشر کرزی: «دا سمه ده، تاسو ویلي دي چې یو طرفه عملیات به نه ترسره کوئ او د خلکو کورونو ته به نه ننوځئ»

جان کيږي: «امنیتي تړون دوې موخې لري؛ یو موږ د هغو په واسطه امریکا له ترهگریزو بریدونو څخه خوندي کوو او دوهم له تاسو څخه دفاع کوو»
ولسمشر کرزی: «دا چې ویلي مو دي له القاعده سره تړلي (له القاعده سره پر تړلیو عملیات) دا څرنگه تعریفوئ؟»

سفیر کنگهم: «هر څوک چې له القاعده سره مرسته کوي»

ولسمشر کرزی: «فرضاً څو میاشتې وروسته هغه مهال چې دلته بل ولسمشر په واک کې وي، پاکستان کسان وروزي او دلته یې را واستوي، تاسو د هغو پر خلاف عملیات ترسره کوئ او په هغو کې افغانان وژل کېږي ...»

جنرال ډنفورډ: «نن په افغانستان کې د القاعده ۳۰ تنه غړي شته دي، موږ یې معلومات ستاسو د ملي امنیت له ریاست سره شریک کړي دي ...»

جان کیري: «مثلاً داسې ولیکو چې دواړه لوري به خپلو همکاريو ته دوام ورکوي تر څو له القاعده سره په مبارزه کې د افغانستان ځواکمني زیاته شي. جنرال ډنفورډ: «موږ د ساري په توګه په کونړ کې په یوه لرې پرته سیمه کې همدغسې همکاري ترسره کړه».

ولسمشر کرزی: «او هلته ماشومان پکې ووژل شول»

جنرال ډنفورډ: «نه هلته ماشومان و نه وژل شول»

جان کیري: «پر دې موضوع به تر ډوډۍ خوړلو وروسته او سبا کار وکړو» د شپې ډوډۍ د خوړلو پر مهال پر بېلا بېلو موضوعاتو لکه د ۲۰۱۴ کال پر انتخاباتو او د سولې پر پروسه خبرې وشوې. جان کیري وویل چې امریکا به د ۲۰۰۹ کال اشتباوې بیا تکرار نه کړي او بیا به د افغانستان په انتخاباتو کې مداخله نه کوي. نوموړي وویل چې د اکتوبر په میاشت کې یې نواز شریف د مهمو موضوعاتو لپاره واشنګټن ته دعوت کړی دی ځکه چې له جنرال کیاني سره له څو کلونو کار امریکا هم و نه پوهېده چې د نوموړي ستراتیژي څه ده؟»

ولسمشر کرزي وویل چې افغانستان امنیتي تړون یوازې له ګاونډیو د ژغورنې لپاره مني. د امریکا د بهرنیو چارو وزیر وویل ژمنه کوي چې افغانان به د ګاونډیو له شره ژغوري. ځکه چې هغوی په ډېره ناوړه بڼه له لشکر طیبه او حقاني ډلې سره اړیکې لري. ولسمشر وویل د امنیتي تړون د منلو لپاره د امنیت ټینګېدل ډېر مهم دي، نوموړي یادونه وکړه چې له تېرو درې میاشتو را هیسې لویې ترهګریزې پېښې نه دي شوې، زیاته یې کړه که دغه حالت وساتل شي د امنیتي تړون لپاره به ګټور تمام شي. جان کیري ټینګار کاوه چې سهار ته به پر ځینو کلمو او جملو کار وکړو او وروسته به په رسنیو کې اعلان شي چې دواړه لوري په اصولو کې توافق ته رسېدلي دي. نوموړي

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۴۳

ولسمشر ته چې وخت پر وخت په رسنيو کې توندې څرگندونې کوي يادونه وکړه چې دغه کار يې په کانگرس کې زموږ چارې له ستونزو سره مخ کوي ځکه چې د بودجې تصويب او د مرستو پيسې په کانگرس پورې اړه لري. نوموړي وويل ولسمشر اوباما غواړي «دغه خبرې اترې بريالۍ شي او وروسته دى د شیکاگو او توکیو د ژمنو پر عملي کولو کار پيل کړي».

ولسمشر د ملکي مرگ ژوبلې د پايته رسېدو او د افغانستان د خلکو لپاره د ښې راتلونکې د ضمانت غوښتونکى شو وې پوښتل: «آيا امنيتي تړون به دا موږ ته راکړي؟»

جان کيري يې په ځواب کې وويل: «تاسو يې شکه چې ښه سياستوال ياست او له وضعې څخه بشپړ معلومات لرې، زه بايد حقايق ووايم، تاسو ته ضمانت نشم درکولای، بلکې موږ به له تاسو سره مرسته کوو» ولسمشر د لطيف الله مسيد د نيول کېدو پېښې ته اشاره وکړه چې نوموړى امريکايانو د ملي امنيت له کارکوونکيو نه وتښتاه او له ځانه سره يې وړى ؤ. نوموړي دغه کار د افغانستان د حاکميت نقض وباله، ځکه چې د ولسمشر له بيا بيا غوښتنو سره امريکايانو هغه نه ؤ خوشى کړى. جان کيري په ځواب کې وويل «کله چې امنيتي تړون لاسليک شي دغه ډول يو طرفه اعمال به بيا نه ترسره کېږي»

د ډوډۍ تر خوړلو وروسته د متن پر سر کار له سره پيل شو او دوهمه ماده تر بحث لاندې ونيول شوه. دلته جنجالي موضوع د امريکايانو له هغو قرارداديانو سره د چلن څرنگوالى ؤ چې په نييره کې افغانان وو خو د امريکا تابعيت يې ترلاسه کړى ؤ. ولسمشر ټينگار کاوه په داسې صورت کې چې امريکايان نه پرېږدي چې هغوى د افغانستان د عدلي او قضايي نظام پر وړاندې د افغانانو په څېر ځواب ويونکي وي غوره دا ده چې افغاني تابعيت

یې پرېږدي. د دې وېره وه چې یاد قراردادیان به په ټولنیزو اړیکو او بېلابېلو دعوو کې له هغه مصئونیت نه چې امریکا ورته غوښت ناوړه استفاده وکړي. ولسمشر دغه موضوع د قاضي القضات او د اساسي قانون پر تطبیق د څار کمېسیون تر نظرونو پورې اړونده وبلله. دا چې شپه ډېره تېره شوې وه پر ۱۳ مه ماده بحث چې د امریکایي عسکرو د مصئونیت په باب وه سبا ته پرېښودل شو.

غونډه سبا ته په لسو بجو په همغه اطاق کې پیل شوه، په پیل کې جان کیري غونډې ته زېږی ورکړ چې گواکي پروني راوړل شوي بدلونونه واشنگټن منلي دي. تر هغه وروسته د غونډې عادي بهیر پیل شو؛ بیا هماغه چنې وهل، دلایل او د پانېو اړول! پر لومړۍ او دوهمه ماده یو ځل بیا بحثونه وشول. ولسمشر هغه ټکي پلاويو ته پرېښودل چې خبرې پرې وکړي او نهایي یې کړي. نوموړی څلورمې مادې ته ورغی چې له افغان امنیتي ځواکونو سره یې د امریکا پر مرستو بحث کاوه. نوموړي وغوښتل چې امریکا دې خپلې ژمنې د دې مادې په متن کې واضح کړي. هغه دا اندېښنه وښودله چې داسې نشي چې امریکا لومړی کال مرستې وکړي او دوهم کال ترې انکار وکړي. جان کیري یو ځل بیا د شیکاگو په کنفرانس کې د خپل هېواد پر ژمنو استدلال وکړ وې ویل چې ځان پر هغه څه چې له راتلونکې سره تړاو لري ژمن کولای نشي او د کانګرس له لوري یې د بودجې او مرستو د تصویب د مسالې یادونه وکړه. نوموړي د امنیتي تړون لاسلیک د خپل هېواد د کانګرس لپاره د ډاډ وسیله وباله وې ویل چې پر دې سند د استناد له مخې به کانګرس اړینې مرستې تصویب کړي.

ولسمشر کرزی: «لویه جرګه به دغه اندېښنه ولري چې امریکا هر څه غوښتي دي (د سند په متن کې) خو پخپله یې تعهد نه دی کړی»

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۴۵

جان کیري: «تاسو له مصر او اسراییلو سره زموږ تړونونه ولولئ، له شلو کالو راهیسې له هغو سره مرستې کوو خو کوم الفاظ چې تاسو له موږ غواړئ په هغو کې نه دي کارېدلي. که دلته د شیکاګو تعهداتو ته اشاره وشي څنګه به وي؟»

ولسمشر کرزی: «موږ باید په دې باب پخپلو کې مشوره وکړو (... زموږ اندېښنه دا ده چې تړون لاسلیک شوی وي او وروسته بیا تاسو زموږ له راتلونکي حکومت سره مرستې ونه کړئ او پلمې به کوئ»

جان کیري: «زه هر ځل تنازل کوم او تاسو په مقابل کې هېڅ هم نه را کوئ»

ولسمشر کرزی: «تاسو به د دې په مقابل کې دغه تړون د ډالۍ په توګه ولرئ»

جان کیري: «دا خو ډالۍ نه ده»

ولسمشر کرزی: «اصلاً تاسو ډالۍ شل کاله مخکې ترلاسه کړې ده، کله چې د شوروي جمهوریتونو اتحاد له منځه لاړ»

جان کیري: «ښه، شپږمه ماده (...) اوومه ماده درېیمه فقره»

ولسمشر کرزی: «موږ پرون د ځواکونو په خوندیتوب او مجاوریت بحث وکړ، زه غواړم دلته په وضاحت یادونه وشي چې تر دې وروسته امریکایي پوځیان د خلکو کورونو ته ننوتلی نه شي او بمباري نه شي کولای»

جان کیري: «داسې ولیکو، امریکا به داسې عملیات ترسره نه کړي چې په هغو کې د خلکو کورونو ته ننوزي او یا پر هغو بمباري وکړي»

استاد قاضي: «زموږ اساسي قانون په ۳۸ مه ماده کې له قانوني پروسې پرته د خلکو کورونو ته ننوتل منع کړي دي.»

د غرمې له ډوډۍ وروسته خبرو دواړه وموند. جان کیري چې غوښتل یې له غرمې وروسته له افغانستان نه لاړ شي او پرواز وکړي د خبرو د دواړه لپاره یوه بله شپه هم په کابل کې پاتې شو.

په دې پړاو خبرو کې جان کیري وویل څرنگه چې د دوی پوځیان په افغانستان کې له خلکو سره سر و کار ولري کله کله به په دې برخه کې ستونزې را منځته کېږي. ولسمشر غوښتل چې دا پرېږدي چې لویه جرگه پرې بحث وکړي او زیاته یې کړه: «دغه برخه ما ته ډېر ارزښت لري. زه غواړم چې اصلاً په استوګنو سیمو کې عملیات ودرېم خو تاسو هڅه کوئ چې یوازې پایلې یې اصلاح کړئ»

جان کیري: «یانې موږ باید له ځانونو دفاع ونه کړو؟»
ولسمشر کرزی: «له ځانونو دفاع وکړئ خو د خلکو د ژوند په بیه نه، دلته مو له اډو سره تر څنګ پرتو سیمو او نورو سیمو خبرې کړې، نورې سیمې یانې څه؟»

جان کیري: «عملیات به د افغانانو په خوښه ترسره کېږي، تاسو تېرو ۱۲ کلونو ته مه گورئ، دغه عملیات به په داسې شرایطو کې ترسره کېږي چې افغانان به یې پخپله د ترسره کولو مسؤلیت پر غاړه اخلي»

جنرال دنفورډ: «څه شي چې تاسو (ولسمشر) وایئ هغه ریښتیا دي خو په څو میاشتو مخکې شرایطو کې! موږ اوس په هر څه کې بدلون راوستلی دی»

ولسمشر کرزی: «انډیوالانو، افغانان غواړي چې د دوی کلیو او کورونو ته ستاسو د پوځیانو ورتګ په بشپړ ډول بند شي، نو متن ساده کړئ او ووايئ چې امریکایان د خلکو کورونو ته د ننوتو اجازه نه لري، بیا به یې لویه جرگه ومني!»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۴۷

جان کيري: «موږ د خلکو کورونو ته د ننوتلو نيت او پروگرام نه لرو، بلکې موږ په طالبانو پسې يو او پر هغوی عمليات ترسره کوو.»

ولسمشر کرزی: «د طالبانو مساله زموږ خپله ده، تاسو (امريکايي چارواکي) په خپله خوله په واشنگټن کې ما ته وويل چې تر دې وروسته له طالبانو سره جگړه نه لرئ»

جان کيري: «په حقيقت کې به موږ دلته اډې نه لرو، دا ستاسو اډې دي، مسايل دومره مه پېچلي کوئ چې له تاسو سره مرسته و نه کولای شو» ولسمشر کرزی: «دوې لارې شته: يو دا چې زموږ بشپړ حاکميت همدلته و منئ او يا دا چې مسالې لويې جرگې ته لارې شي او لويه جرگه پر هغو پرېکړې وکړي»

جان کيري: «موږ دا قصد نه لرو چې ملکي وگړي هدف وگرځوو، جنرال ډنفورډه آيا تاسو داسې کوم پلان لرئ؟» جنرال ډنفورډ: «نه!»

جان کيري: «تاسو به هغه وخت (هغه مهال چې امنيتي تړون لاسليک شوی وي) پرمختللې وسلې، پوځي توکي او الوتکې ولرئ» ولسمشر کرزی: «زه د امنيتي تړون غوښتونکی يم خو په دې شرط چې د افغانانو امنيت او مصونيت تضمين کړي، له دې پرته را ته د منلو وړ نه دی، دلته تاسو اډې، له اډو سره تر څنگ سيمې (مجاوريت) او نورې سيمې ليکلې دي ...»

جان کيري: «دغه سيمې ستاسو په توافق ټاکل کېږي» ولسمشر کرزی: «نو د هغو پر سر توافق بايد يوازې د وزير په کچه ترسره شي»

جان کيري: «سمه ده»

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۴۸

ولسمشر کرزی: «دلته نړیوالو قوانینو ته اشاره شوې ده، دا حذف کړئ» (د اوومې مادې په درېیم بند کې)

جان کیري: «ګومان کوم نشو کولای حذف یې کړو»

ولسمشر کرزی: «نو بیا انتظار وکړئ چې موږ له خپلو حقوقپوهانو سره د هغو پر سر خبرې وکړو او وپوهېږو چې نړیوال قوانین او توافقات یانې څه؟»
جان کیري: «ته هر ځل د ملکي مرګ ژوبلې موضوع ما ته یادوې په داسې حال کې چې د ۹۸ سلنه مرګ ژوبلې سبب طالبان دي»

ولسمشر کرزی: «هوکی! خو موږ له طالبانو سره امنیتي تړون نه کوو، پر هغه څه چې نړیوال قوانین ورته وایي زه بې باوره شوی یم، ځکه خو یې یو ځل له خپلو حقوقپوهانو سره مطالعه کوو، نړیوالو قوانینو تر دې شېبې موږ ته خونديتوب نه دی را وړی»

جان کیري: «که د نړیوالو قوانینو پر ځای دلته یادونه وشي چې د امریکا متحده ایالات د چلن پر اساس ملکي وګړي نه په نښه کوي؟»
ولسمشر کرزی: «نه، دا سم نه دی»

جان کیري: «ولې؟ که تاسو وایئ چې موږ قصداً ملکي وګړي وژنو زموږ بحث بیا په بل شي بدلېږي. زه به تم شم چې ...» له یوې وقفې وروسته خبرې د ماښام په شپږ نیمو بجو بیا پیل شوې او د شپې تر ناوخته پورې یې دوام درلود.

ولسمشر کرزی: «په څلورمه ماده کې د شیکاګو د ژمنه شویو پیسو یادونه شوې ده، د هغو د لګولو او مصرف د تصمیم واک څوک لري؟»

جان کیري: «په دې برخه کې د مشورې امکانات شته او بل دا چې پیسې د افغانستان د بودجې له لوري لګول کېږي، تاسو یو خپلواک هېواد یاست، دا به یو مشترک تصمیم وي»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۴۹

ولسمشر کرزی: «مثلاً جنرال پتريوس غوښتل د جنراتور په وسيله کندهار ته برېښنا ورکړای شي او د ميليونونو ډالرو په بيه يې جنراتور وپيره، په داسې حال کې چې موږ د دې مفکورې مخالف وو»

بسم الله محمدي: «تر اوسه پورې يوه برخه پوځي تجهيزات پخپله (امريکايان) پيري د ساتنې او مراقبت لپاره پيسې را کوي»

ولسمشر کرزی: «تاسو د ساري په توگه د پېرلو په باب چې انتخاب يې کړئ واک يې لرئ؟»

بسم الله محمدي: «نه، تر اوسه يې واک نه لرو»
جان کيري: «ښه ده، دا به پکې زيات کړو چې په کلني صورت د افغانستان ترجيحات په هغو کې په پام کې نيول کېږي»

ولسمشر کرزی: «ولې په کلني صورت، يوازې د افغانستان ترجيحات وليکئ او پر هغو سربېره د اوومې مادې په درېيمه فقره کې مو د اډو په باب ليکلي دي د امريکايانو ځانگړې اډې او بل هغه اډې چې په گډه ترې کار اخيستل کېږي، آيا د دغو اډو اداره او کنترول هم مشترک دی؟»

جنرال ډنفورډ: «نه دلته يوازې افغانان کنترول لري»
ولسمشر کرزی: «موږ د اډو حق غوښتی و، تاسو دلته ليکلي دي چې په مناسب وخت کې د پلټنو زمينه برابرېږي، امکان لري دا سبب شي چې ډېره موده ونيسي (تر څو د پلټنې زمينه برابره شي)»

جان کيري: «دغه ډول فکر کول سم نه دي، timely لغت کېدای شي همدا اوس وي»

ډاکټر سپنتا: «که دغه دوې کلمې (timely manner) حذف کړو ...»
جان کيري: «سمه ده لرې کوو يې، يانې امريکايان افغانانو ته د خپلو اډو د پلټنې زمينه برابروي»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۵۰

ولسمشر کرزی: «تاسو په نهه سیمو کې اډې غوښتې دي، آیا تاسو چې له خپلو اډو نه را وړئ ویزې ته به اړتیا لرئ که نه؟ او که له موږ نه کوم ډول د هویت کارت اخلي او که څه؟»

جنرال ډنفورډ: «نه، بې سنده نه وزو»

ولسمشر کرزی: «دفاع وزارت باید هغو ته له اډو د وتلو اجازه ورکړي»

جنرال ډنفورډ: «د هغو لپاره به یو چوکاټ جوړ کړو»

ولسمشر کرزی: «تاسو مو خپل پوځیان ملکي هوایي ډگرونو ته راولئ (د راتلو او ورود پر مهال)»

ډاکټر سپنتا: «نور ځایونه د هغو لپاره وټاکئ»

جنرال ډنفورډ: «دا وخت غواړي او په میلیونونو ډالر لگښت پرې راځي»
ډاکټر سپنتا: «په دې ډول خو پوځیان په ملکي هوایي ډگرونو کې ظاهرېږي او دا ښه خبره نه ده»

جان کیري: «تاسو غواړئ چې هم موږ دلته وو او هم نه وو؟»

ولسمشر کرزی: «ښه دا مهمه موضوع نه ده»

ډاکټر اشرف غني: «سمه ده»

ولسمشر کرزی: «سبا ته د ملي امنیت شورا غونډه لرو او دغه سند هغوی ته وړاندې کوو، تر هغو وروسته د افغانستان د (سیاسي) مشرانو غونډه را بلو او سند هغوی ته په مخ کې ږدو او بالاخره لویه جرگه ...»

جان کیري: «(سندونه او کاغذونه په غوسه له میزه را واخیستل) دا نور پاک او وروستی شوی سند دی او هېڅ شی پکې ناحل شوي پاتې نه دي، رسنیو ته به ووايو چې پر سند توافق شوی دی»

ولسمشر کرزی: «ځینې مسالې لکه د قضا پر وړاندې د پوځیانو مصئونیت نه دي حل شوې، او زه به ووايم چې دغه مساله لویې جرگې ته وړاندې کېږي»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۵۱

جان کيري: «ټول سند لويې جرگې ته استول کېږي خو د افغانستان ولسمشر له دې سند سره توافق کړی دی»

ډاکټر اشرف غني: «وروستی توافق د افغاني ادارو کار دی»
ولسمشر کرزی: «زه داسې سند غواړم چې د افغانانو د خونديتوب سبب شي»

جان کيري: «موږ په گډه کار وکړ او سند مو نهايي کړ، همدغه سند به لويې جرگې ته وړاندې کوئ»

ولسمشر کرزی: «نه، مثلاً زه د لومړۍ مادې له څلورمې فقرې سره موافق نه یم» (په هغه مسوده کې، يادې فقرې د امريکايي ځواکونو د عملياتو او د هغو پر څرنگوالي بحث کاوه)

جان کيري: «تاسو ماسپښين مهال له ما سره ومنله چې دغه سند نهايي او منل شوی دی، خو اوس بل څه وايئ»

ولسمشر کرزی: «نه، زه به رسنيو ته ووايم په هغو برخو کې مو چې اندېښنې درلودې پرمختگ شوی دی خو ځينې مسالې تر اوسه حل شوې نه دي»
(په پام کې وه چې د خبرو په پای کې ولسمشر کرزی او جان کيري د مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې د خپل کار د پايلو په اړه معلومات ورکړي)
جان کيري: «راځه چې يوازې خبرې وکړو»

ولسمشر کرزی: «نه په همدې غونډه کې خبرې کوو»
جان کيري: «زه به رسنيو ته ووايم چې ولسمشر يې خپله ژمنه ماته کړه او خبرې يې واپولې»

ولسمشر کرزی: «سمه ده ووايه، خو زه نشم ويلای چې د مصونيت پر مسالې مو توافق کړی دی، دا زما نظر دی»

جان کیري: «په ډېر احترام دا د نظر موضوع نه ده، د رهبرۍ او تعهد موضوع ده»

ولسمشر کرزی: «تعهد تاسو کړی ؤ، کله مو چې پر ۲۰۰۹ کال وویل چې دوهم پړاو انتخاباتو ته څو څو لار نشوئ، ما ته مې د خپل هېواد گټه تر هر څه مهمه ده»

جان کیري: «دغه (د توافق مساله) اوس په وروستیو شېبو کې وایي» ولسمشر کرزی: «دا سمه نه ده چې زه ووايم د دې سند هره کرښه مې لوستې ده» جان کیري په غوسه خپله دوسیه وتړله وې ویل: «تاسو ویلای شئ چې دغه سند مو نهایی کړی دی او په ځینو برخو کې به یې نور کسان نظر ورکړي»

ولسمشر کرزی: «دغه سند دا ضمانت نشي کولای چې تر دې وروسته به افغان ماشومه د ترهگرۍ پر خلاف د مبارزې په نوم مخ، سترگې او لاس له لاسه نه ورکوي» جان کیري چې د ولسمشر د نرمۍ په انتظار ؤ خو د دې پر خلاف یې چې د هغه د استدلال توندېدل ولیدل وې ویل: «تاسو فکر کوئ چې زه په امریکا کې د معیوب په لیدو خوشالېرم؟»

ولسمشر کرزی: «هغه معیوب چې ته یې یادوې د امریکا لپاره جنگېدلی دی، هغه جگړه چې زه یې نوره نه غواړم، زه نه غواړم چې نور د افغانستان په باب د جگړې خبرې واورم. زه رسنیو ته نشم ویلای چې دا هغه سند دی چې زه یې غواړم»

ډاکتر اشرف غني: «تاسو کوم مهم مسایل غواړئ د رسنیو په مخکې یې ووايي؟»

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۵۳

جان کیري: «اوباما وویل چې امنیتي تړون باید د اکتوبر تر پایه لاسلیک شي که نه موږ درومو، روسانو، چینایانو او هندوانو تاسو ته وویل چې دغه سند لاسلیک کړئ، نن دې پخپله را ته وویل چې دغه سند نهایی شوی دی»
ولسمشر کرزی: «موږ پرمختګ کړی دی، پر ځینو برخو توافق ته هم رسېدلي یو، او دغه سند لویې جرګې ته ورځي او د افغانستان خلک یې په اړه تصمیم نیسي»

جان کیري: «تاسو خو لویې جرګې ته تر ورتلو مخکې سند را وباسئ»
ولسمشر کرزی: «نه، مثلاً د مصونیت په باب زه نشم ویلای چې ما هغه منلی دی»

جان کیري: «نه، موږ وروستی شوی سند غواړو»
ولسمشر کرزی: «نن سهار موږ کله د مصونیت پر سر توافق ته رسېدلي یو؟ ما وویل چې موضوع به لویې جرګې ته وړاندې شي او زه به ترې وغواړم چې ویې مني»
ډاکټر اشرف غني: «ولسمشر به ووايي چې د مهمو مسایلو پر سر توافق شوی دی»

ولسمشر کرزی: «نه، د یو شمېر مهمو مسایلو پر سر...»
جان کیري: «زه داسې حالت نشم منلای چې د افغانستان ولسمشر ځینې برخې ونه مني، پر دې هم باید و پوهېږي که مصونیت نه وي دغه تړون به هم نه وي، دغه سند تاسو ته ډېرې ګټې لري، لږ تر لږه دومره ووايئ»
ولسمشر کرزی: «دا به لویې جرګې ته ووايم خو نن یې نشم ویلای»
ډاکټر اشرف غني: (جان کیري ته په خطاب کې): «ولسمشر خپل ځانګړی چلن لري پرېږده چې خپل کار وکړي»

ولسمشر کرزی: «دا ویلای شم چې موافق یم چې دغه سند لویې جرگې ته لاړ شي»

جان کیري: «د دې مانا دا ده چې تر نومبر پورې به موږ امنیتي تړون نه لرو»
ولسمشر کرزی: «بلکل همداسې ده، موږ جرگه د نومبر په وروستیو کې را غواړو، باید دا روښانه وي چې امنیتي تړون به هغه وخت وي چې لویه جرگه یې ومني»

د جان کیري پر شونډو ترخه خندا راغله وې ویل: «ما هسې خپل وخت ضایع کړ، نور به پر دې سند خبرې و نه شي»

ولسمشر کرزی: «نه، موږ مطلقه شاهي نه یو، سند امنیت شورا ته درومي، وروسته کابینې ته او تر هغه وروسته پارلمان ته ...»

جان کیري: «ستاسو ټیم خو د هغو پر سر خبرې کړې دي تاسو داسې څه اوس ما ته وایئ چې له هغه څه سره توپیر لري چې په خپل دفتر کې دې را ته ویل. بیا هم یو فورمول لرو دا چې ووايو کليدي مسایل حل شوي دي»
ولسمشر کرزی: «نه، یو شمېر کليدي مسایل حل شوي دي»

جان کیري: «یانې کليدي مسایل حل شوي دي، د مصونیت مساله لویې جرگې ته پرېښودل کېږي یو شمېر تخنیکي مسایل گومارل شويو ټیمونو ته سپارل کېږي چې حل شي، په اصولو کې دا منو چې دغه سند لویې جرگې ته لاړ شي»

ولسمشر کرزی: «زه خپل الفاظ لرم. زه به داسې ووايم چې په دې سند کې یو شمېر مهم مسایل لکه د حاکمیت مساله، پوځي عملیات او د خلکو خونديتوب په دې ټولو کې د منلو وړ کلمې مومو او په نورو مسایلو به کار وشي او د مصونیت مساله لویې جرگې ته سپارل کېږي ځکه چې موږ نشو کولای د هغو په باب تصمیم ونیسو»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۵۵

د دغو خبرو په پای کې چې په چندان دوستانه فضا کې ترسره نه شوې د مطبوعاتي کنفرانس نوبت راغی. د شپې پر لسو بجو د هغو څراغونو په رڼا کې چې د چار چنار په ونو کې ټینگ شوي وو د افغانستان ولسمشر او د امریکا د بهرنیو چارو وزیر د افغان او امریکایي ژورنالیستانو په مخ کې ودرېدل چې د خبرو اترو او د هغو د پایلو او شویو توافقاتو په تړاو خبرې وکړي.

خبريالانو کړۍ ورځ د همدې شېبې په انتظار په ارگ کې تېره کړې وه، ولسمشر کرزي د خپل همېشني عادت پر خلاف په تروشه څېره او حاکمانه لهجه اوږدې خبرې پیل کړې. هر څومره چې د نوموړي خبرې اوږدېدې جان کيري نا آرامه کېدو.

ولسمشر کرزي له ژورنالیستانو نه د مننې په ترڅ کې چې اوږده ساعتونه یې انتظار کړی ؤ د دوو ورځو او دوو شپو د خبرو د پای ته رسېدو خبر ورکړ. نوموړي وویل افغاني لوري په خبرو کې «ملي حاکمیت او د افغانانو د ژوند او سر او مال مصونیت» په خپلو لومړیتوبونو کې نیولي دي. نوموړي د کونړۍ ماشومې عایشې د مثال په یادولو چې مخ، سترگې، پزه، یو لاس او ټوله کورنۍ یې د امریکایانو په هوايي برید کې له لاسه ورکړي وو په دې برخه کې د افغان ولس ترڅو تجربو ته اشاره وکړه. نوموړي پر خپل دې ټینګار چې باید د تېري تعریف روښانه شي خبرې وکړې او وې ویل چې د ستراتیژیکو همکاريو تړون د افغانستان پر ختیځو سیمو د پاکستان د تېریو د مخنیوي په باب هېڅ ډول اغېزمنتوب نه درلود.

ولسمشر افغاني لوري ته د امریکا د لیکلي ضمانت په باب خبرې وکړې چې د هغو پر بنسټ به له خپلسريو عملیاتو نه ډډه کوي او د خلکو د ژوند او مال د خونديتوب ضمانت به کوي. نوموړي زیاته کړه چې د افغانستان د

قضا پر وړاندې د امریکایي پوځیانو د مصونیت مساله به لویې جرگې ته وسپاري ځکه د افغانستان حکومت د هغو په باب د پرېکړې واک نه لري. د ولسمشر له اوږدو او تفصیلي خبرو وروسته جان کیري خبرې پیل کړې او د افغانستان د لرغوني تاریخ یادونه یې وکړه. نوموړي په افغانستان کې د خپلو پوځیانو د قربانیو یادونه وکړه او د امریکا د شتون په سیوري کې یې د افغانستان د خلکو هغه لاسته راوړنې چې په روغتیا، زده کړو او نورو برخو کې یې درلودې یادې کړې، نوموړي د راتلونکیو انتخاباتو په باب هم خبرې وکړې او هیله یې وښودله چې افغانستان د ولسمشرۍ ښه انتخابات ولري.

د هغې شپې په سبا د تړون پر بېلا بېلو موادو زموږ بحثونو دوام وکړ. د اکتوبر پر ۱۹ مه نېټه په هغه غونډه کې چې په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه د امنیتي او دفاعي برخو مسوولین د عدلي او قضایي څانگو له مسوولینو سره پکې راټول وو تر څو د ولسمشر په حضور کې هغه مادې چې د افغانستان له نظره باید ډېر بحث پرې شوی وای مطالعه کړي. د (له القاعده سره د تړلیو) تعریف، د لومړۍ مادې بېلا بېلې فقرې، د څلورمې مادې اوومه فقره، د پینځمې مادې لومړۍ فقره، د شپږمې مادې لومړۍ فقره او د همدې مادې پینځمه فقره، د اوومې مادې درېیمه فقره، د نهمې مادې درېیمه فقره، د څوارلسمې مادې لومړۍ فقره، د څلورویښتمې مادې لومړۍ فقره، د شپږویښتمې مادې لومړۍ فقره او د همدې مادې دوهمه فقره او دوه ویښتمه ماده له جزیاتو سره تر بحث لاندې راغلې. دا هغه مادې او ټکي وو چې ولسمشر یې یادښت نیولی ؤ او په اړه یې پوښتنې درلودې. په ډېرو برخو کې بدلونونه راوستل شول. ډېر په زړه پورې بحثونه وشول. د ساري په توګه د دعوو د فصل په اړه په دوه ویښتمه ماده کې ولسمشر وویل: «دلته امریکایي لوري ته مطلق معافیت ورکړل شوی دی» ډاکټر سپنتا په ځواب

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۵۷

کې وويل: «داسې نه ده، معافيت دوه اړخيزه وي، که د هغوی له لوري څوک ووژل شي همدغسې چلن به ورسره کېږي». ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «نه، له هغوی نه څوک نه وژل کېږي، که څوک له دوی نه يو تن ووژني تاسو به هغه سمدستي را ونيسئ او اعدام به يې کړئ، زموږ زندانونه له دغه ډول خلکو ډک دي. پر دې سربېره په دوهمه فقره کې ويل شوي دي چې په دغه ډول پېښو کې به د دوی قانون پلي کېږي، خو زموږ د قانون په باب يوازې دومره ويل شوي دي چې په پام کې به نيول کېږي»

د يادونې وړ ده چې دوه ويشتمه ماده د هغو دعواو په تړاو بحث کوي چې د امريکايي او افغان ځواکونو لخوا د خسارې اوښتلو، شتمنۍ د تخريب، ټپي کېدو او يا وژل کېدو په باب شوې وي.

په بل ځای کې، په اتمه ماده کې چې د ژوند د چاپېريال په باب بحث کوي، ولسمشر د هغه په اړه وپوښتل. ډاکټر سپنتا ځواب ورکړ: «مثلاً که تېل يا ډيزل چېرته تويې شي او د ژوند چاپېريال ککړ کړي» ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «که داسې وي موضوع آسانه ده، خو تاسو د نهمې مادې درېيمه فقره وگورئ هلته د کنوانسيونونو او نورو پر اساس د امريکا د تعهداتو يادونه کوي، موږ د دې کنوانسيونونو له گټو خبر نه يو. نو يادو شويو کنوانسيونونو ته له اشارې پرته بايد وليکل شي چې له اتومي، بيولوژيکي او نورو موادو څخه گټه اخيستل، ساتل، ترانزيت او ... په افغانستان کې منع دي». په همدې ډول پر نورو موادو هم بحث دوام وکړ.

جان کيري بېله دې چې لاسته راوړنه يې لرلې وي له افغانستان نه لار. ځکه خو د هغه له سفر وروسته پر بېلا بېلو مادو غور او د هغو لوستل، او تعديلونو نوې لړۍ پيل شوه.

په همدې لړ کې د نومبر پر ۱۱ مه سفیر کنگهم او جنرال ډنفورډ د ولسمشر دفتر ته راغلل او د امریکا له لوري یې نوي وړاندیز شوي متنونه راوړل چې د افغاني لوري لخوا د غوښتل شویو تعدیلاتو په ځواب کې وو. د امریکا سفیر وویل چې واشنګټن په ډېره بې صبرۍ د سند د وروستي کېدو او لویې جرگې ته یې د وړاندې کېدو انتظار کوي. ډاکټر سپټا اختلافي ټکي داسې وشمېرل: «د القاعده او له هغو سره د تړلیو کسانو مساله، له غیر قانوني لارو د حکومت رانسکورول، د افغان مسوولینو له خوا له اطلاع پرته د امریکایانو د وسایطو تلاشي، او بالاره دا چې په A ضمیمه کې امریکایي لوري د اډې د یادونې پر ځای اوس د ساحو کلمه کارولې ده. دا اختلافي مسایل دي» ولسمشر یو ځل بیا د هغه څه په باره کې چې امریکایانو (له القاعده سره تړلي) یاد کړي وضاحت وغوښت.

سفیر کنگهم: «هغه څوک چې تخريبي عملیات ترسره کوي، لکه د حقاني ډله او هغه څوک چې دې ډلو ته پناه ورکوي» ولسمشر کرزی: «فرض کوو د چا په کور کې یې څوک وموند خو د کور خاوند له هغه خبر نه وي چې د القاعده غړی دی، په دې حال کې به څه پېښ شي؟»

جنرال ډنفورډ: «موږ ستاسو د عدلي څانگې له چارواکیو سره دا معلوموو چې د القاعده سره تړلي کوم کسان بلل کېدای شي» ولسمشر کرزی: «دغه تړلي یو پراخ لفظ دی، مثلاً یو منصبدار او افغان مامور له امریکا سره موافق نه دی، سبا ته به یې له القاعده سره په تړاو تورن کړي. زیات شمېر افغانان د طالبانو په نوم ووژل او بنديان شول، آیا هغوی ټول طالبان وو؟ دغه له القاعده سره تړلي یو نوی عنوان دی چې هماغه وژنې او بنديانول به تر دې وروسته په همدې نامه دوام وکړي».

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۵۹

«له القاعدې سره تړلې» داسې یوه اصطلاح وه چې ما یې پر واضح کېدو ټینګار کاوه.

سفیر: «زموږ مطلب دا دی چې کوم ماموریت مو چې په ګډه ترسره کړی دی د هغو لپاره هدف و ټاکو نه د عملیاتو ترسره کول او د کورونو پلټل...» جنرال ډنفورډ: «د امنیتي تړون په چوکاټ کې به موږ د افغانستان له حکومت سره له نژدې کار کوو، د ملي امنیت له ریاست او نورو اړوندو ادارو سره به همکاري کوو»

ولسمشر کرزی: «امریکا له کلونو راهیسې له طالبانو سره د جګړې په نامه کارونه ترسره کړي او جګړه یې کړې ده، په دې جریان کې ډېر غلط کارونه ترسره شوي دي. ایکن بیري په دې وروستیو کې ځینې حقایق ولیکل. تاسو (امریکايي چارواکیو) په واشنگټن کې ما ته وویل چې طالبان تر دې وروسته ستاسو دښمنان نه دي. زما هدف په دې برخه کې د ډاډ ترلاسه کول دي چې تر دې وروسته افغانان رنځونه و نه ویني، کورونو ته یې څوک ور نه نه وي، ماشومان یې څوک و نه وژني، زه غواړم د افغانستان د راتلونکي ولسمشر کار آسانه کړم»

جنرال ډنفورډ: «د دې تړون تعميل به د افغان حکومت کار وي» سفیر: «تاسو وویل چې که طالبان کومه سیمه ونیسي موږ له تاسو سره څه ډول مرسته کولای شو. دلته که تعریف پراخ نه وي نو د دښمن معلومول او د هغوی پر خلاف عمل به څنګه ممکن وي؟ دغه تعریف موږ ته اجازه راکوي چې په ځانګړیو حالاتو کې په عمل لاس پورې کړو»

ولسمشر کرزی: «ما نه دي ويلي چې که طالبان کومه سیمه ونیسي ما ويلي وو چې داسې طرحه مه جوړوئ چې هغوی کوم ځای ونیسي» جنرال ډنفورډ: «هوکې ستاسو خبره موږ ته روښانه شوه»

ولسمشر کرزی: «په لویه جرگه کې به خلک د پیسو غوښتنه ونه کړي بلکې د دوی غوښتنه به امنیت او سوله او د داسې کړنو پایته رسول وي چې په تېرو لسو کلونو کې یې دوام درلود. په جرگه کې به داسې کسان هم وي چې د تېرو کلونو په اوږدو کې یې آزار او ځورېدل لیدلي دي. نو د زندانونو په برخه کې باید ښکاره ولیکئ چې تاسو به تر دې وروسته نه کوم بندي لرئ او نه به د کوم زندان اداره ستاسو په لاس کې وي»

سفیر: «سمه ده»

ولسمشر کرزی: «اوس راځئ شپږمه ماده وگورو. دلته لیکل شوي دي چې افغانستان تل تر غیر قانوني یرغلونو او د قواو د غیر قانوني کارولو لاندې راغلی...»

سفیر: «په بل پراگراف کې د قوې قانوني کارولو ته اشاره شوې ده، ځکه خو د غیر قانوني توب یادونه دلته ضروري ده»

ولسمشر کرزی: «فرضاً که تاسو پاکستانیانو ته ووايئ چې په افغانستان کې د قوې په کارولو حکومت را نسکور کړئ او وروسته هغه د قوې قانوني کارول و بولئ په دې صورت کې پر همدې سند استناد کېږي او ګټه ترې پورته کېدای شي، مثلاً ووايي ملا فضل الله دلته پناه اخیستې ده او موږ په قانوني ډول د هغو پر خلاف له قوې کار اخلو»

سفیر: «ټول پراگراف لري کړو؟»

ولسمشر کرزی: «نه یوازې همدلته اصلاح شي، دلته تاسو د نورو لخوا د تېري او د قوې د کارولو خبره کړې ده، فرضاً سبا ته تاسو له ایران سره دوستان شوي یاست او موږ پخپلو کې د اوبو پر سر ستونزه ولرو هغوی له قوې کار واخلي او تاسو هغو ته قانوني ووايئ. دېرش کاله پخوا زموږ

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۶۱

حکومت د شوروي دوست ؤ او تاسو له ايران او پاکستان سره دوستي درلوده»

سفیر: «دغه پراگراف ډېر ستاسو په گټه دی. د دې په سبب خپل گاونډي نا آرامه (وارخطا) کولای شئ، د پټنځایونو او وسله والو گروپونو مساله پکې را نغښتي ده»

ولسمشر کرزی: «نو چې ستاسو هدف وسله وال گروپونه دي او د افغانستان دننه د هغوی لخوا د غیر قانوني ځواک د کارولو یادونه کوي مانا یې دا ده چې قانوني ډلې هم شته چې په قانوني ډول دلته راغلې او له ځواک کار اخلي (...) په داسې صورت کې چې د غیر قانوني ځواک کارول ولیکې په اتومات ډول ویل کېدای شي چې د مشروع ځواک کارول هم شته. (سفیر بې ځوابه شو، سترگې یې پر ځمکه وگنډلې او تر شونډو لاندې یې له ځان سره څه ویل) دا ترې لرې کړئ نور سمېږي. اوس ستاسو د وسایطو د تلاشی په باب، موږ په تېرو لسو کلونو کې داسې موارد لرل، مثلاً زموږ د اطلاعاتو او فرهنگ وزیر ما ته وویل چې هلیکوپترو لرغوني آثار له ځینو سیمو نه ورسره وړي دي، په دې وسایطو کې مو د غیر قانوني وسلو د لېږد راپورونه درلودل. ځکه خو د وسایطو پلټنه ضروري ده» (هغه مهال چې زه د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت د چارو مسوول وم یوه ورځ یوه فرانسوي مېرمن چې په افغانستان کې یې مهمه رسمي دنده درلوده زما دفتر ته راغله او د بهرنیو هلیکوپترو په واسطه یې د لرغونو آثارو د قاچاق او لېږد په باب خبر را کړ ما ولسمشر له دې کاره خبر کړ).

سفیر: «که مخکې موږ ته خبر راکړل شي او موږ ته معلومات راکړل شي موږ به په هغو کې اقدام کوو او زمینه به برابروو»

ولسمشر کرزی: «پر دې وخت لگېږي او ډېر ځنډېږي (...) مثلاً په زابل کې ستاسو يو منصبدار او يا قراردادي درول کېږي، په دې سبب چې زموږ پوليسو يو شی ليدلي دي چې هغه لېږدوي، موږ که پوليس پر دې کار مکلف کړو چې والي ته خبر ورکړي، والي وزير ته ... په دې ډول يوه بشپړه ورځ په دې کې ضايع کېږي».

جنرال ډنفورډ: «موټر دې ودروي او د تلو اجازه دې نه ورکوي»
ولسمشر کرزی: «دا سمه ده موټر دې ودرول شي، تاسو ته دې خبر درکړي او بيا به موږ موټر تلاشي کوو».

سفیر: «که ستاسو چارواکي يو څوک د جرم په ترسره کولو وويني کولای شي موټر يې ودروي»

جنرال ډنفورډ: «په دې تړون کې داسې څه نشته چې د افغانستان د حکومت لخوا زموږ د موټرو او وسايطو د درولو مانع شي، پوليس کولای شي هغه ودروي او وروسته زموږ مسوولينو ته خبر ورکړي»

ډاکټر سپنتا: «ښه ده چې دوی (امريکايان) داسې متن راوپري چې افغانانو ته د موټرو او وسايطو د درولو حق ورکړي چې وروسته بيا په گډه تلاشي ترسره شي»

ولسمشر کرزی: «د اډو په باب! کله چې تاسو وايئ چې هدف مو يوازې د کابل د هوايي ډگر شمالي برخه نه ده، نو موخه مو د ارگ تر څنگ (د امانې لېسې په خوا کې د اېگر کمپ ته اشاره) او نورې سيمې دي؟»

جنرال ډنفورډ: «په کابل کې زموږ مرکزونه يانې د ناټو عمومي قومانداني يانې د دفاع وزارت او کورنيو چارو وزارت (عسکري کلوب)! موږ پخوا په کابل کې ډېر مرکزونه درلودل اوس تر شلو زيات مرکزونه لرو. لويې اډې به

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۶۳

د افغانستان اړوندې وي. لنډه دا چې د نن په نسبت به په لږ او محدودو ځايونو کې شتون ولرو»

ډاکټر سپنتا: «موږ خپل کار کوونکي جرگې ته استوو، د جرگې غړي به له هغو دا پوښتنه کوي چې امريکايي اډې په دقيقه توگه چيرته وي، زموږ همکاران بايد دقيق ځواب ورکړای شي»

سفیر: «په دې سند کې د سي - آی - اې د شتون په اړه هم خبره نه ده شوې خو د هغو شمېر به هم لږ وي»

ولسمشر کرزی: «دې ته هم حل لاره پيدا کړئ»

ولسمشر د نومبر پر ۱۳ مه د لويې جرگې د جوړولو له کمېسيون سره وليدل، نوموړي هغوی ته وويل چې جرگه ډېر دښمنان لري، يو شمېر له دې وېرې چې جرگه به امنيتي تړون رد کړي او يو شمېر بيا له دې وېرې چې دغه تړون به ومني. نوموړي تشرېح کړه چې افغانستان د تاريخ په ډېر حساس پړاو کې واقع دی او تېرو وختونو ته په اشارې يې وويل چې هر وخت په دغسې شرايطو کې له ولس سره مشوره شوې ده مثبته پايله يې درلودلې ده. نوموړي د کمېسيون غړيو ته خپل همېشنی شرط تکرار کړ وې ويل: «موږ کمزوري يو او لومړۍ گټه مو سوله او امنيت دی» ولسمشر د سيمې له مهمو هېوادونو او گاونډيانو سره د ليدنو کتنو يادونه وکړه. نوموړي د چين او هند يادونه وکړه چې له تړون سره موافق دي، د پوتين په باب يې وويل چې نوموړي څرگنده کړې وه چې د نړۍ په نورو برخو کې له امريکايانو سره اختلاف لري خو په افغانستان کې ورسره همغږی دی. هغه وويل يوازې ايران له دې تړون سره موافق نه دی. حضرت مجدي وويل چې د ايران سفیر ده ته ورغلی ؤ او ترې غوښتل يې چې افغانان دې له امنيتي تړون سره موافقه نه کوي خو ده يې گواکي په ځواب کې ويلي وو چې افغانستان د خپلو

ګاونډيانو له وېرې دغه تړون غواړي، ولسمشر د کمېسيون د غړي ښاغلي واعظي د دې پوښتنې په ځواب کې چې آیا تاسو شخصاً د امنيتي تړون موافق ياست يا مخالف، وويل: «(....) موږ د همدې په واسطه د امريکا له زيانونو ځان خوندي کوو او هڅه کوو چې له دې نه ګټه هم ترلاسه کړو، ځکه خو زياتره د افغانستان د ژغورنې مساله مطرح ده (...). زه نورې خبرې هم لرم چې نه يې نن د ويلو وخت دی او نه په جرګه کې. دا نن چې په افغانستان کې د امن حالت لرئ، د همدې تړون د انتظار لپاره دی»

عبدالاحکيم مجاهد د کمېسيون بل غړي خبرې په ايتونو او احاديثو پيل کړې او امنيتي تړون يې د حدييې له سولې سره ورته وباله. نوموړي د خپلو خبرو په دوام د افغانستان د قضا پر وړاندې د امريکايي پوځيانو له مصؤنيت سره مخالفت وښود هغه يې د افغانستان له اساسي قانون، شريعت او بشري حقونو د نړيوالې اعلاميې سره په تضاد کې وباله. نوموړي د بشر د حقونو نړيوالې اعلاميې او د ملګرو ملتونو د منشور مادې په انگليسي او شرعي دلايل په عربي له خپلې حافظې وويل چې ټول په دغسې شرايطو کې د مصؤنيت ورکولو مخالف وو. ولسمشر يې په خدا په ځواب کې وويل: «مجاهد صاحب، امريکا د نړيوالو قوانينو پابندي نه کوي، ډېره مننه چې دا ټول دې په ياد پاتې وو او موږ ته دې تشرېح کړل، موږ دلته کم راغلو» (سپنتا ته په اشارې). ولسمشر د کمېسيون غړيو ته تشرېح کړه چې امريکايانو په نورو برخو کې له ډېرو چنو وهلو او جنجالونو وروسته تنازل وکړ خو په هېڅ صورت دوی د افغانستان د قضا پر وړاندې د مصؤنيت لرې کولو ته حاضر نه دي. حضرت مجددي او پوهاند نعمت الله شېراني هر يوه ولسمشر امنيتي تړون منلو ته وهڅاوه، ښاغلي شېراني وويل دين مصلحت مراعات کوي او له مشرکينو سره يې د پيغمبر (ص) د لومړني تړون يادونه

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۶۵

وکړه وې ويل: «حضرت محمد (ص) د حدييې سولې په متن کې آن د بسم الله الرحمن الرحيم له ليکلو تېر شو» نوموړي هغه کسان چې دا نه مني سطحي ملايان وبلل چې د اسلام له مغز نه ناخبره دي (اشاره يې عبدالحکيم مجاهد ته وه)

له ولسمشر سره د «مصونيت» مساله حل وه ځکه چې هغه د بحث وړ نه بلله او د هغو په تړاو يې واک په بشپړ ډول لويې جرگې ته سپارلی ؤ. بله جنجالي موضوع چې پاتې وه هغه په کليو کې د امريکايانو ځانگړي عمليات، د کورونو تلاشي او هغو ته د دغو پوځيانو ننوتل وو. په دې اړه د امريکا له سفير او جنرال ډنفورډ سره ډېرې غونډې وشوې. هغوی ولسمشر ته وړانديز شوي څو متنونه راوړل، هغوی دې ته راضي شول چې د تړون په متن کې دا يادونه وشي چې په ډېرو خاصو او استثنايي حالاتو کې امريکايي پوځيان کولای شي چې د خلکو کورونو ته ننوزي او په کليو کې عمليات ترسره کړي. خو ولسمشر پر خپل دې دريځ ولاړ ؤ چې پر استوگنو سيمو عمليات او د کورونو تلاشي بايد په بشپړ ډول منع وي. ډاکتر سپنتا هڅه کوله چې ولسمشر دې ته راضي کړي په داسې صورت کې چې «مشروع دفاع» مطرح وي نو امريکايي پوځيان د خلکو کورونو او کليو ته د ننوتلو حق لري. ولسمشر د کاپيسا د يوه اوسېدونکي پېښه ياده کړه. بهرني پوځيان د شپنيو عملياتو پر مهال د هغه کور ته ورننوتلي وو، په داسې حال کې چې نوموړی سړی له خپلې مېرمنې او بچيانو سره د خوب په بستره کې وو يوه پوځي پر خپلو پوځي بوتانو د هغه ماشومه لور تر پښو لاندې کړې وه. د حکومتي چارواکيو له جملې څخه مارشال محمد قسيم فهميم په دې برخه کې د ولسمشر د دريځ پلوی ؤ. د دفاع وزير بسم الله خان په خپل نوبت ډېره هڅه

وکړه چې ولسمشر قانع کړي چې امریکایانو ته په استثنایي حالاتو کې د خلکو کورونو ته د ننوتلو او هلته د عملیاتو د ترسره کولو اجازه ورکړای شي. د نومبر د ۱۷ مې په ناسته کې چې د ماښام په پینځو بجو د ولسمشر په دفتر کې ترسره شوه او هغو ته سفیر کنگهم او جنرال ډنفورډ د څلورم ځل لپاره د کورونو د تلاشی او په استوګنو سیمو د عملیاتو په باب د واشنګټن نوی وړاندیز شوی متن راوړ. ولسمشر یو ځل بیا پر هغو قناعت ونه کړ او وې ویل: «له دې بدلون سره هم امریکا پر استوګنو سیمو د عملیاتو حق ځانته خوندي ساتلی دی» هغوی ته یې وړاندیز وکړ چې امنیتي تړون چې دومره جنجالي شوی ؤ څو میاشتې وروسته یې دې له راتلونکي حکومت او ولسمشر سره نهایی او لاسلیک کړي. سفیر په ځواب کې ورته وویل: «ښایي انتخابات مو دوهم پړاو ته لاړ شي او څو میاشتې ونیسي، پر دې سربېره پرون تا پخپله وویل چې اوس د پخوا په څېر په دې برخه کې د خلکو شکایتونه تا ته نه راځي» ولسمشر یو ځل بیا د تېرو غموونکیو پېښو له یادولو سره وویل: «(....) دا مې وجدان نه مني ما ته د دې منل د افغانانو د حقوقو تر پېښو لاندې کولو په مانا دي، هغه څلور کلنه کونړۍ ماشومه چې نور مخ نه لري، سترګې نه لري، لاس نه لري، کورنۍ نه لري، یو څوک باید وي چې د هغې له لوري دلته خبره وکړي، دا یوه معنوي مساله هم ده» خو د دوهم پړاو انتخاباتو او د هغو د اوږدولو په باب وړاندوینې د حامد کرزي په ذهن کې د خطر بل زنگ کړنگولی ؤ. نوموړی د ۲۰۰۹ کال په انتخاباتو کې د دوهم پړاو د اجرائیه ریاست د را منځته کولو پروګرام شاهد ؤ او له هغو څخه یې ډېرې تجربې زده کړې وې. هماغه ؤ چې د امنیتي تړون د لاسلیک لپاره په مخکنيو شرطونو کې پر سولې او امنیت سربېره د انتخاباتو د سالم ترسره

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۶۷

کولو شرط هم ورزيات شو او په لويه جرگه کې يې هم د خپلو خبرو په پای کې د هغو يادونه وکړه.

ولسمشر د شیکاگو کنفرانس په څنډه کې ولسمشر اوباما ته ويلي وو چې که واشنگټن د افغانستان د خلکو خونديتوب او امنيت تضمين کړي، دی حاضر دی د افغانستان ولس ته ودرېږي او ترې وغواړي چې امنيتي تړون ومني. دلته يو ځل بيا ولسمشر د امريکا سفير او قوماندان ته وويل چې دغه سند د افغانستان له راتلونکي ولسمشر سره نهايي کړئ نوموړي وويل چې ټولو نوماندانو له هغو سره توافق ښودلی دی، خو د امريکايانو ځواب بيا هماغه ؤ. يانې که داسې وشي پروسه به ډېره اوږده شي او ستونزې به را منځته کړي. ډاکټر سپنتا په ټيټ غږ ولسمشر ته وويل: «رييس صاحب نشي کېدای چې د دولت مشران را وغواړي او د دې متن په باب نظر ترې واخلي؟» ولسمشر ځواب ورکړ: «د دې حاجت نشته زه د دې متن مخالف یم ... ځکه خو يا بايد دغه متن اصلاح شوی وای او يا به د دواړو لوريو وړاندې شوي متنونه لويې جرگې ته وړل کېدل او پرېکړه به د لويې جرگې غړيو ته پرېښودل کېده. د هغې ورځې سبا ته د ماښام پر پينځو بجو امنيتي او دفاعي مسوولين د لويې جرگې پر امنيتي تدابيرو د بحث لپاره را غوښتل شوي وو. ما او سپنتا د تړون ژباړه چې له نظره مو تېره کړې وه بايد ولسمشر ته مو وړاندې کړې وای. ما ولسمشر ته د ژباړې د سپارلو په ترڅ کې وويل په هغه کې «حق نه لري تلاشي وکړي» جمله لرې شوې ده. ولسمشر ډېر خپه او په غوسه شو ډاکټر سپنتا او د بهرنيو چارو وزارت سياسي معين ته يې مخ وړاوه او د سبب پوښتنه يې وکړه. ډاکټر سپنتا وويل: «چې دا مو ليکلي چې امريکايان د خلکو کورونو ته ننوتلای نشي نو بيا خو د تلاشي هېڅ پوښتنه نه مطرح کېږي» ولسمشر د انگليسي متن کاپي را وغوښتله او وې

ویل چې سمدستي په دې کې اصلاح راولي. ډاکټر سپنتا په هغه ورځ ډېر غوسه ؤ تر دې پېښې مخکې یې د مجلس د نورو غړیو په مخکې اېمل فیضي ته ویلي وو: «ستا او څرم د امریکایانو پیسې او لنډکروزرونه خونېږي خو بیا یې مخالفت هم کوي»

د ډاکټر سپنتا د غوسې سبب په نیویارک ټایمز ورځپاڼه کې د دې خبرې خپرېدل وو چې د امریکا او افغانستان د دولتونو تر منځ د امنیتي تړون په برخه کې د نظر اختلاف دی. ډاکټر سپنتا فکر کاوه چې دغه مساله په پټه اېمل فیضي هغې ورځپاڼې ته افشا کړې ده. امریکایانو په دې برخه کې د نظر د اختلاف له افشا کېدو ډېره وېره درلوده.

سبا یانې د نومبر پر ۱۹ مه مو د امنیتي تړون په باب یو ځل بیا غونډه وکړه، ډاکټر اشرف غني احمدزی، د ماليې وزیر ښاغلی زاخېلوال، ارشاد احمدي او اکلیل حکیمي په دې غونډه کې گډون درلود.

دا ځل ډاکټر اشرف غني دنده اخیستې وه چې ولسمشر کرزی راضي کړي چې له توند چلند نه تېر شي، ښاغلي غني خپلې خبرې داسې پیل کړې: «باید ووينو چې په دې سند کې موږ کومې لاسته راوړنې لرلې دي، لومړی زموږ د ملي حاکمیت حق تضمین شوی دی، دوهم دا چې امریکا نور نېغ د قوي کارولو حق نه لري، درېیم د ترهگرو خلاف د قوي کارول یوازې د افغانانو په همکارۍ ترسره کېږي، څلورم د امریکایي او افغان ځواکونو رول سرچېه شوی دی، د لومړي ځل لپاره تېری روښانه تعریف شوی دی او ویل شوي دي چې افغانستان تل د بهرنيانو تر یرغل او تېري لاندې ؤ چې هم د دولتونو له خوا ترسره شوي دي او هم د غیر دولتي ډلو له خوا او ویل شوي دي چې د افغاني ځواکونو ظرفیت باید داسې وي چې له هغو (تېریو) سره مقابله وکړای شي. ټولې ملکي څانگې د افغانستان د قوانینو تر سیوري

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۶۹

لاندې راغلې دي په داسې حال کې چې پخوا داسې نه وو، څوک چې موږ نامطلوب وبولو کولای شو وپې شو. زموږ خصوصي سکتور ته زیات حقونه ورکړل شوي دي، له حقوقي نظره د تړونونو په برخه کې افغانستان ته واک ورکړل شو دی. لنډه دا چې دغه تړون څو میاشتې پخوانا متوازن ؤ خو نن متوازن شوی دی. د شیکاګو کنفرانس مانا ۱۶ میلیارده ډالره ده هغه هم د افغانستان د بودجې په چوکاټ کې.

ولسمشر کرزی: «مگر دا چې وايي د عملیاتو لپاره د خلکو کورونو ته ورتلای شي دا څنگه کړو؟»

اشرف غني احمدزی: «تاسو د اساسي قانون ۳۸ مه ماده وگورئ...»
ولسمشر کرزي د اساسي قانون پاڼې را واپولې وې ویل: «د سړي کور له تېري خوندي دی مگر د مشهود جرم په صورت کې...»

اشرف غني احمدزی: «که همدغه ماده ذکر کړو...»
ولسمشر کرزی: «مگر دغه ماده خو بهرني ته اجازه نه ورکوي»
اشرف غني احمدزی: «مگر هغوی په غیر مستقیم ډول عملیات کوي»
ولسمشر کرزی: «هغوی دې یوازې افغانانو ته خبر ورکړي!»

اشرف غني احمدزی: «لومړۍ ماده څلورمه فقره وگورئ، یو طرفه عملیات منع کړای شوي دي له دې جملې څخه د افغانانو په کورونو کې»
ډاکتر سینتا: «پر دې سربېره تاسو (ولسمشر) یوه بله فقره زیاته کړې چې هغوی یې نه مني...»

اشرف غني احمدزی: «ما ته د نوي متن یوه کاپي راکړئ! (د هغو په لوستلو یې پیل وکړ) یو بدیل کېدای شي چې وویل شي د خلکو کورونه به د اساسي قانون د ۳۸ مې مادې پر اساس خوندي وي»

ولسمشر کرزی: «مگر ۳۸ مه ماده د افغانانو لپاره ده. امریکایان غواړي اوس ځانونو ته یوه لاره پیدا کړي چې د خلکو کورونو ته ور ننوزي»
ډاکتر زاخېلوال: «نه، دغه ماده هغوی هم ضمني منع کوي»
ولسمشر کرزی: «گورئ، زما جنجال دا دومره کلونه پر همدې ؤ، له جان کیري سره مې همدغه خبرې وکړې. زموږ د خلکو اختلاف له دوی سره د دې پر سر نه دی چې موږ ته ولې پیسې نه راکوي، بلکې دوی غواړي چې څوک یې کورونو ته ورننه نه وزي. افغانان د افغانانو له عملیاتو څخه نه خورېږي»

ډاکتر سپنتا: «که ولیکل شي .... د افغانانو په غوښتنه ...»
ولسمشر کرزی: «نه، دا د افغانانو خپل کار دی. تاسو مو خپلې هڅې وکړئ خو جرگه به ستاسو چاره در وکړي»

اشرف غني احمدزی: «که د دوی په متن کې راشي ...»
ولسمشر کرزی: «نه، دواړه متنونه جرگې ته وړو»

ډاکتر زاخېلوال: «دوه بدیل متنونه جرگې ته وړل جنجال جوړوي»
ولسمشر کرزی: «لږ تر لږه لس کاله کېږي چې زه له دوی سره دغه جنجال لرم، څرنگه هغوی ته اجازه ورکړم؟ همدا اوس ستاسو د وطن یوه نجلۍ په نیویارک کې په روغتون کې بستري ده چې نه مخ لري، نه سترگې لري، نه کورنۍ، د هغې ماشومې ویندوی باید څوک وي؟»

ډاکتر زاخېلوال: «اوس وضعیت ډېر ښه شوی دی»
ولسمشر کرزی: «هو کې! خو د همدې جنجالونو او همدغو قربانیو په برکت ښه شوی دی»

اشرف غني احمدزی: «که د مثال په توګه د افغانانو له یوه کوره پر هغوی ډزې وشي هغوی باید څه وکړي؟»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۷۱

ولسمشر کرزی: «هغوی دې پر کور عملیات نه کوي، که یې وکړي نو همدغه د نن ورځې وضعیت به وي. د ننگرهار د بهسودو پېښه مو هېره ده؟ ما یې جنرال را وغوښت ورته ومې ویل ولې مو داسې وکړل؟ وې ویل دا متقابل غبرگون ؤ. ورته ومې ویل چې ته د طالبانو د توغندیو په بدل کې ماشومان ورښې؟ بې ځوابه شو. هغوی غواړي د خلکو وژلو ته دوام ورکړي او ته (ډاکټر اشرف غني ته اشاره) به ولسمشر وې او ما به پخپل لاسلیک هغوی ته د دې اجازه ورکړې وي، په دې ډول به مې ستا لاسونه تړلي وي، که څه هم په فوق العاده حالاتو کې وي»

ډاکټر سپنتا: «هغوی په داسې وضعه کې د عملیاتو اجازه غواړي چې مثلاً پوځیان یې تېښتول شوي وي او یا پېچلي ماین اېښودلو حالت کې، او په داسې حالت کې چې هغوی دا نه وایي خو هماغه اصلي حالت یې هدف دی چې القاعده دی. باید په واحد جملې بندۍ جرگې ته لار شو ځکه چې خلک خامخا زموږ جملې بندي مني»

ولسمشر کرزی: «ته وایې چې زه جرگې ته دوکه ورکړم او دروغ ورته ووايم؟»

ډاکټر سپنتا: «نه، یوازې په استثنایي حالت کې...»

ولسمشر کرزی: «دا هغو ته پلمه په لاس ورکوي، وایي استثنایي حالت ؤ، هلته دهشکه درېدلې وه، زه ورتلای نشوای او برید مې وکړ، دغه حالت چې تاسو وایئ نه پېښېږي هر څه پخوا شوي او زموږ په مخکې شوي دي. د کونړ حالت مو په یاد نه دی؟ پوځي عملیات یانې، بم، الوتکه، وژل. پوځي عملیات خو خلکو ته د گلانو ورکول نه دي»

ډاکټر سپنتا: «د پوځي عملیاتو کلمه خو تاسو پخپله ور زیاته کړه»

ولسمشر کرزی: «هوکی! خو د دې لپاره چې منع شي، هغوی خو هغه گونگ پرېښي وو»

اکلیل حکیمي: «موږ د توقیف په باب یوه ماده لیکلې وه چې (توقیف) منع شوی ؤ، هغوی غوښتل چې لاس یې آزاد وي. موخه یې هغه مهال هم القاعده وه چې د هغو د نیولو لپاره د خلکو کورونو ته لاړ شي. اوس یې هغو ته د استثنایي حالاتو عنوان ورکړی دی، نو ښه ده چې ویې منو»

ولسمشر کرزی: «که وایئ چې دا ښه دی نو لاړ شئ جرگې ته و وایئ»

ډاکتر زاخېلوال: «خلکو ته دا ویلای شو»

ولسمشر کرزی: «سمه ده، لاړ شئ دواړه متنونه درسره یوسئ»

ډاکتر زاخېلوال: «دواړه متنونه خبره خرابوي»

ډاکتر سپنتا: «هغوی وایي چې د دې امکان د بندېدو په صورت کې (په استوګنو سیمو کې عملیات) زموږ کانګرس تړون ردوي، که تاسو لویه جرګه لرئ موږ هم خپل کانګرس لرو. زه د دې پلوی نه یم چې دغه تړون د لویې جرگې له مثبتې توصیې پرته را ووزي»

ولسمشر کرزی: «زه د دې تړون پلوی یم خو وجدان مې اجازه نه راکوي چې امریکایانو ته د خلکو په کورونو کې د عملیاتو حق ورکړم»

ډاکتر زاخېلوال: «په داسې صورت کې چې هغوی دلته خپل مهم هدف ته لاسرسی پیدا نه کړي، مثلاً کوم چپرته په یوه کور کې ایمن الظواهي وي او دوی ورپسې ورتلای شي...»

ولسمشر کرزی: «زموږ دولت ته دې ووايي»

ډاکتر زاخېلوال: «خو که دولت دا توان و نه لري ...»

ولسمشر کرزی: «نو الظواهي الوتکه ده؟ ستیلايت دی، الظواهي خو سړی دی که ډېر زورور وي ستاسو د رامبو په څېر به وي، دومره دومره مټې په

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۷۳

يې وي او يو لوی ټوپک به يې په لاس کې وي او پر ملا به يې بمونه راځپېږلي وي. داسې خو نشي کېدای چې هغه په يوه کور کې وي او F- ۱۶ الوتکه به يې تر څنگ ولاړه وي.

ډاکټر زاخېلوال: «خو دلته د اعتماد خبره ده، که الظواهري ته مخکې خبر ورکړل شوی وي...»

ولسمشر کرزی: «نو بيا خو امريکايان چې پر چا اعتماد نه لري تړون دې نه ورسره لاسليکوي»

اشرف غني احمدزی: «که جرگې ته له دوو متنونو سره لاړ شو، د افغانستان بديل سل په سلو کې منل کېږي نو راځئ چې د يوه واحد متن چوکاټ پيدا کړو، راځئ داسې لاره پيدا کړو چې رييس صاحب له هغو دفاع وکړي»
ډاکټر سپنتا: «رييس صاحب يې دې دفاع نه کوي خو مخالفت يې دې نه کوي»

تر دې وروسته ارشاد احمدي يو متن وليکه چې په هغو کې هم د اساسي قانون ۳۸ مې مادې ته اشاره شوې وه»

ولسمشر کرزی: «متن څرم صاحب ته ورکړئ چې ويې ويني»
ما وويل: «په اساسي قانون کې هېڅ وضاحت نشته چې بهرنی يا څوک چې له چا سره د چا کور ته ورځي د ورتلو حق نه لري»
اشرف غني احمدزی (په ډېره غوسه): «طبعاً دا د حاکميت مساله ده، ښکاره ده چې بهرنيان نشي کولای»

ولسمشر کرزی: «نو چې داسې ده او په اساسي قانون کې زموږ هدف يوازې افغانان دي نو زموږ په متن کې د ۳۸ مې مادې يادونه بې ځايه او بې موده ده، ځکه چې موږ د امريکايانو په باب بحث کوو»

اشرف غني احمدزی: «نو لويه جرگه لغوه کړئ!»

ولسمشر کرزی: «نه، هلته توضیح ورکوو»

اشرف غني احمدزی: «که داسې ووايو چې په استثنایي حالاتو کې چې پېښېري امریکایان غوښتنه کوي خو کورونو ته ننوتلای نشي»

ولسمشر کرزی: «چې کور ته نننه نه وزي، مرسته وکړي، ښه ده»

ضرار احمد عماني: «استثنایي حالت باید تعریف شي، په کال کې څومره ځله پېښېري...»

ولسمشر کرزی: «تاسو فکر وکړئ، دا چې نن خلک پاڅون نه کوي پوهېږي چې ولسمشر یې دفاع کوي. دلته القاعده هم تعریف نه لري، سبا ته هر سړی القاعده کېدای شي، سبا ته همدغه بسم الله خان القاعده کولای شي، دا د راتلونکیو لسو کلونو لپاره د خلکو پر کورونو د بریدونو د دوام پلمه کېږي»

تر هغه وروسته ډاکټر اشرف غني احمدزي یو متن ولیکلو چې په هغو کې یې لیکلي وو چې امریکایي پوځیان د افغان پوځیانو په غوښتنه له هغو سره مرسته کولای شي بېله دې چې د خلکو کورونو ته ور ننوزي.

ولسمشر وویل سم دی، خو ما اعتراض وکړ و مې ویل چې په دې دلیل سم نه دی چې مثلاً امریکایي پوځیان په یوه کلي کې کوم کور په ښه کوي، وروسته له دوی نه د مرستې غوښتنه کېږي هغوی بې له دې چې کور ته ور ننوزي په هاوان یې هدف گرځوي. خو ولسمشر زما په ځواب کې وویل: «نه، همدغه وروستی متن سم دی»

د همغې ورځې په ماښام د امریکا د بهرنیو چارو وزیر جان کیري ولسمشر کرزي ته زنگ وواکه د کار د پرمختګ او د پاتې اختلافونو په باب یې خبرې وکړې. ولسمشر جان کیري ته وویل چې په استوګنو سیمو کې د عملیاتو او د خلکو د کورونو د پلټلو په اړه به لویې جرګې ته له دوو متنونو

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۷۵

سره لار شو. نوموړي د بهرنیو چارو له وزیره وغوښتل چې پخپله کابل ته راشي او د ملکي مرګ ژوبلې په باب شخصاً د جرګې غړیو ته ډاډ ورکړي چې هغه څه چې پخوا پېښ شوي دي په راتلونکې کې پېښ نه شي. له دې پرته دې امریکا امنیتي تړون له راتلونکي ولسمشر او د افغانستان له راتلونکي حکومت سره لاسلیک کړي. جان کیري ولسمشر ته وړاندیز وکړ چې بارک اوباما به د لیک په واسطه د افغانستان خلکو ته ډاډ ورکړي چې تېرې زړه بورونونکې پېښې به تکرار نشي. نوموړي له راتلونکي ولسمشر سره د تړون لاسلیک «غمیزه» وبلله او هغه یې ناشونی کار وباله. ولسمشر کرزي وغوښتل چې د اوباما د لیک متن دې له افغانانو سره شریک کړای شي او زموږ له موافقې وروسته یې دې لاسلیک کړي.

د تېلفوني خبرو له پای ته رسېدو څو دقیقې وروسته سفیر او جنرال ډنفورډ ارګ ته راغلل. ولسمشر له جان کیري سره د خبرو په کیسه بوخت ؤ چې ښاغلی رحيمي د ولسمشر سکرتر کوتيې ته راننوت او وې ويل چې د امریکا د بهرنیو چارو وزیر غواړي له سفیر سره یې په تېلفون خبرې وکړي. جان کیري خپل سفیر ته دافغانستان له ولسمشر سره د خپلو خبرو معلومات ورکړي وو او د ولسمشر له لیک نه یې هغه خبر کړی ؤ چې په پام کې وه را واستول شي. ولسمشر کرزي ټینگار کاوه چې د امریکا ولسمشر په خپل لیک کې له تېرو پېښو او د ملکي مرګ ژوبلې څخه چې افغانانو ته اوښتې وه، پښماني او خپګان وښيي او ژمنه وکړي چې په راتلونکې کې به د افغانانو د سر او مال عزت او درناوی کوي. کله چې سفیر او جنرال ډنفورډ د ولسمشر له دفتره ووتل ډاکتر سپتا ولسمشر ته مخ ور وړاوه او وې ويل: «دا سمه ده چې د دوی لاس نن زموږ تر تېره لاندې دی، خو رییس صاحب! دوی ډېر کسات اخیستونکي خلک دي» ولسمشر یې په ځواب

کې وويل: «يو ځل چې تضمين ترې واخلو بيا دې راشي ما دې ووژني او يا مې دې زوی وتښتوي او ويې دې وژني، د افغانانو په ميليونونو بچيان همدا اوس وژل کېږي».

سبا ته د نومبر پر ۲۰ مه د ولسمشر مرستيالان، ډاکټر اشرف غني احمدزی، ډاکټر زاخېلوال، ارشاد احمدي، ضرار احمد عثمانی، اکلیل حکیمي او موږ د ولسمشر همکارانو سهار پر لس نیمو بجو غونډه وکړه.

ولسمشر د پرونی غونډې او له جان کيري سره د تېلفوني خبرو بهير خپلو مرستيالانو ته تشرېح کړ وې ويل چې امريکايان بايد د اوباما د ليک مسوده را ولېږي او له اصلاح وروسته يې لاسليک کړي او بيا يې را واستوي. مارشال فهميد د ښاغلي کيري ژمنه «عاطفي خبره» وبلله وې ويل چې امکان نه لري چې داسې وکړي. حضرت عمر زاخېلوال هم د ليک د را لېږلو په باب شک وښود، هغه وويل د امريکايانو دلته څو زره کسان وژل شوي دي او په ميلياردونو ډالر يې لگولي دي په تېرو پېښو د پښېمانۍ ښودل دوی ته ناممکن دي. نوموړي وويل چې زموږ عام خلک وايي چې اوس وضعه ډېره ښه شوې ده.

ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «ته څه د هغوی پر ځای غږېږي!» زاخېلوال وويل: «زه وېرېرم چې مساله خرابه نه کړو او بل دا چې خلکو ته به يې د ليک ور ښودل ښه کار نه وي»

ولسمشر وويل: «هغوی پخپله دا هر څه منلي دي ته ولې په دې کې ستونزې تراشې؟ (...) که ليک را وانه ستوي بيا ته جرگې ته ورځې او له سند نه دفاع کوې؟» ډاکټر زاخېلوال: «زه په دې کې درې پانې لاسته راوړنې لرم، هغه جرگې ته تشرېح کوم (...) ما پخوانۍ بې آبی ليدلې دي پر ۱۹۹۸ کال چې طالبان حاکمان وو زه په پېښور کې د کارخانو بازار ته لاړم، زيات شمېر

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۷۷

افغانې مېرمنې را ټولې شوې وې، سوداگر به هغو ته لس کلدارې ورکولې خو هرې یوې باید مخ لوخ کړی وای او هغه ته یې ور ښودلی وای، خو نن بیرغ لرو، پاسپورت لرو، عزت لرو.»

مارشال فهم: «موږ خو له پاکستان سره دښمني لرو، که طالبان راشي جگړه کېږي. ډېر تر ډېره به په یوه غره او یوه دره کې مقاومت وشي، اوس خلکو آرامي لیدلې ده او په خپلو بسترو کې آرام ویده کېږي. زه وایم که امریکا وي، زموږ حیثیت دې خوندي وي. خو که د یوه لوچک بادار په څېر وي نه یې منو. دا د امریکا په باب زما دریځ دی. ستا په اړه (ولسمشر ته اشاره) په ملګرتیا او کاکه گۍ، که ته اور ته درومې درسره ځم، که نه د جرگې په باب له ما نه چا پوښتنه هم نه ده کړې او نه یې له ما نه کسان نیولي دي (...). نو گيله لرم. خپله گيله به اوس ووايم او د زړه پراس به مې ووزي (...). زما له نظره امریکا چې راغلې له اولې ورځې یې زموږ په گټه کار کړی، زموږ دښمنان یې وهلي دي، شپني عملیات یې په بغلان، تخار او کندز کې ډېر اغېزناک وو، کېدای شي په جنوبي لوري کې یې خرابۍ کړې وي»

ولسمشر کرزي وويل: «په شمال کې یې هم خرابۍ کړې خلک یې وژلي دي»

ډاکتر اشرف غني احمدزي یو ځل بیا د هغو مثبتو مواردو لېست چې په امنیتي تړون کې را ټول وو په تفصیل ووايه. نوموړي وويل: «د امریکا هېڅ شریک داسې ښکاره او تعریف شوی تعهد نه دی اخیستی او دا باید ولس ته وویل شي (...). خو موږ د مجبوریت په حالت کې یو (...) نو باید پخپله د خپل هېواد خاوندان شو، بهرنيان زموږ هېواد را ته جوړولای نشي، بنسټیز ټکی چې تاسو ته متوجه دی، وروستی پرېکړه ستاسو په لاس کې ده (اشاره ولسمشر ته) خو موږ بحث او مشوره کوو آیا په دې پړاو کې د عراق لاره

غوره کوو که کومه بله لاره (...) د خلکو وېره له دې څخه ده چې د خلکو کورونو ته به د امریکایانو ننوتل عام شي. کورونو ته د ننوتلو له استثنا څخه دفاع کولای شو. (...) که د عراق لاره نه غوره کوو نو دغه تړون باید بريالی کړو»

د اوږدو خبرو او بحثونو په بهیر کې ولسمشر او مارشال فهیم هر یو د لاسونو مینځلو ته لارل، نور کسان حاضر وو، ډاکټر سپنتا ما ته مخ را وړاوه وې ویل: «خړم صاحب! سره له دې چې په نظریاتو کې بشپړ سره مخالف یو او دا ښکاره وایم، خو زه تا ته تسلیم یم او قسم خورم چې د زده کړې کورس هم درنه نیسم! بس په دې یوه لاس دې ټول حکومت را څرخوې.

ډاکټر اشرف غني احمدزي یو ځل بیا دا هڅه کوله چې د افغاني لوري په متن کې بدلونونه را وولي او د ولسمشر خوښه پکې ترلاسه کړي خو ولسمشر یې په ځواب کې وویل په داسې صورت کې چې د ولسمشر اوباما لیک را ورسپړي او د تېرو غلطیو یادونه پکې شوې وي په هغو صورت کې له افغاني متن سره توافق کوي. ډاکټر سپنتا وویل: «رییس صاحب یوه پوښتنه لرم، ستا د فکر او زړه په منځ کې توپیر شته دی، ستاسو زړه د خلکو د وژلو په دلیل دغه تړون نه غواړي آیا د خپل زړه او فکر تر منځ دې تعادل راوړلې که نه؟ د هراتیانو په اصطلاح غاښونه دې پر ځیگر ټینګوې که نه؟»

ولسمشر وویل: «په خپل ځیگر غاښونه ټینګوم خو د ولس پر ځیگر یې نه ټینګوم»

ډاکټر سپنتا: «مگر موږ پرمختګونه وکړل (د تړون په متن کې)

ولسمشر کرزی: «پرمختګ مو په دې دلیل وکړ چې همداسې ودرېدو او مقاومت مو وکړ، اوس هم که ودرېږو نو پرمختګ به وکړو (...) سبا ته مثلاً ۰۴ قطعه عملیات کوي، نن له پاکستان سره په معامله کې دا کار کوي، له

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۷۹

ايران سره په معامله کې دا کار کوي، پرېږدئ چې په کلک درېدو زه خپل کار وکړم، څه فشارونه راباندې راوړئ؟!»

داسې ښکارېدل چې امريکا پر دولتي چارواکيو ډېر زيات فشارونه راوړي وو چې حامد کرزي را نرم کړي تر څو په وروستيو شېبو کې وروستۍ شوی او بشپړ شوی سند لويې جرگې ته وړاندې کړي، هغوی به کله استدلال کاوه او کله به يې زغم له لاسه ورکړ، خو هر ځل د ولسمشر له استدلال او رد ځواب سره مخ کېدل. له لويې جرگې نه يوه ورځ وړاندې ماښام مهال په دفتر کې را ټول شوي وو، ولسمشر د هغه ارزگاني ځوان کيسه کوله چې استراليايانو په دښته کې له خپلې ۱۹ کلنې مېرمنې څخه په هليکوپټر کې را پورته کړی ؤ او بگرام ته يې راوړی ؤ دلته په زندان کې پروت ؤ. د نوموړي کيسه ښاغلي دادرس ليدلې وه چې د هرې پوښتنې په ځواب کې به يې ويل چې «زما مېرمن مو څه کړه؟» ولسمشر وويل: «زه د ولسمشر په توگه بايد هغه ځوان ته ځواب ووايم، ته د ملي امنيت د سلاکار په توگه بايد ځواب ورکړې، ستاسو په اصطلاح دغه هم شهروند دی او حقوق لري (...))» کله چې د کيرې زنگ راغی، ولسمشر يو ځل بيا د ولسمشر اوباما د ليک غوښتنه وکړه او ټينگار يې وکړ چې مسوده يې مخکې ووينو تر هغو وروسته يې بيا لاسليک شوې پاڼه را ولېږي.

له امريکا سره د امنيتي او دفاعي تړون په تړاو مشورتي لويه جرگه

مشورتي لويه جرگه د ۲۰۱۳ کال د نومبر په ۲۱ مه د لويې جرگې په مشهور تالار کې جوړه شوه. زما مشوره ولسمشر ته دا وه چې په عنوان کې له لويې جرگې سره مشورتي ورزيات کړي. ولسمشر پرېښې وه چې په بشپړه آزادۍ د اړوندو کمېسيونونو له لوري ټولې مقدماتي چارې او تياری ترسره شي. د

دې ټولو چارو په سر کې د چارو د ادارې رییس ډاکټر صادق مدبر ؤ، د ولسمشر ترجیح دا وه چې د لویې جرگې رییس حضرت صاحب شي. د امریکا بېشانه حرص او تمې او د جرگې په چارو کې د ولسمشر نه مداخلې ته په پام مې گومان دا ؤ چې نوموړي د خلکو د آزادانه رایې په باب کوم حساب کړی ؤ هغه به سم راونه وزي.

ډاکټر مدبر زما صمیمي او ښه ملگری ؤ، تر دې وړاندې یې د یوې شېبې لپاره هم زه نه وم آزرده کړی خو د دې جرگې په جوړولو کې یې چلن بشپړ بدل شو. زما هغه وړاندیزونه چې د امریکا د میل خلاف وو په کلکه او له نه او نو پرته یې ردول. حضرت مجددي د تړون له پلویانو څخه ؤ، لنډه دا چې څرگنده وه چې جرگه په هغه لوري روانه وه چې امریکایانو غوښتل. ځکه خو لویې جرگې ته مشورتي ماهیت ورکول ضروري ښکارېدل.

وروستی شوی سند د «امریکا متحده ایالاتو او افغانستان تر منځ د امنیتي او دفاعي همکاریو تړون» تر عنوان لاندې په پښتو او دري دوو ژبو له یوې مقدمې، شپږ ویشټ مادو او دوو ضمیمو سره لویې جرگې ته وړاندې شو. په (الف) ضمیمه د هغو ساحو او سیمو نوملړ چې بالفعل د امریکا اډې او تاسیسات پکې وو او یا په راتلونکي کې پکې جوړېدل یاد شوي ؤ. لاندې سیمې په دې نوملړ کې شاملې وې: کابل، بگرام، مزار شریف، هرات، کندهار، شوراب (هلمند)، گردیز، جلال اباد او شینډنډ. په (ب) ضمیمه کې د امریکایي پوځیانو د ننوتلو او وتلو رسمي ځایونه لیکل شوي وو چې په هغو کې د بگرام هوایي ډگر، کندهار، شینډنډ، هرات، مزار شریف، شوراب او کابل او ځمکنی بندرونه تورخم، سپین بولدک، تورغندي، حیرتان او شېرخان بندر شامل وو. نور بندرونه او هوایي ډگرونه هم د دواړو لوریو په توافق پر دې ور زیاتېدای شواى.

د افغانستان د قضايي قوې پر وړاندې د امريکايي ځواکونو د مصؤنيت موضوع له پيله ولسمشر لويې جرگې ته پرېښې وه. د اوومې مادې د درېيمې فقرې په برخه کې يانې دا چې امريکايان په استوگنو سيمو کې د عملياتو او د خلکو کورونو ته د ورننوتلو او د هغو د تلاشۍ اجازه لري او که نه تر پايه د اتفاق وړ متن او کلمو په موندلو بريالي نشو، ځکه خو امريکايانو د ولسمشر غوښتنې ته سر تيت کړ او ولسمشر اوباما په هغه سهار چې لويه جرگه افتتاح کېدله لاسليک شوی مکتوب د ضمانت په توگه ارگ ته را واستاوه. د يادولو وړ ده چې د دغه ليک مسوده يوه شپه وړاندې ولسمشر اصلاح کړه او د لاسليک لپاره يې امريکايي لوري ته واستوله.

د امريکا ولسمشر په خپل ليک کې يادونه کړې وه چې امريکايان به د افغانانو د کورونو خونديتوب او سلامتۍ د خپلو کورونو په څېر د درناوي وړ گڼي.

د بارک اوباما د ليک په ترلاسه کولو سربېره ولسمشر غوښتل چې د دواړو لويو وړانديز شوی متن چې په استوگنو سيمو کې د عملياتو او د امريکايانو لخوا د خلکو د کورونو د پلټلو په باب وو جرگې ته يوسي او هغوی ته يې ولولي. څرنگه چې د ملي امنيت سلاکار د خبرو کوونکيو د پلاوي رييس ؤ دفتر يې د اړوندو ټولو کاغذونو او د تړون د متن د چمتو کولو مسووليت درلود. په داسې حال کې چې موټرونه د باندې د گلخانې ماڼۍ په مخ کې کتار ولاړ او حرکت ته چمتو وو، ولسمشر او زه د نوموړي په دفتر کې د افغاني وړانديز شوي متن په انتظار وو. متن بايد د ډاکتر سپنتا همکار ښاغلي فوشنجي زما همکار جاويد کوټوال ته استولی وای او ما به هغه ولسمشر ته سپاره. په متن کې د امريکايانو لخوا د کورونو د تلاشۍ او د هغو منع کېدل ياد شوي وو. دوه ځله موږ اصلاح کړ او د اصلاح شوي متن په انتظار وو.

درېم ځل هم چې متن موږ ته پرته له اصلاح کېدو را ورسېد ولسمشر ډاکټر سپینا ته زنگ وواهه او په غوسه یې د سبب پوښتنه وکړه، ښاغلي سپینا په ځواب کې وویل: «زما د همکار غلطی وه» ولسمشر په غوسه د هغه همکار ته څو سپوږمې خبرې وکړې چې پرلپسې (غلطی) یې کړې وې.

بالاخره موږ د امریکایانو له وړاندیز شوي متن، د افغاني لوري له متن او د ولسمشر بارک اوباما له لیک سره د لویې جرگې په لور وخوځېدو. د افغاني لوري په متن کې داسې راغلي وو: «امریکايي ځواکونه د تلاشی او عملیاتو لپاره د خلکو کورونو ته نشي ننوتلای. امریکايي ځواکونه نشي کولای افغانان بنديان کړي او په افغانستان کې زندان نشي درلودلای.

ولسمشر په لویه جرگه کې خپله وینا د جرگې د موخې په بیانولو پیل کړه، نوموړي زیاته کړه چې هېڅوک د ده استازیتوب نشي کولای او د لویې جرگې نه یې وغوښتل چې خپلواک او ملي گټو ته په پام تصمیم ونیسي، نوموړي وویل: «زما استازی د افغانستان د خلکو ملي وجدان دی» ولسمشر تشرېح کړه چې په څه ډول یې د دې تړون هره جمله او کلمه پخپله لوستې ده او په هغو کې یې بدلونونه راوستلي دي. نوموړي د امنیتي تړون له اهدافو څخه یو د افغانستان د امنیتي ځواکونو پیاوړتیا وباله او له دې یې شکایت و کړ چې دی جېټ الوتکې غواړي خو امریکایان «بمیرک» ورکوي. ولسمشر د اوباما د لیک یوه برخه جرگې ته ولوستله چې د ضمانت حیثیت یې درلود.

ښاغلي اوباما په خپل لیک کې یادونه کړې وه چې: «(...) پوهېږم چې تاسو هڅه کوئ چې د افغانستان خلک د جگړې له ناوړه اغېزو نه خوندي وي په تېره د هغوی کورونه! موږ په دې وروستیو کې هڅه کړې ده چې دغه هیله ترسره شي (...) د امریکا متحده ایالاتو ځواکونه به د عملیاتو په موخه

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۸۳

د افغانانو کورونو ته نه ور ننوزي د سمدستي فوق العاده حالاتو او امريکايي ځواکونو ته د جدي خطر د پېښېدو له استثنا پرته (...)

د سنا د مجلس يوې غړې بلقيس روشن چې چپي ماوېستي تمايلات يې درلودل ودرېده او د اعتراض غږ يې اوچت کړ. نوموړې امنيتي تړون د «وطن پلورنې وثيقه» وبلله. د جرگې يو شمېر غړي چې هڅه يې کوله چې د هغې د اعتراض مخه ونيسي د ولسمشر له توند غبرگون سره مخ شول. ولسمشر وويل چې هر څوک کولای شي په جرگه کې خپل نظر ووايي. نوموړي د هغو غږونو په ځواب کې چې مېرمن بلقيس يې د ايران او پاکستان نوکره بلله د اعتراض په دود وويل: «زه پخپله د دې تړون پر مخالفت تورن یم په داسې حال کې چې زه يې مخالف نه یم بلکې د هغو د منلو لپاره شرطونه لرم. که له تړون سره مخالفت له ايران او پاکستان سره تړاو گڼل کېږي بيا له هغو څخه دفاع له امريکا سره تړاو دی» ولسمشر په خپله وينا کې داسې جملې وکارولې چې د لويې جرگې غړيو له هغو څخه داسې انگېرله چې گواکي نوموړی ورسره موافق دی. نوموړي وويل که دغه تړون نه وي امريکايان زموږ له هېواده وزي او له دوی سره به نور هېوادونه او آن يو شمېر مسلمان هېوادونه هم لار شي. نوموړي امنيتي تړون د گزار (تېرېدو) په پړاو کې د هېواد د ثبات ضامن وباله. نوموړي همدارنگه د هغو مشورو چې د سيمې له هېوادونو او مهمو مسلمانو هېوادونو سره د دې تړون په باب کړې وې يادونه وکړه او وې ويل چې له ايران پرته نورو توافق درلود چې افغانستان يې د خپلو شرايطو په چوکاټ کې له امريکا سره لاسليک کړي. خو په پای کې ولسمشر يوه موضوع په ډېره ظريفانه بڼه ياده کړه چې په لومړيو کې د ډېرو لږو کسانو هغو ته پام شو.

نوموړي وویل: همکاري دا ایجابوي چې اعتماد په منځ کې وي، زما او امریکا ترمنځ اعتماد نشته. که تاسو له دې تړون سره موافقه څرگنده کړئ، تړون باید داسې وخت لاسلیک شي چې انتخابات ترسره شي او امن رامنځته شوی وي. نو موږ د یوې مودې غوښتونکي یو، که انتخابات خرابی لور ته لاړ شي ملامتي یې زما پر اوږو رالوېږي. زه داسې انتخابات غواړم چې په امنیت کې ترسره شي.» هغه خپله وینا په دې جمله پایته ورسوله: «له نړۍ سره اړیکې درلودل زموږ په خیر دي او په خپلواکۍ کې زموږ عزت دی»

په لویه جرگه کې د امنیتي تړون پلویان ډېر فعال وو. حضرت مجدي چې د لویې جرگې مشر وټاکل شو صادق مدبر چې د لویې جرگې د تدویر مشر ؤ او استاد شهراني چې د جرگې مرستیالي یې پر اوږو وه د جرگې بې نه او نوپلویانو څخه وو. ښاغلي مدبر د لویې جرگې د غړیو په ټاکلو کې تر خپله وسه کار وکړ او هڅه یې وکړه چې داسې کسان جرگې ته راشي چې له تړون څخه پلویتوب وکړي. پر دې سربېره په دې برخه کې فعال وزیران، نور کسان چې رسمي دندې یې نه درلودې او یا یې د لویې جرگې غړیتوب هم نه درلود څېمې ته یې آزادانه تگ راتگ کاوه او د جرگې غړي یې دې ته هڅول چې تړون تائید کړي، چې له هغې ډلې څخه جاوید لودین یادولی شو. زموږ د ملي امنیت شورا دفتر هم ډېر کسان دې کار ته گومارلي وو. د کمېټو په منځ کې مخالفو او انتقادي نظرونو ته د مطرح کېدو وخت نه ورکول کېدو.

د لویې جرگې له پایته رسېدو نه یوه ورځ مخکې له ماسپښین وروسته زما دوست «محمد ضیا بومیا» چې د لویې جرگې غړی ؤ احوال راکړ چې حضرت صاحب، شهراني صاحب، ډاکتر مدبر او ډاکتر سپنتا کمېټو ته سر وربښکاره کوي او د جرگې غړیو ته سپارښتنه کوي چې په وړاندیزونو کې

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۸۵

مو چې د وروستۍ کاري ورځې په ترڅ کې یې عمومي غونډې ته لولي دا ورزیات کړي چې ولسمشر باید د جرگې له پایته رسېدو وروسته د یوې اونۍ په اوږدو کې امنیتي تړون لاسلیک کړي.

دا برالا مداخله، خلکو د دوی ارادې او رایې ته سپکاوی ؤ. زه سمدستي د ولسمشر دفتر ته ورغلم ورته ومې ویل چې داسې د خلکو په وجدان او نظر باید لوبې ونشي. هغوی د جرگې غړیو ته ویل چې دا د ولسمشر غوښتنه ده او موږ یې تاسو ته وایو. د جرگې غړیو چې پوهېدل دا هر یو ولسمشر ته نژدې دي فکر یې کاوه چې رښتیا وایي بې له دې چې وپوهېږي چې په څه ډول اغېالېږي. ځکه مې له ولسمشر نه اجازه وغوښته چې د جرگې ځای ته ورشم او وضعیت له نژدې وگورم. د همدې ورځې مازیگر د پوليتخنیک پوهنتون ته ورسېدم. هوا سره وه، نری باران اوږېده. له خپل مرستیال ظاهر غوث سره یوځای د خېمې له ساحې نه ښکته لوري ته چې د پوليتخنیک تدریسي اطاقونه دي د جرگې له غړیو سره راکوز شوم د لارې په اوږدو کې مې له ځینو سره ستړي مشي وکړل. د نورو په نسبت زما خبرو د ولسمشر د دفتر د رییس په توگه هغوی ته ډېر د ولسمشر د نظر استازولي کوله. کله مې چې د دوی د پوښتنو په ځواب کې ورته ویل چې ولسمشر نه د تړون مخالف دی او نه موافق، تاسو آزاد یاست چې څه ډول فکر کوی د هغو په اړه تصمیم ونیسی او دا چې ولسمشر هېچا ته دنده نه ده سپارلې چې د تړون په رد او یا تائید تاسو ته پیغام ورسوي. ډېر به حیران شول، چې ماښام شو وضعیت د پوليتخنیک په ساحه بدل شو، زه د جرگې له غړیو سره په خبرو بوخت وم چې د ولسمشر زنگ راغی، نوموړي وویل چې زر تر زره له پوليتخنیکه راووزه او دفتر ته دې راشه، ځکه چې ډاکتر مدبر نوموړي ته تېلفون کړی ؤ او شکایت یې کړی ؤ چې گواکي ما له راتلو سره هڅه کړې

چې د جرگې د غړيو نظر واړوم. او زما دغه کار د جرگې د غړيو د انتقاد سبب شوی دی. ما چې وضعه بلکل برعکس ولیدله او د تړون د پلويانو دروغ او لاسوهنه د لمر په څېر ښکاره وو خپه شوم او د دفتر پر ځای کور ته ستون شوم.

لویې جرگې په څو کاري ورځو کې په (۳۱) مادو کې پرېکړه لیک تیار کړ. د پای په غونډه کې د گډون لپاره د نومبر پر ۲۴ مه بیا هلته لاړو. ولسمشر د پرېکړه لیک او هغو شرطونو چې په هغو کې یاد شوي وو د تایید په ترڅ کې د سولې پر راتلو ډېر ټینګار وکړ، خو زیاته یې کړه چې سوله او امنیت څه وخت باید ټینګ شي؟ نن او که لس کاله وروسته؟ نوموړي له امریکا وغوښتل سوله او امنیت له هغه ورځې چې گواکي د افغانستان خلکو د امریکایي او په منلو له هغه هېواد سره (دوستي) څرګنده کړې وه ټینګ کړي. نوموړي دا اعلان هم وکړ چې له همدې شېبې دې نور «زموږ د خلکو په کورونو کې» عملیات بند کړي او که یو ځل بیا دغه کار تکرار شو بیا د امنیتي تړون خبره په منځ کې نشته، د امریکا سفیر ته یې د اشارې په ترڅ کې وویل «سفیر یې ناست دی او خبرې اوري!» ولسمشر د خلکو د کورونو پلټلو پر پایته رسولو هم ټینګار وکړ. وروسته یې د جرگې غړيو ته د دوو اونیو امنیتي راپور ور وښود او وې ویل چې په تېرو دوو اونیو کې د امنیتي ځواکونو او ملکي وګړو تلفات ډېر را ټیټ شوي دي، په داسې حال کې چې په تېره یوه میاشت کې په ټول هېواد کې د وژلو او قتلولو بهیر روان ؤ. نوموړي د جرگې غړيو ته وویل دغه وضعیت د تړون له منلو وروسته هم غواړو، بیا یې زیاته کړه: «وضعیت بېرته خراب نشي، پر خبره مې و پوهېدئ؟» ولسمشر غوښتل خلکو ته واضح کړي چې امنیت او نا امنی دواړه د امریکایانو په لاس کې دي. خلک خبر نه وو چې تر هرې

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۸۷

ترهگریزې پېښې او ملکي مرګ ژوبلې وروسته ولسمشر امریکایانو ته ویلي وو «که امنیتي وضعیت دغه ډول وي خلک به په لویه جرګه کې تړون و نه مني» موږ دواړو د پېښو او مرګ ژوبلې ګراف څارلو او د راز په څېر مو په اشارو او د کاغذ پر پاڼو د لیکلو په واسطه د هغو له کمېدو یو بل ته خبر ورکاوه. د هغه راپور له مخې چې ولسمشر ولوست د جرګې د وروستۍ غونډې نه یوه ورځ وړاندې د امنیتي ځواکونو مرګونه یوه تن پولیس ته را رسېدلې وو. ولسمشر د امریکایانو له ژمنو ماتولو هم اندېښنه درلوده. د هغوی پر ټولو ژمنو باور نشو کېدای نوموړي په همدې سبب هغه لیک چې د قطر دفتر تر پرانیستلو یوه ورځ مخکې ولسمشر اوباما رالېږلی ؤ خو عملاً یا د دفتر له هغو سره په بشپړ مخالفت پرانیستل شو د جرګې غړیو ته ور وښود او وې ویل: «باید دا ډاډ ترلاسه کړو چې هېواد مو په سم لوري روان دی که نه؟ دغه تړون مفت دوی ته مه ورکوئ (...) تاسو له ما نه غوښتي دي چې د یوې میاشتې په موده کې تړون لاسلیک کړم. فرضاً زه یې لاسلیک کړم او سبا ته یې سوله نه وي، امریکایان یې په اډو کې په امن کې وي او زموږ وطن ټوټه ټوټه وي، په هغه صورت کې به ملامت زه وم او که بل څوک؟!»

ولسمشر د سالمو انتخاباتو ترسره کول هم د امنیتي تړون د منلو او لاسلیک لپاره د شرط په توګه یاد کړل. نوموړي د جرګې غړیو ته وویل: «د جرګې له جوړېدو دوی ورځې وړاندې ډاکټر صاحب سپنتا، د بهرنیو چارو وزیر صاحب او خرم صاحب له ما سره په دفتر کې وو او د امریکا له سفیر او جنرال ډنفورډ سره مو ملاقات درلود، ما وویل چې تړون له راتلونکي حکومت سره لاسلیک کړئ دا چې د درېیمې فقرې په اړه (په استوګنو سیمو کې عملیاتو) مو بحث کاوه، د دوی سفیر وویل چې انتخابات دوهم

پړاو ته درومي او هغه به له پينځو تر شپږو مياشتو پورې وخت ونيسي، فکر مې د ۲۰۰۹ کال د ولسمشرۍ انتخاباتو ته لار»

ولسمشر د لويې جرگې د غړيو له پرلپسې چکچکو نا آرامه کېدو او داسې يې احساسوله چې هغوی د ده د خبرو ژورتوب ته پام نه کوي. نوموړي په وروستۍ غونډه کې هم له هغوی سره چې غوښتل يې د امريکايانو د يوه منتقد عالم د خبرو مخه ونيسي توند چلن وکړ او وې ويل «مولوي صاحب ته وخت ورکړئ چې خبرې وکړي که يې نه ورکړئ نو تاسو پخپلو کمېټو کې هم همدغسې چلن درلودلی دی او دغه پرېکړه ليک مو دروغ او جعلی دی» ولسمشر د خپلو خبرو په پای کې وويل: «زه د تطبيق پړاو غواړم لومړی دې سوله راشي، بيا يې لاسليکوم»

د لويې جرگې رييس صبغت الله مجددي پام شو چې ښه يې خطا شوه او ولسمشر له دې انکار کوي چې امنيتي تړون به يوه مياشت کې لاسليک کړي. د مايکونو شا ته ودرېد او خبرې يې په ايتونو او احاديثو پيل کړې، وروسته يې خپل صوفيانه کلام او بيتونه واورول خبرو ته يې داسې دوام ورکړ: «د رييس صاحب جمهور خبرې ريښتيا دي، هغه ما ته تل احترام کوي، لاسونه مې ښکلوې، خبرې مې اوري خو پر هغو عمل نه کوي خو هر وخت يې چې پرې عمل کړی دی له پايلې نه يې ډېر خوښ دی، لکه امريکا ته وروستی سفر يې، ما ورته ويلي وو چې نرمښت و ښيه، پر هغو يې عمل وکړ له هغه ځايه ډېر خوښ را ستون شو او وې ويل چې امريکايانو موږ ته ډېر قدر راکړ (...)

ښاغلي مجددي ځان د حامد کرزي استاد او ولي نعمت باله او د نوموړي ولسمشري يې هم له خپل برکته گڼله. حضرت مجددي له ولسمشر نه وغوښتل چې تړون لاسليک کړي. ولسمشر چټک له ځايه جگ شو د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۸۹

مايكونو شا ته ودرېد او خپل شرطونه يې بيا تکرار کړل. حضرت مجدي د ولسمشر د دغه «بې اطاعتۍ» په مقابل کې گواښ وکړ چې که تړون لاسليک نه کړي له هېواده به هجرت وکړم! خو ولسمشر بېله دې چې د هغه خبرو ته پام وکړي له ستيژ نه را ښکته شو.

غربيان د امنيتي تړون لپاره د سالمو انتخاباتو ترسره کولو په نوي شرط چې ولسمشر اېښی ؤ ډېر پرېشانه شوي وو. د لويې جرگې له پايله رسېدو نه يوه ورځ مخکې د برېتانيا سفير ريچارډ سټگ دغه اندېښنه په ارگ کې له ولسمشر سره شريکه کړه. نوموړي امنيتي تړون ته «کاتاليزر» عنوان ورکړی ؤ او هغه يې په افغانستان کې د لوېديځو هېوادونو د شتون لپاره ضروري وباله.

سبا ته چې لويه جرگه پايله ورسېده، يانې د نومبر پر ۲۵ مه، د امريکا متحده ايالاتو د ملي امنيت سلاکاره «مېرمن سوزان راييس» د کندهار او ننگرهار تر سفرونو وروسته کابل ته راغله. حامد کرزي هغه د شپې ډوډۍ ته الحاقه ودانۍ ته را دعوت کړه. الحاقه ودانۍ د لومړي لمبر ماڼۍ چې د ولسمشر د استوگنې ځای ؤ او دوهم لمبر ماڼۍ چې د ملېمستون حيثيت يې درلود تر منځ جوړه وه، ښکلې او روښانه ماڼۍ وه. د کوټو غولۍ يې د رخامو په شين رنگه ښکلې ډبره پوښل شوی ؤ.

ولسمشر له مېرمن راييس نه وپوښتل چې سفر يې آيا د لويې جرگې په تړاو دی؟ نوموړې منفي ځواب ورکړ وې ويل چې مخکې د سپنا له لوري دعوت شوې وه چې افغانستان ته سفر وکړي. نوموړې د يوې پوښتنې په ځواب کې وويل چې په لويه جرگه کې د ښځو او نارينه ؤ گډون يې ډېر خوښ شوی ؤ. سوزان راييس چې د بارک اوباما په څېر تورپوستو څخه وه دې مقام ته تر رسېدو وړاندې په ملگرو ملتونو سازمان کې د خپل هېواد

استازې وه. ما دا د جان کیري پر خلاف داسې څوک ولیده چې په استدلال کې کمزورې وه. د کار په بهیر کې مې د امریکا درې جگپوړي چارواکي ولیدل چې د ولسمشر په سترگو به یې سترگې ښځې کړې او په گواښنده نظر به یې هغه ته کتل. تر ټولو وحشتناک یې د ریچارډ هالبروک گواښوونکي حرکتونه او نظر ؤ. جنرال جان الن او جان کیري هم خپلې کتابچې او دوسیې په غوسه تړلې وې او په ډېر وحشتناک ډول یې د حامد کرزي پر سترگو سترگې ښځې کړې وې. په دغه شپه سوزان رایس هم دا کار وکړ، خو د هغې حرکات ډېر مسخره او مصنوعي ښکارېدل. فکر کوم د امریکا حکومت خپل مامورین او دیپلوماتان روزي چې ځینې وخت د مقابل لوري د وېرولو او تر رعب لاندې راوستلو لپاره توند حرکتونه وکړي او د مقابل لوري په سترگو سترگې ور ښځې کړي ویې گواښي او وارخطا یې کړي.

ولسمشر زر د امنیتي تړون د لاسلیک مسالې ته راغی او وې ویل چې د افغانستان پر کلیو او د خلکو پر کورونو د عملیاتو د پایته رسېدو په صورت کې به یا پخپله یاد سند لاسلیک کړي او یا به په حکومت کې بل چا ته دغه دنده وسپاري. مېرمن رایس څرگنده کړه له دوو ورځو راهیسې یې چې په افغانستان کې له پنځوس تنو افغانانو سره لیدلي دي دا ټول د لویې جرگې د پرېکړه لیک او امنیتي تړون پلویان وو. نوموړې وویل چې د ولسمشر اوباما پیغام به موږ ته ورسوي چې امریکا په راتلونکیو څو ورځو کې د امنیتي تړون لاسلیک ته چمتو ده.

کله چې ولسمشر د سولې مساله او په استوګنو سیمو د عملیاتو درولو خبره تکرار کړه مېرمن رایس وویل «ولسمشر اوباما په دې اړه مخکې تاسو ته لیک را استولی دی!»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۹۱

ولسمشر کرزی: «ياني دا هر څه له پرون راهيسې د عملي کېدو پړاو ته ننوتلي دي»

سوزان رايېس: «نه، کله چې امنيتي تړون نافذ شي»
ولسمشر يو ځل بيا د عايشې کونړۍ ماشومې يادونه وکړه چې د امريکايانو په بريد کې يې د بدن غړي او کورنۍ له لاسه ورکړي وو. مېرمن رايېس وويل: «زه هم مور يم (...مهرباني وکړئ پر دې هم وپوهېږئ چې ولسمشر اوباما هم د دوو ښکيلو لورانو پلار دی، زه پخپله د يوه زوی او يوې لور مور يم! مور گله کار کولای شو چې د بې گناه خلکو ژوند له لاسه و نه وزي»
ولسمشر کرزی: «تر اوسه خو د ژمنې درک نشته»

سوزان رايېس: «دا د اوباما ژمنه ده»

ولسمشر کرزی: «د سولې مساله څنگه؟ صلاح الدين رباني څو ورځې وړاندې پاکستان ته تللی ؤ غوښتل يې له ملا برادر سره وگوري، نوموړی په يوه پوځي مرکز کې ؤ، پاکستانيانو ښاغلي رباني ته ويلي وو چې هغه نه غواړي له تا سره وگوري. ښاغلي رباني ټينگار کړی ؤ، کله يې چې ليدو ته ورغلی ؤ نوموړی په داسې حال کې چې سترگې يې تړلې وې بې حرکته پروت ؤ، دا د سولې پروسه نه ده (...»

خبرو مو د ډوډۍ پر سر دوام وموند. لومړی د سولې د پروسې په باب خبرې وشوې وروسته ولسمشر د راتلونکيو ولسمشريزو انتخاباتو مساله را واچوله وې ويل: «په ۲۰۰۹ کال کای ایده د امريکايانو په استازيتوب تر دوهم پړاو مخکې د معاملې وړانديز را ته وکړ او ويې غوښتل چې د اجرائيه رياست کرسۍ ايجادول ومنم. جان کيري هم په همدې تړاو لاس اوچت کړ او پر انجيل او خدای يې قسم سوگند ياد کړ چې دوهم پړاو انتخابات به ترسره کېږي، خو ترسره نه شول.»

سوزان رایس: «زه دا درک کوم، زه په بشپړ صداقت او د ولسمشر اوباما په استازیتوب وایم چې د هېڅ نوماند ملاتړ نه کوو، په انتخاباتو کې ځنډ نه غواړو او د سرتاسري انتخاباتو غوښتونکي یو»

ولسمشر کرزی: «سرتاسري یانې څه ډول؟»

سوزان رایس: «یانې دا چې ټول افغانان پکې ګډون وکولای شي»
ولسمشر کرزی: «کله چې سوله ټینګه نه وي، دغه هدف خو ترلاسه کېدای نشي (...).»

ولسمشر کرزي یو ځل بیا د امنیتي تړون تر لاسلیک وروسته د افغانستان د سلامتۍ په باب اندېښنه وښودله. نوموړي طالبانو ته د څو ولایتونو د سپارلو د وړاندیز یادونه وکړه چې یو وخت د امریکایانو لخوا شوی ؤ. نوموړي وویل چې واحد افغانستان غواړي چې که د طالبانو تر حاکمیت لاندې وي او که «د دې لاسپوڅي حکومت» تر حاکمیت لاندې. خو مېرمن رایس پرلپسې پر دې ټکي ټینګار کاوه چې امریکا نشي کولای نور انتظار وکړي. هغې زیاته کړه: «صادقانه وایم که تړون لاسلیک نه شي، د څو اونیو په موده کې به موږ په یوه ناممکن حالت کې وو. تاسو پخپله وینا کې زموږ پر خلاف توند الفاظ وکارول. که دا اوس لاسلیک نه شي کانګرس به د سند لاسلیک موږ ته نا ممکن کړي»

ولسمشر کرزی: «په مناسب فرصت کې به لاسلیک شي، هغه وخت چې خلک مثبتې نښې وګوري»

سوزان رایس: «ولسمشر اوباما به بلا تکلیف حالت کې شي»

ولسمشر کرزی: «نو راځئ چې معامله وکړو»

سوزان رایس: «زه دلته د معاملې لپاره نه یم راغلې»

ولسمشر کرزی: «نو تاسو له معاملې پرته امنیتي تړون سر ته رسوئ؟»

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۹۳

سوزان رایس: «معامله پخوا د خبرو په جریان کې شوې ده، داسې فکر ونه کړې چې زما خبرې جدي نه دي. موږ غواړو له افغانستان سره مرسته او همکاري ولرو خو روښانه خبره دا ده چې که د کال تر پایه (تریوې میاشتې پورې) لاسلیک نه شي نور به همکاري تر منځ نه وي»

ولسمشر کرزی: «که امنیتي تړون غواړئ نو د سولې پروسه پیل کړئ او بریدونه مو ودرولئ»

سوزان رایس: «د سولې د پروسې په باب تاسو ته ډاډ نشم در کولای (...). دا ډالۍ نه ده چې تاسو یې موږ ته راکوئ، دا یو دوه اړخیزه تړون دی» تر دې وروسته ولسمشر د بروکسل د درې اړخیزې غونډې او د امریکا او پاکستان د خپلمنځي جوړجاړي او بگرام زندان مسالې یادې کړې. نوموړي بگرام زندان د طالب جوړونې فابریکه وباله.

سفیر کنگهم: «تاسو خو ما ته وویل چې په سوله کې کار مه لرئ»

ولسمشر کرزی: «ما داسې نه دي ویلي»

سفیر کنگهم (په زهرجنه خندا): «رینستیا؟! نو معذرت غواړم چې زه نه یم پوهېدلی»

ولسمشر کرزی: «ما ویلي وو چې زموږ په استازیتوب عمل مه کوئ، بلکې تاسو او پاکستانیان په سوله کې مرسته وکړئ»

د سولې پر پروسه له بشپړو خبرو او بحث وروسته ولسمشر له گوانتانامو زندان نه د طالب بندیانو د خوشي کولو خبره مطرح کړه. د لویې جرگې د پرېکړه لیک په یوه ماده کې د گوانتانامو زندان نه د افغان بندیانو را خوشي کېدل او بېرته راوستل غوښتل شوي وو. سفیر وویل د گوانتانامو بندیان د تړون برخه نه ده. خو ولسمشر یې خبرې ور غوڅې کړې وې ویل: «دا په پرېکړه لیک کې راغلي دي، تاسو د پرېکړه لیک یوه برخه منئ او یوه برخه

يې نه منئ» سوزان راييس وويل امريکا به د بنديانو په باب يو کار وکړي خو که امنيتي تړون زر لاسليک نه شي نو هېواد به يې له افغانستان نه خپل ټول پوځيان وباسي. نوموړې زياته کړه: «په انتخاباتو کې د نه لاسوهنې او پرا ستوگنو سيمو د عملياتو بندولو په باب ډاډ درکولای شو خو د سولې په باب موږ معجزه نه شو کولای». ولسمشر يې په خپل دريځ ټينگار کاوه او لږ تر لږه د سولې پروسې د پيلولو غوښتنه يې کوله. بالاخره د سوزان راييس زغم ختم شو او په ناخوښه لهجه يې وويل: «ښاغلی ولسمشره ووايه چې امنيتي تړون څه وخت لاسليکوي؟»

ولسمشر کرزی: «چې کله د گوانتانامو بنديان خوشي شي او دلته راشي، د خلکو پر کورونو بريدونه ودرول شي، د سولې پروسه پيل شي (...))» په دې منځ کې جيفري ايگر چې نوی د جنرال لوت ځايناستی شوی ؤ سر ښکته اچولی ؤ او مېرمن راييس چې غوښتل يې گواښنده ښه خپله کړي نېغ يې سترگې د ولسمشر په سترگو ور ښخې کړې وې او يوه خندوونکې ننداره جوړه وه. ولسمشر په داسې حال کې چې نه يې غوښتل مېرمن راييس ته يې پام شي په تکرار يې ويل: «موږ متحد افغانستان غواړو، موږ فدراليزم او ملوک الطوايفي نه غواړو» د امريکا د ملي امنيت سلاکارې په داسې لهجه چې گواکي وروستی خبره کوي او له ځايه جگېري وويل: «د مزه دارو خوړو څخه مو مننه...» خو د ولسمشر کرزي د حرکاتو په ليدو چې دې ته يې هېڅ پام نه کاوه يو ځل بيا يې د هغه لېست په تکرار پيل وکړ چې هېواد يې د افغانستان د رغاونې لپاره کړي وو. نوموړې ولسمشر ته په خطاب کې وويل: «تاسو د ښه او عالي په منځ کې له موږ عالي غواړئ، دا چې موږ يې له درکولو ناتوانه يو نو ښه هم له لاسه ورکوئ»

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۹۵

ولسمشر وویل: «نه، ما د بد او بدتر تر منځ بد غوره کړې دي، زه د هغو افغانانو له لوري خبرې کوم چې جنرال پتريوس یې کورونه او کلي ور وران کړې دي او پر هغوی یې بمونه غورځولي دي، زه پر امریکا اعتماد نه لرم، نو له راتلونکي حکومت سره یې لاسلیک کړئ، تاسو ما نشئ بدلولای، زه دوستي غواړم نه استثمار او دوستي یانې پر کورونو برید نه کول او د سولې راوستل» ولسمشر یو ځل بیا د گوانتانامو د بندیانو مساله یاده کړه. سفير کنگهم یې په ځواب کې وویل: «موږ خپل قوانین لرو»

ولسمشر کرزی: «دا د جرگې غوښتنه ده، جرگه موږ ته قانون دی»

سفير: «جرگې تاسو ته دا هم ويلي تړون لاسلیک کړئ»

ولسمشر کرزی: «جرگې دا هم ويلي چې بندیان راولئ، نو رایې ولئ»

سوزان رایس: «موږ لاسلیک ته چمتو یو»

ولسمشر کرزی: «داسې امکان نه لري، نو خپل تصمیم ونیسئ»

سوزان رایس: «موږ خپل تصمیم نیولی دی»

ولسمشر کرزی: «زه واحد او یو موټی افغانستان غواړم، که امارت وي که

جمهوریت ما ته توپیر نه لري»

سفير کنگهم: «ستاسو خلکو ته خو توپیر لري...»

ولسمشر کرزی: «زه په کابل کې کمزوری حکومت، پر هلمند د طالبانو

واکمني او بله سیمه د کوم بل چا په لاس کې نه غواړم (...) تاسو ځانمرګي

بریدګر ډېرولای شئ، زیاتې چاودنې کولای شئ بې پیلوټه الوتکې

کارولای شئ، زه پوهیږم تاسو د خرابۍ لپاره زیات توان لرئ خو پرېکړه

موږ کوو او هاغه به وروستی پرېکړه وي»

سوزان رایس: «نو څه وشي.»

ولسمشر کرزی: «د سولې پروسه پیل کړئ، بیا راشئ چې مخته لاړ شو»

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۹۶

سوزان رایس: «دا ستاسو هېواد دی او موږ پکې مېلمانه یو»
ولسمشر کرزی: «تاسو مېلمانه نه یاست تاسو دغه دولت له ماسره یو ځای
اداره کوئ، حکومت کوئ، پوهنیزم (...).»

سوزان رایس: «زه وایم چې امریکا لاسلیک ته چمتو ده خو تاسو داسې
شرطونه وړاندې کوئ چې پوره کول یې ناشوني دي، موږ دلته د سرومال
قرباني ورکړې ده»

ولسمشر کرزی: «هوکی، خو امریکا غلطه سیاسي لاره غوره کړې وه. زما
پیغام درسره یوسه، یا روسیه، چین، هند، پاکستان، فرانسه او برېتانيا سره را
ټول کړئ او ما ته ډاډ راکړئ چې د امنیتي تړون له لاسلیک وروسته
افغانستان یو لاس پاتې کېږي»

سوزان رایس: «دا یو دوه اړخیز تړون دی، نور هېوادونه څرنگه پکې را
شاملولای شو؟»

ولسمشر کرزی: «دا زموږ لپاره د ضمانت حیثیت لري»
غونډه د سوزان رایس په خبرو چې بیا بیا یې ویل امریکا د تړون په لاسلیک
کې ځنډ نه مني په ناخوښه فضا کې پای ته ورسېده.

که به غونډه هر څومره له خپګان او د نظرونو له اختلاف سره وه، د حامد
کرزي په مېلمه پالنه کې کمی او نیمګړتیا نه راتله. هغه به یې بیا بیا مېلمه ته
د خوراکونو ست کاوه، هغوی به یې د تازه ترکاری له خوړلو ایسارول او د
خدای پامانۍ پر مهال به د مېلمه تر روانېدو پورې د هغه د موټر تر څنګ
ولاړ و. امریکایي چارواکي د موټرو له اوږده کاروان سره راتلل، د دوی
ساتونکیو دا عادت درلود چې په موټر کې د مېلمه له کېناستلو وروسته به
یې د څو دقیقو لپاره د لارې په اوږدو کې له ټولو امنیتي پوستو سره په
مخاږه کې اړیکې نیولې او ډاډ به یې ترلاسه کاوه. ولسمشر به په دې جریان

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۹۷

کې د موټر تر څنګ درېدلی ؤ. ما څو ځله هڅه وکړه چې نوموړی له دې کاره را وگرځوم ځکه چې دامې د پروتوکول خلاف باله خو نوموړی چمتو نه ؤ چې دغه عادت پرېږدي. د نوموړي استدلال هماغه د افغانانو د «مېلمه پالنې دود» ؤ. بالاخره به ما زیاتره هغوی او د امریکایانو دود تولیدوونکي موټر پرېښودل او په خپله مخه به لارم.

د نومبر پر ۳۰ مه د پاکستان نوی صدراعظم محمد نواز شریف کابل ته راغی او په دلکشا ماڼۍ کې یې لومړی له ولسمشر کرزي سره یوازې ناسته درلوده او وروسته د پلاویو په حضور کې دواړو لوریو خبرې وکړې. نوموړي د کابل له ښکلاوو او په ۱۹۶۵ کال کې یې د خپل لومړي سفر کیسه وکړه چې هغه مهال نوموړی د ښوونځي زده کوونکی ؤ او له خپل پلار سره د نورو جشن پر مهال د صنعتي نندارتون لیدو ته راغلي وو.

له پاکستانی پلاوي سره خبرې د سولې پروسې پر محور را څرخېدې. د ملا برادر اخوند د خوشي کېدو او له نوموړي سره د صلاح الدین رباني لیدل، په کونړ کې د مولانا فضل الله او په زندان کې د مولوي فقیر محمد د شتون د خبرو او بحث ټکي وو. د پاکستان سفير د ولسمشر او صلاح الدین رباني د بیا بیا غوښتنو په ځواب کې چې ملا برادر باید خوشی شي وویل چې هېواد یې د هغو په خوشي کېدو کې ستونزه نه لري خو CIA له دې سره موافقه نه ده.

د لویې جرګې له جوړېدو او د سوزان رایس له سفر وروسته د افغان وزیرانو او چارواکیو لخوا پر ولسمشر فشارونه بیا پیل شول. هغوی هېڅ فرصت له لاسه نه ورکاوه چې امنیتي تړون باید لاسلیک کړي. مثلاً جنرال بسم الله خان د ملي امنیت شورا په غونډه کې یادونه وکړه وې ویل چې د ملي اردو الوتکې آن له جبهو د شهیدانو د لېږدولو لپاره تېل نه لري. محمد عمر

داودزي د کورنيو چاور وزیر دې ته ورته شکایت درلود. خو ولسمشر په تکرار د دوی په ځواب کې وویل چې دا ټول زموږ د تړلتوب او وابستگۍ کیسې کوي او موږ باید له دې تړاوونو څخه ځان وژغورو. کله چې ولسمشر وویل: «د شپې اعلاتوم چې امریکایانو پر موږ تېل بند کړي دي» وزیرانو په دې عنوان چې د خلکو اندېښنه له دې اعلان سره زیاتېږي ترې منع کړ، ولسمشر د دفاع له وزیر وپوښتل: «بسم الله خانه! که امریکایان تا ته تېل در نه کړي هلمند ساتلی شې؟ نن د امنیتي تړون په نامه تېل درباندي بندوي خو سبا ته پر یوې بلې پلمې همدغه کار کوي مثلاً وایي ملي اردو فاسده شوې ده. پرون نواز شریف ما ته وویل چې امریکایانو له ما نه غوښتي چې تا ته ووايم امنیتي تړون لاسلیک کړه، ترې ومې پوښتل چې بیا سوله څنگه کېږي؟ وې ویل چې پټې خبرې پیلوو او ملا برادر خوشی کوو. نو وروڼو پښې مو ټینګې کړئ»

د هغې ورځې په سبا هوشیار زیباري د عراق د بهرنیو چارو وزیر کابل ته راغی، نوموړي هم پر دې پښېمانې ښودله چې عراقیانو د امریکایي پوځیانو مصئونیت نه و منلی او په پایله کې امریکا له عراق نه خپل ځواکونه اېستلي وو، نوموړي موږ ته توصیه کوله چې داسې غلطې ونه کړو. په همدغه ورځ د پولنډ سفير زما دفتر ته راغی او وړاندیز یې وکړ چې هېواد یې د افغانستان او امریکا ترمنځ د بدگومانو د رفع کولو لپاره دې ته چمتو دی چې هر کار ترسره کړي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۹۹

د امنيتي تړون د لاسليک لپاره د کورنيو او بهرنيو فشارونو دوام

د افغانستان او پاکستان لپاره د امريکا ځانگړې استازي جېمز ډوبنز پاکستان ته تر سفر وروسته د دسمبر پر ۵ مه په ارگ کې له ولسمشر سره وکتل. نوموړي افغانستان ته د سولې په راوستلو کې د پاکستان د نسبي چمتووالي خبر ورکړ. ښاغلي ډوبنز يو ځل بيا له پاکستان سره د درې اړخيزې ناستې وړاندیز وکړ. خو ولسمشر له طالبانو سره پر رسمي او علني خبرو تینگار کاوه، هغه څه چې د امريکا ځانگړې استازي يې منلو ته حاضر نه ؤ ځکه د ده په وينا طالبان له افغان حکومت سره خبرو ته حاضر نه وو. نوموړي پر پاکستان په فشار راوړو کې د خپل هېواد ناتواني ياده کړه خو دا يې څرگنده کړه چې اسلام اباد کولای شي له يو شمېر با اعتماد کسانو سره د طالبانو د پټو ليدنو چاره برابره کړي. ښاغلي ډوبنز دا هم روښانه کړه چې طالبان د ولسمشرۍ انتخاباتو ته انتظار دي. نوموړي د ولسمشر د نيوکو او د امريکا د صداقت د نشتوالي په تړاو د بېلا بېلو مثالونو په ځواب کې وويل: «که موږ له افغانستان نه ووزو ستاسو پوليس او پوځ به سقوط وکړي» د امريکا ځانگړي استازي ولسمشر ته وويل چې هېواد يې افغاني لوري ته د سولې په برخه کې ډاډ ورکولای شي خو د امنيتي تړون د لاسليک لپاره نور نشي ايسارېدای، ځکه چې د ده په وينا طالبان د انتخاباتو تر ترسره کېدو پورې خبرو ته حاضر نه وو. ولسمشر وويل: «تاسو څه پوهېږئ چې هغوی تر انتخاباتو پورې له موږ سره خبرو ته حاضر نه دي (...)» پر ۲۰۰۹ کال انتخابات تاسو خرابۍ ته بوتلل نه طالبانو (...)

جېمز ډوبنز: «موږ دواړه په بېلو دنياوو کې ژوند کوو»

ولسمشر کرزی: «هوکی! بيا نو انتخابات وکړئ او وروسته تړون لاسليک کړئ»

څلورېښت کاله په توپان کې | ۶۰۰

جيمز ډوبنز: «دا ناشونې ده، بل لوري ته ستاسو پيسې خپل ارزښت له لاسه ورکوي، انفلاسيون زياتېږي او هېواد مو کورنۍ جگړې لوري ته درومي»
ولسمشر کرزي: «څه ډول کورنۍ جگړې لوري ته درومي؟»

جيمز ډوبنز: «د دې لپاره چې تاسو به پوځ او پوليس نه لرئ»
ښاغلي جيمز ډوبنز وويل چې صدراعظم نواز شريف طالبان سولې ته هڅولي دي خو هغوی د افغانستان له حکومت سره خبرو ته حاضر نه دي. نوموړي زياته کړه امريکا پر پاکستان تر يوه حده اغېزه لري او پاکستان پر طالبانو. خو ولسمشر وويل که هغوی د سولې خبرو ته حاضر نه وي پاکستان دې هغوی له خپلې خاورې وشړي. د جيمز ډوبنز ځواب دا ؤ چې طالبان له پاکستانې طالبانو سره اوسېږي. ولسمشر کرزي د پخوا په څېر پر دې ټينگار کاوه چې طالبان سوله غواړي خو له دوی نه چې هر يوه په دې لار کې گام اېښی دی يا نيول شوی دی او يا وژل شوی دی. خو د امريکا ځانگړي استازي دغه استدلال نه مانه او دا يې د (توطيې تيوري) وبلله. له اوږدو خبرو او بحثونو او تکراري دليلونو وروسته د جيمز ډوبنز زغم پایته ورسېد او ولسمشر ته يې داسې وويل: «ښاغلی ولسمشره! په داسې صورت کې چې په افغانستان کې سوله او آرامي وي نو بيا دلته د بهرنيو ځواکونو شتون ته څه اړتيا ده؟»

د دسمبر پر ۱۸ مه په گلخانې ماڼۍ کې د ډاکتر اشرف غني په غوښتنه غونډه جوړه شوه چې په هغو کې پر موږ سربېره چې تل به له ولسمشر سره وو پخپله ډاکتر اشرف غني، محمد عمر داودزی، حضرت عمر زاخېلوال، ارشاد احمددي، او ضرار احمد عثمانی گډون درلود. په پيل کې ډاکتر اشرف غني وويل: «ما غوښتنه وکړه چې دغه غونډه جوړه کړو ځکه چې هر يو بېل له امريکايانو سره په خبرو بوخت يو، بايد د هغو لپاره حدود وټاکو» ښاغلي

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٠١

داودزي وويل: «څلور ټکي د يادونې وړ دي، يو دا چې متن وروستی شوی دی او مشورې هم بشپړې شوې دي، يانې بله جرگه نه جوړېږي. نن هم د امريکا له سفارت نه کسان راغلي وو او ويل يې چې عملي او با مانا پروسه چې تاسو يې يادوئ يانې څه؟ جان کيري ما ته له اسرايلو نه زنگ وهلی ؤ ويل يې چې تاسو ولې سوله له موږ نه غواړئ؟ ما ورته وويل چې تاسو ځواکمن خلک ياست. په دې دليل! (...) کيري وويل چې له پاکستانيانو سره په اړيکه کې دی او دې ته حاضر دی چې هر وخت موږ وغواړو دلته راشي خو ويل يې چې ناکام ستېدل به يې ښه نه وي، نو زه په مساله کې روښنايي وينم»

ډاکټر اشرف غني: «اصلي مساله له موږ سره د نظام ثبات دی. اوسنی وضعيت نظام يې ثباته کوي، موږ که پر دې و نه پوهېږو بيا په هېڅ هم نه پوهېږو (...) دوهم د انتخاباتو خرابول دي، دې پايلې ته رسېدلي يو چې هغوی په انتخاباتو کې لاسوهنه نه کوي (...)»

ډاکټر زاخېلوال: «تاسو درې شرطونه درلودل، يو انتخابات، دوهم د خلکو پر کورونو د عملياتو بندول، په دې کې پرمختگ شوی دی، درېيم د گوانتانامو بنديانو مساله ده دا د شرطونو په جمله کې نه وه» ولسمشر کرزی: «دا د جرگې پرېکړه ده»

ډاکټر سپنتا د گوانتانامو بنديانو په اړه د امريکايانو له قانوني محدوديتونو يادونه کوله او ډاکټر اشرف غني ويل د سولې پروسه وخت غواړي بايد د سمدستي پايلې هيله ترې ونه کړو. هغوی د امريکايانو اندېښنې يادولې چې له دې وېرېږي چې د ولسمشر هر شرط چې پوره کړي هغه بل شرط ورته وړاندې کړي. ښاغلي داود زي د جان کيري له قوله وويل چې په سپينه ماڼۍ او پنتاگون کې اوس دا نظر دی چې ولسمشر اصلاً د امنيتي تړون

لاسلیک ته چمتو نه دی په همدې دلیل په یوه شرط پسې بل شرط اېږدي. خو ولسمشر ځواب ورکړ چې امریکایان دې د سولې ریښتینې پروسه عملاً پیل کړي د تړون د لاسلیک حکم به وکړي.

د ۲۰۱۴ کال په دوهمه ورځ امریکایي سناتوران کابل ته راغلل مشريې جان مک کین او همېشني ملګری ورسره لیندسي گراهام وو. جان مک کین چې یو ځل د خپل هېواد د ولسمشرۍ د مقام نوماند هم ؤ د امریکا د سنا د مجلس له ځواکمنو او بانفوذه غړیو څخه شمېرل کېدو، نوموړي د وېټنام په جګړه کې برخه درلوده او هلته اسیر شوی ؤ. لاسونه یې ښه نشو پورته کولای. معلومه نه وه چې سبب یې په جګړه کې ټپي کېدل وو او یا یې کومه بدني نیمګړتیا درلوده، نوموړی سره له دې چې قاطع سړی ؤ خو د سناتور گراهام پر خلاف یې بې منطقه، په تکبر او حاکمانه خبرې نه کولې.

سناتور مک کین د خپل هېواد د کورني وضعیت یادونه وکړه چې یوازې ۱۷ سلنه خلک په افغانستان کې د امریکایي ځواکونو د پاتې کېدو پلویان دي. نوموړي د ولسمشر کرزي لخوا د امنیتي تړون لاسلیک ده ته لویه تاریخي کارنامه وبلله او دې ته یې چمتووالی وښود چې په دې لار کې هر خنډ له مخې لرې کړي. ښاغلي گراهام دېرش ورځې ضرب الاجل د دې کار لپاره وټاکه ځکه چې کانګرس په همدې موده کې د خپل هېواد بودجه وروستی کوله. نوموړي د عراق د «بد» مثال یادونه هم وکړه چې د امریکایانو شتون یې نه ؤ منلی. هغه ولسمشر ته وویل چې د امنیتي تړون د لاسلیک په صورت کې به د افغانستان «جورج واشنگټن» شي او د هغه په څېر لوی میراث به خپل هېواد ته پرېږدي.

ولسمشر د امنیتي تړون له لاسلیک وروسته د افغانستان د یو موټي پاتې کېدو خبره وکړه او په دې تړاو یې یو ځل بیا خپله اندېښنه تکرار کړه. جان

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٠٣

مک کېن يې په ځواب کې وويل: «تاسو ته ډاډ درکوم چې که امنيتي تړون لاسليک شي او بيا طالبان يو شمېر سيمې ونيسي په امريکا کې به له ولسمشر پوښتنې وشي که د افغانستان يو انچ خاوره هم وي»

سناتور گراهام وويل يوازې د افغانستان د پوليسو لگښت د ټول هېواد تر بودجې لوړ دی، هغه زياته کړه چې امريکا افغانستان القاعده ته نشي ور پرېښودلای او د مخالفينو د نيولو د توجه لپاره يې استدلال وکړ چې له نيولو پرته يې نو بيا بايد ووژنو. هغه هم گواښ وکړ چې د تړون د نه لاسليک په صورت کې به طالبان راشي او ټول افغانستان به ونيسي. دواړو سناتورانو بيا بيا حامد کرزي ته تر غوږ ور تېروله چې د امنيتي تړون د لاسليک په صورت کې به د جورج واشنگټن په څېر شهرت وگټي او له دې سره هممهاله يې ويل چې کله امريکا له عراق نه خپل پوځونه و اېستل ترهگر راغلل او هغه هېواد يې په خاورو او وينو لت پت کړ. هغوی گواښ کاوه چې بل عراق بايد جوړ نشي. ولسمشر کرزي يو ځل بيا سوله، يو موټی افغانستان... او بالاخره د لويو هېوادونو د تضمين شرط کېښود. دغه وخت سناتور جان مک کېن ناڅاپه له ځايه جگ شو خو ملگريو يې هڅه کوله چې خپلو دلايلو ته دوام ورکړي. خو وروسته هغوی هم ودرېدل او له کومې په زړه پورې پايلې پرته د ولسمشر له دفتره ووتل.

د دولتي جگپوړيو چارواکيو فشارونه او ټينگار چې امنيتي تړون بايد زړ تر زړه لاسليک شي په ورځني معمول بدل شوی وو. د امنيتي او دفاعي سکتور وزيرانو په خپله کاري ساحه کې او د ماليې وزير د اقتصاد په برخه کې دلايل راوړل او وضعه يې ډېره خرابه ښودله. ښاغلي داودزي د ملي امنيت شورا په يوه غونډه کې وويل: «متأسفانه موږ يې هم په فساد ککړ کړي يو او هم يې مجبور کړي يو» ځکه يې د امنيتي تړون لاسليک غوښت. ښاغلي

زاخېلوال ويل: رييس صاحب تاسو داسې فکر مه کوئ چې څو تنه په ارگ کې (پخپله ولسمشر، اېمل فيضي او ما ته اشاره) د امريکا پر وړاندې توند دريځ نيسي (...). موږ پوهېږو چې د مسلمانانو اصلي دښمن امريکا ده، خو يوازې دريځ نيول کافي نه دي، دا هم ضروري ده چې کښتۍ ساحل ته ورسو (...). «ښاغلي داودزي وويل: «زه تر ټولو ډېر له امريکايانو سره په دښمنۍ تورن یم، راشئ په گوگل کې يې ولټوئ، خو زموږ پوځي ځواکونه ډېر تړلي دي (...).» ډاکټر اشرف غني تر دې ټولو چارواکيو وړاندې ؤ او د پوځي کودتا آواز په توده کړې وه.

د المان صدراعظمې انگلا مرکل د جنوري په ۱۵ مه ماښام ولسمشر ته زنگ ووايه او له هغه يې وغوښتل چې هر څومره زړ وې امنيتي تړون لاسليک کړي. نوموړې وويل چې که امريکا له افغانستان نه ووزي المان به هم پاتې نشي. د المان صدراعظمې په دې تېلفوني خبرو کې د ولسمشرۍ د انتخاباتو په ترسره کېدو او برخليک شک ښودلی ؤ.

نواز شريف هم چې د فبروري په نيمايي کې د درې اړخيزې غونډې په څنډه کې چې په ترکيه کې جوړه وه له ولسمشر کرزي غوښتي وو چې امنيتي تړون لاسليک کړي. د هېواد په پارلمان کې هم په منظم ډول د امنيتي تړون د زر تر زره لاسليک غږونه اوچتېدل. زياترو وکيلانو د خونړيو ترهگريزو پېښو له پېښېدو وروسته ولسمشر چې د تړون په لاسليک کې يې نه او نو کول د ملکي مرگ ژوبلې مسوول باله. د امريکا د بهرنيو چارو وزير د لويې جرگې د وروستۍ غونډې له پايله رسېدو وروسته د شپې ناوخته ولسمشر ته زنگ وهلی ؤ او دا يې ورته ويلي وو چې که افغانستان امنيتي تړون لاسليک نه کړي د سولې مخ به ونه گوري.

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٠٥

له دې سره هممهال زړه بورنووونکې پېښې وشوې لکه د غوربند د سپاه گرد بمباري چې د ماشومانو په شمول په هغو کې زیاتو ملکي وگړيو ژوند له لاسه ورکړ. مگر عامو خلکو له نخه گانو نه وضعه په متفاوت نظر لیدله. د ساري په توگه کله چې د پارلمان وکیل عبدالستار خواصي د ملي امنيت شورا ته د غوربند د پېښې راپور وړاندې کاوه خلکو هلته مرگ پر پارلمان شعارونه ورکړي وو او ویلي یې وو چې ولې وکیلان هره ورځ د امنيتي تړون د لاسلیک غوښتنې کوي. د غوربند له پېښې وروسته په وزیر محمد اکبرخان مېنه کې پر لبناني رستوران ترهگریز برید د ډېرو بې گناه خلکو ژوند واخیست. دغه پېښه چې د کابل په ډېره کلکه خوندي سیمه کې وشوه ډېره شکمنه ښکارېدله. د واشنگتن پست یو خبریال د اېمېل په واسطه د ولسمشر ویندوی اېمل فیضي ته لیکلي وو چې د ده معلومات دا دي چې پر لبناني رستوران په برید کې بهرنیو پوځیانو لاس درلود او په دې تړاو یې د ارگ د غبرگون غوښتنه کوله. د یادونې ده چې له دغه پېښې نه څه موده وروسته یو اروپایي خبریال چې د دې پېښې په باب یې څېړنې کولې په همدغه سیمه کې وویشتل شو او په مرمیو ووژل شو.

ولسمشر د خپل حکومت د ارزونې او تحلیل له لږوالي ځورېده. هغه د سر په سترگو لیدل چې یو شمېر کسانو د هغې پېچلې لوبې د ابعادو د درک توان نه درلود چې زموږ په هېواد کې روانه وه، او یو شمېر نور د تړاوونو او په فساد کې د ښکېلتیا په سبب پوهېدل خو د حقایقو له ویلو یې ډډه کوله، په همدې لاندو کې ولسمشر په خپل یوه مطبوعاتي کنفرانس کې بگرام د طالب جوړوونې کارخانه وباله او د سولې له ټینګښت پرته یې د امنيتي تړون لاسلیکول د گندمک او ډېورنډ د تړونونو انډول باله.

د جنوري په ۲۵ مه یو ځل بیا سفير کنگهم او جنرال ډنفورډ د امنيتي تړون د لاسليکولو لپاره د ولسمشر په راضي کولو پسې ارگ ته راغلل. دلایل هماغه وو چې پخوا څو ځله تکرار شوي وو. ولسمشر له هغوی سره په خبرو کې هغه وضعه چې د ډېورنډ تړون پکې لاسليک شوی ؤ ډېره د افغانستان د هغو ورځو له فضا سره ورته وبلله: د مرستو او پیسو د بندولو گواښ، د بهرني يرغل د احتمال گواښ او نور. تر دې وروسته ولسمشر محمد معصوم ستانکزی خپل دفتر ته راوغوښت تر څو سفير او امریکايي قوماندان ته له «ملا جلیل اخوند» سره د لیدنې جریان کیسه ورته وکړي. ښاغلي ستانکزي په دوی کې له نوموړي سره لیدلي وو او ترې اورېدلي یې وو چې طالبان د سولې خبرو ته لېوال دي، ولسمشر وغوښتل چې یو ځل بیا امریکایانو ته ور یاده کړي چې طالبان سوله غواړي خو امریکایي په مخه کې خنډ ده.

دوې ورځې وروسته سفير او نوموړی قوماندان یو ځل بیا د ولسمشر دفتر ته راغلل. دا ځل ولسمشر هغوی ته وړاندیز وکړ چې له «معتصم آغا جان» سره وگوري چې د طالبانو له مشرانو څخه یو تن دی او دغه شېبه په کابل او احتمالاً په ارگ کې دننه ؤ او د سولې د پروسې د عملي پیل لپاره زمینه برابره کړي. خو سفير له آغا جان سره له لیدو ډډه وکړه وې ویل چې باید له واشنگټن نه اجازه واخلي.

همدغه مهال د سولې لپاره تحرکات پیل شول چې په زړونو کې د هیلو راټوکېدو سبب وو، خو وروستیو پېښو وښودله چې دغه نوښتونه د امریکا او پاکستان له ملاتړ څخه برخمن نه دي.

له ملا جلیل اخوند سره د ښاغلي ستانکزي له لیدو وروسته معتصم آغا جان د طالبانو د پخواني رژیم د شپږو تنو وزیرانو او پخوانیو چارواکیو او د هغوی پینځو تنو قوماندانانو د یوې سیاسي شورا په جوړولو لاس پورې کړ.

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٠٧

هغوی د افغانستان له حکومت سره د خبرو لپاره تمایل وښود. یوه اعلامیه یې خپره کړه او د یوې بین الافغاني لارې د موندلو غوښتونکي شول. د دې غونډې یو مهم غړی د طالبانو له پخوانیو وزیرانو څخه مولوي عبدالرقيب تخاري ؤ. په دې ډله کې د نوموړي حضور ولسمشر د دې نوبت راتلونکي ته خوشبین کړی ؤ او له ښاغلي ستانکزي نه یې وغوښتل چې هغوی ټول کابل ته راوبولي. متاسفانه مولوي عبدالرقيب له دوې څخه پېښور ته لاړ او هلته د ناپېژاندو کسانو په ډزو کې ووژل شو. ولسمشر هدایت ورکړ چې د نوموړي جنازه له تورخم نه تر تخار پورې په پوره درناوي په پوځي هلیکوپتره کې ولېږدول شي. په دې ډول دغه سوله غوښتونکی حرکت په نطفه کې شنډ کړای شو. معتصم آغا جان هم وروسته د متحده عربي اماراتو د دولت لخوا له ډېرو بندیزونو سره مخ شو.

سفیر کنگهم او جنرال ډنفورډ د ۲۰۱۴ کال د فبروري پر ۱۶ مه بیا هم د ولسمشر کرزي دفتر ته راغلل. ولسمشر د پاکستان د صدراعظم محمد نواز شریف لخوا د امنیتي تړون د لاسلیک په اړه د ټینګار خبره چې څو ورځې وړاندې یې په ترکیه کې د درې اړخیزې ناستې پر مهال کوله یادونه وکړه، له هغوی یې وپوښتل چې امریکا له پاکستان سره څه معامله کړې ده؟ جنرال ډنفورډ وویل څرنگه چې د سولې د پروسې اړوند مسایل او د امنیتي تړون لاسلیک د دوی له توان نه لوړ دي غواړي چې د نورو مسایلو چې د دوی د واکونو په حدودو کې دي لکه د افغانستان د امنیتي ځواکونو پیاوړي کول او له ملي دفاع او کورنیو چارو وزارتونو سره د مرستو په باب خبرې وکړي. جنرال ډنفورډ د خپلو خبرو په دوام په اغېزناکه لهجه وویل: «ښاغلی ولسمشره! له کوم وخته چې تاسو د امریکا د سیاستونو پر خلاف توند دریځ غوره کړی دی د دفاع وزارت منصبداران له موږ سره له اړیکې او رابطې

درلودو ځانونه غړوي، مهرباني وکړه هغوی ته هدایت وکړه چې له یادو وزارتونو سره د مرستې لپاره هغوی له موږ سره له اړیکو ډډه ونه کړي» ولسمشر چې له دې خبرو د زړه له کومي خوښ شو په ظاهرآ آرام حالت یې له جنرال وپوښتل: «د دې لپاره چې ښه وپوهېږم، تاسو وویل چې پوځي افسران له تاسو نه لرې شوي دي او همکاري نه کوي. ویلای شې چې په کومه کچه افسران دي؟ جنرال ډنفورډ ځواب ورکړ: «د جنرالانو او ډگروالانو په کچه» ولسمشر وروسته د دفاع وزیر خپل دفتر ته را وغوښت، نوموړي هم دغه حقیقت تایید کړ چې جنرال ډنفورډ یې ادعا کوله.

جنرال ډنفورډ زیاته کړه چې د دوی پوځ په وروستیو دوو اونیو کې ۱۶ تنه تلفات درلودل، دوه تنه په تګاب کې، دوه تنه په خرخي پله کې ... د یادونې وړ ده چې له دغو تلفاتو څخه یې ځینې د افغان پوځیانو لخوا پر امریکایي پوځیانو د ډزو په سبب وو. مثلاً په تګاب کې یوه افغان پوځي هغه مهال دوه امریکایي پوځیان په ډزو ووژل چې هغوی روغتون ته د یوه ملکي ټپي وګړي د لېږدولو مخه نیوله. جنرال ډنفورډ په همدې غونډه کې د یوه کانادایي وګړي د خوشي کولو غوښتنه وکړه چې د افغانستان په زندان کې پروت ؤ. نوموړي استدلال کاوه چې د MTA تړون په اساس نوموړی باید بندي نشي. ولسمشر یې په ځواب کې وویل چې نوموړي کانادایي د یوه خصوصي امنیتي شرکت لپاره کار کاوه چې د وسلو په قاچاق کې ښکېل وو. هغه زیاته کړه چې نوموړی کانادایي د یوه انګلیسي تښتیدلي ضامن دی او دواړو کسانو د افغانستان قوانین تر پښو لاندې کړي وو ځکه یې د خوشي کولو غوښتنه رد کړه. جنرال ډنفورډ په عاجزانه لهجه وویل: «زه د هغه بل کس په فکر کې نه یم خو دغه کانادایي ډېر وهل شوی دی» ولسمشر کرزی: «ډېر بد کار شوی دی، چا هغه وهلی دی؟»

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٠٩

جنرال ډنفورډ: «نورو بنديانو»

په دې ډول ټولې يادې پېښې او له امريکايانو نه د يو شمېر افسرانو لرې کېدل له امريکايي پوځيانو نه د افغانانو ورځ تر بلې زياتېدونکې کړکېښکارندوی وې چې جنرال ډنفورډ يې وېرولی ؤ.

د فبروري پر ٢٥ مه نېټه ماښام ناوخته ولسمشر اوباما زنگ وواهه او د انتخاباتو او امنيتي تړون د لاسليک په باب يې له ولسمشر کرزي سره خبرې وکړې. نوموړي په نرمه او آرامه لهجه خبرې کولې او ټينگار يې کاوه چې امنيتي تړون تر انتخاباتو وړاندې لاسليک کړي. نوموړي وويل چې د تړون د نه لاسليک په صورت کې به يې هېواد مجبور شي چې خپله درنه وسله له افغانستان نه وباسي. هغه د سولې په پروسه کې د وروستيو تحريکاتو په تړاو د حامد کرزي د خوشباورۍ په ځواب کې وويل چې پر طالبانو بايد اعتماد ونه کړو او په دې کې يې شک وښود چې هغوی به سوله وکړي. نوموړي زياته کړه چې په بروکسل کې به د ناټو په غونډه کې د امريکا د دفاع وزير د افغانستان په باب خبرې وکړي خو د هغو مانا به له افغانستان نه د امريکا وتل نه وي. ولسمشر اوباما په پای کې له ولسمشر کرزي هيله وکړه چې په رسنيو کې د امريکا پر خلاف خبرې ونه کړي.

يوه مياشت وروسته د امريکا د کانگرس د غړيو يوه پلاوي افغانستان ته سفر وکړ د مارچ پر ٢٢ مه يې په گلخانې ماڼۍ کې له ولسمشر کرزي سره وليدل. د نورو په استازيتوب «مېرمن کيلي آيوټ» وويل امنيتي تړون تر ټولو مهم ټکی دی چې غواړي پرې خبرې وکړي. هغوی وويل چې له امنيتي تړون پرته امريکا نشي کولای له افغانستان سره مرستو ته دوام ورکړي. هغو د بگرام د بنديانو پر خوشي کېدو هم ناخوښي وښودله وې ويل چې د ولسمشر کرزي سخت شرايط به راتلونکي ولسمشر ته لاره سخته کړي ځکه چې دی

پخپلو شرایطو داسې کړنې کاري چې په راتلونکې کې به له هغو تېرېدل گران کار وي. هغوی امنیتي تړون د افغانستان لپاره «لویه پانگه» وباله. ولسمشر یو ځل بیا د افغانستان پر یووالي، د سولې پروسې په پیلولو او د افغانستان په پیاوړي کولو ټینګار وکړ او د امریکایانو له لوري یې د افغانانو بندي کول د قانون او حاکمیت خلاف کار وباله.

څو ورځې وروسته جان کیري زنگ وواhe او له ولسمشر سره یې خبرې وکړې. د نوموړي له تېلفوني اړیکې څو ساعته وړاندې د انتخاباتو کمېسیون پر ودانۍ ترهگریز برید وشو چې پرې طالبانو پر غاړه اخیستې وه، د یادونې وړ ده چې تر هغو څو ورځې وړاندې ترهگر سرینا هوټل ته ننوتل او یو شمېر مېلمانه یې د ماشومانو په شمول ووژل. ټول شواهد د دې ښکارندوی وو چې د یاد هوټل امنیتي شرکت په برید کې همکاري او یا ډېر جدي غفلت کړی دی. معتصم آغا جان هم چې سوله ییز فعالیتونه یې په متحده عربي اماراتو کې پیل کړي وو د هغه هېواد امنیتي ادارو و نیو.

ولسمشر د امنیتي تړون په باب جان کیري ته وویل چې دې ټولو پېښو د دغه تړون لاسلیک ستونزمن کړی دی او د پاکستان او امریکا د استخباراتو تر منځ د همکارۍ په باب بدگومانی. را منځته کوي. دغو خبرو اترو هم و نه کولای شول چې د ولسمشر په دریځ کې بدلون راولي.

بل لور ته له ایران سره د جامع ستراتیژیکو همکاريو د تړون پر سر خبرو دوام درلود او ښاغلي سپنتا د هغو کار پر مخ بېولو. ایرانیانو د تړون په متن کې راوړي وو چې «هېڅ لوری به اجازه نه ورکوي د برېښنايي جگړې، او دې ... په څېر عملیات د درېیم هېواد له لوري د دواړو اړخونو په خاوره کې ترسره شي. د یوه لوري خاوره هم د ترهګرو له لوري و نه کاول شي (...).» په داسې حال کې چې امریکایانو کله د اعلا سرقوماندانۍ د قوماندې د نوي

څلویښت کاله په توپان کې | ۶۱۱

مرکز ودانۍ له سمڅو سره بشپړه کړه د سپارلو پر مهال یې موږ ته وویل «که له ایران نه توغندي وویشتل شي په اتو دقیقو کې به دلته را ورسېږي، ځکه خو به تاسو کافي وخت ولرئ چې ځانونه دغه پټنځای ته را ورسوئ» ولسمشر کرزي د اوبو له اړوند فصل پرته غوښتل چې هر څومره زر له ایران سره دغه تړون لاسلیک کړي. ولسمشر د همدې جنجالونو په بهیر کې له روسیې سره د کریمیا د ټاپو وزمې یو ځای کېدل په رسمیت وپېژندل او رسماً یې له هغو ملاتړ وکړ.

دا ټول د ولسمشر کرزي د بهرني سیاست د ښکاره بدلون نښې وې. زموږ بحثونه ورو ورو له امنیتي تړون نه د انتخاباتو اړوند مسایلو په لوري ور خښېدل. امریکایان هم په تدریج د تړون د لاسلیک په تړاو له ولسمشر نهیلي کېدل.

د کابل او واشنگتن تر منځ د بشپړې بې باورۍ فضا په اوج کې ولسمشر اوباما د ۲۰۱۴ کال د می پر ۲۵ مه بگرام ته راغی. د شپې نهه بجې وې چې ولسمشر ته زنگ راغی او د نوموړي له راتلو یې خبر کړم. د امریکا سفارت د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو له لارې نوموړي ته خبر ورکړی ؤ چې ښاغلی اوباما هیله لري چې ولسمشر د ملاقات لپاره د بگرام هوایي ډگر ته ورشي. ولسمشر په دې تړاو له ما سره تېلفوني مشوره وکړه او زما نظر یې وغوښت، زما نظر طبعاً منفي ؤ. نوموړي هم نه غوښتل چې د امریکا د ولسمشر غوښتنې ته مثبت ځواب ورکړي.

طلوع تلویزیون د شپې ناوخته بگرام ته د اوباما د راتګ خبر خپور کړ او زیاته یې کړه چې نوموړی له حامد کرزي سره د لیدو اراده نه لري. رویترز آژانس او نیویارک ټایمز ورځپاڼې هم بیا بیا د ارګ له مطبوعاتي دفتر سره اړیکه نیوله او غوښتل یې چې په دې باره کې زموږ نظر معلوم کړي، ځکه

خو مجبور شوو چې اعلامیه خپره کړو او په هغو کې د پېښې ریښتیني جریان بیان کړو، دا چې ولسمشر کرزي په بگرام کې د بارک اوباما د ملاقات بلنه رد کړې وه او ویلي یې وو چې د افغانستان د ولسمشر د لیدو کتو ځای ارگ دی نه بگرام.

په دې پسې ما له رویترز آژانس او بي بي سي او آزادي راديو گانو سره مرکې وکړې او موضوع مې ورته تشرېح کړه. د شپې په ۱۲ بجو ولسمشر یو ځل بیا له ما سره په تېلفوني اړیکه کې شو او وې ویل: «ولسمشر اوباما غواړي په تېلفون ورسره خبرې وکړم ستاسو نظر څه دی؟» دواړه پر دې موافق وو چې تېلفوني خبرې ستونزه نه لري. له امریکا سره تېلیو رسنیو، وکیلانو او کارپوهانو! چې څومره توان درلود پر دې مساله یې بحثونه وکړل او د افغانستان د بدیو او د امریکا د ښېگڼو یادونې یې تکرار کړې.

دوې ورځې وروسته ښاغلي اوباما یو ځل بیا له حامد کرزي سره تېلفوني اړیکه ونیوه او دا ځل یې په افغانستان کې د خپلو ځواکونو پر کمولو خبرې وکړې.

سبا ته یې سفیر کنگهم او جنرال ډنفورډ د ولسمشر دفتر ته راغلل. هغوی هم د یو شمېر ځواکونو د اېستلو او د یو شمېر مرکزونو او اډو د خالي کولو پروگرام تشرېح کړ. ښايي دوی به دې ته انتظار وو چې د دې خبرې په اورېدو به ولسمشر وارخطا شي او غوښتنه به وکړي چې امریکایان دې پاتې شي. خو ولسمشر د دوی د ځواکونو کمولو ته له پام پرته ترې وغوښتل چې خپل وسایط او تاسیسات له منځه یو نسي او یا یې پاکستان ته پرې نږدي. امریکایانو دا اوس په همدې کار لاس پورې کړی ؤ، ولسمشر د دې ټولو ترلاسه کول د افغانستان حق باله.

امریکایانو د جون پر لومړۍ رسماً اعلان کړه چې د گوانتانامو پینځه تنه بندیان چې د طالبانو له جگپوړیو قوماندانو څخه وو د خپل یو بندي شوي پوځي په بدل کې پرېښودل او قطر ته یې استولي دي. سره له دې چې له افغان حکومت سره د دوی ژمنه داسې وه چې یاد بندیان به له خوشي کېدو وروسته افغانستان ته سپاري وروسته چې د هغو هر چهرته زړه وغواړي لاړ دې شي، خو داسې ونه شول.

په پېښور کې د پوځیانو پر یوه ښوونځي تر برید وروسته د پاکستان پوځ په وزیرستان کې پراخ عملیات پیل کړل. د هغه هېواد صدراعظم د جون پر ۱۷ مه یو پلاوی کابل ته را واستاوه چې په ترکیب کې یې محمود خان اخکزی او د هغه هېواد د بهرنیو چارو وزارت معین شامل وو. محمود خان اخکزی د ولسمشر د درناوي وړ او د پاکستان د صدراعظم نواز شریف دوست دی. پلاوي د پاکستان د «ضرب عضب» په عملیاتو کې د افغانستان مرسته وغوښته او ژمنه یې وکړه چې د دې په پایله کې به د ترهگرو پټنځایونه له منځه یوړل شي، ولسمشر له دې گيله وکړه چې پاکستان ملا برادر خوشي نه کړ او د سولې په راوستلو کې یې مرسته ونه کړه. نوموړي یادونه وکړه چې په دې جگړه کې د ښو او بدو ترهگرو توپیر ونه کړي. نوموړي پلاوي ته وویل چې پخپله به په دې تړاو نواز شریف ته لیک واستوي. لیک ما ولیکه، په دې عملیاتو کې د افغانستان شرطونه په څو مادو کې یاد شوي وو. په یوه ماده کې ویل شوي وو چې د عملیاتو په بهیر کې باید ملګري وګړو ته زیان وانه وږي. ډاکټر سپنتا دغه لیک اسلام اباد ته یووړ او د پاکستان صدراعظم ته یې وسپاره. د پاکستان پوځیانو د یاد شوي شرط په اړه توند غبرګون ښودلی ؤ او څرګنده کړې یې وه چې ګواکي د افغانستان ولسمشر د ډېورنډ

هغه لوري ته پراته خلک خپل بولي او د خوندیتوب په باب یې اسلام اباد ته حدود ټاکلي دي.

په دې ډول د سولې پروسه بې پایلې پاتې شوه، امریکایانو چې په کوم ډول غوښتل د گوتنامو بندیان یې خوشي کړل او قطر ته یې واستول، پاکستان په وزیرستان کې پوځي عملیات پیل کړل او د خلکو په عامه وژنه یې لاس پورې کړ، پاکستان د افغانستان پر ختیځو سیمو درنو ډزو ته دوام ورکړ. د ولسمشرۍ د نوماندانو نوملیکنه او انتخاباتي سیالۍ پیل شوې، امنیتي تړون لاسلیک نه شو او یو له ستونزو او ترینګلتیا ډک بل پړاو پیل شو چې دا د ۲۰۱۴ کال د ولسمشرۍ د انتخاباتو له پېښو ډک پړاو ؤ.

د ۲۰۱۴ کال د ولسمشرۍ پر انتخاباتو ځغند نظر او د واک لېږد:

حامد کرزی لږ تر لږه د ولسمشرۍ تر انتخاباتو درې کاله وړاندې د هغو لپاره د مناسب نوماند په لټه کې ؤ. ولسمشر د خپلې ځانګړې فکري تګلارې له مخې و نه کولای شول چې تر ۱۳ کلونو زیاته موده کې د خپلو همفکره همکارانو منسجم ټیم پیدا کړي. همدا رنگه هغه هڅه و نه کړه چې د هېواد اداره خپلو نژدې او همفکره کسانو ته وسپاري، په هغه څه چې د ده مرستیالان او لوی او وړوګي مشران ډېر د افراط تر حده بوخت وو. نوموړي د اداري اصلاحاتو او ملکي خدمتونو د کمېسیون او د گومارنو د بورډ گومارنې د تقدس تر بریده د احترام وړ بللې په داسې حال کې چې د هغو دوو بنسټونو مشران پخپله په سیاسي معاملو کې سخت بوخت وو. ولسمشر د ۲۰۰۹ کال په انتخاباتو کې تر بریا وروسته خپل دوه کلک مخالفین عطا محمد نور چې ازبکستان ته تللی ؤ او ډاکټر اشرف غني احمدزی چې امریکا ته تللی ؤ را وغوښتل، لومړی یې د بلخ د والي پر مقام پرېښود او دوهم ته یې د اقتصادي او پوځي انتقال د پروسې مسوولیت وسپاره.

د دغې نوې جوړې شوې مهمې ادارې په مشرۍ د ډاکټر اشرف غني گومارل کېدل هغه ته دا امکان برابر کړ چې بېلابېلو ولایتونو ته مفت سفرونه ورته برابر شي او د هېواد په هر گوټ کې له دولتي مسوولینو او خلکو سره اړیکې ونیسي. ډاکټر اشرف غني په ټولو تصمیم نیوونکیو او مهمو غونډو کې گډون کاوه او په مهمو بهرنیو سفرونو کې یې حضور حتمي گڼل کېدو. کله چې نوموړي د خپلې ږیرې خرپیل پرېښودل او د غونډې په جریان کې به جگ شو په داسې ځای کې به چې لیدل کېدای شوی په لمانځه ودرېد او پوهېدم چې په سر کې یې د نوماندي خیالونه پالي.

په حکومت کې د بهرنیو چارو وزیر زلمي رسول د خپلې نوماندي خبره نه پټوله، نوموړی د دولتي ادارې د زیاترو غړیو له ملاتړه برخمن ؤ ځکه چې ولسمشر ته له نژدې کسانو څخه گڼل کېدو.

یوه ورځ مې له ولسمشر نه پوښتنه وکړه چې آیا د ډاکټر اشرف غني له احتمالي نوماندي څخه ملاتړ کوې؟ وې ویل: «بده نه ده چې ولسمشر شي، دوې ځانگړتیاوې لري: یو دا چې کاغذ یې مخې ته کېږدې پر مغز یې پوهېږي دوهم دا چې که «وغواړي» د هېواد له گټو څخه دفاع کولای شي» په هغو ورځو کې د بېلابېلو اسنادو له هغو څخه له امریکا سره د ستراتیژیکو همکاريو پر تړون، د ځانگړیو عملیاتو او شپنیو عملیات پر تفاهم لیک او بالاخره له امریکا سره د امنیتي تړون پر سر تاوده بحثونه روان وو. په دې بحثونو کې، په ځانگړې توگه چې پخپله د افغانانو تر منځ به وو ډاکټر اشرف غني به هڅه کوله چې د وطن دوستۍ د تمایلاتو په څرگندولو د ولسمشر پام ځانته ور واړوي. نوموړي د اختر په یوه ورځ د امنیتي تړون پر سر له امریکایانو سره له یو لړ توندو خبرو وروسته ولسمشر کرزي ته ویلي وو: «رییس صاحب! که زه پوهېدای چې تر دې بریده د هېواد له گټو څخه دفاع

کوي هېڅکله به په ۲۰۰۹ کال کې ستا پر وړاندې سياليو ته نه وم درېدلی»
 په هغو پرلپسې بحثونو کې چې له ولسمشر سره مې د کلونو په بهیر کې د
 یوه منسجم ټیم د جوړولو پر سر درلودل خو څو ځله مې په دې تړاو د
 نوموړي په نه لېوالتیا او په نه روزلو او سیاسي صحنې ته د ولسمشر د مقام د
 داوطلبانو په نه راوستلو انتقادونه وکړل. په ځواب کې نوموړي د څو تنو
 نومونه اخیستل چې د ولسمشرۍ مقام ته یې په نظر کې وو خو د کار په
 جریان کې یې خپله ناتواني څرګنده کړې وه. دلته نه غواړم د هغو کسانو
 نومونه یاد کړم.

له احتمالي نوماندانو څخه بل تن ډاکټر عبدالله عبدالله ؤ چې عملاً د دې
 سياليو لپاره پر تیارېو بوخت ؤ. د ولسمشر مشر ورور عبدالقیوم کرزی هم
 پر ۲۰۱۴ کال هېواد ته راغی او په دې تړاو یې غونډې او مجلسونه جوړ
 کړل.

ولسمشر د خپلې ولسمشرۍ د دوهمې دورې له نیمايي مودې تېرېدو
 وروسته د یوه مناسب کس د موندلو لپاره مستقیمې او غیر مستقیمې مشورې
 پیل کړې. نوموړي د پوهنتونو له استادانو، سیاسي شخصیتونو، دیني علماؤ،
 قومي مشرانو او سپین گړو، محصلینو، د ښځو د حقوقو له فعالانو ... په
 تکرار پوښتل چې څوک غوره دی چې ولسمشرۍ ته نوماند شي. نوموړي
 په بېلا بېلو فرصتونو کې له خپلو همکارانو هم همدغه پوښتنه کوله خو په
 زړه پورې او روڼ ځواب یې نه اورېد. زیاترو د راتلونکي ولسمشر
 ځانګړتیاوې یادولې بېله له دې چې د شخص د نوم وړاندیز وکړي. تقریباً
 ټولو به همدا ویل چې راتلونکی ولسمشر باید مسلمان، وطن دوست او عادل
 وي. خو چې دغه ځانګړتیاوې په چا کې راټولې شوې، دې ته چا ځواب
 نه درلود.

انتخاباتي قوانین او د کمېسیونونو د نویو غړیو ټاکل

د انتخاباتو پر قوانینو کار د فضل احمد معنوي د ریاست پر مهال پیل شو. د ۲۰۰۹ او ۲۰۱۰ کلونو انتخاباتي لاندې او د بهرنيانو فشارونه د دې لامل شول چې د انتخاباتو لپاره نوي قوانین تصویب شي. له دې قوانینو څخه یوه نېغ انتخابات تنظیمول او بل یې د کمېسیونونو تشکیل او د غړیو واکونه. د نویو قوانینو پر بنسټ چې د ۲۰۱۳ کال په نیمایي کې د پارلمان لخوا تصویب شول د انتخاباتي شکایاتو کمېسیون دایمي بڼه خپله کړه، په داسې حال کې چې تر دې وړاندې دغه کمېسیون یوازې د انتخاباتو پر مهال جوړېدو او وروسته به لغوه شو. بهرنيانو ډېره هڅه وکړه چې د کمېسیونونو په ترکیب کې په تېره د انتخاباتي شکایتونو په کمېسیون کې بهرنيانو ته هم د غړیو په توګه ځای ورکړای شي. هغوی دې موخې ته د رسېدو لپاره د مدني ټولنې په بنسټونو او پارلمان کې ډېر کار وکړ خو د ولسمشر له ډېر کلک مقاومت سره مخ شول.

نوي قانون د کمېشنرانو انتخابات یوې کمېټې ته وسپارل چې د «غوراوي کمېټه» ونومول شوه. تر دې مخکې به ولسمشر له سیاستوالو سره په مشوره د انتخاباتي کمېسیونونو غړي ټاکل او مشخص کول.

د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون د دارالانشأ رییس د ۲۰۱۰ کال د انتخاباتو له رسوایۍ وروسته له خپلې دندې لرې شو او په یوه معتبره امریکایي موسسه یانې «د اسیا بنسټ» کې یې د هغو د رییس په توګه زیاته عاید لرونکې دنده ترلاسه کړه.

ښاغلي معنوي غوښتل چې «ذکریا بارکزی» د دارالانشأ د رییس په توګه وټاکل شي. خو په هغه غونډه کې چې د شپې ناوخته په ارګ کې جوړه شوه او په هغو کې د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون ټولو غړیو ګډون درلود

هغوی د رایو په اکثریت «ضالحق امرخېل» دې مقام ته وړاندیز کړ. ښاغلي امر خېل د انتخاباتو په ترسره کولو کې کافي تجربه درلوده او د دارلانشأ د عملیاتي څانګې مسوولیت یې عملاً پر اوږو و. ښاغلي معنوي د ضیالحق امر خېل په انتخابېدو کې زه او د کابینې یو شمېر غړي ښکېل بلل. نوموړي په هغه غونډه کې ډېر توند غبرګون وښود او د دې انتخاب پایلې یې خطرناکې وګڼلې، خو د ښاغلي معنوي کاري دوره پای ته نژدې شوې وه او نوموړی بېله له دې چې په بل پست و ګومارل شي د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون له ریاست نه ګوښه شو. ما په ارګ کې د خپل ماموریت پر مهال هڅه وکړه چې د مدني ټولنې په نوم د یو شمېر کین اړخو له لوبډیزو هغو سفارتونو سره د تړلیو کړیو چې پخوا کین اړخي وو انحصار مات کړم. دا د دې سبب شول چې د بشري حقونو په نوي کمېسیون او انتخاباتي کمېسیونونو کې د بدلون رنګ او بوی احساس شي، ځکه چې د درې واړو کمېسیونونو غړي له نوې لارې او د غوراوي په پروسه کې د مدني ټولنې د فعالینو په ګډون انتخاب شول.

د نویو کمېسیونونو غړیو د ۲۰۱۳ کال د سپتمبر پر ۱۹ مه د لوړې مراسم ترسره کړل، او د دوی دننه د رایو په پایله کې د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون مشر «احمد یوسف نورستاني» او د انتخاباتي شکایاتو د کمېسیون رییس «عبدالستار سعادت» انتخاب شو. ښاغلي نورستاني تر دې وړاندې په بېلابېلو دولتي مقامونو کې لکه د وزارت معینیت او د والي په توګه دندې ترسره کړې وې، په داسې حال کې چې ښاغلی سعادت د هېواد له ځوانو او د لوړې کچې حقوقپوهانو څخه ؤ د حقوقپوهانو د شبکې د ادارې تر څنګ یې د ولسمشر د دفتر ریاست د حقوقي سلاکار په توګه هم دنده ترسره کوله.

څلویښت کاله په توپان کې | ٦١٩

لوېديزو هېوادونو چې په سر کې يې د امريکا متحده ايالات وو هڅه کوله چې د کمېسيون د غړو په باب د ولسمشر واکونه تر ممکن حده محدود کړي. د غوراوي کمېټه چې په نوي قانون کې د هغو جوړېدل راغلي وو د دواړو مجلسونو د رييسانو، د سترې محکمې د رييس، د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسيون رييس، بشري حقونو خپلواک کمېسيون رييس او د انتخاباتو اړوند مدني ټولنې د بنسټونو له دوو غړيو څخه جوړه وه. سره له دې بيا هم نوي جوړ شوي کمېسيونونه ډېر د امريکا په مزاج برابر نه وو. ولسمشر لکه چې ژمنه يې کړې وه د کمېسيون خپلواکي يې ډېره محترمه بلله، د هغو له غړيو سره يې له خصوصي ليدنو ډډه کوله او هڅه يې کوله چې ټولې لازمي آسانتياوې په واک کې ورکړي او امنيت يې خوندي وي.

د نوماندانو د لېست نهايي کېدل

د ولسمشرۍ د نوماندانو لېست له پنخوا څخه معلوم ؤ. د هغوی له ډلې څخه د ډاکټر عبدالله، ډاکټر زلمي رسول، ډاکټر اشرف غني احمدزي او قيوم کرزي نومونه اخستلای شو. ولسمشر په بېلا بېلو وختونو کې له يادو کسانو سره ناستې جوړولې او د هغوی نظريات به يې غوښتل. تر هغه مهاله د نومليکني او د نوماندانو د لېست نهايي کېدو پړاو ته ډېره موده پاتې وه. له دغسې ليدنو څخه يوه د دوهم لمبرمانۍ په چمن کې په يوې لمړينې ورځې کې له غرمې وروسته له ډاکټر عبدالله سره وه په هغه ناسته کې زه هم وم. ولسمشر له ډاکټر عبدالله پوښتنه وکړه چې د انتخاباتو د ښه ترسره کېدو لپاره بايد کوم کارونه ترسره شي. نوموړي د هغو شيانو نوملړ ياد کړ چې بايد رعايت شي. ما د هغو يادو شويو مواردو د تاييد په ترڅ کې وويل چې د انتخاباتو د برياليتوبولو لوی ضمانت د هغو د پايلو منل دي. ما چې د ۲۰۰۹

کال له انتخاباتو کوم درس زده کړی ؤ پر دې باوري شوی وم چې که د نړۍ په کچه تر ټولو غوره انتخابات ترسره شي خو چې نوماندان یې د پایلو د منلو اراده و نه لري د پروسې له ناکامۍ پرته بله پایله نه لري. زما خبرې په لومړي گام کې پخپله ډاکتر عبدالله ته متوجه وې.

ډاکتر زلمی رسول چې د زیاترو دولتي مقامونو او د ولسمشر د نژدې کسانو له ملاتړه برخمن ؤ هېڅکله یې د حامد کرزي ریښتیني ملاتړ ترلاسه نکړای شو. خو د ځواکمنو وزیرانو او انجنیر ابراهیم سپین زاده شتون داسې انگېرنې را منځته کړې وې چې گواکي نوموړی د ولسمشر د نظر وړ نوماند دی، ځکه خو سیاسي فرصت غوښتونکي په لومړي پړاو کې ټول هغه ته ورغلل او ملاتړ یې ترې وکړ.

ډاکتر اشرف غني په لومړیو وختونو کې خپلې ټولې مشورې په یوازې توگه له ولسمشر سره کولې. خو د انتخاباتو له را نژدې کېدو سره د حامد کرزي د زړه له کومي تمایل دغه نوماند ته را څرگندېده.

استاد عبدالرب رسول سیاف هم له نوماندانو څخه یو ؤ، لکه چې ولسمشر ویلي وو چې زړه یې ورته ویل له دې نوماند څخه ملاتړ وکړي خو دا چې پوهېده چې « ښاري خلک، ښځې او اهل تشیع به د نوموړي په ملاتړ کې دوه زړي وي » له نوموړي څخه یې هیله کړې وه چې دې سیالۍ ته له ننوتلو څخه ډډه وکړي. دا هغه خبرې وې چې ولسمشر د خپل کار په دفتر کې زما په مخ کې استاد سیاف ته وکړې خو نوموړي څو ځلي دا ادعا کړې ده چې په پیل کې د ولسمشر لخوا وهڅول شوم او په پای کې بیا یوازې پرېښودل شوم.

هغه څوک چې له لومړۍ ورځې ولسمشر د هغه له نوماندۍ سره مخالفت وکړ او له افغانانو او بهرنيانو سره یې په مجلسونو کې په ښکاره د دغه

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٢١

مخالفت په باب خبرې کولې هغه د ولسمشر مشر ورور قیوم کرزی ؤ. قیوم کرزی هم د خپل انتخاباتي ټیم پر جوړولو بوخت ؤ او هره ورځ یې له بېلا بېلو پارکيو څخه له زیاتو کسانو سره په وزیر محمد اکبر خان مېنه کې لیدل. ورو ورو کار د ټیمونو نهایی کېدو او نوملېکنې ته نژدې کېدو او سره له دې چې ولسمشر د هغه له نوماند کېدو سره مخالف و. نوموړي خپل کار ته دوام ورکړ. د ٢٠١٣ کال د اکتوبر پر ٥ مه نېټه د ازبکو او ترکمنو یوه ډله مشران او وکیلان د ولسمشر لیدو ته راغلل. هغوی له ولسمشر نه د قیوم کرزي د انتخاباتي ټیم لپاره «دعا» وغوښته وې ویل چې نوموړي وحید الله شهبازي او ډاکتر صادق مدبر د خپلو مرستیالانو په توګه انتخاب کړي دي، ولسمشر هغوی ته په صفا ټکیو وویل چې د قیوم کرزي له نوماندۍ سره مخالف دی او ښاغلي مدبر ته به اجازه ور نکړي چې د نوموړي مرستیالي ومني. سپنټا د قیوم کرزي له پخوانیو دوستانو او کلکو ملاتړ کوونکیو څخه ؤ.

ولسمشر، قیوم کرزی یو ماښام خپل دفتر ته را وغوښت، په دې غونډه کې یوازې زه له ولسمشر سره شریک وم. ولسمشر خپل ورور ته په نسبتاً درنو الفاظو وویل چې له نوماندۍ نه تېر شي او رسماً دا اعلان وکړي. نوموړي گواښ وکړ چې که داسې ونه کړي مخامخ به خلکو او رسنیو ته ووايم چې ورور مې امریکایي دی او زما ملاتړ ورسره نشته. هغه گواښ وکړ چې خلکو ته به توصیه وکړي چې ده ته رایه ورنکړي. دغه خبرې زما په څېر د یو چا په مخکې چې هېڅکله هم د قیوم کرزي او محمود کرزي ښه نه اېښدم پر هغو ډېرې سختې ولگېدې رنګ یې تګ سور واوښت او له ډېرې غوسې او غضبه تاو را تاو شو. څو ورځې وروسته ښاغلی کرزی له خپلې نوماندۍ

تېر شو او له خپلو پلویانو یې وغوښتل چې له نورو ټیمونو سره ملګري شي. هماغه وو چې زیاتره برخه یې له زلمي رسول سره یو ځای شول. د انجنیر گلبدین حکمتیار په مشرۍ حزب اسلامي د ۲۰۱۳ کال د سپتمبر پر ۲۹ مه حاجي عبدالملک او حسن نیاز کابل ته را واستول. هغوی وړاندیز وکړ چې ډاکټر غلام فاروق وردګ د ولسمشرۍ لپاره د ښاغلي حکمتیار د نظر او اعتماد وړ کس دی. دغه خبر لږ موده مخکې هم موږ ته را استول شوی ؤ. حزب اسلامي په پام کې درلودل چې صلاح الدین رباني د مرستیال په توګه په دغه ټیم کې ونیول شي. د ولسمشر ځواب دا ؤ چې اوس ډېره ناوخته شوې ده او د زیاترو ټیمونو تشکیل وروستی شوی دی. د ټیمونو او یا په اوسنۍ اصطلاح د انتخاباتي ټکټونو په جوړېدو کې ولسمشر کرزي مهم رول ولوباوه. د نوموړي موخه له دې څخه د ټولنې جوړښت او د ملي یووالي پیاوړتیا وه، د ساري په توګه هڅه یې وکړه چې د تاجکانو یوه پېژندل شوې څېره د ډاکټر اشرف غني لومړی مرستیال کړي. په دې برخه کې یې هڅه وکړه چې محمد یونس قانوني او یا عطا محمد نور دې معاملې ته زړه ښه کړي. هغوی دواړو د ښاغلي غني له خوی او ځانګړتیاوو څخه بېزاري وښوده او له دې کار نه یې انکار وکړ. نژدې ؤ چې غني مرستیال پیدا نه کړي او له نومليکني پاتې شي چې حامد کرزي جنرال دوستم قانع کړ چې له نوموړي سره ملګری شي. ولسمشر کرزي عبدالهادي ارغندیوال او انجنیر محمد خان و هڅول چې د ډاکټر عبدالله مرستیالي ومني او له هغه ټیم سره ملګري شي، هغه داسې فکر کاوه چې په دې کار به حزب اسلامي او جمعیت اسلامي سره نژدې شي. افغانستان د دغو دوو ګوندونو له سیاليو او جګړو نه ډېر رنځونه ګاللي وو.

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٢٣

فکر کوم چې ولسمشر کرزي د نورو دلایلو تر څنګ، له ډاکټر زلمي رسول څخه په دې سبب ملاتړ ونه کړ چې نوموړي د پښتنو له دراني څانګې سره تړاو درلود. په عین وخت کې یې خپل ورور قیوم کرزی په دې دلیل له نوماندي څخه لاس په سر کړ چې دغه شک او تردید په نطفه کې له منځه یوسي چې ګواکي نوموړی د خپلې کورنۍ د حاکمیت پلوی دی او له دې سره هممهاله د بهرنيانو له لاسه د انتخاباتو تخريوونکې وسله واخلي. ما له نوموړي نه په دې تړاو یوه وړوکې خبره هم نه ده اورېدلې خو هغو اندېښنو چې نوموړي د افغانستان د راتلونکې په باب درلودې مخکې یاد شوي فکتورونه یې د ولسمشرۍ د انتخاباتو په تړاو په پریکړو کې اغېزمن ګڼم. د یادونې وړ ده چې د دې ټولو پریکړو ګټه اشرف غني ته رسېدله. زه د ولسمشر د کار له دوام سره سخت مخالف وم او په هغو کې مې لویه توطیه لیدله چې په وړاندوونکې فاجعې به اوښتله.

حامد کرزی باید ولسمشر پاتې شي

د افغانستان اساسي قانون یو چا ته اجازه ورکوي چې دوې دورې د هېواد ولسمشر شي. ولسمشر کرزی وايي چې دغه قید د ده د ټینګار په پایله کې ځای کړای شوی دی، ځکه چې ده نه غوښتل چې د دورو د نه قیدولو څخه په ناوړه استفادې څوک د دېکتاتورۍ د حاکمولو او د عمر تر پایه د حکومت خیال په ماغزو کې ونه پالي.

د ولسمشرۍ د نوماندانو لېست د ۲۰۱۳ کال د نومبر پر ۱۹ مه اعلان شو. په هغه لېست کې ۱۱ تنو د ولسمشرۍ د انتخاباتو په سیاليو کې ځای نیولی و. حقیقت دا دی چې افغانانو د هغوی په منځ کې د حامد کرزي ریښتیني ځایناستی نه لیدو، ځکه خو د خپلې مبهمې راتلونکې په باب اندېښمن وو.

د وروستي لېست تر اعلان مخکې او تر هغو وروسته ډېر خلک، قومي مشران، سیاستوال چې په بېلا بېلو مناسبتونو د ولسمشر کرزي لیدو ته راتلل له نوموړي یې غوښتل چې خپل حکومت ته دوام ورکړي او هېواد له یوه نامعلوم حالت سره مخ نه کړي. د هغو کسانو یو شمېر یې د دې کړنې د لیکلو پر مهال پر مهمو دولتي مقامونو د ولسمشر غني او یا د اجرائیه رییس په ونډه کې گومارلي دي. یو شمېر قومي مشران چې له اوسنیو حکومتي مشرانو او د هغه مهال له نوماندانو سره یې قومي آن قبیلوي تړاوونه درلودل بیا بیا یې له حامد کرزي وغوښتل چې هېواد هغوی ته و نه سپاري. ځینو به لکه ډاکټر سپینا قانون په لاس کې گرځاوه او غوښتل به یې چې ولسمشر ته واضح کړي چې د قانون له مخې یې د کار موده پای ته نه ده رسېدلې. زه د ولسمشر د کار له دوام سره سخت مخالف وم او په هغو کې مې لویه توطیه لیدله چې په بربادوونکې فاجعه به منتج کېدله.

بل لوري ته ایرانیانو، روسانو، المانیانو او ... د خپلو ځانگړیو دلایلو له مخې او امریکایانو او انګلیسانو هم له حامد کرزي غوښتل چې په واک کې پاتې شي. د روسیې د دوما رییس په هغه سفر کې چې کابل ته یې درلود د دلکشا په ماڼۍ کې یې له ولسمشر سره ولیدل. نوموړي د لیدنې په وروستۍ برخه کې هیله وکړه چې له ولسمشر کرزي سره څو شېبې ځانگړې وگوري. موږ د پلاویو غړي د خبرو له اطاقه را ووتو او په دهلېز کې انتظار شوو. وروسته خبر شوو چې نوموړي د ولسمشر پوتین پیغام ولسمشر کرزي ته راوړی و ویلي یې وو چې د افغانستان د ثبات د ساتنې او د سیمې د هېوادونو د ډاډمن کېدو لپاره ضروري ده چې نوموړی په واک کې پاتې شي ځکه چې افغانستان د مشرتابه بدلون ته چمتو نه دی. وروسته چې د ۲۰۱۴ کال د می په میاشت کې د «سیکا» په غونډه کې د گډون لپاره موږ شانگهای ته سفر

څلویښت کاله په توپان کې | ۶۲۵

درلود، ولادیمیر پوتین د افغانستان ثبات ته په اشارې ولسمشر کرزي ته وویل: «درېغه ته پاچا وای او د واک پرېښودو ته نه وای اړ شوی» ایرانیانو هم په افغانستان کې له بدلون وېره درلوده ځکه هغوی باوري شوي وو چې ولسمشر کرزي سره له دې چې هېواد یې په فقر او ناتوانۍ کې دی له امریکا سره یې د ناتړلیو هېوادونو په وړاندې خپلواک سیاست غوره کړی دی. د المان د بهرنیو چارو وزیر ښاغلی شتاین مایر چې د ۲۰۱۴ کال د سپتمبر پر ۶ مه ارگ ته راغی د حرمسرای ماڼۍ په چمن کې یې له ولسمشر سره ولیدل د ډاکتر عبدالله او ډاکتر اشرف غني تر منځ نه ختمېدونکیو اختلافونو په باب یې د نهیلۍ له څرگندولو سره له ولسمشر وغوښتل چې د ملي حکومت لپاره بدیل پیدا کړي. نوموړي هیله درلوده چې ولسمشر په واک کې پاتې شي خو له دې سره هممهاله له امریکا سره امنیتي تړون لاسلیک کړي. موږ د المان د بهرنیو چارو وزیر د سفر په تړاو داسې ګڼله چې نوموړي له حامد کرزي سره د معاملې د ترسره کولو لپاره د امریکایانو پیغام راوړی و. د امریکا او برېتانيا سفیران یوه ورځ یو ځای له ولسمشر سره د لیدو لپاره راغلل او په ویلز کې یې د ناټو د سرمشرانو د غونډې په تیاریو خبرې کولې. هغوی ولسمشر ته وړاندیز وکړ چې د ولسمشرۍ دوو نوماندانو تر منځ یوه توافق ته په رسېدو کې ناکامۍ ته په پام دې سمدستي پر خپل مقام پاتې شي او په یاد کنفرانس کې دې د افغانستان په استازیتوب ګډون وکړي. ولسمشر په ګواښناک ډول هغوی ته وویل چې که برېتانيا ته لار شي او د ناټو په سرمشریزه غونډه کې ګډون وکړي رسماً به وغواړي چې د امریکا او د دوی د متحدینو پوځونه دې له افغانستانه ووزي او دا اعلان به وکړي چې امنیتي تړون نه لاسلیکوي او دا د خپل هېواد په خیر نه ویني. له هغې ورځې

وروسته په حیرانوونکي ډول د دواړو نوماندانو د رایو د پلټنو په چارو کې فوق العاده چټکي راغله.

ولسمشر د سپتمبر د میاشتې په رانژدې کېدو سره تقریباً په هره لیدنه کې چې له امریکایانو او بریتانویانو سره یې درلودې د لوړې د مراسمو د نېټې معلومولو خبره یې کوله او گواښ یې کاوه چې که هغوی د انتخاباتو د پایلې د روښانه کېدو او د واک په لېږد کې له صداقت او سرعت څخه کار وانخلي ارگ به پرېږدي او په یوه کرایي کور کې به و اوسي. د دې لپاره چې هغوی د ده گواښونه جدي وگڼي پخپله یې له ما نه وغوښتل چې په شش درک او یا وزیر اکبر محمد خان مېنه کې کور ورته ولټوم. هغه پوهېده چې زما د کور لټولو راپور امریکایانو ته ورځي او هغوی په دې تړاو د ولسمشر پر جدي توب باوري کېږي.

د انتخاباتو ترسره کېدل او تر هغو وروسته لانجې

د ولسمشرۍ انتخابات د ۲۰۱۴ کال د اپریل پر ۵ مه یانې د ۱۳۹۳ لمریز کال د وري پر ۶ مه ترسره شول. دا لومړني سل په سلو کې افغاني انتخابات وو. ولسمشر کرزي د امریکایانو پر وړاندې ډېر سخت مقاومت وکړ پرې یې نښودل چې د کمېسیونونو په تېره د شکایاتو په کمېسیون کې بهرنیان غړیتوب ولري. اروپایي هېوادونه او هغه شمېر افغانان چې په شعوري او یا لاشعوري توګه د کمېسیونونو په ترکیب کې د بهرنيانو غوښتونکي وو د پارلمان او له لوېدیځ سره له تړلیو رسنیو نه په استفادې یې د نوموړي پر خلاف تونده تبلیغاتي څپه را پورته کړې وه.

د انتخاباتو لپاره د تیاري ډېرې چارې ترسره شوې او په دې تړاو ډېرې امنیتي غونډې جوړې شوې. ملي امنیت ریاست وخت پر وخت د امنیتي گواښونو په اړه راپورونه راوړل. د هغو راپورونو له مخې هم طالبانو او هم پاکستان

څلویښت کاله په توپان کې | ۶۲۷

تصمیم درلود چې انتخاباتي بهیر د کمپسیونونو، حساسو انتخاباتي موادو او نوماندانو په نښه کولو ګډوډ کړي. د کورنیو چارو وزارت، د ملي امنیت ریاست او زما دفتر چې د جګپوړیو چارواکیو د ساتنې څانګه ور پورې تړلې وه مسئولیت مو درلود چې د کمیشنرانو، کمپسیونونو او نوماندانو ټولې اړتیاوې رفع کړو، ځکه چې حق مو نه درلود چې ډېرې وړوکې کمی او ناغېرې ته اجازه ورکړو. کله کله له دې نه کمیشنرانو او نوماندانو ناوړه ګټه او چټوله خپلو خپلوانو او دوستانو ته یې د ساتونکي په نوم تنخواه او دنده ورکوله د خپلو زړه‌يي او تعقیبي موټرونو شمېر یې پرلپسې زیاتوه. استخباراتي راپورونه د استاد سیاف، ډاکتر عبدالله او ډاکتر اشرف غني په اړه زیات وو.

د کورنیو چارو وزارت جنرال احساس د انتخاباتي پروسې د امنیت مسئول ټاکلی ؤ. په دغه زماني محدوده کې غموونکې ترهگریزې پېښې د کابل په ښار کې وشوې، چې له هغه جملې څخه په وزیر محمد اکبر خان مېنه کې پر لبناني رستوران او سرینا هوټل ترهگریز بریدونه وو. په سرینا هوټل کې وسله‌والو کسانو د یوې کورنۍ ماشومان چې د ډوډۍ خوړلو لپاره دلته راغلي وو د پلار او مور په مخکې په مرمیو وویشتل او ویې وژل.

پر دې سربېره د انتخاباتو خپلواک کمپسیون ودانې د مارچ پر ۲۹ مه نېټه تر ترهگریز برید لاندې راغله. د کورنیو چارو وزیر محمد عمر داوودزي د برید موخه د انتخاباتي پانو له منځه وړل هدف وښودل چې د ده په وینا انتخابات په خپله ټاکلې موده کې ترسره نشي.

احمد یوسف نورستاني چې د ملي امنیت شورا ته د مارچ پر ۳۰ مه کوم راپور وړاندې کړ څرګنده یې کړه چې د امنیتي ننگونو په سبب به ۱۰٪ د رایې اچونې مرکزونه تړلي وي. د یادونې وړ ده چې د انتخاباتو له ترسره

کېدو وړاندې مارشال محمد قسیم فهمیم د ولسمشر لومړی مرستیال په پروان مېنه کې په خپل کور کې وفات شو او محمد یونس قانوني د نوموړي ځایناستی شو. د ښاغلي محمد یونس قانوني پر ځایناستی کېدو له سیاسيونو په تېره جمعیت اسلامي او نظار شورا سره له څو غونډو او مشورو وروسته وروستی پرېکړه وشوه. نوموړی پخوا تر دې چې ملي شورا ته د تایید لپاره لار شي د مارچ پر ۱۹ مه ولسمشر ته راغی او د نوموړي له «له مهرباني او لطف» یې مننه وکړه وې ویل چې دغه حق به یې ادا کړي.

د اپرېل په پینځمه نېټه مازیګر مهال یانې د انتخاباتو په ورځ، د اروپايي اتحاديې استازی او د هغه اتحاديې د څارونکیو د ټیم مشر د ولسمشر دفتر ته راغلل. دواړو د انتخاباتو پر «فوق العاده» ترسره کېدو خوښي کوله او د دې بريا مبارکي یې موږ ته راکړه. د اروپايي اتحاديې استازي وویل چې په خپله یې څو انتخاباتي سایټونو ته سر ور ښکاره کړ او هغه نظم او دسپلین یې چې هلته لیدلی پرې حیران شوی دی. هغوی د ډاکټر عبدالله د پلویانو د شکایت یادونه هم وکړه چې د رای پانډو د کمبود په اړه ؤ.

د ملي امنیت شورا په غونډه کې چې د انتخاباتو په سبا ورځ وه ولسمشر ټولو په تېره امنیتي او دفاعي ادارو ته په بري د انتخاباتو په ترسره کېدو مبارکي ورکړه او د ماليې له وزیر نه یې وغوښتل چې که امکان وي د امنیتي او دفاعي سکتور ټولو منسوبینو ته یوه میاشت بخششي معاش ورکړي.

د بریالیو انتخاباتو ترسره کولو، د کمپسیونونو په غړیو، د حکومت په منسوبینو او ټولنه کې د غرور او پر خپل ځان د اعتماد یو احساس را پیدا کړی ؤ. د ملي دفاع وزیر بسم الله محمدي ویل چې د انتخاباتو په ورځ موږ د ملي بوځ اووه تنه شهیدان درلودل چې تر عادي ورځو هم لږ وو، د کورنیو

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٢٩

چارو وزير محمد عمر داوود زي «د دې بريا ټول وياړ» د ولسمشر او د ده د مرستيالانو وېاله.

د امريکا متحده ايالاتو سفير او جنرال ډنفورډ چې د اپرېل پر ٨ مه د ولسمشر دفتر ته راغلي وو په خپل نوبت يې په بريا د انتخاباتو ترسره کېدل وستايل. د انتخاباتو لومړنيو پايلو وښودله چې ډاکتر عبدالله په لومړي مقام کې دی او ډاکتر اشرف غني احمدزی دوهم او ډاکتر زلمي رسول درېيم ځای نيولی دی.

له انتخاباتو وروسته چې په ارگ کې ډېر بحثونه او کارونه کېدل له همدې پروسې سره يې تړاو درلود. ولسمشر پرلپسې د هغو د پايلو په باب پوښتنې کولې. تر انتخاباتو وروسته د نوماندانو له ډلې څخه لومړی ډاکتر اشرف غني، ورپسې ډاکتر عبدالله او تر هغه وروسته ډاکتر زلمي رسول د ولسمشر کرزي ليدو ته ارگ ته راغلل. ډاکتر عبدالله څرگنده کړه چې ښايي په لومړي پړاو کې د انتخاباتو گټونکی شي. نوموړي وويل: «د ډاکتر اشرف غني تر څنگ د نامناسبو خبرو شتون او د زلمي رسول تر څنگ د احمد ضيا شتون زما په گټه تمام شول» د برېتانيا سفير ريچارډ سټيگ د وروستيو پايلو تر اعلان مخکې د يو ډول «سياسي تفاهم» په باب خبره وکړه او د ولسمشر پام يې وړ وړاوه، واشنګټن پوسټ ورځپاڼې هم وليکل چې د امريکا د دولت مامورين د نوماندانو تر منځ د سياسي تفاهم غوښتونکي دي. له انتخاباتو اته ورځې وروسته د ٪١٠ شمېرل شويو رايو پايلې د انتخاباتو د خپلواک کمېسيون له لوري اعلان شوې چې د هغو له مخې ٪٤٢ ډاکتر عبدالله، ٪٣٨ ډاکتر اشرف غني او ٪١٠ ډاکتر زلمي رسول وېرې وې. وروستۍ پايلې د اپرېل پر ٢٦ مه اعلان شوې. د هغو پر اساس وليدل شول چې په لومړي پړاو کې کوم نوماند گټونکی نه دی.

د می پر ۴ مه ولسمشر د ولسمشرۍ دوهم مرستیال استاد خلیلي، قاضي القضاة عبدالسلام عظیمي، د اساسي قانون پر تطبیق د څار کمېسیون رییس گلرحمان قاضي، د ولسي جرگې رییس عبدالروف ابراهیمي، د مشرانو جرگې رییس فضل الهادي مسلمیار، د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون رییس ډاکتر یوسف نورستانی، د انتخاباتي شکایاتو د کمېسیون رییس عبدالستار سعادت، د دواړو کمېسیونونو د دارالانشا رییسان ضیاالحق امر خېل او ډاکتر محمد علي ستېغ او بالاخره ډاکتر اشرف غني احمدزی او ډاکتر عبدالله ارگ ته راوغوښتل.

د بحث وړ موضوع د دوهم پړاو انتخاباتو د ترسره کولو څرنگوالی ؤ او دا چې حکومت په کوم ترتیب مناسب شرایط ورته برابر کړي. له ښاغلي سعادت پرته نورو ټولو داسې خبرې کولې چې ګواکي دوهم پړاو ته له تللو پرته بله چاره نشته، ښاغلي امرخېل له یو شمېر دولتي کارکوونکیو څخه پرته په امنیتي او دفاعي برخه کې شکایت وکړ چې په یو شمېر برخو کې یې په تقلب کې لاس درلود. دوو مخکښو نوماندانو هم د هغه څه په باب چې په لومړي پړاو کې لیدلي وو شکایت وکړ. ډاکتر عبدالله وویل چې په اوو ولایتونو کې د انتخاباتي رای پانۍ کمبود ستونزې را منځته کړې، هغوی وتوانېدل چې یوازې په درې پړاوونو کې څارنه وکړي، تر هغه مهاله د یو شمېر صندوقونو برخلیک معلوم نه ؤ، د پلټنې او بیا شمېرلو لایحه ډېره په ځنډ تصویب شوه... ډاکتر اشرف غني له کمېسیونونو شکایت وکړ چې د ده له ټیم سره معلومات نه شریکوي، له رسنیو یې ګیله وکړه چې د ده پر خلاف یې ناوړه تبلیغات کړي «یو مسلمان سړی کافر او یهودی بولي» نوموړي هیله وکړه چې په راتلونکي پړاو کې د حکومت غړي یې طرفه پاتې شي.

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٣١

پخوا تر دې چې دوهم پړاو انتخابات ترسره شي دوه مخکښ نوماندان هر یو بېل راغی او له ولسمشر سره یې خپل شکایتونه مطرح کړل. ډاکتر عبدالله د ضیا الحق امرخېل د لرې کولو غوښتنه وکړه ځکه چې هغه یې بې طرفه نه باله. ډاکتر اشرف غني د کورنیو چارو له وزیر ښاغلي داوودزي او یو شمېر والیانو او د ولایتونو له امنیه قوماندانانو نه شکایت وکړ چې په انتخاباتو کې د یوه ځانگړي نوماند «ډاکتر عبدالله» په گټه لاسوهنې کوي.

امنیتي گواښونه هم مخ پر زیاتېدو وو. د ډاکتر عبدالله د انتخاباتي ټیم کاروان په کابل کې تر یوه ځانمرگي برید لاندې راغی، په دې برید کې نوموړي خپل څو تنه ساتونکي له لاسه ورکړل او د ده د مرستیال انجنیر محمد خان موټر بشپړ له منځه لاړ.

د ولسمشرۍ د انتخاباتو دوهم پړاو د ۲۰۱۴ کال د جون پر ۱۴ مه نېټه د ډاکتر اشرف غني او ډاکتر عبدالله تر منځ ترسره شول.

د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون په دفتر کې د انتخاباتو پر ورځ له ماسپښین وروسته یوه پېښه وشوه چې د افغانستان اسلامي جمهوریت نظام ته د ویجاړوونکيو جنجالونو پیلامه شوه. ضیا الحق امرخېل د سروبي ولسوالۍ او د پلچرخي ساحې د خلکو په غوښتنه چې د رای پانډو د کمبود په باب یې درلوده پرېکړه وکړه چې له رای پانډو ډک صندوقونه په هغو سیمو کې یادو مرکزونو ته واستوي. تر دې پېښې مخکې مولوي تره خېل محمدي ما ته زنگ وواژه چې د دوی حق تلف شوی دی. نوموړي وویل چې له څو ساعتونو راهیسې د دوی په محلونو کې رای پانډې ختمې شوې دي، خلک په کتارونو کې ولاړ دي خو څوک د رای پانډو د ور استولو په اړه د دوی غوښتنو ته مثبت ځواب نه وایي.

اصولاً باید د رای پانې وړونکیو موټرو امنیت باید د پولیسو لخوا نیول شوی وای. د کابل امنیې قوماندان جنرال محمد ظاهر ځان د کمېسیون دفتر ته رسولی ؤ او هلته یې د یو شمېر کامرو په مخکې ښاغلی امر خېل پر دې تورن کړی ؤ چې له رای پانې ډک صندوقونه په غیرقانوني ډول یادو محلونو ته استوي. دغه جنجال ډېر لوی شو تر دې چې بالاخره د هغو له خېټې د ملي یووالي حکومت را و ووت.

د یادونې وړ ده چې په هماغه ورځ د ځایي خلکو په غوښتنه رای پانې د کابل لوېدیځ، شپږمې ناحیې، خیرخانې کوتل او نورو سیمو ته هم د رایو ورکولو محلونو ته استول شوې وې.

ښاغلي قانوني، ښاغلي داودزي او ښاغلي ډاکتر عبدالله دغه پېښه ډېره جدي وبلله او د هغو د څېړنې غوښتنه یې وکړه. ښاغلي نورستاني هغه انتخاباتي مساله وبلله چې باید د انتخاباتي شکایتونو د کمېسیون لخوا و څېړل شي او که جرمي عناصر په کې ولیدل شي لویې څارنوالۍ ته یې وسپاري.

ولسمشر په هغه غونډه کې چې د جون پر ۱۷ مه ولسمشرۍ د مرستیالانو، د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون غړیو، قاضي القضا، د کورنیو چارو وزیر او د اساسي قانون په تطبیق د څار کمېسیون رییس په گډون جوړه شوه موضوع یې وڅېړله او وې ویل چې د ډاکتر عبدالله شکایت په دې برخه کې باید جدي ونیول شي، رسیده گي ورته وشي او د نوموړي ډاډ باید ترلاسه شي.

ډاکتر عبدالله د جون پر ۱۸ مه اعلان وکړ چې له انتخاباتي کمېسیونونو سره خپله اړیکه ځنډوي. نوموړي ولسمشر کړزی تورن کړ چې د انتخاباتو په پروسه کې بې طرفه نه دی ځکه یې د یوناما د مداخلې غوښتنه وکړه او ویې غوښتل چې د انتخاباتي لاندو اړوند مسائل دې د ملگرو ملتونو سازمان تر

څلويښت کاله په توپان کې | ٦٣٣

اشراف لاندې وڅېړل شي. ښاغلي عبدالله سمدستي د انتخاباتو له خپلواک کمېسيون نه خپل څارونکي ور وغوښتل.

د ملگرو ملتونو سازمان را ننه وېستل سړې اوبه وې چې پر ولسمشر کرزي ور تويې شوې. نوموړي ډېرې هڅې او خوارۍ کړې وې چې د انتخاباتو پروسه افغاني کړي او د بهرنيانو له نفوذ نه یې را وباسي، نوموړی له ډېرو ستونزو گاللو سره وکولای شول چې کمېسيونونه افغاني کړي او د بهرنيانو غړيتوب پکې له منځه یوسي، خو دا دي يوه تن نوماند نه يوازې دا چې هغه په پلوي توب تورن کړ بلکې د انتخاباتي لانجو د حل کيلي يې د بهرنيانو په لاس کې ورکوله.

د یوناما رييس يان کوبيش په همدې ورځ د امريکا له سفير سره يو ځای ارگ ته راغی تر څو په هغه غونډه کې چې موږ د ولسمشر همکاران او د نوموړي مرستيالان پکې شامل وو گډون وکړي. نوموړي د ډاکتر عبدالله لخوا د خلکو د پارولو او «عدالت غوښتنې» په موخه خبرې او له کمېسيونونو سره د کار درول غیر قانوني او خطرناک وبلل خو هممهاله يې د يوې سياسي پروسې د پيل غوښتنه هم وکړه. د امريکا سفير د ډاکتر عبدالله تصميم «لويه غلطې» وبلله او وې ويل «پر يو شخص د بې دليله توروو لگول بايد ټوله پروسه له پوښتنې سره مخ نه کړي» نوموړي د دواړو نوماندانو د پلويانو په منځ کې د درغليو شتون يو شان و باله او د کمېسيونونو د کار پر دوام يې ټينگار وکړ. خو ولسمشر کرزي تر هغه وروسته چې ډاکتر عبدالله ته يې زنگ ووايه او پخپله يې د هغه له خولې واورېدل چې د ملگرو ملتونو سازمان د مداخلې غوښتونکی دی له دې غوښتنې سره يې خپل توافق اعلان کړ.

د ضیاء الحق امرخېل د ثبت شویو غبرونو خبر چې د ډاکټر اشرف غني په پلوی د غیر قانوني مداخلې ښکارندوی وو د لومړي ځل لپاره د ایران د سفیر ښاغلي بهرامي لخوا ولسمشر ته ورسول شو. نوموړي په هغه لیدنه کې چې له ولسمشر سره یې درلوده وویل «په داسې حال کې چې امریکا او یوناما د انتخاباتو د پروسې پر نورمال دوام ټینګار کوي نو د پایلو مسوولیت یې هم باید پر غاړه واخلي»

د ولسمشر نوي مرستیال محمد یونس قانوني موږ ته خبر را کړ چې د انتخاباتو د کمېسیون د رییس د غږ سي - ډي د جمعې په ورځ د جون پر ۲۰ مه ارګ ته راوړي. سره له دې چې موږ انتظار شوو خو په هغه ورځ د ښاغلي قانوني درک معلوم نه شو.

اعتراضونه او د پرلت خېمې په کابل کې په درېدو وې. د هغو معلوماتو پر اساس چې د هماغې جمعې په ورځ یان کویش موږ ته راکړ ډاکټر عبدالله ترلاسه کړی سند یوې امریکایي ورځپاڼې ته سپارلی ؤ.

د ډاکټر عبدالله پلویان د موټرو په کاروان کې چې په منځ کې به یې د دفاع وزارت اړوند موټرونه هم لیدل کېدل په ښارو کې گرځېدل او هوایي ډزونه به یې کول. د ښار په ځینو برخو کې د پرلت خېمې ودرول شوې، ډاکټر عبدالله ته نژدې رسنیو په گواښنده بڼه ولیکل چې که کمېسیون ډاکټر غني گټونکی اعلان کړي ډاکټر عبدالله به خپل بېل حکومت اعلان کړي.

د جون پر ۲۱ مه ښاغلي قانوني د انتخاباتو خپلواک کمېسیون د دارالانشا د رییس د غږ سي ډي موږ ته را وړه چې د ډاکټر غني په گټه د «درغلیو» ښکارندوی ؤ. ولسمشر هغه کمېسیونونو ته د قانوني ارزونې لپاره واستوله. د هماغې ورځې په مازیګر د یوناما مرستیال «نیکولاس هایسم» د یوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې وویل چې که څه هم ډاکټر عبدالله او

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٣٥

ولسمشر کرزي په انتخاباتي لانه کې د ملگرو ملتونو سازمان د مداخلې غوښتنه کړې خو یوناما دا اراده نه لري چې د افغانانو په کورنیو چارو کې مداخله وکړي. نوموړي له مهالوېش سره سم د انتخاباتي کمېسیونونو د کار له دوام خبر ورکړ خو د پیل شویو لاریونو په اړه یې اندېښنه ونه وښوده. نوموړي د خپلو خبرو په پای کې وغوښتل چې د دوهم پړاو انتخاباتو یوې برخې د پایلو اعلان دې څو ورځې وځنډول شي.

د کورنیو چارو وزیر هره ورځ د کابل د وضعې وپروونکي راپورونه ولسمشر ته را وړل. پر نوماندانو او کمېسیونونو د بریدونو احتمال، او بالاخره دا چې گواکي په شمالي کې وسله وال کسان را ټول شوي او پر کابل یرغل ته تیار دي. د کورنیو چارو وزارت جنرال محمد شفیق فضلي د ډاکتر غني د کور او جنرال زمري پیکان د ډاکتر عبدالله د کور د امنیت مسوول وټاکل.

تر دې پېښې وړاندې یوه ورځ ښاغلی معنوي زما د کار دفتر ته راغی او هیله یې وکړه چې له ډاکتر عبدالله سره وگورم. دا کار مې وکړ او د شپې مې د پروان مېنې په دوهم سړک کې د هغه په کور کې ورسره یوازې ولیدل. په پیل کې نوموړي زما او زما د «پاک» کار ستاینه وکړه. له خبرو یې وپوهېدم چې فکر کوي ښاغلی سعادت او ښاغلی امر خېل له ما سره نژدې دي او زه باید ورته ووايم چې حق مې تلف نه کړي. ما د خپل ځان او ولسمشر د بې طرفۍ ډاډ ورکړ. نه پوهېدم چې له زړه نه یې ومنله که نه، خو لیدنه مو په محترمانه فضا کې ترسره شوه. په همدې ډول مې له حاجي محمد محقق سره د هغه په کور کې وکتل. دا ځل ما وار پوښی کړ او غوښتل مې چې د خپلې بې طرفۍ ډاډ ورکړم. نوموړي د هغو لانجو یادونه وکړه چې د وزارت پر مهال مې د ولسي جرگې له فرهنګي کمېسیون سره درلودلې او وې ویل: «هغه مهال ته هم بې تجربې وې او موږ هم اشتباه وکړه»

ولسمشر هڅه وکړه چې خپل مرستیالان فعال کړي چې یوه د ډاکټر غني پلوي کوله او بل د ډاکټر عبدالله، چې هغوی د دواړو تر منځ د سیاسي توافق په راوستلو کې رول ولوبوي.

د ضیاء الحق امر خپل غږ چې خپل د لاس لاندې کسانو ته یې هدايت ورکاوه چې صندوقونه ډک کړي د یوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې د ډاکټر عبدالله د پلویانو له لوري خپور شو.

نوموړی غږ څو دوه اړخیزې مکالمې وې، یانې یوه درېیم لوري چې د غږ اورېدو توان یې درلود هغه ثبت کړی ؤ. وروسته یوه افغاني نژاده امریکایي ما ته کیسه وکړه چې د یادو خبرو اترو ژباړه او ترانسکریپټ ده د امریکایانو په یوه مرکز کې اصلاح کړه او وروسته بیا رسنیو خپرې کړې. د افغانستان په ادارو کې د ملي امنیت عمومي ریاست او د کورنیو چارو وزارت د غږ اورېدو او ثبت (استراق سمع) امکانات درلودل. د دواړو ادارو مسوولینو ولسمشر ته وویل چې د امر خپل او د هغه د همکارانو د غږ ثبتول د دوی کار نه دی. د یادونې وړ ده چې د استاد خلیلي او زما د همکار جاوېد کوتوال غږونه هم ثبت شوي وو. ښاغلي کوتوال له کمېسیون نه یوازې پایلې غوښتې وې او بس.

یان کویش څو ځله له ولسمشر څخه وغوښتل چې د ښاغلي امر خپل امنیت او خونديتوب ته ځانگړې پاملرنه وکړي. استعفا ته د نوموړي د چمتو والي خبر لومړی ځل موږ ته د امریکا سفير د جون پر ۲۲ مه نېټه را وړ.

د یوې برخې رایو له ځنډولو سره د یوناما موافقې د ولسمشر اندېښنې زیاتې کړې وې. نوموړي د واک د لېږد او د لوړې د مراسمو لپاره د اګست دوهمه نېټه په نظر کې نیولې وه او ډاکټر مدبر ته یې دنده سپارلې وه چې د هغې ورځې لپاره بشپړه لازمه تیاري ونیسي. ولسمشر هیله درلوده چې له بهر نه په

څلوېښت کاله په توپان کې | ۶۳۷

دې مراسمو کې د گډون لپاره جگپوړي پلاوي کابل ته راشي. د برېتانيا د سفير دغه پوښتنه چې د اپرېل پر ۲۶ مه يې ويلي وو چې څوک به د لوړې مراسمو ترسره کوي د خطر د زنگ په څېر د ولسمشر په ذهن کې کړنگېدله. له هغه ليدنې وروسته ولسمشر ما ته وويل: «خُرْم صاحب دا مهمه پوښتنه ده، د دې تر شا څه مسايل شته، ښايي هغوی (امريکايان او برېتانويان) وغواړي چې په انتخاباتو کې د يوه نوماند لخوا د غوغا له راپورته کولو وروسته دوی غږ اوچت کړي چې ملگرو ملتونو سازمان بايد د لوړې مراسمو تنظيم او ترسره کړي» دا دي اوس د پايلو په اعلان کې د ځنډ منل د هغه اندېښنې پر واقعيت د تاييد مهر ږدي.

يوه ورځ ولسمشر د امريکا له سفير کنگډم وپوښتل چې چا ته ورشو چې د ډاکټر عبدالله لخوا جوړې شوې ستونزې حل کړي، نوموړي ځواب ورکړ: «ستاسو لوبډيځ گاونډي ته» ولسمشر وپوښتل: «ايران؟» د سفير ځواب مثبت ؤ.

د امر خپل د غږ خپرېدو په سبا ولسمشر نوموړی له ښاغلي نورستاني سره د خپل کار دفتر ته راوغوښت ښاغلي امرخېل د خپلو خبرو په يوه برخه کې وويل چې درې ځلې يې د لومړي پړاو د پايلو له اعلان څخه مخکې په خصوصي توگه له ډاکټر عبدالله سره يوازې ناستې درلودلې. د نوموړي په وينا ډاکټر عبدالله ويل چې څوک به په پکتيا، پکتیکا او خوست ولايتونو کې د رايو اچولو لپاره له کورونو را و نه وزي او له نوموړي غوښتل شوي وو چې د استاد سياف او ډاکټر زلمي رسول رايې دې باطلې اعلان کړای شي تر څو دی (ډاکټر عبدالله) وکولای شي په لومړي پړاو کې اکثریت رايې وگټي. ښاغلي امر خپل زياته کړه چې د دې کار په بدل کې له نوموړي سره

په غیر مستقیم ډول د مالي امتیازاتو او په پښتنو کې د ځانګړي مقام ژمنه شوې وه.

ولسمشر ښاغلي امر خېل ته ژمنه ورکړه چې د استعفا په صورت کې به یې خوندیتوب ته پام وشي. خو د دارالانشا رییس ډاډه نه و چې د ده له استعفا سره به ډاکټر عبدالله له پروسې سره له مخالفت څخه لاس پر سر شي. نوموړي استعفا ته چمتووالی وښود خو وې ویل چې د یوه خبري کنفرانس په ترڅ کې به د انتخاباتو پروسې له سالمیت نه دفاع وکړي.

د ولسمشر په مرستیالانو کې ښاغلی قانوني د سیاسي حل لارې رامنځته کولو ته ډېر لېوال ؤ. نوموړي ډاکټر اشرف غني ته د صدراعظمۍ د پست جوړولو وړاندیز کړی ؤ چې د نوموړي له خوا منل شوی ؤ. ښایي د قانوني هدف به دا ؤ چې یوه ورځ پخپله دغه مقام ترلاسه کړي ځکه چې د ډاکټر غني په انتخاباتي ټیم کې تاجک مرستیال نه ؤ.

د پایلو اعلان هماغسې ځنډول شوی ؤ او ښاغلي قانوني پرلپسې ګواښونه کول چې که کمېسیون پایلې اعلان کړي بدې پایلې به ولري.

یوناما او امریکایانو د ډاکټر عبدالله د پلویانو لخوا د موازي حکومت د اعلان له اړخه ډېره زیاته اندېښنه درلوده خو ولسمشر ډاډه ښکارېدو او ویل یې چې که د دې دسیسې شا ته امریکایان نه وي موازي حکومت به را منځته نشي.

د انتخاباتو جنجالونو په بهیر کې عجیبې امنیتي پېښې هم وشوې. د جولای پر ۳ مه د دلکشا ماڼۍ په انګر کې دوه توغندي ولګېدل. څو نور توغندي د هوايي ډګر په هغه سمڅه (هنګر) را پرېوتل چې د ولسمشر ځانګړې الوتکه پکې درېدلې وه، د ولسمشر ځانګړې الوتکې ته زیان هم ورسېد. له

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٣٩

دې سره هممهاله د ارغندی په سیمه کې سلگونو د تېلو ډکو ټانکرونو اور واخیست او زیات زیانونه یې واورول.

د جولای پر ٦ مه یان کویش یو ځل بیا ولسمشر ته راغی او د پایلو په اعلان کې یې د پینځو ورځو ځنډېدو غوښتنه وکړه. د نوموړي په وینا ډاکتر غني د پایلو په اعلان کې ځنډ نه مانه او ډاکتر عبدالله یې اعلانول!

دوې ورځې وروسته جان کیري د تېلفون په اړیکه ولسمشر ته په نژدې وخت کې کابل ته د راتلو خبر ورکړ. نوموړي تر دې وړاندې له دواړو نومانډانو سره هم په تېلفون خبرې کړې وې. هغه شېبه چې د جان کیري زنگ راغی ولسمشر او ما د اوبو او انرژۍ له وزیر اسماعیل خان سره ناسته درلوده. ولسمشر هڅه کوله چې نوموړی د مشرانو جرگې ریاست منلو ته غاړه کېږدي. د اساسي قانون له مخې په داسې حال کې چې ولسمشر او د هغه مرستیالان پر خپلو دندو نه وي د مشرانو جرگې رییس د دولت د ریاست پر مقام کښېني. ځکه خو ولسمشر غوښتل چې د نوموړي او د مرستیالانو د کار له پای ته رسېدو وروسته د اسماعیل خان غوندې یو څوک د دغه خطرناکې دندې مسوولیت پر غاړه واخلي.

په دې ترڅ کې یان کوېش یوه طرحه چمتو کړې وه چې د رایو د بیا څېړنې وړاندیز یې کاوه. دغه نوې څېړنې باید د جولای تر ۲۴ مې پای ته رسېدلې وای.

د امریکا علني مداخله او کابل ته د جان کیري سفر

د امریکا د بهرنیو چارو وزیر د جولای پر ۱۰ مه له چین نه کابل ته راغی. نوموړی سبا سهار ولسمشر ته په تراټ راغی، کیري د ډاکتر عبدالله له لوري د موازي حکومت د اعلان له اړخه اندېښنه وښودله. سبا ته د ولسمشرۍ له

دواړو نوماندانو سره تر لیدو وروسته بیا ارگ ته راغی او د ډاکټر غني له دې وړاندیز یې خبر راکړ چې سل په سلو کې رایې دې له سره وپلټل شي.

نوموړي زیاته کړه چې د سل په سلو کې رایو پلټل وخت نیسي او ښایي د اگست تر پایه هم پایته و نه رسېږي. ولسمشر په دې صورت کې د امنیتي تړون د برخليک په باب پوښتنه وکړه، جان کیري ځواب ورکړ: «آیا حامد کرزی به د ناټو سرمشرانو تر غونډې وړاندې د امنیتي تړون لاسلیک ته حاضر شي؟» د ولسمشر ځواب بیا هم هماغه پخوانی ؤ: د سولې د پروسې عملي پیل د مخکیني شرط په توګه! خو له هغه څه چې حامد کرزي وېره درلوده د پېښېدو په درشل کې وو: د لوړې د مراسمو په جوړېدو کې ځنډ او د انتخابي ولسمشر معلومېدل چې باید واک هغو ته ورسپارل شوی وای!.

هېواد په یو ګونګ لانجمن حالت کې ؤ. سره له دې چې موږ په ارگ کې وو او حامد کرزی رسماً د افغانستان ولسمشر ؤ خو په کرار کرار زموږ له لاسو وتلو او د نندارچیانو بڼه مو خپلوله. په واقعیت کې افغانستان ډېر ګړندی د بې حکومتۍ او انارشۍ په لور پرمخ تلو. د دغه بې برخليکه حالت په اوج کې «متیو روزنبرګ» د نیویارک ټایمز ورځپاڼې استازي د سپتمبر د ۱۹ مې په ګڼه کې په یوه لیکنه کې ولیکل چې په افغانستان کې د یو شمېر مهمو وزیرانو لخوا د کودتا او د لنډمهالي حکومت د جوړېدو امکان شته دی. ولسمشر یاد ژورنالیست د ملي امنیت په خطر کې اچولو او استخباراتي فعالیتونو په تور له هېواده وښاره او ممنوع الدخول یې وګرځاوه. خو چې کله اشرف غني د ولسمشرۍ مقام ترلاسه کړ له لومړنیو اقداماتو څخه یې یو له روزنبرګ نه د پابندیو لرې کول وو.

جان کیري د جولای پر ۱۲ مه د یان کوېش په کور کې د ولسمشرۍ له دواړو نوماندانو سره اوږد مجلس درلود. تر دې چې نوموړی و نه توانېد چې

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٤١

د وعدې سره سم ماښام ارگ ته راشي. د هغوی غونډه د شپې تر یوولس نیمو بجو پورې اوږده شوه او د یوه خبري کنفرانس په ورکولو پای ته ورسېده. د شپې په ۱۲ بجو جان کیري ارگ ته راغی او یو کاغذ یې ورسره راوړ. ډاکټر غني او ډاکټر عبدالله د یوه سیاسي چوکاټ پر اساس منلې وه چې د انتخاباتو پروسه او د رایو پلټنه مني. ځکه خو د لوړې مراسم باید یو ځل بیا ځنډېدلې وای.

ښاغلي کیري د یان کوبېش په لاسلیک د یوناما رسمي مکتوب هم ورسره راوړی ؤ چې له ولسمشر پکې غوښتنه شوې وه چې د لوړې د مراسمو له ځنډېدو سره موافقه وکړي هغه یې په خپل لاس ولسمشر ته وسپاره.

د افغانستان لپاره د امریکا ځانګړی استازی جېمز ډوبنز د جولای پر ۲۰ مه له ولسمشر سره د لیدو لپاره راغی. ولسمشر د لومړي ځل لپاره د نوموړي له خولې د دوو نومانډانو د هوکړې له کلیاتو خبر شو، جېمز ډوبنز وویل ډاکټر غني او عبدالله هوکړه کړې ده چې دواړه به د رایو د تفتیش پایلې مني، د ملي یووالي حکومت به په ګډه جوړوي، د دوو کلونو له تېرېدو وروسته به د صدراعظم د پست را منځته کولو لپاره لویه جرګه راغواړي، د امنیتي او اقتصادي سکتور وزارتونه به پخپلو کې مساوي وېشي، لومړی ګټونکی به ولسمشر شي او دوهم ګټونکی به اجرائیه رییس ټاکي او داسې نور.

د رایو د بیا شمېرنې او څېړنې کار پیل شو خو له ډېرو ستونزو او ځنډونو سره مخ ؤ. د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون مشرتابه او ډاکټر اشرف غني شکایت درلود چې وسله وال کسان هره ورځ د کمېسیون انګړ ته ننوزي، له زور کار اخلي او درایو په بیا شمېرنه کې ځنډونه جوړوي. هغوی له فضل احمد معنوي څخه چې د ډاکټر عبدالله د ټیم مشري یې په دې پروسه کې پر غاړه وه سر ټکاوه.

د ملي امنیت شورا په هغه غونډه کې چې د شپې ناوخته د یوه نوماند یانې ډاکټر اشرف غني په گډون جوړه شوې وه نوموړي په ښار کې له بدنظمۍ او هوایي ډزو، د ډاکټر عبدالله د وسله والو کسانو له خوا د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون د څارنوالانو او کارکوونکیو د گواښلو او د یو شمېر پوليسي منصبدارانو له پلوي توب نه شکایت وکړ. نوموړی د خپلو خبرو په یوه برخه کې ډېر احساساتي شو سوک یې په مېز وواهه او یونس قانوني ته یې په خطاب کې وویل: «په خدای سوگند قانوني صاحب که په دې ډول څو نورې مرکې وشي ستاسو ټولې لاسته راوړنې به برباد شي» نوموړي زیاته کړه چې په فشار او گواښ به هېڅ شی هم قبول نه کړي. د نوموړي اشاره ښاغلي معنوي او د ډاکټر عبدالله نورو پلویانو ته وه.

ولسمشر د کورنیو چارو له وزیر ښاغلي داودزي وپوښتل چې په ښار کې ولې د فتنه جوړوونکیو کسانو د گرځېدو او ډزو مخنیوی نه کوي او ولې د پروان د امنیت آمر ښاغلي سیدخيلي نه پوښتنې نه کوي چې د انتخاباتي شکایتونو د کمېسیون مرستیاله ریډا عظیمي یې گواښلې وه. او ولې د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون د غړي مېرمن لیلا احراري د موټر چلوونکي قاتل نه بندي کوي؟ ښاغلي داودزي په گواښنده لهجه د استعفا ورکولو خبره وکړه او وې ویل: «د هر څه جلب مې له لاسه تللی دی، زه دا کارونه نشم کولای، څه مصلحتونه په منځ کې دي».

په هغو بېلا بېلو ناستو کې چې ډاکټر غني او ډاکټر عبدالله له ولسمشر سره درلودې بیا بیا به یې نوموړي ته ویل چې ولسمشر شي نوموړی (کرزی) به ملي زعيم اعلا توي او ټولې مهمې گومارنې به د ده په موافقه ترسره کېږي. د ولسمشر کرزي ځواب به هر ځل دا ؤ چې دی به په راتلونکي کې ملي زعيم نه بلکې تقاعد شوی ولسمشر وي، نوموړي ویل چې د ولس زعامت

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٤٣

په فرمان نه رامنځته کېږي. هغه په گومارنو کې د جهادي مشرانو ترڅې تجربې ته په اشارې په دې چارو کې مداخلې منتفي بللې. خو زما په مخکې يې هغوی ته څو ځلې وويل چې په څو مسالو کې به مداخله وکړي: د ملي يووالي په مساله کې که له گواښ سره مخ شي، د دولت د حاکميت په مساله کې او د ډېورنډ کرښې په باب.

د بهرنیو چارو وزير جان کيري د خپل دوهم سفر په ترڅ کې د جمعې په ورځ د اگست پر ۸ مه ارگ ته راغی او له ولسمشر سره يې وليدل. نوموړي د دواړو نوماندانو تر منځ د وروستۍ هوکړې په باب خوشيني وښوده او زياته يې کړه چې امريکا غواړي دا وښيي چې پروسه بشپړه افغاني ده او هر ډول توافق د افغانانو کار دی. ولسمشر د «دوه سره» حکومت له رامنځته کېدو اندېښنه وښوده وې ويل چې بايد د راتلونکي ولسمشر لاسونه تړلي نه وي.

بالاخره وروستۍ هوکړه د اگست پر لسمه ترلاسه شوه او جان کيري په داسې حال کې چې يان کوبېش هم ولاړ ؤ د ولسمشرۍ د دواړو نوماندانو ډاکتر اشرف غني او ډاکتر عبدالله لاسونه يې د کامرو په مخکې اوچت کړل د خلکو پر رايو د معاملې او د لاسپوڅي توب تلپاتې ننداره يې وړاندې کړه. د اگست پر ۱۲ مه سفير کنگهم او جنرال ډنفورډ د ولسمشر دفتر ته راغلل. يو ځل بيا دغه مساله مطرح شوه چې د برېتانيا ويلز ته د ناټو سرمشريزې ته څوک بايد لاړ شي. ولسمشر کرزي وغوښتل چې د لوړې مراسمو په ترسره کېدو کې بايد بېره وشي. نوموړي گواښ وکړ چې د اگست تر ۲۸ مې نېټې وروسته به ارگ پرېږدي او خپل کور ته به لاړ شي. سفير پوښتنه وکړه چې آيا ولسمشر هغه کور ته چې د ده لپاره نوی جوړ شوی (سپيدار ماڼۍ) ته ورځي؟ نوموړي ځواب ورکړ: «نه، هلته چې په پام کې ده زما دفتر وي، ما

ته جوړ شوی کور د دولت او راتلونکي ولسمشر لپاره ښه مېلمستون کېدای شي.»

ورځې تېرېدې، دواړو نوماندانو د ملي یووالي حکومت د جوړېدو په باب سیاسي هوکړه لیک هم لاسلیک کړی ؤ خو د رایو د پلټنې پایلې نه معلومېدې.

د انتخاباتي کمېسیونونو غړي د ولسمشرۍ د مرستیالانو او یان کوېش په حضور کې را وغوښتل شول تر څو معلومه شي چې د دوی د کار په مخه کې خنډ څه شی دی او څه ډول لرې شي. ښاغلي سعادت د رایو په تفتیش کې د بهرنيانو په شاملولو نیوکه وکړه وې ویل چې د دوی کمېسیون دا وړتیا درلوده نوموړي تر دې مخکې هم ویلي وو «د انتخاباتو دوسیه باید د ولسمشر د مرستیالانو او سفارتونو د مېز له سره را واخیستل شي»

ولسمشر د اګست پر ۲۱ مه سفیر کنگهم خپل دفتر ته را وغوښت او له نوموړي یې وغوښتل چې په چارو کې بېره وکړي. سفیر ځواب ورکړ: «دا ستاسو افغانانو کار دی» ولسمشر د سفیر د خبرو په رد کې وویل: «داسې نه ده که داسې وای نو جان کیري به دلته څه کول؟» سفیر وویل: «دا باید روښانه وي چې دا د افغانانو پروسه ده، امریکا په هغو کې مسوولیت نه لري، دواړه نوماندان، د هغو پلویان او ستاسو خلک باید هغو ته حل لاره ولټوي» ولسمشر ځواب ورکړ چې کله د جان کیري او ملګرو ملتونو پښه پکې ور ننوته نور نو پروسه افغاني کېدای نشي. ولسمشر سفیر ته وویل: «(...) ما امنیتي تړون لاسلیک نه کړ، زه په هېواد کې د ناټو د حضور مخالف یم، تاسو غواړئ زما میراث خراب کړئ خو زه نه پرېږدم چې داسې وشي»

سفیر: «تاسو داسې خبرې کوئ چې گواکې زموږ ولسمشر په منځ کې وي»

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٤٥

ولسمشر کرزی (په غوسه ناکه لهجه): «نو زموږ ولسمشر موږ ته راکړئ، زموږ اجرائیه رییس موږ ته راکړئ، زموږ انتخابات موږ ته راکړئ»

ولسمشر یو ځل بیا گواښ وکړ چې که اړ شي د ناټو سرمشریزې غونډې ته لاړ شي نو هماغه به له امنیتي تړون سره خپل مخالفت څرگند کړي او له افغانستان نه به د ناټو ځواکونو د وتلو غوښتنه وکړي. له دې گواښ وروسته د رایو د پلټنې بهیر په حیرانوونکي ډول ډېر چټک شو.

سره له دې چې دواړو نوماندانو سیاسي هوکړه لیک لاسلیک کړی ؤ خو د پایلو د اعلان طریقه او د کابینې ریاست دوی داسې مسالې وې چې پر هغو مخالفت کار ډېر ځنډاوه. ډاکټر عبدالله غونډل چې اجرائیه رییس د کابینې مشري وکړي او د مشروعیت سرچینه هماغه سیاسي هوکړه لیک وگرځول شي.

انتخاباتي جنجالونه آن د دې سبب شول چې موږ د سلما بند د پرانیستې لپاره چې د اوبو راټولېدل پکې بشپړ شوي وو هرات ته سفر ونه کړای شو. د اگست د ۳۰ مې نېټې په شپه کې ولسمشر اوباما ډاکټر غني او ډاکټر عبدالله ته زنگ وواځه او دا یې ورته ویلي وو چې وروستی پایلې د ناټو تر سرمشریزې غونډې مخکې راوباسي.

حکومت پرېکړه وکړه چې د ناټو سرمشریزې غونډې ته چې په ویلز کې جوړېده د دفاع وزیر جنرال بسم الله خان واستوي. بسم الله خان بریتانیا ته تر تلو وړاندې له دواړو نوماندانو سره ولیدل او له دواړو یې پیغامونه ترلاسه کړي وو چې د بريالي کېدو په صورت کې به له امریکا سره امنیتي تړون او له ناټو سره به د ځواکونو د وضعیت په تړاو تړون لاسلیکوي. دواړو ډاکټرانو پر دې هم بسنه نه وه کړې او په داسې حال کې چې د دوی د مخالفتونو په سبب بشپړ ولس په عذاب کې پروت او د کورنۍ جگړې په درشل ولاړ ؤ

د ناټو د مشرانو په عنوان یې ګډ لیک ولیکه او په هغو کې یې ډاډ ورکړ چې د بریا په صورت کې به د دوی هر یو له امریکا سره امنیتي تړون او له ناټو سازمان سره به د ځواکونو د وضعیت تړون لاسلیک کړي.

ولسمشر اوباما هم په ویلز کې په خپله وینا کې د ډاکټر غني او ډاکټر عبدالله تر منځ د سیاسي هوکړې یادونه وکړه او دا یې د یوه ښه خبر په توګه د ناټو مشرانو ته اعلان کړ.

ښاغلي معنوي چې د ډاکټر عبدالله له لوري د رایو د پلټنې د څارنې مسوولیت ور سپارل شوی ؤ وویل چې که پایلې اعلان شي، و به یې نه مني. ځکه خو ولسمشر له سفیر کنگهم او یان کوېش وپوښتل چې که کمېسیونونه له پلټنو را وتلې پایلې اعلان کړي د دوی دریځ به یې په رد او یا تایید کې څه وي؟ هغوی سره له دې چې له څرګند ځواب ورکولو ډډه کوله خو وې ویل چې د مشروعیت سرچینه هماغه د انتخاباتي کمېسیونونو اعلان دی او بس! د امریکا سفیر ډاډ ورکړ چې دوی د پایلو د اعلان لپاره لازم فورمول چمتو کړی دی. د پایلو د اعلان فورمول امریکایانو وموند او هغه یې نوماندانو او د انتخاباتو خپلواک کمېسیون ته وسپاره. د هغو په پای کې د امریکا سفیر کنگهم، د یوناما رییس یان کوېش، د ډاکټر عبدالله د ټیم په استازیتوب وحیدالله شهباني او د ډاکټر اشرف غني د ټیم په استازیتوب محمد حنیف اتمر لاسلیکونه وکړل. نوموړی کاغذ د یان کوېش لخوا ښاغلي نورستاني ته وسپارل شو. د کابینې د ریاست مساله تر هغه مهاله لا حل شوې نه وه.

بالاخره دوی توافق ته سره ورسېدل چې د حکومت غونډې به د ولسمشر تر ریاست لاندې د کابینې غونډې بلل کېږي او د حکومت هغه غونډې چې د اجرائیه ریاست تر مشرۍ لاندې کېږي د وزیرانو د غونډې په نوم

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٤٧

ياده شي. د دې هوکړې له مخې د وزیرانو شورا غونډه په اونۍ کې یو ځل او د کابینې غونډه به په میاشت کې یو ځل ترسره کېږي. دغه فورمول هم امریکایانو جوړ کړی ؤ، ځکه چې اصلي متن یې په انگرېزي ژبه لیکل شوی ؤ، حضرت عمر زاخېلوال چې د ډاکتر غني په انتخاباتي ټیم کې فعال ؤ د سپتمبر پر ۱۳ مه د ولسمشر د کار په دفتر کې په غونډه کې له خپل جبهه را ویوست او موږ ته یې ولوست.

ولسمشر ډېره هڅه وکړه چې د راتلونکي ولسمشر واکونه د اساسي قانون سره سم خوندي پاتې شي او د سیاسي هوکړه لیک په واسطه محدود نشي. سره له دې چې د انتخاباتو گټونکی تر هغه شېبې پورې معلوم نه ؤ خو ټولو د ډاکتر عبدالله په شمول دا حتمي بللې وه چې ډاکتر اشرف غني به ولسمشر او ډاکتر عبدالله به اجرائیه رییس شي.

د سپتمبر پر ۸ مه ډاکتر عبدالله د رایو د پلټنې پر څرنګوالي نیوکه وکړه وې ویل چې د دوی له صبر نه ناوړه گټه اوچته شوې ده او د ډاکتر غني پلویان هوکړه لیک یوازې یوه اعلامیه گڼي. نوموړي زیاته کړه چې له درغلیو څخه په راوتلي حکومت کې به ونډه وانخلي.

د هغې ورځې په سبا د احمد شاه مسعود د وژل کېدو په تړاو د لویې جرګې په خیمه کې غونډه جوړه شوه، د ډاکتر عبدالله پلوي احساساتي ځوانانو په تالار کې ټینگ د ولسمشر کرزي تصویرونه خپرې او را کوز کړل او حضرت مجددي یې چې د ډاکتر غني له پلویانو څخه ؤ پرېښود چې وینا وکړي.

د واک وېش او د مهمو ګومارنو پر سر د نوماندانو تر منځ چنې وهل د ولسمشر کرزي لپاره ډېر ځوروونکي وو ځکه چې د سر په سترگو یې لیدل چې هغه اداره چې په ډېر زحمت د ملکي خدماتو د اصولو سره سمه که هر

څومره په ځنډ جوړه شوې وه اوس له منځه تله او حکومتي مقامونه د متاع په څېر د سیاست په بازار کې د حریصو سیاسي لوبغاړو تر منځ معاملي ته اېښودل شوي وو، امریکایان له خپل لومړي دریځ نه شا ته شول او د سیاسي معاملي له نهایی کېدو مخکې یې د پایلو له اعلان څخه له ملاتړه انکار وکړ. «دانیل فیلدمن» چې د امریکا د ځانګړي استازي په توګه د جېمز ډوبنز ځایناستی شوی ؤ د سپتمبر پر ١٧ مه یې له ولسمشر کرزي سره د لیدو پر مهال وویل په داسې صورت کې چې کمېسیون په یو طرفه ډول پایلې اعلان کړي دوی به پرې کار و نه لري ځکه چې انتخابات د افغانستان د خلکو ملکیت دی. ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «ټوکې مه کوه، دغه انتخابات د امریکا اړوند دي، افغانستان بې وزله هېواد دی او عام خلک له دې وضعې ډېر ځورېږي»

د هغې ورځې په سبا سیاسي او جهادي مشران د مشورې لپاره د ولسمشر په بلنه ارګ ته راغلل ځکه چې د سیاسي هوکړه لیک په شتون کې د انتخاباتي لانجو دوام ډېر د پوښتنې وړ ګرځېدلی ؤ. ولسمشر په ټینګار وویل چې که د انتخاباتو خپلواک کمېسیون را وړاندې شي پایلې اعلان کړي د اساسي قانون له مخې به یې نوموړی و مني او د لوړې او د واک د لېږد مراسم به چمتو کړي. ښاغلي قانوني د ولسمشر له دې نظر سره مخالفت وکړ او د کمېسیون د یو طرفه اعلان پایلې یې خطرناکې وبللې. استاد سیاف وویل: «(...) که د پایلو یو طرفه اعلان وشي هېواد به په همغه ورځ بحران ته لاړ شي او مسوولیت به په مستقیم ډول تاسو (ولسمشر کرزي ته اشاره) ته راجع شي (...) څوک چې په دې انتخاباتو ولسمشر کېږي شرعاً له هغه څخه اطاعت جواز نه لري، په دې کې چې دعوه وشي چا ګټلې، چا بایللې زه یوه میاشت بحث ته حاضر یم. خدای هم پوهېږي، اسمان هم پوهېږي او

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٤٩

ځمکه هم پوهېږي چې آن درې ميليونه رايې نه دي کارول شوي» په دې غونډه کې د استاد سیاف او حضرت مجددي تر منځ لنډه لفظي شخړه هم وشوه. غونډې د ښاغلي قانوني په وړاندیز پرېکړه وکړه چې د انتخاباتو خپلواک کمېسيون ته پيغام ورکړل شي چې سياسي حل لارې ته تر رسېدو پایلې اعلان نه کړي. ولسمشر کرزی دې پرېکړې هم له ستونزو سره مخامخ کاوه ځکه چې د ده په وينا داسې انگېرنې يې را پيدا کولې چې گواکي دی د خپل حکومت د دوام هیله لري. ځکه يې وړاندیز وکړ چې نوماندان ارگ ته را وغوښتل شي او دغه مجلس خبرې ورسره وکړي. له هغوی سره تيلفوني اړيکه ټينگه نه شوه، سکرترانو يې ځواب ورکړ چې دواړه ډاکټران د امريکا په سفارت کې په بېلا بېلو اطاقونو کې ناست دي او د سفارت مامورين د دواړو په منځ کې تگ را تگ کوي او د جوړجاړي پر جوړېدو بوخت دي.

بله ورځ يو ځل بيا جهادي او سياسي مشران پر دواړو نوماندانو سربېره د دلکشا مانۍ ته را وبلل شول. ولسمشر کرزي غوښتل چې غونډه دې د ده په غياب کې جوړه شي. خو د ډاکتر عبدالله او استاد سیاف په بيا بيا غوښتنه نوموړی د دلکشا مانۍ ته راغی او خپل مرستيالان يې هم را وغوښتل. په دې غونډه کې دواړو نوماندانو په خپلو کارونو کې د ډېر پرمختگ خبر ورکړ. د دې خبرې په اورېدو د غونډې ټول برخوال ډېر خوشاله شول او دواړو ډاکترانو ته يې مبارکي وويله. بل لوري ته ښاغلي نورستاني پرلپسې له ما سره اړيکه نيوله او له ولسمشر سره يې د ليدو هیله کوله. ما د تېرې ورځې د غونډې د وړاندیز کيسه ورته وکړه، نوموړی ډېر خپه شو وې ويل: «موږ نن يا سبا ليدل غواړو دغه معامله ډېره شرمناکه شوې ده. هغوی (دواړه نوماندان) سره جوړېدای نشي خو موږ تر دې زيات نشو معطل کېدای، که

پايلې اعلان نه کړو موږ بې حيثته کېږو پر دې سربېره دوستان هم غواړي چې پايلې اعلان شي» ترې و مې پوښتل: «موخه دې له دوستانو نه بهرنيان او امريکايان دي؟» ځواب يې راکړ: «هوکې» سبا ته يانې د جمعې په ورځ يو ځل بيا نورستاني زنگ وواهه او را ته وې ويل چې يوه ورځ نور به هم معطل شي.

د شنبې په ورځ ډاکتر احمد يوسف نورستاني د انتخاباتي شکايتونو د وروستۍ فيصلې د اعلانولو پرځای د هغه فورمول له مخې چې امريکايانو او يوناما جوړ کړی ؤ او د امريکا سفير، د يوناما رييس، وحيد الله شېراني او حنيف اتمر يې په پای کې لاسليکونه کړي وو د انتخاباتو او د رايو د پلټنو پايلې اعلان کړې. تر دې وړاندې ډاکتر اشرف غني او ډاکتر عبدالله د سياسي هوکړه ليک متن په ارگ کې د ولسمشر کرزي، سياسي مشرانو او دولتي چارواکيو په حضور کې لاسليک کړی ؤ.

ښاغلي نورستاني ډاکتر اشرف غني احمدزی ولسمشر اعلان کړ، شمېرنې يې يادې نه کړې، د درغليو شتون يې ومانه خو هغه يې دومره ژور وباله چې اړخونه يې نامعلوم پاتې شول. په زړه پورې دا چې ښاغلي نورستاني په خپل اعلان کې ډاکتر عبدالله ته د اجرائيه رياست مقام مبارکي وويله.

په هغه غونډه کې چې د پايلو له اعلان وروسته د سېپتمبر پر ٢٢ مه په ارگ کې جوړه شوه او په هغو کې د دواړو کمېسيونونو ټولو غړيو گډون کړی ؤ د انتخاباتي شکايتونو کمېسيون رييس عبدالستار سعادت د پايلو د اعلان پر وخت او څرنگوالي توندې نيوکې وکړې او هغه يې پر دواړو انتخاباتي بنسټونو سخت گوزار وباله. نوموړي وويل: «موږ خپل استقلاليت او عزت و نه ساتلی شو»

ولسمشر اشرف غني ته د واک لېږد

چې څنگه ډاکټر اشرف غني د نوي ولسمشر په توګه اعلان شو، ولسمشر کرزي هدايت وکړ چې نوموړی دې له کورنۍ سره اړګ ته را ولېږدول شي او په الحاقیه ودانۍ کې دې ځای پر ځای شي. له دې سره هممهاله د ولسمشر د ساتنې ریاست PPS وګومارل شو چې د نوموړي امنیت ونیسي. ما مې خپل مرستیال ظاهر غوث ته دنده وسپارله چې ټولې اړوندې چارې تنظیم کړي او ځینې کسان د تشریفاتو په څانګه کې د نوموړي د لیدنو لپاره وګوماري.

ولسمشر د حکومت په وروستیو میاشتو کې تقریباً هره ورځ ما ته ویل چې ټول یادښتونه مې منظم او په دوسیو کې یې ځای کړم او هغه راتلونکي د دفتر رییس ته وسپارم. همدارنګه رسمي لیکونه لکه د بهرنیو دولتونو او حکومتونو د رییسانو لیکونه، د افغانستان د ولسمشر لیکونه او د مطبوعاتو ریاست ارشیف باید په بشپړ او منظم ډول نوې ادارې ته وسپارم. له ډاکټر اشرف غني سره په یوه وروستۍ لیدنه کې ولسمشر کرزي له هغه نه وغوښتل چې څوک یې د دفتر ریاست ته په نظر کې نیولي ما ته یې معرفي کړي چې د ارګ د ادارې د تسلیمولو مقدمات ورسره تنظیم کړم. ښاغلي غني د مالیې وزارت پخوانی معین ښاغلی عبدالسلام رحيمي ما ته معرفي کړ. تر دوو په زیاتو غونډو کې چې ما له ښاغلي رحيمي سره درلودې د ارګ اداره مې نوموړي ته معرفي کړه او پر هغه څه چې باید پوهېدلی وای ورته تشرېح مې کړل. ورته ومې ویل چې یو ارزښتناک شی چې په منظم ډول مې په دوسیو کې درته ایښي زموږ د بهرنیو او کورنیو لیدنو یادښتونه دي.

د دولتي ادارې له جوړېدو سره موازي د ارګ د مسوولینو یادښتونه هم بشپړ شوي وو. ما د پخوانیو د دفتر رییسانو یادښتونه هلته و نه لیدل. د ښاغلي

جاوېد لودین د دورې یادښتونه لږ پیدا شول او د ښاغلي داودزي د دفتر ریاست د دورې یادښتونه منظم شوي وو او هغه څه چې په هغو کې مې وموندل په دوسیو کې مې منظم کړل. ولسمشر ټینګار کاوه چې د دې یادښتونو یوه کاپي د بهرنیو چارو وزارت ته هم واستوم خو دغه فرصت مې ترلاسه نه کړ.

د ډاکتر اشرف غني مېرمنې او د کورنۍ نورو غړیو د ارګ د لیدو پر مهال له دې سره علاقه ښودلې وه چې د دوی د استوګنې ځای کوټي باغچه و ټاکو. دغه وړوکې ماڼۍ چې د امیر عبدالرحمان خان پر مهال جوړه شوې وه او نوې یې د بیا رغاونې چارې سر ته رسېدلې وې په ارګ کې زموږ د ټوکرۍ د گل حیثیت درلود، موږ آن لوجې هلته ایښې وې چې څوک یې نقاشي شویو او په میناتورې شویو تابلو ګانو ښکلیو شویو دېوالونو ته تر یوه متر زیات وړ نژدې نشي. دې غوښتنې زه حیران کړم ځکه چې موږ د حامد کرزي له ساده او بې تکلفه ژوند سره بلد وو.

په یوه ځانګړې لیدنه کې مې خپل درې تنه مرستیالان او د بېلا بېلو څانګو ریيسان ښاغلي رحيمي ته ور وپېژندل. د ارګ اړوندې بېلا بېلې ادارې، د جګپوړیو چارواکو د محافظت له لسم ریاست نه تر B کنډک، د ولسمشر د محافظت ریاست، د مطبوعاتو څانګه، خدمات او نور مې نوموړي ته ور وپېژندل.

ډاکتر اشرف غني آن د لوړې تر مراسمو وړاندې د ارګ په سلامخانه کې لویې غونډې را بللې او هره ورځ یې له سوونو کسانو سره لیدل. حامد کرزي پخوا د خپل کور کالي او سامانونه په کارتنونو کې ځای پر ځای کړل او اوسني استوګنځي ته یې چې په پیل کې د ده د دفتر په توګه په پام کې نیول شوی ؤ په لېږدولو پیل کړی ؤ. دې ودانۍ چې پخوا د ملګرو ملتونو د

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٥٣

UNDP دفتر پکې ؤ د هغه ودانۍ سره چې د نوموړي د استوگنې لپاره جوړه شوې وه له ځمکې تر اسمانه توپیر درلود. ولسمشر د هغه ودانۍ د جوړولو چارې پخپله څارلې. نوموړې ودانۍ د سردار محمد داود خان د کور پر ځای جوړه شوې وه، تقریباً ټول سامانونه او وسایل یې له بهر نه راوړل شوي او کارول شوي وو. ولسمشر کرزي د خپل حکومت په وروستیو ورځو کې خپله کورنۍ او مور له دې پرېکړې خبر کړو چې دغې ودانۍ ته نه ورځي. ډاکټر اشرف غني ډېره هڅه وکړه چې حامد کرزي له خپلې دې پرېکړې نه راوگرځوي، بالاخره یې نوموړي ته وویل: «که تاسو دلته را نشئ یا به یې جنرال دوستم او یا ډاکټر عبدالله له ما نه غصب کړي».

د مانیو جگړه هغه وخت پیل شوه چې د لوړې د مراسمو او د واک تر لېږد یوه ورځ وړاندې د جنرال دوستم وسله وال کسان د صدارت انگرې ته ننوتل او دفترونه یې ونیول. د صدارت مشهوره ماڼۍ او احاطه د ولسمشر د مرستیالانو د کار ځای ؤ، ډاکټر عبدالله چې د نوي جوړ شوي اجرائیه ریاست پست مسوول ؤ له صدارت پرته یې بل ځای د خپل دفتر لپاره ونه موند، سره له دې چې د مرمرینې ماڼۍ وړاندیز یې ورته کړی ؤ خو هغه یې نه وه خوښه شوې، د جنرال دوستم دغه عمل د ډاکټر عبدالله د خپګان سبب شو تر دې چې هغه پرېکړه وکړه چې د لوړې مراسم ترسره نه کړي. خو د ولسمشر کرزي په منځګړیتوب او هڅو هغه دې ته چمتو شو چې د لوړې په مراسمو کې ګډون وکړي. د واک له لېږد وروسته د اختر ورځې راورسېدې. د اختر په ورځو کې ولسمشر کرزي د تقاعد شوي ولسمشر لپاره نوې جوړه شوې ماڼۍ ډاکټر عبدالله ته ور وښودله او د هغو یې ډېرې ستاینې ورته وکړې.

اجرائیه رییس له هغې ورځې وروسته په اصطلاح دواړه پښې په یوه موزه کې ننه ایستې تر څو له ډاکټر اشرف غني نوي ولسمشر نه دغه ودانۍ ترلاسه کړي او نوم یې پرې «سپېدار مانی» کېښود. که څه هم ولسمشر کرزي غوښتل چې یاده ودانۍ افغانستان ته د بهرنیو دولتي او حکومتي مشرانو د سفر پر مهال دولتي مېلمستون شي، خو هم د ملي یووالي حکومت د مشرانو شمېر زیات ؤ او هم تر پخوانیو د هغوی د کش او فش او دبدبې اشتها زیاته! له همدې ځایه ویجاړې شوې ودانۍ چې بېرته جوړې شوې او نوې جوړې شوې مانی د هغوی لپاره کافي نه وې.

بالاخره د سپټمبر پر ۲۹ مه د سلامخانې په مانی کې د لوړې مراسم ترسره شول. د ملي یووالي حکومت لوېدیځوالو په ځانگړې توگه امریکایانو جوړ کړی ؤ خو د لوړې په مراسمو کې د دوی له جگپوړیو څه آن له ټیټ پوړیو کسانو څخه هم له بهره څوک نه وو راغلي. که څه هم د دې مراسمو د تنظیم د چارو مسوولیت د ډاکټر مدبر پر غاړه ؤ خو د ولسمشر هغه ښه نه اېښودو د پروگرام چلول، انانسري او د چارو تنظیم یې ډاکټر غلام فاروق وردگ ته سپارلي وو. ښاغلی وردگ په لومړي پړاو کې د ډاکټر زلمي رسول له پلویانو څخه ؤ خو په دوهم پړاو کې له ډاکټر اشرف غني سره یو ځای شو.

د ولسمشر کرزي لنډه وینا مالیکلې وه، ما قصداً په هغو کې دوه ټکي ځای کړي وو: یو دا چې «که ما هغه تجربه چې نن یې لرم د کار په پیل کې درلودای ډېرې چارې به مې په بل ډول مخ ته وړې وې» او بل دا چې «باور مې دی چې افغانستان به له صفر نه د پیل ترخه تجربه بیا تکرار نه کړي» د تجربې په مساله کې زما له امریکا سره اړیکې د بازار اقتصاد او ... په نظر کې وو.

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٥٥

له امريکا سره اړيکې د طالبانو د رژيم له رانسکورېدو وروسته د غېي توب تر بريده په نیک گومان، دوستانه شوې وې، له هغو ټولو تجربو وروسته، ډاکتر غني بايد له هغه ټکي نه پيل کړې وای چې موږ هلته رسېدلي وو او له صفر نه د پيل په باب، دا لومړی ځل ؤ چې په ارگ کې ناست واکمن له بهرني فشار پرته د انتخاباتو په پايله کې واک نوي ولسمشر ته سپاره. دغه کار زموږ له پېښو په ډک تاريخ کې بې سابقې ؤ. په هغه تاريخ کې چې د واک لپاره له کودتاؤ او وژنو او ړندولو ډک ؤ.

موږ په ارگ کې له کانټنري دفترانو نه پيل وکړ، اعليحضرت نادرشاه په چور شوي ارگ کې کار پيل کړ او ... ځکه خو دغه د واک لېږد د هېواد لپاره ډېر ښه پيل کېدای شو. ځکه د لومړي ځل لپاره روغه اداره په ډېره خوښۍ او د بشپړې همکارۍ په روحیه نوي واکمن ته سپارل کېدله.

ډاکتر اشرف غني احمدزی د قاضي القضاات ترڅنگ ودرېد مراسم يې ترسره کړل. ورپسې د نوموړي مرستيالانو او بيا ډاکتر عبدالله او مرستيالانو يې د لوړې مراسم ادا کړل.

د يادونې وړ ده چې د تاجکانو د استازي د تش ځای د ډکولو لپاره د ډاکتر غني د مشرتابه په ټيم کې وروسته احمد ضيا مسعود د ولسمشر د مرستيال له واکونو او تشریفاتو سره په ښې حکومتولۍ کې د نوموړي د استازي په توگه وټاکل شو او د لوړې مراسم يې ترسره کړل. نوموړی له څه مودې وروسته د ولسمشر لخوا له دندې گوښه کړای شو.

د سلامخانې په ماڼۍ کې د مېلمنو شمېر ډېر ؤ، د مراسمو له پایته رسېدو وروسته د گلخانې ماڼۍ په لور چې د ولسمشر دفتر هلته ؤ پلي روان شوو. لويه ډله همغه لوري ته روانه وه، هر چا هڅه کوله ځان نوي ولسمشر ته ور ورسوي، جنرال عبدالرشید دوستم له معذرت غوښتلو سره په بېړه زه له مخې

څنگ ته کړم او د ډاکټر غني ترڅنگ يې ځان ته ځای وکړ. د ولسمشر دفتر د دومره کسانو د ځايولو ظرفيت نه درلود، يو شمېر د گلخانې په دهلېزونو کې انتظار پاتې شول، مولوي تره خېل محمدي اوږدې تسيح په لاس کې دعا وکړه او ولسمشر کرزي په دواړو لاسونو چوکۍ وړاندې کش کړه له ډاکټر غني يې وغوښتل چې پر هغو کښېني.

کله چې ولسمشر کرزي خدای پاماني وکړه او غوښتل يې له ارگه ووزي ډاکټر اشرف غني ورسره ملگری شو او وې ويل چې تر نوي کوره درسره ملگرتيا کوم. لاندې د گلخانې مانۍ د دروازې مخې ته خدماتي کارکوونکي، د ارگ د تشریفاتو د څانگې کنډک سرتيري او د ولسمشر د محافظت ساتونکي له ولسمشر کرزي سره چې نور پخوانی ولسمشر شوی ؤ له اوبښکو په ډکو سترگو خدای پاماني وکړه. زه سنگي مانۍ کې خپل دفتر ته راغلم، شخصي شيان مې راټول کړل، د موټرونو کيلي گانې مې ادارې ته وسپارلې په خدمتي موټر کې خپل کور ته راغلم د آرامۍ عجيب احساس مې کاوه، د ښې راتلونکې په انتظار وم که هر څو هم انتخاباتي لانجې، د ملي يووالي حکومت معامله او د دغه حکومت د مشرانو شخصيت چا ته اجازه نه ورکوله چې د راتلونکې په باب دې ډېر ښه گومان وکړي.

څو ورځې وروسته خبر شوم چې د ارگ د جگپوړيو او ټيټ پوړيو مامورينو د لرې کولو لړۍ پيل شوې وه. نوې ادارې هغه کسان بې برخليکه کورونو ته استول چې د اداري اصلاحاتو او ملکي خدماتو له ازموينو وروسته په دندو گومارل شوي وو او تر درې کلونو پورې د ملکي خدماتو د قانون له مخې هغوی بايد گوښه او يا تبديل شوي نه وای. نوې ادارې ډېره په بېره دا پرېکړه وکړه چې د رياست دفتر او د چارې اداره يو

له بل سره مدغم کړي، هغه کار چې ډېره گټور وي او سرگرداني يې جوړه کړه خو د دې کرښو تر لیکلو پورې يې عملي نکرای شوه.

نوی حکومت په لومړۍ کاري ورځ امنيتي تړون لاسليک کړ. د تلویزیون له لارې د دغه ذلت نه ډکې نندارې لیدلو ډېر ځورولم. ما د دغه ډول تړون او دغه ډول لاسليک په مخالفت کې مبارزه کړې وه او څو ځله مې د وخت ولسمشر ته ور یاده کړې وه، چې په څومره قربانیو، تورونو او سپکاویو زغملو مو چې د هېواد عزت او خپلواکي ساتلې وه په دغه ډول اداره او دې ډول نوماندانو به ډېره گرانه وي چې خوندي دې پاتې شي، خو یوازې دا نه وه داناروراباکر د امریکا د کانگرس غړی چې په افغانستان کې د اختلافونو په ایجادولو بوخت ؤ او په همدې سبب ممنوع الدخول گرځېدلی ؤ افغانستان ته راغی او په داسې حال کې چې پکول يې پر سر ؤ په عزت او احترام يې هرکلی وشو او د ملي یووالي حکومت له مشرانو سره يې وکتل.

متیوروزنبرگ چې د ژورنالیست په نوم په استخباراتي چارو بوخت ؤ د نظام په تخریب د لیکنو په سبب له هېواده شړل شوی ؤ په احترام افغانستان ته راوبلل شو.

امنيتي تړون لاسليک شو، امریکا په عملیاتو کې په بشپړې آزادۍ پوځي اډې لاسته راوړې. زندانونه يې بېرته فعال شول. خو جگړه پایته ونه رسېده، فقر زیات شو، هغو ځوانانو چې د طالبانو له دورې وروسته يې لوړې زده کړې کړې وې له هېواده تېښتې ته اړ شول. لوېدیزو هېوادونو آن په خپلو سفارتونو کې د ویزو د اجرا ځانگې وتړلې.

متاسفانه دغه لړلیک ډېر اوږد دی. خو په وروستیو معلوماتو کې چې ما له ارگه تر لاسه کړي دي هغه دوسیې چې ما په خپل دفتر کې اېښې وې چا یې پانه نه ده اړولې. لکه په افغانستان کې چې کودتا شوې وي. په دې ډول یو ځل بیا افغانستان یو لوی چانس چې لاسته ورغلی ؤ بیا له لاسه ورکړ بیا یې له صفر نه پیل وکړ ان تر دې هم بدتره گړندی شاته وگرځېد.

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٥٩

له خپل پلار (عبدالغفور خرم) سره. پغمان - د سردار محمد داوود خان باغ

ماشومتوب - کور- پروان مېنه

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٦٠

استقلال لېسه - کال - ١٣٥٩ - له ټولگيوالو سره

د څدرانو سيمه: د پېښور په لاره له حاجي احمد جان سره

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٦١

پاریس - سن ژرمن واپ - له ټولگيوالو سره

ژنیو - د یوه علمي سفر په جریان کې - له ټولگيوالو سره

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٦٢

د قبرس غونډه

د قبرس غونډه - له پوهاند عبدالاحمد جاويد او د غونډې يو بل گډونوال سره

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٦٣

د سولې او ملي وحدت د ټولنې جلسه په پېښور کې

د سولې او ملي وحدت د ټولنې غونډه - نشترهال - پېښور

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٦٤

د الفتڅ غنډ (سپينه شگه) په لار کې - ځاځي - له ډاکټر محمد قاسم همت سره

سرڅرود - له طالبانو سره د مذاکرې لپاره د کابل په لار - له سيد حامد گيلاني
او وکیل اکبرزي سره

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٦٥

د بن کنفرانس وروستی ورځ - کال ٢٠٠١

د بن کنفرانس وروستی ورځ - کال ٢٠٠١

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٦٦

د بن کنفرانس - پترسبرگ ماڼۍ - له حاجي عطاالله خان او مصطفی ظاهر سره

افغان پوهنتون - پېښور - د حقوقو د لومړي کال له محصلينو سره

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٦٧

د امناء هیأت څلورمه غونډه - د ۱۳۸۸ کال نوروز - مزار شریف

د اطلاعات او فرهنگ وزارت لخوا د یوه نندارتون پرانیسته

په ناټو کې د امریکا د سفير کور - له امریکا او پاکستان سره د درې اړخيزې غونډې پر مهال - بروکسل

د درې اړخيزې غونډې د تفريح پر مهال - بروکسل (په عکس کې ډيويد پيرس هم ليدل کېږي)

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٦٩

د امريکا له قوماندان او سفير سره يوه غونډه د ولسمشر په دفتر کې - گلخانه ماڼۍ

له بارک اوباما سره ملاقات، کابل ته تر پرواز د مخه - د استاد رباني د ترور له

پېښې وروسته

څلویښت کاله په توپان کې | ٦٧٠

د ارگ په حرمسرای کې له بارک اوباما سره د نیمې شپې ملاقات د
ستراتیژیک قرارداد د امضا کولو پر مهال

د ولسمشر کرزي له خوا جوړه شوې مابنامنۍ په بلير هاوس کې - کال
٢٠١٣ (زیږنډیو بریښنځي له حامد کرزي سره د نظر تبادله کوي)

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٧١

له ولسمشر کرزي سره د ده په دفتر کې

د قطر له امير سره کتنه - اميري ديوان

د امریکا خاص استازی جیمز ډوبنز او سفير کنگهم سره ملاقات. د
ولسمشر د کار دفتر.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library